ВІННИЦЬКА ФІЛІЯ ЦЕНТРУ ДОСЛІДЖЕННЯ
ІСТОРІЇ ПОДІЛЛЯ
ІНСТИТУТУ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ НАН УКРАЇНИ
ПРИ КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ
УНІВЕРСИТЕТІ ІМЕНІ ІВАНА ОГІЄНКА

ВІННИЦЬКА ОБЛАСНА ОРГАНІЗАЦІЯ
НАЦІОНАЛЬНОЇ СПІЛКИ КРАЄЗНАВЦІВ УКРАЇНИ

Сергій ГАЛЬЧАК

ВІННИЧЧИНА: ДОСЛІДНИКИ МАЛОЇ БАТЬКІВЩИНИ

Рекомендовано до друку
Вченою радою Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка,
Центром дослідження історії Поділля
Інституту історії України НАН України

Вінниця
Меркьюрі-Поділля
2011

ББК 82.3(4УКР-4ВІН)я2
УДК 398(477.44)
Г 17

*Науковий редактор **О. П. РЕЄНТ**, член-кореспондент НАН України, доктор історичних наук, професор*

РЕЦЕНЗЕНТИ:
Л. В. Баженов, доктор історичних наук, професор,
директор Центру дослідження історії Поділля Інституту історії України НАН України при Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка
І. М. Романюк, доктор історичних наук, професор,
завідувач кафедри історії України Інституту історії, етнології і права Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

*За загальною редакцією **П. Т. ТРОНЬКА**, академіка НАН України, доктора історичних наук, професора, Героя України*

Гальчак С. Д.
Г 17 Вінниччина: дослідники малої батьківщини. – Вінниця: Меркьюрі-Поділля, 2011. – 448 с.

ISBN 978-966-2954-70-8

У довідково-біобліографічному виданні повідується про найактивніших краєзнавців Вінниччини, як тих, котрі народилися у Вінницькій області, так і про тих, які досліджували терени Східного Поділля, персональний внесок найактивніших літописців рідного краю у поділлєзнавство, історичну науку в Україні. Крім переліку їхніх основних праць, міститься також література про них.

Для широкого кола читачів.

© Гальчак С. Д., Красніцька Г. В., 2011
© Видавництво "Меркьюрі-Поділля", 2011

ISBN 978-966-2954-70-8

ЕНЦИКЛОПЕДІЯ КРАЄЗНАВСТВА ВІННИЧЧИНИ

***Л. В. Баженов*,**
доктор історичних наук, професор,
директор Центру дослідження історії Поділля
Інституту історії України НАН України при
Кам'янець-Подільському національному університеті
імені Івана Огієнка

«Вінницька земле, Поділля! Красою України назвала тебе геніальна поетеса. Од віку чинив тут свій подвиг ратай, обробляючи ниву, прикрашаючи тебе добрим зе-лом, а душу – піснею. І ці тисячоліття праці – це наше багатство, бо перейшли вони в традиції, непереможну любов до тебе... З любові до рідного краю, матері-землі починається людина. Не можна любити того, чого не знаєш. Пізнання історії свого народу й любов до нього нерозривні...».

Ці слова належать нашому видатному земляку письменнику-академіку М. П. Стельмаху. В них – сутність, глибинний зміст витоків краєзнавства, отієї неповтор-но щирої любові до своєї малої батьківщини, що окри-лювала не одне покоління подолян.

Зародившись у середині XIX століття, краєзнавчий рух на теренах Вінниччини не припиняв свого розвитку, з роками увібрав у себе всю мозаїку героїчного й страж-денного минулого краю, ратних й трудових діянь його мешканців, їхній невичерпний духовний і культурний світ.

Розвиваючись, він здолав на своєму шляху чимало перешкод, не раз відроджувався із небуття, щоразу по-стаючи у нових якостях, додаючи різноманіття форм. Так, у 20-х роках минулого століття на зміну аматор-ській діяльності окремих збирачів фольклору, дослідни-ків

старовини приходять організаційно оформлені осе-редки краєзнавчої роботи – Кабінет виучування Поділля при Вінницькій філії всенародної бібліотеки ВУАН, Він-ницьке округове краєзнавче товариство, Тульчинське краєзнавче товариство, районні бюро краєзнавства у Дашеві, Липовці, Іллінцях, Межирові, Жмеринці, Літині, Тиврові, Калинівці, Вороновиці, Красному, інших населе-них пунктах. Вони активно включилися у різнопланове дослідження краю, розгорнули пошук документальних свідчень, боролися за збереження багатої історико-культурної спадщини Східного Поділля.

На жаль, подільське краєзнавство одним із перших в Україні зазнало непоправних втрат під час політичних репресій кінця 20-х – 30-х років XX століття, потрясінь Великої Вітчизняної війни, після яких змогло повнокров-но відновити свою діяльність лише у 60 – 80-х роках.

Новий період пошуково-творчої активності пережи-ває краєзнавчий рух в умовах незалежності Української держави. Зростає кількість людей, які за велінням сер-ця, не зважаючи на брак фінансової та матеріальної підтримки, ведуть дослідницьку й пошукову роботу, спрямовують свої зусилля на виховання у співвітчиз-ників високого почуття патріотизму, глибокої поваги до історії, культури, мови, традицій українців і націо-нальних меншин, що проживають на території Він-ницької області. Чимало їх стали членами організаційно оформленої Національної спілки краєзнавців України, увійшли до її розгалуженої мережі керівних та творчих структур, активно збагачують власний творчий доро-бок.

Саме вони, тисячі ентузіастів (історики, археологи, етнологи, фольклористи, літературознавці, музейни-ки, архівісти, природознавці, аматори інших професій), були його душею. В серці кожного з них струменить любов до краси України – Поділля, його багатої історії, бережливе ставлення до традицій та культурної спад-щини краю, до відродження і збереження неоціненного скарбу – історичної пам'яті. Передаючи від покоління до покоління естафету творчого неспокою, одержимо-сті, безкорисливого пошуку, вони примножують свої ря-ди, а їхня колективна праця

розкривається новими неві-домими сторінками з літопису краю, що додають йому величі, слави рідній Україні...

Про це йдеться у пропонованому монографічному дослідженні заслуженого працівника культури України, члена правління Національної спілки краєзнавців Укра-їни, голови правління Вінницької обласної організації На-ціональної спілки краєзнавців України, кандидата істо-ричних наук, доцента Вінницького державного педаго-гічного університету імені М. М. Коцюбинського, керів-ника Вінницької філії Центру дослідження історії Поділ-ля Інституту історії України НАН України при Кам'я-нець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка Сергія Гальчака. Ознайомившись із цією своєрідною енциклопедією краєзнавства Вінниччини, ко-жен зайвий раз матиме змогу переконатись, що знання рідного краю збагачує людину, виховує неперехідне по-чуття любові до Вітчизни, глибоку повагу до традицій свого народу. В цьому вартісність даної праці.

Без сумніву, книга стане у великій пригоді не лише науковцям та краєзнавцям, але й учнівській та сту-дентській молоді, знайде схвальний відгук серед широ-кого кола читачів.

ЗМІСТ

Баженов Л. В.. Енциклопедія краєзнавства Вінниччини …… 3
Вступ 7
І. Джерельна база та стан опрацювання теми в науковій літературі 20
2. До питання про терени Східного Поділля (Вінниччини)…… 135
3. Зародження краєзнавства у регіоні 162
3.1. Польський період 162
3.2. Політика Російської імперії з науково-краєзнавчого вивчення краю 181
3.3. Внесок представників української інтелігенції 196
4. Розвиток, види і форми краєзнавства в XX ст. 207
4.1. На етапі становлення 207
4.2. Стан краєзнавства в роки Української національної революції і громадянської війни (1917 – 1920) 221
4.3. У період утвердження більшовицької влади 234
4.4. "Зоряний" злет регіонального дослідництва 254
4.5. Згортання краєзнавства в умовах наступу тоталітаризму 272
4.6. У трагічні сорокові 287
4.7. У роки відродження 303
4.8. В період "розвиненого соціалізму" 324
4.9. У час "перебудови" 340
5. Розвиток краєзнавства в період незалежності України…… 348
5.1. На етапі розбудови української державності 348
5. 2. В умовах сьогодення 375
6. Краєзнавці Східного Поділля 423
Висновки 756

АВРАМЕНКО Галина Миколаївна

(26.03.1948, с. Тучин Гощанського району Рівненської області) – бібліограф, краєзнавець. У 1970 р. закінчила Харківський державний інститут культури. З того ж року працює у Вінницькій обласній універсальній науковій бібліотеці ім. К. А. Тімірязєва: організатор відділу краєзнавчої літератури, завідувачка відділом науково-бібліографічного та інформаційного обслуговування (1983 – 2007 рр.), провідний бібліограф відділу літератури та інформації з питань краєзнавства. Нагороджена відзнакою "За багаторічну плідну працю в галузі культури". Заслужений працівник культури України (2007 р.). Бере активну участь у діяльності громадських організацій краєзнавчого спрямування. Досліджує і широко пропагує літературу про історію, природу Вінниччини, життя і діяльність письменників-земляків, видатних діячів Поділля. Персонально і у співавторстві підготувала, відредагувала та видала понад 100 бібліографічних видань, статей, методичних матеріалів. Зокрема, брала участь у складанні бібліографічних списків до видання "Навічно в пам'яті народній" – про вінничан – Героїв Радянського Союзу, щорічників "Література про Вінницьку область", "Календарів знаменних і пам'ятних дат Вінниччини". Член авторського колективу з підготовки і видання монографії "Вінницька обласна універсальна бібліотека в контексті історії та інноваційному поступі сьогодення", одна із авторів-упорядників довідково-інформаційного видання "Інформаційний ресурс бібліотеки. Інновації. Суспільство" та ін.

Тв.: Література про Вінницьку область за 1971 рік: Бібліогр. покажчик / Ред. Г. М. Авраменко. – Вінниця, 1972. – 131 с.; Література про Вінницьку область за 1972 рік: Бібліогр. покажчик / Ред. Г. М. Авраменко. – Вінниця, 1973. – 100 с.; Знаменні і пам'ятні дати Вінниччини 1976 року / Ред. Г. М. Авраменко. – Вінниця, 1975. – 18 с.; Вінниччина в десятій п'ятирічці: Реком. список літератури / Ред. Г. Авраменко. – Вінниця, 1977. – 4 с.; Література про Вінницьку область за 1976 рік: Бібліогр. покажчик / Уклад.: Г. М. Авраменко, В. Ф. Погуть. – Вінниця, 1977. – 125 с.; Український композитор М. Д. Леонтович (1877 – 1921): Реком. список л-ри / Уклад.: С. І. Савчук, Г. М. Авраменко. – Вінниця, 1977. – 4 с.; Братні зв'язки вінничан: Реком. покажчик л-ри / Уклад.: Г. М. Авраменко та ін. – Вінниця, 1982. – 34 с.; 75 років Вінницькій державній обласній науковій

бібліотеці ім. К. А. Тімірязєва (1907 – 1982): Бібліогр. покажч. л-ри / Склад. Г. М. Авраменко… - Вінниця, 1982. – 21 с.; Степан Руданський: Рекомендаційний список. – Вінниця, 1983. – 13 с.; Природа і природні багатства Вінниччини: Бібліографічний покажчик. – Вінниця, 1983. – 63 с.; Марко Вовчок і Вінниччина: Рекомендаційний покажчик. – Вінниця, 1983. – 13 с.; Природа і природні багатства Вінниччини: Бібліогр. покажч. л-ри / Уклад.: Г. М. Авраменко та ін. – Вінниця, 1983. – 59 с.; А. П. Свидницький: Рекомендаційний покажчик. – Вінниця, 1984. – 18 с.; Вінниччина у Великій Вітчизняній війні (1941 – 1945): Бібліографічний покажчик. – Вінниця, 1984. – 84 с.; Памятники истории и культуры Винницкой области: Научно-вспомогательный библиографический указатель. – Винница, 1986. – 190 с.; Ілля Гаврилович Шульга: Бібліографічний покажчик. – Вінниця, 1991. – 24 с. (у складі укладачів: Л. М. Шпильової, О. Д. Закривидороги, Л. О. Мельник); Тарас Шевченко і Вінниччина: Бібліографічний покажчик. – Вінниця, 1991. – 43 с.; "Гіркий був келих життьовий…": Бібліогр. покажч. / Упоряд.: Г. М. Авраменко та ін. – Вінниця, 1995. – 65 с.; Науково-педагогічна діяльність М. І. Пирогова: Бібліографічний покажчик. – Вінниця, 1997. – 65 с.; Пироговський меморіал у Вінниці: Бібліографічний покажчик. – Вінниця, 1997. – 23 с.; Імена, повернуті на Батьківщину: Бібліографічний покажчик. – Вінниця, 1998. – 45 с. (співукладач з О. І. Кізян); Василь Хмелюк – поет, художник: Бібліографічний список. – Вінниця, 1998. – 5 с.; Мова – невмирущий скарб народу: Бібліографічний покажчик. – Вінниця, 2000. – 57 с. (співукладач з О. Кізян); "Гіркий був келих життьовий…": Бібліографічний покажчик. – Вінниця, 2001. – 75 с. (співукладач з О. Кізян; передмова В. Лациби); Син Подільської землі, співець її краси і слави: До 90-річчя від дня народження М. П. Стельмаха: Бібліографічний список. – Вінниця, 2002. – 5 с.; Тарас Шевченко і Вінниччина: Бібліографічний покажчик / Укладачі: Г. Авраменко, О. Кізян, Б. Хоменко. Вступ. ст. "Шевченкіана Вінниччини" Б. Хоменка; Вінницька ОУНБ ім. К. А. Тімірязєва, Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського. – Вінниця, 2004. – 107 с.; Афганська неоголошена війна: вінницький вимір: Бібліогр. покажчик / Уклад.: Г. Авраменко та ін. – 2004. – 124 с.; Двомовність чи дволичність? (Мовне питання в Україні: консолідація, а не розкол). – Вінниця, 2006. – 44 с. (укладач бібліографії; вступ. стаття В. Ф. Циганюка); Столітній шлях бібліотеки у її виданнях: Бібліогр. покажч. / Уклад.: Г. М. Авраменко, О. М. Панчук; Ред. М. Г. Спиця; Відп. Н. І. Морозова; Упр. культури і туризму Вінницьк. облдержадм., Вінницька ОУНБ ім. К. А. Тімірязєва. –

Вінниця, 2007. – 112 с. Вінницька обласна універсальна наукова бібліотека в контексті історії та інноваційному поступі сьогодення: Монографія / Вінницьк. ОУНБ ім. К. А. Тімірязєва. – Вінниця, 2007. – 312 с. (у складі групи авторів: Т. В. Герасимової, М. І. Журавлівського, О. І. Кізян та ін.); Постать Василя Стуса під плином часу: 70-річчю від дня народження присвячується (1938 – 1985): (Бібліогр. покажчик) / Укладачі: Г. Авраменко, О. Зелена, М. Спиця. – Вінниця: ДП "Державна картографічна фабрика", 2008. – 240 с.; Михайло Каменюк – письменник, журналіст: до 60-річчя від дня народження: бібліографічний покажчик / Вінницька ОУНБ ім. К. А. Тімірязєва; Уклад. О. М. Зелена; ред. Г. М. Авраменко, М. Г. Спиця; відп. за випуск Н. І. Морозова. – Вінниця, 2008. – 48 с.; Знаменні і пам'ятні дати Вінниччини 2009 року: хронологічний довідник / Вінницьк. ОУНБ ім. К. А. Тімірязєва; уклад. Г. М. Авраменко; ред. М. Г. Спиця; відп. за вип. Н. І. Морозова. – Вінниця, 2008. – 100 с.

Літ.: Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини: Біографії. Бібліографія. – Вінниця: Книга-Вега, 2005. – С. 5.

АЛЕКСАНДРОВ Дмитро Дмитрович

(24.03.1923, с. Нікольське Дугненського району Тульської області, Росія) – пошуковець-дослідник, краєзнавець. Полковник у відставці. З 1970 р. живе у Вінниці. Учасник Великої Вітчизняної війни 1941 – 1945 рр. Активно займається увічненням пам'яті воїнів, полеглих у роки Другої світової війни. Разом із дружиною Александровою Ніною Георгіївною встановив імена більше 24 тисяч воїнів, котрі загинули під час оборонних та визвольних боїв за Вінницю і область (про 5 тис. імен полеглих, що вважалися невідомими, повідомлено у військкомати України), а також понад 100 імен радянських військовополонених, які загинули в німецько-фашистських концтаборах, розташованих у Вінниці. Член редколегії 9-томного видання "Книга Пам'яті України. Вінницька область", Українського фонду пошуку "Пам'ять", обласної міжвідомчої комісії у справах увічнення жертв війни та політичних репресій. За активну пошуково-краєзнавчу діяльність нагороджений Президентом України орденом "За заслуги" ІІІ та ІІ ступенів. Почесний пошуковець України.

Тв.: Не забуваймо! // Жовтневі зорі (м. Козятин). – 1991. – 9 травня (у співавторстві з Н. Г. Александровою); Той березень 1944 // Вінниччина. – 1992. – 20 березня; Стежками пам'яті // Вінниччина.

– 1996. – 20 січня; Безвісти пропали // Вінницька газета. – 1998. – 19 березня; Вони не пропали безвісти // Вінницька газета. – 2000. – 15 січня; Стало Поділля рідним для білорусів // Вінниччина (м. Вінниця). – 2000. – 20 березня; Повернення з безвісти // Подолія (м. Вінниця). – 2000. – 20 квітня; Пам'ять про Велику Вітчизняну // Вінниччина. – 2001. – 30 листопада (у співавтор.); Вони у нашій пам'яті живуть // Вінниччина. – 2002. – 13 березня; Хрест на останках радянських військовополонених // Вінницька газета. – 2004. – 22 квітня.

Літ.: Терещук О. Хоч і 75, а пошук триває // Вінниччина. – 1998. – 28 березня; Серце, віддане людям: Про подвиг пошуковців-дослідників України по увічненню пам'яті захисників Вітчизни / Книга Пам'яті України; Український фонд пошуку "Пам'ять". – К.: ВВП "Компас", 2001. – С. 7; Гальчак С. Д. Александров Дмитро Дмитрович // Краєзнавці України: сучасні дослідники рідного краю: Довідник / Всеукраїнська спілка краєзнавців. Ред. колегія: П. Т. Тронько (гол.), О. Г. Бажан, В. В. Врублевська, Ю. З. Данилюк та ін.; Упорядники: Т. Ф. Григор'єва, Г. А. Вербиленко, Р. В. Маньківська та ін. – К.; Кам'янець-Подільський, 2003. – Т. 1. – С. 7, 8; Пустіва В. Життя – це пошук, пошук – це життя // Вінницька газета. – 2005. – 24 березня; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 5, 6.

АЛЕКСАНДРОВА Ніна Георгіївна

(14.11.1924, м. Курган Челябинської області, Росія – 14.05.2001, м. Вінниця) – пошуковець-дослідник, краєзнавець. Учасниця Великої Вітчизняної війни 1941 – 1945 рр. Активно займалась увічненням пам'яті воїнів, полеглих у роки Другої світової війни. Разом із чоловіком Александровим Дмитром Дмитровичем встановила імена більше 24 тисяч воїнів, котрі загинули під час оборонних та визвольних боїв за Вінницю і область (про 5 тис. імен полеглих, що вважалися невідомими, повідомлено у військкомати України). За активну пошуково-краєзнавчу діяльність нагороджена Грамотою Міністерства оборони України. Почесний пошуковець України.

Тв.: Не забуваймо! // Жовтневі зорі (м. Козятин). – 1991. – 9 травня (у співатор.); У війни обличчя не жіноче… // Панорама (Вінниця). – 1995. – 11 травня (у співатор.); Земля подільська пам'ятає їх // Вінниччина. – 1996. – 22 березня (у співавтор.); Хто проливав кров за визволення Вінниччини // Вінницька правда. – 1999. – Бере-

зень; Під небом Європи // Сільські вісті Вінниччини. – 2001. – 5 травня (у співатор.).

Літ.: Віши Н. Він і вона 50 років разом // 33 канал (м. Вінниця) – 1997. – 27 листопада; Серце, віддане людям: Про подвиг пошуковців-дослідників України по увічненню пам'яті захисників Вітчизни / Книга Пам'яті України; Український фонд пошуку "Пам'ять". – К.: ВВП "Компас", 2002. – С. 7; Гальчак С. Д. Александрова Ніна Григорівна // Краєзнавці України: сучасні дослідники рідного краю... – С. 7; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 6.

АЛЕКСАНДРОВИЧ Юрій Семенович

(01.04.1894, с. Степашки Гайсинського повіту Подільської губернії (Вінниччина) – 193?, Вінниця) – краєзнавець, етнограф, архівіст Поділля. У 1920 р. працював науковим співробітником музеїв Києво-Печерської лаври. 1921 р. переїздить до Вінниці і призначається зав. губернським архівним управлінням. До 1924 р. за його ініціативою зареєстровано і взято під охорону 1231 архів губернії. Засновник державного архіву Вінницької області. В 20-х роках співробітничав з Кабінетом виучування Поділля при Вінницькій філії бібліотеки ВУАН. Опублікував 10 робіт з етнографії краю.

Тв.: Материалы по этнографии Подолии // Известия. – 1922. – 20, 22 декабря; Опыт воссоздания истории древодельных промыслов Подольской губернии // Экономическая жизнь Подолии. – 1917. – № 5. – С. 18 – 26; Каменотесы-кустари и ремесленники Подольской губернии // Кустарные промыслы Подолии. – К., 1916. – С. 465 – 501; Об исследовании местного стильного вышивального орнамента в Винницком уезде Подольской губернии // Экономическая жизнь Подолии. – 1917. – № 2. – С. 19 – 24; Кустарно-исторический отдел музея Подольской губернии // Экономическая жизнь Подолии. – 1915. – № 4. – С. 9 – 18.

Літ.: Памятники истории и культуры Винницкой области: Материалы к Своду памятников истории и культуры… – К., 1990. – Вып. 8. – С. 15; Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців XIX – XX ст.: Історіографія, біобібліографія, матеріали. – Кам'янець-Подільський, 1993. – С. 110; Нестуля О. О. Ю. С. Александрович про стан культових пам'яток Поділля на початку 20-х років XX ст. // Поділля і Волинь у контексті історії українського національного відродження. – Хмельницький, 1995. – С. 156, 157;

Вінниччина в датах: Хронологічний довідник. – Вінниця, 2000. – С. 61; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 7; Гальчак С. Д. Краєзнавство Східного Поділля. – Вінниця: "Книга-Вега" ВАТ "Вінобл-друкарня", 2005. – С. 50 – 52; Коляструк О. А. Штрихи до портрета поділлєзнавця Ю. С. Александровича за матеріалами приватного листування з Д. І. Яворницьким // Друга Могилів-Подільська краєзнавча конференція. – Могилів-Подільський; Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2006. – С. 224 – 228.

АЛЕКСЄЄВ Сергій Іванович

(03.07.1943, с. Велика Виска Маловисківського району Кіровоградської області) – журналіст, фольклорист, краєзнавець. Тривалий час працював на журналістській роботі, зокрема, з 1986 р. по 2004 р. – власним кореспондентом Національної радіокомпанії України у Вінницькій області. Створив серію літературних і радіозамальовок про діячів культури і мистецтва Поділля. Заслу-жений журналіст України, лауреат Всеукраїнської літературної премії ім. С. Руданського.

Тв.: Подільська муза: Замальовки з нагоди... / Перед. сл. В. Цигануюка. Післямова С. Дровозюка. – Вінниця: Велес, 2001. - 112 с.; Безстрокове відрядження: Бібліографія. Рецензії. Творчий практикум. – Вінниця: О. Власюк. – 2004. – 168 с.

Літ.: Бортняк А. Неложними устами // Вінниччина. – 2001. – 24 липня; Хоменко Б. Невтомна муза Сергія Алексєєва // Вінниччина. – 2001. – 16 листопада; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 7, 8.

АНДЖЕЙОВСЬКИЙ Антоні

(1785, м-ко Варковичі, Волинь – 12.12.1868, м. Ставище, Київщина) – польський ботанік. Походив із незаможного шляхетського роду. Початкову освіту здобув у Корці. Закінчив Волинську гімназію (Кременець). Маючи потяг до природознавства, закладав парки та впорядковував оранжереї в шляхетських садибах. У 1814 – 1830 рр. на кошти Волинського ліцею, в якому працював на посаді ад'юнкта кафедри ботаніки та зоології, разом із професором В. Бессером здійснив кілька наукових ботанічних подорожей по Волинській, Подільській, Київській і Херсонській губерніях, за результатами яких опублікував ряд наукових

праць. Після закриття ліцею переведений до університету св. Володимира (Київ) на посаду ад'юнкта кафедри природничої історії, а в 1839 р. – до ліцею О. Безбородька в Ніжині Чернігівської губернії. Там дослужився до пенсії. З 1852 р. жив із сім'єю в м. Немирові Брацлавського повіту. Залишив по собі велику наукову спадщину, в якій досліджується й флора Східного Поділля.

Тв.: Ботанічний нарис місцевостей, відвіданих у подорожах між Бугом і Дністром, від Збруча аж до Чорного моря, здійснених 1814, 1816, 1818 і 1822 роках. – Вільно, 1823 [польськ. мова]; Ботанічний нарис місцевостей, відвіданих у подорожах поміж Бугом і Дністром аж до впадіння тих рік у море, здійснених у 1823 і 1824 роках. – Вільно, 1830 [польск. мова]; Флора України або Опис рослин, що дико ростуть в Україні переддніпрянській і в сусідніх з нею околицях Волині, Поділля та Херсонській губернії. – Част. І. – Варшава, 1869 [польськ. мова]; Нотатки про деякі викопні ракушки Волині, Поділля. – М., 1830 [польськ. мова]; Исчисление растений Подольской губернии и смежных с ней местностей // Труды комиссии при университете св. Владимира для описания губерний Киевского учебного округа. – Т. 4. – Вып. 1. – К., 1860.

Літ.: Колесник В. Анджейовський Антоні // Відомі поляки в історії Вінниччини: Біографічний словник. – Вінниця: ВМГО «Розвиток», 2007. – С. 27 – 29.

АНДРОЩУК Олександр Володимирович

(01.01.1974, с. Горбівці Літинського району) – дослідник історії України другої половини XX ст., краєзнавець. У 1997 р. закінчив історичний факультет Вінницького державного педагогічного інституту. В 1997 – 2000 рр. вчителював у школах Вінниччини (учи-тель історії та правознавства). У 2000 – 2003 рр. – аспірант, а з 2003 р. – молодший науковий співробітник, науковий співробітник відділу новітньої історії та політики Інституту історії України НАН України. Кандидат історичних наук (2004 р.; канндидатська дисертація "Адміністративно-територіальні зміни в УРСР: плани, втілення, наслідки (друга половина 40-х – 60-і роки XX ст.)").

Тв.: Політика перейменувань об'єктів адміністративно-територіального поділу в УРСР в 40 – 60-і роки XX ст.: мета, механізм реалізації, недоліки // Історія України: Маловідомі імена, події, факти.

– Вип. 22 – 23. – К., 2003; Реорганізація сільських адміністративно-територіальних одиниць в УРСР: мотиви, засоби реалізації, наслідки (друга половина 40-х – 60-ті роки XX ст.) // Український історичний збірник. – 2003. – Вип. 6. – К., 2004; Демографія українського села XVI – XXI ст. крізь призму історико-краєзнавчого дослідження // Краєзнавство. – 2005. - № 1 – 4.

Літ.: Інститут історії України НАН України. 1936 – 2006 / відп. ред. В. А. Смолій. – К.: Інститут історії України НАН України, 2006. – С. 478.

АНДРУШКО Олександр Іванович

(25.05.1931, с. Вербівка Самбірського району Львівської області – 03.01.1991, Вінниця) – історик, краєзнавець Поділля, кандидат історичних наук (з 1974 р.), доцент (з 1977 р.). У 1966 р. закінчив історичний факультет Львівського університету. З 1973 р. працював старшим викладачем, доцентом, завідувачем кафедри Вінницького державного педагогічного інституту. Досліджував історію Поділля XIX – XX ст. Учасник багатьох регіональних історико-краєзнавчих, наукових конференцій.

Тв.: Роль безпартійних робітничих конференцій у піднесенні трудової і політичної активності робітників Поділля // Тези доповідей VI Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1988. – С. 43, 44; Ідейно-виховна робота на Вінниччині в роки довоєнних п'ятирічок // Тези доповідей VIII Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1989. – С. 75, 76; Л. Г. Дейч – один з перших марксистів-подолян // VII Подільська історико-краєзнавча конференція. – Кам'янець-Подільський, 1990. – С. 15 – 17 (у співавторстві); Роль шефства робітничого класу Поділля над селом у відбудові продуктивних сил сільського господарства (1921 – 1925) // Проблеми економічної географії Поділля: Тези доповідей наукової конференції. – Кам'янець-Подільський, 1988. – С. 10 – 12.

Літ.: Калитко С. Л., Зінько Ю. А. Дослідник Подільського краю // Тези доповідей і повідомлення XVIII-ї Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1998. – С. 80 – 82; Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців… – С. 113; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 8.

АНТОНОВИЧ Володимир Боніфатійович

(06 (18).01.1834, містечко Махнівка, тепер с. Комсомольське Козятинського району Вінницької області – 08 (21).03.1908, Київ) – видатний український історик, археолог, археограф, етнограф, фольклорист, професор, член-кореспондент Російської Академії Наук (з 1901 р.), голова історичного товариства Нестора-літописця (1881 – 1887, з 1896 р.), почесний член Подільського історико-археологічного товариства (з 1891 р.). У 1850 р. закінчив Одеську гімназію, медичний (1855 р.) та історико-філологічний факультети Київського університету. Один з організаторів та ідеологів Київської громади. В 1863 – 1880 рр. – головний редактор Тимчасової комісії для розгляду давніх актів у Києві, з 1878 р. – професор російської історії Київського університету. Засновник власної історичної школи, що в особі його учнів Д. Багалія, П. Голубовського, М. Грушевського, М. Довнар-Запольського, І. Линниченка, О. Левицького, Н. Молчановського та ін. заклала підвалини сучасної української історичної науки. Значний його внесок у розвиток української етнографії, фольклористики, філософії. Автор понад 300 наукових праць, головним чином з історії України від найдавніших часів до XIX ст. У 1863 – 1902 рр. опублікував дев'ять томів "Архива Юго-Западной России", в яких широко відображена в статтях і документах історія Поділля і Волині XIV – XVIII ст. Проводив в цьому краї археологічні дослідження (розкопав залишки давньоруського Бакотського скельного монастиря на Дністрі біля Старої Ушиці (1890 – 1891 рр.), склав археологічну карту Волині). У багатьох книгах спеціально розглядав питання захоплення Поділля литовцями і поляками в XIV – XVI ст., про самоуправління м. Кам'янця-Подільського, становище селян в XVI – XVIII ст., народні повстання в XVIII ст. Скеровував своїх учнів на вивчення даного регіону. Передав чимало книг, археологічних матеріалів Кам'янець-Подільському Давньосховищу (історичному музею). Взяв участь в експедиції, яка під керівництвом П. Чубинського збирала в 1869 – 1870 рр. народознавчі та фольклорні матеріали в Київській, Подільській, Волинській, частково Полтавській, Мінській, Гродненській та Седлецькій губерніях. Разом з М. Драгомановим видав "Исторические песни малорусского народа" в 2 т. (К., 1874 – 1875). Цю грунтовну працю високо оцінила наукова громадськість України й Західної Європи, а Російська АН відзначила її Уварівською премією. Коментуючи українські народні пісні, розглядав їх в контексті усної поезії інших народів. Палко обстоював право українського народу на розвиток націо-

нальної культури. За кращі роботи з історії України сучасні дослідники США і Канади відзначаються премією ім. В. Б. Антоновича.

Тв.: Архив Юго-Западной России. – К., 1870. – Ч. 3. – Т. II; – К., 1876. – Ч. 3. – Т. III; – К., 1886. – Ч. 4. – Т. I; – К., 1890. – Ч. 7. – Т. II; – К., 1893. – Ч. 8. – Т. I; О скальных пещерах на берегу Днестра Подольской губернии // Труды VI археологического съезда в Одессе. – Одесса, 1894. – Т. 1. – С. 86 – 102; Бакотский скальный монастырь // Киевская старина. – 1891. – Сентябрь; Археологическая карта Волынской губернии // Труды XI археологического съезда в Киеве. – М., 1901. – Т. I. – С. 1 – 132; Монографии по истории Западной и Юго-Западной России. – К., 1885. – 351 с.; Исторические деятели Юго-Западной России в биографиях и портретах В. В. Тарновского. – К., 1885. – Вып. I – IV (співавт. В. А. Бец); Грановщина. Эпизод из истории Брацлавской Украины // Киевская старина. – 1888. – № 1 – 3; Православный монастырь и его униатская летопись: Из истории Сатановского монастыря Подольской губернии // Киевская старина. – 1882. – № 2; Путевые очерки Подолии // Киевская старина. – 1884 – 1885; Исторические песни малорусского народа. – К., 1874. – Т. 1 – 2 (співавт. М. Драгоманов).

Літ.: Е. С. (Сицинский). Профессор Владимир Бонифатьевич Антонович // Труды Подольского церковного историко-археологического общества. – Каменец-Подольский, 1911. – Вып. XI. – С. 401 – 404; Коваленко Л. А. Антонович Володимир Боніфатійович // УЛЕ. – К., 1988. – Т. 1. – С. 73, 74; Киян О. І. Життєвий та творчий шлях В. Б. Антоновича // УІЖ. – 1991. – № 2. – С. 64 – 76; Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців… – С. 114, 115; Хоменко Б. Антонович Володимир Боніфатійович // З-над Божої ріки: Літературний біобібліографічний словник Вінниччини / Упорядкування і загальна редакція А. М. Подолинного. – Вінниця: Континент-ПРИМ, 1998. – С. 11, 12; Короткий В. А. Антонович Володимир Боніфатійович // Енциклопедія історії України. – Т. 1. – К.: Наукова думка, 2003. – С. 105, 106; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 9, 10; Гальчак С. Д. Краєзнавство Східного Поділля... – С. 11 – 13; Прокопчук В. С. Краєзнавство на Поділлі: історія і сучасність. – К.: Рідний край, 1995. – С. 39, 40; Короткий В. А. Антонович Володимир Боніфатійович // Енциклопедія історії України: У 8 т. / Редкол.:В. А. Смолій (голова) та ін. – К.: Наукова думка, 3003. – Т 1: А – В. – С. 105, 106; Петренко О. С. До питання про час і місце народження В. Б. Антоновича // Подільська старовина: Наук. зб. – Вип. IV / Він-

ницьк. обл. краєзн. музей. – Вінниця: ДП "Державна картографічна фабрика", 2008. – С. 170 – 173.

АНТОНЮК Михайло Петрович

(21.01.1932, с. Іванівці Тиврівського району Вінницької області) – педагог, краєзнавець. Закінчив Вінницьке педучилище, факультет фізичного виховання Кам'янець-Подільського педагогічного інституту, хіміко-біологічний факультет Уманського педагогічного інституту. Тривалий час працював учителем у Сербинівській СШ (Жмеринський район), директором Стодулинецької школи того ж району, завідувачем Жмеринського райвідділу народної освіти. Автор численних краєзнавчих публікацій у пресі та книги "Через віхи історії" – про історичне минуле населених пунктів Жмеринщини.

Тв.: Через віхи історії: Краєзнавчі нариси. – Вінниця: О. Власюк, 2004. – 574 с.

АНЦИБОР Анатолій Іванович

(28.12.1962, с. Бронниця Могилів-Подільського району Вінницької області) – педагог-психолог, краєзнавець. У 1983 р. закінчив філологічний факультет Вінницького державного педагогічного інституту. Викладач кафедри педагогіки й психології Вінницького обласного інституту післядипломної освіти педагогічних працівників. Кандидат психологічних наук. Виступає у пресі з краєзнавчими публікаціями.

Тв.: "Звідки пішла бути земля"... погребищенська // Пульсуючі джерела (м. Вінниця). – 2008. – 24 липня; Кароліна Ржевуська й Олександр Пушкін // Пульсуючі джерела. – 2008. – 12 серпня; 21 серпня; 12 вересня; 27 жовтня; 12 листопада; Чужоземка // Пульсуючі джерела. – 2009. – 12 січня; 24 січня.

Літ.: Лисенко В. Г. Вінниччина журналістська: Журналісти нашого краю в засобах масової інформації і не тільки… - Вінниця, 2009.

АСАУЛЮК Олекса Самійлович

(04.10.1903, с. Зозівка, тепер: Липовецького району Вінницької області – 23.02.1992, м. Липовець Вінницької області) – педагог, краєзнавець. У 1932 р. закінчив Одеський інститут соціалістичного виховання. Тоді ж очолив педагогічний колектив школи в с. Нападівці Липовецького району. Учасник Великої Вітчизняної війни. У 1945 – 1953 рр. директор школи в с. Війтівцях Липовецького району, в 1955 – 1966 рр. – учитель історії цієї ж школи. Автор численних газетних публікацій краєзнавчої тематики: спочатку були дослідження війтівецького минулого, давньоруської Піщані, перекази про Саву Чалого, Суворова, Достоєвського. Далі писав про історію Липовця, комсомольський рух, колгоспне будівництво, події Другої світової війни на території рідного району... Своїми публікаціями започаткував розвиток краєзнавчого руху на Липоввеччині.

Літ.: Роговий О. Слово про краєзнавця (до 100-річчя з дня народження О. С. Асаулюка) // Липовецькі вісті (м. Липовець). – 2003. – 22 жовтня.

БАБЕНКО Арсен Гнатович

(19.07.1920, с. Шкуринці Вінницького повіту Подільської губернії, тепер Вінницького району Вінницької області – 12.06.1973, м. Вінниця) – історик, архівіст, краєзнавець. У 1939 р. закінчив Вінницьке педагогічне училище, в 1948 р. – учительський інститут, у 1953 р. – історичний факультет Вінницького педагогічного інституту. З 1939 р. учителював у с. Соколівці Крижопільського району, а після війни (в 1946 – 1950 рр.) – в рідному селі. Деякий час працював в органах безпеки та у правоохоронних органах; з 1953 р. – в архівних установах: спочатку старшим науковим співробітником архівного відділу УМВС по Вінницькій області, з 1954 р. – начальником підрозділу Держархіву Вінницької області. Доклав чимало зусиль для активізації науково-дослідної й видавничої діяльності архіву, сприяв розгортанню краєзнавчої роботи в області. Співавтор праць "Боротьба за встановлення радянської влади на Вінниччині" (1957 р.) та "Культурне будівництво на Вінниччині в роки радянської влади" (1959 р.). Один із авторів-упорядників путівника "Вінницький обласний державний архів" (1960 р.), упорядник збірника документів "Петр Запорожец" (1962 р.), член редколегії і співупорядник видань: "Поділля в період відбудови народного господар-

ства: 1921 – 1925" (1957 р.), "Вінниччина в період Великої Вітчизняної війни 1941 – 1945: Хроніка подій" (1965 р.) та ін. Був членом авторського колективу монографії "Вінниця: Історичний нарис" (1964 р.). Зробив значний внесок у виявлення та опрацювання архівних документів для тому "Історія міст і сіл Української РСР. Вінницька область" (1972 р.). Автор довідкових матеріалів у цьому томі. Виявив глибокий інтерес до історії України та допоміжних історичних дисциплін. На основі архівних матеріалів опублікував у періодичній пресі низку статей з емблематики України різних періодів історії. Одній з проблем емблематики присвятив кандидатську дисертацію "Печатки радянських державних установ України 1917 – 1925 років". За трагічним збігом обставин життя автора обірвалося саме того дня, на який було призначено її захист.

Тв.: Козятин // Історія міст і сіл Української РСР. Вінницька область. – К., 1972. – С. 298 – 308 (у співавторстві з Й. М. Моковим).

Літ.: Воловик В. П., Вініковецький С. Я. Архівіст, історик, краєзнавець А. Г. Бабенко // Друковані витоки Поділля: творці історії краю: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – Ч. 1. – Хмельницький: Поділля, 1994; Хоменко Б. В. Бабенко Арсен Гнатович // Українські архівісти: Біобібліографічний довідник. – У 3-х вип. – Вип. 2: 1940 – 1960-ті рр. / Держкомархів України. УДНДІАСД; Упорядн.: Т. В. Портнова. – К., 2002. – С. 8, 9; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 10, 11; Гальчак С. Д. Краєзнавство Східного Поділля... – С. 77, 78; Українські архівісти (XIX – XX ст.): Біобібліогр. довідник / Держкомархів України. УНДІАСД; Упоряд.: І. Б. Матяш (кер.), С. Л. Зворський, Л. Ф. Приходько та ін. – К., 2007. – С. 30, 31.

БАБЕНКО Іван Денисович

(20.04.1925, с. Великі Бучки Сахновщинського району Харківської області) – культпрацівник, архівіст, журналіст, краєзнавець. Закінчив Харківський бібліотечний інститут. Працював в Іллінцях на Вінниччині: завідувачем відділу культури, загальним, архівним відділом, секретарем райвиконкому, а також у редакції Іллінецької райгазети "Трудова слава". Близько сорока років займається краєзнавчою діяльністю. Автор численних публікацій на краєзнавчу тематику в місцевій пресі.

Тв.: Сторінки історії Іллінеччини в працях археологів, істориків, краєзнавців. – Іллінці, 1995 р.; Іллінеччина в глибині століть і в наш час. – Іллінці, 2001. – 120 с.

Літ.: Гальчак С. Д. Краєзнавці Віниччини... – С. 11, 12.

БАБІЙ Микола Лазарович

(11.11.1918, с. Люлинці Комсомольського, тепер Калинівського району Вінницької області) – педагог, історик, краєзнавець. У 1938 р. закінчив Вінницький учительський інститут. Учасник Другої світової війни. Працював на партійній та викладацькій роботі. З 1968 р. кандидат історичних наук, з 1972 р. – доцент. Завідував кафедрою марксизму-ленінізму Вінницької філії Київського торговельно-економічного інституту. Досліджував партизанський та підпільний рух на Вінниччині під час окупації області німецько-фашистськими загарбниками. Член редколегії тому "Історія міст і сіл Української РСР. Вінницька область". Учасник регіональних історико-краєзнавчих конференцій. Автор близько 20-и праць.

Тв.: Большевистское подполье и партизанское движение на Винничине в годы Великой Отечественной войны (июнь 1941 – март 1944 гг.) // Тези доповідей і повідомлення наукової конференції. – Вінниця, 1963; Партийная подпольная партизанская печать на Винничине в годы Великой Отечественной войны // Тези доповідей і повідомлення кафедр марксизму-ленінізму Вінницького медінституту і Вінницької філії Київського політехнічного інституту. – Вінниця, 1964; Партійне керівництво антифашистською боротьбою на Вінниччині // УІЖ. – 1964. – № 3; Вінниця в перші дні війни. Боротьба трудящих міста проти гітлерівців під час окупації. Звільнення міста від окупантів // Вінниця: Історичний нарис. – Вінниця, 1964 (у співавт.); Партійно-політична і масово-агітаційна робота серед партизанів і населення тимчасово окупованої території // Матеріали наукової конференції вузів Вінниці, присвяченої 20-річчю перемоги над Німеччиною. – Вінниця, 1965; Допомога партизанів Вінниччини в розгромі фашистських загарбників // Доповіді і повідомлення наукової конференції. – Вінниця, 1965; Вінниччина в період Великої Вітчизняної війни 1941 – 1945 рр.: Хроніка подій. – К.: Наукова думка, 1965 (у співавт.); Комуністична партія – натхненник і організатор боротьби трудящих Поділля проти німецько-фашистських загарбників у роки Великої Вітчизняної війни (червень 1941 – березень

1944) / Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук. – К., 1967. – 284 с.; Вінницька область // Історія міст і сіл Української РСР. Вінницька область. – К., 1972. – С. 9 – 75 (у співавторстві з М. Ф. Присяжнюком, В. О. Птущенком, І. П. Пшуком, Й. Г. Тельманом).

Літ.: Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 12; Гальчак С. Д. Краєзнавство Східного Поділля... – С. 76, 77.

БАДРЕТДІНОВ Рахмат

(23.02.1917, с. Велике Куйсарине, тепер Аргаяського району Челябінської області Російської Федерації – 30.03.1995, с. Якушинці Вінницького району Вінницької області) – педагог, краєзнавець, перекладач. Народився в сім'ї башкирського селянина. В 14 років залишився круглим сиротою. Після семирічки закінчив у 1936 р. Месягутівське педагогічне училище в Башкирії. Два роки вчителював. Протягом 1938 – 1940 рр. перебував на військовій службі, потім працював учителем-бібліотекарем в одному з підрозділів воєнізованої охорони на Далекому Сході. Учасник Другої світової війни. З травня 1944 р. жив у с. Якушинцях поблизу Вінниці, де працював учителем і вихователем дитячої трудової колонії, а в 1965 – 1976 рр. – СПТУ. 1954 р. вступив на історико-філологічний факультет Вінницького педагогічного інституту. Вищу освіту завершив 1961 р. в Одесі. Грунтовно оволодів українською мовою. Виступав у місцевій пресі з літературними та публіцистичними творами. Проте особливий інтерес проявив до краєзнавства. Його перу належать історико-краєзнавчі дослідження про села Якушинці і Зарванці, нарис "Село в лиху годину" (1993), в якому йдеться про голодомор 1932 – 1933 рр., репресії 1937 – 1938 рр. та події часів Другої світової війни. У 80-х рр. написав історію Якушинецької дитячої трудової колонії (ці праці чекають на видавця).

Літ.: Хоменко Б. Бадретдінов Рахмат // З-над Божої ріки… – С. 15; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 13.

БАЖЕНОВ Лев Васильович

(01.01.1946, м. Старокостянтинів Хмельницької області) – історик, педагог, краєзнавець, доктор історичних наук, професор, дійсний член Української академії історичних наук (1999), член-

кореспондент Міжнародної слов'янської академії наук (1998), директор Центру дослідження історії Поділля Інституту історії України НАН України при Кам'янець-Подільському національному університеті ім. І. Огієнка (з 1995), голова правління Хмельницької обласної організації Національної спілки краєзнавців України (з 2008 р.). В 1968 з відзнакою закінчив історичний факультет Кам'янець-Подільського педагогічного інституту. По завершенню навчання вчителював у середній школі с. Грушки Володарсько-Волинського району Житомирщини, де заявив про себе як про відповідального, творчого вчителя: створив історичний кабінет, організував низку походів учнів по історичних місцях області, підготував і провів першу в районі науково-практичну історико-краєзнавчу конференцію. В 1969 р. за розпорядженням Міністерства народної освіти України повернувся у рідний вуз. Працював асистентом (з 1969 р.), старшим викладачем (з 1972 р.), у 1975-1993 рр. – деканом історичного факультету. В 1974 р. захистив кандидатську дисертацію, присвячену дослідженню польського повстання 1830 – 1831 рр. на Правобережній Україні. В 1993 р. перейшов на посаду провідного наукового співробітника пединституту, докторанта Інституту історії України НАН України. В 1996 р. першим в Україні захистив докторську дисертацію з проблем історичного краєзнавства: "Становлення і розвиток історичного краєзнавства Правобережної України (кінець XVIII – перші десятиріччя XX ст.)". Досліджує і популяризує історію та історіографію України і Польщі, проблеми славістики, історичного краєзнавства і регіональної історії Поділля та Волині, біографістики. Сформував власну наукову школу з регіональних досліджень історії України. Автор монографій і книг "Нариси історії Поділля" (1990), "Поділля в працях дослідників і краєзнавців XIX – XX ст." (1993), "Історичне краєзнавство Правобережної України" (1995), "Справа його життя. М. Ю. Костриця" (2002), "Alma mater подільського краєзнавства" (місто Кам'янець-Подільський – осередок історичної регіоналістики XIX – початку XXI століття)" (2005) та інших. Опублікував понад 300 наукових та науково-популярних статей. Член авторських колективів та редколегій багатотомних видань "Звід пам'яток історії та культури України: Хмельницька область", "Книга Пам'яті України. Хмельницька область", "Реабілітовані історією. Хмельницька область" та ін. Делегат II (1997 р.), III (2003 р.), IV (2008 р.) з'їздів Всеукраїнської спілки краєзнавців (з 2008 р.: Національної спілки краєзнавців України). Член прав-

ління Національної спілки краєзнавців України. Як діяч краєзнавчого руху на Поділлі і Волині причетний до організації і проведення більше 80 міжнародних, Всеукраїнських і регіональних науково-краєзнавчих конференцій, симпозіумів, "круглих столів". Учасник Всеукраїнських наукових конференцій з історичного краєзнавства (починаючи з II-ї в 1982 р.), Вінницьких обласних історико-краєзнавчих конференцій (починаючи з 1-ї в 1983 р.), багатьох міжнародних і Всеукраїнських історико-краєзнавчих зібрань, міжнародних наукових декабристських читань у Києві, міжнародних наукових конгресів україністів. Один із організаторів Могилів-Подільських краєзнавчих конференцій (1996, 2006) та міжнародної науково-краєзнавчої конференції "Бар, Барська земля – крізь призму століть" (2008 р.). Особливо велика роль професора Л. В. Баженова в справі організації і координації регіональних досліджень і впровадження їх результатів у практику наукового та громадського життя на посаді директора Центру дослідження історії Поділля Інституту історії України НАН України при Кам'янець-Подільському національному університеті ім. І. Огієнка. На цій посаді плідно співпрацює з краєзнавцями Вінниччини, координує їхню діяльність. З 2003 р. професор Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського (за сумісництвом). Відмінник освіти України (1981), Заслужений працівник освіти України (2003), лауреат республіканської премії ім. Дмитра Яворницького, Хмельницької обласної премії ім. Юхима Сіцінського.

Тв.: Восстание 1830 – 1831 гг. на Подолии // Советское славяноведение: Материалы IV конференции историков-славистов СССР. – Минск, 1969. – С. 468 – 475; З історії соціал-демократичного руху на Вінниччині наприкінці XIX – поч. XX ст. // Тези II-ї Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1984. – С. 15, 16; Географічний і статистичний опис революції 1905 – 1907 рр. на Поділлі // Тези доповідей обласної наукової конференції "Проблеми історичної географії Поділля". – Кам'янець-Подільський, 1987. – С. 103 – 105; З історії соціал-демократичного руху на Вінниччині наприкінці XIX – поч. XX ст. // Тези доповідей II Вінницької історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1984. – С. 15, 16; Історичне краєзнавство Поділля на сучасному етапі // IV республіканська наукова конференція з історичного краєзнавства: Тези доповідей і повідомлення. – К., 1989. – С. 48 – 50; Участь подолян у соціальному русі в Королівстві Польському в 70 – 80-х роках XIX ст. // Тези доповідей

VIII Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1989. – С. 47, 48; Нариси історії Поділля: На допомогу вчителю. – Хмельницький, 1990 (у співавторстві); Суспільно-політичний рух на Поділлі у XIX ст. // Музей і Поділля: Тези доповідей наукової конференції. – Кам'янець-Подільський, 1990; Поділля в працях дослідників і краєзнавців XIX – XX ст.: Історіографія. Бібліографія. Матеріали. – Кам'янець-Подільський, 1993. – 470 с.; Історичне краєзнавство Правобережної України XIX – початку XX ст.: Становлення. Історіографія. Бібліографія. – Хмельницький: Доля, 1995. – 256 с.; Польський національно-визвольний рух 20-х років XIX ст. і декабристи України // Наукові праці Кам'янець-Подільського державного педагогічного університету: Історичні науки. – Кам'янець-Подільський: Оіюм. – Т. 5. – С. 237 – 241; До питання про періодизацію Подільського історичного краєзнавства // Педагогічний вісник: Щоквартальний науково-методичний журнал. – Хмельницький, 2002. – № 2. – С. 60 – 62; Революційні мотиви у творчості представників "української школи" в польській літературі 20 – 40-х рр. XIX ст. // Освіта, наука і культура на Поділлі: збірник наукових праць. – Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2002. – Т. 2. – С. 16 – 21 (у співавторстві з С. Е. Баженовою); Болоховське князівство в дослідженнях Київської наукової історичної школи 70-х років XIX – початку XX ст. (До 170-річчя від дня народження Володимира Антоновича) // Літописний Губин в контексті історії Болоховської землі XII – XIII ст.: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. – К.; Хмельницький; Кам'янець-Подільський; Старокостянтинів, 2004. – С. 15 – 21; Трагічні події голодомору на Поділлі 1932 – 1933 рр. у дослідженнях і публікаціях учених і краєзнавців (1990 – 2003) // Голодомор як засіб політичного терору: Матеріали науково-практичної конференції. – Вінниця: Книга-Вега, 2004. – С. 89 – 95; Alma mater подільського краєзнавства (місто Кам'янець-Подільський – центр історичної регіоналістики XIX – початку XXI століть). – Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2005. – 416 с.; Могилівщина в наукових і краєзнавчих дослідженнях і публікаціях за останнє десятиріччя (1996 – 2006 рр.) // Друга Могилів-Подільська краєзнавча конференція. – Могилів-Подільський: Оіюм, 2006. – С. 24 – 32; Мурафські Товтри: природа та історія // Там само; - С. 280 – 282 (у співавт. з Г. І. Денисиком); Історія міста Бара Вінницької області в дослідженнях науковців і краєзнавців XIX – початку XXI століття // Бар, Барська земля – крізь призму століть / Матеріали І Міжнародної науково-практичної конференції. – Бар, 2008. – С. 10 – 15; Володимир Січинський (1894 – 1962 рр.). Життя, діяльність, творчість в

ім'я України: монографія. – Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2009. – 236 с. (у співавтор. з В. Л. Логвіною).

Літ.: Завальнюк О. М. Баженов Лев Васильович // Кам'янець-Подільський державний університет в особах. – Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2003. – Т. 1. – С. 27 – 40; Баженов Лев Васильович // Краєзнавці України: сучасні дослідники рідного краю... – К., 2003. – Т. 1. – С. 13; Прокопчук В. С. Краєзнавство на Поділлі: історія і сучасність... – С. 126; Завальнюк О., Філінюк А. Академіку Л. В. Баженову – 60 // Хмельниччина: Дивокрай. – 2005. – № 1 – 2. – С. 79 – 82.

БАЙРАКІВСЬКИЙ Анатолій Іванович

(01.06.1935, м. Тульчин Вінницької області) – культпрацівник, краєзнавець, доктор філософії, професор. У 1970 р. закінчив Київський державний університет ім. Т. Г. Шевченка. Працював зав. районним відділом культури в м. Тульчині, з 1970-х рр. – зав. відділом Меморіального комплексу "Національний музей історії Великої Вітчизняної війни 1941 – 1945". З 1978 р. – в Київському інституті зв'язку (нині: Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій), зав. кафедрою гуманітарних наук, проректор з гуманітарної освіти. Відмінник освіти України, Почесний зв'язківець України. Досліджує проблеми воєнної історії, заводу "Арсенал", організатор міжвузівських студентських конференцій, ініціатор запровадження курсу "Краєзнавство" в технічному вузі, створення студентського етнографічно-краєзнавчого гуртка. Автор понад 50 наукових праць.

Літ.: Байраківський Анатолій Іванович // Краєзнавці України: сучасні дослідники рідного краю... – С. 15, 16; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 13, 14.

БАКАЛЕЦЬ Олексій Андрійович

(16.04.1959, с. Давидківці Хмельницького району Хмельницької області) – історик, педагог, краєзнавець, нумізнат. У 1980 р. закінчив історичний факультет Вінницького державного педагогічного інституту. В 1980 – 1985 рр. учитель історії Войнашівської середньої школи Барського району. З 1985 р. працює у Барському педагогічному училищі (тепер: Барський гуманітар-

но-педагогічний коледж імені Михайла Грушевського): викладачем історії України та історичного краєзнавства (1985 – 1989 рр.), заступником директора коледжу з науково-методичної роботи та міжрегіональних зв'язків (з 2002 р.). Член правління Вінницької обласної організації Національної спілки краєзнавців України. Кандидат історичних наук. Досліджує проблеми економіки та грошового обігу Гетьманщини і Поділля. Учасник Всеукраїнських, міжрегіональних, регіональних наукових, науково-практичних історико-краєзнавчих конференцій. Ініціатор проведення місцевих і міжрегіональних науково-практичних конференцій, присвячених діяльності М. С. Грушевського на Поділлі та створення куточка-музею М. Грушевського у Барському гуманітарно-педагогічному коледжі. Автор понад 40 наукових праць.

Тв.: Нарис історії грошового обігу в Україні (VI ст. до н. е. – кінець XX ст.). – Дунаївці, 2000; Українська гривня на межі тисячоліть // Хочу все знати (м. Вінниця). – 2001. - № 41; Безмонетний період в історії України // Хочу все знати. – 2001. - № 46; Українські гроші 1917 – 1920 років // Хочу все знати. – 2002. - № 7; Українські ювілейні монети із серії "Герої козацької доби" // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. – Вінниця, 2004. – С. 38 – 40; Барський скарб польсько-литовських монет XVII століття // Наукові записки. Історія / ВДПУ імені М. Коцюбинського. – Вип. 6. – Вінниця, 2003. – С. 125 – 127; Малий історико-нумізнатичний довідник. – Бар, 2003; Організація фінансової справи та спроба карбування власних монет за гетьманування Б. Хмельницького // Наукові записки. Історія / ВДПУ імені М. Коцюбинського. – Вип. 7. – Вінниця, 2004. – С. 12 – 18; Українські літописи XVII – XVIII ст. про економіку та грошовий обіг Гетьманщини. – Бар, 2004; Російська копійка в грошовому обігу України другої половини XVII – першої чверті XVIII ст. // Історико-географічні дослідження в Україні: Зб. наук. праць. – Число 8. – К.: НАН України. Інститут історії України, 2005. – С. 308 – 335; Талер в грошовому обігу України кінця XVI – першої чверті XVIII ст. // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики: Зб. наук. праць. – Число 12. – Ч. 1. – К.: НАН України. Інститут історії України, 2005. – С. 142 – 171; Грошова політика Центральної Ради на чолі з М. Грушевським в 1917 – 1920 рр. // Історична та літературна спадщина Михайла Грушевського: Матеріали міжрегіональної науково-практичної конференції. – К. – Львів – Кам'янець-Подільський – Вінниця – Бар, 2005. – С. 93 – 96;

Гроші та грошовий обіг на Поділлі в XVII – XVIII ст. (за скарбовими матеріалами 1844 – 2005 рр.) // Вінниччина: минуле та сьогодення. Краєзнавчі дослідження. – Вінниця: ДП ДКФ, 2005. – С. 84 – 96; Фінансова політика, грошовий обіг Гатьманщини та Поділля в кінці XVII – XVIII століттях (за письмовими та скарбовими джерелами). – Бар, 2005. – 90 с.; М. С. Грушевський про господарство та грошові відносини в Барському старостві у XV – XVIII ст. // Грушевський М. С. – державотворець, громадський діяч, вчений, публіцист. – Вінниця: Книга-Вега, 2006. – С. 169 – 184; Велико-Бушівський скарб 2004 р. західноєвропейських монет XVII ст. // Вінниччина: минуле та сьогодення. Краєзнавчі дослідження. – Вінниця, 2007. – С. 111 – 115; Галузінські та Йолтуховські: шляхетські роди барської околичної шляхти XV – XXI ст. (генеалогічний аспект) // Бар, Барська земля – крізь призму століть... – С. 80 – 87; Скарби монет як джерело для вивчення грошового обігу Гетьманщини (1648 – 1781 рр.). – К.: Стилос, 2008. – 390 с.; Історія України з найдавніших часів до початку XXI ст. – Глухів, 2009. – 370 с.

БАНІТ Андрій Володимирович

(11.02.1962, смт Любар Любарського району Житомирської області) – журналіст, історик, краєзнавець. Закінчив історичний факультет Вінницького державного педагогічного інституту. Працював у Вінниці на телебаченні, у закладах культури. Автор численних газетних публікацій з історії Вінниччини. У 1996 р. виїхавши в Ізраїль, продовжує роботу над темою "Видатні євреї – уродженці Вінниччини", висвітлює історію хасицизму.

Літ.: Лисенко В. Г. Вінниччина журналістська: Журналісти нашого краю в засобах масової інформації і не тільки… - Вінниця, 2009.

БАРАБАН Віталій Матвійович

(02.08.1939, смт Муровані Курилівці Мурованокуриловецького району Вінницької області) – журналіст, краєзнавець, член Національної спілки журналістів України. У 1963 р. закінчив філологічний факультет Чернівецького державного університету. З того часу на журналістській роботі. Працював у редакціях Могилів-Подільської райгазети "Наддністрянська правда", обласних гезет "Комсомольське плем'я", "Вінницька правда", "Він-

ниччина". Активно досліджує історію рідного краю. Опублікував у місцевій пресі понад 100 краєзнавчих розвідок.

Тв.: Живий екран // Комсомольське плем'я (м. Вінниця). – 1969. – 29 березня; Пісня вела вперед // Вінницька правда. – 1987. - 11 грудня; Невмируща скарбниця // Земля Подільська (м. Вінниця). – 1992. – 5 серпня; Невідомі сторінки // Земля Подільська. – 1992. – 12 вересня; Михайло Старицький і Поділля // Земля Подільська. – 1992. – 10 жовтня; Теплом дихають фотографії // Панорама. – 1994. – 4 травня; Оцінку ставить час // Камертон-ікс (м. Вінниця). – 1994. – 30 червня; Пісенний вінок Родіона Скалецького // Камертон-ікс. – 1994. – 28 листопада; Овчаренко – син Овчаренка // Панорама. – 1997. – 19 квітня; Пісня наша ще не скінчилась // Панорама. – 1997. – 16 липня; Почерк Соколовського // Вінниччина. – 1998. – 4 квітня; Невідомий Василь Грегулевич // Дорога. Транспорт. Пішохід (м. Вінниця). – 2001. – 24 листопада; Хто він, архітектор Артинов? // Дорога. Транспорт. Пішохід. – 2003. – 22 березня.

Літ.: Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 14; Лисенко В. Г. Вінниччина журналістська: Журналісти нашого краю в засобах масової інформації і не тільки… - Вінниця, 2009.

БАРАБАН Леонід Іванович

(14.10.1929, с. Кривохижинці, тепер: Мурованокуриловецького району Вінницької області) – літературознавець, критик, мистецтвознавець. Кандидат мистецтвознавства (1968 р.). У 1956 р. закінчив філологічний факультет Чернівецького університету. Працював відповідальним секретарем райгазети "Прапор Ілліча" (смт Тиврів). Упродовж 1959 – 1962 рр. навчався в аспірантурі ІМФЕ ім. М. Рильського АН України за спеціальністю "театральне мистецтво". Після захисту дисертації працював у цьому ж інституті на різних посадах. З 1989 р. поєднує наукову роботу з педагогічною як доцент Київського інституту театрального мистецтва ім. І. Карпенка-Карого. Друкується з 1955 р. Основне коло наукових зацікавлень – історія розвитку української драматургії і театру XIX і XX ст., в т. ч. на Поділлі, жанрово-стильові напрями і течії українського-сценічного мистецтва, його інтернаціональні зв'язки, творчість видатних діячів культури, літературно-мистецькі традиції Поділля. Ці та інші проблеми учений розглядає у працях, що вийшли окремими виданнями: "Час дії – наші дні" (1968 р.), "На сцені – людина праці" (1979 р.),

“Певец дружбы и единения” (1979 р.) та ін. У різних збірниках та журналах опублікував низку досліджень.

Тв.: У світовій скарбниці // Народна творчість та етнографія. – 1969. - № 5; Марко Вовчок і аматорський театр: ІІ половина XIX ст. // Народна творчість та етнографія. – 1970. - № 5; Довга дорога на Бахтин: До 90-річчя з дня народження В. Симановича // Наше Придністров’я. – 1993. – 13 квітня; Микола Садовський: роки в еміграції // Вінницький край. – 2007. - № 3 (10). – С. 167 – 174.

Літ.: Хоменко Б. В. Барабан Леонід Іванович // З-над Божої ріки... – С. 16.

БАРАБОЙ Абрам Зіновійович

(05.02.1902, смт Томашпіль Вінницької області – 15.04.1983, м. Київ) – історик, дослідник Поділля, доктор історичних наук (з 1966 р.). У 1936 р. закінчив історичний факультет Київського державного університету і вступив до аспірантури по кафедрі історії України. Кандидатська дисертація “Причини приєднання України до Росії у 1654 р.” (1939 р.). У 1938 – 1941 рр. – доцент кафедри історії СРСР Київського державного університету. В 1941 – 1946 рр. перебував на військовій службі. В 1946 – 1947 рр. завідував кафедрою історії СРСР Омського педагогічного інституту. З 1947 р. працював у вузах Києва. В 1953 – 1954 рр. – молодший науковий співробітник, у 1954 – 1959 рр. – старший науковий співробітник відділу археографії, в 1959 – 1962 рр. – старший науковий співробітник відділу допоміжних історичних дисциплін Інституту історії Академії наук УРСР. З 1962 р. – пенсіонер. Досліджував історію визвольної війни українського народу 1648 – 1654 рр., соціально-економічні проблеми, селянські рухи на Правобережній Украї-ні й Поділлі у XIX ст. Опублікував понад 30 наукових статей у збірниках, журналах, близько 50 ст. в УРЕ. Брав участь у підготовці 2-томної “Історії Української РСР”, документального збірника “З історії утворення комнезамів на Україні” (К., 1958), видань “Радянське будівництво на Україні в роки громадянської війни (1919 – 1920 рр.)” (К., 1957), “Отмена крепостного права на Украине” К., 1961) та ін.

Тв.: К вопросу о причинах присоединения Украины к России в 1654 // Историк-марксист. – 1939. - № 2; Історія СРСР: Методичний посібник для студентів-заочників історичних факультетів уні-

верситетів і педагогічних інститутів. – К., 1940 – 1941; Обезземелювання поміщиками кріпосних селян Подільської губернії і посилення експлуатації їх в період між інвентарною і "селянською" реформами // Наукові записки Інституту історії АН УРСР. – К., 1958. – Вип. 12. – С. 83 – 108; Правобережная Украина в 1848 г. // Исторические записки. – М., 1950. – Т. 34. – С. 86 – 121; Селянський рух і діяльність інтелігенції Правобережної України напередодні реформи // Український історичний журнал. – 1965. – № 2; Революція і реформи в суспільному розвитку. – К., 1970.

Літ: РЕІУ. – К., 1969. – Т. 1. – С. 108; Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців… – С. 121; Гальчак С. Д. Барабой Абрам Зіновійович // Краєзнавці України: сучасні дослідники рідного краю... – С. 16; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 14, 15; Гальчак С. Д. Краєзнавство Східного Поділля... – С. 78; Інститут історії України НАН України. 1936 – 2006… - К., 2006. – С. 481, 482.

БАРНАСЮК Олександр Сергійович

(26.03.1981, м. Вінниця) – педагог, краєзнавець. До 1991 р. проживав у м. Немирові, де закінчив початкову школу. Навчання продовжив у 27-й школі м. Вінниці. В 2005 р. закінчив історичний факультет Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського. По закінченню вузу працює спеціалістом Федерації профспілок Вінницької області. Захоплюється краєзнавством. Автор книги "Історія міста Немирова від найдавніших часів до сьогодення".

Тв.: Історія Немирівської гімназії (кінець XVII – початок XX ст.) // Вінниччина: минуле та сьогодення. Краєзнавчі дослідження. – Вінниця: ДП ДКФ, 2005. – С. 79 – 84 (у співавтор. з І. М. Романюком); Історія міста Немирова від найдавніших часів до сьогодення. – Вінниця, 2006. – 132 с.; Княгиня М. Г. Щербатова в історії м. Немирова // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. XI: За матеріалами II Міжнародної наукової конференції "Національна інтелігенція в історії та культурі України у XIX – XXI століттях". – Вінниця, 2006. – С. 96 – 99; Профспілки Вінниччини – 75 років діяльності (1932 – 2007). – Вінниця, 2007. – 47 с. (у співавтор. з В. Г. Паращуком); Профспілки Вінниччини в роки голодомору 1932 – 1933 рр. // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. XII. – Вінниця, 2007. – С. 174 – 177 (у співавтор. з І. М. Романюком).

БАЦЕНКО Катерина Савівна

(05.12.1921, с. Вила-Ярузькі Чернівецького району Вінницької області) – мовознавець, краєзнавець, кандидат філологічних наук (з 1959 р.), доцент (з 1966 р.). У 1946 р. закінчила філологічний факультет Одеського університету. У 1947 – 1950 рр. працювала в Луцькому вчительському інституті. З 1950 р. – ст. викладач кафедри української мови Кам'янець-Подільського педагогічного інституту. З 1981 р. – пенсіонер. Вивчала мовні діалекти українського населення Хмельниччини, топоніміку краю. Подала матеріали місцевої мови до "Діалектологічного атласу України". Учас-ниця ряду Подільських історико-краєзнавчих конференцій.

Тв.: До питання про ізолекси Хмельниччини (на матеріалі термінів рільництва) // Мовознавство. – К., 1969. – № 6. – С. 62 – 65; Назви деяких побутових реалій у західноподільських говірках // Тези доповідей XII республіканської діалектологічної наради. – К., 1965. – С. 22 – 23; Про деякі терміни обробки дерева в говорах Хмельниччини // Матеріали II Подільської історико-краєзнавчої конференції. – Львів, 1968. – С. 213 – 215; Давньоруські елементи в лексиці говірок Хмельницької області // Тези доповідей Подільської історико-краєзнавчої конференції. – Хмельницький, 1965. – С. 115 – 117.

Літ.: Краєзнавці про свій край: Списки літератури. – Хмельницький, 1973. – С. 3; Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців... – С. 125; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 15.

БЕЖНАР Федір Іванович

(12.11.1968, смт Вороновиця Вінницького району Вінницької області) – педагог, журналіст, краєзнавець, член Національної спілки журналістів України. У 1995 р. закінчив філологічний факультет Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Островського. Працював учителем у с. Кальнишівці Тивріського району, в редакціях газет "Подільська зоря" (Вінниця), "Дорога. Транспорт. Пішохід" (Вінниця), "Агротехсервіс" (Київ). Нині помічник редактора ТОВ "Видавництво "Поділля". Займається краєзнавством. Досліджує творчість свого славетного земляка В. Перепелюка, інших відомих митців-земляків, минуле рідного селища. Співавтор документального збірника "Пам'ять серця".

Тв.: Чарівник з Вороновиці // Корчагінець (м. Вінниця). – 1990. – 14 березня; Подільський кобзар // Подільська зоря (м. Вінниця). – 1990. – 1 травня; Наспівала бандура талант // Земля Подільська. – 1991. – Серпень; Бандури звуки чарівні // Хата (м. Київ). – 1997. – Травень; червень; липень; За чверть століття до Маресьєва // Подільська зоря. – 1997. – 27 червня; У Воронивицю свято завітало // Сільський час (Київ). – 1998. – 23 жовтня; Наш розвідник в абвергрупі – 102 // Подільська зоря. – 1998. – 13 листопада; Мальований – прізвище мистецьке // Вінницька газета. – 1999. – 17 червня; Подільський соловей Карпат // Дорога. Транспорт. Пішохід. – 2003. – 26 квітня.

Літ.: Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 16.

БЕЗБАХ Ілля Васильович

(07.06.1945, м. Тульчин Вінницької області) – художник, музейник, краєзнавець. Закінчив музично-педагогічний факультет Вінницького державного педагогічного інституту. З 1987 р. директор обласного художнього музею. Художник-живописець. Працює у жанрі станкового живопису. Учасник семи міжнародних, близько двадцяти республіканських та обласних виставок. Заслужений діяч мистецтв України (2000 р.). Захоплюється краєзнавством.

Тв.: На полотні картини й долі // Пульсуючі джерела. – 2008. – 12 серпня; 21 серпня; Застиглий плин доби караваджизму // Пульсуючі джерела. – 2008. – 12 вересня; Зодчий і живописець // Пульсуючі джерела. – 2009. – 12 січня.

Літ.: Лисенко В. Г. Вінниччина журналістська: Журналісти нашого краю в засобах масової інформації і не тільки… - Вінниця, 2009.

БЕЗКОРОВАЙНИЙ Іван Іванович

(02.05.1925, с. Красне Тиврівського району Вінницької області) – пошуковець-дослідник, краєзнавець. Учасник Великої Вітчизняної війни, інвалід війни другої групи. Живе у смт Гнівань того ж району. З 1979 р. активно займається увічненням пам'яті бойових побратимів, в т. ч. полеглих земляків, військовослужбовців, котрі віддали своє життя у 1941 – 1944 рр. під час оборонних та визвольних боїв на території Тиврівського району, Він-

ницької області. Повернув із небуття більше 3-х тисяч імен загиблих. Автор меморіальної книги "Без вісті не пропали". Почесний пошуковець України. Здійснює постійну опіку над місцевим історичним музеєм. Останнім часом поповнює його фонди макетами подільських церков, виготовленими власноруч.

Тв.: Без вести не пропали. – Ужгород: Карпаты-Патент, 1994. – 152 с.

Літ.: Серце, віддане людям: Про подвиг пошуковців-дослідників України по увічненню пам'яті захисників Вітчизни / Книга Пам'яті України; Український фонд пошуку "Пам'ять". – К.: ВВП "Компас", 2002. – С. 8; Почесний пошуковець з Гнівані, який встановив імена понад 3 тисячі безвісти зниклих, робить макети церков без жодного гвіздка // 33-й канал (Вінниця). – 2003. – 15 січня; Гальчак С. Д. Безкоровайний Іван Іванович // Краєзнавці України: сучасні дослідники рідного краю... – С. 18; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 16, 17; Єрофеєва С. Більше трьох тисяч імен невідомих солдатів встановив гніванчанин Іван Безкоровайний… // 33-й канал. – 2009. – 6 травня.

БЕЗУГЛИЙ Андрій Іванович

(08.11.1959, м. Вінниця) – історик, краєзнавець, кандидат історичних наук (1989 р.). У 1981 р. закінчив історичний факультет Вінницького державного педагогічного інституту ім. М. Островського. Доцент кафедри українознавства Вінницького національного технічного університету. Учасник регіональних історико-краєзнавчих конференцій.

Тв.: Местная печать Винничины и военно-патриотическая работа среди населения (20 – 30 гг.) // Тези доповідей і повідомлення 8-ї Подільської історико-краєзнавчої конференції. – Кам'янець-Подільський, 1985; Деякі особливості становлення Вінницького муздрамтеатру та його вплив на формування культурного середовища міста в першій чверті XX століття // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 3. – Вінниця, 2001; Репресії серед працівників цукрової промисловості Вінниччини у 30-і роки XX ст. // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. Коцюбинського. – Вип. 4. – Вінниця, 2002; Дві справи про неіснуючу шпигунську організацію на Поділлі у XX ст. // Політичні репресії на Поділлі в XX столітті:

Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – Вінниця: Велес, 2002 (у співавт.).

Літ.: Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 17.

БЕЗУГЛИЙ Іван Авксентійович

(03.12.1925, с. Чумаки, тепер П'ятихатського району Дніпропетровської області – 13.07.1995, м. Вінниця) – історик, краєзнавець, архівіст. Учасник Другої світової війни. У 1951 р. закінчив історичний факультет Дніпропетровського університету. Був на комсомольській і партійній роботі. З 1953 р. жив у Вінниці, працював в управлінні КДБ УРСР у Вінницькій області. З 1966 р. до виходу на пенсію завідував архівним відділом Вінницького облвиконкому. З кінця 1950 рр. друкувався в обласній і республіканській пресі, опублікував велику кількість статей та нарисів про антифашистський і партизанський рух на Вінниччині, досліджував ставку А. Гітлера "Вервольф".

Тв.: Тайны «Вервольфа»: Документальная повесть. – К., 1962; Облава на озброєного вовка: Роман (у співавторстві з М. Рябим). – К., 1986.

Літ.: Загребельний П. Героїзм і байдужість // Літературна Україна. – 1963. – 4 червня; Курашкевич К., Янчук Б. Заговорило каміння "Вервольфа" // Молодь України. – 1963. – 14 червня; Прилюк Д. Герої сходять на п'єдестал // Колгоспне село. – 1963. – 21 серпня; В таємній скрині абвера // Комсомольське плем'я. – 1987. – 24 січня; Хоменко Б. Безуглий Іван Авкентійович // З-над Божої ріки… – С. 19; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини… - С. 17, 18; Гальчак С. Д. Краєзнавство Східного Поділля... – С. 77; Лисенко В. Г. Вінниччина журналістська: Журналісти нашого краю в засобах масової інформації і не тільки… - Вінниця, 2009.

БЕРЕЗОВСЬКИЙ Олександр Олександрович

(20.08.1919, с. Яланець Бершадського повіту Подільської губернії, тепер: Бершадського району Вінницької області) – історик, архівіст, краєзнавець. Трудову діяльність розпочав у 1934 р. у рідному селі санітаром амбулаторії Червоного Хреста. У 1935 – 1939 рр. працював на підприємствах м. Дніпродзержинська. Учасник Великої Вітчизняної війни. Нагороджений бойовими нагородами. Впродовж 1946 – 1953 рр. працював в апараті Черні-

вецького, в 1954 – 1961 рр. – Черкаського обкомів Компартії України. В 1950 р. закінчив історичний факультет Чернівецького пе-дагогічного інституту. Був завідувачем відділу соціального забезпечення Черкаського облвиконкому. В 1973 – 1981 рр. працював науковим співробітником в партархіві Черкаського обкому КПУ. Вніс значний внесок у підготовку двох видань книги "Герої – визволителі Черкащини" (1975 р., 1980 р.), провів активну пошукову роботу в архіві Міністерства оборони СРСР, Центральному військово-морському архіві, інших архівах, протягом багатьох років листувався з родичами, однополчанами героїв. Йому вдалося відшукати фотографії майже усіх героїв. В результаті цієї роботи в партархіві були сформовані окремі справи на кожного Героя Радянського Союзу – визволителя Черкащини. Брав участь у підготовці збірників документів "Трудящі Черкащини в період підготовки і проведення Великої Жовтневої соціалістичної революції", "Розвиток соціалістичного сільського господарства Черкащини". Автор 34 статей, опублікованих у пресі.

Літ.: Бєлік М. Березовський Олександр Олександрович // Українські архівісти: Біобібліографічний довідник. – У 3-х вип. – Вип. 2: 1940 – 1960-ті рр. – К., 2002. – С. 18 – 19; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 18, 19; Українські архівісти (XIX – XX ст.)... – С. 59, 60.

БИРУЛЯ Олександр Костянтинович

(27.03.1882, м. Новоолександрівськ (Литва) – 04.08.1967, м. Харків) – краєзнавець, інженер, доктор технічних наук (з 1940 р.), професор (з 1953 р.), заслужений діяч науки України (1953 р.). Учасник Першої світової і Великої Вітчизняної воєн. У 1916 р. закінчив Петроградський інститут інженерів шляхів сполучення. У 1920 - 1931 рр. керував шляховим будівництвом на Східному Поділлі. Одночасно викладав у Вінницькому учительському інституті, брав активну участь у краєзнавчих дослідженнях, займався вивченням історії забудови Вінниці, геології та гідрології Поділля. В 1931 - 1934 рр. – заступник директора науково-дослідного інституту шляхів у Харкові, згодом професор вузів цього міста.

Тв.: Архітектурна історія Вінниці / Передм. О. Тарнопольського. – Вінни-ця, 1930. – 68 с.; Ріка Буг та її сточище: Матеріали по гідрології ріки. – Вінниця, 1928. – 87 с.; Дороги из местных материалов. – М., 1955; Геологія і гідрологія Поділля. – Вінниця, 1930.

Літ.: УРЕ. – 2-е вид. – К., 1977. – Т.1. – С. 433; Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців... – С. 128, 129.

БИТИНСЬКИЙ Микола Оверкович

(24.11.1883, м. Літин, тепер селище міського типу Вінницької області – 24.12.1972, м. Торонто, Канада) – учений-геральдист, художник, військовий та громадський діяч. Закінчив педагогічні курси та художньо-промислову школу в Кам'янці-Подільському. Учасник Першої світової війни. В роки визвольних змагань в Україні займав старшинські посади в українському війську. У польських таборах для інтернованих осіб редагував часописи "Нове життя" і "Український сурмач". Учасник боїв за Карпатську Україну (1939 р.). Після Другої світової війни перебував у Німеччині, з 1951 р. жив у Торонто, де викладав на курсах українознавства ім. Г. Сковороди і на курсах ім. І. Котляревського. Був членом Української Вільної Академії наук, Братства Святого Володимира та інших громадських організацій. Автор праць з геральдики "Альбом гербів українських земель", "Герби українських гетьманів", "Уніформи Українського війська доби визвольної боротьби 1917 – 1921 рр.", "Державні відзнаки України".

Тв.: Сузір'я лицарів: Збірник творів. – Торонто: Вид-во Н. Битинської, 1975. – 192 с.

Літ.: Записки Українського генеалогічного і геральдичного товариства. – Майямі, 1971. - № 2 (12); Полковник Микола Битинський (1993 – 1972) // Вісті комбатанта. – 1973. - № 3; Завальнюк К. Вірний син України // Панорама (Вінниця). – 2000. – 7 червня; Подолинний А. Битинський Микола Оверкович // З-над Божої ріки: Літературний біобібліографічний словник Вінниччини / Упорядкування і загальна редакція А. М. Подолинного. – 2-е вид., доповнене і переробл. – Вінниця: Континент-ПРИМ, 2001. – С. 26; Завальнюк К. Битинський Микола Оверкович // Незборима нація. – 2002. - № 8. – С. 3; Висоцька К. З сузір'я лицарів // Подільська старовина: Науковий збірник: До 85-річчя з часу заснування Вінницького обласного краєзнавчого музею. – Вінниця, 2003. – С. 229 – 234; Гальчак С. Д.

Краєзнавці Вінниччини... – С. 19; Савчук Ю. К., Шпильова Л. М. Битинський Микола // Енциклопедія історії України… - Т. 1. – С. 255.

БІЛІНСЬКИЙ Микола Іванович

(16.01.1852, м. Вінниця – 193?, м. Кам'янець-Подільський) – український історик, етнограф, мовознавець, краєзнавець і бібліограф Поділля. Навчався в Кам'янець-Подільській духовній семінарії, закінчив історико-філологічний факультет Київського університету (1875 р.). Опублікував в Женеві розвідку "Пісня про панщину" (1876 р.). До 1877 р. працював учителем Кам'янець-Подільської гімназії. В 1880 р. співробітничав з Б. Грінченком по виданню "Словника української мови". До 1910 р. редактор газет, чиновник в Києві, Житомирі, Херсоні, Одесі. З 1910 р. співробітник газет "Вінницький голос", "Слово Подолии", "Свободный голос". З 1921 р. бібліотекар, старший бібліотекар відділів "Україніка", рукописів, стародруків, раритетів, науковий консультант Вінницької філії Всенародної бібліотеки ВУАН, Кабінету виучування Поділля. Будучи секретарем біографічного гуртка, що існував при біобібліографічній секції Кабінету виучування Поділля, взяв активну участь у підготовці біографій більше 40 видатних діячів Поділля. Видав ряд праць. З 1926 р. жив у Кам'янці-Подільському. Різнопланово досліджував історію та етнографію краю.

Тв.: Вінницький замок: Історичний нарис з доби XV – XVIII ст. – Вінниця, 1926. – 18 с.; Назва Вінниці та її трансформація. – Вінниця, 1925; Життя і діяльність Кармалюка на підставі судових актів та народних пісень. – Вінниця, 1924; Пісні і оповідання про Кармалюка і галицьких опришків (рукопис). – Вінниця, 1924; Часописи Поділля: Історичний нарис з доби 1838 – 1927 рр. – Вінниця, 1927 – 1928. – Ч. І – ІІ; З минулого пережитого. 1870 – 1888 // Україна. – К., 1928. – Кн. 2. – С. 117 – 132.

Літ.: Кароєва Л. Р. Вчені-етнографи Поділля // Проблеми етнографії, фольклору і соціальної географії Поділля: Науковий збірник. – Кам'янець-Подільський, 1992. – С. 11, 12; Бульба Т. С. Краєзнавець М. Білінський // Тези доповідей одинадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1992. – С. 53; Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців… – С. 130; Подолинний А. Білінський Микола Іванович // З-над Божої ріки… – С. 24; Він-

ниччина в датах… – С. 52; Прокопчук В. С. Краєзнавство на Поділлі: історія і сучасність... – С. 70, 71.

БІЛОЗЕРОВА Луїза Олександрівна

(26.04.1941, м. Оренбург, Росія) – журналіст, публіцист, краєзнавець, член Національної спілки журналістів України. У 1964 р. закінчила факультет журналістики Львівського державного університету ім. І. Франка. З того часу працює у Вінниці в редакціях обласних газет, власним кореспондентом республіканського часопису "Правда Украины", редактором "Вінпрофінформу". Лауреат премій ім. Я. Галана, К. Гришина, "Золоте перо". Автор ряду путівників про обласний центр Вінниччини, науково-краєзнавчих розвідок про ставку А. Гітлера "Вервольф", екологію краю.

Тв.: Вінниця. – Одеса: Маяк, 1968; Серця братерству вірні. – Одеса: Маяк, 1970; Вишивальниці з Клембівки. – Одеса: Маяк, 1970; Приїздіть до Вінниці. – Одеса: Маяк, 1973; Пам'ятай, товаришу! // Вінницька правда. – 1986. – 13 травня; "Вервольф" – роковая тайна Гитлера? – Вінниця, 1996; Цей загадковий "Вервольф": Історія, наукові розвідки, таємниці розгадані та адресовані у майбутнє. – Вінниця: ПП "Едельвейс і К", 2008. – 170 с. [у співавтор. з І. М. Ткачук].

Літ.: Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини… – С. 20, 21.

БІЛОЦЬКА Ольга Альбертівна

(03.11.1954, м. Київ) – дослідниця історії та історіографії революційного руху в Україні. В 1975 р. закінчила Вінницький державний педагогічний інститут. В 1975 – 1976 рр. – асистент кафедри історії СРСР і УРСР Чернігівського педагогічного інституту, в 1976 – 1979рр. – аспірантка, 1979 – 1986 рр. – молодший науковий співробітник відділу історії капіталізму Інституту історії АН УРСР. Кандидатська дисертація: "Радянська історіографія грудневого збройного повстання 1905 р. на Україні" (1984 р.). Нині проживає в Австралії.

Тв.: Грудневе збройне повстання 1905 р. на Україні в мемуарній літера-турі // УІЖ. – 1981. - № 1; Советская историография декабрьского вооруженного восстания 1905 г. на Украине. – К., 1987.

Літ.: Вчені Інституту історії України: Бібліографічний довідник / Серія "Українські історики". – Вип. 1. – К., 1998; Інститут історії України НАН Ук-раїни. 1936 – 2006… - К., 2006. – С. 488.

БІЛЯШІВСЬКИЙ Микола Федотович

(12.10.1867, м. Умань, тепер: Черкаської області – 24.04.1926, м. Київ; похований у м. Каневі) – український археолог, етнограф, мистецтвознавець, академік ВУАН (з 1919 р.), дійсний член Всеукраїнського археологічного комітету (з 1917 р.). У 1887 – 1890 рр. навчався у Київському, в 1892 – 1893 рр. – Московському університетах, закінчив Новоросійський (Одеський) університет. Засновник і редактор часопису "Археологическая летопись", що виходив у 1891 – 1893 і 1903 – 1905 рр. Один із засновників і директор Київського міського художньо-промислового і наукового (тепер: історичного) музею. Член 1-ї Державної Думи (1906 р.). Досліджував археологічні пам'ятки на території Київщини, Волині й Поділля від кам'яного віку до раннього середньовіччя, вивчав нумізнатику. В 1890 – 1917 рр. зібрав і записав численні зразки народної поезії, пісень, загадок, прислів'їв і приказок, легенд і переказів.

Тв.: Борисівське городище (Іллінецький район Вінницької області) // Трипільська культура на Україні. – К., 1926. – Вип. 1; Ближайшие задачи археоло-гии юга России // Киевская старина. – 1903. - № 1; Наші національні скарби. – К., 1918; Про український орнамент // Записки Наукового товариства в Києві. – 1908. – Вип. 3; Справа українського мистецтва. – К., 1918; Борисівське городище // Трипільська культура на Україні. – К., 1926. – Вип. 1.

Літ.: Грушевський М. М. Ф. Біляшівський [Некролог]. – Україна, 1926. – Кн. 2 – 3; Курінний П. Академік М. Ф. Біляшівський як археолог. – К., 1926; Дослідники археології України: Енциклопедичний словник-довідник. – Чернігів, 1997. – С. 162, 163; Горбик В. А., Піскова Е. М. Біляшівський М. Ф. // Українська біографістика. – К., 1999. – Вип. 2. – С. 75 – 80; Енциклопедія української історії. – К.: Наукова думка, 2003. – Т. 1. – С. 295; Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців... – С. 130, 131.

БОВКУН Владислав Дмитрович

(27.09.1934, м. Ічня Ічнянського району Чернігівської області – 05.11.2003, м. Вінниця) – юрист, журналіст, краєзнавець. У 1955 р. закінчив Білоруський державний університет (юридичний факультет). Працював на Вінниччині в органах прокуратури, на партійній роботі. Був редактором обласної газети "Вінницька правда", головою обласної журналістської організації. Захоплювався краєзнавством. Досліджував історію Поділля XX століття.

Тв.: В бою і труді: Сторінки з історії комсомолу Вінниччини – 1919 – 1925 роки. – Одеса: Маяк, 1969. – 75 с. (у співавтор. з А. А. Міняйлом); Гордість Поділля: Путівник (у співавторстві з І. П. Грущенком, Н. С. Квєтним та ін.). – Одеса: Маяк, 1979. – 135 с.; Нариси Вінницької обласної партійної організації. – Одеса: Маяк, 1980. – 343 с. (чл. авторського колективу, ред. колегії); В єдиному строю – до спільної мети: Документи і матеріали про економічні й культурні зв'язки трудящих Вінницької області з трудящими областей братніх республік (1946 – 1977) / Ред. кол.: В. Д. Бовкун (від. ред.) та ін. – Одеса: Маяк, 1980. – 231 с.; Нові звичаї, добрі традиції: Зб. статей. – Одеса: Маяк, 1983. – 80 с. (упорядник).

Літ.: Лисенко В. Феномен Владислава Бовкуна // Вінниччина. – 2004. – 28 вересня; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 21.

БОЙТА Анатолій Миколайович

(14.04.1959, с. Кричанівка Могилів-Подільського району Вінницької області) – педагог, краєзнавець, дійсний член Центру дослідження історії Поділля Інституту історії України НАН України при Кам'янець-Подільському національному університеті ім. І. Огієнка. В 1980 р. закінчив Вінницький державний педагогічний інститут ім. М. Островського. Учитель історії. До виходу на пенсію вчителював у рідному селі. Один із ініціаторів створення сільського краєзнавчого музею, організатор районних краєзнавчих конференцій "Козацтво на Могилівщині", "Політика радянської влади на Могилівщині в 20 – 50-х рр. XX століття".

Тв.: Мартиролог Могилівщини. Книга пам'яті жертв політичних репресій 20 – 50-х років XX століття. – Могилів-Подільський, 2008 (у співавторстві з Ю. В. Ткачук); З когорти нескорених // Друга Мо-

гилів-Подільська краєзнавча конференція. - Могилів-Подільський, Кам'янець-Подільський, 2006. – С. 213.

БОНДАР Василь Іванович

(06.02.1931, м. Боярка Києво-Святошинського району Київської області – 26.05.2005, м. Вінниця) – педагог, краєзнавець. Кандидат філософських наук (1967 р.). У 1953 р. закінчив філософський факультет Київського державного університету ім. Т. Шевченка, у 1966 р. – аспірантуру при цьому ж вузі. Працював вчителем у Вінницькій СШ № 17, на комсомольській та партійній роботі. У 1966 – 1969 рр. старший викладач, у 1969 – 1978 рр. – доцент Вінницької філії Київського політехнічного інституту, з 1979 р. – зав. кафедрою Вінницького політехнічного інституту, з 1993 р. – професор Вінницького національного технічного університету. Член науково-редакційної групи тому "Історія міст і сіл УРСР. Вінницька область". Автор ряду краєзнавчих публікацій.

Тв.: Некоторые закономерности повышения культурно-теоретического уровня советского крестьянства // Матеріали конференції кафедр суспільних наук м. Вінниці, присвяченої XX-річчю перемоги радянського народу у Великій Вітчизняній війні. – Вінниця, 1965; Як людина пізнає навколишній світ // Вінницька правда. – 1969. – 21 лютого; Бродецьке // Історія міст і сіл УРСР. Вінницька область. – К., 1972. – С. 309 – 319 (у співавторстві); Тиманівка // Там само. – С. 640 – 650 (у співавторстві).

БОНДАР Василь Петрович

(29.12.1935, с. Верхівка Барського району Вінницької області) – історик, архівіст. Навчався у Тульчинському педучилищі. В **1963 р. закінчив історичне відділення історико-філософського факультету Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка. Направлений на роботу в Архівне управління при Раді Міністрів УРСР. Працював архіваріусом Центрального державного історичного архіву УРСР, старшим науковим співробітником, старшим інспектором, архівістом І категорії, головним спеціалістом, начальником відділу використання документів та інформації Архівного управління. З великою відповідальністю ставився до виконання почесної справи збирання, зберігання і**

всебічного використання цінного народного надбання – документів державного архівного фонду СРСР. Працюючи начальником відділу кадрів Головного архівного управління при Раді Міністрів УРСР, чимало зробив у справі добору, підготовки і виховання молодих кадрів архівістів. У 1982 – 1983 рр. обіймав посаду директора Центрального державного архіву Жовтневої революції, вищих органів влади і органів державного управління УРСР. Брав участь у роботі багатьох всесоюзних і республіканських конференцій. Був членом оперативної групи Оргкомітету Всесоюзної наукової конференції "Про досвід написання історії міст і сіл, фабрик і заводів, колгоспів і радгоспів СРСР".

Літ.: Українські архівісти (XIX – XX ст.)... – С. 72, 73.

БОНДАРЧУК Володимир Гаврилович

(29.07 (11.08).1905, с. Деніші, тепер: Житомирського району Житомирської області) – український геолог, академік АН України (з 1951 р.), заслужений діяч науки України (1970 р.), лауреат Державної премії України (1976 р.). У 1924 р. закінчив Волинський інститут народної освіти. До 1938 р. працював в Українському геологічному управлінні, з 1930 р. викладав у київських вузах. У 1944 – 1951 рр. – ректор Київського університету, 1951 – 1953 рр. – заступник Голови Ради Міністрів України, 1953 – 1963 рр. – директор інституту геології АН України. Автор праць з тектоніки, регіональної геології і геології антропогену, геоморфології України, в яких належно представлено Поділля. Зокрема, глибоко розробив питання Подільського плато, його територіальні межі, описав Побужжя (визначив в районі Вінниці 3 тераси) і Подністров'я (виявив 6 терас).

Тв.: Геологія України. – К., 1959; Очерки по региональной тектоорогении. – К., 1972; Закономерности развития региональной тектоники Украины. – К., 1983 (у співавтор.).

Літ.: Лебедєв П. М., Лебедєв Ю. П. Дослідження В. Г. Бондарчука з геоморфології Поділля // Тези доповідей VII Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1989. – С. 59; Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців... – С. 133.

БОНДАРЧУК Петро Миколайович

(09.07.1967, с. Чернятка Бершадського району Вінницької області) – дослідник проблем історії української культури, профспілкового руху, релігійних процесів в Україні. В 1989 – 1994 рр. навчався на історичному факультеті Київського державного університету. В 1995 – 1998 рр. – аспірант, у 1998 – 2000 рр. – молодший науковий співробітник, 2000 – 2002 рр. – науковий співробітник відділу історії культури українського народу, з 2002 р – старший науковий співробітник відділу історії України другої половини XX ст. Інституту історії України НАН України. Кандидатська дисертація "Профспілки УСРР як об'єкт та суб'єкт політики українізації (1920-і рр.)" (2000 р.).

Тв.: Національно-культурна політика більшовиків в Україні на початку 1920-х років. – К., 1998; Українізаційні процеси у профспілковому русі УСРР (20-ті роки XX ст.). – К., 1999; Політика українізації і профспілки УСРР (1920-і рр.). – К., 2002; Політика коренізації в радянській Україні (1920 – 1930-і рр.). – К., 2003 (упоряд., у співавторстві); Релігійність населення України (середина 1940-х – середина 1980-х років): Теоретичні проблеми та загальна характеристика // Україна XX ст.: Культура, ідеологія, політика. – Вип. 8. – К., 2005; Релігійна поведінка православних віруючих в Україні (середина 1940-х – середина 1980-х рр.) // Україна XX століття: Культура, ідеологія, політика. – Вип. 9. – К., 2005.

Літ.: Українські історики XX ст.: Бібліогр. довідн. / Серія "Українські історики". – Вип. 2: У 2 ч. – К., 2004; Інститут історії України НАН України. 1936 – 2006… - К., 2006. – С. 492.

БОНКОВСЬКИЙ Дионізи

(16.04.1816, м. Вороновиця Брацлавського повіту – 30.08. 1881, м. Богуслав) – поет, композитор, фольклорист. Походив із дрібношляхетської родини. Працював канцеляристом у Новоград-Волинському (1834 – 1838) і Радомиському (1838) земських судах, у канцелярії київського цивільного губернатора, бердичівським повітовим суддею. Один із найпопулярніших польських авторів, які писали українською. Компонував тексти й мелодії своїх пісень, орієнтуючись на поетику й музику фольклорної пісенності. Частина пісень є переспівами, парафразами народних: наприклад, "Гандзя" є переробкою народної пісні про однойменну героїню, варіанти якої відомі з записів XVIII ст. Автор текстів і мелодій пісень "Гнів Гандзі, цяці-молодички", "Ко-

зак Воля", "Ну-дьга козача", "Тропак", тексту пісні "Нема ж мені чого треба", мелодії до вірша Т. Г. Шевченка "Нащо мені чорні брови" і до вірша І. Завадського "Де шлях чорний". Першодруки його творів з'явилися окремими випусками (без дат) у Києві: у музичному видавництві польського композитора А. Копіцінського (50 – 60-і рр.) і в серії "Українська ліра" нотного видавництва книгаря Л. Ідзіковського (70-і рр.). Опублікував статтю "Про музику українських народних пісень" (1869), в якій простежив особливості українського музичного фольклору.

Літ.: Дремлюга М. Українська фортепіанна музика: дожовтневий період. – К., 1968. – С. 123, 124; Колесник В. Бонковський Дионізи // Відомі поляки в історії Вінниччини... – С. 62, 63.

БОРЖКОВСЬКИЙ Валеріан Васильович

(1864, містечко Мізяків, тепер с. Мізяків Калинівського району Вінницької області – 01.06.1919, м. Київ) – краєзнавець, етнограф, історик Поділля, громадсько-політичний діяч. Народився в сім'ї священика. Закінчив 1880 р. Шаргородське духовне училище, де навчався в одному класі з М. Коцюбинським, дружба з яким тривала до кінця життя письменника. Того ж 1880 р. вступив до Кам'янець-Подільської духовної семінарії, з якої був виключений за приналежність до народницької організації "Подільська дружина". Закінчив Одеську духовну семінарію. Проживав і працював у Бессарабії, Єнісейській губернії, в Галичині. 1902 р. оселився у Вінниці і розгорнув активну наукову та громадську діяльність. Після лютневої революції (1917 р.) – вінницький комісар Тимчасового уряду, активний учасник визвольних змагань українського народу. 12 квітня 1919 р. заарештований ЧК, вивезений до Києва, де невдовзі розстріляний. Як дослідник здійснив етнографічні, економічні та історичні розвідки Подільського краю. Друкувався в "Киевской старине", "Матеріалах до української етнології", "Экономической жизни Подолии" та ін. виданнях. Вивчав соціально-побутові, культурні явища подільського села, етнопсихологічні особливості селянства.

Тв.: "Парубоцтво" как особая группа в малорусском сельском обществе // Киевская старина. – 1887. – Т. 18. – С. 765 – 776; Старый

Город. – Винница, 1911; Лирники (на Подолии) // Киевская старина. – 1888. – Т. 26. – Сентябрь. – С. 653 – 708.

Літ.: Козуб С. Валеріан Боржковський (1864 – 1919): Матеріали до його політичної та громадської діяльності // За сто літ. – Харків, 1930. – Кн. 5; Мазурик В. С., Шпильова Л. М. В. В. Боржковський – подільський учений і громадський діяч кінця XIX – початку XX ст. // Тези доповідей 10-ї Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1991. – С. 45, 46; Мазурик В. С., Шпильова Л. М. Етнографічні розвідки Валеріана Боржковського // Етнографія Поділля. Тези доповідей наукової конференції. – Ч. 2. – Вінниця, 1992; Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців… – С. 133, 134; Хоменко Б. Боржковський Валеріан Васильович // З-над Божої ріки… – С. 30, 31; Вінниччина в датах… – С. 55; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 21, 22; Гальчак С. Д. Краєзнавство Східного Поділля... – С. 34; Денисенко Г. Г. Боржковський Валеріан Васильович // Енциклопедія історії України. – К.: Наукова думка, 2005. – С. 342.

БОРИСЕНКО Валентина Кирилівна

(17.07.1945, с. Хижинці Вінницького району Вінницької області) – етнограф, історик, краєзнавець, доктор історичних наук. У 1968 р. закінчила історичний факультет Київського університету. Працювала старшим науковим співробітником в ІМФЕ АН України, зав. сектором рукописних фондів. Нині професор, завідувач кафедри етнології та історичного краєзнавства Київського національного університету ім. Т. Г. Шевченка. Досліджує весільну обрядовість, особливості у традиційній культурі і побуті українців і поляків Поділля на рубежі XIX – XX ст., інші етнографічні аспекти краю. Учасниця міжнародних, Всеукраїнських наукових, науково-практичних, регіональних історико-краєзнавчих конференцій. Опублікувала понад 120 наукових статей. Автор трьох монографій, трьох навчальних посібників.

Тв.: На весіллі на Поділлі // Наше слово. – 1989. – № 6; Весільні звичаї та обряди на Україні: Історико-етнографічне дослідження. – К.: Наук. думка, 1988. – 192 с.; Пища польских крестьян Подолии (конец XIX – нач. XX вв.) // СЭ. – 1973. – № 3; Деякі особливості народного одягу поляків Поділля (Кінець XIX – поч. XX ст.) // Народна творчість та етнографія. – 1973. – № 2. – С. 55 – 59; Ве-

сільна обрядовість поляків в с. Тарабанівці на Вінниччині // Народна творчість та етнографія. – 1971. – № 3.

Літ.: Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців… – С. 135; Сторожук В. П. Борисенко Валентина Кирилівна // Вінниччина фольклорна: Довідник / Упорядники А. М. Подолинний, Т. О. Цвігун. – Вінниця: Книга-Вега, 2004. – С. 10, 11; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 22, 23.

БОРЩЕВСЬКИЙ Василь Митрофанович

(15 (28).12.1909, с. Новоселівка, тепер Пологівського району Запорізької області – 25.12.1992, м. Вінниця) – літературознавець, краєзнавець, педагог, кандидат філологічних наук (з 1955 р.), професор (з 1965 р.), заслужений працівник вищої школи УРСР (1970), лауреат премії ім. Коцюбинського (1993), голова Вінницької обласної організації Українського товариства охорони пам'яток історії та культури (1966 – 1979 рр.). Закінчив у 1940 р. філологічний факультет Запорізького педінституту. Учасник Другої світової війни. З 1945 р. – викладач, а з 1946 по 1990 р. (з перервою у 1948 – 1949 рр.) – зав. кафедрою української літератури Вінницького педагогічного інституту. Досліджував українсько-російські літературні зв'язки, творчість письменників М. Коцюбинського, М. Стельмаха, М. Рильського, С. Руданського, Т. Шевченка, І. Франка та ін. Зробив значний внесок у розвиток літературного й історичного краєзнавства на Вінниччині, в справу охорони, збереження, пропаганди і популяризації пам'яток історії та культури краю. Опублікував понад 300 праць. Співавтор та упорядник ряду збірників: "Літературно-мистецька Вінниччина" (1969 р.), "Краса України – Поділля" (1972 р.), "У дорозі молодій і вічній: Спогади про Миколу Трублаїні" (1977 р.). Один із організаторів обласних і ряду міжвузівських та республіканських наукових конференцій, в тому числі 8-ї славістичної, присвячених життю і творчості Т. Шевченка, Марка Вовчка, М. Коцюбинського, М. Стельмаха, що відбувалися у Вінниці. Тривалий час був науковим кореспондентом НДІ педагогіки УРСР.

Тв.: Краса України – Поділля: Збірник. – Одеса: Маяк, 1972. – 259 с. (упорядн.); Вивчення творчості М. М. Коцюбинського в школі: Посібник для вчителів. – Видання 2-е, перероблене і доповнене. – К.: Радянська школа, 1975. – 197 с.; Дорогоцінні самоцвіти: Народна творчість трудящих Вінниччини // Народна творчість та етногра-

фія. – 1969. - № 4. – С. 82 – 86; Земля, щедра талантами: Літературно-мистецька Вінниччина // Матеріали республіканської конференції з проблем синтаксису українського сучасного літературного мовлення. – Вінниця, 1974. – С. 3 – 6; Співець землі Подільської // М. Стельмах і Вінниччина: Бібліографічний покажчик. – Вінниця, 1987. – С. 3 – 10; На службі великої мети: Актуальні проблеми краєзнавства // Комсомольське плем'я (Вінниця). – 1979. – 30 березня.

Літ.: Борщевський В. М. – В кн.: Учені вузів Української РСР. – К., 1968. – С. 71; Крижанівський С. Педагог-літератор // Літературна Україна. – 1969. – 26 грудня; Зарудний М., Крижанівський С. Неспокій покликав у дорогу // Літературна Україна. – 1979. – 28 грудня; Гуцало Є. На ниві освіти і літератури // Літературна Україна. – 1984. – 29 грудня; Крижанівський С. А. Борщевський Василь Митрофанович // УЛЕ. – К., 1988. – Т. 1. – С. 224; Василь Митрофанович Борщевський: Бібліографічний покажчик / Вступна стаття проф. С. А. Крижанівського. – Вінниця, 1990. – 24 с.; Крижанівський С., Перебийніс П. Народився вчителем // Літературна Україна. – 1990. – 25 січня; Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців… – С. 136, 137; Подолинний А. Борщевський Василь Митрофанович // З-над Божої ріки… – С. 32 – 33; Гальчак С. Д. Борщевський Василь Митрофанович // Краєзнавці України: сучасні дослідники рідного краю... – С. 26, 27; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 23, 24; Гальчак С. Д. Краєзнавство Східного Поділля... – С. 82; 86.

БОСИЙ Павло Васильович

(25.02.1965, м. Могилів-Подільський Вінницької області) – музеєзнавець, краєзнавець. Закінчив Кіровоградський педінститут. Працював науковим співробітником, заступником директора, директором Кіровоградського обласного краєзнавчого музею, проректором Кіровоградського соціально-педагогічного інституту "Педагогічна академія". Дослідник історії пам′яток архітектури Кіровограда. Автор-упорядник видання "Іноземні підприємці в Єлисаветграді" (за матеріалами архіву Роберта Ельворті) (1996 р.).

Літ.: Босий Павло Васильович // Краєзнавці України: сучасні дослідники рідного краю... – С. 27; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 24.

БРАНЬКО Ярослав Андрійович

(04.09.1935, рудник ім. Чубаря Широківського району Дніпропетровської області) – економіст, краєзнавець, пошуковець-дослідник. У 1953 р. закінчив середню школу, згодом – Одеський статистичний технікум і Одеський кредитно-економічний інститут. Працював у Вінницькому облстатуправлінні (1960 – 1963 рр.), планово-економічному відділі Подільського раднаргоспу (1963 – 1966 рр.), з 1966 р. – на Вінницькому хімзаводі: старшим економістом, заступником начальника відділу праці, начальником планово-економічного відділу. Активно захоплюється краєзнавством. Учасник багатьох регіональних історико-краєзнавчих конференцій. Систематично виступає із краєзнавчими розвідками в обласній пресі. Основна сфера досліджень – Велика Вітчизняна війна 1941 – 1945 рр. на Поділлі. З 1979 р. бере участь у пошуково-дослідницькій роботі по встановленню імен воїнів, котрі загинули під час оборонних та визвольних боїв за Вінницю і область. Встановив понад 1000 до цього невідомих імен. Як активний учасник пошуку захисників Вітчизни, котрі загинули у Великій Вітчизняній війні 1941 – 1945 рр., наказом начальника Військового меморіального центру Збройних Сил Російської Федерації нагороджений нагрудним знаком "За активний пошук" (2005 р.). Як член редколегії брав активну участь у підготовці та виданні 9-томного видання "Книга Пам'яті України. Вінницька область". Голова Вінницької обласної організації пошуковців-дослідників, член правління Вінницької обласної організації Національної спілки краєзнавців України, Українського товариства охорони пам'яток історії та культури та Українського фонду пошуку "Пам'ять".

Тв.: Подвиги воїнів Радянської Армії в боях на Вінниччині в роки Великої Вітчизняної війни // Тези доповідей другої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції, присвяченої 40-річчю Перемоги радянського народу у Великій Вітчизняній війні 1941 – 1945 років. – Вінниця, 1984. – С. 43; "Вервольф": що ми знаємо про це? // З архівів ВУЧК, ГПУ, НКВД, КГБ. – № 1 / 2 (10 / 11). – 1999. – С. 428 – 442; Вооруженный волк не вооружен и не опасен, но по прежнему окутан тайной. – Техника молодежи. – 1998. – № 4. – С. 24 – 26; До питання про постать Панченка-Левченка в антифашистському русі у Вінниці 1941 – 1944 рр. // Поділля в контексті української історії: Матеріали Всеукраїнської наукової конференції. – Вінниця,

2001. – С. 256 – 259 (у співавтор.); Генеральний план "Ост" і будівництво "вельможних" ставок німецького рейху на Житомирщині і Вінниччині // Житомирщина на зламі століть: Міжнародна науково-краєзнавча конференція. – Наук. зб. "Велика Волинь". – Т. 21. – Житомир: Мак, 2000. – С. 192; Розкриємо таємниці будівництва ставок Гітлера, Герінга і Гіммлера в Україні // Соборність українських земель в контексті подій другої світової війни: Матеріали загальноукраїнської конференції. – Кривий Ріг: Мінерал, 2000. – С. 160, 161; Велика Вітчизняна війна в історії об'єкту "Вервольф" // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 5. – Вінниця, 2003. – С. 132 – 134 (у співавтор.); Маловідомі сторінки історії визволення Вінниччини в 1943 – 1944 рр. // Вінниччина: минуле та сьогодення. Краєзнавчі дослідження. – Вінниця: ДП ДКФ, 2005. – С. 193 – 196; Став Героєм Росії за визволення... Могилів-Подільського // Вінницький край. – 2007. - № 4 (11). – С. 79 – 88; Коли була окупована Вінниця в липні 1941 року (Маловідомі сторінки боїв на Вінниччині) // Подільська старовина: Наук. зб. – Вип. IV. – Вінниця, 2008. – С. 350 – 354.

Літ.: Серце, віддане людям: Про подвиг пошуковців-дослідників по увічненню пам'яті захисників Вітчизни / Книга Пам'яті України; Український фонд пошуку "Пам'ять". – К.: ВВП "Компас", 2001. – С. 7; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 25, 26.

БРІЛІНГ Густав Вольдемарович

(1867, м. Борисов (Білорусь) – 19.10.1941) – краєзнавець, музеєзнавець Поділля. Закінчив 1888 р. Немирівську гімназію, 1894 р. – Київський університет і одночасно художню школу М. І. Мурашко. В 1907 р. переїздить до Вінниці, працює викладачем реального училища, слідчим суддею та почесним мировим суддею. Створює групу ентузіастів – збирачів старожитностей. У 1914 – 1919 рр. окружний суддя на Полтавщині. З 1919 р. – співробітник, з 1923 р. – завідуючий Вінницьким краєзнавчим музеєм. Тільки в 1927 – 1928 рр. з його участю зібрано понад 2 тис. археологічних пам'яток, 3426 етнографічних предметів, 652 витворів образотворчого мистецтва. Автор постанови губвиконкому "Про охорону пам'яток революційного минулого, старовини, мистецтва і природи" (1924 р.) та інструкції по охороні пам'яток історії та культури (1925 р.). У 1933 р. необгрунтовано ув'язнений. Під час другого арешту 1940 р. усі рукописи з історії, етнографії Поділля були знищені. Сліди 73-річного Брілінга Г. В.

загубилися в таборах репресованих на півночі СРСР. 28.08.1988 р. реабілітований.

Літ.: Кот С. І. Дослідник Подільської старовини // Репресоване краєзнавство (20 – 30-і роки). – К., 1991. – С. 191 – 198; Кароєва Л. Із туману холодного минулого // Україна. – 1989. - № 28. – С. 8, 9; Брілінг Г. Г., Кароєва Л. Р. Г. В. Брілінг – засновник Вінницького музею // Тези доповідей VII Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1989. – С. 5, 6; Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців… – С. 138, 139; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 26; Гальчак С. Д. Краєзнавство Східного Поділля... – С. 35; 53; Кароєва Л. Р. Густав Вольдемарович Брілінг // Подільська старовина: Зб. наук. праць. – Вінниця, 1998. – С. 5 – 15; Кароєва Л. Р. Написання мемуарів – злочин // Реабілітовані історією. Вінницька область. – Вінниця, 2005. Кн. 1. – С. 729 – 734; Кот С. І. Брілінг Густав Вольдемарович // Енциклопедія історії України… - Т. 1. – С. 378.

БУЛАЄВСЬКА Наталія Іванівна

(05.09.1939, с. Терешки Барського району Вінницької області) – журналіст, пам′яткоохоронець, краєзнавець. У 1966 р. закінчила Український поліграфічний інститут (м. Львів), в 1969 р. – Вищу партійну школу при ЦК Компартії України. Працювала редактором районної газети "Колос" у смт Погребище Вінницької області (1969 – 1971 рр.). З 1971 р. працює в Київській обласній організації Українського товариства охорони пам′яток історії та культури. Заступник голови цієї організації. Член правління Національної спілки краєзнавців України. Основні напрямки дослідницької діяльності – історія міст і сіл України, пам′ятки історії та культури Київщини. Автор більше 100 наукових статей і розвідок, постійна ведуча на українському радіо рубрик "Голос Києва", "Пам′ятки історії та культури Київщини". Заслужений працівник культури України.

Тв.: Вишгородська ікона // Старожитності. – 1992. - № 6; Реліквії Рудого Села. – Київська правда. – 18; 22 листопада; Закарбовані для вічності // Київщинознавство. – К., 2001.

Літ.: Титова О. Булаєвська Наталія Іванівна // Краєзнавці України: сучасні дослідники рідного краю... – С. 30, 31; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 26, 27.

БУРТЯК Григорій Якович

(10.01.1936, с. Жабокричка Чечельницького району Вінницької області) – педагог, партійний працівник, краєзнавець. У 1955 р. закінчив Бершадське педучилище, в 1963 р. – філологічний факультет Одеського державного університету ім. І. І. Мечникова. Тривалий час працював на Вінниччині на комсомольській та партійній роботі. В 1973 р. захистив дисертацію на здобуття вченого ступеня кандидата історичних наук. Працював у Вінницькому національному технічному університеті. Нині доцент Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського. Автор ряду публікацій на краєзнавчу тематику. Активно займався створенням музеїв та музейних кімнат в населених пунктах Вінницької області.

Тв.: Вінниця // Історія міст і сіл УРСР. Вінницька область. – К., 1972. – С. 76 – 112 (у співавторстві з С. Я. Вініковецьким, В. П. Воловиком, Н. С. Квєтним, Г. А. Лютвортом); Нариси Вінницької обласної партійної організації. – Одеса: Маяк, 1980. – 343 с. (чл. авторського колективу, ред. колегії); Час практичних дій. – Одеса: Маяк, 1990. – 152 с.; Нескорений край // Дзвони пам'яті: Худож. та докум. твори. – Вип. 5: Книга про трагедію сіл, знищених фашистами у роки війни на території Вінницької, Тернопільської, Хмельницької областей. – К.: Радянський письменник, 1990. – С. 8 – 11.

Літ.: Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 27; Станіславська Є. Григорій Буртяк: "Люблю і поважаю молодість, бо добре пам'ятаю свою" // Погляд (м. Вінниця). – 2006. – 1 – 8 січня.

БЯЛКОВСЬКИЙ (Bialkowski) Леон Ігнацій

(01.02.1885, с. Пасинки, тепер: Шаргородського району Вінницької області – 21.01.1952, Люблін (Польща) – польський історик, поділлєзнавець, академік Польської АН (з 1949 р.). Закінчив Ягєллонський університет у Кракові. В 1918 – 1920 рр. працював приватним доцентом Кам'янець-Подільського державного університету. Емігрував до Польщі. З 1926 р. професор Люблінського університету. Досліджував генеалогію шляхетських родин, соціально-економічну історію України і особливо Поділля епохи феодалізму. В своїй праці "Поділля в XVI ст." на основі кам'янецьких земських актових книг розглянув деякі питання соці-

альної структури населення і економічного життя Подільського воєводства.

Тв.: Поділля в XVI ст. Риси суспільні і господарські. – Варшава, 1920 (польська мова); Поріччя Мурахви в XV – XVI ст.: відбитка із "Записок Кам'янець-Подільського Державного Університету" (т. II). – Кам'янець на Поділлю, 1920. – 20 с.; На Подільсько-українському прикордонні. – Львів, 1925.

Літ.: Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців… – С. 142; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 27, 28; Вербиленко Г. А. Бялковський Леон Ігнацій // Енциклопедія історії України… - Т. 1. – С. 424.

ВАЛЬКО Іван Васильович

(27.11.1930, с. Зарудинці Немирівського району Вінницької області – 30.11.2003, м. Київ) – журналіст, краєзнавець, учений, письменник. Доктор філософських наук, професор. Закінчив середню школу у Немирові, факультет журналістики Київського університету (1954 р.). 20 років працював у пресі, потім вів наукову роботу в Академії наук, викладав у вузах. Автор документальної повісті на тему війни "Куди летиш, журавлику?" (1971 р.), в якій ідеться про юного партизана-зв'язківця В. Саморуху. У 1995 р. видав ще один твір: "Вогонь на себе: Історико-філософський роман із 20 днів XX ст." У романі розповідається про народного месника з Поділля Івана Калашника, який під час Другої світової війни діяв у німецько-фашистському тилу, а також про підпільників Немирівщини.

Літ.: Речмедін В. Ще один з плеяди юних // Літературна Україна. – 1971. – 27 липня; Буяровский Ю. Журавлик летит к цели // Правда Украины. – 1971. – 6 августа; Подолинний А. Валько Іван Васильович // З-над Божої ріки… – С. 40, 41; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 28.

ВАСИЛЬЄВ Валерій Юрійович

(04.09.1961, м. Узин Київської області) – історик, краєзнавець, кандидат історичних наук (з 1989 р.). У 1982 р. закінчив історичний факультет Вінницького державного педагогічного інституту. В 1983 – 1986 рр. – асистент кафедри історії КПРС цього вузу. В 1986 – 1989 рр. – аспірант Київського державного університету, в 1989 – 1998 рр. – доцент кафедри політології Вінницького держав-ного педагогічного університету. В 1998 – 2000 рр. – доцент ка-федри гуманітарних наук Вінницького державного медичного уні-верситету. З 2001 р. – старший науковий співробітник відділу ре-гіональних проблем Інституту історії України НАН України. До-сліджує політичні репресії на Поділлі і в Україні в 20 – 30-х рр. XX ст., причини голодомору 1932 – 1933 рр., голоду 1946 – 1947 рр., етнонаціональні проблеми. Учасник міжнародних, Всеукраїнсь-ких наукових, науково-практичних, регіональних історико-крає-знавчих конференцій. Автор близько 100 праць.

Тв.: Топологія селянських виступів на Поділлі в першій половині XIX – 20 – 30-х рр. XX століття // Подільська старовина: Науковий збірник. – Вінниця, 1993. – С. 191 – 194 (у співавтор.); Невідомий голод 1934 – 1935 рр. на По-діллі // Тези доповідей і повідомлення XIX Вінницької обласної історико-крає-знавчої конференції. – Вінниця, 1993. – С. 53, 54 (у співавтор. з Р. Ю. Подку-ром); Подільське селянство у голодоморі 1932 – 1933 рр.: настрої, оцінки, дії (Соціально-психологічний аналіз) // VI Всеукраїнська наукова конференція з історичного краєзнавства. – Луцьк, 1993. – С. 317; Коллективизация и крестьянское сопротивление на Украине (ноябрь 1929 – март 1930 гг.). – Винница, 1997. – с. 64 – 66 (у співавтор. з Л. Віолою); Політичні репресії на Поділлі (20 – 30-х рр. XX ст.). – Вінниця: Логос, 1999. – 248 с. (у співав-торстві з Калитком С. Л., Кравченком П. М., Подкуром Р. Ю.); Причини та механізми здійснення масових політичних репресій на території Вінницької області в 20 – 30-і рр. // Політичні репресії на Поділлі (20 – 30-і рр. XX ст.). – В., 1999. – С. 9 – 23; Українське село в 1934 році: політика радянського ке-рівництва // Історія України: Маловідомі імена, події, факти. – Вип. 19. – К., 2001. – С. 282 – 296; Репресивна політика керівництва СРСР на Поділлі: по-гляд з XXI століття // Політичні репресії на Поділлі в XX столітті: Мате-ріали міжнародної науково-практичної конференції. – Вінниця: Велес,

2002. – С. 12 – 17; Механізм арештів та допитів в НКВД-МГБ у 30 – 40-х роках ХХ ст. // Там же; – С. 88 – 92; Командири великого голоду: Поїздки В. Молотова і Л. Кагановича в Україну та на Північний Кавказ. 1932 – 1933 рр. – К.: Генеза, 2001. – 399 с. (спільна ред. з Ю. Шаповалом); Інформування Л. Кагановича органами ГПУ УСРР в 20-х рр. ХХ ст. // Історія України: Маловідомі імена, події, факти. – Вип. 20 – 21. – К., 2002. - С. 336 – 349; Вплив "великого терору" (1937 – 1938 рр.) на сільське господарство України // Історія України. Маловідомі імена, події, факти. – Вип. 30. – К.: Інститут історії України НАН України, 2005. – С. 163 – 173; Еврейский вопрос: поиски ответа: Документы 1919 – 1926 гг. – Вып. 1 / Центр изучения и публикации документов евр. ис-тории «Храни и помни». Предисл., прим., приложе. Л. И. Килимника. – Винни-ца: Глобус-Пресс, 2003. – 351 с. (упорядник; спільно з П. М. Кравченком, Л. Н. Малащенком, Р. Ю. Подкуром); Коммунистическая власть против религии Моисея: Документы 1920 – 1937 и 1945 – 1953 гг. / Ред. серии, отв. за вып. Л. И. Килимник; Центр изучения и публикации документов евр. истории «Храни и помни». – Винница: Глобус-Пресс, 2005. – 383 с. (упорядник; спільно з П. М. Кравченком, Р. Ю. Подкуром); Політичні репресії на Вінниччині 1918 – 1980-ті роки // Реабілітовані історією. Вінницька область / Редколегія: І. С. Гамрецький (голова), В. П. Лациба, С. С. Нешик (заст. голови), П. М. Кравчен-ко (відп. секретар), М. Г. Баландюк, С. М. Василюк, С. Д. Гальчак, М. М. Гунь-ко та ін.; Упорядники: В. П. Лациба (керівник), В. І. Білоконь, Д. К. Бухін, В. Ю. Васильєв, К. В. Завальнюк, С. Л. Калитко, П. М. Кравченко, І. Г. Паламар, Р. Ю. Подкур, О. К. Струкевич. – Кн. 1. – Вінниця: ДП "ДКФ", 2006. – С. 9 – 92 (у співавторстві з П. Кравченком, Р. Подкуром); Політичні репресії на Вінниччині 1918 – 1980-ті роки // Реабілітовані історією. Вінницька область / Ред. кол.: Гамрецький І. С. (гол.) та ін.; Упоряд.: Лациба В. П. (кер.) та ін. – Кн. 1. – Вінниця: ДП "ДКФ", 2006. – С. 9 – 92 (у співатор. з П. Кравченком, Р. Подкуром); Голод 1932 – 1933 рр. в Україні: новітні інтерпретації та тен-денції в українській історіографії // Голод та голодомор на Поділлі 1920 – 1940: Збірник документів та матерілів / Ред. кол.: Гамрецький І. С. (гол.) та ін.; Автори-упорядники: Подкур Р. Ю., Васильєв В. Ю., Кравченко П. М., Лаци-ба В. П., Мельничук І. П., Петренко В. І. – Вінниця: ДП "ДКФ", 2007. – С. 5 – 26.

Літ.: Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 29; Інститут історії України НАН України. 1936 – 2006… - К., 2006. – С. 498.

ВДОВЦОВ Михайло Леонтійович

(07.03.1955, с. Кетроси Ямпільського району Вінницької області) – історик, природоохоронець, краєзнавець. Закінчив Вінницький державний педагогічний інститут (за фахом учитель історії) та Львівський національний лісотехнічний університет. Генеральний директор об'єднання "Вінницяоблагроліс". Проводить велику природодослідницьку та природоохоронну роботу. Зокрема, відродив Олександрівський парк графині Бенет (с. Олександрівка Томашпільського району), природничі об'єкти Гайдамацького яру історико-культурного комплексу "Буша" (с. Буша Ямпільського району). Створив перший на Вінниччині зоопарк (м. Вінниця). Докладає зусиль по збереженню та реконструкції старих парків, розташованих на території Вінницької об-ласті. Автор ряду краєзнавчих видань та публікацій.

Тв.: Бубнівська кераміка. – Бубнівка, 1998. – 81 с. (у співавтор. з І. П. Мельничуком, Л. С. Мельничук); Романтичні овиди Кетрос / Вид. 2-е, доп., пе-реробл. – Вінниця, 2009. – 150 с.

ВЕНГРЖЕНОВСЬКИЙ Сергій Олександрович

(07.10.1844, на Могилів-Подільщині, тепер Вінницької області – 26.09.1913, с. Могильна, тепер у межах м. Гайсина Вінницької області) – етнограф, фольклорист, історик, краєзнавець, член Подільського історико-археологічного товариства (з 1890 р.). Закінчив Кам'янець-Подільську духовну семінарію, був вільним слухачем історико-філологічного факультету Одеського університету. З 1887 р. працював у Подільському акцизному відомстві (до 1902 р. у м. Гайсині, з 1903 р. – в с. Могильна Гайсинського повіту). Досліджував побут, звичаї, вірування, народну медицину, фольклор Поділля. Публікував статті в "Киевской старине" (1886 – 1895 рр.), в "Подольских епархиальных ведомостях". Один з перших звернув увагу на виявлення національних тра-диційй у вишиванках, ткацтві та писанках подолян. Передав протя-гом 1890 – 1910 рр. багато книг, речей, колекцію фольклорно-етнографічних матеріалів Кам'янець-Подільському давньосхови-щу. Опублікував 20 робіт.

Тв.: Исторический очерк унии в Брацлавщине // Труды Подольского исто-рико-статистического комитета. – Каменец-

Подольский, 1887. – Вып. 3. – С. 1 – 142; Материалы для истории унии в бывшем Брацлавском воеводстве // Труды Подольского историко-статистического комитета. – Каменец-По-дольский, 1890 – 1891. – Вып. 5. – С. 1 – 186; Языческий обычай в Брацлав-щине «гонити шуляка» // Киевская старина. – 1895. – Т. 50. – С. 282 – 323; Еще кое-что о Кармалюке // Киевская старина. – 1886. – № 7. – С. 553 – 554.

Літ.: Венгрженовский С. А. // Украинская жизнь. – К., 1913. – № 11. – С. 90; РЕІУ. – К., 1969. – Т. 1. – С. 26; Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців… – С. 146; Подолинний А. М. Венгрженовський Сергій Олексан-дрович // Вінниччина фольклорна… – С. 11; Гальчак С. Д. Краєзнавці Віннич-чини… – С. 29, 30; Прокопчук В. С. Краєзнавство на Поділлі: історія і сучас-ність… – С. 58; Усенко П. Г. Венгрженовський Сергій Олександрович // Енциклопедія історії України… - Т. 1. – С. 475.

ВЕРХОВЛЮК Володимир Михайлович

(21.03.1956, с. Клітенка Хмільницького району Вінницької об-ласті) – історик, архівіст, краєзнавець. У 1981 р. закінчив історич-ний факультет Київського державного університету ім. Т. Шев-ченка за спеціальністю архівознавство та допоміжні історичні дисципліни. З 1981 р. працює в Державному архіві Вінницької області. Начальник відділу інформації та використання докумен-тів. Член правління Вінницької обласної організації Національної спілки краєзнавців України. Досліджує різні аспекти історії Поділ-ля. Автор численних краєзнавчих публікацій в місцевій пресі.

Тв.: Перші піонери Вінниччини // Комсомольське плем'я. – 1987. – 19 трав-ня; Йшла війна народна // Нові горизонти (Жмеринка). – 1991. – 30 травня; В ті далекі 20-і роки // Чечельницькі вісті. – 1991. – 19 грудня; Сторінки історії // Панорама (Вінниця). – 1992. – 25 лютого; Славнозвісний Устим // Подільсь-ка зоря (Вінниця). – 1992. – 11 березня; Фольклористи-краєзнавці у фондах Вінницького державного архіву // Етнографія Поділля. Тези доповідей науко-вої конференції. – Ч. ІІ. – Вінниця, 1992. – С. 33, 34; Про що писали газети // Літинський вісник. – 1993. – 1 жовтня; Документи державного архіву Він-ницької області про Гната Танцюру // Тези доповідей XII Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1993. – С. 95, 96 (у співавтор. з Є. П. Ковальовою); Церква

Святого Миколая у Вінниці // Вінницька газета. – 1994. – 27 січня; Поділля в творчості Кобзаря // Подільська зоря. – 1996. – 8 березня; До 100-річчя заснування лікарні ім. Ющенка // Земля Подільська. – 1997. – 6 червня; Фашистський смерч пронісся над Вінниччиною // Вінницька газета. – 1998. – 9 травня; Москва салютувала Вінниці // Подільська зоря. – 1999. – 18 березня; Непересічний фольклорист Г. Т. Танцюра // Панорама. – 2001. – 9 червня; Етапи творення. З глибини віків: До 70-річчя Вінницької об-ласті // Подолія. – 2002. – 27 лютого; З плеяди славетних: до 70-річчя від дня народження П. І. Ніщинського // Маяк (Тиврів). – 2002. – 21 вересня.

Літ.: Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини… – С. 30, 31.

ВИНОКУР Іон Срулевич (Ізраїлевич)

(14.07.1930, м. Ружин Житомирської області – 19.09.2006, м. Київ) – археолог, історик, краєзнавець, доктор історичних наук, професор, заслужений працівник вищої школи України, академік Академії вищої школи України, академік Української академії істо-ричних наук. Обирався членом правління Всеукраїнської спілки краєзнавців. У 1953 р. закінчив історичний факультет Чернівець-кого державного (нині: національного) університету ім. Ю. Федь-ковича. Працював у цьому ж вузі, в Житомирському обласному краєзнавчому музеї. В 1962 р. захистив кандидатську дисертацію. З березня 1963 р. працював на історичному факультеті Кам'я-нець-Подільського державного педагогічного інституту (нині: на-ціонального університету), пройшовши шлях асистента, старшо-го викладача, доцента, професора, з 1969 р. – завідувача кафед-ри історії СРСР і УРСР, з 1991 р. – завідувача кафедри історії на-родів Росії та спеціальних історичних дисциплін. У 1978 р. в Ін-ституті археології АН України захистив докторську дисертацію "Історія та культура черняхівських племен Дністро-Дніпровсько-го межиріччя (перша половина І тис. н.е.)." В 1980 р. став профе-сором. З 1963 р. заснував в Кам'янець-Подільському педунівер-ситеті археологічну експедицію, навчально-наукову археологічну лабораторію, які стали центрами щорічних регіональних дослід-жень на території Хмельницької, Вінницької і сусідніх областей Поділля та Волині залишків давніх культур первісного суспіль-ства та доби середньовіччя. За час діяльності експедиції нею бу-ло здобуто понад 40 тисяч старожитностей, які поповнили фонди і

експозиції місцевих музеїв та Інституту археології НАН України, стали основою проведення наукових конференцій, видання монографій та інших праць. Академік І. С. Винокур є автором понад 400 праць, з них біля 40 монографій, книг, інших окремих видань. Серед найважливіших, в яких значно відображена давня історія і культура подільського краю, в т. ч. Вінничини, праці "Історія та культура черняхівських племен Дністро-Дніпровського межиріч-чя II – V ст. н. е." (1972), "Давні слов'яни на Дністрі" (1977), "Істо-рія Лісостепового Подністров'я та Південного Побужжя" (1985), "Буша" (1991), "Слов'янські ювеліри Подністров'я" (1997), "Чер-няхівська культура: витоки і доля" (2000), "Літописний Губин XII – XIII ст. Болохівська земля" (2004) та ін. За його ініціативою і спів-авторством видані навчальні посібники для потреб освіти "Нари-си історії Поділля" (1990), "Історія Поділля і Південно-Східної Волині" (1993, 1994), "Археологія України" (1994, 2004), "Історія України" (2005). Учасник I (1991), II (1996), III (2003) з'їздів Всеук-раїнської спілки краєзнавців. Член редколегії колективного ви-дання "Пам'ятки історії та культури України. Хмельницька об-ласть", журналів "Краєзнавство", "Археологія", "Історія", "Хмельниччина: Дивокрай", інших наукових видань. Один з ор-ганізаторів проведення відомих в Україні і за рубежем I – XI По-дільських історико-краєзнавчих конференцій (1965 – 2004) та чис-ленних міжнародних і Всеукраїнських науково-краєзнавчих кон-гресів, конференцій, симпозіумів, що відбулися у 90-х рр. – на початку XXI ст. у Кам'янець-Подільському, Меджибожі, Могилеві-Подільському та інших містах. Засновник власної наукової шко-ли, що досліджує давню і середньовічну історію та культуру Ук-раїни, і, зокрема, Вінничину та Хмельниччину, яка представлена підготовленими ним докторами і кандидатами наук, аспірантами, здобувачами і краєзнавцями. Ім'я вченого занесено до Книги по-шани Хмельницької області.

Тв.: Історія та культура черняхівських племен. – К.: Наукова думка, 1972. – 180 с.; Історія Лісостепового Придністров'я та Південного Побужжя. – К.; Одеса, 1985. – 126 с.; Давні слов'яни на Дністрі. – Ужгород: Карпати, 1977. – 110 с. (у співавторстві з Б. О. Тимощуком); Нариси історії Поділля: На допомогу вчителю. – Хмельницький, 1990. – 327 с. (у співавторстві); Репре-соване краєзнавство. – К., 1991. – 492 с. (у співавторстві); Буша: Історико-

краєзнавчі нариси / Авт.: І. С. Винокур, М. Б. Петров, В. С. Степанков та ін. – Хмельницький: Ред.-вид. відділ, 1991. – 152 с.; Слов'янські ювеліри Придні-стров'я (За матеріалами досліджень Бернашівського [Вінницька область] комплексу середини І тис. н. е.). – Кам'янець-Подільський: Оіюм, 1997. – 200 с.; Черняхівська культура: витоки і доля / За ред. С. В. Трубчанінова. – Кам'-янець-Подільський: Абетка, Оіюм, 2000. – 376 с.; Літописний Губин XII – XIII ст. Болохівська земля. – Вип. 1. За матеріалами археологічних досліджень 1997 – 2003 років. – К., Кам'янець-Подільський, Хмельницький, Старокостян-тинів, 2004. – 206 с. (у співавторстві); Археологія України: Навчальний посібник для вузів. – К., 1994. – 318 с. (у співавторстві з Д. Я. Телегіним); Ар-хеологія України: Підручник для студентів історичних спеціальностей вищих навчальних закладів. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2004. – 480 с.; Давня і середньовічна історія України: Навчальний посібник для учнів середніх шкіл. – К.: Глобус, 1996. – 224 с.

Літ.: Іон Срулевич Винокур: Бібліографічний довідник. – Хмельницький, 1989. – 32 с.; Учені Хмельниччини: Бібліографічний покажчик. – Хмельницький, 1988. – С. 83 – 85; Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців… – С. 147 – 149; Баженов Л. В. Alma mater подільського краєзнавства… – С. 114 – 116, 156, 157; Прокопчук В. С. Краєзнавство на Поділлі: історія і сучасність… – С. 142, 150; Давня і середньовічна історія України (історико-архео-логічний збірник). На пошану Іона Винокура з нагоди 70-річчя. – Кам'янець-Подільський: К-ПДПУ, 2000. – 360 с.; Баженов Л. В. Винокур Іон Ізраєлевич (Срулевич) // Кам'янець-Подільський державний університет в особах. – Кам'-янець-Подільський: Оіюм, 2003. – Т. 1. – С. 67 – 80; Тронько П., Войтенко В., Завальнюк О., Баженов Л., Кострица М., Прокопчук В., Філінюк А., Копилов С. Академіку Іону Винокуру – 75 // Хмельниччина: Дивокрай. – 2005. - № 1 – 2. – С. 77, 78; Баженов Л. В., Кострица М. Ю., Прокопчук В. С. Подвижник науки, освіти, культури (До 75-річчя від дня народження І. С. Винокура) // Наукові праці Кам'янець-Подільського державного університету: Історичні науки. – Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2005. – Т. 14: На пошану академіка І. С. Вино-кура. – С. 7 – 23. Світлій пам'яті вченого [Некролог]. – Студентський меридіан (м. Кам'янець-Подільський). – 2006. – 29 вересня;

ВИНОКУРОВА Фаїна Аврамівна

(29.01.1947, м. Вінниця) – історик, архівіст, краєзнавець, заслужений працівник культури України, кандидат історичних наук. 1973 р. закінчила Московський історико-архівний інститут. Працює заступником директора Державного архіву Вінницької області. Доцент Вінницького територіального представництва Відкритого міжнародного Університету розвитку людини "Україна". Дійсний член Центру дослідження історії Поділля Інституту історії України НАН України при Кам'янець-Подільському націо-нальному університеті. Галузі наукових інтересів – архівознав-ство, історичне краєзнавство, історія України періоду становлен-ня української державності 20 – 30 рр. XX ст., історія Другої світової війни, етнонаціональні дослідження. Учасниця міжна-родних, Всеукраїнських, обласних науково-практичних конфе-ренцій, симпозіумів. Член Академічної Ради наукового товарист-ва "Ткума". Автор більше 50 наукових публікацій.

Тв.: Вінницька область. Катастрофа (Шоа) і Опір: Свідчення євреїв – в'яз-нів концтаборів і гетто, учасників партизанського руху і підпільної бороть-би. – К.; Тель-Авів: Бейт Лохамей ха-Геттаот, 1994. – 191 с. (упорядник; у співавт. З Й. Маляром); Голод 1932 – 1933, 1946 – 1947 рр. Вінницька об-ласть: Документи і матеріали. – Вінниця: Антекс-УЛТД, 1998. – 223 с. (ав-тор-упорядник; у співавторстві з Р. Подкуром); Голокост у Вінницькій облас-ті // Єврейські корені в Україні та Молдові. – Нью-Йорк, 1999. – С. 332 – 335; Євреї Вінниччини в період другої світової війни. Маловідомі документи та нові інтерпретації. – Т. 3: Учасники бойових дій на фронтах з нацизмом і трудівники тилу. – Вінниця: Антекс, 2000. – 335 с.; Протистояння особис-тості політиці нацистського геноциду в Україні: документальні свідчення, інтерпретації, роздуми // Архіви України: – 2001. – № 4 – 5. – С. 118 – 131; Там само. – № 6. – С. 54 – 63; Поглиблене розуміння Голокосту, значення нових архівних відкриттів // Голокост в епоху геноциду: Матеріали міжна-родної науково-практичної конференції. – Лондон; Оксфорд. – 2000. – С. 119 – 128; Сприйняття тих, що пережили Голокост. До питання про компенсації жертвам нацизму, повернення конфіскованої власності в контексті пи-тання джерелознавчої бази державних архівів України // Перегляд діянь націо-нал-соціалізму: підхід до угод з приводу примусової праці, експропріації, ком-пенсації і реституції: Матеріали міжнародної конференції. – Відень, 2001. – С. 14 – 26; 39 – 42; Значення свідоцтв тих, що пережили Голокост, у вивченні опору нацизму // Спадщина Голокосту від тих, хто

залишився живим: Тези доповідей ІІІ міжнародної науково-практичної конференції. – Єрусалим, 2002. – С. 101, 102; З історії єврейської нацменшини у 20 – 30 рр. ХХ ст. // Націо-нальні меншини Правобережної України. Історія і сучасність: Матеріали між-народної науково-практичної конференції. – Житомир, 1999. – С. 28 – 37; Створення та діяльність єврейських органів місцевого самоврядування у 20 – 30-і роки ХХ ст.: Огляд архівних джерел // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вінниця, 1999. – Вип. 1. – С. 149 – 154; Доля євреїв Трансністрії під час німецько-румунської окупації: огляд архівних джерел // Студії з архівної справи та документознавства / Держкомархів України; УНДІАСД; Редкол.: І. Б. Матяш (гол. ред.) та ін. – К., 2003. – Т. 9. – С. 94 – 96; Документи та свідчення викривають… (Голод 1932 – 1933 рр. на Вінниччині за матеріалами Державного архіву Вінницької області) // Подільська старовина: Науковий збірник: До 85-річчя з часу заснування Вінницького обласного музею. – Вінниця, 2003. – С. 128, 129; Холокост на Виннитчине: стравнительный анализ архивных документов о судьбах евреев в немецкой и румынской зонах оккупации 1941 – 1944 // Вестник научно-просветительского центра «Ткума». – 2003. - №№ 8; 9; 10; Меморіальні архівні -лекції Державного архіву Вінницької області як складова джерельної бази вив-чення історії геноциду єврейського населення під час Другої світової війни // Архіви України. – 2005. - № 1 – 3. – С. 241 – 247.

Літ.: Степаненко А. Жнива скорботи: очищення правдою // Вінницька га-зета. – 1999. – 30 березня; Мельник В. Книга Болю. – Панорама. – 1994. – 24 грудня; Шевчук Ф. Мовою фактів і серця // Панорама. – 2000. – 7 серпня; Штейнман Б. Червона книга правди // Вінницька газета. – 2000. – 11 березня; Редкое сочетание достоинств // Еврейский меридиан. – К. – № 4 – 32. – 2001. – Лютий; Френкель О. Нові видання // Науково-інформаційний бюле-тень. – Санкт-Петербург. – С. 9; Рейхман Г. Як не я, то хто? // Час. – Єру-салим. – 2002. – 9 травня; Григорчук П., Зінько Ю. Рецензія на збірник доку-ментів та матеріалів: Голод 1932 – 33, 1946 – 47. Вінницька область // На-укові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вінниця, 1999. – Вип. 1. – С. 177 – 179; Гальчак С. Д. Винокурова Фаїна Аврамівна // Краєзнавці Ук-раїни: сучасні дослідники рідного краю… – С. 35, 36; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини… – С. 31 – 33; Українські архівісти (XIX – XX ст.)… – С. 109 – 111.

ВИРЖИКІВСЬКИЙ Р. Р.

(Дати народження і смерті невідомі). Геолог, краєзнавець. У 20-х – початку 30-х рр. XX ст. проживав у Вінниці, був активним членом Кабінету виучування Поділля, співробітничав з геологічним комітетом і установами ВУАН. У 1923 р. вивчав тераси Дністра і виділив у районі Могилева-Подільського 6 терас. Автор ге-ологічних путівників по Поділлю.

Тв.: Нова гряда сарматських рифових вапняків на Поділлі // Вісник Украї-нського відділу геологічного комітету. – К., 1928. – Вип. 11. – С. 18 – 29; Гео-логический путеводитель по Западной Подолии. – К., 1926; Новые данные по геологии Приднестровья // Вестник геологического комитета. – К., 1927. – Т. 2; Про дислокацію Східного Поділля // Четвертинний період. – К., 1931. – Вип. 3; Заметки о Кудринском месторождении гипса в Подолии // Вестник геологического комитета. – К., 1924. – Вып. 5.

Літ.: Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців… – С. 415; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини… – С. 33.

ВИСОЦЬКА Катерина Іванівна

(09.01.1959, с. Михайлівка Шаргородського району Вінницької області) – історик, музеєзнавець, краєзнавець. У 1980 р. закін-чила історичний факультет Вінницького державного педагогіч-ного інституту. В 1983 – 1986 рр. працювала у Вінницькому об-ласному краєзнавчому музеї, в 1987 – 1990 рр. – партійному архі-ві Вінницького ОК КПУ. В 1990 р. повернулася на роботу в музей. Працювала завідуючою відділом новітньої історії, з 1999 р. – заст. директора краєзнавчого музею з наукової роботи. З 2008 року директор музею. Член правління Вінницької обласної орга-нізації Національної спілки краєзнавців України. Делегат ІІІ-го та IV з'їздів Національної спілки краєзнавців України. Голова прав-ління громадської організації «Асоціація музеїв Вінниччини». Ви-вчає проблеми історії краю першої половини XX ст., активно про-пагує краєзнавство. Автор музейних експозицій "Поділля в добу визвольних змагань 1917 – 1921 рр.", "Репресії на Вінниччині", "Голодомор 1932 – 1933 рр. на Поділлі", стаціонарних та пересув-них виставок "Подільський родовід: історія родини Кульматиць-ких",

“Вінницька трагедія (репресії у Вінниці)”, “Грошовий обіг на Поділлі в 1917 – 1920 рр.” та ін., ряду краєзнавчих видань.

Тв.: “Меморіал”. Вінницьке обласне історико-просвітницьке товариство // Довідник неурядових організацій Вінницької області. – Вінниця, 2000. – С. 114; З сузір’я лицарів // Подільська старовина: Науковий збірник: До 85-річчя з часу заснування Вінницького обласного краєзнавчого музею. – Вінниця, 2003. – С. 229 – 234; Сестринівка: початок шляху (За матеріалами експозиції музею М. С. Грушевського у с. Сестринівка Козятинського району / Л. Каро-єва (відп. ред.): Вінницький обласний краєзнавчий музей. – Вінниця, 2006. – 28 с. (у складі групи авторів); Славетні імена і визначні місця Вінниччини: Турис-тична карта-путівник / Вінницька обласна державна адміністрація, Вінниць-ка обласна рада, управління культури і туризму, Асоціація музеїв Вінниччини; Автор. колектив: К. І. Висоцька, І. А. Дорош, О. І. Ковтонюк, Т. Л. Мельник. – Вінниця, 2007. – 48 с.; Відреставровані раритети // Подільська старовина: Наук. зб. – Вип. IV / Вінницьк. обл. краєзн. музей. – Вінниця: ДП “Державна кар-тографічна фабрика”, 2008. – С. 19 – 23; Сім чудес Вінниччини: Альбом / Вінницьк. обл. краєзнавч. музей; відп. за випуск К. Висоцька. – Вінниця, 2008. – 80 с.; Краєзнавство у контексті музейної роботи // Краєзнавство в системі розвитку духовності і культури регіону: матеріали міжнародної науково-практичної конференції. 21 – 23 жовтня 2008 р., Вінниця / Вінницька ОУНБ ім. К. А. Тімірязєва. – Вінниця, 2008. – С. 73, 74; Сім чудес Вінниччини [Буклет] / Вінницька обласна державна адміністрація, Вінницька обласна рада, Управ-ління культури і туризму, Вінницький обласний краєзнавчий музей. – Вінниця, 2008. – 16 с. (у співавтор. з Т. Журуновою, А. Ліпською, Ю. Михайлюк); Музей і час // Пульсуючі джерела. – 2008. – 12 травня; Порятовані раритети // Пуль-суючі джерела. – 2009. – 12 січня.

Літ.: Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини… – С. 33, 34.

ВІЛЬЧИНСЬКА Зоя Володимирівна

(06.02.1954, м. Козятин Вінницької області) – історик, педагог, архівіст, краєзнавець. У 1979 р. закінчила історичний факультет Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка. Працюва-ла на комсомольській роботі. В 1979 – 1996 рр. – викладач сус-пільних дисциплін Козятинського залізничного училища, 1996 – 2000 рр. – учитель історії

Козятинської ЗОСШ № 4. З 2001 р. пра-цює начальником архівного відділу Козятинської міської ради. Активно захоплюється краєзнавством. Досліджує історію Він-ниччини та рідного міста. Автор численних публікацій крає-знавчої тематики в місцевій пресі. Член правління Вінницької об-ласної організації Національної спілки краєзнавців України.

Тв.: Безкровна війна. – РІА-Козятин. – 2001. – 28 листопада; Звідки при-їхав на постамент паровоз – візитна картка міста. – РІА-Козятин. – 2002. – 18 квітня; Зберігати історичну пам'ять. – РІА-Козятин. – 2002. – 8 листопа-да; Минуле допомагає зрозуміти сьогодення. – РІА-Козятин. – 2004. – 22 квітня; Невідомі сторінки з історії Козятина. – РІА-Козятин. – 2004. – 10 червня; Бойові танки наступали на Козятин залізницею. – Вісник Козятин-щини. – 2004. – 24 січня; В боях за місто відзначились. – РІА-Козятин. – 2005. – 17 травня; Не викреслити з пам'яті. – РІА-Козятин. – 2005. – 5 травня; Ко-зятин – місто залізничників. – РІА-Козятин. – 2005. – 22 вересня; Про істо-рію нашої залізниці. – РІА-Козятин. – 2005. – 16 червня; До 100-річчя трагедії – 12 грудня 1905 року розстріляли братів Валдаєвих. – РІА-Козятин. – 2005. – 15 грудня; Чого нас вчить історія. – РІА-Козятин. – 2006. – 2 березня; Страшні дні окупації. – РІА-Козятин. – 2006. – 6; 13 липня; Повертаючись до історії міста. – РІА-Козятин. – 2006. – 20 липня; Білановому роду – немає пе-реводу. – Вісник Козятинщини. – 2006. – 8 березня; Наш земляк – Михайло Грушевський. – РІА-Козятин. – 2006. – 14 вересня; Вшановуємо пам'ять вели-кого земляка. – РІА-Козятин. – 2006. – 28 вересня.

ВІНІКОВЕЦЬКИЙ Семен Якович

(23.05.1922, м. Вінниця – 17.07.2002, м. Вінниця) – історик, крає-знавець, кандидат історичних наук (з 1972 р.). Закінчив 1950 р. іс-торичний факультет Вінницького державного педагогічного ін-ституту. Працював завідувачем архівного відділу Вінницького облвиконкому, у вузах Вінниці. З 1972 р. доцент Вінницької філії Київського торговельно-економічного інституту (нині: Вінниць-кий торговельно-економічний інститут). Кандидатська дисерта-ція: "Поділля в період відбудови народного господарства (1921 – 25)". Досліджував Поділля кінця XIX – XX ст., автор путівників, упорядник збірників документів і матеріалів з історії краю. Учас-ник II –

VIII Подільських, I – IX Вінницьких історико-краєзнавчих конференцій. Автор більше 100 робіт.

Тв.: Історія міст і сіл УРСР. Вінницька область. – К., 1972 (член редколе-гії, співавтор нарисів); Вінниця: Історичний нарис. – Вінниця, 1964 (у співав-тор.); Вінок безсмертя: Книга-меморіал про спалені села. Вінницька область. – К.: Політвидав України, 1988 (у співавтор.); Боротьба з неписменністю на Поділлі у відбудовний період (1921 – 25) // Проблеми етнографії Поділля: Тези доповідей. – Кам'янець-Подільський, 1986. – С. 63, 64; Економічне становище Подільської губернії напередодні революційних подій 1917 р. // Проблеми еко-номічної географії Поділля: Тези доповідей. – Кам'янець-Подільський, 1988. – С. 121, 122 (співавт. В. П. Воловик); Документи Державного архіву Вінницької області – джерела історії м. Проскурова в перші роки радянської влади (1919 – 1925) // Хмельницькому 500: Тези науково-практичної конференції. – Хмельницький, 1991. – С. 23 – 25; З історії культурного життя Поділля 1921 – 1925 років (за матеріалами Вінницького обласного державного архіву) // Подільсь-ка старовина: Науковий збірник. – Вінниця, 1993. – С. 196 – 200 (у співавтор.); Відбудова та реконструкція промисловості Вінниці в 20-х роках XX ст. // Тези доповідей і повідомлень 18-ї Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1998. – С. 61 – 63 (у співавт. з Воловиком В.); Петр Запорожец: Документы и материалы. – Винница, 1962 (упорядн.); Революцій-ні події 1905 – 1907 рр. на Поділлі: Збірник документів і матеріалів. – Вінниця, 1956 (упорядн., член редколегії); Поділля в період відбудови народного господарства (1921 – 25 рр.): Збірник документів і матеріалів. – Вінниця, 1957 (упорядник, член редколегії); Вінниччина в період Великої Вітчизняної війни 1941 – 1945 рр.: Хроніка подій. – К.: Наукова думка, 1965 (упорядн., член ред-колегії); Вінниччина в роки Великої Вітчизняної війни: Збірник документів і ма-теріалів. – Одеса: Маяк, 1971 (упорядн.).

Літ.: Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців… – С. 149, 150; Гальчак С. Д. Вініковецький Семен Якович // Краєзнавці України: сучасні дослідники рідного краю… – С. 36, 37; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини… – С. 34, 35; Гальчак С. Д. Краєзнавство Східного Поділля… – С. 81.

ВІТВІЦЬКИЙ (Witwicki) Стефан

(13.09.1802, с. Янів, тепер: с. Іванів Калинівського району Вінницької області – 15.04.1847, Рим) – польський письменник, публіцист, фольклорист, етнограф. Навчався у Вінниці, де батько обіймав посаду директора школи. Закінчив Кременецький ліцей (1819 р.), з 1820 р. навчався у Варшавському університеті, працю-вав в урядовій комісії внутрішніх справ, домашнім учителем. Учасник польського повстання 1830 – 31 рр. У 1832 р. емігрував до Франції, а згодом оселився в Римі. Літературну діяльність розпочав з 20-х рр. Перші книги-збірки "Балади і романси" (Т. 1 – 2, 1824 – 25 рр.) та "Нотатки Подолянина" (1826 р.). Автор збірок публіцистичних статей "Вечори пілігрима" (Т. 1 – 2, 1833 – 35 рр.) і "Листи з-за кордону" (1832 р.). В основі балад "Вечір святого Анджея" (1824 р.), "Замкова гора в Кременці" (1825 р.), віршів "Втеча", "Воїн", "Лелеки", збірки "Сільські пісеньки" (1830 р.) й ін. широко використано подільський фольклор. Твори Вітвіць-кого мали романтичний характер, окремі з них на українську мо-ву переклав О. Стаєцький.

Тв.: Антологія польської поезії. – К., 1979. – Т. 1. – С. 175 – 177.

Літ.: Сорокін В. Друг Шопена та Міцкевича з Янева // Комсомольське плем'я. – 1987. – 26 лютого; Кирчів Р. Ф. Вітвіцький Стефан // УЛЕ. – К., 1988. – Т. 1. – С. 336; Баженов Л. Поділля в працях дослідників… – С. 150; Шпильова Л. Вітвіцький Стефан // З-над Божої ріки… – С. 46; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини… – С. 35; Гальчак С. Д. Краєзнавство Східного Поділ-ля… – С. 13, 14.

ВІТЕНКО Олена Андріївна

(09.12.1960, с. Дубовець Немирівського району Вінницької об-ласті) – поетеса, фольклористка, громадський діяч. За фахом – економіст. Закінчила Київський торгово-економічний інститут, Вінницький державний технічний університет. Тривалий час пра-цювала у сфері торгівлі, а також начальником управління внут-рішньої політики Вінницької облдержадміністрації. Обиралася народним депутатом України (5-го скликання). Член Національної спілки письменників України, президент Вінницької обласної кра-єзнавчої літературно-мистецької організації "Велика рідня". Ав-тор близько десяти книг. Лауреат премії ім. Марка Вовчка.

Літ.: Вітенко Олена Андріївна // Подільське перевесло: Літературно-мистецький альманах. – Вип. 1. – Вінниця: ДП "ДКФ", 2008. – С. 4.

ВІТКОВСЬКИЙ Вадим Миколайович

(08.03.1960, с. Борівка Чернівецького району Вінницької області) – журналіст, краєзнавець, лауреат Вінницької обласної премії ім. М. Трублаїні. Закінчив факультет журналістики Київсь-кого університету (1982 р.) і Вищі курси КДБ СРСР (1986 р.). Пра-цював редактором багатотиражної газети "За інженерні кадри" Вінницького політехнічного інституту, кореспондентом обласної газети "Комсомольське плем'я", з 1984 р. – на службі в облас-ному управлінні КДБ України. В 1990 – 1995 рр. – начальник прес-центру обласного управління КДБ (СБУ). Підполковник запасу. З 1995 р. працює в комерційних структурах. Автор багатьох худож-ніх, художньо-документальних творів, зокрема, повісті "Ранок повсталого Поділля" – про історію зародження Подільської губ-чека. Підготував до друку низку творів про таємниці ставки Гіт-лера під Вінницею. Взяв участь у підготовці видань "Мученики за віру: Біографічні дані служителів культу Вінницької єпархії, ре-пресованих в роки сталінізму" та "Червоні жорна: Спогади ре-пресованих, членів їх родин, свідків, репресій", що вийшли у Він-ниці. Здійснив дослідження історії діяльності органів державної безпеки в 1917 – 2007 рр. на Поділлі, зокрема, на Вінниччині.

Тв.: Йшли походом партизани. – Харків: Промінь, 1984; Ранок повстало-го Поділля. – Одеса: Маяк, 1988; Січневий грім. – Одеса: Маяк, 1990; Товариш Ельза. – К., 1990; Зрадлива фортуна Льови Задова. – К., 1993 (у співавтор. з В. Попиком); Мученики за віру: Біографічні дані служителів культу Вінницької єпархії, репресованих в роки сталінізму. – Вінниця, 1993; До таємниць "Вервольфу" // Матеріали ІІ-ї історико-краєзнавчої конференції "Вінниця: минуле і сучасне", присвяченої 50-річчю визволення м. Вінниці від німецько-фашист-ських загарбників. – Вінниця, 1994. – С. 60 – 62 (у співавтор. з В. С. Калюж-ним, Л. З. Бобровниковим); Масові репресії на Вінниччині у 1937 – 1938 роках // Вінниці – 630: Матеріали І-ї Вінницької науково-теоретичної конференції. – Вінниця, 1993. – С. 85 – 88 (у співавтор. з В. С. Калюжним); Червоні

жорна: Спогади репресованих, членів їх родин, свідків репресій. – Вінниця, 1994; Кап-кан на перевертня. – К., 1999; На вістрі часу. Органи державної безпеки Ук-раїни на Вінниччині (Поділлі) 1917 – 2007. – Вінниця: Континент-Прим, 2007. – 464 с.; Українська розвідка і котррозвідка на Поділлі в період національно-виз-вольних змагань (90-і рр. XVI – першій половині XVII ст. та 1917 – 1919 рр.) // Наукові записки ВДПУ ім. М. Коцюбинського / Історія. – Вип. XIII. – Вінниця, 2008. – С. 226 – 230.

Літ.: Тимчук В. Публікувати… не можна // Вінниччина. – 1993. – 13 лип-ня; Мельник В. Страшніший від Солженіцина // Вінницька газета. – 1993. – 26 серпня; Лазаренко В. Вітковський Вадим Миколайович // З-над Божої ріки… – С. 46, 47; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 36.

ВОВКОДАВ Володимир Петрович

(15.12.1926, с. Лозни Летичівського району Хмельницької об-ласті) – краєзнавець, фольклорист, етнограф, музеєзнавець. За зв'язки у роки Другої світової війни з українським національно-визвольним рухом був засуджений відразу по війні на 17 років таборів. Покарання відбував на воркутинських шахтах. Після по-вернення закінчив у 1958 р. Вінницьке медичне училище. З 1960 р. працює зав. медпунктом у с. Кармалюковому Жмеринського району на Вінниччині. Відтоді активно займається краєзнавст-вом. Дослідник антифеодальної боротьби селян Поділля 20 – 30-х рр. XIX ст., один з ініціаторів створення і директор сільського музею У. Кармалюка. Здійснює записи усної народної творчості, обрядів, повір'їв, прикмет, топонімів краю, зібрав більше двох тисяч народних пісень, понад дві тисячі прислів'їв та приказок. Його записи увійшли до збірників "Весільні пісні" (К., 1982 р.), "Народні оповідання" (К., 1983 р.), "Калинова сопілка" (К., 1989 р.), "Український сонник" (К., 1991 р.) та ін. Підготував рукопис-ний збірник легенд та переказів про Кармалюка "Останній гай-дамака". Лауреат премії ім. П. Чубинського (1996 р.). Учасник ба-гатьох регіональних історико-краєзнавчих конференцій. Дійсний член Центру дослідження історії Поділля Інституту історії України НАН України при Кам'янець-Подільському національному універ-ситеті.

Тв.: Вшановуємо пам'ять народного героя (У. Кармалюка) // УІЖ. – 1974. – № 2. – С. 149, 150; Устим Кармалюк у переказах та

легендах земляків // Лі-тературно-мистецька Вінниччина. – Одеса, 1969. – С. 115 – 117; В музеї Ус-тима Кармалюка // Народна творчість та етнографія. – 1982. – № 1. – С. 87, 88; Дерева-пам'ятки на батьківщині Кармалюка // Народна творчість та етнографія. – 1985. – № 6; Родовід Кармалюка // Народний герой Устим Кар-малюк: Тези доповідей наукової конференції. – Кам'янець-Подільський, 1987. – С. 34, 35; Доба сталінізму і застою в приказках земляків Кармалюка // Пра-пор. – 1990. – № 6. – С. 167 – 171; Голодомор 33 р. в приказках одного села // Етнографія Поділля / Тези доповідей наукової конференції. – Ч. 1. – Вінниця, 1992. – С. 30 – 33; Актуальні проблеми історичного краєзнавства на Він-ниччині // Тези доповідей XII Вінницької обласної історико-краєзнавчої конфе-ренції. – Вінниця, 1993. – 3, 4; А. С. Гуренко – секретар академіка Агафанге-ла Кримського // Тези доповідей XII Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1993. – С. 83; Літинщина – вогнище національно-виз-вольного руху на Поділлі // Тези доповідей 15-ї Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1996. – С. 53, 54; Із криниці народної твор-чості // Тези доповідей 16-ї Вінницької обласної історико-краєзнавчої конфе-ренції. – Вінниця, 1997. – С. 62, 63; Найдорожчий скарб України – її історія // Подолія. – 2001. – 10 березня; Жмеринський край: Історико-краєзнавчий на-рис. – Вінниця: Друк, 2003. – 60 с. (у співавтор. з В. Лазаренком); Генеалогіч-не дерево мого роду // Народна культура Поділля в контексті національного виховання: Збірник наукових праць. – Вінниця, 2004. – С. 69 – 73.

Літ.: Подолинний А. Краєлюб // Пам'ятки України. – 1985. – № 3. – С. 50; Лазаренко В. Витоки вічної любові // Комсомольське плем'я. – 1985. – 25 бе-резня; Подолинний А. До криниць народного слова: Буклет. – Вінниця, 1989; Баженов Л. Поділля в працях дослідників і краєзнавців… – С. 76, 88, 97, 99, 152, 153; Стрельбицький М. Нації і культури донор духовний // Вінницька га-зета. – 1996. – 26 грудня; Подолинний А. Вовкодав Володимир Петрович // З-над Божої ріки… – С. 47, 48; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 36, 37; Гальчак С. Д. Краєзнавство Східного Поділля... – С. 71, 72.

ВОВЧОК Марко (Вілінська Марія Олександрівна)

(22.12.1833, с. Єкатерининське Єлецького району Липецької області Російської Федерації – 10.08.1907, хутір Долинський, тепер у межах м. Нальчика Кабардино-Балкарської респ.) – письменниця, класик української літератури. Разом з своїм чолові-

ком, відомим фольклористом О. В. Марковичем у 1855 – 1859 рр. проживала в Немирові на Вінниччині. Тут активно вивчала місцеві побут, звичаї, фольклор. Спостереження, записані легенди, народні пісні Поділля знайшли глибоке відображення в її творчості, зокрема, в повісті "Інститутка" (1858), казці "Кармелюк", в "Народних оповіданнях" (1862) й ін.

Тв.: Твори в 7-и т. – К.: Наукова думка, 1964 – 1966; Твори. – В 3-х т. – К.: Дніпро, 1975; Народні пісні у записах Марка Вовчка: Двісті українських пісень / Упорядн. О. І. Дей. – К.: Музична Україна, 1979. – 215 с.

Літ.: Українські письменники: Біобібліографічний словник. – В 5-и т. – К., 1963. – Т. 2. – С. 108 – 139; Недзвінський А. Марко Вовчок: Семінарія. – К.: Ви-ща школа, 1981. – 156 с.; Марко Вовчок і Вінниччина: Рекомендаційний покаж-чик літератури. – Вінниця, 1983. – 15 с.; Баженов Л. В. Поділля в працях до-слідників і краєзнавців… – С. 153; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 38; Катаргіна Т. І. Вовчок Марко // Енциклопедія історії України… - Т. 1. – С. 590.

ВОЙТОВИЧ Валерій Васильович

(28.05.1950, с. Віньківці Віньковецького району Хмельницької області) – педагог, краєзнавець. У 1972 р. закінчив історичний факультет Кам'янець-Подільського педагогічного інституту імені В. П. Затонського. Вчителював у школах Рівненщини і Вінниччи-ни. З 1978 р. викладач історії Могилів-Подільського технолого-економічного коледжу. Член правління Вінницької обласної орга-нізації Національної спілки краєзнавців України. Організатор та учасник ряду археологічних експедицій у Могилів-Подільському районі, І-ї та ІІ-ї Могилів-Подільських регіональних краєзнавчих конференцій, керівник міськрайонного осередку Товариства української мови імені Т. Г. Шевченка ("Просвіта") (в 1989 – 1998 рр.)., ініціатор краєзнавчих досліджень та проведення реставраційних будівельних робіт на території комплексу "Лядовський скельний монастир". Активно пропагує історичне минуле Придні-стров'я.

Тв.: Стан народної освіти в Могилівському повіті наприкінці XIX – на по-чатку XX ст. // Друга Могилів-Подільська краєзнавча

конференція. – Могилів-Подільський; Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2006. – С. 255 – 260 (у співавтор. з О. В. Войтовичем); З історії санітарної справи Могилівщини (кінець XVIII – початок XX ст.) // Матеріали XII Подільської історико-краєзнавчої конференції / Ред. колегія: Завальнюк О. М. (співголова), Войтенко В. І., Баженов Л. В. (відп. ред.) та ін. – Кам'янець-Подільський : Оіюм, 2007. – С. 284 – 290.

ВОЛОВИК Валентин Пилипович

(30.07.1927, м. Вінниця – 22.02.2002 р., м. Вінниця) – історик, археограф, краєзнавець, кандидат історичних наук (з 1968 р.), доцент (з 1970 р.). Закінчив у 1956 р. історичний факультет Київського університету. З 1956 р. працював на різних посадах у Вінницькому педінституті (нині – державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського). Професор кафедри історії слов'янських народів. Кандидатська дисертація: "Боротьба за владу Рад на Поділлі. (1917 – 1920)". Досліджував різні періоди історії Поділля XX ст. Учасник численних регіональних історико-краєзнавчих конференцій. Опублікував понад 100 праць.

Тв.: Вінниця: Історичний нарис. – Вінниця, 1964. – 254 с. (у співавт.); Він-ниччина в період Великої Вітчизняної війни 1941 – 1945 рр.: Хроніка подій. – К., 1965. – 141 с. (у співавт.); Поділля в період відбудови народного господар-ства (1921 – 1925): Збірник документів і матеріалів. – Вінниця, 1957. – 625 с. (упорядн.); Класова боротьба в Подільській губернії перед першою світовою війною // Матеріали II-ї Подільської історико-краєзнавчої конференції. – Львів, 1968. – С. 22 – 25; Вінниця // Історія міст і сіл Української РСР. Вінницька об-ласть. – К., 1972. – С. 76 – 112 (у співавтор. з Г. Я. Буртяком, С. Я. Віні-ко-вецьким, Н. С. Квєтним, Г. А. Лютвортом); Брацлав // Вказана праця. – С. 481 – 489 (у співавтор. з І. В. Бугаєвичем, П. Ф. Смирновим); Культурне будівництво на Поділлі у 1920 р. // Проблеми етнографії Поділля: Тези доповідей наукової конференції. – Кам'янець-Подільський, 1986. – С. 60, 61; З історії встановлення влади Рад у Проскурові // Хмельницькому 500: Тези науково-практичної конференції. – Хмельницький, 1991. – С. 23 – 25 (у співавт.); З іс-торії культурного життя Поділля 1921 – 1925 років (за матеріалами Він-ницького обласного державного архіву) // Подільська старовина: Науковий збірник. – Вінниця, 1993. – С. 196 – 200 (у співавтор.); Судовий

процес "СВУ" та інтелігенція Поділля // Тези доповідей XII Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1993. – С. 96, 97; Міське господарство Вінниці в 30-х роках XX ст. // Тези доповідей і повідомлень 18-ї Вінницької об-ласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1998. – С. 70 – 72 (у спів-авт.); Історія України в дослідженнях вінницьких істориків // Україна: минуле, сьогодення, майбутнє. – К., 1999. – С. 16 – 29 (у співавт.); Селянство Поділ-ля в боротьбі проти більшовицької влади навесні 1919 р. // Тези доповідей і повідомлень 19-ї Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Він-ниця, 1999. – С. 41 – 43 (у співавт.); Події лютневої 1917 р. революції на По-діллі // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вінниця, 1999. – Вип. 1. – С. 58 – 62 (у співавт.); Зміни адміністративно-територіального устрою Поділля – Вінниччини // Поділля в контексті української історії: Ма-теріали Всеукраїнської наукової конференції. – Вінниця, 2001. – С. 153 – 157 (у співавтор.); Останні події Української революції 1917 – 1920 рр. // Наукові за-писки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. III. – Вінниця, 2001. – С. 41 – 44 (у співавтор. з Ю. А. Зіньком); Антифашистський рух у Вінниці в роки окупації, 1941 – 1944: спроба узагальнення // Сторінки воєнної історії України. – Вип. 6. – К., 2002. – С. 252, 253 (у співавт.); Склад злочину: дослідження іс-торії Поділля // Реабілітовані історією. Вінницька область... – Кн. 1. – Вінни-ця: ДП "ДКФ", 2006. – С. 718 – 723 (у співавтор. з П. Григорчуком).

Літ.: Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців… – С. 151; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 38, 39; Гальчак С. Д. Краєзнавство Східного Поділля... – С. 82; Баженов Л. В., Лисий А. К. Літописець Поділля (ві-домий учений-краєзнавець Валентин Пилипович Воловик) // Вінниччина: мину-ле та сьогодення. Краєзнавчі дослідження. – Вінниця: ДП ДКФ, 2005. – С. 9 – 14; Григорчук П. С. Видатний педагог, гуманіст і вчений // Там само. – С. 14 – 16; Буяльський Б. А. Критично мислячий історик // Там само. – С. 16 – 17; Кравець М. М. Видатний краєзнавець // Там само. – С. 17 – 19; Калитко С. Л. Подвижник науки // Там само. – С. 19 – 21; Ординський Е. С. Справжній украї-нський інтелігент // Там само. – С. 21, 22; Довгошия С. Т. Людина високих принципів і високої відповідальності // Там само. – С. 22 – 24; Заєць І. І. До портрета професора В. П. Воловика // Там само. – С. 25, 26; Воловик Л. О. Велике щастя зустріти таку людину // Там само. – С. 27, 28; Вініковецька Ж. С. Друг і порадник мого батька // Там само. – С. 28, 29; Коляструк О. А. Ніколи не пізно // Там само. – С. 29 – 31;

Хоменко Б. В. Мій друг і порадник // Там само. – С. 31 – 35; Синиця К. В. У нашій вдячній пам'яті // Там само. – С. 35, 36.

ВОЛОШЕНЮК Іван Степанович

(03.07.1938, с. Ометинці Немирівського району Вінницької області) – письменник, журналіст, краєзнавець, заслужений журна-ліст України. У 1957 р. закінчив факультет журналістики Київ-ського університету. Працював у редакції Брацлавської райгазе-ти, на обласному радіо, в редакціях газет "Сільські вісті", "Він-ниччина". Автор документальних книг "В ім'я хліба" (про відоме с. Шляхову на Вінниччині), "Ви чуєте, журавлі" (про людей села Кунки Гайсинського району), "Немирівська трагедія" (про життя і долю учасників героїчної підпільної боротьби з ворогом у роки Великої Вітчизняної війни у Немирівському районі Вінницької області), численних художніх та публістичних творів. Лауреат об-ласної журналістської премії ім. К. Гришина, колгоспної премії ім. П. Желюка, лауреат Всеукраїнської літературної премії ім. М. М. Коцюбинського. У 1998 р. визнаний кращим журналістом України. Член Національної спілки журналістів України, член Національної спілки письменників України (з 1986 р.).

Тв.: В ім'я хліба. – К.,1980; Ви чуєте, журавлі. – К., 1985; Пронизливий зойк війни // Дзвони пам'яті: Художж. та документ. твори. – К.: Радянський пись-менник, 1985. – С. 11 – 23; Алло, пришліть кореспондента: Роздуми. Публі-цистика. – К., 1997; Немирівська трагедія: Есе. – Вінниця: О. Власюк, 2002; Все те, що на серце лягло. – Вінниця: О. Власюк, 2008. – 255 с.

Літ.: Рябий М. Зачарування людиною // Комсомольське плем'я (Вінниця). – 1983. – 3 березня; Телятникова С. Кожен образ торкнувся мого серця // Ка-мертон-ікс (Вінниця). – 1994. – 28 лютого; Подолинний А. Волошенюк Іван Степанович // З-над Божої ріки… – С. 51, 52; Гальчак С. Д. Краєзнавці Віннич-чини... – С. 39, 40.

ВОЛОШИНОВСЬКИЙ (Wołoszynowski) Юліан Йоахимович

(04.04.1898, с. Серби, тепер с. Гонтівка Могилів-Подільського району Вінницької області – 16.12.1977, Варшава) – польський письменник, публіцист, театральний критик, перекладач. У 1917 р. закінчив гімназію у Києві. Навчався в Київському і Варшав-

ському університетах. Автор історичних повістей, в яких описується Поділля, – "Про Твардовського, сина поміщиці" (1927 р.), "Словацький" (1929 р.), "Рік 1863" (1931 р.). У збірках "Подільські оповідання" (1959 р.), "Перед сходом місяця" відтворив життя Поділля кінця XIX – поч. XX ст., злиденне становище селян Мо-гилів-Подільщини, використав місцеві перекази про І. Гонту і М. Залізняка, подав тексти українських пісень у перекладі на поль-ську мову.

Літ.: Лозинський І. Першовідкривачі // Жовтень. – 1987. – № 1; Лозинсь-кий І. М. Волошиновський Ю. // УЛЕ. – К., 1988. – Т. 1. – С. 350; Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців… – С. 151, 152; Гальчак С. Д. Крає-знавці Вінниччини... – С. 40; Колесник В. Йоахим Волошиновський – визначний український і польський громадський діяч першої половини XX ст. // Поділь-ська старовина. – Вінниця, 2003. – С. 195 – 224.

ВОРОЛІС Микола Григорович

(25.01.1948, с. Вернянка Липовецького району Вінницької області) – педагог, історик, краєзнавець. У 1976 р. закінчив історичний факультет Вінницького державного педагогічного інституту. Працював учителем історії, завучем загальноосвітньої середньої школи № 2 м. Вінниці (1977 – 1979 рр.), зав. кабінетом історії інституту післядипломної перепідготовки кадрів (Вінниця, 1979 – 1987 рр.). Старший викладач кафедри історії України Він-ницького державного педагогічного університету (з 1987 р.). Сфе-ра краєзнавчих інтересів – розвиток освіти на Поділлі в другій половині XIX – на початку XX ст. Учасник Всеукраїнських науко-вих та регіональних історико-краєзнавчих конференцій.

Тв.: Стан викладання та навчання в початкових школах Поділля в другій половині XIX ст. // Тези доповідей і повідомлення 18-ї Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1988. – С. 39, 40; Особливості розвитку жіночої освіти на Вінниччині (друга половина XIX – початок XX ст.) // Поділля в контексті української історії: Матеріали Всеукраїнської наукової конференції. – Вінниця, 2001. – С. 134 – 136 (у співавт.); Освітній та куль-турний розвиток Поділля в XIX ст. // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 4. – Вінниця, 2002. – С. 40 – 42 (у

співавт.); Церковно-парафіяльні школи на Поділлі в другій половині XIX ст. // Наукові записки. Іс-торія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 5. – Вінниця, 2003. – С. 34 – 36; Перші кроки Вінницького учительського інституту // Вінниччина: минуле та сьогодення. Краєзнавчі дослідження. – Вінниця: ДП ДКФ, 2005. – С. 154, 155; Особливості навчання і виховання учнів у середніх закладах Поділля в XIX ст. // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 9. – 2005. – С. 244 – 247; Вивчення краєзнавчого матеріалу на уроках історії України "Наш край у давнину" // Друга Могилів-Подільська краєзнавча конференція. – Мо-гилів-Подільський; Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2006. – С. 267 – 271; Стан середньої освіти на Поділлі у 1891 – 1901 рр. // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. XII. – Вінниця, 2007. – С. 187 – 189.

Літ.: Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 40, 41.

ВОРОНЮК Олександр Дмитрович

(09.01.1938, с. Ялтушків Барського району Вінницької області – 04.12.2008, м. Вінниця) – журналіст, краєзнавець. У 1960 р. закінчив факультет журналістики Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка. Працював у редакції обласної газети "Ра-дянська Житомирщина" (1960 р.), редакції Вінницького обласного радіо (1960 – 1972 рр.), власкором Українського радіо по Вінниць-кій області (1972 – 1974 рр.), завідувачем кореспондентським пунктом Укртелерадіо (1974 – 1986 рр.), а також у редакціях місце-вих газет: Оратівської "Ленінський шлях", вінницьких "Півден-ний Буг", "Панорама", "Вінницька газета". Член Національної спілки журналістів України. Лауреат премії республіканського журналу "Перець", обласної журналістської премії ім. Костянтина Гришина. Захоплювався краєзнавством. Автор численних публі-кацій про Героїв Радянського Союзу – уродженців Вінницької об-ласті.

Тв.: Сонце над Бугом. – Одеса: Маяк, 1967. – 225 с. (у складі колективу авторів); Сяйво золотих зірок. – Одеса: Маяк, 1970. – 225 с. (у співавтор. з Л. О. Сахневичем); Овеянные славой имена. – Одесса: Маяк, 1983. – 310 с. (у складі колективу авторів).

Літ.: Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 41; Власний кореспон-дент Олександр Воронюк // Вінниччина. - 2008. – 9 грудня [Некролог].

ВОРОПАЙ Лариса Іванівна

(16.02.1929) – фізикогеограф, кандидат географічних наук, до-цент. У 1952 р. закінчила Московський університет, працювала доцентом, зав. кафедрою фізичної географії (1978 – 1983 рр.) Чернівецького університету. Активний діяч Географічного това-риства України. Досліджує проблеми фізичної географії, геомор-фології, геосистеми, екології Середнього Подністров'я, Поділля, в т. ч. Вінниччини. Один із організаторів у Чернівцях міжвузів-ських і регіональних наукових географічних конференцій. Опу-блікувала близько 50 робіт.

Тв.: Эрозиционные процессы на Среднем Поднестровье // Вестник МГУ. – Серия 5: География. – 1965. - № 5. – С. 18 – 26; Подольское Побужье // Фи-зико-географическое районирование Украинской ССР. – К.: Издательство КГУ, 1968. – С. 247 – 260 (у співавт.); Антропогенные изменения природы Винницкой области // Физическая география и геоморфология. – 1978. – Вып. 19. – С. 13 – 17; Селитебные геосистемы физико-географических рай-онов Подолии. – Черновцы, 1982. – 90 с. (у співавт.); Основні напрямки комп-лексних історико-географічних досліджень Поділля // Проблеми історичної географії Поділля: Тези доповідей наукової конференції. – Кам'янець-Поділь-ський, 1982. – С. 10, 11 (у співавт.); Карстовые ландшафты как геосистема. – Чернівці, 1985. – 88 с. (у співавт.).

Літ.: Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців... – С. 155.

ВОРОПАЙ Олексій Іванович

(09.11.1913, Одеса – 1989, Лідс, Великобританія) – етнограф, фольклорист, біолог, доктор слов'янської етнології, доктор природничих наук. Закінчив Агрономічну академію (1940 р.). Працював агрономом, учителював у с. Вороновиці під Вінницею. Під час Другої світової війни організував у Вороновиці гурт молоді, що ставила за мету боротьбу за самостійну Україну. Під кінець війни депортований до Німеччини, був в'язнем нацистських таборів. У повоєнний час певний період поневірявся у таборах для переміщених осіб. Потім жив і працював у Англії. Основна його

праця – "Звичаї нашого народу: Етнографічний нарис. У двох частинах" (обидві вийшли у Мюнхені, перша в 1958 р., друга – в 1966 р.). В ній він створив за висловом автора "суцільний образ народно-календарних звичаїв протягом цілого року". Обряди та етнографічні твори, зафіксовані на Вінниччині, займають у праці значне місце. Він також автор спогадів про голодомор "В дев'-ятім крузі", на які багато разів посилається Р. Конквест у своїй знаменитій книзі "Жнива скорботи", збірника "Ясир: листи, опо-відання і народна творчість у німецькій неволі".

Тв.: Звичаї нашого народу: Етнографічний нарис: – У 2 т. – К.: Оберіг, 1991. – Т. 1. – 455 с.; - Т. 2. – 448 с.; Ясир: листи, оповідання і народна твор-чість у німецькій неволі / Зібрав і впорядкував О. Воропай. – Лондон: Укр. вид. Спілка, 1966. – 66 с.

Літ.: Дрозд В. Енциклопедія народної духовності // Літературна Україна. – 1991. – 31 жовтня; Студецький М. Олекса Воропай – наш земляк // Подолія (Вінниця). – 1992. – 7 квітня; Подолинний А. Воропай Олекса // З-над Божої ріки… – С. 55; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 42; Герасимова Г. П. Воропай Олексій Іванович // Енциклопедія історії України… - Т. 1. – С. 636.

ВОСКОЛУП Валерій Петрович

(29.12.1970, с. Широке Барського району Вінницької області) – історик, археолог, краєзнавець. У 1995 р. закінчив історичний факультет Вінницького державного педагогічного інституту ім. М. Островського. З того часу працює викладачем соціально-економічних дисциплін Барського педагогічного училища (тепер: Барський гуманітарно-педагогічний коледж ім. М. Грушевського). У 2001 р. певний період працював на посаді начальника відділу внутрішньої політики Барської райдержадміністрації. Брав участь в археологічних розкопках на території Вінниччини. Учас-ник Всеукраїнської, регіональних та Вінницьких обласних істори-ко-краєзнавчих конференцій.

Тв.: Археологічна розвідка в басейні ріки Рову // Тези доповідей і повідом-лення XVIII Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1998 (у співавтор.); Вельбарські поселення у верхів'ях Південно-Бузького басейну // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. І. – Вінниця, 1999; Черняхівський могильник Скитка (За матеріалами розкопок П. І. Хавлюка) // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. ІІ. –

Вінниця, 2000; Археологічні дослідження черняхівського поселення біля с. Гармаки Барського району Вінницької області // Там само; Козаки і освіта // Історичні витоки козацького роду в Україні / Матеріали Всеукраїнської нау-ково-практичної конференції. – Вінниця, 2004; Михайло Грушевський і По-ділля // Історична та літературна спадщина Михайла Грушевського / Ма-теріали міжрегіональної науково-практичної конференції. – К.; Львів; Вінниця; Кам'янець-Подільський; Бар, 2005. – С. 19 – 21.

ГАЛАМАЙ Олена Миколаївна

(15.03.1972, м. Вінниця) – історик, архівіст, краєзнавець. У 1996 р. закінчила історичний факультет Вінницького державного педа-гогічного інституту. Працювала начальником відділу зберігання, обліку та довідкового апарату в Державному архіві Вінницької області. Нині працівник Державного архіву Рівненської області, викладач Рівненського міжнародного економіко-гуманітарного університету (за сумісництвом). Дійсний член Центру досліджен-ня історії Поділля Інституту історії України НАН України при Кам'-янець-Подільському національному університеті. Кандидат істо-ричних наук. Досліджує проблеми державно-церковних відносин на Поділлі в 20 – 30-х роках XX ст. Учасниця міжнародних, Всеук-раїнських, регіональних наукових та науково-практичних конфе-ренцій.

Тв.: Актуальні питання української історії у фондах Державного архіву Вінницької області // Поділля в контексті української історії: Матеріали нау-кової конференції. – Вінниця, 2001. – С. 32 – 38; Реалізація політики відокрем-лення церкви від держави у 20-х роках XX століття на Поділлі // Наукові за-писки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вінниця, 2001. – Вип. 3. – С. 81 – 84; Безбожницька політика радянської держави (20 – 30-і роки XX ст. // По-літичні репресії на Поділлі в XX ст.: Матеріали міжнародної науково-прак-тичної конференції. – Вінниця, 2002. – С. 152 – 156; Особливості релігійного життя на волинському Поділлі // Архіви – скарбниця людської пам'яті: Наук. збірник. – Т. 26. – Житомир: Волинь, 2002. – С. 95 – 99; Православ'я на Поділ-лі у 20-х роках XX століття // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцю-бинського. – Вінниця, 2002. – Вип. 4. – С. 94 – 98; Документи Державного архіву Вінницької області про обновленську церкву в 20-х рр. XX ст. // Істо-ричне краєзнавство в системі освіти України: здобутки, проблеми,

перспек-тиви: Науковий збірник. – Кам'янець-Подільський: Абетка-НОВА, 2002. – С. 81 – 87; Вплив владних структур на стосунки між релігійними течіями По-ділля 20-х рр. XX ст. // Література та культура Полісся. – Вип. 21. – Ніжин, 2002. – С. 159 – 164; ГПУ и обновленческая церковь на Подолье. 1922 – 1926 гг. // Исторический архив. – Москва, 2002. - № 6. – С. 52 – 68; Релігійні чудеса на Вінниччині // Вінниччина: історія та сучасність / За ред. П. С. Григорчука. – Вінниця, 2002. – С. 50 – 54; Передумови та причини перенесення центру Подільської єпархії з Кам'янця-Подільського до Вінниці // Освіта, наука і куль-тура на Поділлі. Збірник наукових праць. – Т. 4. – Кам'янець-Подільський, 2004. – С. 111 – 116; "Погорілківщина" у подільському православ'ї // Матері-али XI Подільської історико-краєзнавчої конференції. – Кам'янець-Подільсь-кий: Оіюм, 2004. – С. 582 – 589; Українське обновленство на Поділлі // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 9. – Вінниця, 2005. – С. 291 – 295; Особливості радянської модернізації релігійного життя на Поділлі у 20-х рр. XX ст.: Автореферат дис. ... к - та іст. наук. – К., 2006. – 20 с.

Літ.: Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 42, 43.

ГАЛЬЧАК Сергій Дмитрович

(09.02.1949, с. Сосни Літинського району Вінницької області) – журналіст, історик, краєзнавець, архівіст, член Національної спілки журналістів України, член правління Національної спілки краєзнавців та Спілки архівістів України, голова правління Він-ницької обласної організації Національної спілки краєзнавців Ук-раїни, керівник Вінницької філії і почесний член Центру дослід-ження історії Поділля Інституту історії України НАН України при Кам'янець-Подільському національному університеті. В 1973 р. закінчив факультет журналістики Київського державного універ-ситету ім. Т. Г. Шевченка, в 1979 р. – ВПШ при ЦК КПУ. В 2003 р. захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук. Понад двадцять років працював у редакціях районних та обласних газет Вінниччини (завідувачем відділу – у Літинській райгазеті "Радянське життя", обласній молодіжній "Комсомольське плем'я", заступником редактора обласної газети "Земля Подільська", редактором Погребищенської райгазети "Колос", обласної культурно-мистецької газети "Камертон-ікс"), а також на комсомольській та партійній роботі, в апараті секре-таріату

Вінницької обласної Ради народних депутатів, директо-ром Державного архіву Вінницької області (1996 – 2009 рр.), стар-шим викладачем кафедри історії слов′янських народів Вінниць-кого державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинсько-го (2004 – 2007 рр.). З 2009 р. доцент кафедри журналістики цього ж вузу. У 1998 – 2002 рр. за сумісництвом працював на кафедрі українознавства Вінницького національного технічного універси-тету. Член редколегій видань "Книга Пам'яті України. Вінницька область", "Книга Скорботи України. Вінницька область", "Пере-можці. Книга Пам'яті України. Вінницька область", "Національна Книга Пам'яті жертв голодомору 1932 – 1933 років в Україні. Він-ницька область", "Вінницький мартиролог", "Звід пам'яток істо-рії та культури по Вінницькій області", "Реабілітовані історією. Вінницька область". Делегат ІІІ-го та ІV-го з'їздів Національної спілки краєзнавців України. Досліджує різні аспекти історичного минулого Поділля. Учасник міжнародних, Всеукраїнських, регіо-нальних наукових та історико-краєзнавчих конференцій. Автор більше 50-и праць, в тому числі монографій "Східні робітники" з Поділля у Третьому рейху", "Визволення Вінниччини від нацист-ських загарбників", "Поділля: природа, людина – еволюція, істо-ричний розвиток", "Украинские остарбайтеры Подольского реги-она", "На узбіччі суспільства: Доля українських остарбайтерів (Поділля, 1942 – 2007 рр.)". За вагомий внесок у розвиток кра-єзнавства, збереження національної історико-культурної спад-щини удостоєний почесного звання "Заслужений працівник куль-тури України" (2001 р.). Лауреат обласної журналістської премії ім. К. Гришина. Нагороджений також почесною відзнакою Кам'я-нець-Подільського національного університету імені Івана Огієн-ка "За вагомий внесок у розвиток освіти та науки" (2009 р.) та "Золотою медаллю української журналістики" (2009 р).

Тв.: В боях за Вінниччину. – Вінниця, 1994. – 96 с.; Ступені мужності: Роз-повіді про вінничан – повних кавалерів ордена Слави. – Вінниця, 1995. – 152 с.; Земля над Россю: Краєзнавчі нариси. – Вінниця, 1995. – 125 с.; Археологічні культури Поділля. – Вінниця, 1998. – 63 с.; Праслов'янське городище під Не-мировом // Тези доп. і повідомл. 16-ї Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1998. – С. 26, 27; Поділля в найдавніші часи: Геолого-кліматичне минуле. – Вінниця: Логос. – 1999. – 38 с.; "Білі плями"

скорботи: Причини голодомору 1932 – 1933 та голоду 1946 – 1947 років на Поділлі. – Вінниця: Логос, 1999. – 50 с.; Опір та боротьба "остарбайтерів"-подолян у фашистській неволі // Історія України. Маловідомі імена, події, факти. – Вип. 8. – К.: Рідний край, 1999. – С. 477 – 482; Використання румунською окупа-ційною адміністрацією трудових ресурсів Поділля у 1941 – 1944 рр. // Історія України. Маловідомі імена, події, факти. – Вип. 11. – К.: Рідний край, 2000. – С. 195 – 204; Німецько-фашистський окупаційний режим на Вінниччині: цивільне населення – жертва терору і насильства (вступна стаття) // Книга Скор-боти України. Вінницька область. – Т. 1. – Вінниця: обласна редакційна коле-гія Книги Пам'яті України, 2001. – С. 5 – 23; Депортації населення Поділля до Німеччини в роки Другої світової війни // Історія України. Маловідомі імена, події, факти. – Вип. 12. – К.: Рідний край, 2001. – С. 23 – 34; Сили національ-но-визвольного спрямування на теренах Поділля в період нацистської окупа-ції краю // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 4. – Вінниця, 2002. – С. 136 – 146; Державний архів Вінницької області в період нацистської окупації // Архівознавство. Археографія. Джерелознавство: Між-відомчий наук. зб. – Вип. 5: Архіви – складова інформаційних ресурсів суспіль-ства. – К., 2002. – С. 86 – 94; Нацистський геноцид на Вінниччині // Сторінки воєнної історії України: Збірник наук. ст. – К., 2002. – Вип. 6. – С. 209 – 214; Листи "остарбайтерів" з Поділля як документальне джерело про їхнє жит-тя в нацистському рейху // Історичне краєзнавство в системі освіти Ук-раїни: здобутки, проблеми, перспективи: Науковий збірник. – Кам'янець-По-дільський: Абетка-НОВА, 2002. – С. 271 – 285; Выдающиеся личности рус-ской истории, принимавшие участие в русско-турецких войнах, и связь их с Винниччиной // Приднестровские исторические чтения: А. В. Суворов глаза-ми современников и потомков. – Вып. 1. – Тирасполь, 2002. – С. 83 – 86; По-дільські "остарбайтери" у нацистському рейху: умови праці та побуту // Історія України: Маловідомі імена, події, факти. – Вип. 20 – 21. – К., 2002. – С. 142 – 156; Культурно-духовні обмеження як форма дискримінації "остар-байтерів"-подолян у нацистському рейху // Студії з архівної справи та доку-ментознавства / Держкомархів України; УНДІАСД; Редкол.: І. Б. Матяш (гол. ред.) та ін. – К., 2003. – Т. 9. – С. 148 – 150; Ставлення державно-партійної влади СРСР та УРСР до "остарбайтерів"-репатріантів // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 5. – Вінниця, 2003. – С. 208 – 214; Ідеологічні аспекти репатріації

“остарбайтерів”-подолян в умовах “холодної війни” // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 6. – Він-ниця, 2003. - С. 168 – 178; Фільтрація як обов'язковий елемент репатріації “східних робітників” // Історія України. Маловідомі імена, події, факти. – Вип. 25. – К., 2004. – С. 412 – 420; Подоляни – Герої Радянського Союзу // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 7. – Вінниця, 2004. – С. 136 – 146; На вівтар Перемоги // Вінницький край. – 2004. - № 1. – С. 99 – 109; Передумови та причини голодомору 1932 – 1933 рр. на Поділлі // Голодомор як засіб політичного терору (Матеріали науково-практичних конференцій). – Вінниця: Книга-Вега, 2004. – С. 15 – 23; Подільські сторінки в біографіях Джозефа Конрада та Марка Соколовського // Polacy na Podolu / Pamiętnik Kij-owski. – T. 7. – Kijów, 2004. – C. 389 – 396; “Східні робітники” з Поділля у Третьому рейху. – Вінниця: Книга-Вега, 2004. – 344 с.; Визволення Вінниччини від нацистських загабників. – Вінниця: Книга-Вега, 2004. – 200 с.; Контрнаступ німецьких військ на Вінниччині (січень 1944 року) // Історія України. Малові-домі імена, події, факти. – К., 2004. – Вип. 26. – С. 333 – 353; Боротьба ра-дянських партизанів і підпільників проти здійснення загарбниками масової де-портації населення Поділля в нацистську Німеччину // Матеріали XI Подільської історико-краєзнавчої конференції. – Кам’янець-Подільський: Оіюм, 2004. – С. 59 – 69; Архівна справа на Вінниччині в роки німецько-фашистської окупації // Освіта, наука і культура на Поділлі: Зб. наук. праць. – Кам’янець-Подільський: Оіюм, 2004. – Т. 4. – С. 200 – 211; Вклонімось величі подвигу // Вінничани – творці Перемоги: Фотоальбом. – Вінниця: Книга-Вега, 2005. – С. 2 – 14; Краєзнавчий рух на Вінниччині в умовах незалежності України // Крає-знавство. – 2005. - № 1 – 4. – С. 58 – 64; Зародження краєзнавства у Схід-ному Поділлі // Освіта, наука і культура на Поділлі: Зб. наук. праць. – Кам’я-нець-Подільський: Оіюм, 2005. – Т. 5: Матеріали круглого столу “Культура, освіта і просвітницький рух на Поділлі у XVIII – на початку XXI ст.” – С. 190 – 211; Внесок вінничан у перемогу над нацизмом // Вінниччина: минуле та сьогодення. Краєзнавчі дослідження. – Вінниця: ДП ДКФ, 2005. – С. 198 – 215; “Остарбайтери” Поділля: поліційно-адміністративні заходи нацистів у про-веденні депортації населення до Німеччини // Студії Кам’янець-Подільського Центру дослідження історії Поділля. – Т. 1: Десятиріччю Центру досліджен-ня історії Поділля присвячується. – Кам’янець-Подільський: Оіюм, 2005. – С. 420 – 465; Визволення Вінниччини від нацистських загарбників (20 грудня

1943 р. – 28 березня 1944 р.) / 2-е вид.: доповн., переробл. – Вінниця: "Книга-Вега" ВАТ "Віноблдрукарня", 2005. – 416 с.; Краєзнавці Вінниччини: Біографії. Бібліографія. – Вінниця: Книга-Вега, 2005. – 224 с., Краєзнавство Східного Поділля. – Вінниця: "Книга-Вега" ВАТ "Віноблдрукарня", 2005. – 144 с.; Внесок антифашистів – громадян іноземних країн у визволення Вінниччини від ні-мецько-фашистських загарбників // Сторінки воєнної історії України: Зб. на-ук. статей / НАН України. Ін-т історії України. – К., 2005. – Вип. 9. – Част. 2. – С. 23 – 34; Поділля: природа, людина – еволюція, історичний розвиток (клі-матичний фактор в історичному антропосоціогенезі). – Кам'янець-Подільсь-кий: ПП Мошак М. І., 2006. – 384 с.; Політика румунської окупаційної влади на території Північної Трансністрії // Архіви окупації. 1941 – 1944 / Держ. ком. ар-хівів України; Упорядн. Н. Маковська. – Т. 1: Більше не таємно. – К.: Вид. дім "Києво-Могилянська академія", 2006. – С. 840 – 848; Історичні аспекти ста-новлення й розвитку місцевого самоврядування у Східному Поділлі в дора-дянський період // Проблеми історії України XIX – початку XX ст. – Вип. XI. – К.: Інститут історії України, 2006. – С. 206 – 217; Стан освіти на Вінниччині під час німецької окупації (1941 – 1943 рр.) // Освіта, наука і культура на По-діллі: Збірник наукових праць. – Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2006. – Т. 7: Матеріали круглого столу "Культура, освіта і просвітницький рух на Поділлі у XVIII – на початку XXI ст." – С. 287 – 302; Стан освіти у північній "Транс-ністрії" (1941 – 1943 рр.) // Освіта, наука і культура на Поділлі: Збірник науко-вих праць. – Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2006. – Т. 8: Матеріали четверто-го круглого столу "Культура, освіта і просвітницький рух на Поділлі". – С. 157 – 168; Етапування "східних робітників" з Поділля в нацистське рабство // "То була неволя..." Спогади і листи остарбайтерів / НАН України. Інститут історії України. Меморіальний комплекс "Національний музей історії Великої Вітчизняної війни 1941 – 1945 років". – К., 2006. – С. 50 – 62; Внесок вінничан у перемогу над нацизмом // Переможці. Книга Пам'яті України. Вінницька об-ласть / Ред. кол.: Спірідонова Л. М. (гол.), Нешик С. С. (заст. гол.), Харчук В. Є. (відповід. секретар) та ін. – Т. 1. – Вінниця: ДП "Державна картогра-фічна фабрика", 2007. – С. 9 – 30; Відмінності в окупаційній політиці німець-ких та румунських загарбників на Поділлі // Матеріали XII Подільської істо-рико-краєзнавчої конференції / Ред. колегія: Завальнюк О. М. (співголова), Войтенко В. І. (відп. ред.) та ін. – Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2007. – Т. 2. – С. 107 – 115; "Набуття Батьківщини" остарбайтерами з Поділля //

Нау-ковий вісник Чернівецького університету: Збірник наукових статей. Історія. Політичні науки. Міжнародні відносини. – Чернівці: Рута, 2008. – Вип. 378 – 379. – С. 67 – 72; Особлива категорія репатріантів (1942 – 1948 рр.) // На-укові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Ми-хайла Коцюбинського: Збірник наукових праць. Серія: Історія. – Вінниця, 2008. – Вип. XIII. – С. 126 – 130; Умови життя та праці подільських репатріантів – представників міської і сільської інтелігенції в повоєнному радянському сус-пільстві // Освіта і культура на Поділлі. Збірник наукових праць. – Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2008. – Т. 11: Матеріали сьомого круглого столу "Куль-тура, освіта і просвітницький рух на Поділлі". Присвячено 90-річчю Кам'я-нець-Подільського національного університету. – С. 297 – 307; Знайомтесь: Надроссия: Не для млина добірні зерна слави / Пульсуючі джерела (м. Вінниця). – 2008. – 12 квітня; Сяючий метеор гітарного світу // Пульсуючі джерела. – 2008. – 12 травня; Пушкін у Борщагівці // Пульсуючі джерела. – 2008. – 24 липня; Таємниці століть донести до нащадків // Пульсуючі джерела. – 2008. – 24 грудня; Украинские остарбайтеры Подольского региона (Вторая мировая война, послевоенный период). – Винница: Меркьюри-Подолье, 2009. – 544 с.; На узбіччі суспільства: Доля українських "остарбайтерів" (Поділля, 1942 – 2007 рр.). – Вінниця: Меркьюрі-Поділля, 2009. – 768 с.

Літ.: Зелінський Ф. Археологічна культура Поділля // Тези доповідей і по-відомлення 19-ї Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Він-ниця, 1999. – С. 98, 99; Подільський Е. Листи у вічність // Колос (Погребище). – 1995. – 4 березня; Миколайчук Л. Про солдатську славу і мужність // Пано-рама (Вінниця). – 1995. – 22 листопада; Совко В. Наша книжка // Вінницька газета. – 1995. – 22 серпня; Лазаренко В. Гальчак Сергій Дмитрович // З-над Божої ріки… – С. 57; Гальчак Сергій Дмитрович // Краєзнавці України: сучасні дослідники рідного краю... – С. 41, 42; Савченко С. Оберіг вічності // Ядро ін-телігентності. – Вінниця: Подолія, 2004. – С. 84 – 90; Пастушенко Л. Т. Нау-ковий подвиг Сергія Гальчака // Подолія. – 2004. – 20 квітня; Пастушенко Л. Т. Тихий подвиг ентузіастів // Погляд (м. Вінниця). – 2005. – 24 серпня; Баженов Л. В. Alma mater подільського краєзнавства... – С. 203, 233, 239, 246, 250 – 252, 296, 297, 334, 342, 373, 374; Дмитрук О. Про хліб, землю і клімат // Вінницька газета. – 2007. – 6 листопада; Гальчак Сергій Дмит-рович // Українська журналістика в іменах: Матеріали до енциклопедичного словника / За редак. М. М.

Романова. – Львів, 2007. – Вип. 14. – С. 72 – 73; Ук-раїнські архівісти (XIX – XX ст.)... – С. 130, 131; Знаменні і пам'ятні дати Вінниччини 2009 року: хронологічний довідник / Вінницька ОУНБ ім. К. А. Тімірязєва; уклад. Г. М. Авраменко… - Вінниця, 2008. – С. 20, 21; Лисенко В. Г. Вінниччина журналістська: Журналісти нашого краю в засобах масової ін-формації і не тільки… - Вінниця, 2009.

ГАЛЬЧЕВСЬКА Лілія Анатоліївна

(21.04.1967, м. Житомир) – історик, музеєзнавець, краєзнавець. У 1992 р. закінчила історичний факультет Вінницького дер-жавного педагогічного інституту. Після закінчення вузу працює у Вінницькому обласному краєзнавчому музеї. Старший науковий співробітник. Досліджує козацький період в історії Поділля. Учас-ниця міжнародних, Всеукраїнських наукових, науково-практич-них конференцій.

Тв.: Козацькі люльки // Запорізьке козацтво: Збірник матеріалів міжнарод-ної наукової конференції. – Запоріжжя, 1996; Козацькі люльки // Подільська старовина: Науковий збірник. – Вінниця, 1998. – С. 43 – 51; Полково-сотенний лад на Поділлі та Брацлавщині у XVII – XVIII ст. // Вінниччина – край ко-зацької слави: Доповіді Всеукраїнської науково-практичної конференції. – Він-ниця, 2001. – С. 6 – 12; Традиційні головні убори українців Східного Поділля кінці XIX – XX ст. // Подільська старовина. – Вип. IV. – Вінниця, 2008. – С. 362 – 388.

Літ.: Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 45, 46.

ГАМЧЕНКО Сергій Свиридович

(1859, с. Ратне Ковельського повіту, тепер: смт Волинської області – 1934, м. Київ) – український археолог, віце-президент Всеукраїнського археологічного комітету АН України (з 1928 р.). До 1917 р. військову службу офіцера поєднував з науковою ро-ботою в галузі історії. Археологічну діяльність розпочав у 1878 р. під керівництвом проф. В. Б. Антоновича. З 1886 р. очолював са-мостійні експедиції. В 1909 – 1913, 1928 – 1930 рр. здійснив архео-логічне вивчення на Поділлі і Волині (обстежив трипільські пам'-ятки поблизу Балти, Тульчина, Немирова, Старокостянтинова та ін.). В Інституті археології НАН України зберігаються матеріали, зібрані ним на Поділлі (1456 арк.).

Досліджував епоху неоліту, ранніх слов'ян і період IX – XIII ст. в Україні.

Тв.: Спостереження над даними дослідів з трипільської культури 1909 – 1913 рр. (Досліди на Поділлі) // Трипільська культура на Україні. – К., 1926. – Вип. 1.

Літ.: Макаревич М. Л. С. С. Гамченко // КСЧА. – 1960. – Вып. 10. – С. 141 – 143; Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців... – С. 161; Швидкий В. П. Гамченко Сергій Свиридович // Енциклопедія історії України. – К., 2003. – Т. 2. – С. 48; Ляшко С. М. Гамченко Сергій Свиридович // Енцик-лопедія трипільської культури. – К., 2004. – Т. II. – С. 113, 114.

ГАНДЗЮК Віталій Олександрович

(04.04.1977, с. Гальчинці Теофіпольського району Хмельницької області) – філолог, педагог, етнограф, фольклорист, краєзнавець. У 1999 р. закінчив філологічний факультет Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського. Працював у Вінницькому технічному коледжі, обласній дер-жавній адміністрації, диктором, редактором літературно-худож-ніх програм Вінницького обласного радіо. Помічник ректора, аси-стент кафедри журналістики інституту філології і журналістики Вінницького державного педагогічного університету, аспірант Ін-ституту журналістики Київського національного університету ім. Т. Г. Шевченка. Кандидат наук із соціальних комунікацій (2008 р.) Член Спілки журналістів України. Досліджує історію преси Поділ-ля, народні звичаї краю.

Тв.: Просимо на весілля: Етнографічний нарис. – Вінниця, 2001. – 52 с.; Вінницький журнал "Реаліст" як віддзеркалення учнівського життя провінції // Образ. – Вип. 7. – К.: Вид-во Інституту журналістики КНУ ім. Т. Шевченка, 2006. – С. 82 – 87; Громадянсько-патріотична лірика в часописах Поділля до-би Директорії (1919 р.) // Філологічні студії: Збірник наукових статей / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 4. – Вінниця, 2006. – С. 212 – 216; Українізація: цензерування газетної періодики на Поділлі у 1919 році // Наукові записки. Фі-лологія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 8. – Вінниця, 2006. – С. 191 – 194; Преса як джерело вивчення історії Могилів-Подільського в 1919 році // Друга Могилів-Подільська краєзнавча конференція. – Могилів-Подільськицй, Кам'я-

нець-Подільський: Оіюм, 2006. – С. 158 – 164; Ідея єдиної національної школи у пресі Поділля (1919 р.) // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинсь-кого. – Вип. XI. – Вінниця, 2006. – С. 334 – 338; Газета "Народна воля" про національно-патріотичні настрої подолян у 1917 році // Освіта, наука і куль-тура на Поділлі. Збірник наукових праць: Матеріали четвертого круглого столу "Культура, освіта і просвітницький рух на Поділлі". – Т. 8. – Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2006. – С. 46 – 55; Відстоювання ідей автономії України в добу Центральної Ради вінницьким часописом "Свободный голос" (1917 р.) // Філологічні студії: Збірник наукових статей. – Вип. 5. – Вінниця: Вид-во Він-ницького державного педагогічного ун-ту ім. М. Коцюбинського, 2007. – С. 381 – 385; Преса УНР 1919 року про культурно-мистецьке життя Поділля // Там само; - С. 385 – 389 (у співавтор. з М. О. Воронюк); Армія УНР на Поділлі у травні – липні 1919: поразки та перемоги (за газетною періодикою 1919 р.) // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. XII. – Вінниця, 2007. – С. 318 – 322; Герерал гетьманської України Яків Гандзюк // Вінниччи-на: минуле та сьогодення. Краєзнавчі дослідження. – Вінниця, 2007. – С. 247 – 252; Ідеї української державності на сторінках періодичних видань Поділля в добу Гетьманату // Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наукових статей. Історія. Політичні науки. Міжнародні відносини. – Чернівці: Рута, 2008. – Вип. 378 – 379. – С. 176 – 179; Відстоювання ідеї державності часописами Поділля в останній період Директорії УНР (1920 р.) // Наукові записки ВДПУ ім. М. Коцюбинського / Історія. – Вип. XIII. – Вінниця, 2008. – С. 257 – 261; Концептуальні підвалини розвитку освіти та культури на Поділлі в добу гетьманату (за матеріалами газет 1918 р.) // Освіта, наука і куль-тура на Поділлі. Збірник наукових праць – Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2008. – Т. 11. – С. 241 – 247; Часописи Поділля в процесі творення державницької ідеології українства (1917 – 1920 рр.). – Вінниця: ФОП Данилюк В. Г., 2009. – 386 с. [монографія].

ГЕДЗ Микола Сергійович

(13.02.1960, с. Нова Гребля Калинівського району Вінницької області) – краєзнавець, літературознавець, письменник, член Національної спілки письменників України (2005 р.). У 1981 р. закін-чив філологічний факультет Вінницького державного педагогіч-ного інституту ім. М. Островського. Вчителював у школах Липо-вецького та Калинівського районів. У 1987 – 2006

рр. працював директором Кіровської загальноосвітньої школи (Калинівський район). Головний редактор Вінницької обласної науково-попу-лярної, мистецько-краєзнавчої газети "Пульсуючі джерела". До-сліджує політичні процеси 20 – 30-х рр. XX ст. в Калинівському районі, історико-етнографічну, літературну спадщину краян (XIX – XX ст.). Укладач, редактор 12-и краєзнавчих, наукових та літе-ратурно-художніх видань, автор низки краєзнавчих розвідок. Учасник міжнародних, регіональних наукових, науково-краєзнав-чих конференцій. Відмінник освіти України.

Тв.: Репресії 1937 року в селі Кіровка // Політичні репресії на Поділлі в XX столітті: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – Вінни-ця: Велес, 2002. – С. 175 – 179; Калинівщина літературна. Антологія XIX – XX століть. – Вінниця: Континент-ПРИМ. – 184 с.; Презентація посмішки. Гумор поетів Калинівщини. – Вінниця: Книга-Вега, 2002. – 72 с.; Воскресімо розтерзану правду // Прапор перемоги (м. Калинівка). – 2002. – 30 листопада; Чим завинили сини? // Прапор перемоги. – 2003. – 30 липня; Голос Наддніп-рянської трембіти // Пульсуючі джерела (м. Вінниця). – 2008. – 24 вересня.

Літ.: Енциклопедія сучасної України. – Київ: ВАТ Поліграфкнига, 2006. – Т. 5. – С. 434; Квіт подільського слова: Антологія творів сучасних письмен-ників Вінниччини. – Вінниця: ДП ДКФ, 2006. – С. 497 – 501.

ГЕЙДЕН Дмитро Олександрович

(Серед. XIX – поч. XX ст.) – великий поміщик Вінницького по-віту Подільської губернії, краєзнавець, публіцист, громадсько-політичний діяч консервативного напрямку. Родич відомого гра-фа Петра Олександровича Гейдена – буржуазно-поміщицького діяча епохи революції 1905 – 1907 рр. Боровся за збереження по-міщицтва на Поділлі. В насиченій статистикою праці "Становище земельного питання у Вінницькому повіті" (1906 р.) доводив, що безземельним і малоземельним селянським сім'ям цілком до-статньо виділити по 1 десятині землі. Виступав за поступове ви-рішення земельного питання, яке б не зачіпало інтересів помі-щицького господарства як основи економіки.

Тв.: Положение земельного вопроса в Винницком уезде и попытка ус-троить безземельных и малоземельных. – Немиров, 1906. – 20 с.

Літ.: Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців... – С. 163; Завальнюк К. В. Дмитро Гейден – перший редактор першого часопису Він-ниччини // Українська періодика: Історія і сучасність / Доповіді та повідом-лення 7-ї Всеукраїнської наук.-теоретич. конф. – Львів, 2002. – С. 614 – 618.

ГЕРАСИМЕНКО Володимир Якович

(28.07.1895, с. Вовковинці, тепер: смт Деражнянського району Хмельницької області – 26.09.1984, м. Київ) – український літературознавець, доктор філологічних наук (з 1960 р.), член Кам'янець-Подільського при УАН товариства (з 1925 р.). У 1922 р. закінчив Кам'янець-Подільський інститут народної освіти і ви-кладав у цьому інституті в 20-і роки. У 1944 – 1948 та 1958 – 1966 рр. працював в Інституті літератури ім. Т. Г. Шевченка АН Укра-їни. Досліджував взаємозв'язки і взаємодію національних літе-ратур. Вивчав літературну спадщину подолян С. Руданського, А. Свидницького й ін., опрацював подільський фольклор про У. Кармалюка. Автор окремих розділів 8-томної "Історії української літератури" (т. 3 – 4).

Тв.: Кармалюк в українській народній пісні // Записки Кам'янець-Подільсь-кого при УАН товариства. – Серія: Історико-філологічна. – Одеса; Кам'я-нець-Подільський, 1926; Анатолій Свидницький. – К., 1959. – 133 с.; Степан Руданський. – К., 1985; Усадьба Н. И. Пирогова «Вишня» (Краткий истори-ческий очерк). – Винница, 1950. – 35 с.

Літ.: Сарана Ф. К. В. Я. Герасименко // УЛЕ. – К., 1988. – Т. 1. – С. 408, 409; Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців... – С. 164.

ГНАТЮК Михайло Васильович

(22.05.1910, с. Павлівка Калинівського району Вінницької області – 09.04.1996, м. Вінниця) – працівник споживчої кооперації, літературний краєзнавець. Після закінчення школи сільської мо-лоді в с. Черепашинцях Калинівського району здобув у 1931 р. професійну освіту у Вінницькому кооперативному технікумі.

Зго-дом навчався заочно на Вищих кооперативних курсах Центро-спілки (Москва). Одержав призначення на роботу в Щербанівку на Донеччині. Там невдовзі став співробітником газети "Коче-гарка" у Горлівці. Був учасником воєнного походу в Західну Ук-раїну (1939 р.) та радянсько-фінляндської війни 1939 – 1940 рр. Під час Великої Вітчизняної війни боровся з ворогом у складі Другої партизанської бригади ім. Сталіна на Вінниччині. Після війни працював у системі споживчої кооперації. За журналіст-ське перо взявся в кінці 20-х рр. Свої перші кореспонденції надсилав до Вінницької окружної газети "Червоний край". Від-тоді систематично друкувався в обласній та центральній пресі. Йому належать численні статті про життя і творчість С. Рудан-ського, А. Свидницького, Марка Вовчка, М. Коцюбинського, М. Стельмаха, В. Земляка, Є. Гуцала, В. Юхимовича та інших, ре-цензії на нові твори письменників-вінничан. Особливо часто пи-сав про свого земляка, уродженця с. Павлівки, О. Кундзіча, до-клав чимало зусиль для вшанування його пам'яті у рідному селі. Він також автор низки спогадів і нарисів про партизанський рух на Вінниччині в роки Другої світової війни. Розшукував і надси-лав до музеїв області різні документи, фотоматеріали, публікації тощо, допомагав в організації нових музейних закладів. Багато зусиль доклав, зокрема, до заснування музею партизанської сла-ви у Дашеві Іллінецького району.

Літ.: Хоменко Б. З юнацьким запалом // Комсомольське плем'я. – 1980. – 22 травня; Хоменко Б. В. Гнатюк Михайло Васильович // З-над Божої ріки. – 2-е вид. – С. 68, 69; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 46, 47.

ГНАТЮК Ніна Юхимівна

(18.03.1947, с. Безводне Ямпільського району Вінницької об-ласті) – поетеса, журналістка, краєзнавець. У 1974 р. закінчила фі-лологічний факультет Вінницького державного педагогічного ін-ституту. Працювала у редакції Ямпільської райгазети "Слово хлі-бороба", кореспондентом Вінницького обласного радіо. Керува-ла обласним літературним об'єднанням. У 1991 – 1996 рр. жила у Києві, де на Українському радіо вела літературні передачі, зок-рема радіопрограму "Кобзар", присвячену життю і творчості Т. Г. Шевченка. Повернувшись до Вінниці, працювала

в облдержадмі-ністрації. Нині знову мешкає у Києві. Заступник головного ре-дактора газети "Слово Просвіти". Член Національної спілки пи-сьменників України (з 1971 р.), Вінницької обласної краєзнавчої літературно-мистецької організації "Велика рідня" (з 2007 р.). Ав-торка близько десяти поетичних збірок, численних краєзнавчих та літературознавчих публікацій. Лауреат премій ім. Миколи Трублаїні (1968 р.), ім. Миколи Островського (1978 р.), ім. Тараса Мельничука (1998 р.), ім. Михайла Коцюбинського (2008 р.).

Тв.: Йому судилося безсмертя // Вінниччина. – 1988. – 24 січня; Мені зоря засіяла нині вранці // Слово Просвіти. – 2008. – 10 – 16 січня. – С. 8; Поет, борець, добродій // Постать Василя Стуса під плином часу: 70-річчю від дня народження присвячується (1938 – 1985): Бібліографічний покажчик / Уклада-чі: Г. Авраменко, О. Зелена, М. Спиця. – Вінниця: ДП "Державна картографіч-на фабрика", 2008. – С. 6 – 9.

Літ.: Качкан В. До джерела краси // Кн. Дивосвіти. – К., 1986. – С. 241 – 253; Хоменко Б. В. Гнатюк Ніна Юхимівна // З-над Божої ріки… - С. 64, 65; Гнатюк Ніна Юхимівна // Подільське перевесло: Літературно-мистецький альманах. – Вип. 1. – Вінниця: ДП "Державна картографічна фабрика", 2008. – С. 21.

ГОЛЯЧЕНКО Олександр Макарович

(13.02.1940, с. Малі Горошки Володарськ-Волинського рай-ону Житомирської області) – краєзнавець, історик медицини, док-тор медичних наук (з 1979 р.), професор (з 1987 р.). У 1963 р. за-кінчив Вінницький медичний інститут. З 1983 р. – зав. кафедрою соціальної медицини Тернопільського медичного інституту. До-сліджує соціальні аспекти, історію медицини Поділля, діяльність видатних медиків краю.

Тв.: Историко-медицинская жизнь Винничины // Советское здравохра-нение. – 1968. - № 6; Селянин села Чоботарки // Україна. – 1969. - № 11; Му-зей Д. К. Заболотного: Путівник. – Одеса: Маяк, 1983. – 56 с.

Літ.: Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців... – С. 170.

ГОНЧАР Анатолій Григорович

(23.05.1941, смт Літин Літинського району Вінницької області) – журналіст, краєзнавець, член Національної спілки журналістів. У 1970 р. закінчив факультет журналістики Київського державно-го університету ім. Т. Г. Шевченка. Працював у редакції Літин-ської райгазети "Радянське життя". Після закінчення у 1973 р. Донецького вищого військового командного училища до 1987 р. – кадровий військовий. Звільнившись у відставку в званні підпол-ковника, працював у редакції обласної газети "Подолія" (Вінни-ця). Заслужений журналіст України (2000 р.). Лауреат обласної журналістської премії ім. В. Гетьмана. Голова Вінницької Спілки учасників бойових дій в Афганістані. Автор книг про вінничан – учасників бойових дій в Республіці Афганістан.

Тв.: Чорний тюльпан: Книга пам'яті про загиблих воїнів-"афганців" Він-ницької області. – Вінниця, 1998. – 456 с.; Ми пройшли Афган. – Вінниця, 1999. – 480 с.; Повірка, або "афганці" Вінниці. – У 2-х т.: – Т. 1. – Вінниця, 2000. – 416 с.; – Т. 2. – Вінниця: Книга-Вега, 2001. – 495 с.; В полоні криз. – Літин, 2008. – 350 с. Вінничани – воїни-інтернаціоналісти, воїни-миротворці: Художньо-документальна книга-фотолітопис. – Вінниця: Книга-Вега, 2008. – 304 с.

Літ.: Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 47.

ГОРБ Євдокія Василівна

(28.02.1911, с. Рождественське, тепер Прохорівського району Бєлгородської області, Росія – 06.07.1997, Вінниця) – педагог, фольклорист, етнограф, краєзнавець. Закінчила Харківський фінансово-економічний інститут і Академію комуністичного виховання ім. Крупської у Москві. З 1937 р. вчителювала переважно на Вінниччині. Зібрала півтисячі пісень, чимало прислів'їв та приказок, легенд та переказів, дві тисячі народних оповідань, топонімічний матеріал Східного Поділля. Зібрала також численні документи, фотографії, особисті речі та інші матеріали про під-пільників, партизанів Вінниччини. На цій основі написала і опу-блікувала документальні повісті "Тревожная юность" (у співав-тор. з Г. Миницькою), "Не здаюсь", "Світи, моя зоря", "Незримий поєдинок". Багато років вивчала життя і творчість М. Трублаїні. Її фольклорні записи увійшли до

збірників “Зацвіла калина”, “Ко-лядки та щедрівки”, “Жартівливі пісні”, “Радянська пісня”, “Єв-шан-зілля”, у двотомне видання “Весілля” та ін. Є. В. Горб – ав-тор статей про фольклористів Г. Танцюру, Н. Присяжнюк, М. Ру-денко.

Тв.: Збирач народної творчості // Кн.: Горизонт. – Одеса: Маяк, 1981. – С. 142 – 144; Талант і працелюбність збирачки // Народна творчість і етно-графія. – 1976. – № 1. – С. 102, 103; Тревожная юность. – Винница, 1965 (у співавт.); Зацвіла калина. – Вінниця, 1959; Вишенька і Вінничка; Вінницькі мури // Вінницька газета. – 1993. – 16 березня.

Літ.: Березовський І. П. Сучасні збирачі фольклору // Народна творчість та етнографія. – 1996. – № 5. – С. 20 – 25; Подолинний А. М. “Твоїми, наро-де, устами…” // Вінницька правда. – 1983. – 12 листопада; Дмитренко М. Не попіл – полум’я // Літературна Україна. – 1987. – 12 листопада; Швед Т. Осо-бовий фонд Є. В. Горб // Тези 8-ї Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1989. – С. 85, 86; Баженов Л. В. Поділля у працях до-слідників і краєзнавців… – С. 97; 170, 171; Подолинний А. Горб Євдокія Васи-лівна // З-над Божої ріки… – С. 68, 69; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 47, 48.

ГОРДІЄВИЧ Олександр Сергійович

(15.03.1943, м. Славута Хмельницької області) – журналіст, фо-тохудожник, краєзнавець, член Національної спілки журналістів України. З 1964 р. мешкає у Вінниці. В кінці 60-х – на початку 70-х рр. навчався на філологічному факультеті Вінницького держав-ного педагогічного інституту. З 1964 р. на журналістській роботі. У 1964 – 1976 рр. – фотокореспондент Вінницької обласної моло-діжної газети “Комсомольське плем’я”. З 1976 р. – фотокореспон-дент ТАРС-РАТАУ (тепер: Укрінформу). Автор трьох фотоальбо-мів “Вінниччина”, фотоальбомів “Подільські пейзажі”, “Вінни-ця”, фотоілюстрацій до путівників “Бершадь”, “Бар”, “Немирів”, “По Південному Бугу”, багатьох інших краєзнавчих видань.

Тв.: Вінниччина: Фотоальбом. – К.: Мистецтво, 1977 (у співавтор.); Він-ниччина: Фотоальбом. – К.: Мистецтво, 1987 (у співатор.); Вінниччина: Фо-тоальбом. – К.: Чорлі, 1998 (у співавт.); Вінниця: Фотоальбом. – К.: Мистец-тво, 1982; Подольские

пейзажи: Фотоочерк. – Одесса: Маяк, 1981; Гайсин: Путівник. – Одеса: Маяк, 1973 (фотоілюстрації); Бар: Путівник. – Одеса: Маяк, 1974 (фотоілюстр.); Хмельник курортный: Путеводитель. – Одесса: Маяк, 1974 (фотоілюстр.); Приїздіть до Вінниці: Путівник. – Одеса: Маяк, 1975 (фотоілюстр.); Партизанськими стежками Вінниччини: Путівник. – Одеса: Маяк, 1975 (фотоілюстр.); По Южному Бугу: Путеводитель. – Одесса: Маяк, 1976 (фотоілюстр.); Немирів: Путівник. – Одеса: Маяк, 1978 (фотоілюстр.); Бершадь: Путівник. – Одеса: Маяк, 1978 (фотоілюстр.); Ко-зятин: Путівник. – Одеса: Маяк, 1979 (фотоілюстр.); Тульчин: Путівник. – Одеса: Маяк, 1980 (фотоілюстр.); Хмільник: Путівник. – Одеса: Маяк, 1986 (фотоілюстр.); Три музеї села Тиманівки: Путівник. – Одеса: Маяк, 1987 (фо-тоілюстр.).

Літ.: Осьмушко В. Дух творчості, що вічно з ним // Подолія. – 2003. – 14 травня; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини… - С. 48, 49; Каменюк М. «Планета Україна» Олександра Гордієвича // Вінницький край. – 2007. - № 4 (11). – С. 97 – 100.

ГОРОБЕЦЬ Микола Панасович

(21.12.1935, с. Слобода-Шлишковецька Могилів-Подільського району Вінницької області) – культпрацівник, педагог, журналіст, краєзнавець. Працював завідувачем клубу, бібліотеки. Закінчив історичний факультет Чернівецького державного університету. Викладав історію у школі. Працював на партійній та журналіст-ській роботі: у Могилів-Подільській райгазеті "Наддністрянська правда", власкором "Вінницької правди". Друкував літературно-краєзнавчі розвідки у пресі. Понад десять років очолював Моги-лів-Подільське літературно-мистецька об'єднання "Дністрова ве-селка". Автор книги "Їх пам'ятає Придністров'я".

Літ.: Лисенко В. Г. Вінниччина журналістська: Журналісти нашого краю в засобах масової інформації і не тільки… - Вінниця, 2009.

ГОРОДЕЦЬКИЙ Сергій Ількович

(70-і рр. XIX ст. – 193?) – краєзнавець, географ, агроном, член Кам'янець-Подільського при УАН товариства (з 1925 р.). В 1924 – 1929 рр. викладав у Кам'янець-Подільському

сільськогосподар-ському інституті спеціальне хліборобство і селекцію рослин. Ав-тор праць з історії сільського господарства, фізико-географіч-ного опису Поділля. Подальша доля С. І. Городецького невідома.

Тв.: Сільське господарство Поділля перед першою світовою війною. – Вінниця, 1929. – 210 с.; Спроба фізико-географічної районізації Поділля // Записки сільськогосподарського інституту в Кам'янці на Поділлю. – 1924. – Т. 1.

Літ.: Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців… - С. 173.

ГОРОДИНСЬКА Оксана Василівна

(01. 10. 1964, с. Конищів Барського району Вінницької області) – педагог, краєзнавець, художник, майстер народної творчості. Член Національної спілки краєзнавців України та Національної спілки майстрів народного мистецтва України. Заслужений працівник культури України. Закінчила Сорокське педучили-ще (Молдавія), Глухівський пединститут ім. Сергеєва-Ценського. Вивчає та пропагує народне мистецтво. Ініціатор створення Мо-гилів-Подільського Будинку народної творчості. З 1999 р. його директор. Організатор Всеукраїнських форумів "Українська вити-нанка", що проводяться в Могилеві-Подільському. Голова гро-мадської організації "Творче об'єднання "Барви Поділля".

Тв.: Народне мистецтво Подністров'я // Друга Могилів-Подільська крає-знавча конференція. – Могилів-Подільський, Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2006. – С. 213 – 217; Асоціативність і народність української витинанки // Матеріали XII Подільської історико-краєзнавчої конференції. – Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2007. –Т. 1.

ГОСЛАВСЬКИЙ Маурицій

(05.10.1802, м. Фрампіль, тепер: с. Косогірка Ярмолинецького району Хмельницької області – 17.11.1834, м. Станіслав, тепер м. Івано-Франківськ) – польський поет, фольклорист. Навчався спо-чатку у Вінниці і Кам'янець-Подільському, а в 1821 – 1824 рр. – у Кременецькому ліцеї. Здобувши освіту, працював приватним учителем. У 1825 – 1826 рр. перебував у родині

Михальських у Кордишівці (нині на карті Вінниччини є три населених пункти з такою назвою: у Козятинському районі – село і станція, у Він-ницькому районі – село). Як учасник польського повстання 1830 – 1831 рр. зазнав переслідувань, емігрував до Галичини. Восени 1834 р. заарештований і помер в австрійській в'язниці. Критики називали його "співцем Поділля". В поемах "Поділля" (1826 р.), "Дума про Нечая", "Зимут Кордиш, або Здобуття Немирова" (обидві в 1827 р.) змалював трагічні картини подільської минув-шини, оспівав красу України, широко використав український фольклор. Здійснив опис подільського весілля з текстами пі-сень.

Тв.: (Вірші) В кн.: Антологія польської поезії. – Т. 1. – К., 1979.

Літ.: Кирчів Р. Український фольклор у польській літературі (період ро-мантизму). – К., 1971. – С. 145 – 155; Сорокін В. Польський автор "Пророка України" // Комсомольське плем'я. – 1987. – 7 квітня; Подолинний А. М. Го-славський Мауриций // З-над Божої ріки. – 2-е вид. – С. 77; Гальчак С. Д. Крає-знавці Вінниччини... – С. 49.

ГОЦУЛЯК Марія Василівна

(15.02.1950, с. Воєводчинці Могилів-Подільського району Вінницької області) – журналіст, етнограф, майстер народної творчості. У 1980 р. закінчила Київський державний університет ім. Т. Шевченка (факультет журналістики). Працювала в редакціях га-зет Вінниччини "Наддністрянська правда", "Слово Придністров'я", "Камертон-ікс". З 2003 р. Директор Могилів-Подільського музею етнографії і народної творчості ім. Марії Руденко. Один із організаторів Могилів-Подільських краєзнавчих конференцій. Ла-уреат премії ім. Івана Огієнка.

Тв.: Становлення незалежної газети // Друга Могилів-Подільська крає-знавча конференція. – Могилів-Подільський, Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2006. – С. 200 – 203.

ГОЩИНСЬКИЙ (Goszczynski) Северин

(04.11.1801, с. Іллінці, тепер: смт Вінницької області – 25.02. 1876, Львів) – польський поет, публіцист, фольклорист, представник "української школи" в польській літературі. Народився в багатодітній бідній родині управителя маєтку. Дитинство і

юність пройшли на Поділлі і Волині. В 1814 – 1815 рр. навчався у Він-ницькій польській гімназії, потім в Умані (1816 – 1819 рр.). У 1820 р. переїхав до Варшави, де вступив до таємної Спілки вільних поляків-братів. У 1821 – 30 рр. жив в Україні, багато подорожував, у т. ч. по Поділлі, і збирав народні пісні, епос, вивчав історію і побут населення. Учасник польського повстання 1830 – 31 рр. Після його поразки оселився в Галичині. 1838 р. емігрував до Франції і повернувся в Україну до Львова в 1872 р. У поемі "Ка-нівський замок" (1828 р.) з демократичних позицій висвітлив бо-ротьбу українських селян проти польської шляхти за часів пов-стання 1768 р. Автор поеми "Вечір напередодні Івана Купала" (1834 р.), повісті "Король старого замку" (1842 р.) й ін. У своїй творчості оспівав природу, відтворив життя і побут людей Укра-їни, зокрема Поділля.

Тв.: Антологія польської поезії. – К., 1979. – Т.1; Канівський замок. – В кн. Шашкевич М., Вагилевич, Головацький Я. Твори. – К., 1982.

Літ.: Франко І. Поет-герой // Франко І. Зібр. творів. – Т. 27. – К., 1980; Глинський І. Наш земляк – Северин Гощинський // Вінницька правда. – 1968. – 20 липня; Пилипчук Р. Гощинський С. // УЛЕ. – К., 1988. – Т. 1. – С. 473; Лісова Г. П. Северин Гощинський і Леонард Совінський на Поділлі // Тези 8-ї Він-ницької історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1989. – С. 39, 40; Ба-женов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців… – С. 174; Подолинний А. Гощинський Северин // З-над Божої ріки… – С. 72, 73; Гальчак С. Д. Крає-знавці Вінниччини... – С. 50; Прокопчук В. С. Краєзнавство на Поділлі: історія і сучасність... – С. 45.

ГРЕБЕЛЬСЬКИЙ Сергій Андрійович

(10.12.1936, м. Хмільник Вінницької області) – журналіст, краєзнавець, член Національної спілки журналістів України. Закінчив Одеський сільськогосподарський інститут. Трудове життя присвятив журналістиці. Працював у редакціях Літинської та Хмільницької райгазет, власкором обласних газет "Вінниччина", "Подолія". Заслужений журналіст України. Активний краєзна-вець. Дослідив історичне минуле Голодьок, Терешполя, Сальни-ці, Уланова, Чернятинець, Маркушів, Жданівки та ін. населених пунктів Хмільницького району. З

краєзнавчою тематикою висту-пає у місцевій пресі. Співавтор двох путівників.

Тв.: Хмільник: Путівник. – Одеса: Маяк, 1986 (у співавтор. з Н. Я. Голь-денбергом); Моргун і К^0. Не старіють душею ветерани м. Хмільника. – Він-ниця: О. Власюк, 2005. – 36 с.

Літ.: Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 50, 51.

ГРЕЙМ Міхал

(15.09.1828, м. Желєхув Гарволінського повіту, Польща – 15.01.1911, м. Кам'янець-Подільський) – краєзнавець Поділля, ху-дожник-фотограф, нумізнат, видавець, громадський діяч, член Подільського історико-археологічного товариства (з 1886), Росій-ського географічного товариства (з 1875), член Антропологічної комісії Краківської АН (з 1876), член товариства любителів при-роди, антропології і етнографії Московського університету (з 1884), член-кореспондент польського краєзнавчого товариства у Варшаві (з 1906) й ін. Освіту здобув у Варшаві. В 1852 р. переїхав до Кам'янця-Подільського. Тут працював робітником, а в 1856 – 1872 рр. – директором губернської друкарні. З 1872 заснував у місті фотодрукарню. Власні фотографії відзначалися високою художньою майстерністю і відзначені медалями на фотовистав-ках в Нюрнберзі (1885), Львові (1895), Києві (1897) і Варшаві (1900). Активно досліджував історію краю, збирав етнографічні матеріали і сформував нумізнатичну колекцію (понад 4 тис. мо-нет). Протягом 1889 – 1910 рр. опублікував серію статей про скар-би Поділля і знахідки монет, зокрема в повітах: Брацлавському (коло Немирова, у Сокілецькому лісі, Луці-Немирівській, Ярах, Пархилівці), Могилівському (Бар, Серебринець), Ольгопільсько-му (Флорине), Літинському (Лопатинці, Лисогірка).

Тв.: Знахідки монет у Подільській губернії // Відомості нумізматично-археологічні. – Варшава, 1889 – 1910. – Т. I – X (25 статей, польс. мова).

Літ.: Баженов Л. В. Грейм Михайло Йосипович // Поділля в працях дослід-ників і краєзнавців XIX – XX ст.... – С. 176; Завальнюк О. М., Комарніцький О. Б. Минуле і сучасне Кам'янця-Подільського: Історичні нариси. – Вип. 1. – Кам'янець-Подільський,

2003. – С. 52 – 56; Колесник В. Грейм Міхал // Відомі поляки в історії Вінниччини... – С. 127, 128.

ГРИГОРЧУК Петро Семенович

(06.08.1941, с. Щаслива Липовецького району Вінницької області) – історик, краєзнавець, кандидат історичних наук. У 1968 р. закінчив історичний факультет Київського держуніверситету ім. Т. Г. Шевченка. В 1968 – 1971 рр. навчався в аспірантурі згаду-ваного вузу. З 1971 р. працює у Вінницькому державному педа-гогічному інституті (з 1998 р. – Вінницький державний педагогіч-ний університет ім. М. Коцюбинського). Професор. Тривалий час був деканом історичного факультету. Завідувач кафедри історії слов′янських народів. Дійсний член Центру дослідження історії Поділля Інституту історії України НАН України при Кам'янець-По-дільському національному університеті. Підготував 5 кандидатів історичних наук. Відповідальний редактор редакційної колегії на-укового фахового видання з історичних наук "Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцю-бинського. Серія: Історія" (станом на травень 2009 р. видано 15 випусків). Учасник і організатор багатьох регіональних історико-краєзнавчих, науково-практичних конференцій. Досліджує істо-рію Поділля 20 – 30-х рр. XX ст. З історії краю опублікував більше 100 робіт.

Тв.: Вінок безсмертя: Книга-Меморіал. – К.: Політвидав України, 1988. – 587 с. (у співавт.); Вінницька округа в середині 20-х р. в статистичних даних // Тези доп. і матеріалів 4-ї республіканської наукової конференції з історич-ного краєзнавства. – К., 1989; Джерела з історії культурного будівництва на Вінниччині в 20-х роках // Етнографія і соціальна географія Поділля. – Кам'-янець-Подільський, 1991. – С. 118 – 121; Публікації документів з історії По-ділля радянського періоду // 5-а Всеукраїнська наукова конференція з історії краєзнавства: Тези доп. і повідомлення. – Кам'янець-Подільський, 1991. – С. 557 – 559; Вплив сталінізму на культуру Поділля в 30-х роках XX ст. // Куль-тура Поділля: історія і сучасність. – Хмельницький, 1993. – С. 91 – 93; Пере-бування Михайла Грушевського на Поділлі // Тези доповідей і повідомлень VI Всеукраїнської наукової конференції з історичного краєзнавства. – Луцьк, 1993. – С. 239 – 241; Поділля в період гетьманату: деякі

аспекти політич-ного розвитку // Поділля і Волинь в контексті історії національного відрод-ження. – Хмельницький, 1995. – С. 60 – 66; Особливості культурного будів-ництва на Поділлі в 30-х рр. XX ст. // Історичне краєзнавство в Україні: тра-диції і сучасність / VII Всеукраїнська наукова конференція. – Ч. 2. – К., 1996. – С. 331 – 333; Переселення селян Подільської губернії у США та Бразилію (кі-нець XIX – початок XX ст.) // Тези доповідей 15-ї Вінницької обласної істори-ко-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1996. – С. 30 – 32; Допомога подолян голодуючим Поволжя в 1921 – 1922 рр. // Тези доповідей 16-ї Вінницької облас-ної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1997. – С. 49 – 51; Соціально-економічне становище Поділля в роки першої світової війни // Перша світова війна і слов'янські народи. – К., 1998. – С. 67 – 69; Реалізація реформи органів управління та самоврядування в Подільській губернії в 1918 році // Матеріали X Подільської історико-краєзнавчої конференції. – Кам'янець-Подільський, 2000. – С. 361 – 365; Кам'янецька доба "української революції" // Матеріали X Подільської історико-краєзнавчої конференції. – Кам'янець-Подільський, 2000. – С. 372 – 384; Комнезами на Поділлі. – Вінниця, 2001. – 160 с. (у співавтор.); Взаємодія революційних трибуналів та надзвичайних комісій в Україні 1918 – 1922 рр. (на матеріалах Поділля) // Актуальні проблеми вітчизняної і все-світньої історії. – Луганськ, 2001. – С. 189 – 194; Правове становище м. Він-ниці у XVII – XVIII ст. (за працями В. Д. Отамановського) // Історія України: маловідомі імена, події, факти. – Вип. 15. – К.; Донецьк, 2001. – С. 123 – 128; Зміни адміністративно-територіального устрою Поділля – Вінниччини // По-ділля в контексті української історії: Матеріали Всеукраїнської наукової кон-ференції. – Вінниця, 2001. – С. 153 – 157 (у співавт.); Вплив німецько-австро-угорських військ на політичні процеси в Україні в 1918 році // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. III. – Вінниця, 2001. – С. 38 – 40 (у співавтор. з О. І. Яременком); Історичний факультет Вінницького педунівер-ситету: минуле і сучасне // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбин-ського. – Вип. 4. – Вінниця, 2002. – С. 12 – 17 (у співавт.); В. Д. Отаманов-ський – видатний історик України, організатор краєзнавчої роботи на Поділ-лі // Там же. – С. 115 – 122 (у співавтор.); Мовна політика в школах України в кінці 50-х – першій половині 60-х рр. XX ст. // Історичне краєзнавство в системі освіти України: здобутки, проблеми, перспективи: Науковий збірник. – Кам'янець-Подільський: Абетка-НОВА, 2002. – С. 87 – 91 (у співавтор.); Лікві-дація заможного селянства ("куркулів") на

Поділлі // Політичні репресії на По-діллі в XX столітті: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – Вінниця: Велес, 2002. – С. 137 – 141 (у співавтор. з Ю. Степанюком); Про-довольча політика більшовиків на Поділлі у 1919 – 1920 рр. // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 5. – Вінниця, 2003. – С. 76 – 81 (у співавторстві з О. А. Мельничуком); Історико-теоретичні проблеми станов-лення постіндустріальної соціальної системи // Там же. – С. 151 – 154 (у спів-авт.); Деякі аспекти культурно-національного процесу на Поділлі на почат-ку 20-х років XX ст. // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 6. – Вінниця, 2003. – С. 145 – 150; Подолянин І. Я. Падеревський – визначний польський політичний та музичний діяч // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 7. – Вінниця, 2004. – С. 132 – 136 (у співавт.); По-чаток більшовицького наступу на українську національну культуру на Поділ-лі на початку 20-х рр. XX ст. // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Ко-цюбинського. – Вип. VIII. – Вінниця, 2004. – С. 141 – 145 (у співавтор. з Н. П. Кузьмінець); Видатний педагог, гуманіст і вчений // Вінниччина: минуле та сьогодення. Краєзнавчі дослідження. – Вінниця: ДП ДКФ, 2005. – С. 14 – 16; Господарська політика місцевих органів влади Поділля в першій половині 20-х рр. XX ст. // Там же. – С. 97 – 101 (у співавтор. з Н. П. Кузьмінець); Етнічний склад сільського населення Вінниччини за результатами Всеукраїнського пе-репису населення 2001 р. // Там же. – С. 293 – 297 (у співавтор. з Т. А. Мель-ничук); Розвиток сільськогосподарської кооперації на Поділлі в 20-і роки XX століття // Студії Кам'янець-Подільського Центру дослідження історії Поділля. – Т. 1: Десятиріччю Центру дослідження історії Поділля присвячуєть-ся. – Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2005. – С. 382 – 390 (у співавтор. з І. М. Романюком); Сільські ради національних меншин в Україні в 20-х рр. XX ст. // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 9. – Вінниця, 2005. – С. 110 – 114; Національно-культурне будівництво на Поділлі в 20-і рр. XX ст. // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. XI. – Вінниця, 2006. – С. 211 – 215 (у співавтор. з Н. П. Кузьмінець); Склад злочину: дослідження історії Поділля // Реабілітовані історією. Вінницька область... – Кн. 1. – Вінниця, ДП "ДКФ", 2006. – С. 718 – 723 (у співавтор. з В. Воловиком); Із історії створення надзвичайних комісій на Поділлі у 1920-х рр. // Вінниччи-на: минуле та сьогодення. Краєзнавчі дослідження. – Вінниця, 2007. – С. 227 – 230; Релігійне життя на Вінниччині у роки нацистської окупації (1941 – 1943 рр.) // Релігійне життя Поділля: минуле і сучасне. До

1020-ліття хрещення Русі та 250-річчя Вінницького кафедрального Спасо-Преображенського собо-ру (матеріали Всеукраїнської науково-теоретичної конференції 18 вересня 2008 р.). – Вінниця, 2008. – С. 100 – 103 (у співавтор. з Н. Кузьмінець).

Літ.: Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців… – С. 177, 178; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 51 – 53.

ГРОЗА (Groza) Сильвестр Венжик

(07.01.1793, містечко Меджибіж, тепер село Летичівського району Хмельницької області – 04.08.1849, с. Безіменне, тепер Ко-зятинського району Вінницької області) – польський письмен-ник, публіцист, представник "української школи" в польській літературі. Навчався в Уманській школі базиліан (1802 – 1809 рр.) та Вінницькій гімназії (1809 – 1812 рр.), працював у Кам'янець-Подільському (1812 – 1819 рр.). Часто мандрував Поділлям, бу-вав у Літині, Летичеві, Махнівці, Бердичеві, писав на подільські теми: "Поезії" (т. 1 – 2, 1836 р.), "Подільсько-українські повісті, взяті з дійсних образів" (т. 1 – 2, 1842 р.), повісті "Банкрутство" (1843 р.), "Попрядки українки" (1844 р.), нарис "Купайло" (1842 р.) та ін.

Літ.: Пилипчук Р. Я. Гроза С. В. // УЛЕ. – К., 1988. – Т. 1. – С. 500; Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців… – С. 180, 181; Подолинний А. Гроза Сильвестр Венжик // З-над Божої ріки… – С. 80, 81; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 53.

ГРОМОВА Людмила Прокопівна

(02.12.1951, м. Дубно Рівненської області) – історик, краєзнавець, кандидат історичних наук (1984 р.), доцент. В 1977 р. за-кінчила історичний факультет Київського університету. Завіду-вачка кафедри українознавства Вінницького національного тех-нічного університету (1995 – 2005 рр.), з 2005 р. – доцент кафедри політології цього ж вузу. Учасниця регіональних історико-краєзнавчих конференцій.

Тв.: Нариси історії Поділля: Навчальний посібник. – Ч. 1. – Вінниця: ВДТУ, 2002. – 127 с. (у співавт. з А. Б. Пономаренко); Продовольча криза на Поділлі в 1927 – 1928 рр. // Тези доповідей і повідомлення 18-ї Вінницької обласної іс-торико-краєзнавчої

конференції. – Вінниця, 1998. – С. 60, 61; Опір поділь-ського селянства політиці "воєнного комунізму" // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 3. – Вінниця, 2001 (у співавт.); Використ-тання краєзнавчого матеріалу в курсі історії України: Методичні рекомен-дації для викладачів і студентів. – Вінниця: ВПІ, 1993. – 21 с. (у співавт.); Ме-тодичні рекомендації і плани семінарських занять з курсу "Краєзнавство" для слухачів підготовчого відділення. – Вінниця: ВПІ, 1993. – 21 с. (у співавт.); На-риси історії Поділля: Навчальний посібник. – Частина 1. – Вінниця: ВДТУ, 2002. – 127 с. (у співавт.); Роль Червоної Армії у партійному та державному будівництві в Подільській губернії на початку 20-х рр. (за матеріалами Дер-жавного архіву Вінницької області) // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 9. – Вінниця, 2005. – С. 251 – 253 (у співавтор. з А. Б. Пономаренко).

Літ.: Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 53, 54.

ГРУШЕВСЬКИЙ Михайло Сергійович

(29. 09.1866, м. Холм, тепер: Хелм (Польща) – 25. 11. 1934, м. Кисловодськ, похов. у Києві) – видатний український мислитель, історик, літературознавець, письменник, дійсний член Науково-го Товариства ім. Шевченка, академік АН України (з 1924 р.), ака-демік АН СРСР (з 1929 р.), голова Української Центральної Ради (1917 р.). У трирічному віці разом батьками жив на батьківщині матері Глафіри Захарівни в с. Сестринівці Бердичівського повіту (тепер: Козятинського району Вінницької області). У 1873, 1876, 1882, 1885 рр. сім'я Грушевських певний час знову мешкала у цьому селі. Перебування в ньому справило великий вплив на формування М. Грушевського. Сестринівку він згадував з вели-кою любов'ю: "...і коли я все-таки любив Сестринівку незви-чайно, страшенно мріяв про неї й линув душею до неї цілими десятиліттями мого життя то се було тому, що як-не-як се був властиво одинокий пункт, де я міг зв'язуватись з українською стихією, дотикатися до української землі, до її природи, до її культури". У 1888 р. М. Грушевський відвідав с. Сестринівку са-мостійно. 6 травня він сповідувався у сільській Покровській церкві у свого діда по матері протоірея Захарія Опокова (Опоц-кевича). В 1890 р. закінчив історико-філософський факультет Ки-ївського університету, де студіював під керівництвом вчителя-історика В.

Б. Антоновича. З 1894 р. – зав. кафедрою історії Схід-ної Європи Львівського університету, голова Наукового това-риства (1897 – 1913 рр.), редактор "Записок НТШ [Наукового товариства ім. Шевченка]", член редколегії журналу "Літера-турно-науковий вісник" у Львові (1898 – 1907 рр.), засновник і го-лова Українського наукового товариства і редактор його "За-писок" (1908 – 1914 рр.), редагував журнал "Україна" (1914, 1917 – 1918, 1924 – 1930 рр.). Один із організаторів Національ-демокра-тичної партії Галичини. У 1917 р. примкнув до Української партії есерів, очолив Українську Центральну Раду. В лютому – березні 1919 р. разом з урядом С. Петлюри прибув до Кам'янця-Поділь-ського. Тут виступав з лекціями в Українському університеті, гімназії, редагував газету "Голос Поділля", працював над підруч-ником з історії України, обраний почесним членом Подільського історико-археологічного товариства. З кінця березня емігрував до Австрії і очолив у Відні Український соціологічний інститут. В 1924 р. повернувся на Батьківщину, став працювати керівником секції історії України історичного відділення ВУАН. З 1931 р. на роботі в наукових установах Москви, зазнав переслідувань з боку репресивних органів влади. Залишив велику творчу спад-щину. Вперше в історіографії створив цілісну працю з історії Ук-раїни з найдавніших часів до середини XVII ст. В його фунда-ментальній праці "Історія України-Руси" (Т. 1 – 10, 1898 – 1936 рр.) в ряді місць розглядається минуле Поділля. Так, у третьому томі йдеться про Галицько-Волинське князівство, куди входило По-низзя, у сьомому – десятому – про козацькі часи, події 1648 – 1654 рр. під Пилявою, Кам'янцем, Батогом, Жванцем. Окремі ро-боти присвячені дослідженню Барського староства, зокрема йо-го магістерська дисертація (1894 р.), яка лягла в основу моно-графії. В п'яти її розділах розкрито процес заселення південно-східного Поділля в XV – на початку XVI ст., стан місцевого управ-ління, землеволодіння, охарактеризовано територію і населення в Барському старості. Певний інтерес для дослідників Поділля складає зроблений М. С. Грушевським опис Подільських замків та інших аспектів життя краю доби середньовіччя.

Тв.: Історія України-Руси. – Львів; Київ, 1898 – 1936. – Т. 1 – 10; Нарис іс-торії українського народу. – Львів, 1904; Історія української літератури. – К.; Львів, 1923 – 1927. – Т. 1 – 5; Барское

староство: Исторические очерки (XV – XVIII в.). – К., 1894; Этнографические данные о Барской околичной шляхте до конца XVII в. // Чтения исторического общества Нестора-летописца. – К., 1892. – Т. VI; Организация старостинского и околичного управления в Барском старостве // Чтения исторического общества Нестора-летопис-ца. – К., 1895. – Т. IX; Южно-Русские господарские замки в половине XVI в. – К., 1890; Опис подільських замків до 1494 р. // Записки наукового товариства ім. Шевченка. – Львів, 1895. – Т. VII. – Кн. 3. – С. 3 –16.

Літ.: Ювілейний збірник на пошану академіка М. С. Грушевського. – К., 1929. – Т. 3. – С. 3 – 104; Пиріг Р. Я. М. С. Грушевський між історією і політи-кою (1924 – 1934) // УІЖ. – 1991. - № 4. – С. 54 – 66; Кравець М. М. Значення праць М. С. Грушевського для вивчення історії Поділля // Тези доповідей X Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1991. – С. 3 – 5; Прокопчук В. С. Краєзнавство на Поділлі... – С. 40, 41; Баженов Л. В. По-ділля в працях дослідників і краєзнавців... – С. 181, 182; Верстюк В. Ф., Пиріг Р. Я. М. С. Грушевський: Коротка хроніка життя та діяльності. – К.: Либідь, 1996. – 144 с.; Баженов Л. В. Alma mater подільського краєзнавства... – С. 7, 51, 53, 73, 80, 81, 93, 138, 154, 187, 274, 275, 311, 380; Гальчак С. Д. Краєзнав-ство Східного Поділля... – С. 27, 28; Верба І. В. Грушевський Михайло Сергій-ович // Енциклопедія історії України. – К., 2003. – Т. 2. – С. 232 – 235; Істо-рична та літературна спадщина Михайла Грушевського: матеріали міжрегі-ональної науково-практичної конференції. – Бар, 2005. – 247 с.; Зінько Ю., Ро-манюк І. Поділля і поділлєзнавство як історико-географічний фактор у твор-чості М. С. Грушевського // Грушевський М. С. – державотворець, громад-ський діяч, вчений, публіцист. – Вінниця: Книга-Вега, 2006. – С. 200 – 205; Сестринівка: початок шляху: За матеріалами експозиції музею М. С. Грушев-ському у с. Сестринівка Козятинського району / Л. Р. Каroєва (відп. ред.): Він-ницький обласний краєзнавчий музей. – Вінниця, 2006. – 28 с.

ГУДАК Василь Андрійович

(11.06.1941, с. Монастирець Жидачівського району Львівської області) – мистецтвознавець, етнограф, краєзнавець, кандидат мистецтвознавства (з 1986 р.). У 1968 р. закінчив Львівський інститут прикладного та декоративного мистецтва. З 1968 р. асис-тент, з 1974 р. – старший викладач, з 1991 р. – доцент цього

ін-ституту. Кандидатська дисертація: "Народна кераміка Східнопо-дільського регіону УРСР (художні особливості)" (1986 р.). До-сліджує гончарство, народне керамічне мистецтво Східного і За-хідного Поділля. Учасник VII – VIII Подільських, VIII – IX Вінниць-ких історико-краєзнавчих, Подільських географічних конферен-цій. Опублікував по Поділлю понад 40 робіт.

Тв.: Керамічна веселка Поділля // Наука і культура України. – К.: Знання, 1973. – С. 406 – 409; Творчість гончарів м. Бара // Кн.: Українське мистец-твознавство. – К.: Наукова думка, 1974. – С. 146 – 150; Про кераміку Він-ницької області // Зб.: Високе призначення радянського мистецтва. – Львів: Вища школа, 1975. – С. 120 – 131; Символіка в орнаменті народної кераміки Вінниччини // Зб.: Громадянське покликання митця. – Львів: Вища школа, 1977. – С. 26 – 36; Художні особливості із с. Лісове Барського району на Він-ниччині // Проблеми етнографії Поділля: Тези доповідей. – Кам'янець-Поділь-ський, 1986. – С. 126, 127; До проблем завдань та взаємозв'язку сучасного краєзнавства й народних художніх промислів // V Всеукраїнська наукова кон-ференція з історичного краєзнавства: Тези доповідей. – Кам'янець-Подільсь-кий, 1991. – С. 19 – 21; Розета як тип орнаментальних композицій у мисни-карстві Поділля // Проблеми етнографії, фольклору і соціальної географії По-ділля: Науковий збірник. – Кам'янець-Подільський, 1992. – С. 40 – 45.

Літ.: Запаско Я. П., Овсійчук В. А. та ін. Мистецтво оновленого краю (про творчість художника-кераміста Гудака В. А.). – К.: Мистецтво, 1979. – С. 133 – 135; Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців... – С. 183, 184.

ГУЛЯЄВА Наталія Юріївна

(20.04.1978, м. Таганрог, Росія) – живописець, графік, етно-граф. Захоплюється батіком і петриківським розписом, зі всіх ви-дів народного мистецтва перевагу надає витинанці. Закінчила факультет художньої графіки Одеського педагогічного універси-тету. Живе в с. Рахни-Лісові Шаргородського району. Учитель об-разотворчого мистецтва Рахнянської СЗОШ. Керівник шкільного гуртка образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва "Пролісок". Активна учасниця обласних та Всеукраїнських виста-вок. У творчому

доробку майстрині – понад 200 витинанок та 4 персональних виставки. Член Вінницької обласної краєзнавчої літературно-мистецької громадської організації "Велика рідня". Лауреат Подільської літературно-мистецької премії "Кришталева вишня" (2001 р.). Автор методичного посібника "Витинанка" (Він-ниця: Книга-Вега, 2007).

Літ.: Гуляєва Наталія Юріївна // Подільське перевесло: Літературно-мистецький альманах. – Вип. 1. – Вінниця: ДП "Державна картографічна фабрика", 2008. – С. 20.

ГУЛЬДМАН Віктор Карлович

(185? – 1907, Кам'янець-Подільський) – краєзнавець, статистик Поділля, член Подільського єпархіального історико-статистичного комітету (з 1886), Подільського історико-археологічного товариства (з 1903), член-кореспондент Московського археологічного товариства. Протягом 1886 – 1903 рр. працював секретарем Подільського губернського статистичного комітету. Досліджував історію, економіку, демографію, проблеми землеволодіння, культуру, клімат і природні умови Поділля. Автор першого зведеного опису населених місць Подільської губернії (1893).

Тв.: Населенные места Подольской губернии. Алфавитный перечень населенных пунктов. – Каменец-Подольский, 1893. – 636 с.; Подольская гу-берния: Опыт географическо-статистического описания. – Каменец-По-дольский, 1889. – 514 с.; Памятники старины в Пололии. – Каменец-Подоль-ский, 1901. – 50 с.; Климат Подольской губернии. – Каменец-Подольский, 1889.

Літ.: Баженов Л. В. Гульдман Віктор Карлович // Поділля в працях дослід-ників і краєзнавців XIX – XX ст. ... – С. 184.

ГУМЕНЮК Феодосій Максимович

(06.09.1941, с. Рибчинці Хмільницького району) – живописець, графік. Закінчив Дніпропетровське художнє училище (1965 р.; навчався в майстерні Я. Калашника), Ленінградський інститут живопису, скульптури й архітектури ім. Рєпіна (1971 р.; навчався в майстерні Й. Серебрянського). У своїх роботах особливу увагу приділяв сюжетам з історії українського козацтва, які подавав в іншому, ніж офіційна історіографія,

світлі (зокрема, твір "Сивий гетьман Мазепа", 1976 р.), через що був позбавлений ленінград-ської прописки і змушений у 1977 р. переїхати до Дніпропетров-ська. Але й тут зазнав переслідувань. У 1992 р. переїхав до Ки-єва, де з 1993 р. очолює навчально-творчу майстерню історично-го живопису в Українській академії мистецтв. З 2000 р. професор кафедри живопису і композиції цієї академії. Основні твори на історичну тематику: "Вірність Україні" (1972 р.), "Гетьман Доро-шенко" (1975 р.), "Гонта і Залізняк" (1976 р.), "Гайдамаки" (1979 р.), "Гетьманська молитва" (1981 р.), "Маруся Чурай" (1986 р.), "Портрет гетьмана Сагайдачного" (1991 р.), "Кобзар Вересай" (1994 р.), "Мазепа і Карл XII" (1995 р.). Лауреат Державної премії України ім. Т. Шевченка (1993 р.). Заслужений діяч мистецтв Ук-раїни (1995 р.).

Літ.: Головко В. В. Гуменюк Феодосій Максимович // Енциклопедія історії України. – К., 2003. – Т. 2. – С. 254.

ГУНАШЕВСЬКИЙ Михайло

(Поч. XVII ст., проблизу Брацлава, тепер: Вінницька область – 60 – 70 рр. XVII ст.) – літописець. Належав до дрібної української православної шляхти. У 1647 р. закінчив Замойську єзуїтську ака-демію, але від православної віри не відступився і цього ж року одержав сан піддиякона. Згодом опинився на Наддніпрянщині, потрапив до канцелярії Війська Запорізького. В 1652 р. їздив у складі посольства Б. Хмельницького до Москви. В 1653 р. висту-пав як довірена особа І. Виговського в його зносинах з московсь-ким послом в Україні. Брав участь у Переяславській Раді, в Га-дяцькому договорі з Польщею в 1659 р. По війні 1648 – 1654 рр. повернувся до духовного сану, був київським протопопом, ігуме-ном Межигірського монастиря. У березні 1649 р. подарував Став-ропігійському братству у Львові укладену з різних матеріалів збірку, в якій містився й літопис "Іписаніє літом от Рождества Христова 1498, і по нім ідущих", названий пізніше Львівським. М. Грушевський вважав цей літопис скоріше "нотатками сучасника, які межують з мемуарами, нотатками українського студента 1640-х років". Літопис засвідчує глибокий патріотизм, демократичні настрої, прихильність до народних низів його автора.

Літ.: Бевзо О. Львівський літопис і Остозький літописець. – К., 1970; Подолинний А. М. Гунашевський Михайло // З-над Божої ріки... – С. 85, 86.

ГУРСЬКИЙ Владислав Юліанович

(03.07.1822, с. Немиринці Вінницького повіту – 01.11.1902, с. Котюжани Могилівського повіту) – громадський діяч, колекціонер, історик-аматор. Навчався у Вінницькій гімназії, Харківському університеті. У 1858 р. як делегат від Могилівського повіту засі-дав у Подільському дворянському комітеті для поліпшення побу-ту поміщицьких селян. Вирізнявся поміркованими поглядами і виступав за заміну панщини чиншем. У 1872 – 1878 рр. мешкав у Житомирі, звідки у 1887 р. переїхав у Котюжани. Від початку 70-х рр. підтримував тісний контакт з Й. Ролле. У результаті багато-літньої праці зібрав розпорошені рештки кількох великих місце-вих архівів, у тому числі більшу частину архіву Барського ста-роства. На їхній основі написав географічно-історичний опис Мо-гилівського повіту, інші праці.

Тв.: Могилівський повіт у Подільській губернії. – Краків, 1902 (польс. мова); Королівські привілеї на різні маєтки в Подільському воєводстві від 1460 до 1774 р. (рукопис; польс. мова).

Літ.: Матвеєв А. Ю. Владислав Гурський // Духовні витоки Поділля. – С. 23 – 25; Колесник В. Гурський Владислав // Відомі поляки в історії Вінниччини. – С. 153 – 155.

ГУСЄВ Олексій Власович

(18.02.1932, с. Літинські Хутори, тепер с. Садове Літинського району Вінницької області – 04.11.1976, смт Літин Вінницької області) – педагог, краєзнавець. У 1955 р. з відзнакою закінчив істо-рико-філологічний факультет Кам'янець-Подільського державно-го педагогічного інституту. Працював у Літині на педагогічній та партійній роботі. Активно займався краєзнавчою діяльністю. Вивчав географію та історію Літинщини, досліджував визволь-ний рух на Поділлі під проводом У. Кармалюка. Брав участь у підготовці та написанні тому "Історія міст і сіл УРСР. Вінницька область". У місцевій райгазеті "Радянське життя" вів рубрику "Люби і знай свій рідний край".

Опублікував понад 30 статей кра-єзнавчої тематики. За життя підготував до друку нарис про істо-рію Літина та його околиць.

Тв.: Древністю гартований рідний Літин наш // Радянське життя (Лі-тин). – 1971. – №№ 95 – 97, 99 – 103; Славний лицар (дати життя і діяль-ності У. Я. Кармалюка на Літинщині) // Радянське життя. – 1972. – 27 лю-того; Історія Літина: з найдавніших часів до початку XX століття. – Він-ниця, 2004. – 90 с. (у співавтор.).

Літ.: Гусєв Олексій Власович // Краєзнавці України: сучасні дослідники рід-ного краю... – С. 55, 56; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 54.

ГУСЄВ Сергій Олексійович

(27.02.1964, смт Літин Вінницької області) – історик, археолог, педагог, краєзнавець, кандидат історичних наук (з 1993 р.). В 1985 р. закінчив історичний факультет Вінницького державного педа-гогічного інституту. Навчався в аспірантурі в Інституті археології НАН України. З 1987 р. працює на викладацькій роботі у Він-ницькому державному педагогічному університеті ім. М. Коцю-бинського. Завідувач кафедри української та зарубіжної культу-ри, доцент. Досліджує трипільську культуру на території України, зокрема у Побужжі. Кандидатська дисертація: "Трипільська куль-тура Середнього Побужжя рубежу IV – III тис. до н. е." Автор біль-ше 50 публікцій трипіллєзнавчої тематики у вітчизняних та зару-біжних фахових виданнях. Брав участь в археологічних експеди-ціях Інституту археології НАН України, Ленінградського відділен-ня Інституту археології АН СРСР, Вінницького педінституту, а та-кож у наукових конференціях та симпозіумах.

Тв.: Трипільське поселення біля с. Лисогірки // VI Вінницька обласна історико-краєзнавча конференція: Тези доповідей. – Вінниця, 1988. – С. 3, 4; Трипільське поселення біля с. Курилівки // VII Вінницька обласна історико-краєзнавча конференція: Тези доповідей і повідомлення. – Вінниця, 1989. – С. 12; Нові пам'ятки трипільської культури в Середньому Побужжі // VIII Він-ницька обласна історико-краєзнавча конференція: Тези доповідей і повідом-лення. – Вінниця, 1989. – С. 9, 10 (у співавтор.); Топография трипольских поселений Среднего Побужья // Раннеземельческие поселения-

гиганты три-польской культуры на Украине: Тезисы докладов. – Тальянки, 1990. – С. 129 – 131; Трипільське поселення біля с. Білозірки Літинського району // XI Вінниць-ка обласна історико-краєзнавча конференція: Тези доповідей і повідомлення. – Вінниця, 1992. – С. 12, 13; До історії подільського гончарства // Етнографія Поділля. – Вінниця, 1992. – С. 50 – 54 (у співавтор.); До питання про гончарні печі трипільської культури // Трипільська культура України (до 100-річчя відкриття): Тези доповідей і повідомлення. – Львів, 1993. – С. 13 – 15; Пам'-ятки розвинутого Трипілля Середнього Побужжя // Археологія. – 1993. – № 3. – С. 114 – 127; Трипільське поселення Ворошилівка на Південному Бузі // По-дільська старовина. – Вінниця, 1993. – С. 53 – 77 (у співавтор.); Середньо-трипільське поселення Сосни на р. Згар // II краєзнавчі читання у м. Вінниці. – Вінниця, 1995; Трипільська культура Середнього Побужжя рубежу IV – III тис. до н. е. – Вінниця: Антекс – УЛТД, 1995. – 304 с.; Hausmodelle der Tripolje-Kul-tur // Praehistoriche Zeitschrift. – 1995. – Band. 70. – Heft. 2. – P. 175 – 189; До питання про колесо в трипільській культурі // Археологія. – 1995. – № 1. – С. 69 – 74; – Трипільські поселення поблизу Немирова // Археологія. – 1995. – № 3. – С. 73 – 81; Моделі жител трипільської культури // Археологія. – 1996. – № 1. – С. 15 – 29; К вопросу о транспортных средствах трипольской куль-туры // Российская археология. – 1998. – № 1. – С. 15 – 28; Особливості ор-наментації моделей жител трипільської культури // Давня і середньовічна іс-торія України. – Кам'янець-Подільський, 2000. – С. 57 – 68; Багатошарове трипільське поселення Березова, ур. Берег // Археологія. – 2000. – № 4. – С. 35 – 40 (у співавтор.); Історія Літина: з найдавніших часів до початку XX століття. – Вінниця, 2004. – 90 с. (у співавторстві); Трипільські поселення у м. Вінниці // Вінниччина: минуле та сьогодення. Краєзнавчі дослідження. – Він-ниця: ДП ДКФ, 2005. – с. 57 – 60 (у співавтор. з В. А. Косаківським); Нові архе-ологічні дані з історії Літина // Вінниччина: минуле та сьогодення. Краєзнавчі дослідження. – Вінниця, 2007. – С. 105 – 108; Вінниця: Історичний нарис. – Вінниця: Книга-Вега, 2007. – 304 с. (чл. авторського колективу).

Літ.: Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 54, 55.

ГУЦАЛ Анатолій Федорович

(09.09.1946, с. Липівка Городоцького району Хмельницької об-ласті) – історик, археолог, краєзнавець. У 1968 р. закінчив

істо-ричний факультет Кам'янець-Подільського державного педаго-гічного інституту. По закінченні вузу працював вчителем історії Городківської середньої школи Крижопільського району Він-ницької області. З 1969 р. відповідальний секретар Кам'янець-По-дільського міського відділення Товариства охорони пам'яток іс-торії та культури. З того ж року старший лаборант Кам'янець-По-дільського державного педагогічного інституту по кафедрі істо-рії СРСР і УРСР. У 1975 – 1978 рр. аспірант Інституту археології АН УРСР. Нині доцент кафедри історії народів Росії та спеціаль-них історичних дисциплін Кам'янець-Подільського національ-ного університету. Відомий фахівець з археології Середнього По-дністров'я раннього залізного віку.

Тв.: Давні міри, письмо та календар: Навчальний посібник. – Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2001. – 168 с.; Порівняльна характеристика матеріальної культури Григорівського і Рудковецького городищ // Тези II Вінницької істо-рико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1984; Бернашевский могильник из Среднего Поднестровья в системе памятников раннего железного века // Скифы, хозары, славяне и Древняя Русь / Международная научная конферен-ция, посвященная 100-летию со дня рождения профессора М. П. Артамо-нова. – СПб., 1998; Житло на Поділлі у X – VI ст. до н. е. // Наукові праці Кам'-янець-Подільського державного університету: Історичні науки. – Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2005. – Т. 14: На пошану академіка І. С. Винокура. – С. 36 – 46; Городища епохи раннього заліза Могилів-Подільського регіону // Друга Могилів-Подільська краєзнавча конференція. – Могилів-Подільський; Кам'-янець-Подільський: Оіюм, 2006. – С. 41 – 46; Залізні мечі із Бернашівського могильника // Матеріали XII Подільської історико-краєзнавчої конференції. – Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2007. – Т. 1. – С. 167 – 172; Археологія Бар-щини // Бар, Барська земля – крізь призму століть / Матеріали І Міжнародної науково-практичної конференції. – Бар, 2008. – С. 426 – 429.

Літ.: Винокур А. Ф. Анатолій Федорович Гуцал // Кам'янець-Подільський державний університет в особах. – Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2003. – Т. 1. – С. 119 – 124.

ГУШИНЕЦЬ Наталія Олександрівна

(24.06.1954, с. Негін Смотрицького району Хмельницької області) – історик, краєзнавець, кандидат історичних наук (1985 р.). У 1975 р. закінчила історичний факультет Вінницького держав-ного педагогічного інституту. Працювала на кафедрі українознав-ства Вінницького національного технічного університету. Доцент Вінницького інституту регіональної економіки та управління. Учасниця регіональних історико-краєзнавчих конференцій.

Тв.: Репресії серед працівників цукрової промисловості Вінниччини у 30-і рр. XX ст. // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 4. – Вінниця, 2002. – С. 129 – 132 (у співавт.); Дві справи про неіснуючу шпигун-ську організацію на Поділлі у XX ст. // Політичні репресії на Поділлі в XX ст.: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – Вінниця: Велес, 2002. – С. 163 – 166 (у співавт.); Опір подільського селянства політиці "воєн-ного комунізму" // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 3. – Вінниця, 2001 (у співавт.); Використання краєзнавчого матеріалу в курсі історії України: Методичні рекомендації для викладачів та студентів. – Вінниця: ВПІ, 1993. – 25 с. (у співавт.); Методичні рекомендації і плани семінарських занять з курсу "Краєзнавство" для слухачів підготовчого відділен-ня. – Вінниця: ВПІ, 1993. – 21 с. (у співавт.).

Літ.: Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 56.

ДАВИДЕНКО Віталій Володимирович

(16.06.1960, смт Поліське Поліського району Київської області) – педагог, економіст, краєзнавець. У 1986 р. закінчив філософський факультет Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка, в 2000 р. – Міжрегіональну академію управління персоналом за спеціальністю "фінанси". Начальник головного управління праці та соціального захисту населення Вінницької обл-держадміністрації. Доктор політичних наук (2008 р.), професор, академік Української академії політичних наук, Міжнародної Кадрової Академії, член правління Вінницької обласної органі-зації Національної спілки краєзнавців України. Заслужений пра-цівник соціальної сфери України. Автор більше 100-а наукових праць, у тому числі трьох підручників. Захоплюється краєзнав-ством. Досліджує історію Свято-Усікновенського скельного чоловічого монастиря Української

православної церкви (Лядов-ського скельного монастиря, Могилів-Подільський район).

Тв.: Таємниці скельного монастиря. – Вінниця: МАУП, 2003. – 284 с.; Стежка до святого місця, або як починалась історія Лядовської гори // Він-ницький край. – 2004. - № 1. – С. 113 – 121; Вибір преподобного Антонія // Він-ницький край. – 2004. - № 2. – С. 101 – 113; Лядова: забуті віки // Вінницький край. – 2005. - № 1. – С. 106 – 114; Монастир. – Вінниця: О. Власюк, Він-ницький інститут МАУП, 2005. – 254 с.

Літ.: Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 56, 57; Гальчак С. Д. "Мо-настир" Віталія Давиденка // Хмельниччина: Дивокрай: Науково-краєзнавче видання. – 2006. - № 1 – 2. – С. 87 – 89.

ДАВИДЮК Анатолій Трохимович

(15.06.1938, с. Дашківці Літинського району Вінницької облас-ті – 14.10.2002, м. Вінниця) – історик, краєзнавець. У 1969 – 1972 рр. – аспірант Київського держуніверситету ім. Т. Г. Шевченка. У 1973 р. захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня кан-дидата історичних наук, а в 1988 р. – доктора історичних наук. З 1989 р. – професор. Після закінчення аспірантури працював стар-шим викладачем Вінницького політехнічного інституту, з 1973 р. – доцентом Вінницького педагогічного інституту, з 1981 р. – заві-дувачем кафедри суспільних наук Вінницького державного ме-дичного університету ім. М. Пирогова. Організатор та учасник ба-гатьох регіональних наукових, історико-краєзнавчих конферен-цій. Автор близько 60 наукових праць з проблем суспільно-по-літичної активності робітничого класу України в довоєнний пе-ріод, історичної краєзнавчої тематики.

Тв.: Гайсин // Історія міст і сіл Української РСР. Вінницька область. – К., 1972. – С. 193 – 203 (у співавторстві з П. С. Кривком); Музей-садиба М. І. Пирогова – культурно-освітній центр медичного виховання на Поділлі // Культура Поділля: історія і сучасність. – Хмельницький, 1993. – С. 232; Як одвітив брат за брата: Маловідомі сторінки з життя родини Коцюбинських у радянські часи // З архівів ВУЧК – ГПУ – НКВД – КГБ. – 1995. – С. 366 – 371; Доля ректорів Вінницького медуніверситету довоєнних років (1934 – 1941 рр.): [Репресії до О. П. Смолянської, Г. Д. Бриліанта, М. О.

Васильця, Л. П. Кононенка] // Тези доповідей і повідомлення 18-ї Вінницької обласної істо-рико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1998. – С. 79, 80; Чужі серед своїх: ["Справа" колишніх учасників громадянської війни, червоних партизанів і під-пільників Вінниччини в обласному управлінні НКВС. 1937 -–1938 рр.] // Він-ницька газета. – 1998. – 27, 29 січня, 3 лютого; Застосування психоло-гічного та фізичного впливу слідчими Вінницької тюрми в період масових ре-пресій (1937 – 1938 рр.) // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцю-бинського. – Вип. І. – Вінниця, 1999. – С. 101 – 106; Жертви червоного те-рору. – Вінниця: Континент-ПРИМ, 2001. – 274 с.; Сторінки людських траге-дій // Вінницький мартиролог: Книга пам'яті жертв політичних репресій на Вінниччині (20 – 50-і рр. XX ст.). – Т. 1. – Вінниця: Велес, 2001. – С. 8 – 18; До питання про періодизацію більшовицького терору в Україні // Політичні ре-пресії на Поділлі в XX ст.: Матеріали міжнародної науково-практичної конфе-ренції. – Вінниця, 2002. – С. 17 – 21; Доля Смолянських // Реабілітовані істо-рією. Вінницька область... – Кн. 1. – Вінниця: ДП "ДКФ", 2006. – С. 652 – 671; Чужі серед своїх // Там само. – С. 685 – 699; Засуджений до розстрілу по-смертно // Там само. – С. 700 – 717; "Контрреволюційна" музика // Там само. – С. 769 – 782; "Звинувачення не знайшло підтвердження" // Там само. – С. 792 – 794; Як нищили куркуля // Там само. – С. 803 – 813.

Літ.: Давидюк Анатолій Трохимович // Краєзнавці України: сучасні дослід-ники рідного краю... – С. 57, 58; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 57.

ДАН Олександр Юрійович

(24.11.1967, м. Вінниця) – історик, краєзнавець. У 1995 р. за-кінчив історичний факультет Вінницького державного педагогіч-ного інституту. Досліджує історію козацтва на Поділлі. Член правління Вінницької обласної організації Національної спілки краєзнавців України. Учасник міжнародних, Всеукраїнських, ре-гіональних наукових, науково-практичних конференцій з про-блем краєзнавства, історичної пам'яті народу. Депутат Вінниць-кої обласної ради.

Тв.: Козацтво Брацлавщини у боротьбі за свободу і незалежність (1648 – 1676 рр.). – 2-е вид. – К.: Видавничий дім "Стилос", 2004. – 288 с.; Цивілізацій-ний підхід в дослідженні українського козацтва // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М.

Коцюбинського. – Вип. 7. – Вінниця, 2004. – С. 240 – 246 (у співавтор.); Вінниччина козацька: Історія Вінницького козацького полку. – К.: Ви-давничий дім "Стилос", 2004. – 204 с. (у співавтор. з В. В. Кривошеєю); Брац-лавщина у лютому – березні 1651 р. // Вінниччина: минуле та сьогодення. Краєзнавчі дослідження. – Вінниця, 2007. – С. 122 – 126; Вінниця: Історичний нарис. – Вінниця: Книга-Вега, 2007. – 304 с. (чл. авторського колективу); Козацькі полки Брацлавщини у військовій історії України // Бар, Барська земля – крізь призму століть / Матеріали І Міжнародної науково-практичної конфе-ренції. – Бар, 2008. – С. 162 – 164.

Літ.: Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 58.

ДАНИЛОВ Леонід Григорович

(14.03.1874 – 193?, м. Київ) – учений метеоролог України і Поділля, професор. Закінчив у 1895 р. географічний факультет Казанського університету. В 1921 – 1929 рр. проживав у Вінниці і очолював службу погоди Подільського відділу сільськогосподарського наукового комітету. В 1929 р. переїхав до Києва, де працював в бюро довготривалих прогнозів погоди України, викладав фізичну географію у вузах. Автор праць про природу Поділля, в яких вперше обгрунтовано, узагальнено і враховано особливості кліматичних умов краю. Опублікував понад 100 праць.

Тв.: Клімат Поділля. – Вінниця, 1924; Хвилі погоди: новий метод синоп-тичного аналізу. – Вінниця, 1925; До питання про засухи Правобережної Ук-раїни. – Вінниця, 1922; Кліматичні умови Південного Поділля. – Одеса, 1918; Об организации службы предсказания для нужд сельского хозяйства Украи-ны. – К., 1917.

Літ.: Півошенко І. М. Л. Г. Данилов – перший синоптик Поділля // Тези до-повідей 6-ї Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1988. – С. 48, 49; Баженов Л. Поділля в працях дослідників і краєзнавців… – С. 189; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 58; Гальчак С. Д. Поділля: природа, людина – еволюція, історичний розвиток (кліматичний фактор в історичному антропосоціогенезі). – Кам'янець-Подільський: ПП Мошак М. І., 2006. – С. 304 – 307.

ДЕМЧЕНКО Іван Олександрович

(02.02.1856, с. Росоша Липовецького повіту Київської губернії (тепер: с. Росоша Липовецького району Вінницької області) – ?) – лікар, етнограф. Син священика. Закінчив медичний факультет Київського університету (1883 р.). Працював лікарем у Липовець-кому повіті, зокрема в Монастирищі (тепер: Черкаська область; 1890 – 1902 рр.), Іллінцях (1903 – 1909 рр.). У 1905 р. в Одесі опу-бліковано його фольклорний запис: "Українське весілля з голо-сами", виконаний в 1896 – 1900 рр. і підготовлений до друку в 1903 р. в Іллінцях. "Українське весілля…" перевидавалося в 1908 і 1911 рр.

Тв.: Весілля в містечку Монастирище Липовецького повіту Київської губернії // У кн.: Весілля. – У 2-х кн. – Кн. 1. – К., 1970. – С. 147 – 219.

Літ.: Подолинний А. М. Демченко Іван Олександрович // З-над Божої ріки. – 2-е вид. – С. 97, 98; Гальчак С. Д. Краєзнаці Вінниччини... – С. 59.

ДЕНИСИК Григорій Іванович

(07.12.1949, с. Онут Заставнівського району Чернівецької області) – фізико-географ, еколог, поділлєзнавець, доктор географічних наук, професор. У 1975 р. закінчив географічний факультет Чернівецького університету. Працює у Вінницькому державному педагогічному університеті ім. М. Коцюбинського, з 1987 р. – завідувач кафедри фізичної географії. Спеціалізується на дослідженні фізичної географії, ландшафтів та екології Поділля. Один з організаторів і співавторів видання "Атласу природи Вінницької області", як посібника для шкіл і краєзнавців. Опублікував близько 100 робіт. Член правління Вінницької обласної ор-ганізації Національної спілки краєзнавців України.

Тв.: Атлас природи Вінницької області. – М.: ГУГК, 1987; Толтры Юго-За-пада СССР // Изв. ВГО. – Л., 1987. – Т. 119. – Вып. 5. – С. 434 – 438; З історії розвитку сільськогосподарських ландшафтів Поділля // Проблеми економіч-ної географії Поділля: Тези доповідей. – Кам'янець-Подільський, 1988. – С. 149; Сучасні екологічні проблеми подільського Побужжя // Проблеми екології Поділля: Тези доповідей. – Кам'янець-Подільський, 1989. – С. 63 – 65; Геогра-фічні дослідження міста Вінниці та його околиць // Вінниці – 630: Матеріали І-ї Вінницької науково-теоретичної

конференції. – Вінниця, 1993. – С. 90 – 92; Белігеративні ландшафти околиць міста Вінниці // Матеріали II-ї історико-краєзнавчої конференції "Вінниця: минуле і сучасне", присвяченої 50-річчю визволення України від німецько-фашистських загарбників. – Вінниця, 1994. – С. 67, 68; Техногенные ландшафты Подольских Толтр, их структура и класси-фикация // Кн.: Физич. география и геоморфология. – К.: Вища школа, 1981. – Вип. 25. – С. 65 – 69; Антропогенный карст Подолья // География и природ-ные ресурсы. – 1984. – № 4. – С. 152 – 154; Південний Буг // Український географічний журнал. – 1998. – № 1. – С. 55, 56; Природнича географія Поділля. – Вінниця: Еко-Бізнес-Центр, 1998. – 184 с.; Річка Соб: легенди та реаль-ність // Краєзнавство. Географія. Туризм. – 1998. – Березень. – С. 3 (у спів-авт.); Простори Вінниччини: Краєзнавчі нариси. – Вінниця: Еко-Бізнес-Центр, 1999. – 92 с. (у співавт. з В. Е. Любченком); Дорожні ландшафти Поділля. – Вінниця: ПП "Видавництво "Теза", 2005. – 178 с. (у співавтор. з О. М. Валь-чук); Природне середовище Могилів-Подільська: структура, проблеми приро-докористування та шлях оздоровлення // Друга Могилів-Подільська краєзнавча конференція. – Могилів-Подільський; Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2006. – 272 – 277 (у співавтор. з А. В. Гудзевичем); Унікальність природи і ладшафтів Середнього Придністров'я // Там само; - С. 278, 279 (у співавтор. з Г. В. Мудраком); Мурафські Товтри: природа та історія // Там само; - С. 280 – 282 (у співавтор. з Л. В. Баженовим); Селитебні ландшафти Поділля. – Він-ниця: ПП "Вид-тво "Теза", 2006. – 256 с. (у співавтор. з О. І. Бабчинською); Водні антропогенні ландшафти Поділля. - Вінниця: ПП "Видавництво "Теза", 2007. – 216 с. (у співавтор. з Г. С. Хаєцьким, Л. І. Стефанковим); Вінниця та її околиці. – Вінниця: ПП "Видавництво "Теза", 2008. – 128 с. (у співавтор. з Ю. В. Яцентюком); Природа Вінниччини. – Вінниця: Консоль, 2009. – 136 с.

Літ.: Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 59, 60; Гальчак С. Д. Кра-єзнавство Східного Поділля... – С. 125, 126.

ДЖИЛОВСЬКА Алла Прокопівна

(18.05.1941, с. Бархотово Новосибірської області, Російська Федерація) – педагог, викладач-методист, краєзнавець. Закінчила філологічний факультет Ленінградського університету. Вчите-лювала, працювала завідуючою художнім відділом Вінницького обласного краєзнавчого музею. Останні 20 років

працює викла-дачем естетики Вінницького професійно-технічного училища № 15. Виступає у періодиці з краєзнавчими статтями.

Тв.: Апостол краси і правди // Вінницький альбом: Літературно-художній та історико-краєзнавчий альманах. – 3-й випуск. – Вінниця: Тезис, 2005. – С. 61 – 68.

ДЗЄДУШИЦЬКИЙ (Dzieduszucki) Влодзімеж

(10 (22).06.1855, с. Яришів, тепер Могилів-Подільського району Вінницької області – 6 (18).09.1899, с. Питориця поблизу м. Сокаль) – польський зоолог, етнограф, археолог, член-кореспондент Краківської АН (з 1881 р.). Закінчив Львівський університет. Зібрав значні ботанічні, зоологічні, етнографічні і археологічні колекції в Галичині, і зокрема в Західному Поділлі, які передав заснованому ним у Львові природничо-етнографічному музею і які збереглися тут до наших днів. Автор праць із зоології, краєзнавства, статей з археології і етнографії західно-українських земель. Писав праці польською мовою.

Тв.: Про наших хребетних тварин. – Львів, 1876; Каталог місцевих пта-хів. – К., 1880.

Літ.: Дзєдушицький В. // УРЕ. – 2-е вид. – К., 1979. – Т. 3. – С. 337; Баже-нов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців… – С. 191 – 192; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 60.

ДИМІНСЬКИЙ Андрій Іванович

(1829, с. Борщівці, тепер: Могилів-Подільського району Вінницької області – 14.01.1915, с. Струга, тепер Новоушицького рай-ону Хмельницької області) – фольклорист, етнограф, краєзна-вець, член Російського Географічного товариства. Закінчив 1840 р. Кам'янець-Подільську повітову школу. Подальшу освіту здобу-вав самотужки, працюючи сільським фельдшером, волосним пи-сарем. З 1849 р. розпочав збирання фольклорно-етнографічних матеріалів у багатьох селах сучасної південно-східної Хмельнич-чини. В 1868 р. його доробок складав 2500 народних пісень, 2000 казок, 2000 приказок і загадок, налічував численні зразки про-зових жанрів, опису побуту селян. Співробітничав з етнографами П. П. Чубинським, М. П.

Драгомановим, Подільським єпархіаль-ним історико-статистичним комітетом. У 70 – 90-х рр. зазнавав пе-реслідувань з боку властей за сподвижництво в українському на-ціональному русі, вів нужденне життя. Оскільки зібрані його ма-теріали мало публікувалися, то більшість рукописів А. І. Димін-ського сьогодні зберігаються в ІМФЕ НАН України. Тільки з 20-х рр. XX століття була визнана і оцінена творчість А. І. Димінсько-го.

Тв.: Збірка подільських казок 1850 – 1860-х рр. волосного писаря Димінсь-кого // Етнографічний вісник. – К., 1927. – Кн. 4. – С. 160 – 172; Левченко М. Казки та оповідання з Поділля в записах 1850 – 1860-х років. (Матеріали А. І. Димінського). – К.: 1928. – 91 с.; Собрание подольских песен, сказок, загадок Дыминского А. И. // Неделя. – 1969. – 16 ноября.

Літ.: Рябий М. В. Андрій Іванович Димінський // Народна творчість та етнографія. – 1965. – № 2. – С. 76, 77; Димінська С. Подвижницьке життя // Україна. – 1981. – № 2. – С. 11; Шабліовський В. Відзначення 150-річчя з дня народження А. І. Димінського // Народна творчість та етнографія. – 1980. – № 3. – С. 107; Письменники Хмельниччини: Бібліографічний покажчик. – Хмельницький, 1989. – С. 62; Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і кра-єзнавців... – С. 194, 195; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 60, 61; Прокопчук В. С. Краєзнавство на Поділлі: історія і сучасність... – С. 57.

ДІДЕНКО Василь Іванович

(13.04.1944, с. Мізяківські Хутори Вінницького району Вінниць-кої області) – педагог, краєзнавець. У 1974 р. закінчив історичний факультет Кам'янець-Подільського педагогічного інституту ім. Затонського. З того часу працює учителем Майданської (Він-ницький район) неповної середньої школи. Досліджує історію По-ділля.

Тв.: Стрижавка – перлина північно-східного Поділля: Історично-докумен-тальний нарис. – Вінниця: "Книга-Вега" ВАТ "Віноблдрукарня". – 2002. – 200 с.

ДМИТРЕНКО Микола Костянтинович

(19.12.1955, с. Зятківці Гайсинського району) – фольклорист, етнограф, письменник, кандидат філологічних наук (1984 р.). У

1979 р. закінчив філологічний факультет Київського університету ім. Т. Г. Шевченка, в 1983 р. – аспірантуру Інституту мистец-твознавства, фольклору та етнографії ім. М. Т. Рильського АН України. Науковий співробітник ІМФЕ АНУ. Редактор-засновник всеукраїнського часопису "Народознавство" (1993 р.). Досліджує проблеми теорії фольклору, історії фольклористики, архаїчні ві-рування, символіку, міфи, легенди. На Поділлі записав понад ти-сячу народних пісень, багато легенд, переказів, прислів'їв, анек-дотів. Основні праці: "Теорія народної словесності як напрям вітчизняної філологічної науки 60 – 80-х XIX ст." (1983 р.), "Михайло Панасович Стельмах" (1986 р.), "Збирачі народних перлин: Гнат Танцюра, Настя Присяжнюк, Іван Гурин, Мирослав Мицик" (1989 р.), "Український сонник" (1991 р.), "Словник українського фольк-лору" (1993 р.). Автор художньо-документальної повісті "Я вос-кресну!" про життя славетних земляків – збирача фольклору Гна-та Танцюру та народну співачку Явдоху Зуїху.

Літ.: Пісні рідного села // Трибуна праці (м. Гайсин). – 1986. – 25 жовтня; Фольклористично-етнографічна діяльність Г. Т. Танцюри // Етнографія По-ділля: Тези доповідей наукової конференції (червень 1992 р.). – Ч. 2. – Вінниця. – С. 20 – 23.

Літ.: Доробок ученого // Друг читача. – 1985. – 26 вересня; Новосад В. Збирач народних перлин // Вінницька правда. – 1989. – 27 вересня; Знайом-тесь: редактор // Народознавство. – 1994. – № 1. – Січень; Подолинний А. Дмитренко Микола Костянтинович // З-над Божої ріки… – С. 92, 93; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 61, 62.

ДМИТРУК Володимир Іванович

(10.01.1976, с. Хороша Липовецького району Вінницької області) – історик, краєзнавець. У 1998 р. закінчив історичний факультет Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського. Кандидат історичних наук (з 2002 р.). Науковий співробітник (з 2002 р.), старший науковий співробітник (з 2004 р.) відділу регіональних проблем Інституту історії України НАН України. Учасник міжнародних, Всеукраїнських наукових,

на-уково-практичних, регіональних історико-краєзнавчих конферен-цій.

Тв.: З історії с. Скитка Липовецького району Вінницької області // Мате-ріали наукової конференції викладачів і студентів Вінницького державного педагогічного інституту. – Вінниця, 1998; Краса Липовеччини // Липовецькі вісті. – 1998. – 28 серпня; Скитківській школі – 140 (з історії створення) // Липовецькі вісті. – 2000. – 30 вересня; Хороший край, хороші люди (До 210-річчя с. Хорошої Липовецького району): Буклет. – Липовець: Поліграфіст., 1999. – 10 с.; Протесні ініціативи населення міст України щодо окупації Чехо-словаччини в 1968 р. // Історія України: Маловідомі імена, події, факти. – Вип. 20 – 21. – К., 2002. – С. 173 – 185; Комплексна програма розвитку крає-знавства на період до 2010 року та перспективи її реалізації на Вінниччині // Студії з архівної справи та документознавства. – К., 2003. – Т. 9. – С. 94 – 96; ІІІ з'їзд Всеукраїнської спілки краєзнавців (29 – 30 жовтня 2003 р.): Матеріали та документи. – К., 2004 (упоряд., у співавтор.).

Літ.: Дмитрук Володимир Іванович // Краєзнавці України: сучасні дослідни-ки рідного краю... – С. 63; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 62; Українські історики ХХ ст.: Біобібліогр. довід. / Серія "Українські історики". – Вип. 3. – К, 2006; Інститут історії України НАН України. 1936 – 2006… - К., 2006. – С. 534, 535.

ДМИТРУК Олександр Микитович

(06.02.1957, с. Лука-Мелешківська Вінницького району Вінницької області) – журналіст, краєзнавець. Закінчив філологічному факультет Вінницького державного педагогічного інституту. Працював у редакціях газет: районної "Колгоспна зоря" (Вінниця), обласної селянської "Земля Подільська", міської "Вінницька газета", обласної телерадіокомпанії. Власний кореспондент національного радіо. Вивчає та пропагує історію рідного краю. Автор численних публікацій краєзнавчої тематики. Лауреат обласних журналістських премій ім. В. Гетьмана, К. Гришина, "Золоте перо", лауреат премії "Золоте перо" Національної спілки журналістів України та гран-прі міжнародного конкурсу.

Тв.: Калинівка. Земля, до якої повертаються люди: Документальний нарис. – Вінниця: Південний Буг, 1997. – 62 с.;

Політичний портрет Зіновія Красівського: Документальні нариси. – Вінниця: Південний Буг, 1995. – 30 с. (співавтор-упорядник); Обласному радіо – 70. – Вінниця: Логос, 2002. – 68 с. (співавтор-упорядник); Тризна: Історичний роман у двох книгах / Кн. перша: Звитяга. Кн. друга: Лицар. – Вінниця: Меркьюрі-Поділля, 2007. – 520 с.; Іван Богун – полковник: Історичний роман-хроніка. – Вінниця: ФОП Данилюк В. Г., 2008. – 400 с; Отаман Яків Шепель: Роман. – Вінниця: ФОП Данилюк В. Г., 2009. – 340 с.

Літ.: Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 62, 63.

ДОКУЧАЄВ Василь Васильович

(01.03.1846, с. Сілюково, тепер: Смоленської області (Росія) – 08.11.1903, м. Петербург) – російський географ, природознавець, професор (з 1883 р.). У 1871 р. закінчив Петербурзький університет, в якому викладав до 1892 р. У 1892 – 1895 рр. – директор Новоолександрівського інституту сільського господарства і лісівництва, де створив першу в Росії кафедру грунтознавства. Основоположник наукового генетичного грунтознавства, загальної агрономії, вчення про географічні зони. У 1877 та 1888 – 1894 рр. очолював експедиційні дослідження України, в т. ч. Поділля (1877 – 1878, 1881 рр.). Зокрема, вивчав грунти, особливості фізеографії в Ольгопільському, Вінницькому, Могилів-Подільському, Ямпільському і Проскурівському повітах. Розробив першу в світі природничо-історичну класифікацію грунтів, відкрив закон вер-тикальної зональності грунтів.

Тв.: Сочинения. – М.; Л., 1949 – 1961. – Т. 1 – 9.

Літ.: Вернандер Н. Б. В. В. Докучаєв творець вітчизняного грунтознав-ства. – К., 1961; Кироянов Г. Ф. Василий Васильевич Докучаев. 1846 – 1903. – М., 1966; Герасимов И. Учение В. В. Докучаева и современность. – М., 1986; Тимофеєва Е. П., Глущук М. М. В. В. Докучаєв і вивчення грунтів Поділля // Тези доповідей VI Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1988. – С. 31; Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців... – С. 199.

ДОРОШ Ірина Антонівна

(08.05.1945, м. Вінниця) – історик, музеєзнавець, краєзнавець. У 1971 р. закінчила з відзнакою Київський книготорговий техні-

кум, у 1978 р. – Мурманський педагогічний інститут за спеціальністю суспільствознавство та історія. З 1984 р. працює у Вінницькому обласному краєзнавчому музеї. Завідувачка науково-методичного відділу. Активно займається краєзнавчою діяльністю. Автор експозиційного проекту першого у Вінниці музею міліції Вінниччини. Досліджує Поділля часів пізнього середньовіччя (XIV – XVII ст.) та новітні сторінки історії краю. Учасниця наукових читань у Києво-Могилянській академії (2000 р.), де репрезентувала свою працю "Лядовський скельний монастир". Ав-тор численних краєзнавчих розвідок.

Тв.: До історії літописного містечка Прилуки // Подільська старовина: Науковий збірник. – Вінниця, 1993. – С. 147 – 152; Боротьба шляхти за зе-мельні володіння у північно-західній частині Брацлавського воєводства на ру-бежі XVI – XVII століть // Подільська старовина: Науковий збірник. – Вінниця, 1998. – С. 52 - 69; Особливості розвитку феодальної власності на землях Брацлавщини (кінець XIV – початок XVII ст.) // Подільська старовина: Нау-ковий збірник. – Вінниця, 2002; Землеволодіння української шляхти на Брац-лавщині з кінця XIV до середини XVII ст. // Подільська старовина: Науковий збірник / До 85-річчя з часу заснування Вінницького обласного краєзнавчого музею. – Вінниця, 2003. – С. 65 – 82; Лядова – перлина Подністров'я: природ-нича та історико-культурна пам'ятка // Там само. – С. 103 – 116 (у співавтор. з Т. Мельник); Село Хомутинці – демографічний зріз першої половини XIX ст. Родина священиків Руданських: генеалогія роду (до 175-ї річниці від дня народження С. В. Руданського) // Подільська старовина. – Вип. IV. – Він-ниця, 2008. – С. 159 – 170; Вінниччина. Туристичне краєзнавство. Проблеми часу // Краєзнавство в системі розвитку духовності і культури регіону… - Вінниця, 2008. – С. 126 – 131; Письмові джерела як основа краєзнавства та її використання у туристичному краєзнавстві // Там само. – С. 131 – 133; Атестований небесами // Пульсуючі джерела. – 2008. – 12 квітня; Лядовський скельний монастир // Пульсуючі джерела. – 2008. – 27 жовтня.

Літ.: Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 63.

ДОРОШ Микола Никифорович

(01.01.1951, с. Воронівці Хмільницького району Вінницької об-ласті) – педагог, історик, краєзнавець. Закінчив історичний

фа-культет Вінницького державного педагогічного інституту ім. М. Островського. Директор Воронівської загальноосвітньої школи Хмільницького району. Відмінник освіти України. Член правління Вінницької обласної організації Національної спілки краєзнавців України. Почесний громадянин Хмільницького району. Активно займається краєзнавством. Досліджує історію Хмільницького району, Поділля.

Тв.: Українське Куликове поле, все таки, на Сниводі // Хочу все знати. – 1996. – 31 липня; Шляхами Тараса // Життєві обрії (м. Хмільник). – 1996. – 28 вересня; 30 листопада; Топонімічний довідник Хмільницького району. – Вінни-ця: УНІВЕРСУМ, 2001. – 68 с.; Історичні сторінки Хмільницького краю. – Він-ниця: Велес, 2002. – 102 с.; Хмільницькі світовиди: Бібліографічний словник. – Вінниця: Велес, 2002. – 119 с.; Зламані колоски: Публіцистика. Документи. – Вінниця: Велес, 2003. – 128 с.; Факти, що не підлягають сумніву // Голодо-мор як засіб політичного терору: Матеріали науково-практичних конферен-цій. – Вінниця: Книга-Вега, 2004. – С. 69 – 76; ...А пам'ять жива. – Вінниця: О. Власюк, 2005. – 60 с.; Хмільницька земля в переклику століть. – Ч. 1. – Він-ниця: О. Власюк, 2006. – 118 с.; Святиня над Сниводою. Історичний нарис. – Вінниця: О. Власюк, 2006. – 84 с. (у співавтор. з Я. Микитином); Ще раз про битву на Синій воді – Сниводі // Хочу все знати. – 2007. – 10 лютого; Чорні покоси: Публіцистика. Документи. – Вінниця: О. Власюк, 2007. – 176 с.; Тужив за нею Ференст Ліст // Вінницький край. – 2007. - № 4 (11). – С. 107 – 110; Запланований мор. Публіцистика. Документи. – Вінниця: О. Власюк, 2008. – 316 с.; Червоний терор. Публіцистика. Документи. – Вінниця: О. Власюк, 2008. – 210 с.; Битва на Синій Воді 1362 року: правда та домисли – Вінниця: О. Власюк, 2009. – 188 с.

Літ.: Козюк Є. Краєзнавець із Воронівець // Подолія. – 2001. – 18 липня; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 63, 64.

ДРОБЧАК Гурій Юхимович

(24.11.1930, с. Джурин Шаргородського району Вінницької області – 25.12.2007, м. Вінниця) – педагог, культпрацівник, журналіст, краєзнавець. У 1950 р. закінчив Тульчинський культпросвіт-ній технікум, у 1956 р. – Бельцький учительський інститут (Мол-дова), в 1962 р. – Вінницький державний педагогічний інститут ім. М. Островського (філологічний

факультет). Працював учителем, культпрацівником, на комсомольській та партійній роботі. Був директором Вінницького обласного державного архіву. Тривалий час працював на журналістській роботі (власним кореспонден-том газети "Сільські вісті" у Вінницькій області). Член Національної спілки журналістів України. Заслужений журналіст Украї-ни. Автор численних публікацій на краєзнавчу тематику.

Тв.: Селянський депутат 2-ї Державної Думи, обраний від селян Поділь-ської губернії в 1906 р. // Україна. – 1968. – № 3; До історії розвитку дру-карської справи на Вінниччині // Український історичний журнал. – 1969. - № 1; Три музеї одного села: Путівник. – Одеса: Маяк, 1970. – 68 с. (у співавтор. з Т. В. Підласком); До біографії селянина-вільнодумця С. М. Олійничука // Укра-їнський історичний журнал. – 1973. - № 8; Вироби Михайла Маслюка // Народ-на творчість та етнографія. – 1977. - № 3 (у співавтор.).

Літ.: Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 64.

ДРОВОЗЮК Лідія Миколаївна

(19.02.1954, с. Новоселиця Літинського району Вінницької об-ласті) – історик, педагог, краєзнавець. Кандидат педагогічних на-ук. У 1975 р. закінчила історичний факультет Вінницького дер-жавного педагогічного інституту, працювала у школі та в біблі-отеці. Доцент кафедри педагогіки Вінницького державного педа-гогічного університету ім. М. Коцюбинського. Захоплюється крає-знавством. Досліджує історію школи та педагогічної думки на По-діллі.

Тв.: Земства і народна школа на Правобережній Україні у 1904 – 1920 рр. – Вінниця, 1997. – 47 с.; Гласні Вінницького повітового земства про відрод-ження української національної школи (1911 – 1918) // Матеріали III історико-краєзнавчої конференції "Вінниця: минуле і сучасне", присвяченої 50-річчю виз-волення України від фашистських загарбників. – Вінниця, 1994. – С. 24 – 27; Нижча ремісниче і сільськогосподарська освіта на Правобережній Україні в кінці XIX – на поч. XX ст. // Наукові записки Вінницького державного педаго-гічного університету ім. М. Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія. – Вінниця, 2000. – Вип. 3. – С. 167 – 169; З історії загальноосвітньої школи на Поділлі у XVI – першій половині XIX ст. // Наукові записки Вінницького дер-жавного

педагогічного університету ім. М. Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія. – Вінниця, 2001. – Вип. 5. – С. 128 – 131.

ДРОВОЗЮК Степан Іванович

(11.02.1954, с. Торків Тульчинського району Вінницької області) – історик, краєзнавець, доктор історичних наук. У 1975 р. закінчив історичний факультет Вінницького педінституту, в яко-му працював викладачем, деканом історичного факультету. Про-фесор. Був також заступником голови Вінницької обласної держ-адміністрації, головою комітету у справах преси та інформації облдержадміністрації, заступником директора Вінницького торго-вельно-економічного інституту Київського національного торго-вельно-економічного університету. Ректор Вінницького обласно-го інституту післядипломної освіти педагогічних працівників. Досліджує різні аспекти історії Поділля 20 – 30-х рр. XX ст. Учас-ник і організатор регіональних історико-краєзнавчих конферен-цій.

Тв.: З історії діяльності добровільного товариства "Друзі дітей на Він-ниччині" (1932 – 1936) // 7-а Подільська історико-краєзнавча конференція. – Кам'янець-Подільський, 1987. – С. 52 – 54; Заяви та скарги селян як джерело з історії Вінниччини (1921 – 1928 рр.) // Тези доповідей восьмої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1989. – С. 71, 72; Депу-тати Всеукраїнських з'їздів Рад як виразники потреб інтересів подільського селянства // 8-а Подільська історико-краєзнавча конференція. – Кам'янець-Подільський, 1990. – С. 13, 14; Акціонерні товариства м. Проскурова на по-чатку 20-х рр. XX ст. // Хмельницькому 500: Тези науково-практичної конфе-ренції. – Хмельницький, 1991. – С. 15 – 16 (у співавт.); Селянський самосуд на Поділлі у 20-і рр. XX ст. (До питання про правосвідомість селянства) // V Всеукраїнська конференція "Розвиток історичного краєзнавства в контек-сті національного і культурного відродження України" (жовтень 1991 р.) / Те-зи доповідей і повідомлень. – К., 1991. – С. 275 – 277; Духовне життя поділь-ського селянства у 20-і роки // Тези доповідей X Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1991. – С. 101, 102; Листи, заяви та скар-ги селян як фольклористичне джерело // Проблеми етнографії і соціальної географії Поділля. – Кам'янець-Подільський, 1992. – С. 167 – 169; Духовне життя подільського селянства у 20-і роки XX ст. (схема

конкретно-істо-ричного дослідження) // Подільська старовина: Науковий збірник. – Вінниця, 1993. – С. 200 – 205; Правосвідомість подільського селянства у 20 – 30-і роки XX ст.: історіографія та джерела // Поділля в контексті української історії: Матеріали Всеукраїнської наукової конференції. – Вінниця, 2001. – С. 233 – 238; Масовий релігійний рух в Україні у 20-х рр. XX ст.: Історіографія проблеми // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 4. – Вінниця, 2002. – С. 247 – 253; Народна культура і "культурна революція": історіографія гуманітарного конфлікту // Історія України: Маловідомі імена, події, факти. – Вип. 20, 21. – К., 2002. – С. 186 – 199; Словесні форми про-тесту українського селянства проти сталінського режиму в кінці 20-х – 30-х рр.: історіографія проблеми // Український селянин: Збірник наукових праць. – 2002. – Вип. 6. – С. 24 – 26; Питання національної свідомості селянства 20 – 30-х рр. в українській історіографії // Етнічна історія народів Європи. – 2002. – Вип. 13. – С. 30 – 33; Народна культура в умовах утвердження тоталі-тарного режиму в Україні у 20 – 30-х рр. XX ст.: історіографія проблеми // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 5. – Вінниця, 2003. – С. 234 – 240; Людина, яка творила добро // "Україна була його лю-бов'ю...": Спогади про Іллю Шульгу. – Вінниця: О. Власюк, 2003. – С. 26, 27; Висвітлення духовних аспектів геноциду 1932 – 1933 рр. в українській істо-ріографії // Проблеми історії України: факти, судження, пошуки. – К.: Інсти-тут історії України НАН України, 2003. – Вип. 7. – С. 250 – 257; Соціально-психологічний портрет сільського "активіста" в українській історіографії // Проблеми історії України: факти, судження, пошуки. – К.: Інститут історії України НАН України, 2003. – Вип. 9. – С. 360 – 372; "Куркульська агітація": радянський міф чи історична реальність? (Історіографічні роздуми) // Укра-їна XX століття: культура, ідеологія, політика. – К.: Інститут історії Укра-їни НАН України, 2003. – Вип. 7. – С. 380 – 389; Духовні трансформації в українському селі в умовах суцільної колективізації: історіографія проблеми // Історіографічні дослідження в Україні. – К.: Інститут історії України НАН України, 2004. – Вип. 14. – С. 127 – 150; Українське селянство і національний церковний рух 20-х рр. XX ст.: історіографія // Український селянин: Збірник наукових праць. – 2004. – Вип. 8. – С. 47 – 50; Соціально-політичні настрої українського селянства у 20 – 30-х рр. XX ст.: історіографічний аспект // Проблеми історії України: факти, судження, пошуки. – К.: Інститут історії України НАН України, 2004. – Вип. 12. – С. 70 –

83; Сільські вчителі у куль-турно-духовних процесах 20 – 30-х рр. XX ст. (історіографічний аспект) // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського. Серія: Історія, 2004. – Вип. VIII. – С. 34 – 42; Національно-культурне та духовне життя українського селянства у 20 – 30-х рр. XX століття: історіографічний нарис [Монографія]. – Вінниця: О. Власюк, 2005. – 364 с.; Більшовицькі технології "перевиховання" української інтелігенції періоду "воєнного комунізму" // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцю-бинського. – Вип. XI: За матеріалами II Міжнародної наукової конференції "На-ціональна інтелігенція в історії та культурі України у XIX – XXI століттях". – Вінниця, 2006. – С. 193 – 198; Поведінка сільських активістів під час суцільної колективізації та голодомору українського народу (1932 – 1933) // Історія України. Маловідомі імена, події, факти. – Вип. 34. – К., 2007. – С. 67 – 79; Подільські чудеса у публікаціях 20-х рр. XX ст. // Релігійне життя Поділля: минуле і сучасне... – Вінниця, 2008. – С. 282 – 285.

Літ.: Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців… – С. 417; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 64, 65.

ДУДКЕВИЧ Дмитро Климентійович

(10.01.1937, с. Кинашів Тульчинського району Вінницької області – 29.11.2005, м. Вінниця) – журналіст, краєзнавець. Трудову діяльність розпочав у 1955 р. літературним працівником, завідувачем відділу редакції Тульчинської райгазети "Комуністичним шляхом" ("Зоря комунізму"). З 1957 по 1961 рік працював секретарем Тульчинського райкому ЛКСМУ, а згодом – інструктором райкому партії. У 1962 р. повернувся на журналістську ниву. Пра-цював завідувачем відділу Тульчинської райгазети, завідувачем відділу, заступником редактора обласної газети "Вінницька правда". Одночасно в 1968 р. закінчив факультет журналістики Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка, а у 1978 р. – факультет працівників преси ВПШ при ЦК Компартії України. В 1991 – 2000 рр. очолював редакцію газети "Вінниччина". З 2002 р. працював шеф-редактором, заступником головного редактора обласної газети "Подолія". Член Національної спілки журналістів України. Заслужений журналіст України. Автор численних пуб-лікацій на краєзнавчі теми.

Тв.: Тульчин // Історія міст і сіл Української РСР. Вінницька область. – К., 1972. – С. 628 – 640 (у співавторстві з А. О. Безсонним, Н. С. Квєтним).

Літ.: Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 66; Хай світлою буде пам'ять... [Некролог] // Подолія. – 2005. – 2 грудня.

ДЯЧОК Олег Олександрович

(28.05.1964, смт Вапнярка Томашпільського району Вінницької області) – історик, краєзнавець. У 1986 р. закінчив історичний факультет Дніпропетровського університету. Працює тут на ка-федрі історіографії та джерелознавства (з 1990 р.). Досліджує іс-торію України, в т. ч. Поділля XV – XVI ст., за творами іноземних авторів. З історії Поділля опублікував ряд робіт.

Тв.: Історія й географія Поділля XIII – XVII ст. за "Хронікою Європейської Сарматії" // Тези доповідей V Вінницької обласної історико-краєзнавчої кон-ференції. – Вінниця, 1987. – С. 78.

Літ.: Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців… – С. 205; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 66.

ЕРЛІХ Лариса Дмитрівна

(20.05.1948, м. Євпаторія, Крим) – музеєзнавець, краєзнавець. У 1970 р. закінчила філологічний факультет Харківського педагогічного інституту ім. Г. С. Сковороди. У 1972 – 1976 рр. працювала в Хмельницькому обласному краєзнавчому музеї. З 1977 р. працює у Вінницькому обласному краєзнавчому музеї: екскурсоводом, зав. відділом масової науково-освітньої роботи, вче-ним секретарем (з 1992 р.). Автор виставок "Колекція срібла Вінницького краєзнавчого музею", "Прикраси з колекції Вінниць-кого краєзнавчого музею", "Історія Вінницького краєзнавчого му-зею", "Відлуння минулого" та ін., а також краєзнавчих публікацій у наукових виданнях. Учасниця міжнародних та Всеукраїнських наукових конференцій.

Тв.: Вироби зі срібла в колекції музею // Подільська старовина: Науковий збірник. – Вінниця, 1998. – С. 69 – 79; Родинна реліквія Замойських // Там же. – С. 88 – 90; Предмети іудаїки в експозиції

Вінницького краєзнавчого музею // Проблеми Холокосту в Україні: Тези 1-ї міжнародної конференції. – Дніпро-петровськ, 2001; Колекція самоварів у збірці Вінницького краєзнавчого музею // Подільська старовина: Науковий збірник / До 85-річчя з часу заснування Вінницького обласного краєзнавчого музею. – Вінниця, 2003. – С. 33 – 37.

Літ.: Гальчак С. Д. Краєзнаці Вінниччини... – С. 66, 67.

ЄРОФЕЇВ Іван Федорович

(08.10 (26.10).1988, с. Андрушівка Погребищенського району – 27.11.1953, смт Ворзель Київської області) – письменник, історик, літературознавець, етнограф, фольклорист. У 1907 р. закінчив іс-торико-філологічний факультет Київського університету. Працю-вав на кафедрі історії української культури ВУАН та в музеї Сло-бідської України (Харків), викладав у вузах Харкова й Києва. Брав участь у роботі низки наукових комісій та товариств; активно співробітничав із Українським комітетом охорони пам'ятників культури. Член спілки селянських письменників "Плуг". Автор праць "Українські думи і їх редакції" (1910 р.), "До питання про Кармалюка" (1924 р.), "До питання про старі українські міри ваги та грошовий облік" (1927 р.), повісті "Олекса Довбуш" (1945 р.). Один із упорядників збірника документів "Устим Кармалюк" (1948 р.). Досліджував творчість Т. Шевченка, М. Гоголя, Г. Сковороди, П. Грабовського, В. Чумака та інших майстрів художнього слова. Автор багатьох розвідок з фольклористики, історії театру.

Тв.: Українські думи і їх редакції. – К., 1910; До питання про Кармалюка // Червоний шлях. – 1924. - № 6; До питання про старі українські міри ваги та грошовий облік // В кн.: Роботи з метрології. – Ч. 2. – Харків, 1927.

Літ.: Сарана Ф. Вшануймо його працю // Літературна Україна. – 1972. – 6 жовтня; Гальчак С. Д. Земля над Россю. – Вінниця, 1995. – С. 32 – 34; Бондарчук П. М. Єрофеїв Іван Федорович // Енциклопедія історії України. – К., 2005. – Т. 3. – С. 127.

ЖОВНІР Лариса Фролівна

(01.03.1947, м. Чернігів) – географ, краєзнавець, кандидат географічних наук (з 1984 р.). У 1970 р. закінчила географічний фа-

культет Київського університету. Доцент, завідувач кафедри еко-номічної та соціальної географії Вінницького педагогічного уні-верситету ім. М. Коцюбинського. Досліджує економіко-геогра-фічні аспекти сучасного Поділля, питання раціонального приро-докористування. Учасниця Подільських історико-краєзнавчих конференцій. Опублікувала понад 20 робіт.

Тв.: Розвиток агропромислового комплексу Вінницької області (1981 – 1985) // Тези доповідей V Вінницької обласної історико-краєзнавчої конферен-ції. – Вінниця, 1987; Удосконалення інфраструктури агропромислового комплексу Вінницької області // Проблеми економічної географії Поділля: Тези доповідей. – Кам'янець-Подільський, 1988. – С. 77 – 79 (у співавт.); Оптимизация эколого-экономических противоречий в условиях Подолья // Материа-лы научно-практической конференции. – Черновцы, 1990.

Літ.: Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців… – С. 209; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 67.

ЖУГІН Юрій Семенович

(21.06.1934, с. Михайлівка Андрієвського району Донецької області – 18.10.2006, м. Вінниця) – педагог, архівіст, краєзнавець. У 1956 р. закінчив Вінницький державний педагогічний інститут. Історик. Працював учителем середньої школи, викладачем у ву-зах Вінниці, на партійній роботі, директором Вінницького облас-ного партархіву. Член Національної спілки журналістів України. Автор наукових статей з історії України, підпільно-партизанської боротьби періоду Великої Вітчизняної війни (1941 – 1945 рр.), краєзнавства.

Тв.: Навечно в памяти народной: Очерк. – Одесса: Маяк, 1979. – 80 с. (в соавтор. с А. И. Степаненко).

Літ.: Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 68.

ЗАБАЙРАЧНИЙ Ілля Архипович

(03.08.1909, с. Заіковка Білокуракинського району Луганської області – 24.04.1998, м. Вінниця) – історик, краєзнавець, кандидат історичних наук. У 1938 р. закінчив Харківський державний біб-ліотечний інститут, у 1941 р. – Харківський державний педагогіч-ний університет, у 1947 р. – Вищу партійну

школу при ЦК ВКП(б) (Москва). У 1950 – 1960-х рр. викладав у Кам'янець-Подільському сільськогосподарському інституті, в 70-х – на початку 90-х років – доцент Вінницького політехнічного інституту. Досліджував істо-рико-партійні аспекти на Поділлі початку XX ст.

Тв.: Распространение искровской литературы на Подолии // Сборник трудов Каменец-Подольского сельскохозяйственного института. – Каме-нец-Подольский, 1957. – С. 9 – 13; Микола Павлович Тарногородський. – Оде-са: Маяк, 1972. – 119 с.; Мурованi Курилівці // Історія міст і сіл Української РСР. Вінницька область. – К., 1972. – С. 454 – 462 (у співавтор. з С. Д. Куче-ром); Джурин // Там же. – С. 710 – 718 (у співавтор. із Н. Б. Блаватником).

Літ.: Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців… – С. 417; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 68.

ЗАБАШТА Ростислав Васильович

(1959, м. Київ) – етнограф, мистецтвознавець. У 1982 р. закінчив Київський художній інститут. Працював у Музеї народної архітектури та побуту України (м. Київ), музеї українського гончарства (с. Опішня Полтавської області). Досліджує давнє народне мистецтво скульптури, каменотесного і гончарного ремесла Поділля, народної обрядовості та побуту. Учасник Подільських історико-краєзнавчих конференцій.

Тв.: Буша: Історико-краєзнавчий нарис. – Хмельницький: Облполіграф-видав, 1991. – 150 с. (у співавтор.); Каменярське мистецтво Поділля (сучас-ний стан і проблеми відродження) // Тези доповідей науково-практичної кон-ференції "Реставрація, консервація, атрибуція пам'яток мистецтва на Укра-їні". – Кам'янець-Подільський, 1989. – С. 112 – 114; До питання еволюції й формальнообразної структури монументальної скульптури слов'ян-язични-ків // VII Подільська історико-краєзнавча конференція. – Кам'янець-Подільсь-кий, 1987. – С. 38 – 40.

Літ.: Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців... – С. 210, 211.

ЗАБЛОЦЬКИЙ Анатолій Петрович

(01.10.1941, м. Майдан-Грузький (тепер: с. Вербівка) Літинського району Вінницької області – 02.11.1988, м. Вінниця) – жур-наліст, перекладач, краєзнавець. У 1959 – 1962 рр. навчався на філологічному факультеті Вінницького педінституту. Був мето-дистом Вінницького обласного Будинку народної творчості. З 1966 р. працював у редакції газети "Комсомольське плем'я" (м. Вінниця): старшим літпрацівником, завідувачем відділу листів, відділу шкільної та студентської молоді, відділу пропаганди. Пропагував польсько-радянську дружбу, перекладав твори сучасних польських письменників. Написав цикл есе та науково-популярних нарисів для юнацтва "З життя скарбів". Виступав із розвідками краєзнавчої тематики.

Тв.: Ямпіль // Історія міст і сіл УРСР. Вінницька область. – К., 1972. – С. 725 – 374.

Літ.: Хоменко Б. В. Заблоцький Анатолій Петрович // З-над Божої ріки... – С. 109.

ЗАБОЛОТНИЙ Данило Кирилович

(16 (28).12.1866, с. Чоботарка, тепер с. Заболотне Крижопільського району Вінницької області – 15.12.1929, Київ, похований у Заболотному) – видатний український мікробіолог, епідеміолог, академік АН СРСР (з 1929 р.), академік АН України (з 1922 р.), Пре-зидент АН України (1928 – 1929 рр.). Закінчив у 1891 р. фізико-ма-тематичний факультет Новоросійського (Одеського), у 1894 р. – медичний факультет Київського університетів. У 1894 – 1895 рр. працював лікарем у м. Кам'янці-Подільському. В 1898 р. ор-ганізував першу в Росії кафедру бактеріології. В 1924 – 1928 рр. – професор Військово-медичної академії в Ленінграді. Один з ос-новоположників вітчизняної епідеміологічної науки. Під час пе-ребування у Кам'янець-Подільському збирав відомості з історії та існуючих епідемій на Поділлі, які використав у наукових пра-цях і для розробки методів профілактики та лікування епідеміч-них хвороб.

Тв.: Вибрані праці. – К., 1969. – 393 с.; О применении антидифтеритной сыворотки в Подольской губернии // Подольские губернские ведомости. – 1896. – № 38; К вопросу о бактериологии холеры (из наблюдений над холер-ной эпидемией 1894 г. в

Подольской губернии) // Труды 1-го съезда врачей Подольской губернии 15 – 24 февраля 1895 г. – Каменец-Подольский, 1895. – С. 159 – 170; Исследования по чуме. – СПб., 1899.

Літ.: Білай В. Данило Кирилович Заболотний. – К.: Наук. думка, 1979. – 87 с.; Дроботько В. Г. Данило Кирилович Заболотний. – К., 1958. – 97 с.; Моско-вець С. С. Академік Д. К. Заболотний. – К., 1966. – 223 с.; Рябий М. О. Далека зіронька на життєвому полі: Поштовий роман академіка Д. К. Заболотного // Хочу все знати. – 1993. – 16 червня; Баженов Л. В. Поділля в працях дослідни-ків і краєзнавців… – С. 211; Брега Г. С. Заболотний Данило Кирилович // Ен-циклопедія історії України. – К., 2005. – Т. 3. – С. 184; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 68, 69.

ЗАВАЛЬНЮК Анатолій Пилипович

(02.06.1938, с. Юрківці, тепер: с. Лани Тиврівського району Вінницької області) – педагог, радіоінженер, краєзнавець. В 1952 – 1956 рр. навчався у Вінницькому педагогічному училищі, після закінчення якого працював учителем у середній школі с. Мефодіївки Зноб-Новгородського району Сумської області. Учасник освоєння цілинних земель (м. Кокчетав, Казахастан). У 1970 р. закінчив Новосибірський електротехнічний інститут. Тоді ж повернувся на Вінниччину. Працював на заводах ВО "Термінал", у СКТБ "Модуль" Вінницького політехнічного інституту. Захоплю-ється краєзнавством. Автор науково-краєзнавчого дослідження "Село Юрківці на Черленківщині. 400 років". Підготував до друку історико-документальну книгу "Село Юрківці і Яришівські маєт-ності".

Тв.: Село Юрківці на Черленківщині. 400 років: Історико-документаль-ний нарис. – Вінниця: Континент-ПРИМ, 2003. – 92 с.

ЗАВАЛЬНЮК Анатолій Федорович

(28.04.1942, с. Клини Волочиського району Хмельницької області) – композитор, фольклорист, краєзнавець. Закінчив оркестровий та історико-теоретичний факультети Львівської консерваторії ім. М. Лисенка (1967 р.), аспірантуру Інституту мистец-твознавства, фольклористики та етнографії ім. М. Рильського (1983 р.). З 1967 р. працює у Вінницькому педінституті. Кандидат мистецтвознавства, з 1985 р. – доцент, а з 2003 р. – професор Вінницького державного педагогічного

університету ім. М. Коцю-бинського. Декан музично-педагогічного факультету (з 1997 р.). Член Спілки композиторів України (1984 р.). Брав участь у ство-ренні меморіального музею композитора М. Леонтовича в с. Марківці Теплицького району Вінницької області. Учасник міжна-родних наукових конференцій. Основна проблематика його пу-блікацій пов′язана з дослідженням подільського музичного фольклору, творчістю українських композиторів. Автор статей і посібників, у тому числі монографії "Микола Леонтович. Дослід-ження, документи, листи".

Тв.: Микола Леонтович. Дослідження, документи, листи. – Вінниця, 2003; Традиційні літні обрядові пісні // Музика. – 1977. - № 5; Музей М. Д. Леонтови-ча на Вінниччині // Музика. – 1977. - № 6; Типологія українських літніх обрядо-вих пісень // Музика. – 1980. - № 4; Деякі риси східнослов'янської спільності в українських піснях літнього сонцестояння // Музика. – 1982. - № 1; Про роль традиційного фольклору в сучасному побуті села // Музыкальное искусство социалистического общества: Сборник. – К., 1982; Народнопісенні діалекти Поділля // Зб. матеріалів Вінницької обласної історико-краєзнавчої конфе-ренції. – Вінниця, 1997; Народні пісні Поділля – невичерпні скарби культури ук-раїнського народу // Зб. матеріалів наукової конференції. – Вінниця, 1997; Микола Леонтович – славетний український композитор // Вінницький альбом: Літературно-художній та історико-краєзнавчий альманах. – 3-й вип. – Він-ниця: Тезис, 2005. – С. 5 – 16; Микола Леонтович. Листи, документи, духовні твори. До 130-ї річниці від дня народження. – Вінниця: НОВА КНИГА, 2007. – 272 с.; Українські літні обряди та пісні. – Вінниця: НОВА КНИГА, 2008. – 304 с.

Літ.: Цвігун Т. О. Завальнюк Анатолій Федорович // Вінниччина фольклор-на... – С. 30; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 69, 70.

ЗАВАЛЬНЮК Іван Григорович

(10.08.1936, с. Лісова Лисіївка Калинівського району) – техні-к-будівельник, педагог, краєзнавець. У 1965 р. закінчив Вінницький будівельний технікум. З 1964 по 1979 р. працював майстром, в 1979 – 1999 рр. – старшим майстром виробничого навчання Вінницького вищого ПТУ № 5. Відмінник освіти України. Вийшовши на пенсію, захопився краєзнавством. Автор історич-

ного дослідження про рідне село. Підготував до друку також книгу "Родовід Завальнюків (1750 – 2000 роки) села Лісової Лисіївки".

Тв.: Історія села Лісова Лисіївка. – Вінниця: Тірас, 2003. – 96 с.

ЗАВАЛЬНЮК Костянтин Вікторович

(19.02.1963, с. Комарів, нині с. Урожайне Тиврівського району Вінницької області) – історик, архівіст, краєзнавець, кандидат історичних наук (1999 р.), член Національної спілки журналістів України. У 1984 р. закінчив історичний факультет Вінницького педагогічного інституту, вчителював. З 1994 р. працівник Державного архіву Вінницької області. Дійсний член Центру дослідження історії Поділля Інституту історії України при Кам'янець-По-дільському національному університеті, член правління Вінниць-кої обласної організації Національної спілки краєзнавців України. Основні напрямки досліджень: історія повстанського руху 20-х років XX ст. на Поділлі, літературно-мистецьке Поділля, палеоу-фологія та ін. Автор більше 70 науково-краєзнавчих та наукових праць. Учасник Всеукраїнських, регіональних наукових, науково-практичних, історико-краєзнавчих конференцій. Лауреат облас-них премій ім. О. Гетьмана та К. Гришина. Член історичного клубу "Холодний Яр".

Тв.: Торговельні зв'язки Східного Поділля з Білорусією в другій половині XIX ст. // Тези доповідей XIV Вінницької обласної історико-краєзнавчої кон-ференції. – Вінниця, 1995; Аномальні явища в подільському небі в 1912 – 1913 рр. // Тези доповідей XV Вінницької обласної історико-краєзнавчої конферен-ції. – Вінниця, 1996; Журавлівське повстання 1920 р. // Тези доповідей XVI Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1997; Ананій Волинець – організатор повстанського руху на Поділлі в 1917 – 1920 роках // Тези доповідей та повідомлення XVII Вінницької обласної історико-краєзнав-чої конференції. – Вінниця, 1998; Повстанський генерал з Федорівки // Тези доповідей та повідомлення XVIII Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1998; Торгівля промисловими товарами між Україною та Білорусією у другій половині XIX ст. // УІЖ. – 1998. – № 4; Український ге-нерал Яків Гандзюк // Тези доповідей та

повідомлення XIX Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1999; Лицарі волі. Повстанський рух на Поділлі у персоналіях (20-і роки XX ст.). – Вінниця: Логос, 2000. – 286 с.; Дмитро Гейден – перший редактор першого часопису Вінниччини // Укра-їнська періодика: Історія і сучасність / Доповіді та повідомлення 7-ї Всеук-раїнської науково-теоретичної конференції. – Львів, 2002. – С. 614 – 618; Українська амазонка Олександра Соколовська (отаманша "Маруся") // Істо-рія міст і сіл Великої Волині: Науковий збірник "Велика Волинь" / Праці Жито-мирського науково-краєзнавчого товариства дослідників Волині. – Ч. 2. – Жи-томир, 2002. – С. 34 – 37; Трагедія отамана Волинця. – К.: Діокор, 2002. – 288 с. (у співавт. з Р. М. Ковалем); Микола Міхновський. Самостійна Україна / Упорядники Р. Коваль, В. Рог, К. Завальнюк. – К.: Діокор, 2002. – 80 с.; Мате-ріали до біографії Я. В. Гальчевського (за документами держархіву Вінницької області) // Історичне краєзнавство в системі освіти України: здобутки, про-блеми, перспективи: Науковий збірник. – Кам'янець-Подільський: Абетка-НОВА, 2002. – С. 225 – 230; Сальнику, що в імені твоїм? // Подільська старо-вина: Науковий збірник / До 85-річчя з часу заснування Вінницького обласного краєзнавчого музею. – Вінниця, 2003. – С. 82 – 85; Отаман-галичанин Іван Голуб: повстанець і журналіст // Українська періодика: історія і сучасність: Доповіді та повідомлення 8-ї Всеукраїнської науково-теоретичної конфе-ренції. – Львів, 2003. – С. 868 – 874; Український державний і громадський діяч П. І. Чечель (1890 – 1951) // Житомиру – 1125 (884 – 2004): Наук. зб. "Велика Волинь": Праці Житомирського науково-краєзнавчого товариства дослідни-ків Волині. – Т. 31. – Житомир: Косенко, 2004. – С. 346 – 349; Орел Подільсь-кого краю: Історико-документальні нариси. – К., Львів: Галицька видавнича спілка, 2004. – 48 с. (у співавтор. з В. Рєзніком та Л. Філоновим); Останній із визначних Щеньовських: Черленківська минувшина. – Вінниця, 2004. – 48 с.; Життя в ім'я України. – Вінниця: О. Власюк, 2005. – 128 с.; Провісники волі: Науково-довідкове видання. – Літин, 2005. – 352 с.; Перший секретар Вінницького обкому КП(б)У В. Чернявський (штрихи до об'єктивного історич-ного портрету) // Вінниччина: минуле та сьогодення. Краєзнавчі досліджен-ня. – Вінниця: ДП ДКФ, 2005. – С. 131 – 136 (у співавтор. з В. П. Лацибою, О. К. Струкевичем); Білоруське кіно творилось у с. Селище, або Тиврівщина кінематографічна // Там же. – С. 233 – 236; Часопис січових стрільців "Стрі-лецька думка" // Кобудь – Костянтинів – Старокостянтинів: історія, архео-логія, архітектура. Науковий

збірник "Велика Волинь": Праці Житомирського науково-краєзнавчого товариства дослідників Волині. – Т. 34. – Старокостянтинів, 2006. – С. 101 – 105 (у співавторстві з Т. В. Стецюк); Земні сліди "зоряних воєн". – Вінниця: Книга-Вега, 2006. – 120 с.; Бабчинецько-Ямпільське повстання 1921 року // Друга Могилів-Подільська краєзнавча конференція. – Могилів-Подільський; Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2006. – С. 164 – 169 (у співавторстві з Т. В. Стецюк); Володимир Чернявський – організатор і жертва політичного терору на Вінниччині // Реабілітовані історією. Вінниць-ка область... – Кн. 1. – Вінниця: ДП "ДКФ", 2006. – С. 630 – 642 (у співавтор. з В. Лацибою, О. Струкевичем); Микола Нарушевич: співець із "Розстріляного відродження" // Там само. – С. 741 – 746; Натхненний вічністю (Валеріан Тар-ноградський у поезії та в житті) // Там само. – С. 751 – 757; "Логіка" сталінського судочинства // Там само. – С. 824 – 826; "Неозброєний, але небезпеч-ний" // Там само. – С. 870 – 872.; Отаман Семен Заболотний – новітній козак-чорноморець з роду Заболотних // Матеріали XII Подільської історико-краєзнавчої конференції / Ред. кол.: Завальнюк О. М., Войтенко В. І., Баженов Л. В. (відповід. редактор) та ін. – Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2007. – Т. 1. – С. 417 – 431 (у співавтор. з Т. В. Стецюк); "Як на вільне, на радісне свято...". – Ч. 1: Українська поезія доби національно-визвольних змагань (1917 – 1921 рр.). – Вінниця: Видавництво-друкарня "Діло".тм СПД Данилюк В. Г., 2007. – 76 с. (у співавтор. з Т. Стецюк); Нові документи про К. В. Широцького (Ше-роцького) // Вінниччина: минуле та сьогодення. Краєзнавчі дослідження. – Вінниця, 2007. – С. 72 – 75; Вінниця: Історичний нарис. – Вінниця: Книга-Вега, 2007. – 304 с. (чл. авторського колективу); Поет, учений, патріот Володи-мир Свідзинський (1885 – 1941) // Подільська старовина. – Вип. IV. – Вінниця, 2008. – 296 – 307 (у співавтор. з Т. В. Стецюк); Червоний смерч над Поділ-лям. – Вінниця: ДП "Державна картографічна фабрика", 2008. – 248 с. (у спів-автор. з Т. В. Стецюк); Східне Поділля в добу Центральної Ради та Геть-манату П. Скоропадського (березень 1917 р. – грудень 1918 р.): Збірник доку-ментів та матеріалів. – Вінниця: О. Власюк, 2008. – 208 с. (Упорядник; у спів-автор. із Т. Стецюк); Початки краєзнавчих досліджень на Поділлі // Краєзнав-ство в системі розвитку духовності і культури регіону: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. 21 – 23 жовтня 2008 р., Вінниця. – Вінниця, 2008. – С. 35 – 39 (у співавтор. з Т. В. Стецюк); Незламні. Ямпільці в обороні державності: 1917 – 1925 рр. –

Вінниця: Книга-Вега, 2009. – 228 с. (у співавтор. з С. М. Борсуковським).

Літ.: Гальчак С. Д. Завальнюк Костянтин Вікторович // Краєзнавці Украї-ни: сучасні дослідники рідного краю... – С. 75; Гальчак С. Д. Краєзнавці Він-ниччини... – С. 70, 71.

ЗАВАЛЬНЮК Олександр Михайлович

(28.11.1951, м. Сміла (тепер: Черкаської області) – історик, педа-гог, краєзнавець. У 1972 р. закінчив історичний факультет Кам'я-нець-Подільського педагогічного інституту. В 1980 р. в Київсько-му державному університеті ім. Т. Г. Шевченка захистив канди-датську дисертацію на тему: "Селянський аграрний рух на Пра-вобережній Україні (березень 1917 – січень 1918 рр.). У 1982 – 1984 рр. працював заступником, в 1993 – 2001 рр. – деканом істо-ричного факультету Кам'янець-Подільського державного універ-ситету. З листопада 2001 р. – виконуючий обов'язки, з січня 2002 р. – ректор цього університету. Професор. Заслужений працівник освіти України (2004 р.). Академік АН вищої освіти України, Між-народної Кадрової Академії. Член Національної ради з історично-го краєзнавства, міжвідомчої координаційної ради з питань крає-знавства при Президії НАН України, наукового товариства Нес-тора Літописця, член правління Всеукраїнського товариства ім. Івана Огієнка, лауреат премії ім. Івана Огієнка (2009 р.), Все-української премії ім. Д. Яворницького, голова осередку Украї-нського історичного товариства ім. М. С. Грушевського, обласного відділу Академії наук вищої освіти України, керівник регіональ-ного відділення всеукраїнського фонду ім. М. Драгоманова. Де-легат II та IV з'їздів Національної спілки краєзнавців України. Член правління Національної спілки краєзнавців України. Ві-домий як дослідник вищої університетської освіти періоду Ук-раїнської революції 1917 – 1920 рр., створення й бойової діяль-ності Української Галицької армії, в т. ч. на території Вінниччини. Автор понад 400 наукових праць, з них – 30-и монографій і нав-чальних посібників, численних краєзнавчих публікацій. Органі-затор та активний учасник багатьох міжнародних, Всеукраїн-ських, регіональних наукових, науково-практичних, історико-краєзнавчих, вузівських конференцій.

Тв.: Боротьба трудового селянства Вінниччини за здійснення декрету про землю (жовтень 1917 – січень 1918 рр.) // Тези доповідей II Вінницької облас-ної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1984. – С. 26, 27; До питання про утворення і численний склад Вінницької більшовицької організації у 1917 році // Тези III Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Він-ниця, 1985. – С. 4, 5; Загони червоної гвардії на Вінниччині (жовтень 1917 – січень 1918 рр.) // Тези доповідей IV Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1986. – С. 3; І. І. Огієнко у Вінниці // Тези доповідей XII-ї Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. - Вінниця, 1993. – С. 43, 44; Культурне будівництво на Вінниччині в 1918 – 1920 рр. // Тези доповідей VI Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1998. – С. 41; Утворення партійних і комсомольських осередків на Вінниччині у 20-х рр. // Тези доповідей VII Вінницької обласної краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1989. – С. 33, 34; Приватне володіння у Вінницькому повіті на початку XX ст. // Тези доповідей X Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1991. – С. 49, 50; Профспілкові організації Вінниці в 1917 – 1920 ро-ках // Матеріали IX Подільської історико-краєзнавчої конференції. – Кам'я-нець-Подільський, 1995. – С. 61, 62; (у співавтор. з А. Суровим); Українська Галицька армія на Поділлі (липень 1919 – травень 1920 рр.): Історичний нарис. – Кам'янець-Подільський: Абетка-НОВА, 2001. – 148 с. (у співавтор. з С. В. Олійником); Українська влада і подільські євреї (1919 – 1920 рр.) // Між-національні відносини в контексті українського державотворення: історія та сучасність. Науковий збірник. – Кам'янець-Подільський, 2001. – С. 73 – 85; По-дільські бібліотеки наприкінці XIX – на початку XX ст. // Освіта, наука і куль-тура на Поділлі: Збірник наукових праць. – Кам'янець-Подільський, 2002. – Т. 2. – С. 3 – 15 (у співавтор. з О. Б. Комарніцьким); Подільські містечка в добу Української революції (1917 – 1920 рр.) [Монографія]. – Кам'янець-Поділь-ський: Абетка НОВА, 2005. – 320 с. (у співавтор. з О. Б. Комарніцьким); Міс-течка Могилівщини в добу Української революції 1917 – 1920 рр. // Друга Мо-гилів-Подільська краєзнавча конференція. – Могилів-Подільський; Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2006. – С. 145 – 157 (у співавтор. з О. Б. Комарніцьким); Портрет історика-професіонала // Наукові праці Кам'янець-Подільського на-ціонального університету: Історичні науки. – Кам'янець-Подільський, 2008. – Т. 18. – С. 9 – 18; Земства Поділля в добу

Української революції 1917 – 1920 рр. – Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2009. – 220 с. (у співавтор. з В. Б. Сте-цюком).

Літ.: Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців... – С. 211.

ЗАГОРОДНІЙ Іван Максимович

(03.09.1942, с. Савчине Крижопільського району Вінницької області) – юрист, краєзнавець. Трудове життя розпочав на підприємствах Донбасу. Після строкової служби в армії закінчив Харківський юридичний інститут. Працював в органах прокуратури, потім впродовж 30-и років проходив службу в Комітеті державної безпеки України на посадах слідчого, оперативного працівника. Обіймав різні керівні посади в центральному апараті Служби безпеки України. Біля 6-и років очолював Управління СБ України у Вінницькій області. Генерал-майор. Досліджує історію Поділля періоду Другої світової війни. Особливий інтерес прояв-ляє до колишньої ставки А. Гітлера "Вервольф", що знаходилась неподалік Вінниці.

Тв.: Руїни "Вервольфу" свідчать. – Вінниця: Консоль, 2002. – 208 с.; Став-ка Гитлера "Вервольф" в пространстве и времени. – Винница: ООО "Кон-соль", 2007. – 256 с.; Втрачені покоління. – Вінниця: Едельвейс, 2010. – 854 с.

Літ.: Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 71, 72.

ЗАЄЦЬ Іван Іванович

(16.01.1921, с. Рудька Зарічанського району Дніпропетровської області – 02.07.2007, м. Вінниця) – історик, археолог, краєзнавець, музеєзнавець, кандидат історичних наук (з 1975 р.). У 1955 р. закінчив історичний факультет Грозненського університету. Протягом 70-х років був директором Вінницького обласного крає-знавчого музею. З 1980 р. працював у Вінницькому державному педагогічному інституті (тепер державний педагогічний універси-тет ім. М. Коцюбинського). Професор кафедри історії слов'ян-ських народів. Кандидатська дисертація: "Давні землероби се-редньої течії Південного Бугу в другій половині IV тисячоліття до нашої ери". Досліджував пам'ятки трипільської культури Схід-ного Поділля. Учасник регіональних історико-краєзнавчих конфе-ренцій. Опублікував

близько 100 робіт, в т. ч. монографію "Три-пільська культура на Поділлі" (2001 р.). Дійсний член Центру до-слідження історії Поділля Інституту історії України НАН України при Кам'янець-Подільському національному університеті.

Тв.: Діяльність Вінницького краєзнавчого музею в 60-х роках // Тези допо-відей VII Вінницької обласної краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1989. – С. 6; Отчет о проделанной работе археологической экспедицией Винницкого краеведческого музея за 1973 год. – Винница, 1973. – Фонды областного краеведческого музея. – 9 с.; Пам'ятки трипільської культури на території Південного Побужжя // Матеріали 3-ї Подільської історико-краєзнавчої конференції. – Львів, 1970. – С. 105, 106; Кліщів – нове поселення трипільської куль-тури // Археологія. – К., 1973. – № 10. – С. 48 – 61; Трипольское поселение Клищев на Южном Буге // СА. – 1974. – № 4. – С. 180 – 200; Курганный комп-лекс раннескифского времени у с. Тютьки Винницкой области // СА. – 1976. – № 1. – С. 256 – 260; Керамический комплекс Клищева // КСИА АН СССР. – 1986. – № 185. – С. 14 – 21 (в соавтор.); Тваринницька направленість господарства трипільських племен на Південному Бузі в другій половині IV тис. до н. е. // Проблеми економічної географії Поділля: Тези доповідей. – Кам'янець-Подільський, 1988. – С. 179 – 180; Трипольская культура Побужья в свете технологического изучения ее керамики // Проблеми історії та археології давнього населення Української РСР. – Одеса, 1989. – С. 72 – 73 (в співав-тор.); Интерьер жилищ трипольского поселения Клищев // Раннеземледель-ческие поселения-гиганты трипольской культуры на Украине: тезисы докладов I полевого семинара. – Тальянки, 1990. – С. 69 – 73; Модель житла з трипільського поселення Ворошилівка // Археологія. – 1992. – № 3. – С. 130 – 132 (у співавтор.); Поселение трипольской культуры Клищев на Южном Буге. – К.: Наукова думка, 1992. – 176 с. (у співавтор. з С. Рижовим); Трипіль-ське поселення Ворошилівка на Південному Бузі // Подільська старовина. – Вінниця, 1993. – С. 53 – 77 (у співавтор.); Людина і природа Поділля від кам'яного до раннього залізного віку. – Вінниця, 1999. – 116 с. (у співавтор.); Хлібороби трипільської культури Поділля // Поділля в контексті української історії: Матеріали Всеукраїнської наукової конференції. – Вінниця, 2001. – С. 45 – 54; Трипільська культура на Поділлі. – Вінниця: Тезис, 2001. – 184 с.; Бушанський природничо-археологічний та архітектурно-скульптурний комп-лекс // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 5. –

Він-ниця, 2003. – С. 7; Соціальний устрій трипільських племен Поділля // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 7. – Вінниця, 2004. – С. 92 – 97; До портрета В. П. Воловика // Вінниччина: минуле та сьогодення. Краєзнавчі дослідження. – Вінниця: ДП ДКФ, 2005. – С. 25, 26; Наш край у глибині століть // Вінницький альбом: Літературно-художній та історико-краєзнавчий альманах. – 3-й випуск. – Вінниця: Тезис, 2005. – С. 335 – 337; Витоки духовної культури українського народу. – К.: Аратта, 2006. – 328 с.

Літ.: Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців… – С. 214; Гальчак С. Д. Заєць Іван Іванович // Краєзнавці України: сучасні дослідники рід-ного краю... – С. 77; Винокур І. С. Правдива сповідь професора // Педагог (м. Вінниця). – 2005. – Лютий (№ 8); Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 72, 73; Мазур В. М. Життєві дороги І. І. Зайця – військового, науковця, педагога // Вінниччина: минуле та сьогодення. Краєзнавчі дослідження. – Вінниця, 2007. – С. 13 – 18; Григорчук П. С. Життя, віддане людям // Там само; - С. 21 – 22; Хоменко Б. В. У невтомному пошуку істини і добра // Там само; - С. 22 – 26; Денисик Г. І. У моїй пам'яті – назавжди // Там само; - С. 26 – 27; Лисий А. К. Із недалекого минулого // Там само; - С. 40 – 41; Калитко С. Л. Великий трудівник // Там само; - С. 47 – 50; Косаківський В. А. Заєць І. І. – людина, вчений, педагог // Там само. – С. 52 – 55.

ЗАПЛОТИНСЬКА Олена Олександрівна

(26.07.1979, м. Погребище Вінницької області) – дослідниця української історії другої половини XX ст. У 2001 р. закінчила істо-ричний факультет Вінницького державного педагогічного універ-ситету. В 2001 – 2005 рр. – аспірантка Інституту історії України НАН України. В 2001 – 2004 рр. – провідний бібліограф наукової бібліотеки, 2004 – 2005 рр. – молодший науковий співробітник, з 2005 р. – науковий співробітник відділу новітньої історії та полі-тики Інституту історії України НАН України. У 2006 р. захистила кандидатську дисертацію на тему: "Інтелектуальний нонконфор-мізм в Україні в 60 – 70-х роках XX століття (Історико-культурний аспект)".

Тв.: Українське шістдесятництво: визначення дефініцій та історіогра-фія проблеми // Український історичний збірник 2002. – Вип. 5. – К., 2003; Лі-тературно-мистецьке життя України в

дзеркалі партійної політики 1960-х років // Україна XX ст.: Культура, ідеологія, політика: Зб. ст. – Вип. 8. – К., 2005; Літературно-мистецький простір 1970-х: Політика партії та інтелек-туальний нонконформізм // Україна XX ст.: Культура, ідеологія, політика. Зб. ст. – Вип. 9. – К., 2005.

Літ.: Інститут історії України НАН України. 1936 – 2006… - К., 2006. – С. 544, 545.

ЗАРЕМБА Сергій Захарович

(23.01.1947, с. Підберезzя Горохівського району Волинської області – 27.01.2003, с. Пасинки Шаргородського району Вінниць-кої області) – історик, краєзнавець, пам'яткознавець, доктор істо-ричних наук, заслужений діяч науки і техніки України, член Ук-раїнського комітету Міжнародної ради з питань пам'яток і визнач-них місць (ICOMOS). Своєю "малою батьківщиною" вважав Шаргородщину, звідки родом його батьки і куди родина поверну-лася в 1952 р. Довгий час жив у с. Пасинки Шаргородського рай-ону, де за заповітом й похований (помер в м. Києві). Закінчив Ко-пистиринську середню школу цього ж району, а в 1969 р. – істо-ричний факультет Одеського державного університету ім. І. Меч-никова. В 1969 – 1971 рр. методист, консультант правління Одеської обласної організації Українського товариства охорони пам'яток історії та культури, 1971 – 1974 рр. – аспірант Інституту історії Академії наук Української РСР, 1974 – 1979 – молодший на-уковий співробітник відділів історії феодалізму, джерелознав-ства та допоміжних історичних дисциплін, 1979 – 1986 – старший науковий співробітник відділу історико-краєзнавчих досліджень Інституту історії Академії наук УРСР, 1986 – 1990 рр. – доцент ка-федри політичної історії Київського інженерно-будівельного ін-ституту. З 1990 р. – заступник голови Українського товариства охорони пам'яток історії та культури (УТОПІК). В 1991 – 2003 рр. директор Центру пам'яткознавства Національної Академії наук України. Досліджував історію українського літописання, питання історичного краєзнавства. Виокремив пам'ятникознавство як на-уковий напрямок в системі спеціальних історичних дисциплін, спрямований на дослідження історико-культурної спадщини. Те-ма кандидатської дисертації (1974 р.): "Хронологія українського літописання другої половини XVII – початку XVIII ст.", докторсь-кої (1996 р.) –

“Українське пам’яткознавство: історія, теорія, су-часність”. Один із організаторів Всеукраїнських наукових конфе-ренцій з історичного краєзнавства. Відповідальний секретар ре-дакційної колегії та автор окремих розділів першого тому другої книги восьмитомника “Історія Української РСР”, член редколегій часописів “Київська старовина”, Вісник УТОПІК”, періодичних збірок наукових праць “Нові дослідження пам’яток козацької до-би в Україні” (випуски І – ХІ), “Проблеми архівознавства і дже-релознавства”, головний редактор збірки наукових статей “Праці Центру пам’ятникознавства” (випуски І – V), автор майже 150 праць.

Тв.: Хронологічні системи літописів Самовидця, Г. Граб’янки, С. Величка // Український історичний журнал. – 1974. - № 8; До питання про предмет історичного краєзнавства: історіографічний огляд // Республіканська науко-ва конференція з історичного краєзнавства на Україні в період побудови соці-алістичного суспільства // Друга республіканська наукова конференція з іс-торичного краєзнавства, 19 – 21 жовтня 1982 р., м. Вінниця: Тези доповідей. – К., 1982; Українське пам’яткознавство. Історія, теорія, сучасність. – К., 1995; Українське товариство охорони пам’яток історії та культури: Істо-ричний нарис. – К., 1998; Нариси з історії українського пам’яткознавства. – К., 2002.

Літ.: Заремба С. З. // Інститут історії України Національної Академії на-ук України. 1936 – 2006. – К., 2006; Калитко С. Л. Внесок С. З. Заремби у роз-виток історичного краєзнавства України // Матеріали ХІ Подільської істори-ко-краєзнавчої конференції. – Кам’янець-Подільський, 2004; Калитко С. Л. Проблеми історичного краєзнавства в науковому доробку С. З. Заремби // Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії / Вінницький дер-жавний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського. – Вінниця, 2004; Овчаренко П. Заремба С. З. // Вчені Інституту історії України [НАН України]: Біобібліографічний довідник. – К., 1998. – Вип. 1; Овчаренко П. Заремба С. З. // Краєзнавці України (Сучасні дослідники рідного краю). – К; Кам’янець-Поділь-ський, 2003. – Т. 1; Український історик Сергій Заремба: документи та мате-ріали до біографії / Упоряд. Т. І. Ківшарь. – К., 2007.

ЗАХАР'ЇН Іван Миколайович

(08. (20).11.1839, за іншими даними – 1833, м. Тамбов, Росія – 07. (20).10.1906, м. Кисловодськ, Росія) – російський нарисовець. Навчався в Тамбовському повітовому училищі (1844 – 1851 рр.) і Тамбовській гімназії (за іншими даними – освіту отримав у приватному навчальному закладі). Служив офіцером у війську, мировим посередником. У 1879 – 1880 рр. – мировий суддя Літинського повіту Подільської губернії. У 1880 – 1882 рр., будучи мировим суддею у м. Хмільнику, перебував під судом за звинуваченням в убивстві. Після року домашнього арешту був виправданий. Друкувався у багатьох російських журналах та газетах. Автор дослідження «Мировой суд в Подолии». Значний історико-краєзнавчий інтерес становить його щоденник за 1873 – 1905 рр.

Тв.: Мировой суд в Подолии // Русская старина. – 1897. – №№ 2 – 7.

Літ.: Русские писатели. 1800 – 1917: Биографический словарь. – М., 1992. – Т. 2. – С. 331 – 332; Подолинний А. М. Захар'їн Іван Миколайович // З-над Божої ріки. – 2-е вид. – С. 124, 125; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини… - С. 73.

ЗАХАРЧЕНКО Володимир Іванович

(1954, с. Малі Коровинці Чуднівського району Житомирської області) – економгеограф, кандидат географічних наук, доцент. Закінчив географічний факультет Львівського університету. Пра-цює на кафедрі географії Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського. Досліджує сучасні проблеми економічного розвитку Вінницької і Хмельницької областей.

Тв.: Взаємодія територіальних систем промисловості і розселення в народногосподарському комплексі Вінницької області // Проблеми економічної географії Поділля: Тези доповідей. – Кам'янець-Подільський, 1988. – С. 32 – 34 (у співавторстві).

Літ.: Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців... – С. 215.

ЗБОРОВСЬКИЙ Іполит Чеславович

(1875, с. Яланець, тепер Бершадського району Вінницької області – 08.08.1937) – краєзнавець, етнограф, музеєзнавець, кооператор, громадський діяч. Навчався в художній школі Одеси, завершив освіту в Мюнхені. Засновник на Вінниччині перших кредитних споживчих сільськогосподарських товариств (1907 – 1927 рр.). З 1911 р. захопився збором записів фольклору, етнографічних матеріалів Поділля. В 1917 р. заснував у Бершаді краєзнавчий музей. Тоді ж був репресований гетьманською владою. Після звільнення з тюрми працював у Києві. На початку 1919 р. повернувся в рідне село, де займався кооперативними справами. У 1920 р. став фундатором наукового товариства ім. Антоновича, заснував у Бершаді краєзнавчий музей, який очолював протягом 1920 – 1922 років. У 1927 р. організував краєзнавчий музей у Тульчині, реставрував будинок, у якому жив П. І. Пестель, брав участь у створенні Тульчинського краєзнавчого товариства. В 1930 р. репресований. Через 3 роки знову повернувся в с. Яланець. Працював у Тиманівському санаторії та агрономом в Яланецькому колгоспі. У 1937 р. репресований втретє. 08.08.1937 року розстріляний.

Тв.: Кое-что о писании // ПЕВ. – 1902. – № 15. – С. 363 – 367.

Літ.: Памятники истории и культуры Винницкой области. Материалы к своду памятников истории и культуры… – К., 1990. – Вып. 8. – С. 18 – 20; Кот С. І. І. Ч. Зборовський і розвиток краєзнавства на Поділлі // VI Всеук-раїнська наукова конференція з історичного краєзнавства. – Луцьк, 1993. – С. 221, 222; Кот С. Іполит Зборовський – музеєзнавець і дослідник української старовини // Київська старовина. – 1996. - № 6. – С. 82 – 86; Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців… – С. 216; Степаненко А. Г. Об-палені світанки. – Вінниця: Велес, 2002. – С. 117 – 122; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 74; Гальчак С. Д. Краєзнавство Східного Поділля... – С. 39, 40; Кот С. І. Зборовський Іполит Чеславович // Енциклопедія історії Ук-раїни. – К., 2005. – Т. 3. – С. 305, 306; Рекрут В. П. Будівничі кооперації Віннич-чини: Іполит Зборовський // Кооператор Поділля. – 2006. – 27 червня; Кароє-ва Л. Р. Трагічна доля одного з фундаторів музеєзнавства та краєзнавства на Поділлі // Реабілітовані історією. Вінницька область. – Вінниця, 2006. – Кн. 1. – С. 729 – 734.

ЗЕКЦЕР А.

(Дати народження і смерті невідомі). Історик, краєзнавець. В 20-і рр. XX ст. проживав у Вінниці, був активним членом Кабінету виучування Поділля при Вінницькій філії ВУАН (1924 – 1929 рр.). Досліджував події революції 1905 р. на Поділлі.

Тв.: 1905 рік на Поділлі. – Ч. 1. Аграрні заколоти та заворушення най-митів рр. 1904 – 1906. – Вінниця, 1925. – 43 с.; – Ч. 2. Робітничий рух та ді-яльність робітничих організацій рр. 1905 – 1906. – Вінниця, 1925. – 125 с.

Літ.: Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців … – С. 418; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 75.

.

ЗЕЛЕНЮК Іван Степанович

(1909, м. Джурин, тепер Шаргородського району Вінницької області (за деякими даними – в Іркутській губернії, Росія) – 05.12.1966, м. Кам'янець-Подільський) – історик, краєзнавець, кандидат історичних наук (з 1952 р.), громадсько-політичний ді-яч, депутат Верховної Ради України (1941 – 1947 рр.). Учасник Ве-ликої Вітчизняної війни. У 1946 р. закінчив історичний факультет Чернівецького університету. В 1944 – 1945 рр. перший секретар Чернівецького обкому КПУ. В 1946 – 1966 рр. ректор Кам'янець-Подільського педагогічного інституту. Спеціалізувався на дослід-женні революційного руху на Поділлі 1905 – 1917 рр. Працював над докторською дисертацією "1917 рік на Поділлі". Організатор 1-ї Подільської історико-краєзнавчої конференції (1965 р.).

Тв.: 1917 рік на Поділлі. – Львів: Каменяр, 1966. – 166 с.; Революційний рух на Поділлі в період народної революції 1905 – 1907 рр. у Росії // Наукові за-писки Кам'янець-Подільського педагогічного інституту. – Хмельницький, 1956. – Т. 3. – С. 3 – 50; Селянський рух на Поділлі в роки столипінської ре-акції (1907 – 1914) // Наукові записки Кам'янець-Подільського педагогічного ін-ституту. – Хмельницький, 1958. – Т. 5. – С. 3 – 31.

Літ.: Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців… – С. 216, 217; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 74, 75; Філінюк А. Г. Іван Сте-панович Зеленюк // Кам'янець-Подільський державний університет в особах. – Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2003. – Т. 1. – С. 141 – 156.

ЗЕНІНА Алла Миколаївна

(03.10.1930, с. Лучинець Мурованокуриловецького району Він-ницької області – 23.06.1988, м. Київ) – історик. Кандидат історич-них наук (1970 р.). У 1953 р. закінчила історичний факультет Хар-ківського університету, в 1956 – аспірантуру цього вузу. З 1956 р. викладач кафедри історії КПРС Харківського університету. В 1958 – 1960 рр. – викладач Південносахалінського університету марк-сизму-ленінізму, в 1966 – 1972 рр. – старший викладач кафедри історії КПРС Харківського університету. З 1973 р. до виходу на пенсію (1985 р.) працювала в Інституті історії АН УРСР (молод-шим та старшим науковим співробітником відділу історії дружби народів СРСР). Досліджувала проблеми історії УСРР – УРСР, взаємозв'язки українського народу з російським, білоруським і молдавським народами. Брала участь у написанні колективних монографій "Великий советский народ" (1976 р.), "Нерушимая дружба украинского и белорусского народов" (1978 р.), "Неруши-мая дружба украинского и молдавского народов в период соци-ализма" (1980 р.), "Дружба и братство украинского и русского на-родов" (1982 р., кн. 2) та ін., восьмого тому "Історії Української РСР" (1979 р., кн. 2). Автор монографії "Боевое содружество со-ветских партизан в годы Великой Отечественной войны 1941 - 1944" (К., 1985). Лауреат Державної премії УРСР у галузі науки і техніки (1984 р.).

Літ.: Вчені Інституту історії України: Біобіліографічний довідник. Серія: "Українські історики". – Вип. 1. – К., 1998; Брега Г. С. Зеніна Алла Миколаївна // Енциклопедія історії України. – К., 2005. – Т. 3. – С. 353.

ЗІНЧЕНКО Арсен Леонідович

(20.07.1948, с. Парпурівці Вінницького району Вінницької об-ласті) – історик, краєзнавець, доктор історичних наук, професор. У 1975 р. закінчив історичний факультет Вінницького держав-ного педагогічного інституту. Працював доцентом кафедри за-гальної історії цього інституту. Був головою Вінницького облас-ного краєзнавчого товариства "Поділля". Обирався народним депутатом України (1990 р.). Живе у Києві. Досліджує історію се-

лянства, церкви, топоніміку Поділля, проблеми краєзнавства на основі нових підходів до вивчення минулого краю.

Тв.: К истории армянских колоний на Правобережной Украине // Истори-ко-филологический журнал. – Ереван, 1982. – № 4. – С. 137 – 153; Реформа государственной деревни и секуляризация церковного землевладения в за-падных губерниях Российской империи // Исторические записки. – Вып. 112. – М., 1985. – С. 98 – 125; Архівні документи з історії аграрних відносин XVII – у першій половині XIX ст. // Архіви України. – 1986. - № 3. – С. 63 – 65; Ринкові зв'язки церковних маєтків Східного Поділля в першій половині XIX ст. // Тези доп. IV Вінницької обласної істор.-краєзн. конференції. – Вінниця, 1986; Мука-рівський маєток Подільської губернії наприкінці XVIII – першій половині XIX ст. // VII Подільська істор.-краєзн. конференція. Секція: історія дожовтнево-го періоду. – Кам'янець-Подільський, 1987. – С. 53, 54; Маєтки православно-го духовенства на Поділлі в першій половині XIX ст. // Тези доповідей VI Він-ницької наукової обласної краєзн. конференції. – Вінниця, 1988. – С. 23 – 25; З історії краєзнавства на Поділлі // Тези доповідей IV республіканської конфе-ренції з історії краєзнавства. – Миколаїв, 1989; Голод 1924 – 1926 рр. на Под-ністров'ї // Тези доповідей IX Вінницької обласної істор.-краєзн. конференції. – Вінниця, 1990. – С. 78, 79; Актуальні завдання Подільського краєзнавства // Тези доповідей 9-ї Вінницької обласної істор.-краєзн. конференції. – Вінниця, 1990. – С. 3 – 5; "На камені і кукіль не росте" // Україна. – 1991. - № 15. – С. 1 – 4; З історії селянського руху на Правобережній Україні у XVIII – першій поло-вині XIX ст. // УІЖ. – 1991. – № 1. – С. 36 – 45; Становлення української націо-нальної церкви на Поділлі // V Всеукраїнська наукова конференція з історич-ного краєзнавства. – Кам'янець-Подільський, 1991. – С. 354, 355; Подільська специфіка відродження церкви // Сучасність. – 1992. - № 10. – С. 91 – 97; Чи була відокремлена церква від держави у 20-і роки // УІЖ. – 1992. - № 1. – С. 104 – 114; Благовісництво Василя Липківського // Київська старовина. – 1993. - № 5. – С. 104 – 125; Акти візитації монастирів і костьолів XVIII – пер-шої половини XIX сторіччя як історичне джерело // Подільська старовина: Наук. зб. – Вінниця, 1993. – С. 205 – 213; Благовістя національного духу. Ук-раїнська церква на Поділлі в першій третині XX ст. – К.: Освіта, 1993. – 256 с.; Церковне землеволодіння в політиці царизму на Правобережній Україні на-прикінці XVII – в першій половині XIX століття. – К., 1994. – 179 с.; Педагогіч-не служіння Василя Липківського // Рідна школа. – 1996. -

№ 5 – 6. – С. 14 – 18; Визволитися вірою. Життя і діяння митрополита Василя Липківського. – Ки-їв: Дніпро, 1997. – 424 с.; Поділля: Навч. посібник з історії рідного краю для 5 – 9 класів. – К.: Проза, 1998. – 208 с.; Румунський окупаційний режим у Подністров'ї в роки другої світової війни: окупаційна влада в Трансністрії // Київ-ська старовина. – 2000. - № 2. – С. 116 – 132; Українське селянство в обороні церкви в роки колонізації // Матеріали Всеукраїнської науково-практич. кон-ференції до 2000-ліття християнства. – К.: МІЛП, 2000; Неоціненна спад-щина українського православ'я: до 80-річчя УАПЦ // Українська культура. – 2001. - № 9 – 10; Зона виживання: система політичних репресій в реаліях ук-раїнського буття // Політичні репресії на Поділлі в XX ст.: Матеріали між-народної наук.-практ. конференції. – Вінниця: Велес, 2002. – С. 24 – 31; Ієрар-хи Української Церкви: митрополит Микола Борецький, архієпископ Костян-тин Кротевич, митрополит Іван Павловський. – К.: Українська Видавнича Спілка, 2003. – 156 с.; Підтримка урядом УНР у вигнанні визвольної боротьби в Правобережній Україні (лютий 1921 – січень 1922) // Київська старовина. – 2004. - № 5. – С. 121 – 132; Історія дипломатії: від давнини до нового часу / Навч. посібник. – Вид. 2-е, доп. – К.: "Проза", 2005. – 560 с.; Пропольські гасла в селянських повстаннях 1930 р. // Творча спадщина Симона Петлюри в кон-тексті сучасного державотворення. Матеріали Всеукраїнської наук. конфе-ренції, присвяченої 125-річчю від дня народження Голови Директорії та Головного Отамана військ Української Народної Республіки Симона Петлюри. 20 травня 2004. – К.: Українська видавнича Спілка, 2005. – С. 105 – 120; Ми-кола Горбович, який будував український світ // Наукові записки ВДПУ ім. М. Коцюбинського / Історія. – Вип. IX. – Він-ниця, 2006. – 386 – 390; Реформа 1861 р. в Україні як дискусійне поле історичної науки // Київська старовина. – 2006. - № 2. – С. 33 – 45; Нова економічна політика і революційні трибунали на Могилівщині у 1921 – 1922 рр. // Наукові праці Кам'янець-Подільського держ. ун-ту: Історичні науки. – Т. 16. – Кам'янець-Подільський, 2006. – С. 246 – 253; "Забудьте свою вчительку" // Реабілітовані історією. Вінницька об-ласть... – Кн. 1. – Вінниця: ДП "ДКФ", 2006. – С. 783 – 788; Архітектурний об-раз духовної єдності народу // Релігійне життя Поділля: Зб. матер. Всеукр. наук.-теорет. конференції: До 1020-річчя хрещення Русі та 250-річчя Він-ницького кафедрального Спасо-Преображенського собору. – Вінниця, 2008. – С. 229 – 239; Служіння і спадщина Митрополита Василя Липківського: Ма-теріали Всеукр. наук. конф. Київ, 17

листопада 2007 р. / Всеукраїнське т-во імені Митрополита Василя Липківського. – К., 2008. – 240 с. (упорядник); На-риси історії подільського селянства: 1917 – 1930 рр. – Вінниця, 2008. – 334 с.

Літ.: Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців… – С. 217; Гальчак С. Д. Зінченко Арсен Леонідович // Краєзнавці України: сучасні дослід-ники рідного краю... – С. 81, 82; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 75, 76; Гальчак С. Д. Краєзнавство Східного Поділля... – С. 98, 99.

ЗІНЧЕНКО Леонід Петрович

(23.03.1936, с. Варварівка Карлівського району Полтавської області) – історик, краєзнавець, етнограф. У 1959 р. закінчив історико-філологічний факультет Вінницького державного педаго-гічного інституту. Працював на комсомольській та партійній ро-боті. В 1978 р. в Інституті мистецтвознавства, фольклору та етно-графії ім. Рильського АН УРСР захистив дисертацію кандидата історичних наук. З того часу на викладацькій роботі. 15 років очолював кафедру української і зарубіжної культури Вінницького державного педагогічного інституту (тепер: педагогічного універ-ситету). Нині доцент згадуваної кафедри. Вивчає історію та ет-нографію Поділля. Брав активну участь у створенні в педунівер-ситеті народознавчого центру. Учасник регіональних історико-краєзнавчих конференцій. Автор близько 60 праць.

Тв.: Історія міст і сіл Української РСР. Вінницька область. – К., 1972. – 778 с. (у складі колективу авторів); Нові традиції, свята та обряди на Він-ниччині. – Вінниця, 1980. – 60 с.; Готуємо виконавців нових обрядів. – К.: Знання, 1981. – 48 с.; Фольклористи і етнографи Поділля // Проблеми етно-графії Поділля: Тези доповідей наукової конференції. – Кам'янець-Поділь-ський, 1986.; Письменник, педагог, етнограф, фольклорист // Культура По-ділля: історія і сучасність: Матеріали II-ї науково-практичної конференції, присвяченої 500-річчю м. Хмельницького. – Хмельницький, 1993. – С. 245, 246; Народна демонологія подолян: Навчальний посібник для вузів. – Вінниця, 2002. – 112 с.; Неорелігії, або сучасні нетрадиційні релігії: Навчальний посіб-ник для вузів. – Вінниця, 2002. – 116 с.; Православ'я в Україні. – Вінниця, 2003. – 188 с.; Сторінки фольклористики Поділля // Народна культура Поділля в контексті національного виховання: Збірник наукових праць. – Вінниця, 2004. – С. 69 – 73.

Літ.: Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 76, 77.

ЗІНЬКО Олена Василівна

(31.01.1962, м. Хмельницький) – історик, краєзнавець, кандидат історичних наук (з 1993 р.). Випускниця Вінницької середньої школи № 15. В 1983 р. закінчила історичний факультет Вінниць-кого державного педагогічного інституту, в 1993 р. – аспірантуру при Київському національному університеті ім. Т. Г. Шевченка. З 1997 р. доцент кафедри культурології, мистецтва та дизайну Він-ницького національного технічного університету. Досліджує культуру Поділля. Учасниця міжнародних, Всеукраїнських науко-вих, регіональних історико-краєзнавчих конференцій.

Тв.: Театральна Вінниця у 20-х роках // Матеріали 1-ї Вінницької науково-теоретичної конференції. – Вінниця, 1993. – С. 82 – 85; Вивчення найдавні-ших культур Поділля в курсі культурознавчих дисциплін у вищих навчальних закладах // Культура і освіта: проблеми, пошуки, творчі знахідки: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – Т. 1. – Вінниця, 1995. – С. 51, 52; Монументальна архітектура XVI ст. м. Шаргорода // Тези доповідей 14-ї Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1995. – С. 14, 15 (у співавтор.); Молодь і просвітянський рух в Україні. Історіографічне осмислення проблеми в літературі 20-х років // Поділля і Волинь у контексті історії українського національного відродження: Науковий збірник. – Хмельницький, 1995. – С. 340, 341; Мистецька спадщина В. З. Коновалюка // Істо-ричне краєзнавство в Україні: традиції і сучасність: Матеріали Всеукраїн-ської наукової конференції. – Ч. 2. – К., 1995. – С. 392 – 394; Особливості свят та обрядів на Поділлі // Тези доповідей 15-ї Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1996. – С. 92 – 94; Подільські народні вірування та повір'я // Тези доповідей 16-ї Вінницької обласної історико-крає-знавчої конференції. – Вінниця, 1997. – С. 78, 79; Подільський народний кос-тюм // Тези доповідей і повідомлення 17-ї Вінницької історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1997. – С. 75, 76; Монументальна архітектура м. Бар // Тези доповідей і повідомлення 19-ї Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1999. – С. 81 – 83; Походження українського народу // Україна: минуле, сьогодення, майбутнє: Збірник наукових праць. –

К., 1999. – С. 38 – 47; Релігійна ситуація на Вінниччині у 20-х – 30-х роках ХХ ст. // По-ділля у контексті української історії: Матеріали Всеукраїнської наукової кон-ференції. – Вінниця, 2001. – С. 229 – 232 (у співавтор.); Література 20-х років ХХ ст. про участь молоді в релігійному та антирелігійному рухах доби націо-нально-культурного відродження України // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 3. – Вінниця, 2001. – С. 216 – 219; Вінниця в пері-од непу // Вінницька газета. – 2004. – 25, 27 травня, 2, 8, 10, 15, 17, 24, 30 червня, 6, 8, 13, 15 липня; Вінниця: Історичний нарис. – Вінниця: Книга-Вега, 2007. – 304 с. (чл. авторського колективу).

Літ.: Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 77, 78.

ЗІНЬКО Юрій Анатолійович

(25.04.1956, с. Скибин Іллінецького району Вінницької обла-сті) – історик, краєзнавець, кандидат історичних наук (з 1990 р.). У 1973 р. закінчив Чуківську середню школу Немирівського району, у 1983 р. – історичний факультет Вінницького державного педа-гогічного інституту. З того ж року працює у цьому вузі (з 1998 р.: Вінницькому державному педагогічному університеті ім. М. Ко-цюбинського): на кафедрі політичної історії та кафедрі історії слов'янських народів (з 1991 р.). Доцент (з 1996 р.). Тривалий час був заступником декана, з 2004 р. – декан історичного факуль-тету, а з 2005 р. – директор інституту історії, етнології і права цього ж вузу. Дійсний член Центру дослідження історії Поділля Інституту історії НАН України при Кам'янець-Подільському на-ціональному університеті, член правління Вінницької обласної організації Національної спілки краєзнавців України. Член редко-легії видання "Національна Книга Пам'яті жертв голодомору 1932 – 1933 років в Україні. Вінницька область". Учасник міжнарод-них, Всеукраїнських наукових, науково-практичних, регіональ-них історико-краєзнавчих конференцій. Автор більше 100 науко-вих праць.

Тв.: Шефська допомога трудового селянства Поділля військовим госпі-талям в роки Великої Вітчизняної війни // Тези доповідей VII Подільської істо-рико-краєзнавчої конференції. – Кам'янець-Подільський, 1987. – С. 162; Куль-турно-освітня робота на селі в 20-х роках: На матеріалах с. Чукова Немирів-ського району // Тези доповідей 11-ї Вінницької обласної істор.-краєзн. конфе-ренції. –

Вінниця, 1992. – С. 71, 72; Всенародна допомога інвалідам в роки Великої Вітчизняної війни // Вінниця: минуле і сучасне: Матеріали 3-ї істор.-кра-єзн. конференції, присвяченої 50-річчю визволення України від фашистських загарбників. – Вінниця, 1994. – С. 51 – 53; Наш край: Навчально-методичний посібник на допомогу вчителю історії та учням 6 – 9 класів загальноосвітніх шкіл. – Вінниця, 1997. – 114 с. (у співавтор.); Діяльність закладів культури Вінниччини в 1944 – 1945 рр. // Тези доповідей 16-ї Вінницької обласної істор.-краєзн. конференції. – Вінниця, 1997. – С. 66 – 68; Палаци Потоцьких на Схід-ному Поділлі // Тези доповідей і повідомлення 17-ї Вінницької обласної істор.-краєзн. конференції. – Вінниця, 1997. – С. 43, 44 (у співавт.); Допомога трудя-щих Вінниччини пораненим радянським воїнам в роки Великої Вітчизняної вій-ни // 3-я республіканська наукова конференція з історичного краєзнавства: Тези доп. – К., 1984. – С. 283; Турбота трудящих Поділля про поранених во-їнів Червоної Армії, які опинились на тимчасово окупованій території в роки Великої Вітчизняної війни // Розвиток історичного краєзнавства в контексті національного і культурного відродження України: Тези доповідей і повідом-лень V Всеукраїнської конференції. – К.; Кам'янець-Подільський, 1991. – С. 550, 551; Культурно-просвітницька діяльність Потоцьких на Східному Поділ-лі // Історичне краєзнавство і культура: VIII Всеукраїнська конференція. – К.; Харків, 1997. – С. 161 – 163; Релігійна ситуація на Вінниччині у 20 – 30-х рр. XX ст. // Поділля в контексті української історії: Матеріали Всеукраїнської наукової конференції. – Вінниця, 2001. – С. 229 – 232 (у співавтор.); Переслі-дування радянським режимом священослужителів та віруючих на Вінниччині у 20 – 30-х рр. XX ст. // Політичні репресії на Поділлі в XX ст.: Матеріали міжнародної наук.-практ. конференції. – Вінниця: Велес, 2002. – С. 147 – 149; Сільське господарство Вінниччини в період німецької окупації (1941 – 1944 рр.) // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вінниця, 1999. – Вип. 1. – С. 122 – 124; Християнські релігійні громади в Україні в 1941 – 1943 рр. // Історія слов'янських народів: актуальні проблеми дослідження. – Вип. 6. – К., 2000; Строительство и эксплуатация немецким командованием сооружения «Вервольф» под Винницей в годы Великой Отечественной вой-ны // Героическое и трагическое лихолетье. – Смоленск: Смядынь, 2000. – С. 154 – 157; Вінниця як важливий економічний центр Поділля останньої тре-тини XIX – поч. XX ст. // Актуальні проблеми вітчизняної і всесвітньої істо-рії: Зб. наук. праць. – Луганськ, 2001. – С. 51 – 53 (у співавтор.); Останні події

Української революції 1917 – 1920 рр. // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 3. – Вінниця, 2001. – С. 41 – 45; Політика радянської влади щодо протестантських релігійних громад у документах Державного архіву Він-ицької області // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбин-ського. – Вип. 3. – Вінниця, 2001. – С. 256 – 260; Аграрні відносини на Він-ниччині в період німецької окупації (1941 – 1944 рр.) // Історія України. Малові-домі імена, події, факти. – Вип. 16. – К.; Донецьк, 2001. – С. 136 – 140; Освітні заклади Вінниччини у роки німецько-фашистської окупації (1941 – 1943 рр.) // Сторінки воєнної історії. – Вип. 6. – К., 2002. – С. 176 – 179 (у співавт.); Роль з'їздів Рад у системі місцевих органів влади на Поділлі на початку 20-х рр. XX ст. // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 5. – Він-ниця, 2003. – С. 73 – 76 (у співавтор.); Державно-церковні відносини у 20-х ро-ках XX ст. на Поділлі у документах Державного архіву Вінницької області // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 6. – Вінниця, 2003. – С. 270 – 273; Особливості функціонування навчальних закладів Він-ниччини в період нацистського режиму (1941 – 1944 рр.) // Наукові записки. Історія / ВДПІ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 7. – Вінниця, 2004. – С. 132 – 136 (у співавтор.); Василь Стус – видатна постать в історії України XX ст. // На-укові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 8. – Вінниця, 2004. – С. 237 – 239 (у співавтор. з Т. П. Пірус); Легендарний командир УПА Омелян Грабець (Батько) // Вінниччина: минуле та сьогодення. Краєзнавчі досліджен-ня. – Вінниця: ДП ДКФ, 2005. – С. 197, 198 (у співавтор. з М. М. Кравцем); Ін-формація уповноваженого ради в справах релігійних культів у Вінницькій об-ласті як джерело вивчення релігійної ситуації на Вінниччині в роки "відлиги" // Там же. – С. 275 – 278; Поділля і поділлєзнавство як історико-географічний фактор у творчості М. С. Грушевського // Грушевський М. С. – державотво-рець, громадський діяч, вчений, публіцист. – Вінниця: Книга-Вега, 2006. – С. 200 – 205 (у співавтор. з І. Романюком); Релігійне життя на теренах Віннич-чини у 50-х – 60-х рр. XX ст. // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбин-ського. – Вип. XI: За матеріалами II Міжнародної наукової конференції "Націо-нальна інтелігенція в історії та культурі України у XIX – XXI століттях". – Вінниця, 2006. – С. 304 – 306; Буша: стан і перспективи археологічних дослід-жень // Матеріали XII Подільської істор.-краєзн. конференції. – Кам'янець-По-дільський: Оіюм, 2007. – Т. І. – С. 224 – 227 (у співавтор. з В. А. Косаківським, Ю. С. Степанчуком); Ідеологічний

тиск на вчительство Вінниччини в по-воєнні роки // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. XII. – Вінниця, 2007. – С. 224 – 227 (у співавтор. з Л. М. Романець, І. М. Романю-ком); Політика і державна діяльність воєводи Брацлавського та Київського Адама Кисіля (1580 – 1653 рр.) // Вінниччина: минуле та сьогодення. Краєзнавчі дослідження. – Вінниця, 2007. – С. 131 – 136 (у співавт. з Ю. С. Сте-панчуком); Вінниця: Історичний нарис. – Вінниця: Книга-Вега, 2007. – 304. (чл. авторського колективу); Релігійне життя на Вінниччині у роки нацистської окупації (1941 – 1943 рр.) // Релігійне життя Поділля: минуле і сучасне... – Він-ниця, 2008. – С. 139 – 141; Нацистська політика «тотального вилучення сільськогосподарської продукції на Вінниччині // Вінниччина: минуле та сьогодення. – Вінниця, 2009. – С. 440 – 444.

Літ.: Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 78 – 80.

ЗУЇХА Явдоха
(справж. – СИВАК Явдоха Микитівна)

(01.03.1855, с. Кущинці, тепер: Гайсинського району Вінницької області – 19.10.1935, с. Зятківці Гайсинського району Вінницької області) – народна співачка, носій фольклору. Народилася в кріпацькій сім'ї, була неписьменною. Рано втратила матір. З ди-тинства поневірялася у наймах. Володіла феноменальною пам'-яттю і тонким естетичним чуттям. Успадкувала вражаючі за об-сягом і художньою цінністю скарби народної поезії і, збагативши їх своєю думкою та творчою уявою, передала наступним поко-лінням. З її вуст Г. Т. Танцюра записав 1008 народних пісень – ка-лендарно-обрядових, весільних, родинно-побутових, історичних, балад, жартівливих, – а також близько 400 прислів'їв та прика-зок, 156 казок, велику кількість загадок і етнографічних матері-алів. Пісенний репертуар Явдохи Зуїхи опубліковано окремою збіркою, частково вміщений у серійному виданні "Українська на-родна творчість".

Тв.: Пісні Явдохи Зуїхи. Записав Гнат Танцюра. – К.: Наукова думка, 1965. – 810 с.

Літ.: Танцюра Г. Т. Записки збирача фольклору. – К., 1958; Юзвенко В. А., Яценко М. Г. Поетичний голос народу (Про Явдоху Зуїху) // Народна твор-чість та етнографія. – 1965. – № 5; Баженов Л. В. Поділля в працях дослід-ників і краєзнавців… – С. 219; Хоменко

Б. Зуїха Явдоха Микитівна // З-над Божої ріки… – С. 119; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 80.

ІВАНИЦЬКИЙ Сергій Федорович

(1888 – 194?, м. Ленінград) – російський історик, кандидат історичних наук (з 1937 р.), доцент. Працював на кафедрі середніх віків Ленінградського педагогічного інституту. Досліджував проблеми суспільно-економічного розвитку Польщі другої половини XVIII ст., діяльність Барської конфедерації та селянські рухи на Волині і Поділлі. Кандидатська дисертація: "Барська конфедерація" (1937 р.).

Тв.: Польские мемуары о крестьянском восстании 1768 г. // Ученые записки Ленинградского пединститута им. А. И. Герцена. – 1938. – Т. 2. – С. 119 – 147; Значение Барской конфедерации в истории освободительного движения на Украине 1768 г. // Ученые записки Ленинградского пединституту-та им. А. Герцена. – 1939. – Т. 19. – С. 211 – 253; Польща во второй половине XVIII в. и возникновение Барской конфедерации // Там же. – 1939. – Т. 22. – С. 103 – 187; Первый период Барской конфедерации // Там же. – 1941. – Т. 45. – С. 222 – 259; Основные вопросы крестьянского восстания на Украине в 1768 г. // Ученые записки Ленинградского университета. Серия: Исторические науки. – 1945. – Т. 67. – Вып. 7.

Літ.: Историки-слависты СССР: Биобиблиографический словарь-спра-вочник. – М., 1981. – С. 81; Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців… - С. 219, 220.

ІВАНОВ Володимир Федорович

(13.11.1937, с. Сербка Комінтернівського району Одеської області) – український історик музичної культури, музикознавець, фольклорист, кандидат мистецтвознавства (з 1973 р.), доцент (з 1977 р.), член Спілки композиторів України (з 1990 р.). У 1962 р. закінчив Воронезьке музичне училище, в 1967 р. – Одеську консерваторію. У 1967 – 1974 рр. – асистент, старший викладач, декан музично-педагогічного факультету Кам'янець-Подільського педагогічного інституту, аспірант ІМФЕ АН України. З 1974 р. працює зав. кафедрою, деканом музично-педагогічного факультету Миколаївського педагогічного інституту. Досліджує творчість композитора-подолянина М. Д. Леонтовича, народні пісні,

музичний фольклор Поділля XVIII ст. Учасник V – VIII Подільських історико-краєзнавчих та етнографічних конференцій.

Тв.: Микола Леонтович (Спогади, листи, матеріали). – К.: Музична Укра-їна, 1982. – 236 с.; Згадки про вірмен у фольклорі Поділля // Народна твор-чість та етнографія. – 1971. - № 1 (співавт. Т. А. Сис); М. Леонтович і му-зичний фольклор Поділля // Народна творчість та етнографія. – 1977. - № 6; Подільські нотописи XVIII ст. // Проблеми етнографії Поділля: Тези допо-відей. – Кам'янець-Подільський, 1986. – С. 191, 192; Старовинний наспів на Поділлі у XVIII ст. // VIII Подільська історико-краєзнавча конференція. – Кам'-янець-Подільський, 1990. – С. 49 – 51; Зразок крюкової нотації на Поділлі у XVIII ст. // Проблеми етнографії, фольклору і соціальної географії Поділля: Наук. збірник. – Кам'янець-Подільський, 1992. – С. 88, 89.

Літ.: Шевелева А., Яровая Т. Педагог, музыковед, член союза компози-торов (В. Ф. Иванов) // Южная правда (Николаев). – 1990. – 2 января; Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців... – С. 220, 221.

ІВАНОВ Олександр Васильович

(17.08.1884, м. Кам'янець-Подільський – після 1949) – педагог, етнограф, фольклорист, краєзнавець, літератор. Закінчив історико-філологічний факультет Київського університету (1908 р.). З цього ж року вчителює в Ямполі на Поділлі, а через рік у Могилеві-Подільському. Учасник Першої світової війни. Демобілізувавшись, повернувся до Могилева-Подільського і продовжував працювати вчителем до виходу на пенсію у 1930 р. Був деякий час директором Могилів-Подільського краєзнавчого музею, головою ради місцевого краєзнавчого товариства. Налагодив співпрацю з багатьма установами УАН: Етнографічною комісією, Інститутом географії та картографії, Комісією охорони пам'яток культури, Музеєм діячів мистецтва та науки, Кабінетом музичної пісенності, Кабінетом антропології ім. Ф. Вовка, Інститутом укра-їнської наукової мови, Комісією складання словника живої укра-їнської мови, Комісією краєзнавства та ін. Під час перебування в місті родини Косачів тісно спілкувався з нею. Здійснив ряд ет-нографічних досліджень: "Що роблять з мерцями", "Звичаї, пов'-язані з дитиною на Поділлі", "Причинки до пізнання весільної та

похоронної обрядовості", "Весілля в с. Калитинці", "Про народні звичаї "коляду" і "гаївку" на Поділлі". Автор історико-краєзнавчих нарисів про цілий ряд сіл та містечок Могилівщини, описав пам'ятки культури у 88 подільських селах.

Тв.: Пам'ятки мистецтва у місті Шаргороді Могилівської округи // Всеук-раїнська АН. – 1930. – Ч. 1.

Літ.: Гуць М. "Ні, не вмирай, моя мріє!": Невідомі сторінки з життя і творчості Олени Пчілки // Жива вода. – 1995. – № 5. – Травень; Гуць М. В. Іванов Олександр Васильович // З-над Божої ріки… – С. 120, 121; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 80, 81.

ІВАНОВА Людмила Олександрівна

(28.05.1951, м. Кам'янець-Подільський) – музикознавець, педагог, кандидат педагогічних наук (з 1983 р.), доцент (з 1987 р.). В 1973 р. закінчила музично-педагогічний факультет Кам'янець-Подільського педінституту. В 1973 – 1975 рр. – викладач музичних дисциплін цього вузу. З 1975 р. працює старшим викладачем, доцентом кафедри хорового дирегування Миколаївського педінституту. Кандидатська дисертація: "Педагогічна спадщина М. Д. Леонтовича" (1983 р.). Досліджує педагогічні погляди подолянина М. Д. Леонтовича та інших композиторів, письменників. Учасниця VI – VIII Подільських історико-краєзнавчих та етногра-фічних конференцій.

Літ.: М. Д. Леонтович. Практичний курс навчання співу у середніх шко-лах України (з педагогічної спадщини композитора). – К.: Музична Україна, 1989. – 134 с.; Педагогічна діяльність М. Д. Леонтовича на Поділлі // Тези до-повідей VI Подільської історико-краєзнавчої конференції. – Кам'янець-Поділь-ський, 1985. – С. 112, 113; Формування педагогічних поглядів М. Д. Леонто-вича у Подільській семінарії // VIII Подільська історико-краєзнавча конферен-ція. – Кам'янець-Подільський, 1990. – С. 34, 35; Подільські пісні у записах М. Д. Леонтовича // Проблеми етнографії, фольклору і соціальної географії Поділ-ля: Науковий збірник. – Кам'янець-Подільський, 1992. –С. 83, 84.

Літ.: Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців... – С. 221.

ЙОЛТУХОВСЬКИЙ Микола Павлович

(02.01.1942, с. Йолтухи, тепер: с. Явтухи Деражнянського рай-ону Хмельницької області) – педагог, краєзнавець. У 1964 р. за-кінчив фізико-математичний факультет Вінницького державного педагогічного інституту. По закінченні вузу вчителював у Барсь-кому районі, працював заступником директора, директором рай-онної заочної середньої школи, інспектором райвно. У 1980 – 2002 рр. – заступник директора Барської ЗОШ І – ІІІ ступенів № 4. Активний краєзнавець. Ініціатор створення районного краєзнав-чого музею (1967 р.) та краєзнавчого залу в ЗОШ № 4 (1991 р.). Відзначений пам'ятними знаками республіканського товариства охорони пам'яток історії та культури. Член президії правління Барської районної організації згадуваного товариства. Досліджує історію Східного Поділля. Автор численних публікацій краєзнав-чої тематики, автор герба і прапора територіальної громади міс-та. Учасник науково-краєзнавчих конференцій.

Тв.: Академік з Краснопілки // Вінницька правда. – 1970. – 29 квітня; Математик з Поділля // Вінницька правда. – 1979. – 16 грудня; Подільський богатир // Вінницька правда. – 1980. – 9 липня; Історія рідного краю. – Ч. 1. – Бар, 1991. – 70 с.; – Ч. ІІ. – Бар, 1992. – 60 с. (у співавторстві з І. Д. Барла-дином); Подільська сторінка Володимира Сосюри // Камертон-ікс (м. Вінниця). – 1993. – 19 лютого; Повернення гімназії // Вінниччина. – 1993. – 2 жовтня; Листаючи забуті часописи // Подолія. – 1994. – 6 грудня; Сліди трипільської культури в Барському районі // Подільський край (м. Бар). – 1994. – 17 серпня; Польські поети-романтики, виплекані Поділлям // Подільський край. – 1996. – 3 грудня; Подільська пристань Анни Ахматової // Вінниччина. – 1997. – 25 січ-ня; Фото з тривожного дитинства (родичі Лесі Українки в Барі) // Подільсь-кий край. – 1998. – 9 червня; Барський район: Інформаційний портрет. – Бар, 2001. – 76 с.; Наукова слава нашого краю. – Бар, 2001. – 23 с.; Укріпрайони Поділля // Подільський край. – 2003. – 21 червня; Вірмени на Поділлі // Поділь-ський край. – 2003. – 15 липня; Події визвольних змагань у Барському ста-ростві // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції "Історич-ні витоки козацького роду в Україні". – Вінниця, 2004. – Ч. 3. – С. 23, 24; Ми-хайло Грушевський – духовний вождь України // Історична та літературна спадщина Михайла Грушевського: матеріали міжрегіональної науково-прак-тичної конференції. – Бар, 2005. – С.

85 – 93; Рідне місто моє // Грушевський М. С. – державотворець, громадський діяч, вчений, публіцист. – Вінниця: Кни-га-Вега, 2006. – С. 223 – 226; Події визвольних змагань у Барському ста-ростві // Бар, Барська земля – крізь призму століть... – С. 164 – 166.

Літ.: Оліянчук Г. Віч-на-віч з історією // Вінницька правда. – 1981 – 11 лю-того; Нікітіна С. І фізик, і історик // Червоний промінь (м. Бар). – 1987. – 7 лю-того; Зеленюк В. Твори, щоб жити у вічності... // Вінниччина. – 2003. – 16 травня.

КАЗЬМІРЧУК Григорій Дмитрович

(03.05.1944) – історик, краєзнавець, кандидат історичних наук, доцент. Закінчив історичний факультет Київського університету. З 1987 р. працює доцентом кафедри історії народів Росії цього вузу. Спеціалізується по дослідженню декабристського руху, со-ціально-економічної історії першої половини XIX століття України та Поділля. Один із організаторів II – V Всеукраїнських конферен-цій "Декабристські читання". Учасник IV – VIII Вінницьких історико-краєзнавчих конференцій.

Тв.: Декабристы на Винниччине: В помощь лектору. – Винница, 1986. – 33 с.; Провісники свободи на Вінниччині. До 165-річчя повстання декабристів: Методичні рекомендації. – Вінниця, 1990. – 20 с. (у співавторстві з М. В. Ли-хоглядом); Декабристи на Поділлі // VIII Подільська історико-краєзнавча кон-ференція. – Кам'янець-Подільський, 1990. – С. 45 – 47; Декабристи – геогра-фи Поділля // Тези доповідей XX Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1991. – С. 40, 41 (у співавт.).

Літ.: Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців... – С. 223.

КАМЕНЮК Михайло Феодосійович

(10.11.1948, с. Григорівка Могилів-Подільського району) – письменник, журналіст, літературознавець, перекладач, краєзнавець, видавець, громадський діяч. Навчався на факультеті української філології Вінницького державного педагогічного інституту ім. М. Островського. Працював кореспондентом, завідувачем відділу Літинської райгазети "Радянське життя", кореспондентом, заступником редактора, редактором Вінницької обласної молодіжної газети "Комсомольське плем'я", спецкором обласної

газети "Вінницька правда", власкором республіканських газет "Молодь України" та "Комсомольское знамя". На початку 1990-х рр. працював генеральним директором Вінницької державної те-лерадіокомпанії. Працював також у часописах "Подолія", "За Батьківщину", "Правий берег". Очолював Вінницьку обласну ор-ганізацію Спілки письменників України, був помічником народно-го депутата Верховної Ради України першого скликання митропо-лита Агафангела (Савіна О. М.). З 2000 р. працював начальником видавництва "Книга-Вега" (Вінниця), директором комунального підприємства "Книжково-журнальне видавництво" (2004 – 2007 рр.), начальником інформаційно-видавничого відділу Національ-ної академії державної податкової служби України (м. Ірпінь Київ-ської області). Заступник редактора журналу "Вінницький край", власний кореспондент журналу "Україна" у Вінницькій області, газети "Селянська правда" по Поділлю та Буковині. Член прав-ління Українського фонду культури, правління Спілки пись-менників України, редколегії журналу "Дніпро". Автор 12-и пое-тичних збірок, драми "Софія Потоцька" (у співавторстві з І. І. Ко-куцою), численних літературознавчих та краєзнавчих публікацій. Заслужений працівник культури України (1988 р.), лауреат премії ім. К. Гришина (1976 р.), ім. М. Трублаїні (1971 р.), ім. Коцюбин-ського (1978 р.), ім. А. Малишка (1986 р.). Удостоєний також ор-дена Нестора Літописця Української Православної Церкви.

Тв.: Колектив пише свою історію // Комсомольське плем'я. – 1969. – 7 серпня; Гонтівчани // Комсомольське плем'я. – 1969. – 2 вересня; На пульсі сьогодення // Комсомольське плем'я. – 1970. – 16 квітня; Мій народ – моя ау-диторія // Вінницька правда. – 1980. – 17 липня; Новосілля в куточку історії // Комсомольське плем'я. – 1980. – 14 жовтня; Велика рідня Шляхової // Комсо-мольське плем'я. – 1981. – 5 січня; Таємниці сарматських поховань // Молодь України. – 1984. – 10 листопада; Веселка над Сапіжанкою // Дніпро. – 1984. - № 11. – С. 93, 94; З іскор давніх легенд // Вінницька правда. – 1986. – 27 серп-ня; Хліб і сіль душі нашої // Вінницька правда. – 1987. – 29 травня; Буша – ор-лине гніздо // Комсомольське плем'я. – 1987. – 19 листопада; На Шпаковім шляху // Вінницька правда. – 1990. – 16 листопада; Цар Микола І у Вінниці // Подолія. – 1992. – 13 лютого; "Вінницька школа": міф чи реальність // Київ. – 1994. - № 2. – С. 105 – 111; Скарби бункера Гітлера // Україна молода. – 2001. – 12

грудня. – С. 12; І знову про "Вервольф" // Независимый курьер. – 2003. – 3 апреля; Вмерти і співати із могили: чотири плачі за матір'ю у подільській пісні // Громада. – 2006. – 10 червня; Полиновий трунок Леоніда Пастушенка // Вінницький край. – 2007. – № 2. – С. 191 – 193; Чотири вінницьких броди: Іс-торія Вінницької області за 75 років: люди, події, факти. – Ч. 4. Випробування свободою. Вінниччина в роки незалежності // Вінницький край. – 2007. - № 4. – С. 5 – 45 (у співавтор. з В. Скрипником); Планета "Україна" Олександра Гор-дієвича // Там само. – С. 97 – 100; Лариса Семенко оживляє "Розстріляну му-зику" // Вінницькі відомості. – 2008. – 6 лютого. – С. 11; Колекціонер вічності // Вінницькі відомості. – 2008. – 12 березня. – С. 9; Мені б роси з-над Божої рі-ки, і хай зі мною мати поговорить… // Пульсуючі джерела. – 2008. – 12 трав-ня; Оборона Буші – це для кожного з нас оборона душі // Вінницькі відомості. – 2008. – 9 жовтня. – С. 10.

Літ.: Потупейко М. М. Каменюк Михайло Феодосійович // Українська лі-тературна енциклопедія. – К., 1990. – Т. 2. – С. 338; Пастушенко Л. Т. Ка-менюк – це більше, ніж поет // Вінницька газета. – 1995. – 7 грудня; Каменюк Михайло Феодосійович // Панорама. – 1996. – 21 лютого; Бондар М. Михай-лові Каменюку – 50 // Літературна Україна. – 1998; Каменюк Михайло Фео-досійович // Хто є хто в Україні. – К., 2001. – С. 175; Потупейко М. М. Ка-менюк Михайло Феодосійович // З-над Божої ріки… - Вінниця, 2001. – С. 140 – 141; Михайло Каменюк // Сто поетів Вінниччини за сто років: антологія XX ст. / Уклад., вступне слово, біогр. довід. А. М. Подолинний. – К., 2001. – С. 300 – 303; Михайло Каменюк – письменник, журналіст: до 60-річчя від дня народження: бібліогр. покажчик / Вінницька ОУНБ ім. К. А. Тімірязєва; уклад. О. М. Зелена; ред. Г. М. Авраменко, М. Г. Спиця; відп. за вип. Н. І. Морозова. – Вінниця, 2008. – 48 с.

КАМІНСЬКИЙ В'ячеслав Арсенович

(22.07.1869, с. Косанове, тепер: Млинівського району Рівненської області – 1938) – педагог, етнограф, краєзнавець. У 1896 р. закінчив Варшавський університет. Учителював у Ковельській, Варшавській гімназіях. Деякий час був директором однієї із них. З 1919 р. співробітник ВУАН, секретар комісії з вивчення народного звичаєвого права. У 1921 – 1922 рр. жив у Вінниці, очолював тут Подільську губернську комісію з охорони пам'яток давнини, мистецтв і природи. З кінця 1922 р. професор

Київського худож-нього інституту. Репресований. Найважливіші праці: "Спроби класифікації звичаєвого права на Україні" (1925 р.), "Нариси зви-чаєвого права України" (1928 р.), "Матеріали для характеристики малоруських говорів Подільської губернії", "Етнографічні мате-ріали, записані в с. Будках Вінницького повіту Подільської губер-нії".

Тв.: Материалы для характеристики малорусских наречий Подольской губернии // Живая старина. – Вып. 1-й. – 1902. – С. 74 – 96; Этнографиче-ские материалы, записанные в с. Будках Винницкого уезда Подольской гу-бернии // Киевская старина. – Т. 92. – С. 20 – 31.

Літ.: Подолинний А. М. Камінський В'ячеслав Арсенович // З-над Божої рі-ки. – 2-е вид. – С. 141; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 81, 82.

КАНЬОСА Микола Іванович

(09.02.1947, с. Медведівка Літинського району Вінницької об-ласті) – економіст, краєзнавець, кандидат економічних наук (з 1991 р.). У 1976 р. закінчив фізико-математичний факультет Кам'-янець-Подільського педагогічного інституту, у 1982 р. – економіч-ний факультет Чернівецького університету. З 1986 р. працює в Кам'янець-Подільському педагогічному інституті (тепер: Кам′я-нець-Подільський національний університет). Доцент. Завідувач кафедрою. Кандидатська дисертація: "Дія і використання закону економії робочого часу в умовах радикальної економічної ре-форми" (К., 1991). Досліджує різні аспекти сучасного економіч-ного життя Поділля, зокрема Хмельницької області. Учасник По-дільських історико-краєзнавчих і географічних наукових конфе-ренцій.

Тв.: Демографічна ситуація Хмельницької області // Проблеми економіч-ної географії Поділля: Тези доповідей. – Кам'янець-Подільський, 1988. – С. 27, 28 (у співавт.); До питання про підвищення ефективності промисловості Поділля в умовах радикальної економічної реформи // VIII Подільська істори-ко-краєзнавча конференція. – Кам'янець-Подільський, 1990. – С. 67; Пробле-ми економіки в навчально-виховному процесі: Методичні рекомендації на до-помогу вчителеві. – Хмельницький, 1988. – 54 с. (у співавтор.).

Літ.: Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців… – С. 224, 225; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – 82.

КАЛИТКО Сергій Леонідович

(23.08.1947, м. Калинівка Вінницької області) – історик, краєзнавець, кандидат історичних наук (з 1980 р.). У 1969 р. закінчив історичний факультет Одеського державного університету ім. І. Мечникова. Вчителював. У 1973 – 1977 рр. працював у Вінницькому державному педінституті: лаборант, асистент. У 1977 – 1980 рр. навчався в аспірантурі при Київському держуніверситеті ім. Т. Г. Шевченка. По завершенні навчання повернувся у педінститут. Старший викладач, доцент. У 1991 – 1993 рр. завідував ка-федрою історії та народознавства. Нині доцент кафедри історії слов'янських народів Вінницького державного педагогічного уні-верситету ім. М. Коцюбинського. Старший науковий редактор на-уково-видавничої групи редакції багатотомного видання "Реабі-літовані історією", науковий редактор видання "Вінницький мар-тиролог". Дійсний член Центру дослідження історії Поділля Ін-ституту історії України НАН України при Кам'янець-Подільському національному університеті та Житомирського науково-краєзнав-чого товариства дослідників Волині, член правління Вінницької обласної організації Національної спілки краєзнавців України. До-сліджує соціально-політичні процеси на Поділлі в XX ст. Учасник міжнародних, Всеукраїнських наукових, науково-практичних, ре-гіональних історико-краєзнавчих конференцій. Автор більше 100 праць. Відмінник освіти України. У 2008 р. за вагомий особистий внесок у розвиток краєзнавчого руху, науково-дослідну, просвіт-ницьку і культурологічну діяльність, спрямовану на популяриза-цію духовної спадщини українського народу, високий професіо-налізм нагороджений Почесною грамотою Кабінету Міністрів Ук-раїни.

Тв.: З історії розвитку краєзнавства на Поділлі в 20-рр. XX ст. // II респу-бліканська наукова конференція з історичного краєзнавства: Тези доповідей. – К., 1982. – С. 295; Східне Поділля в середині XVII ст. в сучасній українській історіографії // Тези доповідей 15-ї Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1996. – С. 20 – 22 (у співавт.); М. Грушевський і По-ділля // Тези доповідей 16-ї Вінницької обласної

історико-краєзнавчої конфе-ренції. – Вінниця, 1997. – С. 23 – 25; Видання історико-краєзнавчої літерату-ри на Вінниччині в 1991 – 1997 рр. // Тези доповідей і повідомлення 17-ї Він-ницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1997. – С. 85, 86 (у співавт.); Наукова спадщина І. Г. Шульги в царині поділлєзнавства // Тези доповідей і повідомлення 18-ї Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1998. – С. 82, 83; Діячі Центральної Ради та Східне Поділля // Тези доповідей і повідомлення 19-ї Вінницької історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1999. – С. 37 – 39; Політичні репресії на Поділлі (20 – 30-х рр. XX ст.). – Вінниця: Логос, 1999. – 248 с. (у співавтор.); Політика керівництва Компартії щодо польської національної меншини наприкінці 20-х – 30-х років (на матеріалах Вінницької області) // Поляки на Хмельниччині: Погляд крізь віки. Збірник наукових праць. Хмельницький: Поділля, 1999. – С. 338; Історія Східного Поділля 20 – 30-х років XX ст. в сучасних публікаціях // Матеріали Всеукраїнської наукової конференції. – Вінниця: ВДПУ, 2001. – С. 21 – 32; Українська радянська та сучасна історіографія українсько-польсько-го міжнародного конфлікту в роки Другої світової війни // Наукові праці Кам'я-нець-Подільського державного педагогічного університету: історичні науки / Українська історіографія на рубежі століть: Матеріали міжнародної наукової конференції. – Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2001. – С. 682 – 686 (у співавт.); Репресії серед шкільної молоді Вінниччини в 20 – 40-і рр. XX ст. // Політичні репресії на Поділлі в XX ст.: Матеріали міжнародної науково-практичної кон-ференції. – Вінниця: Велес, 2002. – С. 202 – 207; Діяльність ОУН – УПА на Східному Поділлі в історико-краєзнавчих публікаціях // Наукові записки. Істо-рія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 5. – Вінниця, 2003. – С. 258 – 262 (у співавтор.); Гарна людина, талановитий вчений // "Україна була його лю-бов'ю...": Спогади про Іллю Шульгу. – Вінниця: О. Власюк, 2003. – С. 46 – 52; Подвижник науки // Вінниччина: минуле та сьогодення. Краєзнавчі досліджен-ня. – Вінниця: ДП ДКФ, 2005. – С. 19 – 21; Гірка доля подільських чехів // Реа-білітовані історією. Вінницька область... – Кн. 1. – Вінниця: ДП "ДКФ", 2006. – С. 831 – 838; Політичні репресії серед шкільної молоді Вінниччини 20-х – 40-х рр. XX ст. // Там само; С. 873 – 883; Історична демографія Поділля: гіпотези і статистика // Вінниччина: минуле та сьогодення. Краєзнавчі дослідження. – Вінниця, 2007. – С. 76 – 84 (у співавтор. з О. М. Кравчуком); Поділля в період Гетьманату 1918 р.: консервативна модель внутрішньо-політичної стабілі-зації //

Освіта, наука і культура на Поділлі. Збірник наукових праць. – Кам'я-нець-Подільський: Оіюм, 2006. – Т. 7: Матеріали третього круглого столу "Культура, освіта і просвітницький рух на Поділлі у XVIII – на початку XXI ст. – С. 224 – 251 (у співатор. з О. М. Кравчуком); Історична демографія Східного Поділля // Матеріали XII Подільської історико-краєзнавчої конфе-ренції. – Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2007. – Т. 1. – С. 63 – 71 (у співавтор. з О. М. Кравчуком, В. В. Танцюрою).

Літ.: Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 82, 83.

КАРОЄВА Людмила Ростиславівна

(22.01.1947, м. Жмеринка Вінницької області – 19.05. 2008, м. Вінниця) – краєзнавець, музеєзнавець, заслужений працівник культури України (2002 р.). У 1971 р. закінчила факультет інозем-них мов Вінницького педагогічного інституту, аспірантуру при на-уково-дослідному інституті культури (Москва). З 1971 р. працюва-ла у Вінницькому обласному краєзнавчому музеї, з 1992 р. – ди-ректором. Дійсний член Центру дослідження історії Поділля Ін-ституту історії України НАН України при Кам'янець-Подільському національному університеті. Спеціалізувалася з історіографії вивчення Поділля, досліджувала і популяризувала в місцевій пресі і науковій літературі різні аспекти історії Вінниччини і По-ділля загалом. Була учасницею республіканських, Всеукраїнсь-ких та регіональних історико-краєзнавчих конференцій. Опублі-кувала у місцевій пресі та наукових виданнях понад 50 робіт.

Тв.: Народні музеї Вінницької області // Тези доповідей IV Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1986. – С. 41; Із туману холодного минулого // Україна. – 1989. – С. 8, 9; Материалы о памятниках истории и культуры в музеях области // Памятники истории и культуры Винницкой области. – К., 1990. – Вып. 8. – С. 65 – 79; Скарб динаріїв поблизу с. Глинськ Вінницької області // Археологія. – К., 1988. – № 2. – С. 82 – 86 (у співавт.); Краєзнавча діяльність Кабінету виучування Поділля в 20-і роки // Тези доповідей і повідомлення IV Республіканської наукової конференції з іс-торичного краєзнавства. – К., 1989. – С. 42, 43; Із туману минулого (про до-лю Г. В. Брілінга) // Україна. – 1989. – № 28. – С. 8, 9; З історії місць захован repресованих 30-х років у Вінниці // V Всеукраїнська наукова конференція з історичного

краєзнавства: Тези доповідей. – Кам'янець-Подільський, 1991. – С. 299, 300; В. Д. Отамановський // Тези доповідей 10-ї Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1991. – С. 84, 85; Вчені – етно-графи Поділля // Проблеми етнографії, фольклору і соціальної географії По-ділля: Науковий збірник. – Кам'янець-Подільський, 1992. – С. 11, 12; Валентин Дмитрович Отамановський // Подільська старовина: Збірник наукових праць. – Вінниця, 1993. – С. 6 – 13 (у співавтор.); Срібна мить: Поштові листівки та фотографії з музейної колекції. – Вінниця: РВВ ВАТ "Віноблдрукарня", 1998. – 48 с. (у співавт.); Історія Вінницького краєзнавчого музею у документах першої половини XX ст. // Історія музею в документах і спогадах. – Вінниця, 1998. – С. 3 – 10; Густав Вольдемарович Брілінг // Подільська старовина: Збірник наукових праць. – Вінниця: РВВ ВАТ "Віноблдрукарня", 1998. – С. 5 – 15; Музей не стоїть на місці // Подільська старовина: Науковий збірник / До 85-річчя з часу заснування Вінницького обласного краєзнавчого музею. – Вінниця, 2003. – С. 38 – 41; Музей друку у Вінниці // Там само. – С. 224 – 229; Сестринівка: початок шляху: За матеріалами експозиції музею М. С. Гру-шевського у с. Сестринівка Козятинського району / Л. Кароєва (відп. ре-дактор): Вінницький обласний краєзнавчий музей. – Вінниця, 2006. – 28 с.; Написання мемуарів – злочин // Реабілітовані історією. Вінницька область... – Вінниця: ДП "ДКФ", 2006. – С. 729 – 734; Трагічна доля одного з фундаторів музеєзнавства та краєзнавства на Поділлі // Там само. – С. 735 – 740.

Літ.: Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців… – 226, 227; Гальчак С. Д. Кароєва Людмила Ростиславівна // Краєзнавці України: су-часні дослідники рідного краю... – С. 88, 89; Гальчак С. Д. Краєзнавці Віннич-чини... – С. 85

КАСІЯНЕНКО (ВОЛОШЕНЮК) Ганна Леонтіївна

(13.01.1941, с. Ометинці Немирівського району Вінницької об-ласті) – педагог, журналіст, краєзнавець. Закінчила Вінницький державний педінститут. Тривалий час (понад 20 років) працю-вала у Вінницькому обласному Товаристві природи, де система-тично організовувала творчі тематичні конкурси юних художни-ків "Барви Поділля", "Джерело", персональні виставки полотен майстрів пензля та робіт фотохудожників Вінниччини. Активно популяризує в пресі, зокрема, на сторінках "Вінницької газети", в редакції якої

працювала з 1992 р., а також інших часописах творчі здобутки відомих фольклористів, митців, народних майстрів об-ласті. У спідружності з вінничанином В. Романовим зняла фільм про відому фольклористку Настю Присяжнюк (м. Погребище) та подільського кобзаря Володимира Перепелюка. Автор численних публікацій у пресі з краєзнавчої тематики. Підготувала до друку книгу про вінницького художника Івана Коваля "Жити, щоб малювати".

Тв.: Життя – пісня // Робітнича газета. – 1986. – 21 грудня; Повернувся в слові і граніті // Вінницька газета. – 1995. 7 вересня; Колиска великого вченого // Камертон-ікс. – 1997. – Вересень (№ 9); Ім'я митця шанує світ // Камертон-ікс. – 1997. – Грудень (№ 12); Народознавчий центр повертає до власної духовності // Вінницька газета. – 2000. – 11 липня; Малювали син і мама // Хочу все знати. – 2001. – 28 березня; І кожна пісня – то лише птаха, якому крила ви дали для лету // Вінницька газета. – 2001. – 30 травня; Шершнянські фольклористи // Хочу все знати. – 2001. – 22 серпня.

КВЄТНИЙ Наум Соломонович

(09.01.1919, с. Василевичі Речицького району Гомельської області, Білорусь – 05.06.1991, м. Вінниця) – історик, краєзнавець, педагог. У 1941 р. закінчив історичний факультет Вітебського державного педагогічного інституту. Через каліцтво ноги, отримане в дитинстві, не служив в армії. В 1941 – 1945 рр. працював викладачем історії в залізничному технікумі м. Улан-Уде (Російська Федерація). В 1945 – 1948 рр. навчався в аспірантурі при Мо-сковському державному університеті, захистив кандидатську ди-сертацію. З лютого 1949 р. до останніх днів життя працював до-центом Вінницького державного педагогічного інституту. Займав-ся дослідженням історичного минулого Вінниччини XX ст., особ-ливо подій 1917 – 1920 рр. Багато часу віддавав проблемам кра-єзнавства, зокрема, поширенню краєзнавчих знань серед шкіль-ної і студентської молоді та серед громадськості.

Тв.: Вінниця // Історія міст і сіл УРСР. Вінницька область. – К., 1972. – С. 76 - 112 (у співавторстві з Г. Я. Буртяком, С. Я. Вініковецьким, В. П. Воло-виком, Г. А. Лютвортом); Тульчин // Там же. – С. 628 – 640 (у співавтор. з А. О. Безсонним, Д. К.

Дудкевичем); Вінниця: Історичний нарис. – Вінниця, 1964 (у співавт.); Сонце над Бугом. – Одеса; Маяк, 1967 (у співавт.); Вивчай історію свого краю: Методичні розробки з краєзнавства. – Вінниця, 1964 (у співавт.); Вінниця: Путівник. – Вінниця, 1961 (у співавт.); Пам'ятні місця Він-ниччини: Путівник. – Одеса: Маяк, 1966; Цветущий край Подолии. – Одесса: Маяк, 1989.

Літ.: Зінько Ю., Калитко С. Дослідник Вінниччини Н. С. Квєтний // Тези доповідей і повідомлення 19-ї Вінницької обласної історико-краєзнавчої конфе-ренції. – Вінниця, 1999. – С. 96, 97; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 85, 86.

КЖИЖАНОВСЬКИЙ Станіслав Філіп Якуб

(12.05.1841, м. Петербург – 31.03.1881, м. Варшава) – польський археолог, історик, колекціонер. У 1852 – 1856 рр. навчався у Немирівській гімназії. В 1857 р. подорожував разом з батьком по Західній Європі. Відвідуючи музеї, галереї та бібліотеки, захопився дослідженням старожитностей. В 1858 – 1860 рр. навчався на історично-філологічному факультеті університету св. Володимира (Київ), 1861 – на філософському факультеті Ягєлонського університету (Краків). У 1870 р. закінчив університетські студії зі сту-пенем доктора. У 1875 р. поселився у Львові, де був одним із за-сновників і першим головою Археологічного товариства. Автор праць "Геральдичний словник для допомоги в археологічних по-шуках...", "Тульчин", "Костьол П[ресвятої] Д[іви] Марії в Могиле-ві над Дністром", "Покажчик населених пунктів Брацлавського воєводства" та ін. Крім того залишив у рукописі 6-томне дослід-ження про Брацлавщину (утрач.).

Тв.: Геральдичний словник для допомоги в археологічних пошуках... – Краків, 1870; Тульчин. – Краків, 1862; Костьол П[ресвятої] Д[іви] Марії в Мо-гилеві над Дністром. – Краків, 1867; Покажчик населених пунктів Брацлавсь-кого воєводства. – Краків, 1869.

Літ.: Колесник В. Кжижановський Станіслав Філіп Якуб // Відомі поляки в історії Вінниччини... – С. 272 – 274.

КИЛИМНИК Степан Іванович

(05.01.1890, с. Якушинці Вінницького району Вінницької області – 10.05.1963, м. Торонто, Канада) – етнограф, фольклорист, літературознавець, історик, педагог. Закінчив Вінницький учительський інститут, Феодосіївський вищий педагогічний інститут, Харківський університет. Учителював, був директором шко-ли, займався перепідготовкою учительських кадрів. Працював у Наркомосі УСРР. Брав участь у багатьох педагогічних з'їздах, нарадах, конференціях. Народний побут і усну творчість дослід-жував з дореволюційних часів. У 1943 р. разом з родиною емігру-вав до Західної Європи. Став членом Українського допомогового комітету; працював освітнім референтом в одному з еміграцій-них таборів в Австрії. В 1949 р. переїхав до Канади, де розпочав наукову діяльність. Надрукував більше 100 наукових розвідок з історії, етнографії, фольклористики, літературознавства, підготу-вав книги "Мої спогади" та "Пізнай себе", виступав з лекціями, співробітничав у різних наукових товариствах. Головна праця – шеститомне етнографічно-фольклористичне дослідження "Ук-раїнський рік у народних звичаях в історичному освітленні" – стала визначним здобутком української і світової науки.

Тв.: Український рік у народних звичаях в історичному освітленні. – К.: Обереги, 1994. – Кн. 1 (Т. 1: Зимовий цикл, Т. 2: Весняний цикл). – 400 с.; - Кн. 2 (Т. 3: Весняний цикл, Т. 4: Літній цикл). – 528 с.

Літ.: Подолинний А. М. Килимник Степан Іванович // З-над Божої ріки. – 2-е вид. – С. 145, 146; Джуринська Т. Повернемо забуті імена (з досвіду пошу-ково-краєзнавчої роботи Вінницької районної бібліотеки) // Камертон-ікс. – 1997. – Травень (№ 5а); Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... С. 86, 87; Ясь О. В. Килимник Степан Іванович // Енциклопедця історії України. – Т. 4. – К., 2007. – С. 284.

КІЧИЙ Іван Васильович

(1943, с. Згоряни Любомльського району Волинської області) – історик, краєзнавець, кандидат історичних наук (з 1980 р.), доцент. У 1972 р. закінчив Луцький педагогічний інститут. Працює у цьому вузі зав. кафедрою історії України (з 1990 р.). Кандидатська дисертація: "Боротьба за владу Рад на Правобережній Україні (жовтень 1917 – лютий 1918 рр.)". Учасник Подільських і Вінницьких історико-краєзнавчих конференцій.

Тв.: Барська Рада робітничих і солдатських депутатів. Вінницький вій-ськово-революційний комітет // Кн. Великий Жовтень і громадянська війна на Україні: Енциклопедичний довідник. – К., 1987. – С. 48, 49; Вінницьке зброй-не повстання // Наука і суспільство. – 1984. - № 8. – С. 43, 44; Діяльність Подільського ревкому в 1920 р. // Тези доповідей V Вінницької обласної іс-торико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1987. – С. 7, 8.

Літ.: Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців... – С. 229.

КЛИМЧУК Володимир Вікторович

(28.07.1947, с. Дяківці Літинського району Вінницької області) – журналіст, краєзнавець, член Національної спілки журналістів України, заслужений журналіст України (1996 р.). Вищу освіту здо-був, навчаючись на історичному факультеті Кам'янець-Поділь-ського педагогічного інституту і на відділенні працівників засобів масової інформації Вищої партійної школи при ЦК КПУ. У 1983 р. захистив дисертацію на звання кандидата історичних наук. З 1996 р. ад'юнкт-професор. З 1970 р. на журналістській роботі: працював заступником редактора Літинської райгазети "Радян-ське життя", редактором Вінницької райгазети "Подільська зо-ря". У 1991 - 2008 рр. – головний редактор обласної газети "Подо-лія". Лауреат журналістської премії СРСР (1981 р.), Всеукраїнсь-кої премії "Золоте перо" (1980 р., 1985 р.), обласної журналістсь-кої премії ім. К. Гришина. Активно займається краєзнавством. Учасник міжнародних, Всеукраїнських, регіональних наукових, науково-практичних конференцій.

Тв.: Ганна з Мізяківських Хуторів // Робітничо-селянський кореспондент, 1981. – № 10; 30 уроків Ганни Сороки // Журналіст України, 1982. – № 6; Що-денна, триразова, восьмиполосна… // Журналіст України, 1982. – № 7; Район високої ефективності тваринництва. – Одеса: Маяк, 1986; Місцева преса: дієвість газетної полоси // Радянська журналістика на шляхах перебудови. – К.: Вища школа, 1988. – С. 115 – 131; Вечір добрий людям добрим // Подолія. – 1991. – 26 грудня; Подільські портрети. – Вінниця:

Подолія-К, 2002; Ядро ін-телігентності [Гол. редактор і упорядник]. – Вінниця: Подолія, 2004. – 356 с.

Літ.: Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 87.

КОВАЛЬ Ганна Филимонівна

(01.01.1934, с. Велика Стадниця Вінницького району Вінницької області) – медпрацівник, фольклористка, етнограф. Закінчила Вінницьку фельдшерсько-акушерську школу (1954 р.). Живе в с. Бохониках Вінницького району. Працювала акушеркою в Бохо-никах, медсестрою в Прибузькому дитячому будинку, хірургічно-му відділенні обласної лікарні ім. М. Пирогова, Прибузькій до-поміжній спецшколі. Народна цілителька. Пісні збирає змолоду. У студентські роки записала перекази про Івана Богуна, Данила Нечая, Максима Кривоноса, народні звичаї та обряди від Коляди до Калити. В Бохониках зафіксувала народні повір′я, примовки, загадки, приспівки. В 1986 р. з її ініціативи в селі створено ама-торський фольклорно-етнографічний ансамбль "Брикса", який невдовзі здобув популярність у всій області, удостоєний почес-ного звання "народний". Колектив був учасником багатьох об-ласних і Всеукраїнських конкурсів та фестивалів, а також ІІІ Між-народного телефестивалю української пісні та музики "Горицвіт" у Львові (2002 р.), переможцем першого Всеукраїнського конкур-су автентичної пісні на приз Г. Танцюри (2001 р.). За активну участь у пропаганді народних традицій і відродження духовності нагороджена орденом княгині Ольги ІІІ ступеня (2003 р.).

Літ.: Цвігун Т. О. Коваль Ганна Филимонівна // Вінниччина фольклорна. – С. 36, 37; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 87, 88.

КОВАЛЬОВА Євгенія Павлівна

(20.01.1940, м. Вінниця) – педагог, архівіст, краєзнавець. У 1969 р. закінчила філологічний факультет Вінницького державного педагогічного інституту. З 1962 по 2006 р. працювала в Держав-ному архіві Вінницької області: старшим науковим співробітни-ком, старшим методистом, головниим архівістом, головним охо-ронцем фондів, архівістом першої категорії. Активний краєзна-вець. Учасниця регіональних історико-

краєзнавчих конференцій. Автор численних публікацій на краєзнавчу тематику в місцевій пресі.

Тв.: В'язниці впали – і свобода // Комсомольське плем'я. – 1987. – 12 берез-ня; Архівне будівництво на Вінниччині в післявоєнні роки // Тези доповідей VI Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1988, – С. 72; Голод на Вінниччині в 1932 – 1933 рр. очима очевидців // Тези доповідей IX Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1990. – С. 84, 85 (у співавтор.); Вогнем і мечем: Без білих плям // Панорама. – 1991. – 19 лютого; Так минав неписьменний час // Панорама. – 1991. – 21 травня; В по-хід за грамотність // Червоний промінь (Бар). – 1991. – 3 серпня; Сторінки іс-торії: До 60-річчя Вінницької області. – 1992. – 25 лютого; Наш видатний земляк: До 125-річчя від дня народження Д. К. Заболотного // Молодий медик (Вінниця). – 1992. – 17 січня; Документи Державного архіву Вінницької облас-ті про Гната Танцюру // Тези доповідей XII-ї Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1993. – с. 95, 96 (у співавтор. з В. М. Вер-ховлюком); Вінницька Єрусалимка // Вінницька газета. – 1994. – 19 грудня; Подолія в творчості Кобзаря // Подільська зоря. – 1996. – 8 березня.

Літ.: Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 88.

КОЗЮК Володимир Євгенійович

(15.05.1972, с. Чеснівка Хмільницького району Вінницької об-ласті) – художник, колекціонер, краєзнавець, меценат. Заслуже-ний художник України. Радник голови Вінницької облдержадміні-страції з питань культури і духовності. Активно вивчає етноло-гію, народне мистецтво Поділля. Знаний серед українських та за-рубіжних колекціонерів збирач старожитностей Подільського краю. Член правління Вінницького клубу колекціонерів. Власник однієї з найповніших в Україні добірок старовинних подільських листівок, а також старовинних фотографій, серед яких рідкісні види давніх подільських містечок, портретні зображення меш-канців Вінниччини початку XX століття, зроблені тодішніми май-страми цієї справи у Вінниці, Могилеві-Подільському, Жмеринці, Теплику, Летичеві, Тульчині, Брацлаві. Окрему групу становлять побутові та постановочні фотографії українців у національному вбранні, які мають не тільки високу наукову

цінність, але й вик-ликають почуття спадкоємності поколінь і патріотичної гордості. Свою збірку колекцій неодноразово презентував на персональ-них виставках "Україна у старій листівці" (Вінницький обласний краєзнавчий музей, 2002 р.), "Вічне фото вчорашнього дня" (Він-ницька обласна наукова бібліотека ім. К. А. Тімірязєва, 2005 р.), окремими експозиційними блоками – на виставках "Подільськи-ми стежками" (Вінницький обласний краєзнавчий музей, 2006 р.), "Подільський народний костюм" (Вінницький обласний крає-знавчий музей, 2007), в історико-мистецькому проекті "Січові стрільці" (Вінницький обласний краєзнавчий музей, 2003 р.). До-сліджує та колекціонує також подільські народні ікони, пропагує їх на численних виставках: "Ікона рідного краю" (Вінницький об-ласний краєзнавчий музей, 2003 р.; Національний заповідник "Софія Київська" (2003 – 2004 рр.); літературно-меморіальний музей-квартира Павла Тичини (Київ, 2004 р.); Києво-Могилянська академія; краєзнавчий музей м. Бровари (2004 – 2005 рр.). Ікони народних майстрів Поділля з його збірки стали основою експози-цій виставок: "Перлини народного мистецтва Вінниччини" у Наці-ональному музеї українського народного декоративного мистец-тва, "Скульптура та ікона України: історія врятування" в Україн-ському музеї (США, Нью-Йорк, 2007). Подією у культурно-крає-знавчому житті регіону стала виставка "Подільський народний костюм", основу якої склали експонати його етнографічної колек-ції. Засновник етнографічного центру при кафедрі культури Він-ницького національного технічного університету, активно пра-цює над створенням музею побуту та народного мистецтва Він-ниччини.

Тв.: Поділля на старій листівці // Подільська старовина. – Вінниця, 2003; Вінниця. Погляд у минуле: Фотоальбом. – К.: Оранта, 2008. – 256 с. (у спів-авторстві з С. О. Царенком); Живопис. Світлини: Фотоальбом. – К.: Оранта, 2009. – 234 с.

КОКРЯЦЬКИЙ Сергій Іванович

(18.05.1949, м. Вінниця – 31.08.1993, м. Вінниця) – педагог, природоохоронець, краєзнавець. Закінчив Вінницьку ЗОШ № 26, Вінницький державний педагогічний інститут, Вінницький дер-жавний політехнічний інститут. Ініціатор створення громадської природоохоронної та краєзнавчої експедиції

“Поділля”. Почина-ючи з 1984 р., вона активно досліджувала пам’ятки природи та історії Вінниччини, широко висвітлюючи результати досліджень у засобах масової інформації. Перу С. І. Кокряцького належать історико-краєзнавчі розвідки, що стосуються скіфського періо-ду, вірувань ранніх слов’ян.

Тв.: Селянського родоводу // Вінницька правда. – 1987. – 1 жовтня; Ле-генди гайдамацького яру // Камертон-ікс. – 1992. - № 3 – 8; Україна – Велика Скитія // Камертон-ікс. – 1993. – 9, 16, 30 квітня, 28 травня, 4 червня; Ет-ногенез подолян // Камертон-ікс. – 1993. – 17, 24 вересня.

КОЛЕСНИК Вікторія Василівна

(08.12.1969, м. Калинівка Вінницької області) – історик, бібліограф, музеєзнавець, краєзнавець. У 1991 р. закінчила історичний факультет Вінницького державного педагогічного інституту. З 1994 р. працювала в краєзнавчому відділі Вінницької обласної наукової бібліотеки ім. К. Тімірязєва. З 2000 р. працює у Вінницькому обласному краєзнавчому музеї. Старший науковий співробітник. Досліджує національні меншини Поділля. Автор ря-ду музейних виставок, зокрема “Вінниччина і вінничани (кінець XIX – початок XX ст).” Почесний краєзнавець України (2010 р).

Тв.: Йоахим Волошиновський – визначний український громадський діяч першої половини 20 століття // Подільська старовина: Науковий збірник. – Вінниця, 2003. – С. 195 – 224; Вінниця Яна Лозовського // Вінницький край. – 2006. - № 2 (6). – С. 89 – 106; Станіслав Стемпковський (1870 – 1952). Сторінки життя видатного подолянина // Вінниччина: Минуле та сьогоден-ня. Краєзнавчі дослідження. Матеріали XX Вінницької наукової історико-кра-єзнавчої конференції. – Вінниця, 2005. – С. 171 – 188; Забутий герой 1812 року // Друга Могилів-Подільська краєзнавча конференція. – Могилів-Поділь-ський; Кам’янець-Подільський: Оіюм, 2006. – С. 204 – 208; Подільське това-риство сільського господарства і сільськогосподарської промисловості (1896 – 1918): Історичний нарис. – Вінниця: Розвиток, 2007. – 160 с.; Відомі поляки в історії Вінниччини: Біографічний словник. – Вінниця: ВМГО “Розвиток”, 2007. – 1008 с.; Здзіслав Грохольський (1881 – 1968), останній діяч П’ятничан // Подільська старовина. – Вип. IV. –

Вінниця, 2008. – С. 251 – 261; Тадеуш (Тадеуш Пжемислав Міхал) (1839 – 1913) – польський живописець і графік, громадський діяч // Краєзнавство в системі розвитку духовності і культури регіону… - Вінниця, 2008. – С. 106 – 111.

Літ.: Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 89.

КОЛЕСНИК Володимир Миколайович

(26.07.1946, с. Бронниця Могилів-Подільського району Вінницької області) – журналіст, держслужбовець, краєзнавець. У 1973 р. закінчив філологічний факультет Вінницького державного педагогічного інституту. Працював на комсомольській та пар-тійній роботі, відповідальним секретарем міжрайонної газети "Слово Придністров'я". З 1994 р. до виходу на пенсію (2005 р.) – головний інспектор по зв'язках з громадскістю та ЗМІ Могилів-Подільської митниці. Автор краєзнавчого нарису про рідне село, публікацій про видатних особистостей краю та ін.

Тв.: Пушкін і подільський край // Вінниччина. – 1999. – 5 червня; Декабрист О. Й. Корнілович // Подільська зоря. – 2000. – 3 серпня; Славні потомки гетьмана // Подільська зоря. – 2001. – 25 січня; Слово і діло Андрія Сухолітка // Урядовий кур'єр. – 2005. – 15 травня; Бронниці – 620 років. – Вінниця, 2008.

КОЛЕССА Філарет Михайлович

(17.07.1871, с. Татарське (тепер: с. Піщани Стрийського райо-ну Львівської області) – 03.03.1947, м. Львів) – український фоль-клорист, музикознавець, композитор, літературознавець, акаде-мік АН України (з 1929 р.), член Наукового Товариства ім. Шев-ченка (з 1909 р.), голова цього товариства (з 1929 р.). У 1894 р. закінчив філософський факультет Львівського університету. До 1929 р. викладав у гімназіях Львова, Стрия, Самбора. З 1929 р. професор Львівського університету, одночасно директор дер-жавного етнографічного музею у Львові. Засновник українського етнографічного музикознавства, поклав початок дослідженням музичних діалектів в Україні. Здійснив фольклорно-етнографічні експедиції на Поділля, зібрав і опублікував у збірках жнивні та обрядові пісні Літинського повіту (тепер: Вінниччина).

Тв.: Музикознавчі праці. – К., 1970; Фольклористичні праці. – К., 1979; Му-зичні твори. – К., 1972.

Літ.: Шуст Я. Ф. М. Колесса. – К., 1955; Грица С. Філарет Михайлович Колесса. – К., 1962; Завальнюк А. Ф. Фольклористичне Поділля // Тези допо-відей VI Вінницької обласної істор.-краєзн. конференції. – Вінниця, 1988. – С. 75; Баженов Л. В. Поділля у працях дослідників і краєзнавців... – С. 237.

КОЛЯСТРУК Ольга Анатоліївна

(03.02.1958, м. Вінниця) – історик, краєзнавець. У 1979 р. закін-чила історичний факультет Вінницького державного педагогіч-ного інституту, в 1987 р. – аспірантуру при Інституті історії АН УРСР. У 1979 – 1980 рр. викладала історію в Барській середній школі № 2. З 1980 р. працює у Вінницькому державному педаго-гічному інституті (тепер: педагогічному університеті). Доцент кафедри всесвітньої історії. В 2003 р. захистила дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук. У 2005 – 2008 рр. – докторант Київського національного університету ім. М. П. Драгоманова. Учасниця міжнародних, Всеукраїнських на-укових, науково-практичних, регіональних історико-краєзнавчих конференцій.

Тв.: Влада і преса в контексті політики українізації (20 – 30-і рр.) // Укра-їна XX століття: культура, ідеологія, політика: Збірка статей. – Вип. 3. – К., 1999. – С. 156 – 182; Парадокси та уроки українізації 20 – 30-х рр. XX ст. // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 2. – Вінниця, 2000. – С. 139 – 150; Мовотворчість газетної періодики УСРР (20-і роки XX ст.) // Історія України. – К., 2000. – № 41. – С. 3 – 5; Преса в умовах "наступу соціалізму" (кінець 20-х – початок 30-х років) // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 3. – Вінниця, 2001. – С. 113 – 118; З історії періодики на Поділлі // Поділля у контексті української історії: Матеріали Всеукраїнської наукової конференції. – Вінниця, 2001. – С. 185 – 190; Украї-нізація преси УСРР у 20 – 30-і рр.: Історіографія проблеми // Наукові записки Кам'янець-Подільського державного педагогічного університету: Історичні науки / Українська історіографія на рубежі століть: Матеріали міжнародної наукової конференції. – Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2001. – С. 559 – 567; До історії українського авангардного мистецтва // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М.

Коцюбинського. – Вип. 4. – Вінниця, 2002. – С. 98 – 102; Партійно-радянська преса та інтелігенція: проблема взаємин в умовах політики ук-раїнізації // Історична наука: проблеми розвитку: Матеріали міжнародної наукової конференції. – Луганськ, 2002. – С. 100 – 105; Преса в радянській політичній системі 20 – 30-х рр. XX ст. // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 5. – Вінниця, 2003. – С. 104 – 110; Ніколи не пізно // Вінниччина: минуле та сьогодення. Краєзнавчі дослідження. – Вінниця: ДП ДКФ, 2005. – С. 29 – 31; До характеристики становища вінницької інтелігенції у 20-ті рр. XX ст. // Там само. – С. 161 – 166; Національна свідомість української інтелігенції у контексті політичних змін кінця XIX – 20-х рр. XX ст. // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 9. – Він-ниця, 2005. – С. 85 – 90; Штрихи до портрета поділлєзнавця Ю. С. Алексан-дровича за матеріалами приватного листування з Д. Я. Яворницьким // Дру-га Могилів-Подільська краєзнавча конференція. – Могилів-Подільський; Кам'я-нець-Подільський: Оіюм, 2006. – С. 224 – 228; Побутування подільської інтелігенції в умовах голоду 1920-х рр. // Політичні репресії та голодомори на Вінниччині в XX ст. у контексті національної пам'яті: Матеріали обласної науково-практичної конференції, 24 листопада 2005 р. – Вінниця: Книга-Вега, 2006. – С. 121 – 127; Протоколи засідань Вченої ради Вінницького інституту народної освіти як джерело для вивчення повсякденного життя викладацької інтелігенції міста 1920 – 1922 рр. // Вінниччина: минуле та сьогодення. Кра-єзнавчі дослідження. – Вінниця, 2007. – С. 230 – 234; З життя подільського священика (20-і рр. XX ст. за його листами) // Матеріали XII Подільської історико-краєзнавчої конференції. – Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2007. – С. 185 – 191; Реалії повсякдення науково-освітньої інтелігенції Поділля у 20-х рр. XX ст. // Освіта, наука і культура на Поділлі. Зб. наук. праць. – Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2007. – Т. 9. – С. 265 – 275; Вінниця: Історичний нарис. – Вінниця: Книга-Вега, 2007. – 304 с. (чл. авторського колективу); Психологіч-ний стан і почування подільського духівництва в 1920-і рр. // Матеріали Він-ницької науково-практичної конференції на честь 1020-річчя хрещення Русі і 250-річчя Спасо-Преображенського кафедрального собору, 18 вересня 2008 р., м. Вінниця. – Вінниця, 2008. – С. 148 – 152. .

Літ.: Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 89, 90.

КОМАРНІЦЬКИЙ Олександр Борисович

(23.02.1974, с. Пижівка Новоушицького району Хмельницької області) – історик, архівіст, краєзнавець. У 1998 р. закінчив іс-торичний факультет Кам'янець-Подільського педагогічного уні-верситету. Працював завідувачем навчального корпусу історич-ного факультету (1999 – 2001 рр.), директором Кам'янець-Поділь-ського міського державного архіву (2001 – 2002 рр.). З 2002 р. помічник ректора Кам'янець-Подільського державного універси-тету. В 2005 р. захистив кандидатську дисертацію на тему "Міс-течка Правобережної України в добу Української революції 1917 – 1920 рр." Автор понад 100 наукових та численних краєзнавчих публікацій, в т. ч. про події, що відбувалися на теренах Віннччи-ни. Учасник міжнародних, Всеукраїнських, регіональних науко-вих, історико-краєзнавчих конференцій.

Тв.: Єврейське громадське самоврядування в 1917 – 1918 рр.: на матері-алах містечок Правобережної України // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вінниця, 2003. – Вип. V. – С. 64 – 69; Містечка Правобе-режної України у 1917 – 1920 рр.: міжетнічний аспект // Історія України: Ма-ловідомі імена, події, факти / Збірник статей. – К., Донецьк: Рідний край, 2001. – Вип. 15. – С. 52 – 57; Містечкове населення Правобережної України і австро-угорська та німецька військові адміністрації (1918 р.) // Наукові за-писки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вінниця, 2004. – Вип. VII. – С. 27 – 31; Становище єврейських громад у добу гетьманату П. Скоропадсь-кого (на матеріалах містечок Правобережної України) // Наукові праці Кам'я-нець-Подільського державного університету: Історичні науки. – Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2004. – Т. 13. – С. 165 – 176; Українське містечко: поня-ття, демографічний, етнічний і конфесійний склад населення (на матері-алах Правобережної України кінця XIX – початку XX ст.) // Наукові праці Кам'-янець-Подільського державного університету: Історичні науки. – Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2004. – Т. 12. – С. 120 – 129; Містечка Правобережної України і вибори до Всеросійських Установчих Зборів наприкінці 1917 р. // Кра-єзнавство. – К., 2002. - № 1 – 4. – С. 86 – 89; Українська влада і подільські єв-реї (1919 – 1920 рр.) // Міжнаціональні відносини в контексті українського державотворення: історія та сучасність (Міжнародний науковий "круглий стіл" у дні проведення в Хмельницькій області міжнародного фестивалю на-ціональних культур: української,

російської, польської, вірменської, єврейської, литовської, турецької, 15 вересня 2001 р., м. Кам'янець-Подільський): Науковий збірник. – Кам'янець-Подільський, 2001. – С. 73 – 85 (у співавтор. з О. М. Завальнюком); Єврейська національна школа в містечках Правобереж-ної України 1917 – 1918 рр. // Освіта, наука і культура на Поділлі: Збірник наукових праць. – Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2003. – Т. 3. – С. 139 – 149; Населення Подільської губернії і Українські Установчі збори наприкінці 1917 – на початку 1918 рр. (за матеріалами містечок) // Наукові праці Кам'янець-Подільського державного університету. – Кам'янець-Подільський, 2003. – Вип. 2. – В 2-х т. – Т. 1. – С. 60 – 64; "Просвіти" містечок Подільської губернії в період Української революції 1917 – 1920 рр. // Наукові праці Кам'янець-По-дільського державного педагогічного університету: Збірник за підсумками звітної наукової конференції викладачів і аспірантів, присвяченої 85-й річниці Української національно-демократичної революції, 15 – 16 квітня 2002 р. – В 2-х т. – Кам'янець-Подільський, 2002. – Т. 1. – С. 100 – 102; Просвітницько-освітній рух у містечках Подільської губернії в 1917 – 1918 рр. // Освіта, нау-ка і культура на Поділлі: Збірник наукових праць. – Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2004. – Т. 4. – С. 68 – 78; Стан освіти в містечках Подільської губернії періоду Української революції (1917 – 1920 рр.) // Освіта, наука і культура на Поділлі: Збірник наукових праць. – Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2002. – Т. 2. – С. 40 – 49; Містечка Подільської губернії напередодні національно-демокра-тичної революції // Матеріали X Подільської історико-краєзнавчої конферен-ції. – Кам'янець-Подільський, 2000. – С. 250 – 254; Містечкові бібліотеки По-дільської губернії перед Українською революцією 1917 – 1920 рр. // Бібліотеки в інформаційному суспільстві: Матеріали науково-практичної конференції, присвяченої 100-річчю Хмельницької ОУНБ ім. М. Островського, 21 вересня 2001 р. – Хмельницький, 2001. – С. 240 – 247; Містечкові євреї Правобережної України і Українська державність в 1917 – 1920 рр. // Актуальні проблеми вітчизняної і всесвітньої історії: Матеріали І Всеукраїнської наукової конференції, 8 – 9 лютого 2001 р. – Луганськ: Східноукраїнський національний уні-верситет, 2001. – С. 155 – 158; Польське землеволодіння в містечках По-дільської губернії (кінець XIX – початок XX ст.) // Матеріали XI Подільської історико-краєзнавчої конференції. – Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2004. – С. 221 – 228; Розвиток промисловості містечок Подільської губернії (кін. XIX – початок XX ст.) // Поділля в контексті української історії /

Матеріали Все-української наукової конференції, 29 – 30 листопада 2001 р. – Вінниця, 2001. – С. 137 – 144; Подільські містечка в добу Української революції (1917 – 1920 рр.) [Монографія]. – Кам'янець-Подільський: Абетка-НОВА, 2005. – 320 с. (у співавтор. з О. М. Завальнюком); Містечка Вінницького району в добу Цент-ральної Ради // Вінниччина: минуле та сьогодення. Краєзнавчі дослідження. – Вінниця, 2007. – С. 238 – 243; Історія України: матеріали для підготовки до тестування. Навч. посібник. – Кам'янець-Подільський: ПП Буйницький О. А., 2007. – 456 с.; Містечка Барщини у добу Української революції 1917 – 1920 рр. // Бар, Барська земля – крізь призму століть... – Бар, 2008. – С. 306 – 312.

КОМІСАРЧУК Микола Христофорович

(16.03.1940, с. Стіна Томашпільського району Вінницької об-ласті – 21.06.2007, м. Бар Вінницької області) – педагог, філософ, історик, краєзнавець. У 1968 р. закінчив філологічний факультет Вінницького державного педагогічного інституту ім. М. Островсь-кого. Ще під час навчання у вузі почав працювати учителем, після його закінчення – заступник директора з навчально-вихов-ної роботи. З 1973 по 1985 рр. – на партійній роботі. У 1977 р. за-кінчив Вищу партійну школу при ЦК Компартії України. В 1985 р. призначений директором Барського педагогічного училища (те-пер: Барський гуманітарно-педагогічний коледж ім. М. Грушевсь-кого). В 2007 р. закінчив докторантуру Міжрегіональної академії управління персоналом, захистив дисертацію на звання доктора філософії. Заслужений працівник освіти України (2001 р.). Учас-ник міжрегіональних та обласних конференцій в галузях педаго-гіки, історії та краєзнавства.

Тв.: Уряд добрих намірів (до 85-річчя IV Універсалу Центральної Ради // Барчани (м. Бар). – 2003. – 17 січня; Українська інтелігенція і відродження на-ціональної еліти // Хочу все знати (м. Вінниця). – 2003. – 2 квітня; Непроста доля древнього міста // Історична та літературна спадщина Михайла Грушевського / Матеріали міжрегіональної науково-практичної конференції. – К.; Львів, Вінниця; Кам'янець-Подільський; Бар, 2005. – С. 7 – 10.

Літ.: Прощай, Учителю з великої літери! [Некролог] // Подолія. – 2007. – 23 червня.

КОНВЕРСЬКИЙ Володимир Іванович

(12.06.1925, с. Ярове, тепер Тульчинського району Вінницької області) – краєзнавець. Учасник Великої Вітчизняної війни 1941 – 1945 рр. У 1958 р. закінчив Одеську ВПШ при ЦК КПУ. Працював на Вінниччині на комсомольській, радянській та партійній роботі. Був першим секретарем Шпиківського РК ЛКСМУ (1949 – 1952 рр.), головою Оратівського (1962 – 1963 рр.), Липовецького (1963 – 1966 рр.) райвиконкомів, першим секретарем Піщанського райкому партії (1966 – 1978 рр.). В 1979 – 1989 рр. – уповнова-жений ради у справах релігій при Раді Міністрів УРСР. З 1989 р. – керівник пошуково-видавничого агентства "Книга Пам'яті Украї-ни. Вінницька область", відповідальний секретар редакційної колегії багатотомних видань "Книга Пам'яті України. Вінницька область", "Книга Скорботи України. Вінницька область". За ак-тивну пошукову діяльність по увічненню жертв Другої світової війни 7 травня 1995 р. нагороджений Почесною відзнакою Прези-дента України.

Тв.: Книга Пам'яті України. Вінницька область. – У 9-и т. / Гол. редколегії Ільчук М. М. (1; 2; 7 тт.); Ткаченко А. Д. (3, 4, 5, 6, 8 тт.), відповід. секретар Конверський В. І. – К.: Наукова редколегія головної редакційної колегії Книги Пам'яті України при видавництві "Українська енциклопедія" ім. М. П. Бажана. – 1994 – 1997; Книга Скорботи України. Вінницька область. – У 2-х т. / Гол. редколегії Шестопалюк О. В., відповід. секретар Конверський В. І. – Вінниця: обласна редакційна колегія Книги Пам'яті України. – 2001 – 2002.

Літ.: Безсмертя. Книга Пам'яті України. 1941 – 1945 / Гол. редколегія (гол. І. О. Герасимов). – К.: Пошуково-видавниче агентство "Книга Пам'яті України", 2000. – С. 843; 939; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 90.

КОНДРАТЕНКО Мусій Романович

(1912, с. Пугачівка, тепер: Коростенського району Житомирсь-кої області – ?) – історик, краєзнавець, музеєзнавець, педагог. У 1939 р. закінчив історичний факультет Київського педагогічного інституту. Отримав призначення на посаду завідувача історич-ним відділом Вінницького краєзнавчого музею. З початком Ве-ликої Вітчизняної війни його директор. Після приходу німців звільнений з музею як молодий

радянський фахівець, комсо-молець. Проте залишився працювати в історичному відділі му-зею спочатку на громадських засадах, а з червня 1943 р. – з оплатою. У перші роки окупації працював також позаштатним кореспондентом газети "Вінницькі вісті", викладав історію Укра-їни у фармацевтичному та будівельному технікумах, на курсах німецької мови при Вінницькому педагогічному інституті. Автор краєзнавчих нарисів про вінницькі "Мури", церкву святого Миколи у Вінниці, Немирівське городище, біографічних нарисів про П. І. Ніщинського, К. В. Широцького та ін. На прохання керівника відділу освіти обласної управи О. В. Серафимовича розробив шкільну програму з історії України для старших класів, яка вий-шла друком у грудні 1941 р. Брав участь у написанні підручника з історії України, який готував той же відділ освіти. Після виз-волення міста заарештований органами НКВС (1944 р.), засудже-ний на 20 років каторжних робіт. Реабілітований 7 жовтня 1991 р.

Тв.: Програма з історії України для старших класів середньої школи. – Немирів, 1941; Звістка про Немирівське городище // Вінницькі вісті. – 1941. – 14 вересня; Вінниця в XIV – XVIII ст. // Вінницькі вісті. – 1941. – 19 вересня; Петро Іванович Ніщинський // Вінницькі вісті. – 1941. – 2 листопада; Про навчання дітей історії. – Вінницькі вісті. – 1942. – 1 лютого; Вінниця в XVII – XVIII ст. // Вінницькі вісті. – 1942. – 23 серпня; К. Широцький – дослідник української культури // Вінницькі вісті. – 1942. – 1 жовтня; У Вінницькому музеї // Вінницькі вісті. – 1942. – 5 листопада; Вінницькі Мури // Вінницькі вісті. – 1942. – 29 листопада; 1943. – 14 березня; Церква св. Миколи у м. Вінниці // Вінницькі вісті. – 1943. – 7 січня.

Літ.: Соломонова Т. Музей під час німецько-фашистської окупації: доля співробітників // Подільська старовина: Науковий збірник / До 85-річчя з часу заснування Вінницького обласного краєзнавчого музею. – Вінниця, 2003. – С. 18 – 23; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 91; Гальчак С. Д. Краєзнавство Східного Поділля... – С. 63.

КОНСЕВИЧ А. І.

(Дата і місце народження невідомі). Економіст, географ, краєзнавець, кандидат географічних наук (з 1949 р.). Працював у 40

– 70-х рр. у вузах Вінниці, Києва. Кандидатська дисертація: "Еко-номіко-географічна характеристика Вінницької області" (К., 1949).

Тв.: Экономико-географический очерк Винницкой области. – К.: Изда-тельство АН УССР, 1948. – 35 с.

Літ.: Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців… – С. 419; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 92.

КОПАЙГОРОДСЬКА Ольга Іванівна

(31.12.1918, м. Тульчин Вінницької області) – музейник, краєзнавець. У 1950 – 1988 рр. працювала директором Тульчинського краєзнавчого музею. Автор багатьох публікацій з історії Туль-чинщини, в тому числі путівників по рідному місту та музею, до-слідниця біографій видатних людей, життя яких тісно пов'язане з Подільським краєм. Завдяки її зусиллям у Тульчині відкрито квартиру-музей М. Д. Леонтовича. Почесний мешканець міста.

Літ.: Лисенко В. Г. Вінниччина журналістська: Журналісти нашого краю в засобах масової інформації і не тільки… - Вінниця, 2009.

КОРИЦЬКИЙ Віктор Феодосійович

(16.05.1931, Рогнедово Брянської області, Росія – 1994, м. Вінниця) – журналіст, краєзнавець. У 1955 р. закінчив філологічний факультет Київського державного університету ім. Т. Г. Шевчен-ка. В 1955 – 1956 рр. працював заступником директора Бучачсь-кого медичного училища на Тернопільщині, в 1955 – 1958 рр. – зав. відділом газети "Колгоспне життя" (Тернопільська обл.), 1958 – 1963 рр. – літпрацівником, зав. відділом обласної газети "Вінницька правда", 1963 – 1991 рр. – на різних посадах у Він-ницькому обласному комітеті Компартії України. Упорядник та один із авторів фотоальбому "Вінниця", книги нарисів про Геро-їв Радянського Союзу – уродженців Вінницької області "Овеян-ные славой имена", інших книг, путівників.

Тв.: Винница: Путеводитель. – Одесса: Маяк, 1985. – 110 с.; Овеянные славой имена: Герои Советского Союза – уроженцы Винниччины /[Барабан В. М., Воронюк А. Д., Гальчак С. Д., Корицкий В. Ф. и др.; Редкол.: Буртяк Г. Я. (отв. ред.) и др.; Вступ. ст. А. Нехаевского]. – 2-е изд., перераб. и доп. – Одесса: Маяк, 1989. – 312 с.

Літ.: Лисенко В. Г. Вінниччина журналістська: Журналісти нашого краю в засобах масової інформації і не тільки… - Вінниця, 2009.

КОСАКІВСЬКИЙ Віктор Афанасійович

(31.01.1962, смт Чечельник Вінницької області) – історик, краєзнавець, музеєзнавець, етнограф. У 1988 р. закінчив історичний факультет Вінницького державного педагогічного інституту. Пра-цював у Вінницькому обласному краєзнавчому музеї зав. секто-ром археології (з 1990 р.), зав. відділом етнографії (з 1992 р.). З 2000 р. викладач кафедри української і зарубіжної культури, за-ступник декана філологічного факультету, старший викладач ка-федри етнології Вінницького державного педагогічного універси-тету ім. М. Коцюбинського. Член колегії обласного управління культури і туризму Вінницької обласної державної адміністрації. Дійсний член Центру дослідження історії Поділля Інституту істо-рії України НАН України при Кам'янець-Подільському національ-ному університеті. В галузі археології досліджує трипільську культуру, в галузі етнології – ремесла та промисли, звичаї і обря-ди, у галузі фольклористики – родинно- та календарно-обрядові пісні українців Східного Поділля, в галузі історії та краєзнавства – історико-етнографічні особливості окремих населених пунктів Поділля, в галузі музеєзнавства – розвиток етнографічних музеїв та етнографічні колекції музеїв України. Учасник багатьох міжна-родних, Всеукраїнських, регіональних історико-краєзнавчих кон-ференцій. Опублікував понад 100 робіт.

Тв.: Пізньотрипільське поселення Чечельник на Побужжі // Тези VI Він-ницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1988. – С. 5; Ке-раміка трипільського поселення Чечельник // Тези доповідей VII Вінницької іс-торико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1989. – С. 13; Пізньотрипільські поселення в басейні р. Савранки // Тези доповідей VIII Вінницької історико-краєзнавчої

конференції. – Вінниця, 1989. – С. 10, 11; Ткацтво та вишивка в с. Курава наприкінці XIX – першій половині XX ст. // Музей і Поділля: Тези допо-відей наукової конференції. – Кам'янець-Подільський, 1990. – С. 74 – 76 (спів-авт. Т. І. Вовчук); Про деякі особливості трипільського поселення Чечельник // Раннеземледельческие поселения-гиганты трипольской культуры на Ук-раине: Тезисы докладов I полевого семинара. – Тальянки, 1990. – С. 200 – 204; Результати палеоботанічного дослідження трипільського поселення Чечельник // Тези доповідей X Вінницької обласної історико-краєзнавчої кон-ференції. – Вінниця, 1991. – С. 14, 15 (у співавтор. з Г. О. Пашкевич); Бої під Вінницею в березні 1651 р. у висвітленні Гулєвича // Там само. – С. 30, 31 (під псевдонімом В. А. Жмурко); Весілля в с. Хомутинцях // Тези доповідей і пові-домлення V Всеукраїнської наукової конференції з історичного краєзнавства. – Кам'янець-Подільський, 1991. – С. 564, 565; З історії подільських сіл Вербка та Чечельник // Там само. – С. 643 – 645; Батозька битва 1652 р. у висвіт-ленні М. Гечинського // Тези доповідей XI Вінницької обласної історико-крає-знавчої конференції. – Вінниця, 1992. – С. 27 (під псевдонімом В. А. Жмурко); М. Д. Яковишина – народна подільська співачка // Там само. – С. 90, 91; Кера-мічне виробництво міста Бару наприкінці XIX – початку XX ст. // Проблеми етнографії, фольклору і соціальної географії Поділля: Науковий збірник. – Кам'янець-Подільський, 1992. – С. 38 – 40; До історії подільського гончарства // Етнографія Поділля: Тези доповідей наукової конференції. – Вінниця, 1992. – Ч. 2. – С. 50 – 54 (у співавторстві з С. О. Гусєвим); Пізньотрипільська кера-міка басейну р. Савранки // Українське гончарство: Національний культуро-логічний щорічник. – К. – Опішня, 1993. – С. 148 – 150; Дослідження житла на трипільському поселенні Чечельник // Археологічні відкриття в Україні 1991 року. – Луцьк, 1993. – С. 48, 49; Пізньотрипільське поселення Чечельник на Побужжі // Подільська старовина. – Вінниця, 1993. – С. 3, 4; Ревізія Вінниць-кого замку 1545 року // Подільська старовина: Науковий збірник. – Вінниця, 1993. – С. 322 – 332; Весілля в с. Хоменках Шаргородського району Вінницької області (XX ст.) // Там само. – С. 373 – 377; Зображення тварин на кераміці з трипільського поселення Чечельник // Археологія. – 1994. – № 1. – С. 148, 149; Подільська колядка // Тези доповідей XV Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1996. – С. 94 – 96; Зближення образу смерті зі шлюбом в українському фольклорі та обрядах // Меджибіж: 850 років історії. Матеріали науково-практичної

конференції. – Междибіж, 1996. – С. 77 – 79; Гончар О. Г. Луцишин // Тези доповідей XVI-ї Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1997. – С. 85 – 87; Рушники Східного Поділля // Поетика та семантика українського рушника: символ, знак. Тези доп. – К., 1997; Подільська старовина: Науковий збірник. – Вінниця, 1998. – 150 с. (відповід. редактор); Відбитки тканини на кераміці з пізньотрипільського поселення Ялтушків на Поділлі // Подільська старовина. – Вінниця, 1998. – С. 29 – 40 (у співавтор. з В. В. Очеретним, В. П. При-липком); Скіфський кинжал з с. Вахнівка // Подільська старовина: Збірник наукових праць. – Вінниця, 1998. – С. 41 – 43; Килими Поділля – унікальна частина українських килимів // Український килим: генеза, ікопографія, сти-лістика. – К., 1998. – С. 35; Відбитки тканин на кераміці з пізньотрипіль-ського поселення Бернашівка на Поділлі // Трипільське поселення Кошилівці – Обоз (до 120-річчя відкриття): Міжнародна археологічна конференція. – Заліщики, 1998. – С. 41 – 43; Малювання на склі на Східному Поділлі // Гончарів-ські читання (п'яті). Феноменологія українського народного мистецтва: форма і зміст. Тези доповідей і повідомлень. – К., 1998. – С. 10 – 12; Нариси з історії Чечельника. З найдавніших часів до наших днів. – Вінниця, 2000. – 214 с. (співавтор. С. В. Вовк, С. В. Таранець); Народний одяг жителів містечка Чечельник на Східному Поділлі // Проблеми етнографії, фольклористики, мистецтвознавства Поділля та Південно-Східної Волині. Історія і сучас-ність: Науковий збірник. – Кам'янець-Подільський, 2002. – С. 133 – 141; Народна архітектура містечка Чечельник на Південно-Східному Поділлі // Там само. – С. 331 – 341; Одяг подолян XIX – XX століть // Народне мис-тецтво. – 2002. - № 3 – 4. – С. 36 – 39; Писанки Поділля // Подільська старо-вина: Науковий збірник / До 85-річчя з часу заснування Вінницького обласного краєзнавчого музею. – Вінниця, 2003. – С. 166 – 173; Українська сорочка в пі-сенному фольклорі Поділля // Українське народознавство: стан, перспективи розвитку на зламі віків. – Зб. наук. праць: Матеріали других міжнародних на-уково-практичних читань, присвячених пам'яті українського фольклориста Михайла Пазяка. – К., 2002. – С. 427 – 433; Ткацтво на Вінниччині з най-давніших часів до сьогодення // Народне мистецтво. – 2002. - № 3 – 4. – С. 46 – 48; Ремесла, промисли та народні майстри // Одвічна Русава (етнографія та фольклор с. Стіна на Поділлі). – Вінниця, 2003. – С. 39 – 62; Знахарство та народна медицина // Там само. – С. 113, 114; Довкілля в уявленнях, віру-ваннях, повір'ях, легендах та усних оповідях стінян // Там само. – С. 115 – 118 (у співавтор. з Л. Г.

Пономар); Легенди та перекази на Південно-Схід-ному Поділлі // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 6. – Вінниця, 2003. – С. 178 – 182; Музей Народознавчого центру Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського // Ма-теріали до української етнології: Збірник наукових праць. – К., 2004. – Вип. 4 (7). – С. 84, 85; Чечельницька група пам'яток трипільської культури початку пізнього етапу в міжріччі Південного Бугу та Дністра // Тези доповідей між-народної науково-практичної конференції "Древні землероби Європи: нові від-криття та гіпотези", присвяченої ювілею видатного дослідника трипільсь-кої культури К. К. Черниш. – Збараж, 2004. – С. 43 – 45; Археологічні пам'ят-ки Чечельницького району на Вінниччині: історія виявлення та дослідження // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 7. – Вінниця, 2004. – С. 97 – 99; З історії етнологічного дослідження Поділля // Матеріали до етнології Поділля: Польові дослідження. – Вінниця, 2005. – Вип. 1. – С. 6 – 12; Пісенний фольклор с. Лопатинці (Шаргородський район Вінницької області) // Там само. – С. 119, 120 (у співавтор. з Є. Косаківською); До історії заселення басейну річки Савранка (з найдавніших часів до сьогодення) // Студії Кам'янець-Подільського Центру дослідження історії Поділля. – Т. 1: Десятиріччю Центру дослідження історії Поділля присвячується. – Кам'-янець-Подільський: Оіюм, 2005. – С. 200 – 217; Трипільські поселення у м. Він-ниці // Вінниччина: минуле та сьогодення. Краєзнавчі дослідження. – Вінниця: ДП ДКФ, 2005. – С. 57 – 60 (у співавтор. з С. О. Гусєвим); Етнічний та кількісний склад населення Чечельника у XVI – на початку XXI ст. // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. X. – Вінниця, 2006. – С. 212 – 216; Буша: стан і перспективи археологічних досліджень // Матеріали XII Подільської історико-краєзнавчої конференції. – Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2007. – Т. 1. – С. 224 – 227 (у співавтор. з Ю. А. Зіньком, Ю. С. Сте-панчуком); Археологічні дослідження на р. Бужок // Вісник Інституту історії, етнології і права. – Збірник наукових праць. – Вінниця, 2008. – Вип. 6. – С. 7 – 10; Топоніміка селища Чечельник на Південно-Східному Поділлі // Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наукових статей. Історія. Полі-тичні науки. Міжнародні відносини. Чернівці: Рута, 2008. – Вип. 378 – 379. – С. 184 – 190; Особливості релігійного життя містечка Чечельник на південно-східному Поділлі в XIX – на початку XXI ст. // Релігійне життя Поділля: минуле і сучасне... – Вінниця, 2008. – С. 156 – 160; Рослинний світ Чечель-ницького

району на Вінниччині та його охорона // Там само. – С. 388 – 397; Подолянка (Кларісе Ліспектор) – класик бразильської літератури // Наукові записки ВДПУ ім. М. Коцюбинського / Історія: Зб. наук. праць. – Вип XIV. – Вінниця, 2008. – С. 372 – 374; Чечельник та його околиця // Пульсуючі дже-рела. – 2008. – 12 травня.

Літ.: Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців… – С. 242, 243; Бібліографічний покажчик наукових праць викладачів Вінницького дер-жавного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (1983 – 2001). – Вип. 4. – Ч. 1. – Кн. 1 / Уклад: Н. С. Кравець, К. В. Чернега. – Вінниця: ВДПУ, 2002. – С. 190 – 195; Вінниччина фольклорна: Довідник / Упорядники: А. М. Подолинний, Т. О. Цвігун. – Вінниця: Книга-Вега, 2003. – С. 39, 40; Галь-чак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 92, 93.

КОСАКІВСЬКА Євгенія Михайлівна

(06.08.1968, с. Деребчин Шаргородського району Вінницької області) – педагог, музеєзнавець, етнолог, краєзнавець. У 1991 р. закінчила фізико-математичний факультет Житомирського державного педуніверситету. Працювала у м. Вінниці учителем, в обласному художньому музеї. З 2003 р. старший лаборант кафедри української та зарубіжної культури, з 2006 р. – кафедри філології й журналістики Вінницького державного педагогічного університету. Наукові інтереси пов'язані з етнографічним музейниц-твом Поділля, етнологією, краєзнавством та дослідженнями тра-диційно-побутової культури подолян. Учасниця міжнародних, Всеукраїнських наукових та регіональних історико-краєзнавчих конференцій. Автор ряду публікацій краєзнавчої тематики.

Тв.: Етнографічне музеєзнавство Поділля. Сучасний стан та перспек-тиви розвитку // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 6. – Вінниця, 2003. – С. 182 – 185; Історія формування етнографічної колекції Вінницького обласного краєзнавчого музею. – Вип. 7. – Вінниця, 2004. – С. 150 – 153; Етнографічне музеєзнавство (Рекомендації до складання програми для студентів спеціалізації "Українознавство") // Культура і вчитель: Зб. наук. праць / Авт. колектив під кер. А. Б. Щербо. Відп. ред. Д. М. Джола. – Вінниця: ВДПУ – "Вінниця", 2004. – С. 150 – 153; Коса і вінок у ет-нопедагогіці українців // Там само. – С. 220 – 227; Етномузеєзнавство Поділля: становлення і розвиток // Народна

культура Поділля в контексті національного виховання: Зб. наук. праць / Ред. кол. Н. Л. Іваницька та ін. – Вінниця, 2004. – С. 309 – 313; Етнографічний музей та рукописні фонди на-родознавчого центру Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського // Там само. – С. 287 – 290 (у співавтор.); Роз-виток етнографічного музеєзнавства на Поділлі в кінці XIX – на початку XX ст. // Матеріали XI Подільської історико-краєзнавчої конференції. – Кам'я-нець-Подільський: Оіюм, 2004. – С. 542 – 545; Пісенний фольклор с. Лопа-тинці (Шарогородський район Вінницької області) // Матеріали до етнології Поділля: польові дослідження. – Вінниця, 2005. – Вип. 1. – С. 119, 120 (у співав-тор.); Орнаментовані ярма з Поділля // Там само. – С. 66, 67 (у співавтор.); Народний одяг в колекціях Вінницьких музеїв // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. XII. – Вінниця, 2007. – С. 197 – 199.

Літ.: Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 93.

КОТ Сергій Іванович

(22.10.1958, м. Київ) – історик, краєзнавець, кандидат історичних наук (з 1990 р.). У 1980 р. закінчив історичний факультет Київського педагогічного інституту. З цього ж року працює в Інституті історії України АН України (тепер: НАН України): ла-борант, аспірант, науковий співробітник (з 1991 р.). Кандидат-ська дисертація: "Охорона пам'яток історії та архітектури в Ук-раїні (1943 – поч. 60-х рр.)". Досліджує історію пам'яток архітек-тури і культури Поділля і, зокрема, Вінницької області.

Тв.: Охорона пам'яток на Поділлі в перші роки Радянської влади за документами Вінницького обласного держархіву // Хмельницькому 500: Тези науково-практичної конференції. – Хмельницький, 1991. – С.75 – 77; Доку-менты государственного архива Винницкой области по истории охраны памятников за годы Советской власти // Памятники истории и культуры Винницкой области / Материалы к своду памятников истории и культуры народов СССР по Украинской ССР. – К., 1990. – Вып. 8. – С. 4 – 33; Честі сво-єї не зрадив (В. Д. Отамановський) // Репресоване краєзнавство (20 – 30-і ро-ки). – К. 1991. – С. 133 – 142; Дослідник Подільської старовини (Г. В. Брілінг) // Там само; - С. 191 – 198; Діяльність Г. В. Брілінга на Вінниччині // Тези допо-відей X

Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1991. – С. 85; І. Ч. Зборовський і розвиток краєзнавства на Поділлі // VI Все-українська наукова конференція з історичного краєзнавства. – Луцьк, 1993. – С. 221, 222; Брілінг Густав Вольдемарович // Енциклопедія історії України… - Т. 1. – С. 378; Зборовський Іполит Чеславович // Там само. – Т. 3. – С. 305, 306.

Літ.: Баженов Л. В. Поділля у працях дослідників і краєзнавців... – С. 245; Вчені Інституту історії України: Біобібліогр. довідник / Серія "Українські історики". – Вип. 1. – К., 1998.

КОТЕНКО-ШЕВЧЕНКО М. С.

(1887 – 1942) – краєзнавець Поділля, педагог. З 1923 р. директор школи в с. Вила-Ярузькі Могилів-Подільського району на Він-ниччині. У 20 – 30-і роки ця сільська школа була серед кращих на Поділлі. Як географ та історик обладнав у школі археологічний та геологічний музеї, які славилися експозиціями серед громадсь-ких музеїв України. Виявив поблизу села і дослідив городище скіфського періоду, зібрав велику колекцію матеріальної культу-ри, знайшов поклади трепелу, гіпсу. Водночас записав багато українських народних пісень, казок, прислів'їв, приказок. Ці запи-си досі зберігаються в колі його сім'ї і чекають свого дослідника.

Літ.: Півошенко І. М. Подільський краєзнавець М. С. Котенко-Шевченко // Тези доповідей IV Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1986. – С. 20; Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і крає-знавців… – С. 245; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 94; Прокопчук В. С. Краєзнавство на Поділлі: історія і сучасність... – С. 75.

КОТОВ Михайло Іванович

(27.10.1896, м. Задонськ, тепер: Липецької області (Росія) – 25.08.1978, м. Київ) – український ботанік, доктор біологічних наук (з 1941 р.), професор (з 1943 р.), лауреат Державних премій СРСР (1952 р.) і України (1969 р.). У 1922 р. закінчив Харківський інсти-тут народної освіти. Працював у вузах і науково-дослідних інсти-тутах Харкова і Києва. Досліджував систематику, проблеми бо-танічної географії, геоботаніки,

ресурсознавства України, охоро-ни природи і, зокрема, вивчав флору Вінниччини. Один з авторів видань "Визначник рослин УРСР" і "Флора УРСР".

Тв.: Геоботанічний нарис південної частини Вінницької області // Бота-нічний журнал АН УРСР. – 1940. - № 2. – С. 325 – 374.

Літ.: Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців... – С. 246.

КОЦЮБИНСЬКА Катерина Яківна

(Листопад 1893, м. Феодосія – червень 1963, м. Чернігів) – педагог, літературознавець, краєзнавець. Дружина Х. М. Коцю-бинського. Закінчила гімназію (1910 р.) та Вищі жіночі (Бесту-жевські) курси в Петрограді (1917 р.). Викладала російську мову та літературу в різних навчальних закладах Феодосії та Києва. У 1926 – 1934 рр. – старший науковий співробітник музею М. Коцю-бинського у Вінниці; водночас читала лекції у Вінницькому педін-ституті. З жовтня 1934 р. працювала в Чернігівському музеї М. Коцюбинського. За її безпосередньою участю вийшли три збір-ники матеріалів про М. Коцюбинського (1940, 1941, 1943 рр.), альбом "Будинок-музей М. Коцюбинського" (1934 р.). Автор двох путівників по музеях – вінницького і чернігівського (1930, 1954 рр.). Брала участь у виданні п'ятитомника творів М. Коцюбин-ського (1947 – 1951 рр.) та тритомника (1955 – 1956 рр.), готувала до друку його листування, рецензувала художні твори та наукові праці про письменника.

Тв.: Замітки і підкреслення М. Коцюбинського на книжках власної бібліотеки // Радянське літературознавство. – 1938. – Кн. 2 – 3. – С. 159 – 171; Як М. Коцюбинський працював над повістю "Fata morgana" // Вітчизна. – 1950. - № 5. – С. 157 – 164.

Літ.: Подолинний А. М. Коцюбинська Катерина Яківна // З-над Божої рі-ки... – С. 150 – 151.

КОЦЮБИНСЬКИЙ Михайло Михайлович

(5 (17).09.1864, м. Вінниця – 12 (25).04.1913, м. Чернігів) – видат-ний український письменник. Дитинство і юність прозаїка минули в селах і містечках Поділля – у Радівцях, Барі,

Кукавці, Шаргоро-ді, Станіславчику, Пикові. У 1880 р. закінчив Шаргородське ду-ховне училище на Вінниччині. У 1880 – 1882 рр. перебував у Кам'-янці-Подільському. Повернувся до Вінниці. В 1890 р. виїхав до Львова, де познайомився з І. Франком та іншими громадськими діячами. У 1891 р. вчителював у с. Лопатинцях (тепер Шаргород-ського району), активно збирав місцевий фольклор і вивчав по-бут села. В 1892 – 1897 рр. був членом фольклорної комісії в Бес-сарабії і Криму. З 1897 р. поселяється в Чернігові. Тут очолював товариство "Просвіта" (1906 – 1908 рр.), написав найкращі твори. Поділля посіло вагоме місце у його творчості. З глибоким реаліз-мом він зобразив побут подільських селян у ранніх оповіданнях і повістях "Харитя", "Ялинка" (1891 р.), "П'ятизолотник" (1892 р.), "На віру" (1892 р.), написаних у Вінниці, та ін. Написав етногра-фічну статтю "Вироби селянок з Поділля на виставці в Чикаго" (1892 р.). З ініціативи Вінницької організації СПУ 1981 р. заснова-но обласну, а з 1993 р. – Всеукраїнську літературну премію ім. М. Коцюбинського. Ім'я письменника носить Вінницький державний педагогічний університет.

Тв.: Твори у 7-и томах. – К., 1973 – 1975. – Т. 1 – 7.

Літ.: Спогади про Михайла Коцюбинського. – К., 1962; М. Коцюбинський // Матеріали 2-ї наукової конференції пам'яті письменника: До 100-річчя з дня народження. – Вінниця, 1963; Логвиненко Г., Хоменко Б. Музей М. М. Коцю-бинського у Вінниці: Путівник. – Одеса: Маяк, 1989. – 62 с.; Коцюбинская И. Михаил Коцюбинский. – М., 1969; Антонюк Є. М. Подільський фольклор та етнографія у творчості Михайла Коцюбинського // Проблеми етнографії По-ділля: Тези доповідей наукової конференції. – Кам'янець-Подільський. – 1986. – С. 172 – 174; Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців… – С. 247; Хоменко Б. В. Коцюбинський Михайло Михайлович // З-над Божої ріки… – С. 152, 153; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 94, 95; Гальчак С. Д. Краєзнавство Східного Поділля... – С. 20, 21.

КОЦЮБИНСЬКИЙ Хома Михайлович

(6 (19).10.1870, м. Вінниця – 01.05.1956, м. Чернігів) – музей-ний працівник, громадський діяч. Брат М. М. Коцюбинського. У 1896 р. закінчив народний університет ім. Шанаявського в Моск-ві. Працював помічником секретаря військового

прокурора Мос-ковського військового округу. Переїхав до Петербурга, де слу-жив бібліотекарем у Міністерстві фінансів. Захопився громадсь-кою діяльністю, деякий час був секретарем видавничого това-риства, що видавало українські книжки. "За участь у нелегальних гуртках" в січні 1901 р. висланий на три роки на Волинь. Працю-вав тут контролером, в акцизному відомстві, а з 1915 і до 1923 рр. – в Чернігівській губернії, потім у Києві, де, зокрема, завідував дитбудинком. У 1925 р. запрошений до Вінниці для організації му-зею М. М. Коцюбинського. Був його директором з часу відкриття (1927 р.) до 1934 р. Восени цього року отримав нове запрошення: до Чернігова для організації ще одного музею М. М. Коцюбин-ського. У 1935 р. музей було відкрито. Очолював його до кінця свого життя. Автор спогадів про М. М. Коцюбинського. Упорядку-вав кілька збірників про письменника.

Тв.: Кілька слів про мого брата М. М. Коцюбинського // Україна. – 1927. – Кн. 1 – 2. – С. 194 – 195; Моя остання зустріч з братом М. Коцюбинським // Пролетарська правда. – 1928. – 26 квітня.

Літ.: Єременко Н. Перший директор музею письменника – його брат // Вінницька газета. – 1993. – 21 вересня; Подолинний А. М. Коцюбинський Хо-ма Михайлович // З-над Божої ріки... – С.153, 154.

КРАВЕЦЬ Микола Миколайович

(24.11.1928, с. Бабичі Білгорайського повіту на Хелмщині (Польща) – історик, краєзнавець, письменник, доктор історичних наук (з 1965 р.), професор (з 1969 р.). У 1949 р. закінчив історич-ний факультет Львівського педінституту. Вчителював у школах Волині. В 1954 – 1955 рр. – старший викладач Станіславського (Івано-Франківського) педагогічного інституту, в 1955 – 1968 рр. – науковий співробітник Інституту суспільних наук України у Льво-ві. В 1968 – 1972 рр. – зав. кафедри історії України Львівського університету ім. І. Я. Франка, в 1972 – 1975 рр. – завідувач кафед-ри історії СРСР і України Чернівецького державного університе-ту. З 1975 р. зав. кафедри загальної історії Вінницького держав-ного педагогічного інституту. Докторська дисертація: "Селянство Східної Галичини і Північної Буковини в другій половині XIX ст." (1965 р.). Досліджує соціально-економічні процеси Буковини, Східної Галичини XIX – початку XX ст., різні аспекти історії За-

хідного і Східного Поділля. Організатор і відповідальний редактор збірників тез доповідей І – XIX Вінницьких обласних історико-краєзнавчих конференцій (1984 – 1999 рр.), учасник багатьох Подільських історико-краєзнавчих конференцій. Автор 5 моно-графій та більше 500 праць із всесвітньої історії, історії України, в т. ч. Поділля. Почесний член Центру дослідження історії По-ділля Інституту історії України НАН України при Кам'янець-По-дільському національному університеті.

Тв.: Селянство Східної Галичини і Північної Буковини в другій половині XIX ст. – Львів, 1964; Вінок безсмертя. – К., 1988 (у співавтор.); З історії фор-мування революційної обрядовості на Західному Поділлі в період капіталізму // Проблеми етнографії Поділля: Тези доповідей наукової конференції. – Кам'-янець-Подільський, 1986. – С. 92; Поділля на сторінках літопису Григорія Грабянки // Тези доповідей VI Вінницької обласної історико-краєзнавчої кон-ференції. – Вінниця, 1988. – С. 19 – 20; Значення праць М. С. Грушевського для вивчення історії Поділля // Тези доповідей X Вінницької обласної істори-ко-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1991. – С. 3 – 5; ОУН в Вінниці (1941 – 1944) // Матеріали XIII Вінницької історико-краєзнавчої конференції. – Вінни-ця, 1994; Освіта на Поділлі в перші повоєнні роки // Тези доповідей XV Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1996. – С. 65 – 67 (у співавтор.); Настрої населення Вінниччини в 1947 р. [за матеріалами МДБ] // Тези доповідей і повідомлення XVIII Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1998. – С. 88 – 91; Жертви більшовизму на Вінниччині // Тези доповідей і повідомлення XIX Вінницької обласної істори-ко-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1999. – С. 11 – 15; Нариси з історії селянства Північної Буковини на початку XX століття. – Вінниця, 1998. – 174 с.; Роль Запорізької Січі у визвольній боротьбі українського народу. – Вінниця, 1999. – 246 с.; Видатний краєзнавець // Вінниччина: минуле та сьо-годення. Краєзнавчі дослідження. – Вінниця: ДП ДКФ, 2005. – С. 17 – 19; Ле-гендарний командир УПА Омелян Грабець (Батько) // Там же. – С. 197, 198 (у співавтор. з Ю. А. Зіньком); Терор на Вінничині в роки тоталітаризму // Там же. – С. 251 – 253; Полум'яний патріот // "Україна була його любов'ю...": Спо-гади про Іллю Шульгу. – Вінниця: О. Власюк, 2003. – С. 56 – 59.

Літ.: РЕІУ. – К., 1970. – Т. 2. – С. 493; Историки-слависты СССР: Био-библиографический словарь-справочник. – М., 1981. – С. 94; Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників XIX – XX ст. ... – С.

247, 248; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 95, 96; Гальчак С. Д. Краєзнавство Східного Поділ-ля... – С. 94, 95; Кравчук О. Подвижництво Миколи Кравця: Вінницький період у науковій творчості визначного українського історика // Пульсуючі джерела. – 2008. – 24 листопада.

КРАВЧЕНКО Іван Іванович

(20.07.1899, с. Довгалівське (тепер: Рокитнянського району Київської області) – 18.02.1953, м. Київ) – історик, архівіст, доктор історичних наук, професор (з 1952 р.). У 1924 р. закінчив Київсь-кий інститут народної освіти. Працював старшим науковим спів-робітником Київського облдержархіву (1928 – 1937 рр.), бібліо-теки АН України (1938 – 1940 рр.), викладачем Моздоцького вчи-тельського інституту (1941 – 1942 рр.), Ростовського універси-тету (1942 – 1944 рр.), деканом історичного факультету, прорек-тором Чернівецького університету (1944 – 1952 рр.), зав. ка-федрою Київського фінансово-економічного інституту (з 1952 р.). Докторська дисертація: "Нариси економічної історії Правобереж-ної України з кінця XVIII і в першій половині XIX ст. (До проблеми розкладу феодалізму в сільському господарстві)" (1951 р.). Досліджував соціально-економічні процеси та інші історичні аспекти України XVIII – першій половині XIX ст., у т. ч. Поділля.

Тв.: Ямпільський маєток наприкінці XVIII та першої чверті XIX ст. // Студії історії Української науково-дослідної кафедри у Києві. – К., 1929. – Т. 2; Польське повстання 1831 р. на Поділлі. (Рукопис). // Відділ рукописів ЦНБ Ук-раїни. – Ф. Х. - № 14554. – 103 арк.

Літ.: Пількевич С. Д. Кравченко І. І. // РЕІУ. – К., 1970. – Т. 2. – С. 493.

КРАВЧЕНКО Павло Миколайович

(05.09.1957, м. Погребище Вінницької області) – історик, краєзнавець. У 1982 р. закінчив історичний факультет Вінницького державного педагогічного інституту. З того ж року працює у цьому вузі (тепер: державному педагогічному університеті) – на кафедрі історії КПРС (після 1991 р. – політичної історії України). У 1997 р. захистив кандидатську дисертацію. Доцент кафедри всесвітньої історії. Досліджує Поділля 20-х – 40-х рр. XX ст. Відпові-

дальний секретар обласної редколегії та один із авторів-упорядників книги "Реабілітовані історією. Вінницька область", видання "Національна Книга Пам'яті жертв голодомору 1932 – 1933 років в Україні. Вінницька область". Учасник Всеукраїнських наукових, регіональних історико-краєзнавчих конференцій.

Тв.: Допомога українців євреям у Погребищі в 1941 – 1942 рр. // Тези допо-відей 14-ї Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1995. – С. 86; Індустріалізація в Україні: ідеологічне підгрунтя і політична боротьба (20-і – перша половина 30-х рр.). – Вінниця, 1997. – 112 с.; Шляхи поповнення індустріальних будов України робочою силою (середина 20-х – перша половина 30-х рр.) // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцю-бинського. – Вип. І. – Вінниця, 1999. – С. 93 – 100; Подільське село в умовах голоду 1934 – 1935 рр. // Тези доповідей і повідомлення 19-ї Вінницької облас-ної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1999. – С. 52, 53; Політичні репресії на Поділлі (20 – 30-х рр. XX ст.). – Вінниця: Логос, 1999. – 248 с. (у співавтор.); Механізми депортації населення з прикордонних районів Вінниць-кої області в 1935 р. // Матеріали X-ї Подільської історико-краєзнавчої кон-ференції. – Кам'янець-Подільський, 2000. – С. 450 – 452 (у співавтор.); Доку-менти про арешти свідків розкопок 1943 року у Вінницькому парку // Полі-тичні репресії на Поділлі в XX столітті: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – Вінниця: Велес, 2002. – С. 195 – 199; Командири великого голоду: Поїздки В. Молотова і Л. Кагановича в Україну та на Північ-ний Кавказ. 1932 – 1933 рр. / За ред. В. Васильєва, Ю. Шаповала. – К., Генеза, 2001. – 399 с. (рецензія) // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбин-ського. – Вип. 4. – Вінниця, 2002. – С. 264 – 267; Еврейский вопрос: поиски ответа: Документы 1919 – 1926 гг. – Вып. 1 / Центр изучения и публикации документов еврейской истории «Храни и помни». Предисл., прим., приложе. Л. И. Килимника. – Винница: Глобус-пресс, 2003. – 351 с. (упорядник; спільно з В. Ю. Васильєвим, Л. Н. Малащенком, Р. Ю. Подкуром); Коммунистическая власть против религии Моисея: Документы 1920 – 1937 и 1945 – 1953 гг. / Ред. серии, отв. за вып. Л. И. Килимник; Центр изучения и публикации документов еврейской истории «Храни и помни». – Винница: Глобус-Пресс, 2005. – 383 с. (упорядник; спільно з В. Ю. Васильєвим, Р. Ю. Подкуром); Анти-релігійна боротьба на Вінниччині в другій половині 50-х – на початку 60-х рр. XX ст. // Вінниччина: минуле та

сьогодення. Краєзнавчі дослідження. – Вінни-ця: ДП ДКФ, 2005. – С. 272 – 275; Документи Державного архіву Вінницької області про настрої сільської інтелігенції Поділля в 1920-х рр. // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. XI: За матеріалами II Між-народної наукової конференції "Національна інтелігенція в історії та куль-турі України XIX – XXI століть". – Вінниця, 2006. – С. 346 – 349 (у співавтор. з І. П. Мельничуком та В. І. Петренком); Політичні репресії на Вінниччині 1918 - 1980-ті роки // Реабілітовані історією. Вінницька область... – Кн. 1. – Вінниця: ДП "ДКФ", 2006. – С. 9 – 92 (у співавтор. з В. Васильєвим, Р. Подкуром); Польські "контрреволюціонери" з Погребищенського району // Вінниччи-на: минуле та сьогодення. Краєзнавчі дослідження. – Вінниця, 2007. – С. 326 – 328; Вінниця: Історичний нарис. – Вінниця: Книга-Вега, 2007. – 304 с. (чл. ав-торського колективу); Голодомор 1932 – 1933 рр. у документах та матеріа-лах // Національна Книга Пам'яті жертв голодомору 1932 – 1933 років в Ук-раїні. Вінницька область. – Вінниця, 2008. – С. 1049 – 1052 (у співавтор. з В. Петренком, Р. Подкуром)

Літ.: Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 96, 97.

КРАСІВСЬКИЙ Олександр Володимирович
(Лесь Красівський)

(187? – 193?) – природознавець, геолог, краєзнавець, професор, член Кам'янець-Подільського наукового при УАН товарист-ва (з 1925 р.). В 1918 – 1920 рр. професор Кам'янець-Подільсь-кого державного українського університету, з 1921 р. – Кам'я-нець-Подільського інституту народної освіти, в 1922 – 1928 рр. – Кам'янець-Подільського сільськогосподарського інституту. До-сліджував грунтоутворюючі процеси природи Поділля, у 1916 – 1924 рр. проводив геологічні обстеження краю.

Тв.: До геології Побужжя. – К., 1922; До питання східної межі розповсюд-ження Сармата на Поділлю // Український геологічний вісник. – К., 1923. – Вип. 1; Геологічні досліди на Ольгопільщині у 1921 р. // Записки науково-дос-лідної катедри Кам'янця. – Кам'янець-Подільський. – 1925. – Т. 1. – С. 1 – 48; Уваги щодо новіших грунтоутворюючих відкладів Поділля // Записки сільськогосподарського інституту в Кам'янці на Поділлю. – Кам'янець-Подільсь-кий, 1924. – Т. 1. – С. 18 – 32; До питання грунтоутворюючих порід і новіших відкладів Поділля // Записки

Кам'янець-Подільського наукового при УАН това-риства. – Кам'янець-Подільський, 1928. – Т. 1. – С. 85 – 90.

Літ.: Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців... – С. 249.

КРИВИЦЬКИЙ Олександр Олексійович

(30.03.1886, с. Дзигівка Ямпільського повіту Подільської губернії – 09.12.1946, с. Озаринці Могилів-Подільського району Він-ницької області) – краєзнавець, член Ради Всеукраїнського етно-графічного товариства (з 1928 р.), член-кореспондент науково-дослідного геологічного інституту АН України. У 1907 р. закінчив вищі педагогічні курси у Петербурзі. В 1911 – 1930 рр. – учитель і завідуючий початкової школи в с. Озаринці. Тут на початку 20-х рр. заснував перший краєзнавчий музей на Поділлі при школі, перші учнівські природничі і фольклорно-етнографічні гуртки. Вивчав історію, археологію, геологію, флору і фауну, фольклор і етнографію Могилівщини, зібрав значні колекції старожитностей і пам'яток природи краю. В 1933 р. зазнав переслідувань з боку властей, виїхав до м. Донецька. Повернувся в с. Озаринці в 1941 р. і працював учителем школи.

Тв.: Про явища дислокаційного метаморфізу на Могилівщині // Бюлетень Могилівського ОВК. – 1927. – № 14; Про розчленування покладів Сеномана на Могилівщині // Бюлетень Могилівського ОВК. – 1928. – № 24; Короткий по-передній відчит про геологорозвідкову працю на Могилівщині улітку 1927 р. // Бюлетень Могилівського ОВК. – 1927. – № 16.

Літ.: Рябий М. В. О. О. Кривицький // Народна творчість та етнографія. – 1966. – № 2. – С. 85, 86; Філонов Л. В. О. О. Кривицький – учитель-народо-знавець // Тези доповідей VIII Вінницької обласної історико-краєзнавчої конфе-ренції. – Вінниця, 1989. – С. 73; Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців… – С. 250; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 97; Прокоп-чук В. С. Краєзнавство на Поділлі: історія і сучасність... – С. 75.

КРИВОВ Леонід Павлович

(07.10.1942, м. Ніколаєвськ-на-Амурі Хабаровського краю, Ро-сійська Федерація) – пенсіонер МВС України, краєзнавець.

Пра-цював начальником відділення Держпожежнагляду Козятинсь-кого району. Майор внутрішньої служби у відставці. Активно займається краєзнавством. Виступає у місцевій пресі. У співав-торстві з О. І. Тихеньким підготував до друку книгу "І пам'ять серця промовля…" – про діяльність підпільної організації "Заліз-ничник" під час німецько-фашистської окупації м. Козятина.

Тв.: В боях за Махнівку // Вісник Козятинщини. – 1998. – 29 квітня; Роз-стріляний в Лефортово // Вісник Козятинщини. – 2000. – 1 березня; Пекло сорок першого… // Вісник Козятинщини. – 2000. – 2 лютого; Нескорені // Віс-ник Козятинщини. – 2000. – 6 травня; Син підпільника // Вісник Козятинщини. – 2002. – 14 серпня; Героями не народжуються // Вісник Козятинщини. – 2003. – 4 січня.

Літ.: Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 98.

КРИВОРУЧКО Олександр Іванович

(30.10.1962, смт Тростянець Вінницької області) – історик, краєзнавець, кандидат історичних наук (з 1994 р.). У 1987 р. закінчив історичний факультет Вінницького державного педагогічного інституту. В 1991 – 1994 рр. навчався в аспірантурі при Київському державному педагогічному університеті ім. М. Драгоманова. Доцент кафедри історії України Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського, проректор з виховної роботи. Досліджує Поділля кінця XIX – середини XX ст. Учасник Всеукраїнських наукових, регіональних історико-краєзнавчих конференцій. Автор 30 праць.

Тв.: Діяльність земельних відділів Проскурівщини в 1918 – 1925 рр. // Хмельницькому – 500: Тези доповідей науково-теоретичної конференції. – Хмельницький, 1991; Порівняння стану народної освіти та медичного обслу-говування в селах та містах Поділля в першій половині 1920-х рр. // Тези до-повідей 10-ї Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1991; Повстання селян Тульчинської округи в березні 1930 р. // Тези допові-дей 14-ї Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1995; Соціально-національна характеристика інтелігенції Подільської губер-нії кінця XIX – початку XX ст. // Матеріали звітної наукової конференції ви-кладачів і студентів історичного факультету за 1995 р. – Вінниця, 1996; Культурно-просвітницькі

заклади в УРСР на початку 1920-х рр. // Наукові за-писки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 2. – Вінниця, 2000. – С. 123 – 127; Урбанізаційний рух в УСРР в 20-х – 30-х рр. ХХ ст. через призму куль-турних взаємин села і міста // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцю-бинського. – Вип. 3. – Вінниця, 2001. – С. 98 – 100; До витоків "теорії бороть-би двох культур" // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 5. – Вінниця, 2003. – С. 102 – 104.

Літ. : Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 98, 99.

КРИКУН Микола Григорович

(09.05.1932) – історик-славіст, краєзнавець, кандидат історич-них наук (з 1965 р.), доцент. У 1957 р. закінчив історичний фа-культет Львівського університету. Працював у цьому ж вузі зав. кафедрою історії південних і західних слов'ян (з 1984 р.). Канди-датська дисертація: "Народонаселення Подільського воєвод-ства в XVII – XVIII ст. (1629 – 1776)" (1965 р.). Досліджує пробле-ми історичної географії, демографії, аграрних відносин Поділля XVI – XVIII ст. Учасник V – VIII Подільських історико-краєзнавчих конференцій. З історії Поділля опублікував близько 30 праць.

Тв.: Матеріали про переселення народних мас Поділля в останній чвер-ті XVII ст. // НІБ архівного управління УРСР. – 1964. - № 6. – С. 63 – 68; Втечі на Поділлі в першій половині XVIII ст. // Вісник Львівського університету. Се-рія: Історія. – Львів, 1965. – Вип. 3. – С. 62 – 67; Границі і повітовий поділ Брацлавського воєводства в XVI – XVIII ст. // Історичні дослідження. Віт-чизняна історія. – К.: Наукова думка, 1982. – Вип. 8. – С. 88 – 99; Початки подільського повітового устрою // Проблеми української історичної мідієвіс-тики. – К., 1990. – С. 33 – 52; Динаміка кількості поселень Брацлавського во-єводства в XVII – XVIII ст. // Проблеми історичної географії України: Збірник наукових праць. – К.: Наукова думка, 1991. – С. 33 – 42.

Літ.: Историки-слависты СССР // Биобиблиографический словарь-спра-вочник. – М., 1981. – С. 96; Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і крає-знавців… - С. 251, 252.

КРУЧЕК Олександр Алікович

(30.08.1961, м. Гайсин Вінницької області) – дослідник проблем історії культури України XX ст. У 1983 р. закінчив історичний факультет Ленінградського державного університету. В 1984 – 1990 рр. – ст. лаборант, асистент кафедри історії КПРС Київсько-го автомобільно-дорожнього інституту, в 1990 – 1991 рр. – викла-дач суспільних дисциплін Ірпінського індустріального технікуму. В 1991 – 1996 рр. – співробітник координаційної групи по підго-товці "Історії української культури" в 5-ти томах Інституту історії України НАН України. В 1996 – 1998 рр. – молодший науковий співробітник відділу історії культури українського народу Інсти-туту історії НАН України. Кандидатська дисертація "Культура в УСРР в 1920 – 1923 рр. як об'єкт державної політики" (1997 р.).

Тв.: Становлення державної політики УСРР в галузі національної куль-тури (1920 – 1923). – К., 1996.

Літ.: Вчені Інституту історії України: Біобібліогр. довідник / Серія "Укра-їнські історики". – Вип. 1. – К., 1998.

КТИТАРЕВ Сергій Олександрович

(23.09.1903, м. Вінниця - ?) – дослідник історії революційного руху початку XX ст. У 1925 р. закінчив Вінницький інститут народ-ної освіти. В 1937 – 1940 рр. навчався, викладав у Київському пе-дагогічному інституті. В 1950 – 1952 рр. – старший науковий спів-робітник, завідувач відділу Київського філіалу Центрального му-зею В. І. Леніна. В 1950 – 1952 рр. – молодший науковий співро-бітник відділу історії радянського періоду, 1952 – 1955 рр. – стар-ший науковий співробітник відділу історіографії і фондів, 1955 – 1964 рр. – старший науковий співробітник відділу капіталізму Ін-ституту історії АН УРСР. Кандидатська дисертація "Кореспон-денції ленінської "Іскри" про революційний рух на Україні" (1951 р.). Опублікував близько 40 праць.

Тв.: Перша російська революція та її історичне значення // Наукові записки Інституту історії АН УРСР. – 1955. – Вип. 6; Ленінська "Искра" і піднесення революційного руху на Україні. – К., 1959.

Літ.: Вчені Інституту історії України: Біобібліогр. довідник / Серія "Українські історики". – Вип. 1. – К., 1998; Інститут історії України НАН Укра-їни. 1936 – 2006… - К., 2006. – С. 571.

КУГАЙ Петро Трохимович

(13.07.1921, с. Павлівка Калинівського району Вінницької області – 15.11.1981, м. Вінниця) – краєзнавець. Учасник партизанського руху в Україні в роки Великої Вітчизняної війни. В 1941 – 1943 рр. був організатором і керівником підпільної молодіжної організації в рідному селі, потім – командиром партизанського загону, який швидко виріс у велике з'єднання. Після звільнення Вінниччини від німецько-фашистських загарбників працював у системі народної освіти, на комсомольській і партійній роботі. В 1955 р. закінчив Вінницький державний педагогічний інститут, у 1966 р. – Київський інститут народного господарства. З 1970 р. – заступник генерального директора Вінницького виробничого об'-єднання м'ясної промисловості. Виступав в періодичній пресі зі статтями і спогадами про антифашистський рух на Вінниччині. У співавторстві з С. Калінічевим написав документальні повісті "Біля вовчого лігва" (1974 р.) та "Звіра ще тільки поранено" (1984 р.). У першій йдеться про юних підпільників с. Павлівки Калинів-ського району, які завдавали ударів окупантам на підступах до ставки Гітлера. Друга тематично продовжує першу; основні події пов'язані з рейдом партизанського з'єднання на території Він-ницької і Хмельницької областей. Правдиво змальовано виснаж-ливі бої з ворогом, атмосферу тих важких років.

Тв.: Біля вовчого лігва. – К.: Політвидав України, 1974. – 225 с. (у спів-авторстві з С. С. Калінічевим); Звіра ще тільки поранено. – К.: Політвидав України, 1984. – 206 с. (у співавторстві з С. С. Калінічевим).

Літ.: Бурченко Д. За велінням серця // В кн.: Кугай П., Калінічев С. Біля вовчого лігва. – К., 1974; Глущенко С. Поруч з об'єктом "Вервольф" // Літе-ратурна Україна. – 1975. – 30 травня; Гненний М. Рейд по Поділлю // Вінниць-ка правда. – 1985. – 23 лютого; Хоменко Б. В. Кугай Петро Трохимович // З-над Божої ріки. – 2-е вид. – С. 175, 176; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 99.

КУЗЬМІНЕЦЬ Наталія Петрівна

(01.03.1974, м. Вінниця) – історик, краєзнавець. Закінчила з відзнакою історичний факультет Вінницького державного педа-

гогічного інституту. Старший викладач кафедри історії України Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцю-бинського. Кандидат історичних наук. Досліджує діяльність міс-цевих органів влади Подільської губернії в 1920 – 1925 рр. Учас-ниця Всеукраїнських та регіональних наукових, науково-практич-них конференцій. Автор більше 30 наукових статей.

Тв.: Селянські товариства взаємодопомоги на Поділлі // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 2. – Вінниця, 2000. – С. 113 – 115; Проведення столипінської аграрної реформи на Поділлі // Наукові записки. Іс-торія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 3. – Вінниця, 2001. – С. 34 – 38; По-літика більшовиків в українському селі у 1919 – 1920 рр. // Український селя-нин: Збірник наукових праць (За ред. С. В. Кульчицького, А. Г. Морозова). – Вип. 6. – Черкаси, 2002. – С. 89 – 91 (у співавторств.); Двовладдя в поділь-ському селі у 20-і рр. XX ст. // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцю-бинського. – Вип. 4. – Вінниця, 2002. – С. 63 – 67; Більшовицька транс-формація політичної системи у першій половині 20-х років XX ст.: На мате-ріалах українського Поділля // Науковий вісник Ізмаїльського державного гу-манітарного університету. – Вип. 13. – Ізмаїл, 2002. – С. 3 – 6 (у співавтор.); Роль з'їздів Рад у системі місцевих органів влади на Поділлі на початку 20-х рр. XX ст. // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 5. – Вінниця, 2003. – С. 73 – 76 (у співавтор.); Діяльність місцевих органів влади на Поділлі (1920 – 1925 рр.) // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбин-ського. – Вип. 6. – Вінниця, 2003. – С. 150 – 157; Місцеві Ради Поділля в умо-вах становлення тоталітарного ладу на Україні (1920 – 1925 рр.) // Акту-альні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії: Наук. збірник. – Вип. 2. – Вінниця, 2004. – С. 20 – 24; Ревкоми на Поділлі 1917 – 1921 рр. // Наукові за-писки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 7. – Вінниця, 2004. – С. 123 – 126; Торговельна політика більшовиків в першій половині 20-х рр. XX ст. // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 9. – Вінниця, 2005. – С. 105 – 109; Більшовицька політика "оживлення" Рад і її проведення на Поділлі в першій половині 20-х рр. XX ст. // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 10. – Вінниця, 2006. – С. 89 – 95; Національно-культурне будівництво на Поділлі в 20-і роки XX ст. // Наукові записки. Істо-рія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. XI: За матеріалами II Міжнародної наукової

конференції "Національна інтелігенція в історії та культурі України у XIX – XXI століттях". – Вінниця, 2006. – С. 211 – 215 (у співавтор. з П. С. Григорчуком); Господарська політика місцевих органів влади Поділля в галузі промисловості і транспорту (1921 – 1925 рр.) // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. XII. – Вінниця, 2007. – С. 203 – 206; Ство-рення і діяльність міліції на Поділлі у 1920-ті рр. // Вінниччина: минуле та сьо-годення. Краєзнавчі дослідження. – Вінниця, 2007. – С. 243 – 247; Сільські ради Поділля на початку 20-х рр. XX ст. // Наукові записки ВДПУ ім. М. Коцю-бинського / Історія. – Вип. XIII. – Вінниця, 2008. – С. 275 – 277; Влада і православна церква на Поділлі в першій половині 20-х рр. XX ст. // Релігійне життя Поділля: минуле і сучасне... – Вінниця, 2008. – С. 100 – 103 (у співавтор. з П. С. Григорчуком).

Літ.: Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 100.

КУНДЗІЧ Олесь Леонардович

(22.04.1904, с. Павлівка, тепер: Калинівського району Вінниць-кої області – 20.06.1964, м. Київ) – український письменник, публі-цист, літературний критик і перекладач. Учасник Великої Вітчиз-няної війни. Навчався на педагогічних курсах у Вінниці, у 1926 р. закінчив Харківський інститут народної освіти. Трудову і творчу діяльність розпочав у рідному селі. Видав низку творів, в яких відображене життя і побут подолян. Для багатьох повістей, опо-відань і нарисів прототипами героїв послужили односельці Пав-лівки (роман "Окупант", повість "Як Тарас їхав по Україні", "До-рога на Кам'янець" й ін.).

Літ.: Присяжнюк М. Ф. О. Л. Кундзіч – відомий український письменник // Тези доповідей IX Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1990. – С. 104, 105; Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і кра-єзнавців... – С. 255, 256.

КУНИЦЯ Марина Миколаївна

(12.08.1958, м. Чернівці) – географ, краєзнавець, кандидат географічних наук, доцент. У 1980 р. закінчила географічний факультет Чернівецького університету. З 1985 р. працює на кафедрі економгеографії Брянського педагогічного інституту (Росія).

Спеціалізується з історичної та економічної демографії України й Поділля. Учасниця Подільських географічних конференцій.

Тв.: Селибетные геосистемы физико-географических районов Подолии. – Черновцы: Издательство ЧГУ, 1982. – 90 с. (у співавт.). Закономерности формирования селибетных геосистем Подолии // Взаимодействие обще-ства и природы в процессе общественной эволюции. – М., 1981. – С. 97 – 108; Селибетные геосистемы физико-географических районов Винницкой области // Физическая география и геоморфология. – 1982. – Вып. 30. – С. 69 – 76.

Літ.: Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців... – С. 258.

КУПЧИШИН Михайло Федорович

(25.10.1923, с. Слобода-Мурафська Шаргородського району Вінницької області) – партійний працівник, краєзнавець. Закінчив Вінницький енергетичний технікум та історичний факультет Одеського педагогічного інституту. Учасник Другої світової вій-ни. У післявоєнні роки працював інструктором Шаргородського райкому КПУ, на партійній роботі в Івано-Франківській області, на відповідальних посадах в ЦК КП України. З 1987 р. пенсіонер. Займається краєзнавчою діяльністю. Особливий інтерес прояв-ляє до минулого рідного краю.

Тв.: Шаргородщина: Сторінки історії. – К., 2002. – 320 с. (у співавторстві з А. Мичаком); Мурафа і Клекотина (давнина і сучасність). – К., 2003. – 304 с.; Рід наш – цвіт наш... – К.: Логос, 2008. – 126 с.

Літ.: Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 100, 101.

КУРІННИЙ Петро Петрович

(01.05.1894, м. Умань – 1972, м. Мюнхен, Німеччина) – український археолог, етнограф. Закінчив Уманську гімназію у 1913 р та Київський університет св. Володимира у 1917 р. У 1911 – 1913 рр. проводив самостійні експедиції для збирання археологічних та етнографічних матеріалів на Уманщині, Липовеччині, Звениго-родщині, Черкащині. У 1913 р. працював у проф. Фармаковського в Ольвії та на розкопках курганів біля Умані.

У 1913 – 1914 рр. практикант Київського музею старовини і мистецтва (у В. Хвойки та М. Біляшівського). З 1915 року – секретар історико-ет-нографічного гуртка при Київському університеті. Був одним із фундаторів Комітету охорони пам'яток старовини в Києві. У 1916 р. керував археологічною експедицією в Пензенській та Саратов-ській губерніях. З 1918 р. – учитель історії, а з 1921 – директор Уманської чоловічої гімназії, засновник і перший директор соці-ально-історичного музею Уманщини. У 1924 р. обраний дійсним членом ВУАК, в 1924 р. – директором Музею культів і побуту в Києво-Печерській Лаврі. Дослідник білогрудівської та трипіль-ської культур. У 1925 – 1928 рр. за дорученням УАН керував експедиціями на поселеннях трипільської культури в Плискові, Чернявці. В 1925 р. брав участь в експедиції М. Біляшівського на Борисівському городищі в Іллінецькому районі. З 1925 по 1932 рр. – директор Всеукраїнського музейного містечка та Лаврсько-го заповідника. У 1929 р. обраний вченим секретарем ВУАН. У 1928 – 1930 рр. – науковий співробітник кафедри мистецтвознав-ства при ВУАН. 1933 р. заарештований "за членство в контр-революційній організації", протягом 5 років не мав права працю-вати за фахом. Під час окупації німецькими військами України залишився у Києві. У вересні 1943 р. емігрував до Німеччини, де, врешті, зупинився у Мюнхені. Працював професором Українсько-го Вільного університету, був дійсним членом НТШ, головою УАН у Німеччині, членом редакційної колегії журналу "Украї́н-ський історик" (США).

Тв.: Раєцька могила на Бердичівщині // КЗ ВУАК за 1926. – К., 1927. – С. 71 – 78; Важливі матеріали щодо встановлення відносної хронології трипіль-ських селищ // Хроніка археології та мистецтва. – 1930. – Ч. 2. – С. 23 – 30.

Літ.: Ляшко С. М. Курінний Петро Петрович // Енциклопедія трипільської культури. – К., 2004. – Т. II. – С. 288 – 289; Потупчик М. В., Потупчик М. Є. Археологічні дослідження на Вінниччині 1920-х – першої половини 1940-х років XX ст. // Подільська старовина... – Вип. IV. – Вінниця, 2008. – С. 62 – 63.

КУЦЕНКО Тетяна Миколаївна

(12.07.1969, м. Бар Вінницької області) – природознавець, музеєзнавець, краєзнавець. У 1994 р. закінчила природничо-геогра-

фічний факультет Вінницького державного педагогічного інституту (тепер: державний педагогічний університет ім. М. Коцюбин-ського). З 1994 р. працює у Вінницькому обласному краєзнав-чому музеї. Старший науковий працівник. Вивчає історичну гео-логію та палеонтологію краю.

Тв.: Палеонтологічні знахідки в колекції Вінницького краєзнавчого музею // Подільська старовина: Науковий збірник / До 85-річчя з часу заснування Вінницького обласного краєзнавчого музею. – Вінниця, 2003. – С. 23 – 28.

Літ.: Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 101.

ЛАЗАНСЬКА Тамара Іванівна

(10.07.1945, с. Велике Козятинського району Вінницької області) – дослідниця соціально-економічного розвитку України та робітничого руху середини XIX – поч. XX ст. Кандидат історичних наук (1986 р.). В 1974 р. закінчила історичний факультет Київського державного університету. В 1967 – 1975 рр. – старший лаборант, 1975 – 1987 рр. – молодший науковий співробітник, 1987 – 1989 рр. – науковий співробітник, 1989 – 2002 рр. – старший нау-ковий співробітник відділу історії України XIX – поч. XX ст. Інсти-туту історії України.

Тв.: История Украинской ССР: В 10 т. – Т. 4. – К., 1983 (відповід. секретар тому, у співавтор.); Государственные крестьяне Украины в период кризиса феодально-крепостнической системы. – К., 1989; Хроника революционного рабочего движения на Украине (1900 – 1917). – К., 1987 (у співат.); Хроника рабочего движения на Украине (1861 – 1899). – К., 1991 (у співавт.); Украї-ське питання в Російській імперії (кінець XIX – початок XX ст.): В 3 ч. – Ч. 1. – К., 1999 (у співавт.); Історія підприємництва в Україні (на матеріалах торго-во-промислової статистики XIX ст.). – К., 1999.

Літ.: Вчені Інституту історії України: Біобібліогр. довідник / Серія "Украї-ські історики". – Вип. 1. – К., 1998; Інститут Історії України НАН України. 1936 – 2006… - К., 2006. – С. 579.

ЛАЗАРЕНКО Валерій Іванович

(31.03.1954, с. Селянщина Черняхівського району Житомирської області – 03.02.2007, м. Вінниця) – журналіст, краєзнавець,

громадський діяч, член Національної спілки журналістів України. Разом з батьками мешкав у с. Вівсяниках Козятинського району, згодом у Вінниці, де закінчив середню школу № 1. Навчався на факультеті журналістики Київського університету, звідки був виключений за покладання квітів до пам'ятника Т. Г. Шевченку 22 травня 1972 р. Після служби в армії закінчив заочне відділення філологічного факультету Вінницького педагогічного інституту. Працював на Вінниччині в редакціях газет "Прапор перемоги", "Комсомольське плем'я", "Колгоспна зоря", власкором газети "Голос України", кореспондентом зарубіжного радіо "Свобода" у вінницькому регіоні, головним редактором журналу "Правоза-хисник". Був президентом Вінницької громадської організації "Правозахисний фонд – 1937 р." Досліджував життя творчої інтелігенції Поділля, потерпілої внаслідок політичних репресій у XX ст. Автор 21 статті до літературного бібліографічного словника Вінниччини "З-над Божої ріки". Заслужений журналіст України (2004 р.). Лауреат Всеукраїнської літературної премії ім. М. Коцю-бинського, подільської літературної премії "Кришталева вишня" та обласної журналістської премії ім. О. Гетьмана.

Тв.: Тут їх сліди // Колгоспна зоря (м. Вінниця). – 1988. – 13 вересня; Забутий кобзар // Вінницькі вісті. – 1993. – Січень. № 1. – С. 6; У 50-ліття Миколи Горбаля // Українське слово (Париж). – 1991. – 15 вересня; Важка шко-ла // Київ. – 1994. – № 11 – 12; Трагічна постать // Камертон-ікс. – 1993. – 30 липня; Пам'ятаєш, Михасю? // Камертон-ікс. – 1994. – 7 квітня; Збережена честь // Камертон-ікс. – 1993. – 16 липня; Вінок з Нью-Йорка // За Україну, за її волю. – Вінниця: Південний Буг, 1995. – С. 3 – 7; Крамольних віршів не писав // Київ. – 1995. – № 11 – 12; Соло на скрипці // Вісті з України. – 1996. – 23 травня; Терновий вінець: Есе // Велика зона. – Вінниця: БІКОМ, 1994. – С. 3 – 22; Смерть наздогнала у Харкові // Вінницькі відомості. – 1998. – 22 січня; Лист у майбутнє // Київ. – 1999. – № 1 – 2; Українська трагедія за Уралом // Пороги (Чехія). – 2001. – Квітень – червень; Жмеринський край: Історико-краєзнавчий нарис. – Вінниця: Друк, 2003. – 60 с. (у співавторстві з В. Вовкодавом).

Літ.: Хрієнко М. "Ретроспективна печаль" Валерія Лазаренка // Молодь України. – 1994. – 4 жовтня; Кимак Л. Сугестія доби // Панорама. – 1994. – 26 листопада; Подолинний А. М. Лазаренко Валерій Іванович // З-над Божої ріки… – С. 167; Гальчак С. Д.

Краєзнавці Вінниччини... – С. 101, 102; Пам'яті правдивого журналіста [Некролог] // Подолія. – 2007. – 6 лютого.

ЛАЗАРЕНКО Євген Костянтинович

(13 (26).12.1912, м. Харків – 01.01.1979, м. Київ) – відомий укра-їнський геолог-мінералог, академік АН України (з 1969 р.), заслу-жений діяч науки України (з 1961 р.). У 1934 р. закінчив Харків-ський університет. З 1938 р. працював доцентом Воронезького університету, в 1942 – 1944 рр. – науковим співробітником Ураль-ського філіалу АН СРСР, з 1944 р. – доцентом, з 1948 р. – профе-сором, у 1951 – 1963 рр. – ректором Львівського університету. В 1969 – 1971 рр. – директор Інституту геологічних наук АН України, з 1972 р. – зав. відділом Інституту геохімії і фізики металів АН України. З 1970 р. – президент Українського мінералогічного то-вариства. В дослідженнях займався загальною мінералогією, ро-довищами корисних копалин Уралу, України і, зокрема, Поділля, в т. ч. Вінниччини. Автор підручників з мінералогії. Теоретично обгрунтував створення Подільського Придністровського націо-нального парку-заповідника (1978 р.)

Тв.: Мінералогія Поділля. – Львів: Вид-во ЛДУ, 1969. – 550 с. (у співавтор-стві з Б. І. Сребродольським).

Літ. Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців... – С. 264.

ЛАПТІН Петро Флорович

(24.12.1912, с. Івча Літинського району Вінницької області – 16.12.1986, м. Кам'янець-Подільський) – історик, краєзнавець, професор. У 1937 р. закінчив історичний факультет Київського університету. В 1948 р. став кандидатом історичних наук. В 1951 – 1986 рр. – доцент, професор кафедри загальної історії Кам'янець-Подільського педагогічного інституту. Спеціалізувався з аграрної історії України й Поділля, методики викладання історії в вузах. Учасник I – VI Подільських історико-краєзнавчих конференцій.

Тв.: Община в русской историографии последней трети XIX – нач. XX вв. – К.: Наукова думка, 1971. – 300 с.; І. Лучицький про общину на Україні // УІЖ. – 1976. – № 6; Маків: Історичний нарис //

Історія міст і сіл УРСР. Хмельницька область. – К., 1971 (у співавт.).

Літ.: Вчені Хмельниччини: Бібліографічний покажчик. – Хмельницький, 1988. – С. 98 – 100; Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців… – С. 264 – 265; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 102; Опря А. В., Винокур І. С. Петро Флорович Лапін // Кам'янець-Подільський державний уні-верситет в особах. – Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2003. – Т. 1. – С. 278 – 286.

ЛАЦИБА Валерій Павлович

(13.03.1952, с. Вотилівка Лисянського району Черкаської області) – історик, краєзнавець, кандидат історичних наук (з 1983 р.). У 1977 р. закінчив історичний факультет Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка. З 1977 р. працює на кафедрі суспільних наук Вінницького державного медичного інституту ім. М. І. Пирогова (тепер: Вінницького національного медичного уні-верситету): старший викладач, доцент (з 1991 р.). Досліджує про-блеми політичних репресій на Поділлі XX ст. Заступник голови обласної редколегії, керівник науково-видавничої групи редакції книги "Реабілітовані історією", заступник голови обласної редко-легії, один із авторів-упорядників видання "Національна Книга Пам'яті жертв голодомору 1932 – 1933 років в Україні. Вінницька область". Заслужений працівник освіти України (2009). Учасник міжнародних, Всеукраїнських наукових, науково-практичних, ре-гіональних історико-краєзнавчих конференцій. Автор близько 40 праць.

Тв.: Земська медицина на Поділлі на початку XX ст. // Тези доповідей і повідомлення 18-ї Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1998. – С. 43, 44; Діяльність Вінницького повітового земства в галузі народної освіти та культури // Тези доповідей і повідомлення 19-ї Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1999. – С. 34, 35; Вінницький мартиролог жертв політичних репресій 20 – 50-х рр.: формування, структура, значення // Політичні репресії на Поділлі у XX ст.: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – Вінниця, 2001. – С. 108 – 112; Вінницький мартиролог: Книга пам'яті жертв політичних ре-пресій на Вінниччині (20 – 50-і рр. XX ст.). – Т. 1. – Вінниця: Велес, 2001. – 398 с. (керівник науково-

видавничої групи); Українська радянська та сучасна істо-ріографія українсько-польського міжнаціонального конфлікту в роки другої світової війни // Українська історіографія на рубежі століть: Матеріали між-народної наукової конференції. – Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2001. – С. 682 – 686 (у співавтор.); Перший секретар Вінницького обкому КП(б)У В. Чер-нявський (штрихи об'єктивного історичного портрету) // Вінниччина: ми-нуле та сьогодення. Краєзнавчі дослідження. – Вінниця: ДП ДКФ, 2005. – С. 131 – 136 (у співавторстві з О. К. Струкевичем, К. В. Завальнюком); Родіон Андрійович Скалецький: доля таланту за тоталітаризму // Освіта, наука і культура на Поділлі. Збірник наукових праць. – Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2006. – Т. 7: Матеріали третього круглого столу "Культура, освіта і про-світницький рух на Поділлі у XVIII – на початку XXI ст." – С. 164 – 177 (у співавтор. з О. К. Струкевичем); Володимир Чернявський – організатор і жертва політичного терору на Вінниччині // Реабілітовані історією. Вінниць-ка область... – Кн. 1. – Вінниця: ДП "ДКФ", 2006. – С. 630 – 642 (у співавтор. з О. Струкевичем, К. Завальнюком); Типова доля боротьбиста // Там само. – С. 643 – 651 (у співавтор. з О. Струкевичем).

Літ. : Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 103.

ЛАЦІС Микола Петрович

(09.03.1937, Глобине Полтавської області) – журналіст, краєзнавець. Юнацькі роки провів у Полтаві, де здобув спеціальність учителя української мови, літератури та історії. З 1956 р. мешкав у Чорнобилі, працював у редакції місцевої газети "Прапор перемоги". В 1977 – 1979 рр. навчався у ВПШ при ЦК Компартії України. Учасник ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС. У 1991 – 1996 рр. редактор Вінницької обласної газети "Зем-ля Подільська". Вийшовши на заслужений відпочинок, мешкає у Вінниці. Співавтор ряду книг про вінничан – ліквідаторів Чорно-бильської трагедії.

Тв.: Вінничани і зірка Полин: Фотонарис. – Вінниця: Книга-Вега, 2006. – 352 с. (у співавторстві з В. Соколом, М. Ястремським); Вінничани під по-линовою зорею: Фотонарис (вид. друге, доопрацьоване). – Вінниця: Книга-Ве-га, 2008. – 440 с.; іл. (у співавторстві з В. Соколом, М. Ястремським).

Літ.: Лисенко В. Г. Вінниччина журналістська: Журналісти нашого краю в засобах масової інформації і не тільки… - В., 2009.

ЛЕВИЦЬКИЙ Орест Іванович

(25.12.1848, с. Маячки, тепер: Новосанжарського району Полтавської області – 09.05.1922, м. Київ) – український історик, археолог, археограф, етнограф, фольклорист, правознавець, письменник, член Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові, академік АН України (з 1919 р.). У 1874 р. закінчив історико-філологічний факультет Київського університету. Працював учи-телем гімназії, секретарем Тимчасової комісії для розгляду дав-ніх актів (1874 – 1921 рр.), співробітничав з редакцією журналу "Киевская старина". В 1919 – 1921 рр. – віце-президент ВУАН, го-лова соціальноекономічного відділу Академії. Досліджував істо-рію України й Поділля XVII – XVIII ст. Видав "Літопис Самовидця" (1878 р.), "Хмільницький літопис" (1878 р.) та ін., які містять опи-си історичних подій на Поділлі.

Тв.: Основные черты внутреннего строя Западно-Русской церкви XVI и XVII вв. – К., 1884; Про актові книги, що стосуються історії Південно-За-хідного краю і Малоросії. – К., 1900; Про становище селян Південно-Західного краю в другій половині XIX ст. – К., 1906.

Літ.: Маскевич Л. Г., Сторчак А. І. Видатний історик, археограф, архі-віст // УІЖ. – 1968. - № 2; Маскевич Л. Г. З історії становлення джерело-знавства України // Феодалізм: Економіка. Класова боротьба. Культура: Зб. наук. праць. – К., 1986. – С. 191 – 201.

ЛЕГУН Юрій Вікторович

(07.05.1967, с. Нова Ободівка Тростянецького району Вінниць-кої області) – історик, краєзнавець. У 1991 р. закінчив історичний факультет Вінницького державного педагогічного інституту. В 1992 – 1995 рр. навчався в аспірантурі при Київському держав-ному університеті ім. Т. Г. Шевченка. В 1995 р. захистив канди-датську дисертацію. У 1995 – 2002 рр. працював старшим викла-дачем кафедри правознавства Вінницького державного аграр-ного університету. В 2002 – 2005

рр. – докторант Київського наці-онального університету ім. Т. Г. Шевченка. У 2005 р. працював на попередньому місці роботи на посаді доцента. З вересня 2006 р. завідувач кафедри етнології Вінницького державного педагогіч-ного університету ім. М. Коцюбинського, з березня 2009 р. – ди-ректор Державного архіву Вінницької області. Восени 2006 р. очолив обласне краєзнавче товариство "Поділля"; член правлін-ня Вінницької обласної організації Національної спілки краєзнав-ців України. З 2007 р. доктор історичних наук. Професор. До-сліджує селянську генеалогію Подільської губернії. Автор чи-сленних публікацій з даної тематики.

Тв.: Ревізійні переписи кінця XVIII – сер. XIX ст. як джерело інформації щодо генеалогії селянських родин Подільської губернії // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики. – К., 2003. – Число 10. – Ч. 1. – С. 169 – 184; Питання селянської генеалогії в дослідженнях російських істориків (1785 – 2001) // Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевчен-ка. Історія. – К., 2003. – Вип. 68. – С. 41 – 43; Українська селянська гене-алогія: історіографія проблеми // Вісник Київського національного універси-тету ім. Т. Шевченка. Історія. – К., 2003. – Вип. 69. – С. 76, 77; Джерела з се-лянської генеалогії кінця XVIII – початку XX ст. (на прикладі мікропопуляції з Ольгопільського повіту Подільської губернії) // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вінниця, 2003. – С. 219 – 223; Значення карто-графічних матеріалів для реконструкції селянських родоводів (Подільська губернія, кінець XVIII – початок XX ст.) // Історико-географічні дослідження в Україні. – К., 2004. – Ч. 7. – С. 211 – 233; Генеалогічне значення викупних до-кументів аграрної реформи із зібрання Російського Державного історичного архіву (за матеріалами Подільської губернії) // Вісник Київського національно-го університету ім. Т. Шевченка. Історія. – К., 2004. – Вип. 76. – С. 155 – 157; Матеріали до реконструкцій родоводів казенних селян Поділля (кінець XVIII – середина XIX ст.) у зібранні РДІА (Санкт-Петербург) // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики. – К., 2004. – Число 11. – Ч. II. – С. 105 – 128; Селянська генеалогія в польській історіографії // Вісник Академії праці і соціальних відносин Федерації профспілок України. – К., 2004. - № 4 (28). – С. 228 – 233; Генеалогія селян Подільської губернії: джерела [Мо-нографія]. – Вінниця: О. Власюк, 2005. – 516 с.; Методи дослідження селян-ської генеалогії у російській історіографії //

Історико-географічні досліджен-ня в Україні: Зб. наук. праць. – К., 2005. – Ч. 8. – С. 210 – 222; Матеріали місцевих контор удільних відомств в Подільській губернії як історичне дже-рело // Наукові праці. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 10. – Він-ниця, 2005. – С. 370 – 375; Класифікація джерел генеалогічного характеру селянських родин Правобережної України // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики. Зб. наук. праць. – К., 2005. – Число 12. – Част. 1. – С. 249 – 270; Генеалогічне значення джерел церковного походження (По-дільська губернія 1795 – 1917 років) // Вісник Київського національного універ-ситету ім. Т. Шевченка. Історія. – К., 2005. – Вип. 80. – С. 29 – 32; Викупні документи аграрної реформи як джерело генеалогії та історії селянських родин (за матеріалами Подільської губернії) // Вісник Київського національ-ного університету ім. Т. Шевченка. Історія. – К., 2005. – Вип. 81. – С. 93 – 96; Значення матеріалів волосних судів як джерела з історії селянства Поділля // Проблеми історії України XIX – початку XX ст. – К., 2005. – Вип. X. – С. 284 – 292; Ревізійний перепис населення 1795 р.: Брацлавська губернія. – Част. 1: Бершадський повіт. – Вінниця, 2003. – 284 с. (у співавтор. з О. Петренком); Матеріали рівізійного перепису населення 1795 – 1796 рр. у фондах Держав-ного архіву Вінницької області. – Вінниця: О. Власюк, 2005. – 72 с. (у спів-автор. з О. Петренком); Селянська генеалогія Поділля: окреслення джерель-ної бази // Вінниччина: минуле і сьогодення. Краєзнавчі дослідження. – Вінниця: ДП ДКФ, 2005. – С. 40 – 45; Документи Селянського поземельного банку як джерело інформації щодо подільських селян кінця XIX – початку XX ст. // Пам'ять століть. – К., 2006. - № 1. – С. 84 – 90; Церковні візитації XVIII – XIX ст. як генеалогічне джерело // Сторінки історії: Зб. наук. праць. – К., 2006. – Вип. 22. – С. 178 – 185; Перспективи досліджень селянської генеалогії в Україні: джерелознавчий аспект // Слов'янські обрії: Зб. наук. праць. – К., 2006. – Вип. 1. – С. 337 – 345; Історіографія питання класифікації джерел з генеалогії селянства // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики: Зб. наук. праць. – К., 2006. – Число 13. – Ч. 1. – С. 132 – 163; Надбання Собанськими земель у Брацлавському воєводстві у 1780-х рр.: обставини і особливості // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцю-бинського. – Вип. XII. – Вінниця, 2007. – С. 89 – 91; Реєстр Війська Запо-різького 1649 р. як генеалогічне джерело з історії Східного Поділля // Віннич-чина: минуле та сьогодення. Краєзнавчі дослідження. – Вінниця, 2007. – С. 84 – 88; Матеріали з історії Теплицько-Бубнівського маєтку

Потоцьких у зіб-ранні Головного архіву давніх актів (м. Варшава) // Наукові записки ВДПУ ім. М. Коцюбинського / Історія. Вип. XIII. – Вінниця, 2008. – С. 328 – 331; Лист 1776 року до польського короля православних священиків Правобережної Ук-раїни // Подільська старовина... – Вип. IV. – Вінниця, 2008. – С. 109 – 138; То-вариство подолян при Вільній академії наук у США (кінця 1960-х – початку 1970-х рр.) // Наукові записки ВДПУ ім. М. Коцюбинського / Історія. – Вип. XIV – Вінниця, 2008. – С. 384 – 389; Обласне краєзнавче товариство "Поділля": завдання та перспективи діяльності // Краєзнавство в системі розвитку духовності і культури регіону: матеріали міжнародної науково-практичної конференції. 21 – 23 жовтня 2008, Вінниця. – Вінниця, 2008. – С. 33 – 35.

ЛЕОНТОВИЧ Микола Дмитрович

(1 (13).12.1877, с. Селевинці, присілок Монастирок, тепер село Немирівського району Вінницької області – 23.01.1921, с. Марків-ка Теплицького району Вінницької області) – видатний украї́н-ський композитор, хоровий диригент, збирач подільського му-зичного фольклору, педагог. В 1892 – 1898 рр. навчався в Кам'-янець-Подільській духовній семінарії, керував учнівським хором. Працював учителем музики і співів у школах Поділля в Чукові (1899 – 1901 рр.), Вінниці (1902 – 1905 рр.), Тульчині (1905 і в 1919 рр.), Тиврові і Летичеві. В 1903 – 1904 рр. був слухачем Петер-бурзької придворної хорової капели, в 1909 – 1914 рр. брав уроки з теорії композиції у професора Б. Яворського (Москва). У 1917 – 1919 рр. працював викладачем музично-драматичного інституту ім. М. В. Лисенка, в українській державній хоровій капелі в Києві. У 1919 р. повернувся до Тульчина, де керував художньою само-діяльністю. Основу його творчості складав музичний фольклор Поділля. Він обробив 150 українських народних пісень, з яких значна кількість є подільськими. Опублікував "Перший збірник пісень з Поділля" (1901 р.) і "Другу збірку пісень з Поділля" (1903 р.). Загинув від руки бандита в хаті свого батька в с. Марківці.

Літ.: Гордійчук М. М. Микола Леонтович. – К., 1974; Прушківська Н. Н. Му-зично-педагогічна діяльність М. Д. Леонтовича на Поділлі // Тези доповідей III Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1985. – С. 78, 79;

Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців… – С. 268; Іванова Л. О. М. Д. Леонтович. Практичний курс навчання співу у середніх школах України. – К.: Музична Україна, 1989. – 134 с.; Рябий М. О. Убивство Леонтовича // Вінниччина. – 1993. – 5 червня; Прушківська Н. М. Леонтович – подільський майстер хорової мініатюри // Тези доповідей і повідомлення 19-ї Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1999. – С. 75, 76; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 103, 104; Гальчак С. Д. Краєзнавство Східного Поділля... – С. 40; Завальнюк А. Ф. Микола Леонто-вич. Листи, документи, духовні твори. До 130-ї річниці від дня народження. – Вінниця: НОВА КНИГА, 2007. – 272 с.

ЛИПКІВСЬКИЙ Василь Костянтинович

(07 (20).03.1864, с. Попудня Липовецького повіту Київської губернії, тепер Монастирищенського району Черкаської області – 27.11.1937, м. Київ) – церковний реформатор, педагог, письменник, перекладач, краєзнавець, митрополит Української автокефальної православної церкви. Кандидат богослов'я (з 1889 р.). У 1885 р. закінчив Київську духовну семінарію, в 1889 р. – Київську духовну академію. Працював законовчителем у школах Черка-щини. В 1892 – 1903 рр. – настоятель собору в Липовці, голова Липовецького відділення єпархіальної училищної ради та догля-дач церковних шкіл Липовецького повіту. Піклувався про розви-ток народної освіти. З кінця 1903 р. – у Києві на освітній ниві, священик однієї із церков. Починаючи з 1905 р., – учасник руху за автокефалію Української православної церкви. В період виз-вольних змагань 1917 – 1920 рр. брав активну участь у церковно-реформаторському русі, в заснуванні українських парафій, пере-кладав українською мовою Святе письмо та богослужбові книги. Організаційне оформлення автокефальної православної церкви (УАПЦ) відбулося на Всеукраїнському православному соборі, який проходив 14 – 30 жовтня 1921 р. в Києві в Софіївському со-борі. Тут протоірея Липківського В. К. було висвячено на архієпископа та обрано митрополитом Київським і всієї України Укра-їнської автокефальної православної церкви. Як митрополит роз-горнув активну діяльність, спрямовану на розвиток УАПЦ, об'їз-див усю Україну, зокрема Вінниччину (Вінниця, Липовець, Гай-син, інші населені пункти). В 1926 р. зазнав арешту, а 20 жовтня 1927 р. на Другому Всеукраїнському

православному соборі його на вимогу ГПУ було усунуто від керівництва УАПЦ. Останнє страдницьке десятиліття митрополита закінчилося новим ареш-том (22.10.1937 р.) та розстрілом 27.10.1937 р. Автор циклу істо-ричних нарисів з життя Липовецького повіту: "Унія та возз'єд-нання уніатів в 1794 – 1795 році в межах сучасного Липовецького повіту" (1895 р.) та ін. На сторінках журналу "Церква і життя" (1927 – 1928 рр.) опублікував статті "Православна Христова церк-ва українського народу", "Різдвяна драма" св. Дмитра Ростов-ського" та ін. Писав "Історію Української Православної Церкви", від якої зберігся лише сьомий розділ "Відродження Української Церкви". Залишив також багатий епістолярій.

Тв.: Проповіді на неділі й свята: слово Христове до українського народу // Українське православне братство імені митрополита Василя Липківського. – 1988.

Літ.: Зінченко А. Визволитися вірою. Життя і діяння митрополита Василя Липківського. – К., 1997; Хоменко Б. В. Липківський Василь Костянти-нович // З-над Божої ріки. – 2-е вид. – С. 194 – 195; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 104, 105; Краєзнавство Східного Поділля... – С. 60, 61.

ЛИСА Людмила Серафимівна

(01.04.1939, с. Сокиринці Вінницького району Вінницької об-ласті) – краєзнавець, музеєзнавець. Закінчила 1970 р. історич-ний факультет Київського державного університету ім. Т. Г. Шев-ченка. З 1972 р. працювала зав. відділом Вінницького обласного краєзнавчого музею. Досліджує і популяризує історію Вінниці, народні промисли, діяльність видатних людей Поділля. Опублі-

кувала понад 30 робіт з історії та етнографії краю. Учасниця ба-гатьох історико-краєзнавчих наукових конференцій.

Тв.: Поділля на картах Г. Л. Боплана // Тези доповідей 3-ї Вінницької історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1985. – С. 63, 64; Розвиток кустарних промислів Поділля на початку XX ст. // Проблеми етнографії По-ділля: Тези доповідей наукової конференції. – Кам'янець-Подільський, 1986. – С. 121, 122 (у співавт.); Музеї Вінниччини про народного месника (У. Кар-малюка) // Народний герой Устим Кармалюк: Тези допоповідей наукової кон-ференції. – Кам'янець-Подільський, 1987. – С. 32 – 34 (співавт. А. К. Лисий);

Незвичайна доля подолянки Марії Ковач // IV Подільська історико-краєзнавча конференція: Тези доповідей. – Кам'янець-Подільський, 1987. – С. 28, 29; Ни-колай Григорьевич Козицкий (неизвестные страницы биографии) // Тезисы докладов республиканской научно-практической конференции. – Николаев, 1988; Сторінки історії Вінницького трамваю // 4-а республіканська наукова конференція з історичного краєзнавства: Тези доповідей і повідомлення. – К., 1989. – С. 356 – 357; З історії освіти у м. Вінниці (II пол. XIX – поч. XX ст.) // Подільська старовина. – Вінниця: РВВ ВАТ "Віноблдрукарня", 1998. – С. 91 – 117; Срібна мить: Поштові листівки та фотографії з музейної колекції. – Вінниця: РВВ ВАТ "Віноблдрукарня", 1998. – 48 с. (у співавт.); Вінницькі под-вижники краєзнавства // Історичне краєзнавство в системі освіти України: здобутки, проблеми, перспективи: Науковий збірник. – Кам'янець-Поділь-ський: Абетка-НОВА, 2002. – С. 331 – 341 (у співавтор.); Народний дім у Вінниці // Подільська старовина: Науковий збірник / До 85-річчя з часу заснування Вінницького обласного краєзнавчого музею. – Вінниця, 2003. – С. 116 – 125; Вінниця: Історичний нарис. – Вінниця: Книга-Вега, 2007. – 304 с. (чл. ав-торського колективу).

Літ.: Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців… – С. 113, 114; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 105, 106.

ЛИСЕНКО Володимир Григорович

(18.06.1939, смт Муровані Курилівці Вінницької області – 11.06.2010, м. Вінниця) – журналіст, краєзнавець. У 1963 р. закінчив факультет журналістики Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка. Працював у часописах м. Києва, Молдавії, в редакціях Погребищенської райгазети "Колос", Вінницької облас-ної молодіжної газети "Комсомольське плем'я", на обласному радіо (м. Вінниця), а також у Вінницькому облвиконкомі, Худож-ньому фонді України, Вінницькому театрі ляльок. Член Націо-нальної спілки журналістів України. З 1988 р. працював на поса-дах секретаря, голови Вінницької обласної організації Національ-ної спілки журналістів України, головним редактором газети "Пів-денний Буг". Автор ряду документально-краєзнавчих книг.

Тв.: Шевченко на Поділлі / Автори-упорядники В. Рабенчук, В. Лисенко. – Вінниця, 1992. – 72 с.; Нові горизонти Анатолія Пачевського / Автори-упо-рядники Ю. Чорний, В. Лисенко. –

Вінниця: Південний Буг, 1999. – 76 с.; Герой України Анатолій Пачевський. – Вінниця: Південний Буг, 2004. – 400 с.; Він-ниччина журналістська: Журналісти нашого краю в засобах масової інформації і не тільки… - Вінниця, 2009. – 650 с.

ЛИСИЙ Анатолій Кононович

(30.07.1944, м. Вінниця) – історик, педагог, краєзнавець, кандидат історичних наук (з 1984 р.), доцент (з 1990 р.), член Національної спілки журналістів України. У 1969 р. закінчив історичний факультет Ужгородського університету. Після вузу вчите-лював, працював у Вінницькому обкомі комсомолу, завідував відділом Вінницького обласного краєзнавчого музею. Викладає у Вінницькому державному педагогічному університеті ім. М. Ко-цюбинського на кафедрі історії України. Доцент. Дійсний член Центру дослідження історії Поділля Інституту історії України НАН України при Кам'янець-Подільському національному університе-ті. Член авторського колективу нової "Енциклопедії історії Украї-ни". Веде на обласному телебаченні цикл краєзнавчих передач. Досліджує проблеми економіки, історії цукрової промисловості на Поділлі 20 – 50-х рр. XX ст., релігійного життя в краї, інші ас-пекти минулого регіону. Учасник міжнародних, Всеукраїнських наукових, науково-практичних, регіональних історико-краєзнавчих конференцій. З історії Поділля опублікував більше 150 робіт.

Тв.: Цукрова промисловість Поділля в 1921 р. // Тези доповідей V Вінниць-кої обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1987; Сто років з іс-торії Городоцького цукрового заводу (1839 – 1939) // VII Подільська історико-краєзнавча конференція. – Кам'янець-Подільський, 1987. – С. 68 – 70; Про стан цукрової промисловості Поділля після закінчення громадянської війни // Проблеми економічної географії Поділля: Тези доповідей наукової конферен-ції. – Кам'янець-Подільський, 1988. – С. 12, 13; З історії Проскурівського цук-рового заводу. 1891 – 1941 // Хмельницькому – 500: Тези науково-практичної конференції. – Хмельницький, 1991. – С. 21 – 23; До питання про перше пе-ребування Директорії у Вінниці // Тези доповідей XII-ї Вінницької обласної іс-торико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1993. – С. 40, 41; Нариси історії Подільської (Вінницько-Брацлавської) єпархії. 1795 – 1995. – Вінниця, 1995. – 120 с.; Нариси історії Гніванського костелу. – Вінниця, 1996. – 112 с.;

Він-ницький капуцинський монастир. – Вінниця, 1996. – 128 с.; До питання про перебування Директорії в Вінниці у лютому – березні 1919 р. // Україна: мину-ле, сьогодення, майбуття: Зб. наук. праць. – Вінницький державний педаго-гічний університет ім. М. Коцюбинського. – К., 1999. – С. 201 – 207 (у співавтор.); Баженова Стефанія. Юзеф Антоній Ролле: життя, діяльність, творчість. – Кам'янець-Подільський, 2001. – 244 с. // Поділля в контексті української історії: Матеріали Всеукраїнської наукової конференції. – Вінниця, 2001. – С. 89 – 92 (рецензія; у співавт.); Нариси історії Мурафського кос-тьолу. – Вінниця, 2001. – 150 с.; Репресії радянської влади щодо католиків по-дільського регіону: за слідчою справою ксьонза М. Туровського // Політичні репресії на Поділлі в XX ст.: Матеріали міжнародної науково-практичної кон-ференції. – Вінниця: Велес, 2002. – С. 156 – 159; Вінницький державний педа-гогічний університет імені Михайла Коцюбинського: історія і сучасність // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 4. – Вінниця, 2002. – С. 8 – 11 (у співавтор.); Вінницькі подвижники краєзнавства // Істо-ричне краєзнавство в системі освіти України: здобутки, проблеми, перспек-тиви: Науковий збірник. – Кам'янець-Подільський: Абетка-НОВА, 2002. – С. 331 – 334 (у співавтор.); Шаргородський костьол Святого Флоріана: історія, події, люди. – Вінниця, 2003. – 200 с.; Аграрні заворушення селян Шаргород-щини в березні 1930 р. // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинсь-кого. – Вип. 5. – Вінниця, 2003. – С. 115 – 117; Літописець Поділля (відомий учений-краєзнавець В. П. Воловик) // Вінниччина: минуле і сьогодення. Крає-знавчі дослідження. – Вінниця: ДП ДКФ, 2005. – С. 9 – 14 (у співавторстві з Л. Баженовим); До історії Вінницького реального училища // Освіта, наука і культура на Поділлі. Збірник наукових праць. – Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2006. – Т. 6: Матеріали другого круглого столу "Культура, освіта і просвіт-ницький рух на Поділлі у XVIII на початку XXI ст." – С. 267 – 272; Могилів-Подільський на сторінках "Słownik gegraficznj Królewstwa Polskiego i innjch krajów słowiańskich" // Друга Могилів-Подільська краєзнавча конференція. – Могилів-Подільський; Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2006. – С. 66 – 69; Репре-сії радянської влади щодо католиків подільського регіону // Реабілітовані історією. Вінницька область... – Кн. 1. – Вінниця: ДП "ДКФ", 2006. – С. 854 – 856; Вінниця у 1914 – 1917 рр. // Освіта, наука і культура на Поділлі. Зб. наук. праць. – Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2006. – Т. 7: Матеріали третього кру-глого столу "Культура, освіта і просвітницький рух на Поділлі у XVIII –

на початку XXI ст.” – С. 230 – 234 (у співавтор. з Н. М. Марценюк); Вінницька магдебурія очима Валентина Отамановського // Вінниччина: минуле та сто-годення. Краєзнавчі дослідження. – Вінниця, 2007. – С. 143 – 145; Дві долі на тлі Національної революції // Матеріали XII Подільської історико-краєзнавчої конференції. – Кам’янець-Подільський: Оіюм, 2007. – Т. 1. – С. 365 – 377; Він-ниця між лютим і жовтнем 1917 р. // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. XII. – Вінниця, 2007. – С. 206 – 210; Вінниця: Історич-ний нарис. – Вінниця: Книга-Вега, 2007. – 304 с. (чл. авт. колективу); З історії Барського спиртзаводу // Бар, Барська земля – крізь призму століть... Бар, 2008. – С. 332 – 338; Таємний радник із Бару В. Я. Буняківський // Наукові за-писки ВДПУ ім. М. Коцюбинського / Історія. – Вип. XIV. – Вінниця, 2008. – С. 111 – 115; Відомості про освячення Преображенського собору 1866 р. // Релі-гійне життя Поділля: минуле і сучасне... – Вінниця, 2008. – С. 262 – 264; Не-бо на землі. З історії Спасо-Преображенського кафедрального собору. – Він-ниця: Видання Вінницької єпархії, 2008. – 88 с. (у співавт. з В. Голоскевичем).

Літ.: Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 106, 107.

ЛИТВИНЕНКО Анатолій Юрійович

(11.07.1935, с. Костянтинівка Краснокутського району Харків-ської області) – природознавець, краєзнавець. У 1957 р. закінчив лісогосподарський факультет Харківського сільськогосподарсь-кого інституту ім. В. Докучаєва. Працював лісовпорядником у Гомельській області (Білорусь). З 1965 р. живе і працює у Він-ниці: в лісовій дослідній станції, обласній інспекції по охороні природи. З 1985 р. очолює Вінницьку обласну організацію Ук-раїнського товариства охорони природи, одночасно (з 1990 р.) ре-дактор інформаційно-екологічного вісника “Природа і люди”. Вивчає, пропагує і оберігає природний ландшафт Поділля. Від-мінник охорони природи України.

Тв.: Парки Вінниччини. – Одеса: Маяк, 1972. – 50 с.; Реєстр природно-заповідного фонду Вінниччини. – Вінниця, 1986 (у співавтор.); Червона книга Вінниччини. – 2-е вид. – Вінниця, 1995. – 105 с.

Літ.: Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 107, 108.

ЛИХОГЛЯД Микола Франкович

(01.01.1960, с. Черепашинці Калинівського району Вінницької області – 11.03.2001, м. Вінниця) – історик, краєзнавець, кандидат історичних наук (з 1988 р.). У 1981 р. закінчив історичний факуль-тет Вінницького державного педагогічного інституту. Працював у цьому ж вузі доцентом кафедри історії України. Кандидатська дисертація: "Українсько-молдавські зв'язки в період імперіаліз-му". Спеціалізувався з історії Поділля XIX – початку XX ст.

Тв.: Розповсюдження революційної літератури в прикордонних містах України і Молдавії в період революції 1905 – 1907 рр. // Тези доповідей 1-ї Він-ницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1983; Поділля в історії економічних зв'язків між Україною і Молдавією в кінці XIX – на початку XX ст. // Тези доповідей 6-ї Подільської історико-краєзнавчої конференції. – Кам'янець-Подільський, 1985. – С. 19, 20; Місце Подільського Подністров'я в економічних зв'язках України і Молдавії наприкінці XIX – початку XX ст. // VII Подільська історико-краєзнавча конференція. – Кам'янець-Подільський, 1987. – С. 17, 18; Розвиток домашніх промислів у Подільській губернії в кінці XIX – на початку XX ст. // V Всеукраїнська наукова конференція з історичного краєзнавства: Тези доповідей і повідомлення. – Кам'янець-Подільський, 1991. – С. 566, 567; Наш край: Навчально-методичний посібник на допомогу вчи-телю історії та учням 6 – 9 класів загальноосвітніх шкіл. – Вінниця, 1997. – 114 с. (у співавтор.); До питання про становлення та розвиток системи податків у гетьманській державі Б. Хмельницького (середина XVII – перша половина XVIII ст.) // Тези доповідей і повідомлення 19-ї Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1999. – С. 102, 103.

Літ.: Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців… – С. 269, 270; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 108, 109.

ЛІПСЬКА Алла Володимирівна

(01.01.1949, м. Тиврів Тиврівського району Вінницької області) – краєзнавець, етнограф, музеєзнавець. У 1974 р. закінчила факультет іноземних мов Вінницького державного педагогічного інституту. З 1976 р. працює у Вінницькому обласному краєзнав-

чому музеї: старшим науковим співробітником, завідувачкою на-уково-дослідницького відділу давньої історії. Досліджує історію конфесійних культур Поділля, сакральне мистецтво краю, а та-кож культуру нацменшин Поділля. Автор 30 наукових праць.

Тв.: Село Борсків в дослідженнях етнографа-аматора Красильнікова Т. Т. (1904 – 1988 рр.) // Етнографія Поділля: Матеріали наукової конференції. – Ч. 1. – Вінниця, 1992; Колекція культових глиняних предметів з фондів Вінниць-кого краєзнавчого музею // Українське гончарство: Національний культу-рологічний щорічник. – Опішня; К., 1993. – С. 356 – 358; Писанки Поділля // По-дільська старовина: Науковий збірник. – Вінниця, 1993. – С. 334 – 337; Са-кральне мистецтво українців Поділля // V Гончарівські читання. – К., 1998. – С. 64; Колекція юдаїки Вінницького обласного краєзнавчого музею // Єврей-ська історія та культура в Україні: Матеріали наукової конференції. – К., 1997; Пам'ятники жертвам геноциду в Вінницькій області // Катастрофа єв-ропейських євреїв під час Другої світової війни: Матеріали наукової конфе-ренції. – К., 2000. – С. 232; Ікони Поділля // Незасіяне поле заростає бур'яна-ми: Історія, проблеми і перспективи духовної культури на Поділлі / Упоряд-ник Л. Дідур. – Вінниця: ТІТТУР, 2001. – С. 11 – 15; Вінницька Ієрусалимка в творчості єврейських митців Поділля // Доля єврейської духовності та ма-теріальної спадщини в ХХ ст.: Матеріали наукової конференції. – К., 2002. – С. 295; Єврейські некрополі Східного Поділля // Подільська старовина: Науко-вий збірник / До 85-річчя з часу заснування Вінницького обласного краєзнав-чого музею. – Вінниця, 2003. – С. 174 – 178; Рукописні книги старообрядниць-кої громади Східного Поділля з колекції Вінницького обласного краєзнавчого музею // Подільська старовина. – Вип. IV. – Вінниця, 2008. – С. 24 – 30; Сім чудес Вінниччини [Буклет] / Вінницька обласна державна адміністрація, Він-ницька обласна рада, Управління культури і туризму, Вінницький обласний краєзнавчий музей. – Вінниця, 2008. – 16 с. (у співавтор. з К. Висоцькою, Т. Журуновою, Ю. Михайлюк); Ікони Поділля // Пульсуючі джерела. – 2009. – 12 січня.

Літ.: Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 109; Гальчак С. Д. Крає-знавство Східного Поділля... – С. 124.

ЛІСОВИЙ Павло Миколайович

(23.09.1923, с. Коржівці Деражнянського району Хмельницької області – 20.02.1999, м. Вінниця) – літературознавець, краєзна-вець, доктор філологічних наук (з 1972 р.), професор. Учасник Другої світової війни. У 1951 р. закінчив філологічний факультет Ужгородського університету. В 1952 – 1974 рр. – викладач Ужго-родського університету, в 1974 – 1986 рр. – проректор з наукової роботи Вінницького державного педагогічного інституту. В 1986 – 1996 рр. працював на кафедрі української літератури цього ін-ституту. Досліджує літературознавство Поділля XIX – XX ст. Учас-ник V – VIII Подільських, I – IX Вінницьких історико-краєзнавчих конференцій.

Тв.: Музеї Вінниччини: Путівник. – Одеса: Маяк, 1979. – 40 с.; Російські митці на Поділлі // Тези доповідей V Подільської історико-краєзнавчої конфе-ренції. – Кам'янець-Подільський, 1980. – С. 74 – 76; Українські письменники-класики XIX ст. про Кармалюка // Народний герой Устим Кармалюк: Тези до-повідей. – Кам'янець-Подільський, 1987. – С. 64 – 66; О. С. Пушкін і Поділля // VII Подільська історико-краєзнавча конференція. – Кам'янець-Подільський, 1987. – С. 51, 52; Тема Поділля в творах Тараса Шевченка // V Всеукраїнська наукова конференція з історичного краєзнавства: Тези доповідей і повідом-лення. – Кам'янець-Подільський, 1991. – С. 562, 563.

Літ.: Вчені Хмельниччини: Біобібліографічний покажчик. – Хмельницький, 1988. – С. 53, 54; Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців… – С. 271; Подолинний А. Лісовий Павло Миколайович // З-понад Божої ріки… – С. 175; Гальчак С. Д. Лісовий Павло Миколайович // Краєзнавці України: сучасні дослідники рідного краю... – С. 123, 124; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 110.

ЛОБАЙ Борис Іванович

(02.11.1938, м. Шепетівка Хмельницької області) – історик, ар-хівіст, краєзнавець. Закінчив історичний факультет Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка. З 1970 р. працював завідувачем відділу Вінницького обласного краєзнавчого музею. Завідувач відділу охорони пам'ятників історії та культури управ-ління культури Вінницької облдержадміністрації. Досліджує ранній залізний вік на Поділлі. Брав участь в археологічних екс-педиціях Вінницького

державного педагогічного інституту (1964 – 1970 рр.) та Вінницького обласного краєзнавчого музею (в 1971 – 1981, 1985 – 1990 рр.). Автор більше 10-и наукових публікацій.

Тв.: Кургани скіфського часу на Вінниччині // Археологія. – 1977. – Вип. 21; До вивчення етнічної належності Фарзая та Інесмея // Археологія. – 1989. – № 1; Сарматы Северо-Западного Причерноморья в I в. н. э. (погребение зна-ти в с. Пороги). – К., 1991 (в соавтор.).

Літ.: Гальчак С. Д. Лобай Борис Іванович // Краєзнаці України: сучасні до-слідники рідного краю… - С. 124, 125; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 110, 111.

.

ЛОБАТИНСЬКИЙ Созонт Михайлович

(07.09.1842, с. Дмитрашківка, тепер: Піщанського району Вінницької області – 26.11.1909, м. Томськ, Росія) – краєзнавець, історик релігії, археолог, член Подільського історико-археологічного товариства (з 1869 р.). У 1865 р. закінчив Кам'янець-Поділь-ську духовну семінарію, в 1869 р. – Київську духовну академію. В 1869 – 1875 рр. – викладач Кам'янець-Подільської духовної се-мінарії. У 1875 – 1899 рр. – настоятель Петропавлівської церкви у Кам'янець-Подільському. За допущену фінансову розтрату в 1899 р. зісланий до м. Томська. Продовжував залишатися членом Подільського історико-археологічного товариства, передав Кам'-янець-Подільському Давньосховищу (історичному музею) понад 100 книг. Досліджував церковне життя на Поділлі, історію міст і сіл краю. Публікував статті головним чином у "Подольских епархиальных ведомостях".

Тв.: Историко-статистическое описание м. Тульчина Винницкого уезда // Подольские епархиальные ведомости. – 1873. – № 19; Историко-статис-тическое описание приходов и церквей Брацлавского уезда Подольской епар-хии с историческим очерком Брацлавского воеводства // Подольские епархи-альные ведомости. – 1875. – № № 11, 13, 19, 20, 21, 22; – 1876. – №№ 1, 3, 4, 5; Учреждение Минской, Изяславской и Брацлавской епархии и воссоединение униатов с православной церковью Подолии // Подольские епархиальные ве-домости. – 1885. – №№ 8, 9, 22; К истории воссоединения униатов Брац-лавского воеводства во

второй половине прошлого столетия // Подольские епархиальные ведомости. – 1890. – № 5 – 6; О раскольниках Подольской епархии // Подольские епархиальные ведомости. – 1866. – №№ 20 – 24.

Літ.: Яворовский Н. Созонт Михайлович Лобатынский // Труды Подоль-ского историко-археологического общества. – Каменец-Подольский. – Вып. XI. – С. 404 – 407; Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців… – С. 271, 272; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 111, 112.

ЛОБОДА Андрій Митрофанович

(1871, м. Свенцяни, тепер: Швенчоніс (Литва) – 01.01.1931, м. Київ) – відомий український фольклорист, літературознавець, академік АН України (з 1922 р.), член-кореспондент АН СРСР (з 1923 р.). У 1894 р. закінчив Київський університет. З 1904 р. професор російської літератури цього ж університету. В 1921 – 1930 рр. очолював Етнографічну комісію АН України, підтримував тісні зв'язки з Вінницькою філією ВУАН, з фольклористами, етнографами, краєзнавцями Поділля. У своїх працях виступав при-хильником історичного методу дослідження. Вивчав пісенний слов'янський епос, історію української літератури. У творах ви-користовував матеріали Поділля.

Тв.: Доля етнографії на Україні. – К., 1926.

Літ.: Попов П. М. Академік А. М. Лобода як фольклорист // Народна творчість і етнографія. – 1959. - № 2; Березовський І. П. Лобода А. М. // УРЕ. – 2-е вид. – К., 1981. – Т. 6. – С. 209; Баженов Л. В. Поділля у працях дослідни-ків і краєзнавців... – С. 272.

ЛОЙКО Олексій Герасимович

(17.02.1939, с. Городище Житомирського району Житомирської області – 23.06.2009, м. Вінниця) – історик, краєзнавець, кандидат історичних наук (з 1971 р.), професор. Закінчив історич-ний факультет Київського державного університету ім. Т. Г. Шев-ченка. Завідував кафедрою історії України Вінницького держав-ного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського (з 1988 р.). З 2006 р. – професор цієї кафедри. Дійсний член Центру дослід-ження історії Поділля Інституту історії НАН України при Кам'я-нець-Подільському національному університеті. Досліджував різні аспекти історії

Поділля. Учасник міжнародних, Всеукраїнсь-ких наукових, науково-практичних, регіональних історико-крає-знавчих конференцій. З історії краю опублікував понад 50 робіт.

Тв.: Вінок безсмертя: Книга-Меморіал. – К., 1988 (у співавтор.); Памятни-ки истории и культуры Винницкой области: Материалы к Своду памятни-ков истории и культуры. – К., 1990. – Вып. 8 (у співавтор.); М. Грушевський – видатний історик, політичний, державний та громадський діяч України // Те-зи доповідей 16-ї Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Він-ниця, 1997. – С. 6 – 8; Сільське господарство Вінниччини на початку 20-х ро-ків // Там же; – С. 48, 49; З історії становлення народної освіти на Вінниччині в умовах непу // Тези доповідей і повідомлення 17-ї Вінницької обласної істо-рико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1997. – С. 57, 58 (у співавтор.); Охо-рона здоров'я населення Поділля в період непу // Тези доповідей і повідомлен-ня 18-ї Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1998. – С. 59, 60; До питання про перебування Директорії в Вінниці у лютому – березні 1919 р. // Україна: минуле, сьогодення, майбуття: Збірник наукових праць / Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинсько-го. – К., 1999. – С. 201 – 207 (у співавтор.); До питання про колгоспне будів-ництво на Поділлі в період нової економічної політики // Поділля у контексті української історії: Матеріали Всеукраїнської наукової конференції. – Вінниця, 2001. – С. 225 – 229 (у співавтор.); Професійна освіта на Вінниччині за часів НЕПу // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. ІІІ. – Вінниця, 2001. – С. 84, 85; Ліквідація неписьменності в період непу // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 4. – Вінниця, 2002. – С. 85 – 87; Релігійне життя на Поділлі в умовах непу // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. IV. – Вінниця, 2002. – С. 91 – 94; Почат-ковий період радгоспного будівництва на Поділлі в 1917 – 1920 рр. // Віннич-чина: минуле та сьогодення. Краєзнавчі дослідження. – Вінниця: ДП ДКФ, 2005. – С. 102 – 105 (у співавторстві з О. О. Стадник).

Літ.: Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців… – С. 273; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 112, 113.

ЛОТОЦЬКИЙ Олександр Іванович

(185? – 1939, м. Варшава) – український історик, публіцист, професор, громадсько-політичний діяч, член Подільського історико-археологічного товариства (з 1896 р.). Юнацькі роки провів у Кам'янець-Подільському. Закінчив Київську духовну семіна-рію. До 1898 р. працював чиновником Київської контрольної па-лати, у 1898 – 1917 рр. – чиновником державного контролю у Пе-тербурзі. За змістом роботи був куратором Подільської губернії. Активний діяч української громади у Петербурзі, добре знав М. Грушевського, співробітничав і полемізував з ним. В роки грома-дянської війни виїхав до Варшави і працював професором в Ук-раїнському науковому інституті. Публікував в "Подольских епар-хиальных ведомостях", в центральній пресі статті, нариси з іс-торії церкви, про стан освіти на Поділлі. У книзі "Спомини ми-нулого" подав детальний і цікавий опис життя і побуту Поділля наприкінці XIX ст.

Тв.: Народное образование в Подолии в прошлом и настоящем // Кн. «Образование: Педагогический и научно-популярный журнал». – СПб., 1899. - № 4. – С. 71 – 91; № 5. – С. 29 – 53; Где обучалось подольское духовенство до учреждения Подольской духовной семинарии. – Каменец-Подольский, 1898; Брацлавский монастырь. Очерк истории // Календарь на 1897 год. – СПб., 1896; Спомини минулого. – Варшава, 1932. – Ч. 1.

Літ.: Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців... – С. 273, 274.

ЛЮБОВИЧ Микола Миколайович

(28.03.1855, м. Тульчин Вінницької області – 1935, м. Ростов-на-Дону) – історик-славіст, член-кореспондент АН СРСР (з 1924 р.). У 1877 р. закінчив історико-філологічний факультет Київсько-го університету, учень професора І. В. Лучицького. В 1877 – 1878 рр. – учитель історії Кам'янець-Подільської гімназії. З 1880 р. – доцент, з 1883 р. – професор Варшавського університету. В 1890 р. відвідав Кам'янець-Подільське Давньосховище (історичний музей) і передав в його фонди літературу, старожитності. В 1915 р. евакуювався до Ростова-на-Дону і працював тут в універ-ситеті. Докторська дисертація: "Початок католицької реакції і занепад реформації в Польщі" (Київ, 1890 р.). Досліджував фео-дальну Польщу. У своїх працях,

які багаті на архівні матеріали, висвітлював події на Поділлі у XVI – XVII ст.

Тв.: Обзор литературы по истории Польши XVI в. за истекший 1884 г. // Известия Санкт-Петербургского славянского благотворительного обще-ства. – 1885. – Кн. 5 – 6; Иван Пидкова. Эпизод из исторических отношений Подолии и Молдавии в XVI в. // Подольские епархиальные ведомости. – 1878. – №№ 18, 19.

Літ.: Иванов Ю. Ф. Любович Н. Н. // Славяноведение в дореволюционной России. – Биобиблиографический словарь. – М., 1979. – С. 227, 228; Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців… – С. 275; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 114.

ЛЮБЧАК Олександр Омелянович

(25.05.1919, м. Котовськ Одеської області – 09.07.1998, м. Вінниця) – природознавець, краєзнавець. Закінчив Балтський (Одеська область) педагогічний технікум (у 1937 р.). Вчителював. У 1941 р. закінчив військово-політичне училище ім. М. Фрун-зе. Учасник Другої світової війни, по завершенні якої тривалий час служив у армії. На Вінниччині з 1965 р. Один із засновників обласної організації Українського товариства охорони природи. У 1965 – 1987 рр. її відповідальний секретар. Активно займався природоохоронною та краєзнавчою діяльністю. Знавець тварин-ного світу Поділля. Автор краєзнавчих видань.

Тв.: Виховання захисників природи. – К.: Радянська школа, 1985. – 70 с. (у співавтор. з Т. Зборжевською); Птахи подільських дібров: Нариси. – Одеса: Маяк, 1986. – 120 с.; Чарівне Поділля: Краєзнавчі нариси. – Одеса: Маяк, 1990. – 88 с.; Хто посадив липи? [Про ботанічну пам'ятку – липову алею від Туль-чина до Хмельницького] // Земля Подільська. – 1993. – 30 червня.

Літ.: Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 114.

МАГУРА Сильвестр Сильвестрович

(02.01.1897, с. Гусине (поблизу м. Холм Люблінської губернії) – 1937) – український археолог. Закінчив Миколаївську гімназію в м. Ревель Естляндської губернії (нині: Таллінн). 1917 р.

вступив до Київського університету, але у 1920 р. перервав навчання і до 1922 р. працював учителем та завідуючим школою при цукро-варні у Гайсині. Продовживши навчання і закінчивши Київський археологічний інститут, працював співробітником археологічно-го відділу Всеукраїнського історичного музею ім. Т. Г. Шевченка. Захистивши дисертацію, в середині 30-х років став одним із про-відних українських археологів. В основному займався дослід-женням поселень трипільської археологічної культури. Створив перший покажчик радянської літератури з археології України за 1917 – 1928 роки, який нараховував понад 250 назв. Безпідставно репресований. Розстріляний. Посмертно реабілітований у 1960 р.

Тв.: Коротке звідомлення про археологічні розшуки на Козелеччині та в околицях Гайсина 1927 р. // НА ІА НАН України. – Ф. ВУАК. - № 116 / 38 – 38 а. – Арк. 2; Питання побуту на підставі уламків трипільської культури // Три-пільська культура на Україні. – К., 1926. – Вип. 1; Дослідження так званої "трипільської культури" // Наукові записки Інституту історії матеріальної культури Всеукраїнської Академії наук. – 1935. – Кн. 3 / 4.

Літ.: Мезенцева Г. Г. Дослідники археології України: Енциклопедичний словник-довідник. – Чернігів, 1997. – С. 44; Шовкопляс І. Г. Розвиток радянсь-кої археології на Україні (1917 – 1966). Бібліографія. – К., 1969; Ляшко С. М. Магура Сильвестр Сильвестрович // Енциклопедія трипільської культури. – К., 2004. – Т. 11. – С. 113, 114; Потупчик М. В., Потупчик М. Є. Археологічні дослідження на Вінниччині 1920-х – першої половини 1940-х років XX ст. // Подільська старовина. – Вип. IV. – Вінниця, 2008. – С. 64.

МАЗИЛО Василь Микитович

(25.10.1920, с. Олексенці Срібнянського району Чернігівської області – 19.01.1975, м. Вінниця) – історик, педагог, краєзнавець, кандидат історичних наук (1957 р.), доцент (1961 р.). Учасник Великої Вітчизняної війни, кавалер багатьох ратних нагород. У 1952 р. закінчив історичний факультет Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка, невдовзі – аспірантуру при цьо-му вузі. У 1955 – 1958 рр. працював старшим викладачем Ужго-родського державного університету, в 1958 – 1963 рр. – доцентом Вінницького державного медичного інституту (нині: національ-ний університет) ім. М. Пирогова, в 1963 – 1975 рр. – доцентом

Вінницького державного педагогічного інституту ім. М. Островського. Завершив роботу над докторською дисертацією, яку не встиг захистити. Автор більше 100 наукових праць. Член авторського колективу трьохтомного видання "Українська РСР в роки Великої Вітчизняної війни Радянського Союзу 1941 – 1945", удо-стоєного Державної премії Української РСР (1970 р.). Опубліку-вав книгу "Нескорені патріоти. З історії боротьби проти фашист-ських загарбників на тимчасово окупованій території УРСР в ро-ки Великої Вітчизняної війни" (1975 р.). Взяв активну участь у написанні тому "Історія міст і сіл УРСР. Вінницька область".

Тв.: Станіславчик // Історія міст і сіл Української РСР. Вінницька об-ласть. – К., 1972. – С. 128 – 234 (у співавтор. з С. Г. Притвором); Комсомоль-ське // Там же. – С. 319 – 327.

МАЗИЛО Ігор Васильович

(17.04.1958, м. Вінниця) – історик, краєзнавець. У 1980 р. закінчив історичний факультет Ужгородського державного універ-ситету. З 1980 р. на викладацькій роботі в Вінницькому дер-жавному педагогічному інституті (тепер: державному педагогіч-ному університеті ім. М. Коцюбинського). Кандидат історичних наук (з 1988 р.), доцент кафедри історії України (з 1992 р). Дій-сний член Центру дослідження історії Поділля Інституту історії України при Кам'янець-Подільському національному університе-ті. Досліджує події періоду Великої Вітчизняної війни 1941 – 1945 рр. на Поділлі, а також суспільно-політичні процеси в краї в піс-лявоєнний час. Член авторського колективу нової "Енциклопедії історії України". Активно співпрацює з редколегією "Енциклопе-дії сучасної України". В кінці 90-х рр. досліджував репресії тота-літарного режиму в 30-х рр. на Вінниччині. Один із авторів книги спогадів "Червоні жорна: Спогади репресованих, членів їх родин, свідків репресій" (Вінниця, 1994 р.). Був першим керівником на-уково-видавничої групи по підготовці книги "Вінницький мар-тиролог: Книга пам'яті жертв політичних репресій на Вінниччині (20 – 50-і рр. XX ст.)" (Вінниця, 2001 р.). Учасник міжнародних, Всеукраїнських наукових, науково-практичних, регіональних істо-рико-краєзнавчих конференцій. Автор ряду статей, методичних розробок з історії краю.

Тв.: Залізничники Вінниччини в період Великої Вітчизняної війни // Тези до-повідей 2-ї Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1984. – С. 95; Патріотичний рух залізничників Вінниччини (1944 – 1945 рр.) // Тези обласної краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1985; Використання краєзнавчого матеріалу в курсі історії СРСР (9 – 10 класи) // Методичні рекомен-дації для вчителів історії. – Вінниця, 1982 (у співавтор.); Вінницька партійна організація і відбудова залізничного транспорту // Тези доповідей 5-ї Вінниць-кої обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1987; Залізничники Поділля в роки Великої Вітчизняної війни // Тези доповідей 7-ї Подільської іс-торико-краєзнавчої конференції. – Кам'янець-Подільський, 1988; Дослідження трудового і бойового подвигу залізничників Вінницької магістралі періоду Великої Вітчизняної війни // Тези доповідей IV республіканської наукової кон-ференції з історичного краєзнавства. – К., 1989. – С. 156; Боротьба залізнич-ників Кам'янець-Подільської (Хмельницької) області в тилу німецько-фа-шистських окупантів (1941 – 1944) // Хмельницькому – 500: Тези науково-практичної конференції. – Хмельницький, 1991. – С. 79; Козацтво на Брацлав-щині // Спецвипуск газет "Вінницькі вісті" та "Вечірня Вінниця". – 1982. – Жовтень (у співавтор.); Східне Поділля в середині XVII ст. в сучасній украї-нській історіографії // Тези доповідей 15-ї Вінницької обласної історико-кра-єзнавчої конференції. – Вінниця, 1996. – С. 20 – 22 (у співавтор.); Становлен-ня греко-католицької церкви на Вінниччині // Матеріали міжнародної наукової конференції. – Ужгород, 1996; Репресії тоталітарного режиму проти націо-нальних меншин у цукровій промисловості на Поділлі в 30-х роках XX ст. // Тези доповідей 16-ї Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1997. – С. 79, 80; Репресії проти працівників цукрової промисловості Вінниччини в 1937 – 1938 рр. // Тези доповідей і повідомлення 17-ї Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1997. – С. 67 – 69 (у співавтор.); До питання про ОУН – УПА на Вінниччині в роки другої світової війни // Тези доповідей і повідомлення 18-ї Вінницької обласної історико-крає-знавчої конференції. – Вінниця, 1998. – С. 88 – 91; Дослідження про жертви тоталітарного режиму 30-х років на Вінниччині // Тези доповідей і повідом-лення 19-ї Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1999. – С. 49, 50; Репресії 30-х років проти національних меншин в Україні // Національні меншини Правобережної України: історія і сучасність.

Наук. зб. Серія "Праці Житомирського науково-краєзнавчого товариства дослідників Волині". – Т. 18. – Житомир, 1999. – С. 379 – 382; Жертви репресій 30-х років на Вінниччині // Збірник наукових праць. – Вип. І. – Ужгород, 1999. – С. 127 – 132; Деякі аспекти історії об'єкта "Вервольф" під Вінницею в 1941 – 1944 рр. // Поділля в контексті української історії: Матеріали Всеукраїнської наукової конференції. – Вінниця, 2001. – С. 253 – 256 (у співавтор.); До питання про постать Панченка-Левченка в антифашистському русі у Вінниці 1941 – 1944 рр. // Там же; – С. 256 – 259 (у співавтор.); Антифашистський рух у Вінниці в роки окупації 1941 – 1944: спроба узагальнення // Сторінки воєнної історії Ук-раїни: Збірник наукових статей. – Вип. 6. – К., 2002. – С. 252 – 254 (у співав-тор.); Велика Вітчизняна війна в історії об'єкту "Вервольф" // Наукові запис-ки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 5. – Вінниця, 2003. – С. 132 – 134 (у співавтор.); Діяльність ОУН – УПА на Східному Поділлі в історико-краєзнавчих публікаціях // Там само. – С. 258 – 262 (у співавтор.); Залізничний транспорт України у 1943 – 45 рр.: проблеми відбудови і забезпечення вій-ськових перевезень // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 9. – Вінниця, 2005. – С. 171 – 174; Дослідження В. П. Воловиком політичних репресій у цукровій промисловості Вінниччини // Вінниччина: минуле та сьогодення. Краєзнавчі дослідження. – Вінниця: ДП ДКФ, 2005. – С. 240 – 242; Матеріально-побутові умови життя і праці інженерної інтелігенції Вінниць-кої залізниці (1944 – 1950 рр.) // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцю-бинського. – Вип. XI: За матеріалами II Міжнародної наукової конференції "На-ціональна інтелігенція в історії та культурі України у XIX – XXI століттях". – Вінниця, 2006. – С. 273 – 275 (у співавтор. з В. В. Стецкевичем); З історії відбудови Жмеринського вагоноремонтного заводу в роки Великої Вітчизня-ної війни 1944 – 1945 рр. // Вінниччина: минуле та сьогодення. Краєзнавчі до-слідження. – Вінниця, 2007. – С. 313 – 316; З історії відбудови Вінницької залізниці 1944 – 1950-х рр // Матеріали XII Подільської історико-краєзнавчої конференції... – Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2007. – С. 124 – 128.

Літ.: Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців… – С. 275, 276; Гальчак С. Д. Мазило Ігор Васильович // Краєзнавці України: сучасні до-слідники рідного краю... – С. 132, 133; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 115, 116.

МАЗУР Василь Митрофанович

(24.01.1950, с. Руданське Шаргородського району Вінницької області) – історик, краєзнавець, кандидат історичних наук. У 1973 р. закінчив історичний факультет Вінницького державного педа-гогічного інституту. З 1982 р. працює у цьому вузі (з 1998 р.: Він-ницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинсь-кого). Асистент, старший викладач кафедри історії України. До-сліджує становище робітничого класу в період непу, соціально-економічні проблеми Поділля 20 – 30-х рр. XX ст. Учасник регіо-нальних історико-краєзнавчих конференцій. З історії краю опу-блікував близько 20 робіт.

Тв.: З історії Вінницького педагогічного інституту. 1919 – 1941 // Тези доповідей 3-ї Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1985. – С. 17, 18; З історії боротьби з дитячою безпритульністю на Поділлі // Тези доповідей 6-ї Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1988. – С. 47, 48; Національна політика в Україні у 20-х рр. XX ст. // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 4. – Вінниця, 2002. – С. 87 – 91; Національно-територіальні райони в Україні в 20-ті роки XX ст. // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 6. – Вінниця, 2003. – С. 49 – 52; Етнографічні аспекти землеробства на Поділлі (друга половина XIX – XX ст.) // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. XII. – Вінниця, 2007. – С. 210 – 212; Народна агротехні-ка подолян (XIX – поч. XX ст.) // Вінниччина: минуле та сьогодення. Крає-знавчі дослідження. – Вінниця, 2007. – С. 150 – 154.

Літ.: Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців… – С. 276; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 116, 117.

МАЗУРИК Вадим Станіславович

(10.11.1961, м. Калинівка Вінницької області) – історик, краєзнавець. У 1982 р. закінчив історичний факультет Вінницького педагогічного інституту. Працював старшим викладачем на кафедрі історії слов'янських народів цього вузу. Нині на журналіст-ськ ій роботі: представник Національної ради з питань телебачен-ня і радіомовлення у Вінницькій області. Одночасно – доцент Вінницького інституту Міжрегіональної академії управління пер-соналом. Досліджує селянське питання

в суспільно-політичній думці України в XVIII – першій половині XIX ст. Учасник регіо-нальних історико-краєзнавчих конференцій. З історії краю опу-блікував більше 20 робіт.

Тв.: Устим Кармалюк – визначний керівник антифеодальної боротьби селян України // УІЖ. – 1987. – № 3. – С. 135 – 138 (у співавтор.); Формування класової свідомості селянських мас Поділля в ході антифеодальної боротьби першої половини XIX ст. // Народний герой Устим Кармалюк: Тези доповідей наукової конференції. – Кам'янець-Подільський, 1987. – С. 10 – 12; Польське повстання 1794 р. й Поділля // Тези доповідей 8-ї Вінницької обласної істори-ко-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1989. – С. 33; Типологія селянських ви-ступів на Поділлі в першій половині XIX ст. – 20 – 30-х рр. XX століття // По-дільська старовина: Науковий збірник. – Вінниця, 1993. – С. 191 – 194 (у спів-автор.); Від Бару до Торговиці: Східне Поділля в контексті політичної си-стеми Речі Посполитої // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинсь-кого. – Вип. 5. – Вінниця, 2003. – С. 16 – 20.

Літ.: Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців… – С. 276; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 117, 118.

МАКАРЕВИЧ Лілія Павлівна

(21.03.1959, ст. Разіно Дзержинського району Житомирської області) – культпрацівник, бібліограф, краєзнавець. У 1978 р. за-кінчила Тульчинське училище культури. Працювала художнім ке-рівником Будинку культури с. Козятин, інструктором, методис-том Козятинського районного Будинку культури, з 1993 р. – біб-ліограф-краєзнавець Козятинської центральної районної бібліо-теки. Ініціатор створення та директор музею історії м. Козятина (з 2002 р.). Активно займається пошуковою та краєзнавчою діяль-ністю. З краєзнавчими розвідками виступає в місцевій пресі.

Тв.: Храм людського багатства // Вісник Козятинщини. – 1998. – 30 вересня; Козятинський маршал // Вісник Козятинщини. – 1999. – 27 травня; Корифеї української комедіографії // Вісник Козятинщини. – 1999. – 24 липня; Подоляни в роки Вітчизняної війни // Вісник Козятинщини. – 2000. – 1 берез-ня; Володар ордена Рівноапостольного князя Володимира // РІА-Козятин. – 2001. – 29 березня; В тилу ворога // Вісник Козятинщини. – 2000. – 27 грудня;

Нащадки козаків // Вісник Козятинщини. – 2001. – 16 травня; Відомі діячі польського походження // Вісник Козятинщини. – 2001. – 12 травня; Вони творили славу цього міста // РІА-Козятин. – 2002. – 5 грудня; Що любили наші земляки у 20-х // Вісник Козятинщини. – 2003. – 19 березня; Нам є чим пишатись // Вісник Козятинщини. – 2003. – 7 червня; Славні нащадки вільних козаків. Видатні уродженці Козятинщини: Бібліографічний покажчик / Укладач Л. Макаревич. – Козятин, 2007. – 70 с.; Битва під Махнівкою // Пульсуючі дже-рела. – 2008. – 24 червня; Славний син Поділля // Пульсуючі джерела. – 2009. – 24 січня.

Літ.: Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 118.

МАКАРЕВИЧ Михайло Леонтійович

(24.07.1901, м. Бердичів – 1988) – український археолог, краєзнавець, дослідник Поділля і Волині. В 1929 р. закінчив музейний відділ Київського художнього інституту. В 1930 – 1935 рр. працю-вав художником та креслярем в ІІМК ВУАН. З 1937 і до 1971 р. – науковий співробітник Інституту археології АН України. Дослід-жував переважно пам'ятки трипільської культури та ранньої бронзи. Брав участь у трипільських експедиціях, в т. ч. на Він-ниччині. Автор близько 30 наукових публікацій.

Тв.: Археологічні досліди в с. Білий Камінь [Вінницька область]. Розкопки 1928 р. // Кн. Трипільська культура. – К. 1940. – Т. 1. – С. 453 – 475; Исследо-вания в районе с. Стена на Среднем Днестре // КСИА. – 1960. – Вып. 10. – С. 23 – 33; Середньбузька експедиція по дослідженню пам'яток трипільської культури // Археологічні пам'ятки УРСР. – К., 1952. – Т. 4. – С. 96 – 103.

Літ.: Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців... – С. 421; Мезенцева Г. Г. Дослідники археології України: Енциклопедичний словник-до-відник. – Чернігів, 1997. – С. 45; Потупчик М. В., Потупчик М. Є. Археологічні дослідження на Вінниччині 1920-х – перша половина 1940-х років XX ст. // Подільська старовина. – Вип. IV. – Вінниця, 2008. – С. 64, 65.

МАКОВІЙЧУК Іван Михайлович

(17.10.1930, с. Новоселиця-Літинська, тепер: с. Новоселиця Лі-тинського району Вінницької області – 17.10.1991, Київ) –

істо-рик, журналіст, краєзнавець. Доктор історичних наук (з 1985 р.). У 1951 р. закінчив шкільне відділення Вінницького педагогічного училища ім. І. Франка. Учителював у Балинській семирічній шко-лі Літинського району, був на комсомольській роботі. В 1956 р. закінчив Центральну комсомольську школу при ЦК ВЛКСМ (Мос-ква), працював у редакції республіканської газети "Молодь Украї-ни", редактором районних газет у Дашеві та Іллінцях. З 1960 р. – редактор обласної молодіжної газети "Ленінське плем'я", а зго-дом – "Вінницької правди". В 1962 р. закінчив заочно Вищу пар-тійну школу при ЦК КПРС (Москва), одержав призначення в апа-рат ЦК КПУ, тривалий час працював на кафедрі журналістики, мови й літератури Вищої партійної школи. В 1975 р. перейшов на роботу в Інститут історії АН УРСР. Його науковий доробок стано-вить 120 праць, у т. ч. 11 монографій. У перебудовні часи опублі-кував статтю "Голод на Україні у 1946 – 47 рр." (Український істо-ричний журнал. 1990 р.). Виявив інтерес до народних звичаїв та обрядів, в т. ч. Поділля. Надрукував у газеті "Сільські вісті" сце-нарій літературного вечора, присвяченого Т. Шевченкові, "Робо-тящим рукам перелоги орать...", в журналі "Соціалістична куль-тура" – сценарій "Щедрий вечір".

Тв.: Голод на Україні у 1946 – 47 рр. // Український історичний журнал. – 1990. – № 8 (у співавтор. з Ю. Г. Пилявцем). – С. 14 – 32; Роботящим рукам перелоги орать… // Сільські вісті. – 1964. – 19 січня; Щедрий вечір // Соціа-лістична культура. – 1968. – № 11.

Літ.: Нужний В. Досвід роботи журналіста // Сільські вісті. – 1978. – 20 вересня; Хоменко Б. В. Маковійчук Іван Михайлович // З-над Божої ріки… – С. 183, 184; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 118, 119.

МАЛАКОВ Дмитро Васильович

(13.10.1937, м. Київ) – музейник, пам′яткоохоронець, краєзнавець. У 1960 р. закінчив Київський інженерно-будівельний інститут. Працював у системі Київенерго (1960 – 1964 рр.), на заводі "Арсенал" (1964 – 1977 рр.), науково-дослідному проектному інституті містобудування (1977 – 1992 рр.), з 1992 р. заступник директора з наукової роботи Музею історії Києва. Автор низки праць краєзнавчої та пам′ятникоохоронної тематики, присвячених вивченню історичного минулого Києва та Вінниччини.

Тв.: По Брацлавщине (от Винницы до Тульчина). – М.: Искусство, 1982. – 175 с.; По Восточному Подолью (от Жмеринки до Могилева-Подольского). – М.: Исскуство, 1988. – 167 с.; Парки Діонісія Макклера // Старожитності. – 1993. - № 5 / 6. – С. 2, 3; Минуле Немирова. – К.: Оранта, 1998. – 110 с.; Чехи в Немирові // Хроніка 2000. – 1999. - № 25 – 26.

Літ.: Гончаренко М. Малаков Дмитро Васильович // Краєзнавці України: сучасні дослідники рідного краю... – С. 134; Гальчак С. Д. Краєзнавці Віннич-чини... – С. 119.

МАЛИГІН Анатолій Михайлович

(19.06.1951, м-ко Фрунзе Слов'яносербського району Луганської області) – краєзнавець. У 1973 р. закінчив Київський державний університет ім. Т. Г. Шевченка. Астроном. Програміст. Працю-вав у редакції газети "Кобза" (смт Тиврів Вінницької області). У 1993 – 2002 рр. – науковий працівник редакції книги "Реабіліто-вані історією" (Вінниця). Досліджує політичні репресії на Поділлі в ХХ ст. Учасник міжнародних науково-практичних, регіональних історико-краєзнавчих конференцій.

Тв.: Червона акула: Єжовщина на Вінниччині. – Вінниця, 1995; Вінниччина в добу Директорії // Тези доповідей 15-ї Вінницької обласної історико-краєзнав-чої конференції. – Вінниця, 1996. – С. 40; Повстанський рух на Вінниччині в 1942 – 1944 рр. // Тези доповідей і повідомлення 19-ї Вінницької обласної істо-рико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1999. – С. 3 – 11; Репресії 1919 – 1923, 1937 – 1947 років на Поділлі // Політичні репресії на Поділлі в ХХ ст.: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – Вінниця, 2001. – С. 112 – 116; Ішла війна з народами. – Вінниця, 2001. – 60 с.

Літ.: Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 120.

МАНЯК Володимир Антонович

(06.11.1934, с. Криштопівка Волочиського району Хмельниць-кої області – 08.1992) – український прозаїк, публіцист, член Спіл-ки письменників України. У 1956 р. закінчив факультет журналіс-тики Львівського університету. Співробітник ряду редакцій газет і журналів України. Автор більше двадцяти книжок, серед яких важливе місце посідає

роман-дилогія "Поділля" (1984 р.). Спів-упорядник фундаментального науково-публіцистичного видання "33-й: голод" (1933 на Хмельниччині і Вінниччині).

Тв.: 33-й: Голод: Народна книга-Меморіал. – К.: Радянський письменник, 1991. – 583 с. (співупорядник, автор статей "Голод: Чому і як?", "Повернути народові історію, а історії – правду").

Літ.: Мацько В. Літературне Поділля. – Хмельницький, 1991. – С. 45, 46; Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців... – С. 280.

МАРЧИНСЬКИЙ Вавжинєц

(1779, м. Каліш – 06.11.1845, м. Кам'янець-Подільський) – педагог, релігійний і громадський діяч, історик. З вересня 1811 р. жив на Поділлі неподалік Бара, найнявшись домашнім учителем у родині екс-маршалка шляхти Подільської губернії К. Пешинсь-кого. У 1814 р. вступив до католицької духовної семінарії в Кам'-янець-Подільському. У 1816 р. висвячений на священика, став ві-карієм і проповідником при катедральному костьолі в Кам'янці. З 1821 р. настоятель костьолу в Чорнокозинцях Кам'янецького по-віту. У 1830 р. ввійшов до кам'янецької капітули, став асесором та екзаменатором ксьонзів – кандидатів на наукові ступені. Пара-лельно в 1819 – 1831 рр. був катехитом і капеланом, а в 1821 – 1823 рр. – ректором Кам'янецького повітового училища. В ос-танні роки життя виконував функції візитатора клашторів Кам'-янецької дієцезії. Упорядник тритомника "Статистичний, топогра-фічний та історичний опис Подільської губернії". У першому томі подав короткий узагальнюючий статистичний опис і нарис історії Поділля, опис Кам'янецької дієцезії, а також Кам'янецького, Ушицького, Проскурівського та Летичівського повітів; у другому – статті про освіту, євреїв, землеробство, торгівлю на Поділлі, а також описи Літинського, Могилівського та Ямпільського повітів; у третьому – статті про вірменів і добродійні заклади Поділля, а також описи решти повітів.

Тв.: Статистичний, топографічний та історичний опис Подільської гу-бернії. – Т. I – III. – Вільно, 1820 – 1823.

Літ.: Кошель О. В. Вавжинєц Марчинський – один із перших дослідників Поділля в XIX ст. // Поляки на Хмельниччині. – С. 548 –

551; Колесник В. Марчинський Вавжинєц // Відомі поляки в історії Вінниччини... – С. 408 – 410.

МАСЛОВСЬКА Людмила Цезарівна

(25.04.1951, с. Непоротово Сокирянського району Чернівецької області) – економгеограф, краєзнавець, кандидат географічних наук, доцент. У 1975 р. закінчила географічний факультет Чернівецького університету. Працювала на кафедрі географії Вінницького державного педагогічного університету. Спеціалізується на дослідженнях економічної географії та екології Поділля на сучасному етапі. Опублікувала більше 20 робіт.

Тв.: Водоресурсний цикл і особливості його функціонування на регіональ-ному рівні (на прикладі Вінницької області) // Економічна географія: Міжвідом-чий збірник. – К.: Вища школа, 1989. – Вип. 41; Еколого-економічні аспекти підвищення ефективності водних меліорацій в народногосподарських комп-лексах регіонів (на прикладі Поділля) // Зб.: Проблеми землекористування на сучасному етапі перебудови. – К.: Наукова думка. – 1989. – Вип. 3; Водогосподарський комплекс Вінницької області і основні проблеми його розвитку // Проблеми економічної географії Поділля: Тези доповідей наукової конферен-ції. – Кам'янець-Подільський, 1988. – С. 42, 43.

Літ.: Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців… – С. 282, 283; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 120, 121.

МАЧТЕТ Григорій Олександрович

(03 (15).09.1852, м. Луцьк – 14 (27).08.1901, м. Ялта) – російський поет, письменник-демократ, революційний народник. У 1861 – 1865 рр. навчався у Немирівській гімназії на Вінниччині. Виключений з неї за співчуття польському повстанню 1863 р. У 1863 р. продовжив студіювання у Кам'янець-Подільській гімназії, де став одним з організаторів народницької "Кам'янець-Подільської комуни" (1868 р.). У зв'язку з виключенням з гімназії екстерном склав іспити на звання народного вчителя. Працював учителем історії у повітових училищах Могилева-Подільського (1869 – 1870 рр.) і Кам'янця-Подільського (1870 – 1872 рр.). Разом із сподвижниками О. Романовським та І. Речицьким 1872 р. виїхав до США для заснування народницької комуни. Після невдачі повернувся до Росії і до 1885 р. перебував на засланні.

Згодом проживав на Кавказі, Одесі, Житомирі, Києві. Зустрічався і під-тримував зв'язки з М. Старицьким, М. Коцюбинським, Лесею Ук-раїнкою. Почав друкуватися з 1873 р. Автор вірша "Замучен тя-желой неволей" (1876 р.). У своїй творчості часто звертався до зображення природи, побуту, соціальних проблем Поділля. Од-ним із кращих творів про подільське село є роман "І один у полі воїн" (1886 р.), в якому описано життя кріпаків напередодні ре-форми 1861 р.

Тв.: Избранное. – К., 1968.

Літ.: Перапівська С. П. Г. О. Мачтет і Поділля // Тези доповідей II Він-ницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1984. – С. 20, 21; Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців... – С. 285.

МАШТАЛЕР Станіслав Леонідович

(21.06.1935, с. Глинянці Немирівського району Вінницької об-ласті) – ветпрацівник, краєзнавець. Закінчив Київський сільськогосподарський інститут (1958 р.). Працював головним ветлікарем ветеринарного відділу управління сільського господарства Вінницької області, заступником начальника управління ветери-нарної медицини Вінницької облдержадміністрації. Досліджує іс-торію ветеринарної медицини Поділля, зокрема, Вінниччини.

Тв.: Літопис ветеринарної медицини Вінниччини. – Вінниця: Континент-ПРИМ, 2001. – 344 с.

Літ.: Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 121.

МЕЛЬНИК Павло Федорович

(25.12.1930, с. Куна Гайсинського району Вінницької області – 08.04.2002, с. Юзефо-Миколаївка Козятинського району Вінниць-кої області) – агроном, краєзнавець. Після закінчення Уманського-го сільськогосподарського інституту (в 1958 р.) працював викла-дачем Уманського училища механізації, головою колгоспу "Укра-їна" в с. Кордишівка (Козятинський район Вінницької області), інспектором Козятинського територіального управління сільсь-кого господарства, агрономом, начальником відділу, заступни-ком директора

Юзефо-Миколаївського цукрокомбінату (Козятин-ський район; 1964 – 1997 рр.). Активно займався краєзнавчою діяльністю. Особливий інтерес проявляв до історії Поділля часів Київської Русі, монголо-татарської навали. Підготував до друку грунтовне дослідження про населені пункти Козятинського райо-ну "На споконвічних перехрестях".

Тв.: Місце битви змінити не можна // Подолія. – 1996. – 30 квітня; Не викреслити з пам'яті // Вісник Козятинщини. – 1997. – 28 червня; На Синюсі чи таки на Сниводі? (Гіпотези місцевого краєзнавця про битву на Сниводі з татарами 1362 р.) // Вісник Козятинщини. – 1998. – 12 вересня; Подільська географія в історичному зрізі // Подолія. – 1999. – 21 січня; Козятин – не єдиний дитинець подільського козацтва // Вісник Козятинщини. – 1999. – 16 червня; Самгородоччина – дитя Подолії // Подолія. – 1999. – 20 липня; Мовою фондів двох архівів // Вісник Козятинщини. – 1999. – 28 липня; От якби мо-гили заговорили… // Панорама. – 2000. – 14 квітня; Кордишівський мовний феномен // Вісник Козятинщини. – 2000. – 17 травня; Корінням в сиву давнину. – 2000. – 9 серпня; Кунянська Троя // Панорама. – 2000. – 23 грудня; Коло каменя на Блажіївському полі // Хочу все знати (Вінниця). – 2001. – 30 травня; Того далекого 1176 р. // Панорама. – 2001. – 1 серпня; Великі біди маленької німецької общини: До 210-річчя с. Миколаївки Козятинського рай-ону // Хочу все знати. – 2001. – 15 вересня; Козацькі села Козятинщини // Він-ниччина. – 2001. – 27 листопада; Іменем козацького ватажка // Вісті Козя-тинщини. – 2002. – 13 лютого; На споконвічних перехрестях. – Вінниця, 2009. – 332 с.

Літ.: Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 121, 122.

МЕЛЬНИК Тетяна Ларіонівна

(03.06.1958, с. Конищів Мурованокуриловецького району Вінницької області) – природознавець, музеєзнавець, краєзнавець. У 1980 р. закінчила географічний факультет Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка. З 1985 р. працює у Вінницькому обласному краєзнавчому музеї. Старший науковий працівник. Автор 5 наукових публікацій про природу краю. Вивчає проблеми екології Вінниччини в зв'язку з наслідками аварії на Чорнобильській АЕС.

Тв.: Вінниччина постчорнобильська // Подільська старовина: Науковий збірник / До 85-річчя з часу заснування Вінницького обласного краєзнавчого музею. – Вінниця, 2003. – С. 158 – 165.

Літ.: Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 122.

МЕЛЬНИКОВ Дмитро Олександрович

(05.12.1950, с. Заболотне Крижопільського району Вінницької області) – історик, краєзнавець. У 1975 р. закінчив історичний фа-культет Вінницького державного педагогічного інституту. Канди-дат історичних наук (з 1988 р.). Працював доцентом кафедри ук-раїнознавства Вінницького національного технічного університе-ту. Доцент кафедри суспільних наук Вінницького коледжу менед-жменту. Учасник регіональних історико-краєзнавчих конферен-цій.

Тв.: Участь студентської молоді в спорудженні об'єктів соціально-куль-турного побуту на селі // Проблеми економічно-географічного розвитку По-ділля: Науковий збірник. – Кам'янець-Подільський, 1988; До питання про фор-мування суспільно-політичних поглядів Д. К. Заболотного // Тези доповідей 6-ї Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1988; Су-часники Великого Кобзаря // Шевченко і Поділля: Збірник наукових праць. – Кам'янець-Подільський, 1989 (у співавтор.); Суспільно-політична діяльність молоді Вінниччини на сучасному етапі // Тези доповідей 8-ї Вінницької істо-рико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1989; Студентське самоврядування у Вінницькому політехнічному інституті // Тези доповідей 10-ї Вінницької об-ласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1991; Нова молодіжна уп-равлінська структура на Вінниччині // Тези доповідей 11-ї Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1992; Використання краєзнавчо-го матеріалу в курсі історії України: Методичні рекомендації для викладачів і студентів. – Вінниця: ВПІ, 1993. – 21 с. (у співавтор.); Методичні рекомен-дації і плани семінарських занять з курсу "Краєзнавство" для слухачів підго-товчого відділення. – Вінниця: ВПІ, 1993. – 21 с. (у співавтор.); Молодь в уп-равлінні виробничими процесами (80 – поч. 90-х рр. XX ст.) // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 4. – Вінниця, 2002. – С. 173 – 177; Молодь у сфері підприємництва: перші кроки, проблеми (90-і рр. XX ст.) // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського.

– Вип. 9. – Вінниця, 2005. – С. 221 – 224; Молодіжний рух на Поділлі в період незалежності // Вінниччина: минуле та сьогодення. Краєзнавчі дослідження. – Вінниця, 2007. – С. 272 – 275; Студентське самоврядування у вузах Вінниччини: здобутки, проблеми (90-і рр. XX ст. – 2007 р.) // Матеріали XII Подільської історико-краєзнавчої конференції... – С. 238 – 241.

Літ.: Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 122, 123.

МЕЛЬНИЧУК Ігор Петрович

(28.04.1953, с. Ладижинка Уманського району Черкаської області) – історик, краєзнавець. У 1978 р. закінчив історичний факультет Вінницького державного педагогічного інституту. З 1986 р. кандидат історичних наук. Працював заступником декана істо-ричного факультету цього вузу (в 1987 – 1989 рр.). Нині доцент кафедри історії України Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського, заступник проректора з нав-чальної роботи. Дійсний член Центру дослідження історії Поділ-ля Інституту історії України НАН України при Кам'янець-Поділь-ському національному університеті. Один із авторів-упорядників видання "Національна Книга Пам'яті жертв голодомору 1932 – 1933 років в Україні. Вінницька область". Головний напрямок науково-краєзнавчих пошуків – історія та етнографія Поділля. Учасник міжнародних, Всеукраїнських наукових, науково-практичних, регіональних історико-краєзнавчих конференцій. Автор понад 50 праць.

Тв.: Преса Вінниччини про соціально-економічні відносини між містом і селом (20 – 30-і рр. XX ст.) // Тези доповідей 11-ї Вінницької обласної істори-ко-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1992; З історії Бубнівської кераміки на Поділлі // Тези доповідей 12-ї Вінницької обласної історико-краєзнавчої конфе-ренції. – Вінниця, 1993; Народні промисли Подільської губернії на початку XX ст. // Тези доповідей 13-ї Вінницької обласної історико-краєзнавчої конферен-ції. – Вінниця, 1994; Молоді народні месники Кам'янець-Подільської області в роки Великої Вітчизняної війни // Тези доповідей 9-ї Подільської історико-краєзнавчої конференції. – Кам'янець-Подільський, 1995; Бубнівська кераміка. Симпозіум гончарів // Народне мистецтво. – 1997. – № 2; Німецько-фашистський окупаційний режим у Вінниці // Наукові записки. Історія /

ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 1. – Вінниця, 1999; Бубнівська кераміка. – Бубнівка, 1999. – 81 с. (у співавтор. з Л. Мельничук, М. Вдовцовим); Голод 1924 – 1926 рр. на Поділлі: причини, наслідки // Україна у XX ст.: Уроки, проблеми, перс-пективи. – К., 2001; Історія Бубнівського гончарного промислу на Поділлі // Українська керамологія: Національний науковий щорічник. – Кн. 1. – Опішне, 2001 (у співавтор.); "Военно-статистическое обозрение Подольской губер-нии" як джерело до вивчення історії та культури краю // Поділля у контексті української історії: Матеріали Всеукраїнської наукової конференції. – Вінниця, 2001. – С. 17 – 20 (у співавтор.); Документи Державного архіву Вінницької об-ласті про голод 1924 – 1926 рр. на Поділлі // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 3. – Вінниця, 2001. – С. 260 – 263 (у співавтор.); Звіти відділів ДПУ як джерело вивчення історії краю 20-х рр. XX ст. // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 4. – Вінниця, 2002. – С. 261 – 263; Про репресивний характер земельної політики та податкової си-стеми в період НЕПу (на матеріалах Поділля) // Політичні репресії на Поділлі в XX ст.: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – Вінниця, 2002; Документи Державного архіву Вінницької області про історію органів самоврядування на Поділлі (XIX – поч. XX ст.) // Історичне краєзнавство в системі освіти України: здобутки, проблеми, перспективи: Науковий збірник. – Кам'янець-Подільський: Абетка-НОВА, 2002. – С. 215 – 219; Фонди Держав-ного архіву Вінницької області про діяльність органів місцевого самовряду-вання на Поділлі у XIX ст. // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбин-ського. – Вип. 5. – Вінниця, 2003. – С. 36 – 39; Магдебурзьке право на Він-ниччині // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 6. – Вінниця, 2003. – С. 122 – 125; Допомога населення Поділля голодуючим у 1921 – 1923 рр. // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 9. – 2005. – С. 248 – 250; Документи ДАВО про настрої селянства По-ділля в період непу // Вінниччина: минуле та сьогодення. Краєзнавчі дослід-ження. – Вінниця: ДП ДКФ, 2005. – С. 48 – 52; Тульчинський округ в 20-х рр. XX ст. // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 10. – Він-ниця, 2006. – С. 260 – 262 (у співавт. з А. Д. Ткаченком); Голод 1924 – 1925 рр. в Могилів-Подільській окрузі // Друга Могилів-Подільська краєзнавча конфе-ренція. – Могилів-Подільський; Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2006. – С. 180 – 185 (у співавтор. з Т. П. Антонішиною); Документи Державного архіву Він-ницької області про настрої сільської інтелігенції Поділля

в 1920-х рр. // На-укові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. XI: За матеріалами II Міжнародної наукової конференції "Національна інтелігенція в історії та культурі України у XIX – XXI століттях". – Вінниця, 2006. – С. 346 – 349 (у співавтор. з П. М. Кравченком, В. І. Петренком); Вирок совісті // Реабіліто-вані історією. Вінницька область... – Кн. 1. – Вінниця: ДП "ДКФ", 2006. – С. 801, 802; З історії міських окраїн Вінниці (Єрусалимка) // Вінниччина: минуле та сьогодення. Краєзнавчі дослідження. – Вінниця, 2007. – С. 154 – 157; Події голоду 20 – 30 – 40-х років XX ст. в Барському краї (на матеріалах Дер-жавного архіву Вінницької області) // Бар, Барська земля – крізь призму століть... – Бар, 2008. – С. 316 – 321; Становище релігійних громад на Поділлі в 20-х рр. XX ст. (на матеріалах ДАВО) // Релігійне життя Поділля: минуле і сучасне... – Вінниця, 2008. – С. 310 – 314.

Літ.: Гальчак С. Д. Мельничук Ігор Петрович // Краєзнавці України: сучас-ні дослідники рідного краю... – С. 140; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 123, 124.

МЕЛЬНИЧУК Костянтин Антонович

(29.06.1965, с. Ганнопіль Славутського району Хмельницької області) – педагог, краєзнавець. З дитячих років живе на Вінниччині. Працював монтажником радіоапаратури на Вінницькому за-воді "Маяк". З 1987 р. працівник Степанківської (Погребищенсь-кий район Вінницької області) середньої загальноосвітньої шко-ли I – III ступенів: лаборант, завідувач господарством (з 1991 р.). Очолює шкільний туристично-краєзнавчий гурток. Досліджує ко-лишні Летичівський та Могилів – Ямпільський укріплені райони, їхню роль в обороні Вінниччини в липні 1941 р. Віднайшов, опи-сав, наніс на карту 1185 оборонних споруд. Відшукав місця захоронень майже 100 військовослужбовців РСЧА та вермахту. Здійснив із учнями понад 40 походів по території згаданих укріп-районів.

Тв.: Летичівський укріплений район. – Вінниця, 2002 (у співавторстві).

Літ.: Мельничук Костянтин Антонович // Краєзнавці України: сучасні до-слідники рідного краю... – С. 140, 141; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 124, 125.

МЕЛЬНИЧУК Лідія Семенівна

(03.07.1955, смт Літин Вінницької області – 14. 10. 2005, смт Лі-тин) – історик, краєзнавець, доктор історичних наук (з 2004 р.). У 1974 р. закінчила Немирівське педагогічне училище, в 1978 р. – історичний факультет Вінницького державного педагогічного ін-ституту ім. М. Островського. В 1983 – 1986 рр. навчалася в ас-пірантурі при Київському державному університеті ім. Т. Г. Шев-ченка. З 1978 р. працювала асистентом, старшим викладачем, а після захисту кандидатської дисертації (1987 р.) – доцентом Він-ницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбин-ського. Очолювала народознавчий центр університету, створе-ний з її ініціативи в 1993 р. Наукові інтереси пов'язувала з ет-нологією, краєзнавством та традиційно-побутовою культурою Поділля. Темою докторської дисертації стало дослідження гон-чарних промислів Поділля другої половини XIX – XX століть. Автор близько ста наукових публікацій. Учасниця міжнародних, Всеукраїнських та регіональних наукових, науково-практичних, історико-краєзнавчих конференцій, симпозіумів.

Тв.: Трудовий подвиг комсомольців Вінниччини у Великій Вітчизняній війні // Тези доповідей 2-ї республіканської наукової конференції з історичного крає-знавства. – К., 1982. – С. 301 – 304; Комсомол Вінниччини в роки Великої Віт-чизняної війни: Методичні рекомендації. – Вінниця, 1983. – 31 с.; Про патріо-тичний рух комсомольців та молоді УРСР за створення фонду оборони // Ук-раїнський історичний журнал. – 1987. – № 5. – С. 66 – 73; Народні промисли Подільської губернії на початку XX ст. // Тези доповідей 13-ї Вінницької облас-ної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1994. – С. 40, 41 (у співав-тор.); Роль народознавства у формуванні національної системи освіти та виховання // Початкова освіта в Україні: сучасність і перспективи: Тези до-повідей міжвузівської науково-практичної конференції. – Вінниця, 1994. – С. 17, 18 (у співавтор.); З історії Бубнівського гончарного промислу. Бубнівська кераміка – 95 // Матеріали Всеукраїнського симпозіуму-практикуму з народ-ного гончарства. – К., 1995. – С. 2 – 8; З історії Бубнівської кераміки // Куль-тура і освіта: проблеми, пошуки, творчі знахідки: Тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції. – Вінниця, 1995. – С. 34 – 36 (у співавтор.); М. С. Грушевський як дослідник історії козаччини України // Україна на шляху до свободи і незалежності (до 130-річчя з дня народження М.

Грушевського і 5-ї річниці незалежності України): Тези доповідей наукової конференції. – Він-ниця, 1996. – С. 17 – 19; Бубнівська кераміка. – Бубнівка, 1999. – 81 с. (у спів-автор. з І. Мельничуком, М. Вдовцовим); Традиції, вірування та звичаї поділь-ських гончарів (на матеріалах Бубнівського гончарного осередку) // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 2. – Вінниця, 2000. – С. 199 – 205; Діяльність установ Української Академії наук по вивченню гон-чарних промислів Поділля (20-і рр. XX ст.) // Історія України. Маловідомі іме-на, події, факти. – Вип. 16. – К.; Донецьк, 2001. – С. 283 – 291; Жінки-гончарі Поділля // Етнічна історія народів Європи: Український жіночий рух і процеси державотворення. – Збірник наукових праць. – К., 2001. – С. 88 – 91; Етнопе-дагогічні традиції подільського гончарства // Етнічна історія народів Євро-пи. – 2001. – Вип. 12. – С. 67 – 70; "Военно-статистическое обозрение По-дольской губернии" як джерело до вивчення історії та культури краю // Поділля у контексті української історії: Матеріали Всеукраїнської наукової конференції. – Вінниця, 2001. – С. 17 – 20 (у співавтор.); Гончарні промисли Поділля у науковому доробку Є. Ю. Спаської // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 4. – Вінниця, 2002. – С. 177 – 181; Гончарство Поділля XIX – початку XX століть: історіографія проблеми // Проблеми ет-нології, фольклору і мистецтвознавства Поділля та Південно-Східної Воли-ні: історія та сучасність: Матеріали 3-ї Всеукраїнської етнологічної науково-практичної конференції. – Кам'янець-Подільський, 2002. – С. 83 – 95; Гончар-ство Східного Поділля. Минуле й сьогодення // Україна на межі тисячоліть: етнос, нація, культура: Матеріали міжнародної наукової конференції. – К., 2002; Народна культура і формування майбутнього вчителя (З досвіду ро-боти Народознавчого центру Вінницького державного педагогічного універ-ситету ім. М. Коцюбинського) // Історичне краєзнавство в системі освіти України: здобутки, проблеми, перспективи: Науковий збірник. – Кам'янець-Подільський: Абетка-НОВА, 2002. – С. 81 – 87; Статус жінки у гончарних промислах Поділля // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 5. – Вінниця, 2003. - С. 157 – 160; Гончарні цехи Поділля XVI – XIX ст. // Від роду до народу, від народу до роду: Народознавчі студії; Спогади друзів, колег, однодумців. – Кн. 1 / Упорядник І. П. Мельничук. – Вінниця: Книга-Вега, 2006. – С. 21 – 32; Традиції, вірування та звичаї подільських гончарів: На ма-теріалах бубнівського гончарного осередку // Там само. – С. 39 – 45; Історія Бубнівського гончарного промислу на

Поділлі // Там само. – С. 46 – 61; Спо-мин про майстра // Там само; - С. 67 – 73; Гончарство Поділля в досліджен-нях Олександра Прусевича // Там само; - С. 83 – 87; Гончарство Поділля в матеріалах етнографічних експедицій 20-х рр. XX ст. // Там само. – С. 88 – 94; Народні промисли Поділля в дослідженнях наукових осередків краю 20-х років XX ст. // Там само; - С. 95 – 107; Всеукраїнська Академія наук та вивчення гончарних промислів Поділля у 20-х роках XX ст. // Там само; - С. 108 – 115; Етнографія подільського гончарства: сучасний стан дослідження // Там са-мо; - С. 122 – 130; Народні художні промисли Вінниччини // Там само; - С. 134 – 139; Народознавчий центр Вінницького державного педагогічного універси-тету ім. М. Коцюбинського // Там само; - С. 140 – 146.

Літ.: Кимак Л. Рушники в добрій батьківській хаті // Вінницька газета. – 1993. – 27 травня; Осінні зустрічі // Педагог. – 2000. – № 1; Касіяненко Г. На-родознавчий центр повертає до власної духовності // Вінницька газета. – 2000. – 11 липня; Волошенюк І. С. Доктор народознавства Лідія Мельничук // Від роду до народу: Народознавчі студії; Спогади друзів, колег, однодумців. – Кн. 1 / Упорядник І. П. Мельничук. – Вінниця: Книга-Вега, 2006. – С. 4 – 10; Коляструк О. А. Вона не вміла лінуватись і зраджувати // Там само; - С. 157, 158; Григорчук П. С. Перерваний політ // Там само; - С. 165, 166; Калитко С. Л. Берегиня народних традицій // Там само. – С. 168, 169; Подкур Р. Ю. Лю-дина і Вчитель // Там само; - С. 169 – 171; Струкевич О. К. Лідію Семенівну пам'ятаю... – С. 176, 177; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 125 – 127.

МЕЛЬНИЧУК Олег Анатолійович

(15.05.1968, с. Мельниківці Немирівського району Вінницької області) – історик, краєзнавець, кандидат історичних наук (з 1999 р.). У 1994 р. закінчив з відзнакою історичний факультет Вінниць-кого державного педагогічного інституту. В тому ж році був прийнятий на посаду старшого лаборанта кафедри історії Укра-їни. В 1995 – 1998 рр. навчався в цільовій аспірантурі цього вузу. З 1998 р. асистент кафедри історії слов'янських народів, з 1999 р. – старший викладач, з 2002 р. – доцент кафедри правознавства Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцю-бинського. З 2005 р. заступник директора інституту історії, ет-нології і права з наукової роботи університету. З 2006 р. – док-торант

Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова. Дійсний член Центру дослідження історії Поділля Інституту історії України НАН України при Кам'янець-Подільському на-ціональному університеті. Автор більше сорока наукових та нав-чально-методичних праць, в т. ч. 17 – з історії Поділля. Співавтор монографії "Комітети незаможних селян на Поділлі (1920 – 1933)".

Тв.: Комнезами і селянський рух на Поділлі в 1920 – 1925 рр. // Тези допо-відей 16-ї Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1997. – С. 56 – 58; Участь комнезамів в аграрних перетвореннях на Поділлі: Навчальний посібник. – Вінниця: Логос, 1998. – 39 с.; Боротьба за владу на селі в 1920 – 1925 рр.: сільські ради проти комнезамів // Нова політика. – 1998. – № 2. – С. 35 – 37; Комітети незаможних селян в хлібозаготівельних кампаніях 1928 – 1932 рр. на Поділлі // Збірник наукових праць Кам'янець-По-дільського університету. – Кам'янець-Подільський, 1998. – С. 255 – 261; Соці-альний склад комнезамів Поділля // Матеріали звітної наукової конференції викладачів та студентів історичного факультету за 1997 р. – Вінниця, 1998. – С. 68 – 70; Місце комнезамів у системі радянської влади на Україні // Україна: минуле, сьогодення, майбутнє. – К., 1999. – С. 226 – 237; Участь комнезамів у зборі продподатку на Поділлі // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 1. – Вінниця, 1999. – С. 79 – 85; Запровадження соціалістичного землеустрою на Поділлі у 1920 – 1925 рр. // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 2. – Вінниця, 2000. – С. 115 – 123; Боротьба за владу в подільському селі у 20-х рр. XX ст. // Матеріали 10-ї Подільської історико-краєзнавчої конференції. – Кам'янець-Подільський, 2000. – С. 394 – 399; Комнезами у боротьбі із селянським повстанським рухом на Поділлі // Актуальні проблеми вітчизняної і всесвітньої історії: Матеріали 1-ї Всеукраїнської наукової конференції. – Луганськ, 2001. – С. 129 – 132; Комне-зами у проведенні суцільної колективізації на Поділлі // Наукові записки. Істо-рія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 3. – Вінниця, 2001. – С. 100 – 105; Участь комнезамів у здійсненні "другої революції" в подільському селі // Істо-рія України: маловідомі імена, події, факти. – Вип. 15. – К.; Донецьк, 2001. – С. 204 – 208; Комнезами у кооперативному русі на Поділлі // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 4. – Вінниця, 2002. – С. 78 – 81; Продовольча політика більшовиків на Поділлі у 1919 – 1920 рр. //

Наукові за-писки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 5. – Вінниця, 2003. – С. 76 – 81 (у співавтор.); Організація соціального забезпечення на Поділлі на по-чатку 20-х рр. XX ст. // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 6. – Вінниця, 2003. – С. 157 – 162 (у співавтор.); Особливості діяльно-сті органів соціального забезпечення в Україні в період непу // Наукові запис-ки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 7. – Вінниця, 2004. – С. 35 – 40; Політичні репресії радянської влади на життєвому шляху однієї подільсь-кої родини // Вінниччина: минуле та сьогодення. Краєзнавчі дослідження. – Вінниця: ДП ДКФ, 2005. – С. 245 – 251; Політичні репресії радянської влади в Україні (на прикладі однієї родини) // Реабілітовані історією. Вінницька об-ласть... – Кн. 1. – Вінниця: ДП "ДКФ", 2006. – С. 814 – 819; Фінансовий стан органів соціального страхування на Поділлі у 1920-ті рр. // Вінниччина: мину-ле та сьогодення. Краєзнавчі дослідження. – Вінниця, 2007. – С. 256 – 261.

Літ.: Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 127, 128.

МЕЛЬНИЧУК Ольга Федорівна

(29.10.1971, с. Піщаниця Овруцького району Житомирської об-ласті) – педагог, історик, правознавець, краєзнавець, кандидат юридичних наук (з 2000 р.). Із золотою медаллю закінчила серед-ню школу, а в 1994 р. з відзнакою – Вінницький державний педа-гогічний інститут (історичний факультет). Працювала інспекто-ром відділу кадрів, молодшим науковим співробітником кафедри гуманітарно-прикладних дисциплін, старшим викладачем, завіду-ючою кафедрою правознавства Вінницького інституту регіональ-ної економіки та управління. З 2002 р. – завідувачка кафедри пра-вознавства Вінницького державного аграрного університету. Ав-тор більше 40 наукових та навчально-методичних праць, в т. ч. 16 – з історії Поділля. Автор монографії "Адміністративний апа-рат та органи місцевого самоврядування на Поділлі у другій по-ловині XIX століття" (Вінниця, 2001 р.).

Тв.: Губернська влада на Поділлі у другій половині XIX ст. // Актуальні проблеми державного управління: Науковий збірник (спеціальний випуск). – Харків, 1999. – № 2 (4). – С. 101 – 105; Сільське самоврядування в Подільській губернії (друга пол. XIX ст.) // Юридичний вісник. – 1999. – № 3. – С. 103 – 105; Реалізація

виборчого права в Подільській губернії за Міським положенням 1870 р. // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 1. – Вінниця, 1999. – С. 45 – 49; Реалізація міської контрреформи 1892 р. на По-ділі // Матеріали 10-ї Подільської історико-краєзнавчої конференції. – Кам'я-нець-Подільський, 2000. – С. 63 – 68; Волосний суд як орган селянського самоврядування на Поділлі у другій половині XIX ст. // Наукові записки. Істо-рія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 2. – Вінниця, 2000. – С. 44 – 47; Пові-товий адміністративний апарат Подільської губернії // Актуальні проблеми вітчизняної і всесвітньої історії: Матеріали 1-ї Всеукраїнської наукової конференції. – Луганськ, 2001. – С. 59 – 61; Особливості системи імперського управління у Південно-Західному краї в другій половині XIX століття // Дер-жава і право: Збірник наукових праць. – Вип. 14. – К., 2001. – С. 95 – 98; Гу-бернська управа в системі адміністративного апарату на Поділлі у другій половині XIX ст. // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 4. – Вінниця, 2002. – С. 35 – 40; Правовий статус органів місцевої влади в Російській імперії пореформеного періоду в працях дореволюційних дер-жавознавців // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 5. – Вінниця, 2003. – С. 223 – 226; Організація соціального забезпечення на Поділлі на початку 20-х рр. XX ст. // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 6. – Вінниця, 2003. – С. 157 – 162 (у співавтор.); Маг-дебурзьке право міста Вінниці в дослідженнях В. Д. Отамановського // Нау-кові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 9. – Вінниця, 2005. – С. 242, 243.

Літ: Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 128, 129.

МЕСНЯНКІН Євген Йосипович

(08.06.1940, м. Кременчук Полтавської області) – інженер, жур-наліст, краєзнавець. У 1967 р. закінчив Харківський інститут інже-нерів комунального будівництва. В 1968 – 1971 рр. працював ін-женером Державного інституту по проектуванню тракторних за-водів і заводів сільгоспмашин, у 1972 р. – відповідальним секре-тарем Барської (Вінницька область) районної організації това-риства "Знання". В 1972 – 1984 рр. – на партійній роботі (у цьому ж районі), в 1984 – 1991 рр. – голова Барського районного комі-тету народного контролю, 1991 – 2000 рр. – директор районного центру зайнятості. З 2002 р. – заступник редактора міської газети "Барчани". Член

Національної спілки журналістів України (з 2004 р.). Захоплюється краєзнавством. Автор численних публікацій краєзнавчої тематики в місцевій пресі, зокрема, циклів матеріалів з історії міста та Барського району.

Тв.: Барчани ходили дерев'яними тротуарами // Барчани (м. Бар). – 2004. – 21 лютого; Місто Бар у творчості Ю. Словацького // Барчани. – 2005. – 20 серпня; Михайло Грушевський і ми // Барчани. – 2005. – 1 жовтня; Місто Бар і Барське староство (шляхи розвитку і підйому) // Історична та літературна спадщина Михайла Грушевського: матеріали міжрегіональної науково-прак-тичної конференції. – Бар, 2005. – С. 39 – 42; Історичний центр Бара: події і люди // Бар, Барська земля – крізь призму століть... – Бар, 2008. – С. 90 – 106.

МИХАЛЬЧУК Костянтин Петрович

(02.01.1841, с. Зозулинці, тепер Козятинського району Вінницької області – 20.04.1914, Київ) – мовознавець, етнограф, громадський діяч. Початкову освіту здобув у мм. Сквирі і Полонному. В 1859 р. вступив до Київського університету, але через "неблагонадійність" його не закінчив. У 1873 – 76 рр. працював у Південно-Західному відділі Російського географічного товариства, склав першу діалектологічну карту української мови (1871 р.), подав класифікацію діалектів. Вперше розробив програму для збирання українських діалектологічних матеріалів. В 1912 – 1914 рр. був редактором журналу "Украинская жизнь". В етнографіч-них і мовознавчих працях К. П. Михальчука широко представле-но подільський регіон.

Тв.: Поляки Юго-Западного края // Труды этнографическо-статистиче-ской экспедиции в Западно-Русский край. – Санкт-Петербург, 1872. – Т. VII. – 251 с. (співавт. П. Чубинський); Программа для собирания особенностей ма-лорусских говоров. – СПб., 1910. – 162 с.; К южнорусской диалектологии // Киевская старина. – 1893. – Сентябрь; Наріччя, піднаріччя й говори Південної Росії в зв'язку з наріччям Галичини. – К., 1877.

Літ.: Грушевський М. Костянтин Михальчук // Україна. – 1914. – № 2. – С. 5, 6; УРЕ. – 2-е вид. – К., 1981. – Т. 6. – С. 518; Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників... – С. 288, 289; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 129, 130.

МИЦИК Юрій Андрійович

(30.12.1949) – український історик, археограф, доктор історичних наук (з 1990 р.), професор (з 1991 р.), лауреат премії імені Д. І. Яворницького (1990 р.). У 1971 р. закінчив історичний факультет Дніпропетровського університету. Працює в цьому ж вузі на кафедрі історії України. Докторська дисертація: "Джерела з історії визвольної війни українського народу 1648 – 1654 рр." У працях широко представлена історія Поділля XVI – XVII ст. Учас-ник V – VIII Подільських, V – X Вінницьких історико-краєзнавчих конференцій.

Тв.: Сполохи козацької слави. Нариси (про Поділля XVII ст.). – Дніпро-петровськ: Січ, 1991. – 206 с. (співавт. В. С. Степанков, І. С. Стороженко); Нові дані про діяльність І. Сірка на Вінниччині (за матеріалами архівосховищ ПНР) // Тези доповідей VI Вінницької обласної історико-краєзнавчої конферен-ції. – Вінниця, 1988. – С. 17, 18.

Літ.: Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців... – С. 289, 290.

МИЧАК Антон Григорович

(09.03.1953, с. Хоменки Шаргородського району Вінницької об-ласті) – геолог, географ, краєзнавець, кандидат геологічних наук. Закінчив географічний факультет Львівського державного уні-верситету ім. І. Франка. Працював у Київському відділі Інституту геології та розробки паливних копалин АН СРСР. Тривалий час займався пошуками нафти та газу в Українських Карпатах. З 1991 р. – старший співробітник відділу аерокосмічних досліджень гео-екології Центру аерокосмічних досліджень Землі Інституту геоло-гічних наук НАН України. За сумісництвом працює на посаді до-цента Українського гуманітарного інституту (Київ). Вивчає геоло-го-географічну будову, а також історію Поділля. Співавтор двох краєзнавчих праць.

Тв.: Хоменки: Історичні нариси. – К., 1998 (у співавтор. з В. М. Струком); Шаргородщина: Сторінки історії. – К., 2002 (у співавтор. з М. Ф. Купчиши-ним).

Літ.: Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 130.

МОВЧАНІВСЬКИЙ Тодось Миколайович

(09.05.1899, с. Берестовець (нині: Уманського району Черкаської області) – 1938) – український археолог, історик, етнограф, музеєзнавець. Навчався в Уманській бурсі, закінчив 3 класи Одеської семінарії і Київську семінарію. Працював директором школи у с. Берестовці (1919 – 1922) і с. Краснопільці Уманського району. У 1925 р. створив Бердичівський краєзнавчий музей і його філію в с. Погребище (нині: райцентр Вінницької області). У 1928 р. провів археологічні розвідки в населених пунктах Юр'їв-ка, Вовчинці, Погребище, Ружин та ін. Після реорганізації ВУАКУ у 1935 р. запрошений на посаду СІПМК ВУАН (потім ІІМК). Організу-вав у жовтні 1933 р. конференцію археологів та етнографів, публікував інформаційні огляди про експедиційні роботи, прово-див семінари з методики археологічних досліджень, щорічні звіт-ні виставки інституту. У 1937 р. проводив розкопки на території Михайлівського собору у Києві. Наступного року заарештований по звинуваченню в належності до так званої української контр-революційної організації і того ж року розстріляний. Реабілітова-ний посмертно у 1971 р.

Літ.: Кононенко Ж. О. Із небуття (додаткові дані про трагічну долю вчених, що зазнали сталінських репресій у 1930 – 40-і та на початку 1950-х років // Археологія. – 1992. - № 1. – С. 105, 106; Мезенцева Г. Г. Дослідники археології України... – С. 183; Мовчанівський Тодось Миколайович // Енцикло-педія трипільської культури. – К., 2004. – Т. ІІ. – С. 337, 338; Потупчик М. В., Потупчик М. Є. Археологічні дослідження на Вінниччині 1920-х – першої половини ХХ ст. // Подільська старовина. – Вип. IV. – Вінниця, 2008. – С. 65, 66.

МОЛЧАНОВСЬКИЙ Никандр Васильович

(1858, с. Лозувата Подільської губернії (Вінниччина) – 17.12. 1906, Київ) – історик, поділлєзнавець, учень і послідовник В. Б. Антоновича. У 1884 р. закінчив історико-філологічний факультет Київського університету. За участь у студентському русі виклю-чався з університету. Працював на викладацькій

роботі в Києві. Досліджував історію України й Поділля періоду раннього серед-ньовіччя. В 1898 – 1899 рр. працював в історичному архіві Швеції над документами з історії України XVII ст., які опублікував в АЮЗР. Важливе місце в історіографії займає його праця про По-ділля X – XV століть.

Тв.: Очерк известий о Подольской земле до 1434 г. – К.: Типография Ки-евского университета, 1885. – 388 с.

Літ.: Н. В. Молчановский (некролог) // Подолия (г. Каменец-Подольский). – 1906. – С. 280; УРЕ. – 2-е вид. – К., 1982. – Т. 7. – С. 96; Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців… – С. 291; Гальчак С. Д. Краєзнавці Він-ниччини... – С. 130.

МОРОДЕЦЬКА Ганна Олександрівна

(08.01.1932, смт Оратів Вінницької області) – краєзнавець, історик. Закінчила Вищу партійну школу при ЦК КПРС. Працювала науковим працівником Хмельницького обласного партійного ар-хіву, проректором інституту суспільно-політичних знань у м. Хмельницькому. Досліджує і популяризує у місцевій пресі під-пільний і партизанський рух на Поділлі в роки Великої Вітчиз-няної війни, інші аспекти історії краю. Опублікувала близько 50 робіт.

Тв.: Соціалістичне будівництво на Хмельниччині. 1921 – 1941: Документи і матеріали. – Львів: Каменяр, 1989. – 207 с. (співупорядник); Так розгорялося полум'я [Про А. З. Одуху] // Корчагінець (м. Хмельницький) – 1985. – 23 лю-того; Нескорене Поділля // Корчагінець. – 1987. – 12 липня; Крізь роки і по-коління // Корчагінець. – 1987. – 18 липня.

Літ.: Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців… – С. 291, 292; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 131.

МОРОЗОВА Наталія Іванівна

(09.08.1955, с. Курашівці Мурованокуриловецького району Вінницької області) – бібліотекознавець, краєзнавець. Закінчила Київський інститут культури, здобувши фах бібліотекаря-бібліографа. З 1991 р. працює у Вінницькій обласній універсальній науковій бібліотеці ім. К. А. Тімірязєва: бібліотекарем, головним бібліотекарем, завідуючою читальним залом, керівником служби

інформаційно-бібліотечного сервісу, першим заступником директора. З 2007 р. директор Вінницької ОУНБ ім. К. А. Тімірязєва. За сумісництвом доцент Вінницького інституту МАУП. Автор ряду краєзнавчих публікацій, організатор науково-краєзнавчих конфе-ренцій.

Тв.: Бібліотечне краєзнавство: проблеми та перспективи розвитку // Краєзнавство в системі розвитку духовності і культури регіону: матеріали міжнародної науково-практичної конференції. 21 – 23 жовтня 2008 р., Вінниця / Вінницька ОУНБ ім. К. А. Тімірязєва. – Вінниця, 2008. – С. 10 – 17.

НАГРЕБЕЦЬКИЙ Анатолій Никифорович

(09.05.1945, с. Плебанівка Шаргородського району Вінницької області) – педагог, краєзнавець. Трудовий шлях нерозривно по-в′язав із рідним селом. Працював у колгоспі, викладав у школі математику й співи, очолював сільраду. Весь вільний час віддавав улюбленому заняттю – збирав і систематизовував матеріали з історії населеного пункту, в якому народився і виріс. Автор розгорнутого історико-етнографічного нарису про с. Плебанівку, інших краєзнавчих публікацій. Член правління Вінницької обласної організації Національної спілки краєзнавців Ук-раїни.

Тв.: Моя Плебанівка: Історико-етнографічний нарис. – Вид. 2-е, доповн., переробл. – Вінниця, 2004. – 230 с.; "...Напівопустілими селами гуляла голод-на смерть" // Голодомор як засіб політичного терору: Матеріали науково-практичних конференцій. – Вінниця: Книга-Вега, 2004. – С. 65 – 69; Ветерани Шаргородщини в роки Вітчизняної війни. – Вінниця, 2005. – 470 с.; Шлях крізь віки: Нариси історії шкіл Шаргородського району на Вінниччині. – Вінниця, 2006. – 464 с.; Калинівка Шаргородська. – Вінниця, 2007. – 180 с., Трагедія мого краю: Етапи "великого" шляху на Шаргородщині: розкуркулення, колек-тивізація, голодомор. – Вінниця: ПП Балюк І. Б., 2008. – 476 с.

Літ.: Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 131.

НАЗАРЕНКО Юрій Іванович

(12 (25).05.1904, м. Конотоп, тепер Сумської області – 21.01. 1991, Київ) – літературознавець, краєзнавець, журналіст, громадський діяч. Навчався в гімназії. З 1925 р. – на журналістській роботі. До Вінниці переїхав у 1929 р. В редакції окружної газети "Червоний край" завідував відділом культури; згодом у редакції обласної газети "Більшовицька правда" обіймав посаду секретаря, брав активну участь у культурно-мистецькому житті міста. В 1933 р. без відриву від роботи закінчив мовно-літературне відділення Вінницького інституту соціального виховання, протягом року викладав тут зарубіжну літературу. У 1934 р. залишив Вінницю. Працював в Одесі, Чернігові, Києві, де займався журналістською, літературною, науковою діяльністю. Постійно уважно стежив за літературно-мистецьким життям Вінниччини. Час від часу буваючи у Вінниці, брав участь у наукових конференціях і "літературних суботах" М. Коцюбинського, зустрічався з студент-ською та учнівською молоддю, підтримував творчі зв'язки з міс-цевими літераторами й журналістами. Стимулював розгортання краєзнавчої роботи в області. Завдяки його ініціативі й допомозі створено народні музеї Марка Вовчка й М. Некрасова в Немирові, С. Руданського в с. Хомутинцях Калинівського району, П. Ніщин-ського в с. Ворошилівці Тиврівського району та ін.

Літ.: Дробчак Г. Володар безцінного скарбу // Вінницька правда. – 1968. – 20 березня; Шабатин П. Юрієві Назаренку – 85 // Літературна Україна. – 1989. – 8 червня; Хоменко Б. В. Назаренко Юрій Васильович // З-над Божої ріки… – С. 206, 207; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини… - С. 131, 132.

НЕЙМАН (Neyman) Маріан Чеслав Гермогенович

(1852 – 1906) – польський і український фольклорист, етнограф, археолог. Працював присяжним повіреним у Вінниці. Тут у кінці 90-х років зблизився з М. Коцюбинським. Був активним співробітником журналу "Киевская старина". Автор праць з питань українського фольклору та археології: "Куплетні форми народної південно-руської пісні" (К., 1883), "Малоруський пісенник XVIII ст." (К., 1885), "Стара Брацлавщина та її люди" (К., 1889), "Нотатки археологічні з Поділля російського" (Варшава, 1889) й ін. Відредагував "Етнографічні матеріали з околиць

Плискова Липовецького повіту" (1884), зібрані С. Дитківською, дружиною І. Тобілевича (І. Карпенка-Карого). Його праці є певним вкладом у краєзнавство Поділля.

Літ.: УРЕ. – 2-е вид. – К., 1982. – Т. 7. – С. 301, 302; Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців… – С. 294; Хоменко Б. В. Нейман Чеслав Гермогенович // З-над Божої ріки… – С. 211; Гальчак С. Д. Краєзнавці Віннич-чини... – С. 132.

НІКОЛАЄЦЬ Ольга Григорівна

(22.06.1949, смт Димер Київської області) – бібліотекар, бібліограф, краєзнавець. Закінчила Київський державний університет ім. Т. Г. Шевченка. Працювала методистом Вінницької обласної організації Товариства охорони пам'яток історії та культу-ри, з 1994 р. – завідувачка відділу краєзнавчої літератури Він-ницької обласної універсальної наукової бібліотеки ім. К. А. Тімі-рязєва. Вивчає, систематизує і популяризує бібліографію краю. Учасниця регіональних історико-краєзнавчих конференцій.

Тв.: До криниць народного слова: З досвіду роботи секції фольклору, етнографії та літератури, що працює при правлінні обласної організації Товариства охорони пам'яток історії та культури. – Вінниця, 1989. – 10 с. (Укладач); Уклін тобі, земля моя: З досвіду роботи Тиврівської районної орга-нізації українського Товариства охорони пам'яток історії та культури. – Він-ниця, 1991. – 8 с. (Укладач); Настя Присяжнюк: До 100-річчя від дня народ-ження: Бібліографічний покажчик. – Вінниця, 1994. – 25 с. (Укладач); Літера-тура про Вінницьку область за 1996 рік: Бібліографічний покажчик. – Вінниця, 1997. – 168 с. (Упорядн.); Література про Вінницьку область за 1997 рік: Бібліографічний покажчик. – Вінниця, 1999. – 216 с. (Упорядн.); Бібліотечне краєзнавство: пошуки, досвід, проблеми // Бібліотеки на рубежі XXI сто-ліття: Матеріали обласної науково-практичної конференції. – Вінниця, 1999. – С. 37 – 39; Література про Вінницьку область за 1998 рік: Бібліографічний покажчик. – 2000. – 265 с. (Упорядн.); Гнат Трохимович Танцюра: До 100-річ-чя з дня народження. – Вінниця, 2001. – 6 с. (Укладач); Тор Неве Ланге: До 150-річчя з дня народження. – Вінниця, 2001. – 6 с. (Укладач); Література про Вінницьку область за 2000 рік: Бібліографічний покажчик. –

Вінниця, 2001. – 159 с. (Упорядник); Син Подільської землі, співець її краси і слави: До 90-річчя від дня народження М. П. Стельмаха. – Вінниця, 2002. – 6 с. (Укладач); Пер-лини української архітектури. – Вінниця, 2002. – 8 с. (Укладач); Вінницькій об-ласті – 70. – Вінниця, 2002. – 10 с. (Укладач); Література про Вінницьку область за 2001 рік: Бібліографічний покажчик. – Вінниця, 2002. – 257 с. (Упо-рядн.); Створення краєзнавчих інформаційних ресурсів: здобутки та перспективи // Бібліотека в інформаційному суспільстві: пошуки гармонії, шляхи трансформації: Тези регіональної науково-практичної конференції. – Вінниця, 2002. – С. 52 – 55; Трагедія голодомору на Вінниччині 1932 – 1933 рр. [Біб-ліограф. покажч.] / Вінницьк. ОУНБ ім. К. А. Тімірязєва. – Вінниця, 2003. – 84 с. (Укладач); Земле моя, запашна, барвінкова...: Календар знаменних і пам'ят-них дат Вінниччини 2007 року. – Вінниця, 2006. – 196 с. (Упоряд. Спільно з Т. П. Крістофоровою); Хроніка проведення Стусівських читань на Вінниччині та висвітлення подій в засобах масової інформації / Підгот. О. Ніколаєць // Життя, покладене на вівтар України: До 70-річчя від дня народження В. Сту-са – поета, правозахисника, людини (1938 – 1985): Методичн.-бібліограф. матеріали / Вінницька ОУНБ ім. К. А. Тімірязєва. – Вінниця, 2007. – С. 21 – 44.

Літ.: Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 133.

НІКОЛАЄЦЬ Юрій Олексійович

(15.03.1973, смт Димер Вишгородського району Київської об-ласті) – історик, краєзнавець, доктор історичних наук (з 2009 р.). У 1995 р. з відзнакою закінчив історичний факультет Вінницького державного педагогічного інституту. В 1995 – 1998 рр. навчався в аспірантурі при Київському національному університеті ім. Т. Г. Шевченка. Працював на кафедрі політології Вінницького держав-ного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського. Доцент, завідувач кафедри правознавства Вінницького інституту регіо-нальної економіки та управління. Вивчає період Другої світової війни, зокрема, морально-політичний стан населення України, в тому числі Поділля, у перший період Великої Вітчизняної війни (червень 1941 – липень 1942 рр.). Учасник міжнародних, Всеук-раїнських наукових, регіональних історико-краєзнавчих конфе-ренцій.

Тв.: Дезертирство із лав Червоної Армії в Україні на початкових етапах Великої Вітчизняної війни // З архівів ВУЧК, ГПУ, НКВД, КГБ. – 1997. – № 1 – 2; Діяльність винищувальних батальйонів на Вінниччині в 1941 р. // Тези допо-відей 17-ї Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1997; Промислові підприємства Вінниці в 1941 – 1942 рр. // Тези доповідей і повідомлення 18-ї Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1998. – С. 72 – 74; Партизанський рух в Україні на початку війни: розвінчання міфів // День. – 2000. – 5 травня; "Блискавична війна": плани і ре-альність // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 3. – Вінниця, 2001; Земельна реформа в умовах окупаційного режиму // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 4. – Вінниця, 2002. – С. 147 – 152; Підготовка поповнення до Червоної Армії в Україні на початку війни СРСР та Німеччини // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбин-ського. – Вип. 5. – Вінниця, 2003. – С. 126 – 132; Земельна реформа в Україні в умовах окупаційного режиму 1941 – 1944 рр. // Історія України. Маловідомі імена, події, факти (Збірник статей). – Вип. 26. – К.: Інститут історії Укра-їни НАН України, 2004. – С. 216 – 228; Впровадження комуністичної ідеології в українському селі у другій половині 1940-х – середині 1960-х: історіографічні проблеми // Історія України. Маловідомі імена, події, факти (Збірник статей). – Вип. 30. – К.: Інститут історії України НАН України, 2005. – С. 248 – 262; Висвітлення вітчизняними дослідниками участі української інтелігенції в опозиційному русі у роки хрущовської "відлиги" // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. XI. – Вінниця, 2006. – С. 52 – 56.

Літ.: Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 134.

НОМИС М.
(Симонов Матвій Терентійович)

(17 (29.11.1823), с. Заріч, тепер: Оржицького району Полтавської області – 27.12.1900 (08.01.1901), м. Лубни тієї ж області) – етнограф, фольклорист, письменник. Навчався у Лубенській повітовій школі (1832 – 1835 рр.), Переяславському духовному училищі (1835 – 1940 рр.), Полтавській гімназії (1840 – 1844 рр.). У 1848 р. закінчив словесний факультет Київського інституту. Вчи-телював у м. Ніжині. В 1852 – 1855 рр. викладав російську мову і літературу в Немирівській гімназії на Вінниччині. Згодом

обіймав різні посади в Петербурзі, Пскові, Катеринославі, Житомирі, Луб-нах. Літературну та фольклористичну діяльність розпочав з 1958 р. Підтримував дружні і творчі зв'язки з О. Марковичем та Мар-ком Вовчком. У галузі народознавства йому належать нариси "Різдв'яні святки", "Крашанки в старину" та ін. Найгрунтовніша його фольклористична праця – "Українські приказки, прислів'я і таке інше" (1864 р.). Збірник містить 14339 прислів'їв та приказок. Чимало зразків народного мудрослів'я з цієї книжки зафіксовано на Вінниччині.

Літ.: Хоменко Б. В. Номис М. // З-над Божої ріки... – С. 215, 216.

ОГОРОДНІК Василь Тимофійович

(03.07.1939, с. Жабокрич Крижопільського району) – культпра-цівник, бібліограф, краєзнавець, член Національної спілки жур-налістів України. Закінчив Тульчинський культурноосвітній тех-нікум, Московський державний інститут культури, Київський дер-жавний університет ім. Т. Г. Шевченка. Працював завідувачем Тиврівської районної бібліотеки. Майже 15 років займав посаду відповідального секретаря Тиврівської районної організації То-вариства охорони пам′яток історії та культури. Провідний бібліо-граф-краєзнавець Оратівської центральної районної бібліотеки. Член правління Вінницької обласної організації Національної спілки краєзнавців України. Почесний краєзнавець України. Ак-тивно займається історичним краєзнавством. Опублікував ряд нарисів про маловідомі сторінки життя видатних письменників Поділля, понад сорок легенд, зібраних на території Оратівського району, є автором путівників, 16-и книг краєзнавчої тематики.

Тв.: Легендами овіяна земля. – 1998. – 84 с.; Пам′ять серця. – Вінниця: Велес, 2001. – 100 с.; Перлина Поділля. Оратів: Путівник. – Вінниця: Велес, 2001. – 76 с.; З чистих джерел. – Вінниця: О. Власюк, 2003. – 108 с.; В по-шуках скарбів. – Вінниця: О. Власюк, 2006. – 100 с.

Літ.: Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 134, 135.

ОЛІЙНИЧУК Семен Микитович

(1798, с. Антонопіль, тепер Калинівського району Вінницької області – 08.08.1852, Шліссельбурзька фортеця поблизу Санкт-Петербургу, Росія) – історик, краєзнавець. Народився в кріпацькій сім'ї. Таємно від пана навчався у Вінницькій гімназії. Викритий, переховувався під іменем шляхтича Сорочинського. Працював учителем в парафіяльних і монастирських школах. У 1845 р. після багатьох пригод і злигоднів отримав у пана відпускну. Мандрував шляхами Подільської, Київської, Волинської губер-ній; враження від мандрівок відбив у рукописі "Исторический рассказ природных или коренных жителей Малороссии Задне-провской, то есть Киевской, Каменец-Подольской и Житомир-Во-лынской губерний про свое житье-бытье". Почав над ним працю-вати у с. Яцківцях (тепер: с. Бруслинівка Літинського району). Рукопис незавершений, складав 158 аркушів. Йшлося в ньому про величезну суспільну несправедливість, трагедію українсь-кого народу – кріпацтво. Заарештований в Микільській Слобідці під Києвом. Після суду ув'язнений в Шліссельбурзі. Помер у в'яз-ниці в 1852 р.

Тв.: Витяг з твору Семена Олійничука… // Селянський рух на Україні 1826 – 1846 рр.: Збірник документів і матеріалів . – К., 1986. – С. 318 – 321.

Літ.: Верховлюк В. Кріпосний інтелігент // Панорама. – 1991. – 2 липня; Подолинний А. М. Олійничук Семен Микитович // З-над Божої ріки. – 2-е вид. – С. 247, 248; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини… - С. 135; Гальчак С. Д. Краєзнавство Східного Поділля… - С. 10, 11.

ОПРЯ Анатолій Володимирович

(30.06.1947, м. Кам'янець-Подільський) – історик, краєзнавець, кандидат історичних наук (з 1992 р.), доцент (з 1987 р.). У 1971 р. закінчив історичний факультет Кам'янець-Подільського педагогічного інституту. З 1972 р. працює у цьому ж вузі (нині: національний університет ім. І. Огієнка): на кафедрі загальної історії, кафедрі всесвітньої історії. Досліджує аграрні відносини, історію релігії на Поділлі початку XX ст. Автор близько 50 праць. Дійсний член Центру дослідження історії Поділля Інституту іс-торії України НАН України при Кам'янець-Подільському націо-нальному університеті імені Івана Огієнка.

Тв.: Переселення селян з Вінниччини в роки столипінської реформи // Тези доповідей II Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1984. – С. 13, 14; Матеріальне становище православного духівниц-тва Поділля на початку XX ст. // Тези доповідей VIII Вінницької обласної іс-торико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1989. – С. 56, 57; Православне духовенство в реформаційному та національно-визвольному русі України (1900 – лютий 1917 р.). – Кам'янець-Подільський: ПП Буйницький О. А., 2007. – 456 с.

Літ.: Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців… - С. 300, 301; Завальнюк О. М. Опря Анатолій Володимирович // Кам'янець-Подільський державний університет в особах. – Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2003. – Т. 1. – С. 328 – 336.

ОРДА Наполєон

(11.02.1807, с. Вороцевичі Гродненського повіту – 26.04.1883, с. Янов Гродненського повіту) – композитор, художник, краєзнавець. Мешкав переважно у Франції, в останні роки життя – у Пінську, Варшаві. У 1847 р. став музичним директором Італійської опери в Парижі, а після її закриття – присвятив себе музиці й живопису. Загорівся ідеєю замалювати історичні й архітектурні пам'ятки давньої Речі Посполитої, які поступово руйнуються, і таким чином зберегти їх для прийдешніх поколінь. Близько 1872 р. взявся до виконання цього проекту. Зокрема, у 1872 – 74 рр. відвідав Київщину, Волинь, Поділля. Результатом творчої ман-дрівки стали сотні малюнків тогочасних магнатських садиб, хра-мів, городищ, у тому числі, розташованих у Східному Поділлі. 260 робіт увійшли до "Альбому історичних краєвидів Польщі".

Літ.: Задорожнюк А. Н. Орда про Поділля // Поляки на Хмельниччині... – С. 525 – 526; Колісник В. Орда Наполєон // Відомі поляки в історії Вінниччини... – С. 456 – 458.

ОРЛОВСЬКИЙ Михайло Якимович

(1807, с. Кочубіїв, тепер: Чемеровецького району Хмельницької області – 1889, м. Кам'янець-Подільський) – історик, краєзна-вець, етнограф, священик, член Подільського історико-

статис-тичного комітету (з 1865 р.), член редколегії "Подольских епар-хиальных ведомостей" (з 1865 р.), член російських етнографіч-ного і географічного товариств. Закінчив Кам'янець-Подільську духовну семінарію. З 1835 р. працював священиком. Здійснив іс-торико-статистичний опис майже всіх міст і містечок Подільської губернії, який й досі має важливе наукове значення для напи-сання історії міст і сіл краю.

Тв.: Историко-статистическое описание г. Винницы // Подольские епархиальные ведомости. – 1863. - № 8; 1864. - № 2 – 8; Михайло Якимович Орловський (1807 – 1887): Вибрані твори / Упорядники А. М. Трембіцький, С. М. Єсюнін. – Хмельницький, Кам'янець-Подільський: ФОП Сисін О. В., 2007. – 276 с.

Літ.: Федоренко С. М. Подільський історик М. Я. Орловський // Музей і Поділля: Тези доповідей наукової конференції. – Кам'янець-Подільський, 1990. – С. 69, 70; Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців... – С. 301.

ОРЛОВСЬКИЙ Петро Іванович

(1825 – 1913) – історик, член Подільського історико-археологічного товариства (з 1903 р.). Закінчив Київську духовну академію. Працював священиком, протоіреєм Софіївського собору в Києві, у журналі "Киевская старина", в губернських газетах. Пуб-лікував статті з історії православної церкви XVII – XVIII ст. в Ук-раїні, в т. ч. на Поділлі.

Тв.: Материалы для истории православной церкви в бывшем Брацлав-ском воеводстве с 1776 по 1782 гг. // Польские епархиальные ведомости. – 1891. - №№ 23 – 25, 28 – 33; Материалы для истории православия и унии в Подолии во второй половине прошлого века // Труды Подольского епархи-ального историко-статистического комитета. – Каменец-Подольский, 1897. – Вып. 8.

Літ.: Енциклопедія українознавства: Словникова частина. – Париж; Нью-Йорк, 1966. – Т. 5. – С. 1877; Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців... – С. 301.

ОСТАШ Надія Лаврентіївна

(23.08.1942) – український мовознавець, краєзнавець, кандидат філологічних наук. У 1964 р. закінчила філологічний фа-

культет Львівського університету. З 1973 р. науковий співробітник Інституту суспільних наук АН України у Львові. Досліджує мовні особливості, топоніми в Україні і на Поділлі XVI – першій половині XVII ст. З середньовічної топоніміки Поділля опублікувала більше десяти статей.

Тв.: Назви, пов'язані з домашнім господарюванням подолян у І половині XVII ст. // Проблеми етнографії Поділля: Тези доповідей наукової конфере-нції. – Кам'янець-Подільський, 1986. – С. 198, 199; Назви населених пунктів Брацлавщини в І-й половині XVII ст. // Тези доповідей IV Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1986. – С. 58, 59; Пам'ятки ук-раїнської мови XVI – І половини XVII ст. як джерело до вивчення економічної географії Східного Поділля // Проблеми економічної географії Поділля: Тези доповідей. – Кам'янець-Подільський, 1988. – С. 162 – 164.

Літ.: Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців... – С. 303.

ОСТАШ Роман Іванович

(07.08.1947) – український мовознавець, краєзнавець, кандидат філологічних наук. У 1969 р. закінчив філологічний факультет Луцького педагогічного інституту. З 1971 р. – науковий співробітник Інституту суспільних наук АН України у Львові. До-сліджує ономастику, антропонімію України й Поділля XVI – І-ї половини XVII ст. З подільської тематики опублікував ряд робіт.

Тв.: Давні слов'янські імена на Брацлавщині в І-й половині XVII ст. // Тези доповідей III Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1895. – С. 59; Назви професій, зафіксованих в антропонімії Східного Поділля XVI – І-ї половини XVII ст. // Проблеми економічної географії Поділля: Тези до-повідей. – Кам'янець-Подільський, 1988. – С. 160, 161; Чисельність козаків у Брацлавському і Кагальницькому полках 1649 р. // Тези доповідей IX Вінниць-кої обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1990. – С. 29, 30.

Літ.: Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців... – С. 304.

ОТАМАНОВСЬКИЙ Валентин Дмитрович

(14 (27).02.1893, с. Яблунівка, нині Новоукраїнського району Кі-ровоградської області – 10.03.1965, м. Харків) – історик, краєзна-вець. Доктор історичних наук (1956 р.), професор (1957 р.). За-кінчив Києво-Печерську гімназію. З 1912 р. навчався в Київсько-му університеті, політехнічному інституті, був членом студентсь-кої організації "Українська громада". У 1917 р. від партії соціаліс-тів-революціонерів обраний членом Центральної Ради. У 1918 – 1920 рр. студіював у Віденському університеті. В 1920 р. повер-нувся до Києва і був направлений на роботу у Вінницьку філію Всенародної бібліотеки при ВУАН (1920 р.). Невдовзі став її заві-дуючим. У 1924 р. створив при бібліотеці "Кабінет виучування Поділля", який став головним центром краєзнавчих досліджень на Вінниччині (до 1929 р. здійснено 30 видань з різних галузей краєзнавства). З Кабінетом виучування Поділля співробітничало понад 50 наукових установ Західної Європи, Америки, Близького Сходу та понад 180 закладів СРСР. В. Д. Отамановський брав активну участь у роботі Комісії по вивченню українського права при ВУАН та Науково-дослідної кафедри історії України, яку очо-лював академік М. С. Грушевський. У 20-і роки В. Д. Отамановсь-кий завершив роботу над двома дисертаціями: німецькою мовою про історію магдебурзького права на Поділлі у XIV – XVIII ст. на здобуття наукового ступеня доктора права та українською мо-вою "Вінницька міщанська громада від XV до кінця XVIII ст.: Еволюція правового стану та устрою…" Був відповідальним сек-ретарем округової комісії увічнення пам'яті М. Коцюбинського, одним з ініціаторів створення меморіального музею та споруд-ження пам'ятника письменнику у Вінниці. Заслугою В. Д. Отама-новського є також створення в очолюваній ним бібліотеці від-ділу "Подоліка" і праця в галузі краєзнавчої бібліографії, яка не втратила значення дотепер. Його творча та громадська діяль-ність була перервана арештом по сфабрикованій справі СВУ 26.08.1929 р. і засланням у Татарію до 1944 р. В Україну повер-нувся лише в 1958 р. З 1944 р. по 1964 р. працював доцентом, професором Красноярського, Сімферопольського, Саратовсько-го, Харківського (з 1958 р.) університетів. Продовжував у після-воєнні роки активно досліджувати Поділля. Кандидатська дисер-тація: "Вінниця, як тип українського міста Південного Побужжя. XVI – XVII ст." (Московський університет, 1946 р.). Докторська ди-сертація: "Міста Правобережної України під

владою шляхетської Польщі від середини XVII до кінця XVIII ст." (1954 р.). З 1958 р. став вивчати історію медицини на Правобережній Україні і опуб-лікував серію статей. З історії Поділля опублікував понад 50 праць. В серпні 1989 р. повністю реабілітований.

Тв.: Кабінет виучування Поділля // Рабоче-крестьянская газета (Він-ниця). – 1924. – 18 березня; Цикл лекцій Поділлєзнавства // Червоний край. – 1924. – 2 вересня; Охорона пам'яток природи Поділля // Червоний край. – 1925. – 28 січня; Про утворення показово-дослідного саду подільської флори у м. Вінниці // Червоний край. – 1925. – 14 березня; Вінницька філія Всенародної бібліотеки України // Нова книга. – 1925. – № 4 / 6. – С. 68, 69; Краєзнавство на Поділлі, найближчі його завдання та потреби й роль в краєзнавчій праці Кабінета виучування Поділля. – Вінниця, 1926. – 15 с.; Бібліографія краю // Бібліографічний збірник. – Вінниця, 1926. – № 1; Вінниця та її минуле // Він-ниця, її околиці та вінницька округа: Провідник екскурсанта, приїжджого та краєзнавця. – Ч. 1: Культура та природа. – Вінниця, 1927. – С. 11 – 17; Він-ницька магдебурія в XVI – XVIII ст. – Вінниця, 1927; Часописи Поділля: історико-бібліографічний збірник з нагоди 150-ліття першої газети на Україні (1776 – 1926) та 10-ліття існування УСРР / Склали М. Білінський, Н. Співачевська та І. Кревецький; За ред. В. Отамановського. – Вінниця, 1927 – 1928. – С. 58 – 105; Про потребу утворення кабінетів виучування територій у культурно-економічних осередках УРСР міжокружного (краєвого) значення (З досвіду Вінниці) // Вісті ВУАН. – 1929. – № 7 – 8. – С. 31 – 35; Праця про стан Вінницької філії Всеукраїнської бібліотеки України і Кабінету виучування Поділля на 1 травня 1929 р. // Вісті ВУАН. – 1929. - № 5 – 6. – С. 126 – 130; До історії медицини та аптечної справи у Вінниці й Вінницькому повіті другої половини XVIII ст. // Зб. пам'яті академіка Т. Г. Яновського. – К., 1930. – С. 322 – 334; Винница как тип украинского города Южного Правобережья XVIII в.: Эволюция правового положения и устройства на фоне социально-экономического развития Брацлавщины XVII – XVIII вв. и процесса образования городского сословия: Автореферат дис… д-ра ист. наук. – Симферополь, 1949. – 22 с.; Города Правобережной Украины под владычеством шляхет-ской Польши от середины XVII до конца XVIII в.: (Пробл. возникновения и развития укр. феодал. города): Автореферат дис… д-ра ист. наук. – Сара-тов, 1955. – 28 с.; Автобіографія ув'язненого Валентина Отамановського //

Подільська старовина. – Вінниця, 1993. – С. 13 – 20; Моє каяття // Поділь-ська старовина. – Вінниця, 1993. – С. 20 – 29; Вінниця в XIV – XVII століттях: Історичне дослідження. – Вінниця, 1993. – 462 с.

Літ.: Контрреволюціонери з "СВУ" перед радянським судом // Червоний край (Вінниця). – 1930. – 4 квітня; Отамановський Валентин // Укр. заг. Енциклопедія / Під ред. І. Раковського. – Львів; Станіслав; Коломия, 1932 – 1934. – Т. 2. – С. 956; Філонов Л. В. Значення праць В. Д. Отамановського для шкільного краєзнавства на Вінниччині // Тези доповідей 6-ї Вінницької облас-ної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1988. – С. 102, 103; Поте-бенько Й. О. Протест: (Прокуратури УРСР у справі СВУ. Включ. про В. Д. Отамановського) // Літературна Україна. – 1989. – 11 серпня. – С. 6, 7; Сав-цов В. Злочин, якого не було // Радянська Україна. – 1989. – 12, 13, 16, 19, 26, 27 вересня; Кароєва Л. Р. Краєзнавча діяльність Кабінету вивчення Поділля в 1920-ті роки // IV республіканська наукова конференція з історичного крає-знавства: Тези доповідей і повідомлення. – К., 1989. – С. 42, 43; Філонов Л. В. Краєзнавець Отамановський // Вітчизна. – 1990. – № 11. – С. 191, 192; Кот С. І. Честі своєї не зрадив (В. Д. Отамановський) // Репресоване краєзнав-ство (20 – 30-і роки). – К.; Хмельницький, 1991. – С. 133 – 142; Кароєва Л. Р., Шпильова Л. М. Валентин Дмитрович Отамановський // Подільська старо-вина. – Вінниця, 1993. – С. 6 – 13; Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців… – С. 304, 305; Воловик В. П. В. Д. Отамановський у спогадах // Подільська старовина. – Вінниця, 1993. – С. 30, 31; Шлеймович М. С. Отама-новський Валентин Дмитрович // З-над Божої ріки… – С. 223 – 224; Воловик В. П., Григорчук П. С. В. Д. Отамановський – видатний історик України, орга-нізатор краєзнавчої роботи на Поділлі // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 4. – Вінниця, 2002. – С. 115 – 122; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 136 – 138; Гальчак С. Д. Краєзнавство Східного Поділля... – С. 47 – 50; Прокопчук В. С. Краєзнавство на Поділлі: історія і су-часність... – С. 68 – 70.

ОЧЕРЕТНИЙ Володимир Феодосійович

(28.03.1938, с. Воронівці, тепер: Хмільницького району Вінницької області – 11.02.2005, смт Тиврів Вінницької області) – журналіст, фотохудожник, краєзнавець. У 1975 – 1998 рр. працював фотокореспондентом Тиврівської райгазети "Маяк". Друкував знімки також в обласній та республіканській пресі. Неод-

норазовий переможець, лауреат обласних, республіканських, всесоюзних, міжнародних фотоконкурсів. Ілюстратор ряду краєзнавчих путівників, художньо-публіцистичних видань. Ініціатор і безпосередній учасник створення музею М. Я. Калиновича та кра-єзнавчого музею в с. Жахнівці, краєзнавчих музеїв у Тиврові, се-лах Красному, Тростянці, Рахнах-Лісових Тиврівського району. Заслужений журналіст України. Почесний громадянин Тиврова.

Тв.: Зірка першої величини // Камертон-ікс. – 1993. – 14 травня.

Літ.: Володимир Очеретний [некролог] // Подолія. – 2005. – 16 лютого; Мокрицький А. Роси і німби фотомайстра. Володимир Очеретний у творчос-ті, в житті і після нього // Вінницький край. – 2007. - № 4 (11). – С. 97 – 100.

ПАЛАМАР Іван Григорович

(07.03.1933, с. Яланець Томашпільського району Вінницької області) – педагог, краєзнавець. У 1953 р. закінчив Тульчинське педучилище, в 1963 р. – філологічний факультет Одеського державного університету. Вчителював у с. Цапівка Томашпільського району. У 1967 – 1968 рр. – відповідальний секретар Вінницької обласної організації Товариства охорони пам'яток історії та культури. В 70-х рр. – викладач технікуму громадського харчування (Вінниця), у 1981 – 1990 р. – зав. кабінетом інституту вдосконалення вчителів (Вінниця). З 1991 р. на редакторській роботі: науковий редактор та один із упорядників 9-томного видання "Книга Пам'яті України. Вінницька область", провідний редактор, зав. редакцією книги "Реабілітовані історією". Редактор колек-тивного збірника "Політичні репресії на Поділлі (20 – 30-і рр. XX ст.)", першого тому багатотомного видання "Вінницький марти-ролог", автор коментарів та додатків до нього. Учасник регіо-нальних історико-краєзнавчих конференцій.

Тв.: Репресії 30-х років на Вінниччині: На матеріалах цукрової про-мисловості краю // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 1. – Вінниця, 1999. – С. 107 – 109 (у співавтор.).

Літ.: Гальчак С. Д. Краєзнаці Вінниччини... – С. 138.

ПАЛАМАРЧУК Василь Миколайович

(18.02.1944, с. Гончариха Старосинявського району Хмельницької області) – журналіст, краєзнавець, член Національної спілки журналістів України, заслужений журналіст України (2004 р.). У 1974 р. закінчив факультет журналістики Київського дер-жавного університету ім. Т. Г. Шевченка, у 1984 р. – Вищу пар-тійну школу при ЦК Компартії України. З 1967 р. на журналіст-ській роботі: в редакціях газет "Радянське життя" (смт Літин Він-ницької області), "Хімік" (Вінниця), "Вінницька правда". Трива-лий час працював власкором "Робітничої газети" у Вінницькій області, був на партійній роботі. Займав також посади помічника голови Вінницької обласної держадміністрації, начальника комі-тету інформації Вінницької облдержадміністрації. У 2000 – 2006 рр. працював головним редактором обласної газети "Вінниччи-на". Автор багатьох публікацій у пресі з краєзнавчої тематики.

Тв.: Лицар честі і безкорисливості // Робітнича газета. – 1986. – 12 січня; А ліс шумить // Робітнича газета. – 1987. – 26 липня; Співець знедоленого села // Робітнича газета. – 1994. – 10 березня; Так довго кують зозулі. – Вінниця, 2000. – 58 с. (у співавтор. з О. Терещуком); Синя Вода, чи Снивода? Чи можна вірити Михайлу Грушевському?.. // Хмельниччина: Дивокрай. - № 1 2007 - № 1 2008. – С. 14, 15; Занапащена таємниця Сниводи // Вінниччина. – 2009. – 18 лютого.

Літ.: Подолинний А. М. Паламарчук Василь Миколайович // З-над Божої ріки... – С. 225, 226; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 139.

ПАЛАМАРЧУК Євген Петрович

(15.07.1936, с. Чернятка Бершадського району Вінницької області) – педагог, краєзнавець. У 1961 р. закінчив історичний факультет Одеського державного університету. Працював учителем історії, директором Чернятської неповної середньої школи, завідувачем відділу Бершадського райкому Компартії України та відділу народної освіти райвиконкому (Бершадь). З 1988 р. викладач суспільних дисциплін Бершадського медичного училища. Активно займається краєзнавством. Досліджує трипільський пе-ріод на Поділлі.

Тв.: Бершадь: Путівник. – Одеса: Маяк, 1978; Зорі Трипілля. – Вінниця: Тезис, 2002. – 150 с. (у співавтор.).

Літ.: "Зорі Трипілля" в Бершаді // Подолія. – 2003. – 24 січня; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 139.

ПАЛЬОННИЙ Володимир Іванович

(06.04.1950, с-ще Глобине Полтавської області) – мистецтвознавець, педагог, фольклорист, краєзнавець. Закінчив Гадяцьке (Полтавська область) культосвітнє училище (1970 р.), Вінницький державний педагогічний інститут (1977 р.). За фахом учитель му-зики. Кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри теорії, історії музики та гри на музичних інструментах Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського. Автор посіб-ника "Історія української музичної фольклористики 60 – 90 рр. XX ст.", ряду публікацій на теми фольклору та краєзнавства.

Тв.: Весільні інструментальні капели Поділля (Придністров'я) // Наукові записки. Педагогіка і психологія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 8. – Він-ниця, 2003. – С. 100 – 103; Сторінки творчої спадщини М. Д. Леонтовича // Наукові записки. Педагогіка і психологія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 9. – Вінниця, 2004. – С. 148 – 150; До питання творчого доробку М. Д. Леон-товича // Динаміка наукових досліджень: Матеріали III-ї міжнародної науково-практичної конференції. – Т. 6: Музика та життя. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2004. – С. 39 – 49 (у співатор.); Подільський фольклор та його збирач і дослідник Гнат Трохимович Танцюра // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 7. – Вінниця, 2004. – С. 104 – 111.

Літ.: Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 139, 140.

ПАНЧУК Володимир Григорович

(24.08.1944, с. Мар'янівка Гайсинського району Вінницької об-ласті) – інженер-будівельник, менеджер, краєзнавець. Закінчив Вінницький будівельний технікум та Харківський інженерно-буді-вельний інститут. Після здобуття вищої освіти (1968 р.) працював у Харкові. З 1993 р. генеральний менеджер компанії "INDIMO VERTO" Об'єднаного Королівства Великої

Британії та Північної Ірландії. Академік академії економічних наук України. Співавтор монографії "Україна: інтелект нації", автор грунтовного краєзнав-чого дослідження про рідне село, його мешканців.

Тв.: Мар'янівка: село, люди, долі. – К.: Інформаційно-видавничий центр "Інтелект", 2003. – 424 с.

ПАРАСУНЬКО Онуфрій Арсенович

(12.06.1913, с. Озаринці, тепер Могилів-Подільського району Вінницької області – 13.07.1992, м. Київ) – історик, доктор історичних наук (з 1963 р.), професор (1966 р.). Учасник Великої Вітчизняної війни. У 1940 р. закінчив юридичний факультет Київсь-кого державного університету. В 1940 – 1941 рр. – проректор Чер-нівецького державного університету. В 1946 – 1949 рр. працював у Київському державному університеті. З 1949 р. – старший на-уковий співробітник (у 1963 – 1967 рр. – зав. відділом історії міст і сіл УРСР) Інституту історії України АН УРСР. З 1971 р. завідувач кафедри історії СРСР Київського інституту культури. Автор праць з історії України епохи капіталізму, в яких належно пред-ставлено Поділля.

Тв.: Массовая политическая забастовка в Киеве в 1903 г. – К., 1953; Положение и борьба рабочего класса Украины (60 – 90-е гг. XIX в.). – М.: Издательство АН СССР, 1963. – 576 с.

Літ.: РЕІУ. – К., 1971. – Т. 3. – С. 318; Баженов Л. В. Поділля в працях до-слідників і краєзнавців… – С. 308; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 140: Інститут історії України НАН України. 1936 – 2006… - К., 2006. – С. 612.

ПАССЕК Тетяна Сергіївна

(15.08.1903, м. Петербург – 04.08.1968, там же) – російський археолог, доктор історичних наук (з 1947 р.), лауреат Державної премії. У 1924 р. закінчила факультет суспільних наук Ленінград-ського університету. З 1932 р. – старший науковий співробітник Інституту археології АН СРСР. З 1934 р. проводила археологічні дослідження трипільської культури та епохи міді і бронзи на те-риторії України (Поділля, Подністров'я). Учасниця Південно-По-дільської (Дністровської) археологічної експедиції

(1946 – 1950). Внесла вклад у розробку періодизації трипільської культури.

Тв.: Раннеземледельческие (трипольские) племена Поднестровья. – М., 1961. – 203 с., Итоги работ трипольской (Днестровской) экспедиции в 1950 г. // КСИИМК. – 1952. – Вып. 45. – С. 3 – 18; Раскопки трипольских поселений на Среднем Днестре // КСИИМК. – 1953. – Вып. 51. – С. 49 – 59; К вопросу о древнейшем поселении Днепровско-Днестровского бассейна // Кн.: Совет-ская этнография: Сб. – М.; Л., 1947. – Вып. 6 – 7. – С. 47 – 70.

Літ.: РЕІУ. – К., 1971. – Т. 3. – С. 334; Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців... – С. 308, 309.

ПАСТУШЕНКО Леонід Трохимович

(05.12.1936, с. Говори Віньковецького району Хмельницької області) – письменник, публіцист, краєзнавець. У 1958 р. закінчив філологічний факультет Вінницького педінституту. Працював у редакції газети "Вінницька правда", обласному комітеті радіомовлення, заступником редактора обласної молодіжної газети "Комсомольське плем'я", власкором республіканських газет "Комсомольское знамя" і "Радянська Україна" у Вінницькій об-ласті. Власкор газети "Демократична Україна" та політичний оглядач газети "Подолія" (м. Вінниця). Лауреат обласної премії ім. М. Трублаїні (1968 р.), премії колгоспу ім. П. Желюка (1986 р.), республіканської премії ім. Я. Галана (1991 р.). Заслужений жур-наліст України (1993 р.). Член Національної спілки письменників та Національної спілки журналістів України.

Тв.: Зустріч з маршалом // Радянська Україна. – 1987. – 4 листопада; Злочин без кари // Радянська Україна. – 1989. – 1 липня (у співавторстві з В. Савцовим); Іван Стаднюк: "Сповідь без каяття" // Радянська Україна. – 1991. – 18 вересня; Хто окультурить Вінницю? // Подолія. – 1992. – 19 вересня; Подільський Клондайк // Демократична Україна. – 1993. – 20 травня; Хто украв Русь? // Подолія. – 1994. – 3 березня; Мойсей української прози // Подолія – 1994. – 15 вересня; Поклонімось могилі страждальця // Подолія. – 1995. – 12 вересня; Де ви, інтелігенти? // Вінниччина. – 2000. – 18 липня; Подвиг професора Давидюка // Демократична

Україна. – 2002. – 26 лютого; Достоєвський з-під Брацлава // Подолія. – 2002. – 15 листопада.

Літ.: Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 141; Каменюк М. Ф. Поли-новий рунок Леоніда Пастушенка // Вінницький край. – 2007. - № 2. – С. 191 – 193.

ПАЩЕНКО Михайло Миколайович

(10.04.1938, с. Лука Немирівського району Вінницької області) – журналіст, письменник, краєзнавець. У 1970 р. закінчив філо-логічний факультет Вінницького педіституту. Друкувався в цент-ральних газетах і журналах. Автор документальних повістей про антифашистське підпілля у Жмеринці під час Другої світової вій-ни "Перевагу віддаю боротьбі" (1969 р.), "В редакцію не повер-нувся..." (2004 р.), детективної книги "Корупція" (1994 р.), до якої увійшли три повісті: "В зоне ставки "Вервольф", "Тайны жен-ского монастыря", "Корупция". Видав серію книг з історії спо-живчої кооперації Вінниччини. Лауреат обласної журналістської премії ім. К. Гришина, літературної премії ім. С. Руданського.

Тв.: В редакцию не вернулся… (Повесть о жмеринских патриотах). – Винница: ООО «Консоль», 2004. – 260 с.

Літ.: Хоменко Б. В. Пащенко Михайло Миколайович // З-над Божої ріки... – С. 231.

ПЕРЕДЕРІЙ Олексій Михайлович

(19.10.1924, с. Лиса Гора Іллінецького району Вінницької області – 08.08.1997, м. Ірпінь Київської області) – педагог, музеєзнавець, краєзнавець. У 1968 р. закінчив Луцький педінститут. Працював учителем історії середньої школи № 3 м. Ірпіня. Досліджував історію міста, був ініціатором і засновником історико-краєзнавчого музею м. Ірпіня, головою міської організації Українського товариства охорони пам'яток історії та культури.

Літ.: Булаєвська Н. Передерій Олексій Михайлович // Краєзнавці України: сучасні дослідники рідного краю... – С. 168; Гальчак С. Д. Краєзнавці Віннич-чини... – С. 141.

ПЕРЕЛЬМУТЕР Юхим Григорович

(13.01.1934, м. Вінниця) – економгеограф, краєзнавець, кандидат економічних наук (з 1977 р.), доцент. У 1956 р. закінчив Московський інститут інженерів землевпорядкування. В 1986 – 1994 рр. працював доцентом кафедри географії Вінницького державного педагогічного інституту. Кандидатська дисертація: "Організація угідь і сівозміни в колгоспах Вінницької області". Досліджував проблему використання земельних ресурсів Східного Поділля. Учасник регіональних історико-краєзнавчих конференцій. Опублікував понад 60 праць. Живе в США.

Тв.: Підвищення ефективності використання земельного фонду Вінниць-кої області // Вісник сільськогосподарської науки. – К., 1975. – № 7; Земель-ный фонд Подолии и пути повышения эффективности его использования // Проблемы землепользования на современном этапе перестройки. – К., 1989. – С. 60 – 64 (у співавтор.); Інтенсифікація використання земельних ресурсів Східного Поділля // Проблеми економічної географії Поділля: Тези доповідей наукової конференції. – Кам'янець-Подільський, 1988. – С. 97, 98 (у співав-тор.); Охорона земельних ресурсів Вінницької області // Проблеми екології Поділля: Тези доповідей наукової конференції. – Кам'янець-Подільський, 1989. – С. 35 – 36 (у співавтор.); Еколого-географічні аспекти використання сільськогосподарських ландшафтів Вінницької області // Подільська старо-вина. – Вінниця, 1993. – С. 433 – 437 (у співавтор. з П. М. Сливкою, І. М. Піво-шенком).

Літ.: Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 142.

ПЕРКОВСЬКИЙ Арнольд Леонідович

(16.01.1932, с. Северинівка Жмеринського району Вінницької області – 27.09.2005, м. Київ) – дослідник історичної географії України, демограф. У 1963 р. закінчив історичний факультет Київського державного університету. В 1963 – 1967 рр. – аспірант, 1965 – 1969 рр. – молодший науковий співробітник відділу історі-ографії та джерелознавства Інституту історії АН УРСР. У 1968 р. захистив кандидатську дисертацію "Народонаселення України в XVIII ст.". У 1969 – 1996 рр. – молодший науковий співробітник, науковий співробітник, старший науковий співробітник Інституту економіки АН УРСР, 1996 – 1998 рр. – старший науковий співро-бітник Інституту психології Академії

педагогічних наук України, за сумісництвом – старший консультант Національного інституту стратегічних досліджень (1996 р.). З 1998 р. на пенсії. Як демо-граф зробив значний внесок в опрацювання проблеми історич-них законів народонаселення, вивчав історію демографії в Ук-раїні. Як спеціаліст у царині історичної демографії досліджував питання демографічних криз і катастроф в Україні, поєднуючи дескриптивний опис із суттєвими теоретичними узагальненнями. Останнім часом зосереджував увагу на опрацюванні питань ге-ополітики та проблеми формування національних і територіаль-них еліт України та Росії XIX – XX ст.

Тв.: К вопросу о законе народонаселения докапиталистических форма-ций // Демографические тетради. – Вып. 4 – 5. – К., 1972; Про демографічні втрати України у 30-х роках // Вісник Міжнародної асоціації україністів. - № 3. – К., 1991; Источники по национальному составу населения Украины в 1939 – 1944 гг. // Людские потери СССР в период Второй мировой войны: Сб. статей. – СПб., 1995; Розвиток демографічної думки в Україні (до 1921 р.) // Ук-раїнський історик. – 1995. - № 1 – 4 (124 – 127); Екстримальні ситуації і де-мографічні катастрофи в Україні (1920 – 1930) // Пам'ять століть. – 1997. - № 5.

Літ.: Демографический энциклопедический словарь. – М., 1985; Народо-население: Энциклопедический словарь. – М., 1994; Вчені Інституту історії України: Біобібліогр. довід. / Серія "Українські історики". – Вип. 1. – К., 1998; Білокінь С. І. На зламах епохи: Спогади історика. – Біла Церква, 2005; Інсти-тут історії України НАН України. 1936 – 2006… - К., 2006. – С. 614, 615.

ПЕРКУН Віталій Павлович

(14.10.1976 р., м. Немирів Вінницької області) – історик, краєзнавець. У 1998 р. закінчив історичний факультет Вінницького державного педагогічного університету ім. Коцюбинського. В 1998 р. працював бібліографом Вінницької обласної універсальної бібліотеки ім. К. А. Тімірязєва. В 1998 – 2001 рр. – аспірант, з 2001 р. – молодший науковий співробітник, науковий співробітник відділу спеціальних історичних дисциплін Інституту історії України НАН України. Кандидат історичних наук (2002 р). Автор понад 20 наукових публікацій з української сфрагістики, зокрема, релігійної.

Тв.: Костельні печатки: Брацлавський, Вінницький, Могилівський декана-ти (1800 – 1916 рр.). За матеріалами Державного архіву Вінницької області: Каталог. – К., Вінниця, 1998; "...І печаткою стверджую": З історії печаток католицької церкви на Правобережній Україні (кінець XVIII – XX ст.). – К., 2002; Каталог печаток-матриць із фондів Вінницького обласного краєзнав-чого музею (XIX – 80-і рр. XX ст.) // Подільська старовина: Науковий збірник / До 85-річчя з часу заснування Вінницького обласного краєзнавчого музею. – Вінниця, 2003. – С. 29 – 32; Вінниця: Історичний нарис. – Вінниця: Книга-Вега, 2007. – 304 с. (чл. авторського колективу)..

Літ.: Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 142; Інститут історії Ук-раїни НАН України. 1936 – 2006… - К., 2006. – С. 615.

ПЕТРЕНКО Володимир Іванович

(14.07.1956, с. Вівсяники Козятинського району Вінницької об-ласті) – історик, краєзнавець, архівіст, член Національної спілки журналістів України. У 1981 р. закінчив історичний факультет Кам'янець-Подільського державного педагогічного інституту. Вчителював у школах Вінниччини та Монголії. Відмінник освіти України (1999 р.). З 1994 р. працює в Державному архіві Він-ницької області (начальником відділу формування НАФ і діло-водства, старшим науковим співробітником). Пошукач відділу ре-гіональних проблем історії України Інституту історії України НАН України. Дійсний член Центру дослідження історії Поділля Інсти-туту історії України НАН України при Кам'янець-Подільському на-ціональному університеті, член правління Вінницької обласної організації Національної спілки краєзнавців, заслужений праців-ник культури України (2007 р.). Досліджує політичні, соціально-економічні процеси на Поділлі 20 – 30-х рр. XX ст. Учасник міжна-родних, Всеукраїнських, регіональних наукових та історико-крає-знавчих конференцій. Один із авторів-упорядників збірника доку-ментів та матеріалів "Голод та голодомор на Поділлі 1920 – 1940 рр.", тому "Національна Книга Пам'яті жертв голодомору 1932 – 33 рр. Вінницька область". Автор монографії "Більшовицька влада та українське селянство у 20 – 30-х рр. XX ст.: причини, технології, наслідки Голодомору-геноциду (за матеріалами По-ділля)".

Тв.: Сільське господарство Вінниччини у 1930-х роках XX століття // Тези доповідей 14-ї Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1995. – С. 74, 75; Документи Державного архіву Вінницької області про колективізацію та голод на Поділлі у 1928 – 1934 роках // Тези доповідей 15-ї Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1996. – С. 67, 68; Масові заворушення на Поділлі у 1925 році // Тези доповідей 16-ї Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1997. – С. 37, 38; Подільське село напередодні суцільної колективізації сільського гос-подарства // Тези доповідей і повідомлення 18-ї Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1998. – С. 67, 68; Політичне становище в селах Тульчинської округи навесні 1930 р. // Тези доповідей і повідомлення 19-ї Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1999. – С. 50, 51; Подільське селянство у 1921 році // Краєзнавство. – 1999. – № 1 – 4. – С. 155 – 157; Причини масових виступів подільських селян проти радянської влади у 1921 році // Історія України. Маловідомі імена, події, факти. – Вип. 7. – К., 1999. – С. 263 – 266; Репресії більшовиків в Україні у 1921 – 1922 рр. // Політичні репресії на Поділлі у XX ст.: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – Вінниця, 2001. – С. 126 – 130; Причини селянської війни проти більшовиків в Україні у 1920 – 1922 рр. (на матеріалах Поділля) // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 4. – Вінниця, 2002. – С. 67 – 71; Джерела Державного архіву Вінницької області для вивчення історії селянського опору більшовицькій політиці "воєнного кому-нізму" у 1920 – 1922 роках // Історичне краєзнавство в системі освіти України: здобутки, проблеми, перспективи: Науковий збірник. – Кам'янець-По-дільський: Абетка-НОВА, 2002. – С. 202 – 205; Трагедія українського селян-ства (1932 – 1934 рр.) // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинсь-кого. – Вип. 5. – Вінниця, 2003. – С. 117 – 126; Голодомор 1932 – 1934 років – геноцид народу України // Трагедія голодомору на Вінниччині 1932 – 1933 рр.: [Бібліогр. покажч.] / Вінницька обласна універсальна наукова бібліотека імені К. А. Тімірязєва. – Вінниця, 2003. – С. 7 – 20; Голодомор 1932 – 1934 рр. – злочин проти українського народу // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 6. – Вінниця, 2003. – С. 67 – 75; Антинаціональний характер голодомору 1932 – 1933 років // Голодомор як засіб політичного терору: Матеріали науково-практичних конференцій. – Вінниця: Книга-Вега, 2004. – С. 42 – 59; Документи Державного архіву Вінницької області

як дже-рело вивчення голодомору 1932 – 1934 рр. на Поділлі // Голодомор як засіб політичного терору. – Вінниця: Книга-Вега, 2004. – С. 118 – 128; Голодомор 1932 – 1934 років в Україні як засіб політичного терору // Актуальні пробле-ми внутрішньої політики [Адміністрація Президента України, Головне Управ-ління з питань внутрішньої політики, Національна академія державного управління при Президентові України]. – К., 2004. – Вип. 1. – С. 124 – 136; Поділля у 1930 – 1931 рр.: початок великого голоду // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 9. – Вінниця, 2005. – С. 259 – 265; До-кументи Державного архіву Вінницької області як важливе джерело дос-лідження голоду 1928 – 1931 рр. в Україні // Студії Кам'янець-Подільського центру дослідження історії Поділля. – Т. 1: Десятиріччю Центру дослідження історії Поділля присвячується. – Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2005. – С. 408 – 419; Закон про самообкладання 1928 р. та його роль в хлібозаготівельній політиці більшовицької держави // Вінниччина: минуле та сьогодення. Краєзнавчі дослідження. – Вінниця: ДП ДКФ. – 2005. – С. 108 – 113; Дослідження голоду 1928 – 1931 рр. за документами Державного архіву Вінницької області // Політичні репресії та голодомори на Вінниччині в ХХ столітті у контексті національної пам'яті. – Вінниця: Книга-Вега, 2006. – С. 128 – 142; Репресивна хлібозаготівельна політика більшовиків у 1928 році та її наслідки // Краєзнавство. – 2006. - № 1 – 4. – С. 83 – 96; Хлібозаготівельна політика біль-шовиків в Україні в 1929 р. // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцю-бинського. – Вип. 10. – Вінниця, 2006. – С. 108 – 117; Документи Державного архіву Вінницької області про настрої сільської інтелігенції Поділля в 1920-х рр. // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. XI: За ма-теріалами II Міжнародної наукової конференції "Національна інтелігенція в історії та культурі України у XIX – XXI століттях". – Вінниця, 2006. – С. 346 – 349 (у співавтор. з П. М. Кравченком та І. М. Мельничуком); Поділля у 1930 – 1931 роках: початок великого голоду // Хмельниччина: Дивокрай: Науково-краєзнавче видання. – 2006. - № 1 – 2. – С. 36 – 40; "Червоні валки" в системі хлібозаготівельних реквізицій в українському селі // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. XII. – Вінниця, 2007. – С. 117 – 123; Масове розкуркулення українського селянства в 1930 – 1933 рр.: механізм творення голодомору // Наукові записки ВДПУ ім. М. Коцюбинського / Історія. – Вип. XIII. – Вінниця, 2008. – С. 112 – 120; Геноцид голодом на Вінниччині (Поділлі) у 1932 – 1933 рр.: передумови, причини та наслідки // Національна Книга Пам'-яті

жертв голодомору 1932 – 1933 років в Україні. Вінницька область / Обл. ред. колегія: Спірідонова Л. М. (гол.), Лациба В. П. (заст. гол.), Нешик С. С. (заст. гол.), Василюк С. М., Гальчак С. Д., Гунько М. М., Дусар О. І., Зінько Ю. А., Кароєва Л. Р., Кравченко П. М., Лазаренко В. І., Малиновський М. А., Му-шинський О. А., Подкур Р. Ю., Філонов Л. В.; Автор.-упоряд.: Лациба В. В., Вижга В. В., Кравченко П. М., Мельничук І. П., Петренко В. І., Подкур Р. Ю. – Вінниця: ДП "ДКФ", 2008. – С. 7 – 64; Голодомор 1932 – 1933 рр. у документах та матеріалах // Там само. – С. 1049 – 1052 (у співавтор. з П. Кравченком, Р. Подкуром); Більшовицька влада та українське селянство у 20 – 30-х рр. XX ст.: причини, технології, наслідки Голодомору-геноциду (за матеріалами По-ділля). – Вінниця: ДП "ДКФ", Вінниця, 2008. – 230 с.; Наростання голодного мору на Поділлі (1928 – 1933 рр.) // Краєзнавство в системі розвитку духовності і культури регіону… - Вінниця, 2008. – С. 78 – 92.

Літ.: Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 142 – 144.

ПЕТРЕНКО Олександр Степанович

(08.02.1968, с. Лука-Мелешківська Вінницького району Вінницької області) – історик, краєзнавець, архівіст. У 1992 р. закінчив історичний факультет Вінницького державного педагогічного інституту. З 1992 р. працює в Державному архіві Вінницької області. Заступник директора. Досліджує рентні стосунки в приватних маєтках Східного Поділля XVIII – XIX ст., це-ховий устрій приватних міст та містечок Брацлавщини у XVIII ст., історію населених пунктів Східного Поділля та родоводи місце-вої шляхти. У 2005 р. захистив дисертацію кандидата історичних наук. Член краєзнавчого товариства "Поділля".

Тв.: Опис документів, які зберігалися в маєтку князів Четвертинських, селі Янкові // Подільська старовина. – Вінниця, 1993. – С. 283 – 319; Лука-Мелешківська: Нариси історії села. – Вінниця: Універсум-Вінниця, 1999. – 338 с.; Брацлавське намісництво. – Вінниця: Велес, 2001. – 328 с.; Брацлавська губернія і Брацлавське намісництво // Київська старовина. – 2000. – № 1. – С. 44 – 61; До питання про поселення менонітів на Правобережній Україні (Колонія Михайлина на Брацлавщині) // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 1. – Вінниця, 1999. – С. 36 – 41; Цеховий устрій приватних міст і містечок Східного

Поділля // Проблеми історії України XIX – поч. XX ст. – К.: Інститут історії України НАН України, 2001. – Вип. 2. – С. 127 – 136; Джерела з історії традиційних християнських церков у фондах Державного архіву Вінницької області дорадянського періоду // Подільська старовина: Науковий збірник / До 85-річчя з часу заснування Вінницького обласного краєзнавчого музею. – Вінниця, 2003. – С. 86 – 96; Ревізійний перепис населення 1795 р.: Брацлавська губернія. – Частина 1: Бершадський повіт. – Т. 1. – Вінниця: Консоль, 2003. – 284 с. (у співавторстві з Ю. Легу-ном); Матеріали ревізійного перепису населення 1795 – 1796 рр. у фондах Державного архіву Вінницької області. – Вінниця: О. Власюк, 2005. – 72 с. (у співавторстві з Ю. Легуном); Вінниця: Історичний нарис. – Вінниця: Книга-Вега, 2007. – 304 с. (чл. авторського колективу); До питання про час і місце народження В. Б. Антоновича // Подільська старовина. – Вип. IV. – Вінниця, 2008. – С. 170 – 173; Правовий статус та соціально-економічне становище громад національних меншин в приватних містах та містечках Східного Поділля наприкінці XVIII – першій третині XIX ст. // Там само. – С. 173 – 189; Історія адміністративно-територіального устрою Вінниччини від найдавні-ших часів до сучасності. – Вінниця: ПП "Едельвейс і К", 2008. – 56 с.

Літ.: Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 144, 145; Українські архівісти (XIX – XX ст.)... – С. 476.

ПЕТРОВ Микола Борисович

(25.12.1952, с. Сирватинці Смотрицького (тепер: Городоцького) району Хмельницької області – 02.10.2008, м. Кам'янець-Подільський) – історик, археолог, поділлєзнавець, педагог, краєзнавець. У 1977 р. закінчив історичний факультет Кам'янець-Поділь-ського державного педагогічного інституту. По закінченні вузу працював у ньому на посаді старшого лаборанта кафедри історії СРСР і УРСР, брав активну участь в археологічних експедиціях, що вивчали пам'ятки рубежу і перших століть н. е. в Подністров'ї. З 1983 р. аспірант Інституту археології АН УРСР (нині Інститут ар-хеології НАН України). В 1987 р. захистив кандидатську дисерта-цію. З 1986 р. працював у Кам'янець-Подільському державному інституті (нині національному університеті ім. І. Огієнка). Профе-сор (з 2002 р.). Досліджував історію Кам'янця-Подільського, а та-кож історію міст та містечок Поділля, зокрема Східного, та Воли-ні. Автор

численних наукових праць, активний учасник і організа-тор історико-краєзнавчого руху в краї. Відмінник освіти України.

Тв.: Археологічна карта Буші // Тези доповідей Вінницької історико-крає-знавчої конференції. – Вінниця, 1989; Буша. Історико-краєзнавчий нарис. – Хмельницький, 1991 (у співавтор. з І. С. Винокуром, В. С. Степанковим та ін.); До історії міста Хмільника XVI – XVIII ст. // Поділля і Південно-Східна Во-линь в роки Визвольної війни українського народу середини XVII століття. – Стара Синява, 1988. – С. 276 – 280; Могилів-Подільський у писемних джере-лах XVII – XVIII ст. // Перша Могилів-Подільська краєзнавча конференція. – Могилів-Подільський, 1996. – С. 32 – 36; Володимир Антонович і Поділля // Поділля і Волинь у контексті історії українського національного відродження. Науковий збірник. – Хмельницький, 1995. – С. 265 – 272 (у співавтор. з І. С. Винокуром); Опис подільських замків кінця XV ст. у науковому доробку М. С. Грушевського // Тези доповідей II-ї Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1992. – 25, 26.

Літ.: Баженов Л., Савчук В., Сушко О. Петров Микола Борисович (сучасні дослідження рідного краю). – Довідник. – Т. 1. – К., Кам'янець-Подільський, 2003. – С. 169, 170; Степанков В. С. Микола Борисович Петров // Кам'янець-Подільський державний університет в особах. – Т. 2. – Кам'янець-Поділь-ський: Оіюм, 2005. – С. 346 – 364; Степанков В. С. Микола Борисович Петров // Освіта, наука і культура на Поділлі. Збірник наукових праць. – Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2008. – Т. 11: Матеріали сьомого круглого столу "Куль-тура, освіта і просвітницький рух на Поділлі". Присвячено 90-річчю Кам'я-нець-Подільського національного університету. – С. 464 – 483.

ПЕТРУНЬ Федір Євстафійович

(1894, с. Устя Ольгопільського повіту Подільської губернії (нині: с. Устя Бершадського району Вінницької області) – 1963, м. Одеса) – бібліотекар, педагог, географ, краєзнавець. Кандидат географічних наук. У 1919 р. закінчив Новоросійський (нині Одеський) університет. У 1919 – 1931 рр. працював в Одесі бібліотекарем, завідувачем відділу комплектування Центральної наукової бібліотеки Вищої школи. Одночасно співпрацював в Інституті народної освіти (1921 – 1925 рр.), Інституті народного господарства (1923 – 1930 рр.). У 1927 – 1933 рр. виконував обов'язки

вченого секретаря Одеської філії Всеукраїнської асоціації сходознавства. В грудні 1929 р. безпідставно арештований. Через відсутність складу злочину в 1930 р. відпущений на волю. Під час Великої Вітчизняної війни евакуювався в Майкоп, а потім в Бай-ром-Алі, де 8 листопада 1944 р. захистив кандидатську дисерта-цію "Шляхи і підступи до Дністра". Після війни повернувся в Одесу, працював у місцевому університеті. Зарекомендував себе різнобічним дослідником, у т. ч. – середньовічного Поділля, зі-бравши чималі відомості про прибузькі поселення Вінницю, Брацлав, Сокілець (Вінниччина), Вітовтий та Піщаний Броди, Ак-Мечеть, Чапчаклей, Чичаклей, та опублікувавши їх у своїх нау-кових працях.

Тв.: К вопросу об источниках «Большого чертежа» // Журнал научно-ис-следовательских кафедр в Одессе. – 1924. - № 7. – С. 37 – 42; Московські пе-реробки західноєвропейських мап // Ювілейний збірник на пошану Дмитра Іва-новича Багалія з нагоди сімдесятої річниці життя та п'ятдесятих роковин наукової діяльності. – К., 1927. – Ч. 1. – С. 625 – 636; Степове Побужжя в гос-подарському та військовому укладі Українського пограниччя // Журнал науч-но-исследовательских кафедр в Одессе. – 1926. – Т. 2. - № 2. – С. 91 – 103; Східна межа Великого князівства Литовського в 30-х рр. XV ст. // Ювілейний збірник на пошану академіка М. С. Грушевського з нагоди шістдесятої річниці життя та сорокових роковин наукової діяльності. – К., 1928. – С. 165 – 168; Качибей на старинных картах // Записки общества естествоиспыта-телей. – 1928. – Т. 44; Ханські ярлики на українські землі: (До питання про татарську Україну) // Східний світ. – 1928. - № 2. – С. 170 – 188; Українські степи за ранньої татарської та литовської доби. Замітки і зауваження // Полуднева Україна, К., 1930. – С. 150 – 160.

Літ.: Петрунь Ф. Е. // Наука и начные работники СССР. Справочник. – Л., 1928. – С. 310; Амброз Ю. А. Краткий очерк жизни и научной деятельности Ф. Е. Петруня // Федор Евстафьевич Петрунь. Библиографический указа-тель / Сост. В. В. Самодурова. – Одесса, 1981. – 16 с.; Губарь О. Фонд Пе-труня // За наукові кадри. – 1984. – 23 березня; Фонд Петруня / Упорядн. І. Шепельська // Українська книга в іменних фондах наукової бібліотеки ОДУ ім. І. І. Мечникова. Бібліографічний покажчик. – Одеса, 1999. – С. 73 – 172; Бі-лецька О. В. Дослідник середньовічного Поділля Федір Євстафійович Пет-рунь (1894 – 1963) // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. XI: За

матеріалами ІІ Міжнародної наукової конференції "Національна інтелігенція в історії та культурі України у XIX – XXI століттях". – Вінниця, 2006. – С. 316 – 321.

ПИПА Леонід Денисович

(20.11.1927, с. Плисків Погребищенського району Вінницької об-ласті) – журналіст, інженер-картограф, краєзнавець. Учасник Ве-ликої Вітчизняної війни. Закінчив географічний факультет Київ-ського державного університету ім. Т. Г. Шевченка. Понад 40 ро-ків працював у республіканському видавництві "Радянська шко-ла": займався художньо-технічним оформленням географічних карт і атласів. Працюючи в редакції "Книги Пам'яті України: міс-то-герой Київ", вносив посильний внесок у справу повернення забутих імен учасників Великої Вітчизняної війни та співвітчиз-ників, які загинули в інших війнах за кордонами нашої Батьків-щини, в науково-пошукову роботу. Виступає в пресі з публікаці-ями, в яких прославляє велич подвигу співвітчизників у битві з нацистськими загарбниками. Зокрема, у співавторстві з А. П. Реч-мединим на сторінках книги відтворив образ мужньої підпільниці із с. Паріївки Погребищенського району Марини Ващенко, замуче-ної у гітлерівських катівнях.

Тв.: "Хай славиться ім'я твоє". Героїчне життя і смерть підпільниці Мари-ни Ващенко. – Вінниця: Книга-Вега, 2006. – 112 с. (у співавтор. з А. П. Речме-дінім).

ПІВОШЕНКО Іван Максимович

(05.05.1935, с. Косанове Гайсинського району Вінницької об-ласті – 10.03.2003, м. Вінниця) – фізико-географ, еколог, краєзна-вець, кандидат географічних наук. У 1960 р. закінчив Одеський гідрометеорологічний інститут. Працював завідувачем кафедри фізичної географії, професором Вінницького державного педуні-верситету. Очолював обласну екологічну асоціацію "Зелений світ". Досліджував клімат і екологію Поділля, зокрема Вінниці та Вінницької області, історію метеорології краю. Брав участь у регіональних історико-краєзнавчих конференціях. Опублікував більше 50 праць.

Тв.: Історія метеорологічних досліджень на Поділлі // Тези доповідей 5-ї Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1987; Л. Г. Данилов – перший синоптик Поділля // Тези доповідей 6-ї Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1988. – С. 48 – 49; Экологиче-ские проблемы воздушного бассейна Винницы // Тезисы доклада VI съезда Географического съезда УССР. – К., 1990; Реконструкція клімату Поділля // Тези доповідей 8-ї Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1989; Еколого-географічні аспекти використання сільськогосподар-ських ландшафтів Вінницької області // Подільська старовина: Науковий збірник. – Вінниця, 1993. – С. 433 – 437 (у співавтор.); Медико-географічні до-слідження розповсюдження захворювання жовтокам'яною хворобою і зобом на території Вінницької області // Там же; – С. 437 – 441 (у співавтор.); Особливості забруднення повітряного басейну м. Вінниці // Там же; – С. 442 – 445 (у співавтор.); Кліматична характеристика атмосферних опадів м. Вінниці // Там же; – С. 445 – 453; Кліматичний нарис Липовецького району // Камертон-ікс. – 1993. – 2 липня; Клімат Вінниці. – Вінниця, 1995; Клімат Він-ницької області. – Вінниця, 1997.

Літ.: Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців… – С. 314, 315; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 145; Некролог // Подолія: П'ятниця (м. Вінниця). – 2003. – 14 березня.

ПІДЛАСКО Тихін Васильович

(30.07.1930, с. Куниче Крижопільського району Вінницької об-ласті – 27.12.1987, м. Тульчин Вінницької області) – агроном, жур-наліст, краєзнавець. У 1956 р. закінчив агрономічний факультет Уманського сільськогосподарського інституту. Працював агроно-мом у Христинівському (Черкаська область) та Тростянецькому (Вінницька область) районах. З 1958 р. на журналістській роботі: завідувач відділу редакції Тростянецької райгазети "Прапор лені-нізму" (1958 – 1962 рр.), у 1962 – 1969 рр. – працівник редакції Тульчинської райгазети "Зоря комунізму", з 1969 р. – її редактор. Активно займався краєзнавчою діяльністю. Автор численних пу-блікацій у пресі, краєзнавчого дослідження про Героя Радянсько-го Союзу, національного героя Франції В. Порика, путівників.

Тв.: Три музеї одного села: Путівник. – Одеса: Маяк, 1970 (у співавтор.); Легендарний Базіль. – Одеса: Маяк, 1974; Тульчин: Путівник. – Одеса: Маяк, 1980; Тульчинські троянди. – Тульчин, 2000. – 68 с.

Літ.: Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 145, 146.

ПІРУС Тетяна Петрівна

(07.04.1956, м. Вінниця) – історик, краєзнавець. У 1977 р. закінчила історичний факультет Вінницького державного педагогічного інституту. Працювала вчителем історії СШ № 1 м. Браїлова Жмеринського району (до 1979 р.), викладачем Вінницького педагогічного училища (до 1982 р.). У 1982 – 1986 рр. навчалась в аспірантурі науково-дослідного інституту педагогіки АН України. Старший викладач історії України Вінницького державного педа-гогічного університету. Досліджує питання методики викладання краєзнавства на уроках історії в школі на матеріалах Поділля. Опублікувала близько 20 праць.

Тв.: До питання морального виховання учнів на уроках історії в школах Хмельниччини // 8-а Подільська історико-краєзнавча конференція. Секція історії радянського періоду. – Кам'янець-Подільський, 1987. – С. 133; Вико-ристання архівних документів на уроках історії в середній школі при вивченні тем краєзнавчого характеру // Тези доповідей 8-ї Вінницької обласної істо-рико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1989. – С. 105 – 106; Творча робота учнів під час вивчення краєзнавчого матеріалу // Тези і повідомлення IV респу-бліканської наукової конференції з історичного краєзнавства. – К., 1989. – С. 438, 439; Влияние историческо-краеведческого материала на формирова-ние политических взглядов школьников // Тезисы докладов 1-й Правобереж-ной научной конференции по историческому краеведению. – Кировоград, 1988. – С. 82 – 83; Весілля в Рахнах-Лісових (І половина XX ст. – до поч. 60-х років XX ст.) // Подільська старовина. – Вінниця, 1993. – С. 365 – 372; Подільські писанки // Подолія. – 2001. – 10 квітня; Архаїчна символіка писанок с. Гущинці Калинівського району Вінницької області // Народна культура Поділля в контексті національного виховання: Збірник наукових праць. – Він-ниця, 2004. – С. 214 – 218 (у співавтор. з К. Пірус); Василь Стус – видатна постать в історії України XX ст. // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Ко-цюбинського. – Вип. VIII. –

Вінниця, 2004. – С. 237 – 239 (у співавтор. з Ю. А. Зіньком); Ганна Секрет – з когорти дослідників Поділля // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. XI: За матеріалами II Міжнародної наукової конференції "Національна інтелігенція в історії та культурі України у XIX – XXI століттях". – Вінниця, 2006. – С. 383 – 386; Розвиток писанкарства на Вінниччині в період незалежності // Вінниччина: минуле та сьогодення. Краєзнавчі дослідження. – Вінниця, 2007. – С. 375 – 379.

Літ.: Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців… – С. 316, 317; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 146.

ПЛАХОТНЮК Світлана Степанівна

(10.09.1955, м. Гайсин Вінницької області) – історик, краєзнавець, кандидат історичних наук (з 1985 р.). В 1976 р. закінчила історичний факультет Вінницького державного педагогічного інституту. В 1976 – 1977 рр. працювала викладачем Вінницького будівельного технікуму, в 1977 – 1978 рр. – Вінницького педінституту. З 1978 р. у Вінницькому державному політехнічному інституті (тепер: національному технічному університеті). Доцент кафедри політології і права (з 1991 р.). Досліджує культурні перетворення на Вінниччині в XX ст. Учасниця Всеукраїнських на-укових, регіональних історико-краєзнавчих конференцій. Опублі-кувала більше 30 праць краєзнавчої тематики. Автор монографії "Культура українського села: становлення, успіхи, прорахунки".

Тв.: Розвиток культури на Вінниччині в 1960 – 1980 рр. // Тези обласної науково-теоретичної конференції. – Вінниця, 1986; Селянський рух на Поділлі в 1910 – 1914 рр. // Тези доповідей 11-ї Вінницької обласної науково-крає-знавчої конференції. – Вінниця, 1992; Культурне життя Вінниці у передвоєнні десятиріччя // Вінниця: Минуле, сучасне: Матеріали конференції. – Вінниця, 1994; Розвиток сільської художньої самодіяльності на Поділлі в роки перших п'ятирічок // Проблеми етнографії Поділля. – Кам'янець-Подільський, 1996; Культура українського села: Становлення, успіхи, прорахунки. – Вінниця, 1997. – 160 с.; Політика українізації в Україні в 20 – 30-х рр. XX ст. // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 3. – Вінниця, 2001. – С. 95 – 98; Культурні перетворення на Вінниччині у післявоєнні роки (1945 – 1970 рр.) // Поділля у контексті української історії: Матеріали Всеукраїнської

наукової конференції. – Вінниця, 2001. – С. 293 – 298; Крах політики україні-зації в 20 – 30-х рр. ХХ ст. в Україні // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 4. – Вінниця, 2002. – С. 107 – 115; Українська націо-нальна ідея в контексті української історії // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 5. – Вінниця, 2003. – С. 168 – 171.

Літ.: Плахотнюк Світлана Степанівна // Краєзнавці України: сучасні до-слідники рідного краю... – С. 174; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 147.

ПЛАХОТНЮК Степан Дем'янович

(27.09.1927, с. Куна Гайсинського району Вінницької області – 30.10.2002, м. Вінниця) – історик, краєзнавець, кандидат історичних наук, доцент. У 1957 р. закінчив історичний факультет Ужгородського університету. Працював на кафедрі політичної історії Вінницького державного педагогічного інституту (з 1970 р.). Кандидатська дисертація: "Класова боротьба на Поділлі в роки реакції і нового революційного піднесення (1907 – 1914)." Досліджував різні аспекти історії революційного руху, культурного будівництва на Поділлі першої половини ХХ ст. Учасник регіональних історико-краєзнавчих конференцій.

Тв.: Селянський рух на Поділлі в роки нового революційного піднесення 1910 – 1914 рр. // УІЖ. – 1968. – № 5. – С. 114, 115; Класова боротьба на Поділлі в роки нового революційного піднесення (1910 – 1914) // Матеріали 3-ї Подільської історико-краєзнавчої конференції. – Львів, 1970. – С. 55 – 58; Аграрні відносини на Поділлі напередодні Жовтня 1917 р. // Проблеми економічної географії Поділля: Тези доповідей наукової конференції. – Кам'янець-Подільський, 1988. – С. 123 – 125.

Літ.: Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців… – С. 318, 319; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 147, 148.

ПОДІЛЬСЬКИЙ Едуард Петрович

(01.09.1945, с. Яблуновиця, тепер Оратівського району Вінницької області) – педагог, журналіст, краєзнавець, член Національної спілки журналістів України. У 1969 р. закінчив філологічний факультет Донецького державного університету. Працював у школах Донецька та Київщини. З 1972 р. живе у м. Погре-

бищі Вінницької області. Працював учителем місцевої середньої школи-інтернату. З 1974 р. на журналістській роботі: кореспондент, завідувач відділу Погребищенської райгазети "Колос", власний кореспондент обласних газет "Подолія", "Вінницькі відомості", "Панорама". Активно займається краєзнавством. Автор понад 100 газетних публікацій краєзнавчої тематики. Заслужений журналіст України (2003 р.). Лауреат обласної журналістської пре-мії ім. К. Гришина.

Тв.: Іде понад Россю Тарас // Колос. – 1993. – 6 березня; Жниця лану пісен-ного // Колос. – 1993. – 15 вересня; Берегиня народного скарбу // Камертон-ікс. – 1994. – 29 грудня; Надроссся – колиска славетностей: Передмова // У кн. Ляшук Г. У краю лебединних легенд. – Погребище, 2001; Калинове намисто Наросся. – Погребище, 2002. – 130 с. (автор, упорядник, редактор).

Літ.: Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 148.

ПОДКУР Роман Юрійович

(24.08.1970, смт Ємільчино Житомирської області) – історик, пе-дагог, краєзнавець. У 1992 р. з відзнакою закінчив Вінницький державний педагогічний інститут, здобувши спеціальність учите-ля історії, суспільствознавства і права. Працював старшим нау-ковим співробітником Державного архіву Вінницької області, ви-кладачем кафедри зарубіжної та української культури Вінниць-кого держпедінституту. В 1996 – 1999 рр. навчався в аспірантурі Інституту історії України Національної академії наук України. В квітні 1999 р. став кандидатом історичних наук. З того ж року працює у відділі регіональних проблем історії України Інституту історії України НАН України. Старший науковий співробітник. Один із авторів-упорядників книг "Реабілітовані історією. Він-ницька область", "Голод та голодомор на Поділлі 1920 – 1940 рр.", "Національна Книга Пам'яті жертв голодомору 1932 – 33 рр. Вінницька область" та ін., редактор збірника наукових статей "Іс-торія України. Маловідомі імена, події, факти". Учасник числен-них міжнародних, Всеукраїнських, регіональних наукових, науко-во-краєзнавчих конференцій. Автор більше 100-а наукових ста-тей. Член правління Національної спілки краєзнавців України. У 2008 р. за вагомий особистий внесок у розвиток краєзнавчого ру-ху, науково-дослідну, просвітницьку і культурологічну діяль-

ність, спрямовану на популяризацію духовної спадщини українського народу, високий професіоналізм нагороджений Почесною грамотою Кабінету Міністрів України.

Тв.: Переддень колективізації на Вінниччині // Подільська старовина. – Вінниця, 1993. – С. 213 – 218; До питання про українізацію Вінниччини в 1923 – 1927 рр. // Тези доповідей XII Вінницької обласної історико-краєзнавчої кон-ференції. – Вінниця, 1993. – С. 48; "Вінницький обласний відділ ДПУ повідом-ляє..." (Суспільно-політичне життя Поділля на початку 30-х років за матері-алами ДПУ) // З архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ. – 1997. - № 1/2; Інформаційно-аналітичні матеріали ВУНК-ДПУ як джерело до вивчення діяльності політич-них партій на Поділлі // Історія України: Маловідомі імена, події, факти / Зб. статей. – Вип. 2. – К.: Рідний край, 1997; Інформаційно-аналітичні мате-ріали колишніх спецслужб як джерело до вивчення релігійних процесів на Поділлі 20 – 30-х рр. XX ст. // Маловідомі імена, події, факти / Зб. документів. – Вип. 3. – К.: Рідний край, 1998; Голод 1932 – 1933, 1946 – 1947. Вінницька область: Документи і матеріали. – Вінниця: Антекс, 1998. – 224 с. (у спів-автор. з Ф. Винокуровою); Документи Державного Політичного Управління як джерело до вивчення колективізації та голоду 30-х років на Поділлі // Там само; - С. 28 – 34; Політичні репресії на Поділлі (20 – 30-ті роки XX ст.) – Вінниця: Логос, 1999 (у співавтор. з В. Васильєвим, С. Калитком, П. Кравченком); Механізми депортації населення з прикордонних районів Вінницької області в 1935 р. // Матеріали 10-ї Подільської історико-краєзнавчої конфе-ренції. – Кам'янець-Подільський, 2000. – С. 450 – 452; За повідомленням радянських спецслужб. – К.: Рідний край, 2000. – 230 с.; Інформаційна мережа ВЧК-ГПУ в Україні в 20-х роках XX ст. // Політичні репресії на Поділлі в XX столітті: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – Вінниця, 2001. – С. 39 – 45; Еврейский вопрос: поиски ответа: Документы 1919 – 1926 гг. – Вып. 1. – Винница: Глобус-Пресс, 2003. – 351 с. (у співавтор. з В. Васильєвим, П. Кравченком, Л. Малашенком); Документи ДПУ як джерело до вивчення колективізації та голоду 30-х років на Поділлі // Голодомор як засіб політичного терору: Матеріали науково-практичної конференції. – Вінниця: Книга-Вега, 2004. – С. 107 – 113; Діяльність ВЧК-ГПУ у ліквідації сіоністських організацій у середині 20-х рр. XX ст. // Наукові записки Кам'янець-Подільсь-кого держуніверситету. Історичні науки. – Кам'янець-Подільський, 2004. – Т. 13. – С. 195 –

213; Коммунистическая власть против религии Моисея: Документы 1920 – 1937 и 1945 – 1953 гг. – Винница: Глобус-Пресс, 2005. – 383 с. (у співавтор. з В. Васильєвим, П. Кравченком); Політичні репресії на Віннич-чині 1918 – 1980-ті роки // Реабілітовані історією. Вінницька область... – Кн. 1. – Вінниця: ДП "ДКФ", 2006. – С. 9 – 92 (у співавтор. з В. Васильєвим, П. Кравченком); Діяльність УНКВД Вінницької області під час "Великого терору" 1937 – 1938 рр. // Історія України. Маловідомі імена, події, факти. – Вип. 34. – К., 2007. – С. 197 – 221; Голодомор 1932 – 1933 рр. у документах та матеріалах // Національна Книга Пам'яті жертв голодомору 1932 – 1933 років в Україні. Вінницька область. – Вінниця, 2008. – С. 1049 – 1052 (у співавтор. з П. Кравченком, В. Петренком).

Літ.: Українські історики XX ст.: Біобібліогр. довід. / Серія "Українські істо-рики". – Вип. 3. – К., 2006; Інститут історії України НАН України. 1936 – 2006… - К., 2006. – С. 621, 622.

ПОДОЛИННИЙ Анатолій Мусійович

(01.05.1940, с. Шипинки Барського району Вінницької області) – літературознавець, письменник, краєзнавець. Кандидат філо-логічних наук (з 1981 р.), професор (з 1998 р.). У 1966 р. закінчив філологічний факультет Вінницького державного педагогічного інституту. Учителював у с. Ялтушкові Барського району (1966 – 1971 рр.), працював в обласній організації Товариства охорони пам'яток історії та культури (1971 – 1976 рр.). З 1976 р. – на ка-федрі української літератури Вінницького державного педагогіч-ного інституту (з 1998 р. – педагогічного університету ім. М. Ко-цюбинського). Член правління Вінницької обласної організації Національної спілки краєзнавців України. Досліджує творчість письменників Вінниччини, займається вивченням історії, фольк-лору Поділля. Автор статей у пресі, енциклопедіях, ряду пу-тівників, упорядник, головний редактор і основний автор книги "З-над Божої ріки: Літературний словник Вінниччини", упорядник видання "Подільські криниці: Хрестоматія з літератури рідного краю": у 3 томах, до якої увійшли нариси про фольклористів, етнографів, письменників-земляків, а також їхні твори, головний редактор і співавтор книги "Вінниця: Історичний нарис". Учасник регіональних історико-краєзнавчих конференцій. Заслужений працівник культури України.

Тв.: Місто Бар: Путівник. – Одеса: Маяк, 1974 (2-е видання – 1990); Пам'-ять землі подільської: Путівник. – Одеса: Маяк, 1976 (у співавтор.); Вінниця: Фотонарис. – Одеса: Маяк, 1978; Музеї Вінниччини: Путівник. – Одеса: Маяк, 1979 (у співавтор.); Капітан дитячої літератури: До 80-річчя від дня народ-ження Миколи Трублаїні. – К.: Знання, 1987; Сергій Смеречинський: справа № 826 // Слово. – 1993. - № 11. – С. 8; Подільські криниці: Хрестоматія з літера-тури рідного краю. – Вінниця. – Т. 1. – 1994. – Т. 2. – 2001 (упорядкування, вступне слово, біографічні довідки, матеріали до літературної критики); З-над Божої ріки: Літературний словник Вінниччини. – Вінниця, 1998 (2-е видан-ня, доповнене – 2001); Письменники Вінниччини: До 30-річчя обласної органі-зації Національної спілки письменників України. – Вінниця, 2001 (упоряд-кування і загальна редакція); Останній гайдамака: Легенди, перекази, пісні, прислів'я та приказки про Устима Кармалюка. Записи В. Вовкодава. – Він-ниця, 2001 (упорядкування, загальна редакція і передмова); Стоголосся: По-етична антологія Вінниччини XX ст. – Вінниця, 2002 (2-е видання у Києві – 2003; упорядкування, вступне слово, біографічні довідки); З любов'ю в серці: Поетичний альманах освітян Вінниччини. – Вінниця, 2003 (упорядкування, у співавтор.); Правда очі коле: Записи В. Вовкодава. – Вінниця, 2003 (упо-рядкування, загальна редакція, передмова і біографічне есе); "До колгоспників відносився погано", або вінницька справа Бориса Антоненка-Давидовича // Реабілітовані історією. Вінницька область... – Кн. 1. – Вінниця: ДП "ДКФ", 2006. – С. 724 – 728; Вінниця: Історичний нарис. – Вінниця: Книга-Вега, 2007. – 304 с. (гол. редактор); Духовна скарбниця Вінниччини // Українська художня книга XIX – поч. XX ст.: Бібліографічний покажчик / Уклад. Л. Б. Сеник, С. І. Мумро; Вінницька ОУНБ ім. К. А. Тімірязєва. – Вінниця, 2007. – С. 5 – 7; Жити Україною. Статті, рецензії, есе. – Вінниця: ПП «Едельвейс», 2007. – 306 с.; Вінницькі сторінки в науці про мову // Краєзнавство в системі розвитку ду-ховності і культури регіону… - Вінниця, 2008. – С. 101 – 103; "Сей період життя найбільш для мене важний…" Місто Бар у житті М. Коцюбинського // Подільське перевесло: Літературно-мистецький альманах. – Вип. 1. – Вінни-ця: ДП "Державна картографічна фабрика", 2008. – С. 102, 103; Духовна скарбниця // Пульсуючі джерела. – 2008. – 24 липня.

Літ.: Дятчук В. По музеях Вінниччини // Народна творчість і етногра-фія. – 1980. - № 1; Мовчанюк Г. Від краєзнавця до майстра літератури // Вінниччина. – 2002. – 28 квітня; Бортняк А. Усе про

літераторів, причетних до Поділля // Вінницька газета. – 2001. – 12 квітня; А. М. Подолинний. Бібліо-графічний покажчик. – Вінниця: Континент-ПРИМ, 2001. – 28 с. (Укладач Н. С. Кравець); Левчук О. Вінниччина як джерело поезії // Літературна Укра-їна. – 2001. – 29 листопада; Письменники Вінниччини. – Вінниця: Континент-ПРИМ, 2001. – С. 99; Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнав-ців… – С. 319, 320; Кимак Л. Духовна вікнина Поділля // Панорама. – 1995. – 18 березня; Пойда О. А. Подолинний Анатолій Мусійович // З-над Божої ріки… – С. 238, 239; Гальчак С. Д. Подолинний Анатолій Мусійович // Краєзнавці Укра-їни: сучасні дослідники рідного краю... – С.175; Хоменко Б. Три музи Анатолія Подолинного // Вінницький альбом: Літературно-художній та історико-крає-знавчий альманах. – 3-й випуск. – Вінниця: Тезис, 2005. – С. 98 – 103; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 149, 150; Гальчак С. Д. Краєзнавство Східного Поділля... – С. 121.

ПОДОЛЯН Василь Васильович

(07.01.1957, смт Кирнасівка Тульчинського району Вінницької області) – кооператор, краєзнавець, меценат. У 1980 р. закінчив Могилів-Подільський технікум радянської торгівлі, у 1987 р. – Ки-ївський торгово-економічний інститут. Працював заступником го-лови правління Кирнасівського радгоспробкоопу, директором Кирнасівського комбінату громадського харчування, головою правління Тульчинської райспоживспілки. З 1997 р. – голова правління Вінницької облспоживспілки. Кандидат історичних наук (2009 р.) Досліджує кооперативний рух на Поділлі, творчі здобутки його подвижників, надає меценатську допомогу у ви-данні ряду краєзнавчих видань Вінниччини. Почесний краєзнавець України.

Тв.: Йоахим Волошиновський у становленні кооперативного руху (1897 – 1939 рр.). – Вінниця, 2005. – 456 с. (у співавтор. з В. П. Рекрутом); Участь Й. Волошиновського у поширенні кооперативної освіти серед населення Поділ-ля на початку ХХ століття // Освіта, наука і культура на Поділлі. Збірник наукових праць. – Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2006. – Т. 7: Матеріали третього круглого столу "Культура, освіта і просвітницький рух на Поділлі у XVIII – на початку XXI ст." – С. 134 – 144; Формування кооперативних поглядів Й. А. Волошиновського // Наукові записки. Історія / ВДПУ

ім. М. Ко-цюбинського. – Вип. XI: За матеріалами II Міжнародної наукової конференції "Національна інтелігенція в історії та культурі України у XIX – XXI сто-літтях". – Вінниця, 2006. – С. 220 – 223; Ідея кооперативного соціалізму в ранніх працях Й. Волошиновського // Матеріали XII Подільської історико-краєзнавчої конференції. – Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2007. – Т. 2. – С. 49 – 56; Споживча кооперація Вінниччини в умовах тоталітарного більшовиць-кого режиму кінця 20-х – початку 30-х років XX ст. // Вісті... Діловий випуск. – 2007. – 29 червня. – С. 1 – 24; - 2007. – 29 червня. – С. 1 – 24 (у співавтор. з В. П. Рекрутом); Діяльність Й. Волошиновського по пропаганді ідей розвитку кооперації на сторінках часопису "Dziennik Kijowski" ("Київський щоденник") // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. XII. – Вінниця, 2007. – С. 362 – 367; Особливості кадрової політики більшовиків та підго-товка спеціалістів масових професій для споживчої кооперації Вінниччини у 1928 – 1933 рр. // Вінниччина: минуле та сьогодення. Краєзнавчі дослідження. – Вінниця, 2007. – С. 265 – 273 (у співавтор. з В. П. Рекрутом); Особливості діяльності споживчої кооперації Вінниччини в умовах Голодомору 30-х років XX ст.. – Вінниця: ПП Балюк, 2008. – 420 с. (у співавтор. з В. П. Рекрутом).

ПОДОЛЬСЬКИЙ Василь Іванович

(1867, м. Сквира Київської губернії, тепер: Київської області – 1954, м. Вінниця) – правознавець, педагог, музеєзнавець, краєзнавець. У 1894 р. закінчив юридичний факультет Київського університету. Працював у судовому відомстві стажистом (Одеса), мировим суддею (Тульчин), судовим слідчим (Брацлав). У 1910 р. переїхав до Вінниці, де служив членом Вінницького окружного суду, викладав право у чоловічій гімназії, правознавство у жіночій гамназії І. Драганової (з 1917 р.). Після відкриття у Вінниці Подільського губернського суду займався судовою статистикою. Пізніше був вчителем-інструктором з ліквідації непись-менності, працював статистиком-економістом при Вінницькій об-ласній конторі "Вукопкниги", викладав економічну географію стахановцям, методику природознавства вихователям дошкіль-них закладів. З 1939 р. науковий співробітник Вінницького облас-ного краєзнавчого музею, з 1941 р. – його директор. З його ім'ям пов'язане збереження фондів у цей складний час. Після визво-лення м. Вінниці у 1944 р.

залишився на своїй посаді. Будував нову експозицію з відділом Великої Вітчизняної війни. Пізніше працював науковим співробітником художнього відділу, потім – бібліотеки музею. У 1950 р. у віці 83 роки вийшов на пенсію. Ав-тор ряду наукових статей, краєзнавчих газетних публікацій.

Тв.: В краєзнавчому музеї // Вінницькі вісті. – 1942. – 28 березня; Етногра-фічні матеріали Вінницького музею. – Вінницькі вісті. – 1943. – 18 лютого; Дещо про Вінницький обласний краєзнавчий музей та Музей революції // Історія музею в документах і спогадах. – Вінниця, 1998. – С. 74 – 76.

Літ.: Брилинг Г. Г. Подольский Василий Иванович // Історія музею в доку-ментах і спогадах. – Вінниця, 1998. – С. 70 – 74; Соломонова Т. Музей під час німецько-фашистської окупації: доля співробітників // Подільська старовина: Науковий збірник / До 85-річчя з часу заснування Вінницького обласного крає-знавчого музею. – Вінниця, 2003. – С. 15, 16; Гальчак С. Д. Краєзнавці Він-ниччини… - С. 150, 151.

ПОПОВ Олександр Степанович

(1885, м. Тульчин Вінницької області – 1965, м. Львів) – педагог, економгеограф, краєзнавець, доктор економічних наук, професор. Активно цікавився минулим рідного міста, зібрав чимало матеріалів про його історію, діяльність декабристів. "Провісникам волі" присвятив, зокрема, одну з перших своїх краєзнавчих публікацій "В орлиному гнізді" (журнал "Україна", 1925 р.). Читав у місті лекції з історії Тульчина XIX ст. У післявоєнний період надав допомогу по відтворенню експозицій Тульчинсь-кого краєзнавчого музею, пограбованого і спльондрованого гіт-лерівськими загарбниками. В останні роки життя викладав у Львівському економічному інституті. Автор підручників з еконо-мічної географії, книги "Торгівля хлібом в Україні" (1927 р.), удостоєної академічної премії.

Тв.: В орлиному гнізді // Україна. – 1925; Торгівля хлібом в Україні. – 1927.

ПОТОЦЬКИЙ Ян

(08.03.1761, с. Пиків, тепер: Калинівського району Вінницької області – 02.12.1815, с. Уладівка, тепер: Літинського району Вінницької області) – польський вчений-дослідник, письменник. Ди-тинство пройшло на Вінниччині в маєтку його батька коронного кравчого Польщі Юзефа Потоцького. З 12 років здобував освіту в навчальних закладах Лозани, потім Женеви, яка вважалася дру-гою інтелектуальною столицею після Парижа. Вивчав нові і давні мови, математику, геометрію, природознавство. Навчання про-довжив у Відні, де вивчав механіку, економіку, філософію, істо-рію давніх віків. Замолоду сформувався як людина демократич-них переконань, відіграв значну роль в політичному житті Поль-щі. Брав участь у польському повстанні під проводом Костюш-ка. Але відмежувався від революційних ідей, які проповідували історичну необхідність кривавого насильства. Багато мандрував, досліджував історію слов'янства, займався філологією, етнографією та іншими науками. Мандруючи Росією від Москви до передгір'я Кавказу, від Петербурга до кордонів Монголії, зібрав ма-теріали, що лягли в основу ряду праць: "Початкова історія наро-дів Росії", "Подорож в Астраханські степи і на Кавказ", "Давня історія Подільської губернії" (1805 р.) та ін. Автор захоплюючої повісті "Рукопис, знайдений у Сарагосі" (частково опублікованої у 1804 р. у Петербурзі, повністю виданої після смерті автора). З 1806 р. почесний член Петербурзької Академії Наук.

Тв.: Рукопись, найденная в Сарагоссе. – М., 1989.

Літ.: Подолинний А. Добре ім'я Яна Потоцького // Радянське життя (смт Літин). – 1979. – 5 червня; Солом'янюк Ю. Самогубство в Уладівці // Пано-рама. – 1991. – 17 січня; Трубникова Т. Г. Потоцький Ян // З-над Божої ріки... – С. 240, 241; Ткачук П. Ян Потоцький – давня історія Поділля // Пульсуючі дже-рела. – 2008. – 12 серпня.

ПОТУПЕЙКО Михайло Миколайович

(24.08.1922, с. Мліїв Городищенського району Черкаської області) – літературознавець, краєзнавець, письменник, кандидат філологічних наук (з 1966 р.). У 1950 р. закінчив Львівський університет. Учителював, працював директором меморіального музею М. Коцюбинського у Вінниці, доцентом кафедри української

мови Вінницького педагогічного інституту. Досліджує життя і творчість М. Коцюбинського, сучасну українську літературу. Ав-тор роману-трагедії "У лабетах смерті" – про українське село 20 – 30-х років, монографії "Михайло Коцюбинський. Ранній період життя і творчості". Опублікував понад 50 праць. Лауреат Всеук-раїнської премії ім. М. Коцюбинського.

Тв.: Михайло Коцюбинський. Ранній період життя і творчості. – Вінниця, 1964; У лабетах смерті: Роман-трагедія. – Вінниця, 1994.

Літ.: Стрельбицький М. Його заробок, політичний звідусюд // Подолія. – 1993. – 5 січня; Мельник В. Огляньмося з болем і гнівом: Нотатки на берегах книги Михайла Потупейка "У лабетах смерті" // Резонанс. – 1996. – Лютий; Хоменко Б. В ім'я матері-України // Вінницька газета. – 1997. – 21 серпня; Павличко Д. Належить до людей, яким віриш // Літературна Україна. – 1997. – 4 вересня; Подолинний А. М. Потупейко Михайло Миколайович // З-над Бо-жої ріки… – С. 241; Письменники Вінниччини… – С. 104; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини… - С. 151.

ПОТУПЧИК Марина Євгенівна

(27.02.1962, м. Вінниця) – історик, музеєзнавець, краєзнавець. У 1984 р. закінчила історичний факультет Вінницького державного педагогічного інституту ім. М. Островського. З того часу пра-цює у Вінницькому обласному краєзнавчому музеї. Завідувачка сектору археології. Вивчає трипільську культуру на Вінниччині. Автор близько 30-ти наукових публікацій з археології краю.

Тв.: З історії формування археологічної колекції музею // Подільська старовина: Науковий збірник. – Вінниця, 1998. – С. 15 – 29 (у співавтор.); Археологічні дослідження території Вінниччини в XIX – на початку XX ст. // Подільська старовина: Науковий збірник / До 85-річчя з часу заснування Вінницького обласного краєзнавчого музею. – Вінниця, 2003. – С. 42 – 55; Археологічні дослідження на Вінниччині 1920-х – першої половини 1940-х років XX ст. // Подільська старовина – Вип. IV. – 53 – 58 (у співавтор. з М. В. Потупчиком).

Літ.: Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини… - С. 151, 152.

ПОТУПЧИК Михайло Валентинович

(31.10.1967, м. Ямпіль Вінницької області) – історик, археолог, краєзнавець. У 1996 р. закінчив Київський національний університет культури. В 1988 – 1990 рр. працював у лабораторії охоронних досліджень пам'яток археології, історії та культури Українського фонду культури, у 1991 – 1993 рр. – Вінницькій обласній державній археологічній науково-дослідницькій інспекції, у 1993 – 1999 рр. – Вінницькому обласному краєзнавчому музеї. З 1999 р. зав. сектором археології відділу охорони пам'яток історії та культури управління культури і туризму Вінницької обласної державної адміністрації. Брав участь в археологічних експедиціях Вінницького обласного краєзнавчого музею (1984 – 1999 рр.), Інституту археології НАН України (1991 – 1995 рр.), Інституту пам'яткоохоронних досліджень Міністерства культури і мистецтв України (1998 – 2001 рр.), Познаньського університету ім. А. Міц-кевича (Польща, 2001 р.). Учасник регіональних історико-крає-знавчих конференцій. Автор 20 праць.

Тв.: Поховання ямної культури біля с. Писарівка // Подільська старовина. – Вип. 1. – Вінниця, 1993. – С. 108 – 125 (у співавтор.); Поховання з візком біля с. Писарівка // АДУ 1991 р. – Луцьк, 1993. – С. 97, 98; Дослідження кургану біля села Порогів // Тези доповідей 13-ї Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1994. – С. 6, 7; Дослідження кургану біля с. Пороги // АДУ 1993. – К., 1997. – С. 108 – 110; З історії формування археологічної колекції музею // Подільська старовина: Науковий збірник. – Вінниця, 1998. – С. 15 – 29; Villaggio di Porogi,distretto di Jampol', regione di Vinnica // Tisori delle Steppe. Cimmeri, Skiti, Sarmati, Unni, Avari e Cazari. – Milano: La Rinascentre, 1996. – S. 197, 198; Музей під час німецько-фашистської окупації: доля ко-лекції // Подільська старовина: Науковий збірник / До 85-річчя з часу заснуван-ня Вінницького обласного краєзнавчого музею. – Вінниця, 2003. – С. 4 – 14 (у співавтор. з Т. Соломоновою); Археологічні дослідження території Вінниччи-ни в XIX – на початку XX ст. // Там само. – С. 42 – 55 (у співавтор.); Дещо про елліністичний імпорт на пізньоскіфському поселенні Сорока // Там само. – С. 56 – 58 (у співавтор. з С. Хавлюком); Археологічні дослідження на Віннич-чині 1920-х – першої половини 1940-х років XX ст. // Подільська старовина. – Вип. IV. – Вінниця, 2008. – С. 53 – 58 (у співавтор. з М. Є. Потупчик).

Літ.: Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 152, 153.

ПОХИЛЕВИЧ Леонтій Іванович

(1816, с. Збаржівка, тепер Погребищенського району Вінницької області – 1893, Київ) – український краєзнавець. Народився в родині священика. Автор книг "Сказание о населенных местностях Киевской губернии" та "Уезды Киевский и Васильковский. Статистические и исторические нотатки". У першій книзі широко подав відомості про населені пункти теперішніх Погребищенсь-кого, Липовецького, Оратівського, частини Іллінецького та Козя-тинського районів Вінниччини.

Тв.: Сказание о населенных местностях Киевской губернии. – К.: Типо-графия Киево-Печерской лавры, 1864; Уезды Киевский и Васильковский. Ста-тистические и исторические нотатки. – К., 1887.

Літ.: УКЕС. – Т. 3. – К., 1968. – С. 27; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччи-ни... – С. 153; Гальчак С. Д. Земля над Россю... – С. 11.

ПРЕМИСЛЕР Ілля Михайлович

(25.11.1904, м. Жмеринка Вінницької області – 01.07.1969, м. Київ) – історик, архівіст, музеєзнавець. Закінчив чотирикласне міське училище та історичний факультет Харківського інституту народної освіти. В 1917 – 1927 рр. – робітник на залізниці, трам-вайному заводі, зав. клубу, шкільний вчитель. З 1927 р. – поза-штатний архівіст Центрального архіву революції у Харкові. З лис-топада 1927 р. по листопад 1928 р. перебував у лавах Червоної армії. З 1928 р. – вчений архівіст Центрального архіву революції, з 1931 р. – референт сектора агітації, пропаганди та археографії Центрального архівного управління УСРР. Одночасно – науковий співробітник відділу друкованих видань Центрального архіву ре-волюції. В 1935 р. за рішенням ЦК КП(б)У переведений до Києва для роботи старшим науковим співробітником в Інституті історії ВУАМЛІН, а у 1936 р. після ліквідації ВУАМЛІН – до Інституту іс-торії України АН УРСР. У 1939 р. захистив кандидатську дисер-тацію. В 1940 р. перейшов на роботу до Інституту історії партії при ЦК КП(б)У. З початком війни у липні 1941 р. пішов добро-вольцем на фронт. Потрапив в оточення і був взятий у полон. Перебував у Дарницькому

концтаборі у Києві, після звільнення з якого залишив Київ, перейшов лінію фронту і приєднався до ді-ючих частин Червоної армії. Війну закінчив на Ельбі. Демобілі-зований 1946 р. в званні капітана. Нагороджений орденом Черво-ної Зірки та медалями. Після повернення до Києва працював в Ін-ституті педагогіки, а у 1953 – 1964 рр. – старшим науковим співро-бітником Державного музею історії України у науково-методично-му відділі, згодом у відділі історії України періоду Великої Жовт-невої соціалістичної революції, громадянської війни та побудови соціалізму. Автор близько 30 наукових монографій та статей.

Тв.: Перший похід Антанти і боротьба за відновлення Радянської України // Під марксистсько-ленінським прапором. – 1935. - № 6; Визвольна війна українського народу проти німецьких окупантів у 1918 році // Більшовик України. – 1937. - № 4 – 5; Революційний рух на Україні на початку XX ст. (1900 – 1903 рр.) – К., 1958.

Літ.: Вчені Інституту історії України: Біобібліогр. довід. / Серія "Україн-ські історики". – Вип. 1. – К., 1998; Інститут історії України НАН України. 1936 – 2006… - К., 2006. – С. 624, 625.

ПРИЛИПКО Володимир Петрович

(16.11.1947, с. Краскіно Хасанського району Приморського краю, Росія – 21.08.2004, с. Ялтушків Барського району Вінниць-кої області) – археолог, краєзнавець, літератор. Народився в сім'ї військовослужбовця. З раннього дитинства до 1965 р. жив у с. Ялтушкові Барського району, а з 1965 р. – у Вінниці. Навчався на філологічному факультеті Вінницького державного педагогічно-го інституту. З 1971 р. – науковий працівник Вінницького облас-ного краєзнавчого музею. Науковий працівник обласної археоло-гічної інспекції. Причетний до важливих в історії археології краю відкриттів: поховання сарматського царя 1 століття нової ери (1984 р., с. Пороги Ямпільського району Вінницької області), кур-ганів епохи бронзи (1986 р., с. Гордіївка Тростянецького району Вінницької області). В обох похованнях знайдено унікальні золо-ті, срібні, бронзові, керамічні витвори давнього мистецтва. Автор ряду наукових статей, буклету "Прадавнє золото Поділля".

Тв.: Таємниця царя Інесмея. "Дика" експедиція // Історія музею в докумен-тах і спогадах: Ювілейний випуск з нагоди 80-річчя заснування Вінницького обласного краєзнавчого музею. – Вінниця: РВВ ВАТ "Віноблдрукарня", 1998. – с. 92 – 103; Чаша скіфського царя Арианта // Подолія. – 1998. – 30 квітня; Прадавнє золото Поділля: Буклет. – Вінниця, 1993.

Літ.: Подолинний А. М. Прилипко Володимир Петрович // З-над Божої рі-ки… – С. 242, 243; Письменники Вінниччини… – С. 110; Ковальський Р. "Я знайшов два відра слив". Так закодовано Володимир Прилипко повідомив з Ямполя до Вінниці про знайдене унікальне золото сарматського царя Інес-мея // 33 канал. – 2004. – 1 вересня; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 153, 154.

ПРИСЯЖНЮК Михайло Федорович

(15.05.1920, с. Уладівка, тепер: Літинського району Вінницької області – 26.05.2009, м. Вінниця) – педагог, літературознавець, краєзнавець. У 1939 р. закінчив Харківський культосвітній тех-нікум. Учасник Великої Вітчизняної війни. У 1947 р. закінчив Київ-ський педагогічний інститут та аспірантуру при ньому (в 1950 р.). З 1950 р. працює на кафедрі української літератури Вінницького державного педагогічного інституту. Кандидат філологічних наук, доцент кафедри з 1954 р. З 1979 р. – професор. Деякий час пра-цював заступником декана, деканом філологічного факультету. Досліджує проблеми теорії та історії української літератури, ме-тодики викладання літератури, літературного краєзнавства. Ав-тор близько 70 праць. Співавтор видань "Історія міст і сіл УРСР. Вінницька область" (К., 1972), "Вінницький державний педагогіч-ний інститут: Історичний нарис" (Вінниця, 1992).

Тв.: Поділля в творчості М. П. Стельмаха // Тези доповідей 8-ї Поділь-ської історико-краєзнавчої конференції. – Кам'янець-Подільський, 1990.

Літ.: Кимак Л. Душі прекрасні самоцвіти // Подолія. – 1992. – 31 жовтня; Подолинний А. М. Присяжнюк Михайло Федорович // З-над Божої ріки. – 2-е вид. – С. 277; Присяжнюк Михайло Федорович // Краєзнавці України: сучасні дослідники рідного краю… - С. 178; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини… - С. 154.

ПРИСЯЖНЮК Настя Андріанівна

(22.12.1894, с. Погребище, тепер: місто Погребищенського рай-ону Вінницької області – 08.06.1987, м. Погребище) – педагог, фольклористка, краєзнавець, етнограф. Після двокласної школи працювала в економії, на Спичинецькій (тепер: Погребищенсько-го району) цукроварні, потім в Одесі – на канатній фабриці. Бра-ла участь у революційному русі, за що тричі була засуджена на різні строки ув'язнення. У 1917 р. в Києві склала екстерном іспити на звання вчительки, з цього часу працювала в школі. Закінчила Кам'янець-Подільський інститут народної освіти (1930 р.), навча-лася в аспірантурі при кафедрі української мови Київського уні-верситету. У 30-і роки зазнала репресій і довгі роки, аж до після-воєнного часу, перебувала на засланні. Записувати фольклор почала в 1917 р. Налагодила зв'язок з етнографічною комісією і Кабінетом музичної етнографії АН України та безпосередньо з відомим ученим К. Квіткою, який, отримавши від неї похоронне голосіння, надіслав його до Британського музею. Творів цього рідкісного жанру Н. А. Присяжнюк зафіксувала 125 і вміла їх виконувати. Записала тоді погребищенське весілля з усіма обрядами і піснями та 150 ліричних пісень з мелодіями. Після війни її науковий доробок складався з історії Погребища, в т. ч. хроніки багатьох погребищенських родин; розвитку освіти, медичного обслуговування; походження місцевих імен, прізвищ і прізвиськ, опису народного харчування в Погребищі (250 страв); довгоріч-них досліджень подільського весілля; розвідки про квіти у на-родному побуті, про лікарські рослини; вона зафіксувала чи не всі календарні та родинні обряди, громадські свята, спостере-ження за погодою; досліджувала подільські говори; зібрала та упорядкувала близько 7 тисяч (з варіантами) пісень, 4,5 тисячі оповідальних творів, величезну кількість прислів'їв та приказок, загадок, замовлянь і повір'їв, матеріали до народного сонника, здійснила опис новосілля та ін. Написала ряд нарисів про видат-них носіїв фольклору, з якими їй довелося співпрацювати, пра-цю "Пісня в моєму житті", вела щоденник, надзвичайно широке листування. У місцевій пресі опублікувала понад 150 статей на різні теми. Головним підсумком її життя став збірник "Пісні По-ділля". Значну кількість записів надрукувала в різних томах се-рії "Українська народна творчість", що їх випускало в світ з по-чатку 60-х років видавництво "Наукова думка": "Колядки та щед-рівки (зимова

обрядова поезія трудового року)" (1965 р.), "Жар-тівливі пісні" (1967 р.), "Танцювальні пісні" (1970 р.) та ін. Руко-писні фольклористичні та етнографічні записи Н. А. Присяжнюк зберігаються у фондах ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України, Державного архіву Вінницької області та обласного краєзнавчого музею.

Тв.: Нашому роду нема переводу // Вінницька правда. – 1968. – 1 лютого; Мої фольклорні записи // Літературно-мистецька Вінниччина: Збірник. – Одеса: Маяк, 1969; Пісні Поділля (запис Насті Присяжнюк в селі Погребище. 1920 – 1970 рр.). – К.: Наукова думка, 1976.

Літ.: Мишанич С. Пісенна культура радянського села. – К., 1977; Фере-нець С. Пісень, що калини в саду // Радянська жінка. – 1984. – № 2; Качкан В. Краси нев'януче пелюстя. – К., 1991. – С. 95 – 127; Подільський Е. П. Жниця лану пісенного // Колос. – 1993. – 25 вересня; Подільськй Е. П. Берегиня народного скарбу // Камертон-ікс. – 1994. – 20 грудня; Настя Присяжнюк. До 100-річчя від дня народження (22.12.1894 – 08.06.1987): Бібліографічний по-кажчик / Уклад.: О. Г. Ніколаєць; Вступ. ст. А. М. Подолинного. – Вінниця, 1994. – 26 с.; Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців… – С. 321; Гальчак С. Д. Усе життя – з піснею // Земля над Россю: Краєзнавчі на-риси. – Вінниця, 1995. – С. 46 – 56; Подолинний А. М. Присяжнюк Настя Андріанівна // З-понад Божої ріки… – С. 244, 245; Гальчак С., Савчук В. При-сяжнюк Настя Андріанівна // Краєзнавці України: сучасні дослідники рідного краю… - С. 178, 179; Огороднік В. Вчителька з Човновиці – Настя Присяжнюк // Перлина Поділля. Оратів: Путівник. – Вінниця: Велес, 2001. – С. 58 – 62; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 154 – 156; Гальчак С. Д. Краєзнав-ство Східного Поділля... – С. 69, 70.

ПРОКОПЧУК Віктор Степанович

(20.07.1944, с. Блищанівка Дунаєвецького району Хмельниць-кої області) – педагог, історик, краєзнавець, член-кореспондент Української академії історичних наук, професор, доктор істо-ричних наук, член правління Національної спілки краєзнавців України, почесний член Центру дослідження історії Поділля Ін-ституту історії України НАН України при Кам'янець-Подільському національному університеті. У 1967 р. закінчив історико-філоло-гічний факультет Кам'янець-

Подільського педінституту. Вчите-лював у сусідньому Городоцькому та рідному районах, очолю-вав педагогічний колектив Маківської середньої школи. В 1970 р. з його ініціативи у с. Макові відкрито перший на Дунаєвеччині сільський історичний музей. У 1972 – 1980 та 1982 – 1988 рр. працював на партійній роботі. В 1987 р. закінчив Вищу партійну шко-лу при ЦК КПУ. З 1988 р., а до того у 1980 – 1982 рр., працював завідувачем Дунаєвецького райвно. З 1996 р. – старший викла-дач кафедри історії Східної Європи та археології, з 2004 р. – ди-ректор наукової бібліотеки Кам'янець-Подільського національно-го університету. Делегат I - IV з'їздів Всеукраїнської спілки крає-знавців (з 2008 р. – Національної спілки краєзнавців України), учасник міжнародних, Всеукраїнських, регіональних наукових, науково-практичних та науково-краєзнавчих конференцій. Член президії Українського фонду культури, ініціатор створення музеїв Мелентія Смотрицького, письменників-земляків Володимира Бабляка та Івана Сварника у Смотричі, Великому Жванчику, Ли-согірці (Хмельницька обл.). Автор численних публікацій з крає-знавчої тематики, в т. ч. монографій "Краєзнавство на Поділлі: історія і сучасність", "Під егідою Українського комітету краєзнав-ства", "Історичне краєзнавство Правобережної України 30-х років XX – початку XXI століття", в яких в значній мірі висвілюється розвиток краєзнавства на теренах Вінниччини. Лауреат Хмельницької обласної історико-краєзнавчої премії ім. Ю. Сіцінського, заслужений працівник освіти України.

Тв.: В. Д. Отамановський-пам'яткоохоронець // Подільська старовина / Наук. збірник. На пошану вченого і краєзнавця В. Д. Отамановського. – Він-ниця, 1993. – С. 31 – 33; Краєзнавство на Поділлі: історія і сучасність. – К.: Рідний край, 1995. – 204 с.; Під егідою Українського комітету краєзнавства. – Кам'янець-Подільський: Абетка-НОВА, 2004. – 312 с.; Історичне краєзнав-ство Правобережної України 30-х років XX – початку XXI століття. – Кам'-янець-Подільський: Абетка-НОВА, 2005. – 600 с.; Краєзнавство Могилівщини 20-х рр. XX ст.: досвід, уроки // Друга Могилів-Подільська краєзнавча конфе-ренція. – Могилів-Подільський; Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2006. – С. 33 – 40; Роль громадських організацій і творчих спілок у краєзнавчому русі Право-бережної України доби незалежності // Освіта, наука і культура на Поділлі. Збірник наукових праць. – Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2006. – Т. 7: Мате-ріали третього круглого столу "Культура,

освіта і просвітницький рух на Поділлі у XVIII - на початку XXI ст." – С. 194 – 205; Посол Барської конфеде-рації // Бар, Барська земля – крізь призму століть... – Бар, 2008. – С. 49 – 53; Літописець з Поділля // Подільська старовина. – Вип. IV. – Вінниця, 2008. – С. 242 – 251; Інституціоналізація краєзнавчого руху Правобережної України 20-х років XX – початку XXI ст. – Кам'янець-Подільський, 2009. – 600 с. [моногр.].

Літ.: Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців... – С. 322; Баженов Л. В. Віктор Степанович Прокопчук // Кам'янець-Подільський дер-жавний університет в особах. – Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2003. – Т. 1. – С. 731 – 744; Заторжинська В. М., Філінюк А. Г. За покликом серця: Нарис життя й науково-краєзнавчої діяльності В. С. Прокопчука. – Кам'янець-По-дільський: Абетка-НОВА, 2004. – 292 с.; Баженов Л. В. Alma mater подільського краєзнавства... – С. 6, 108, 208 – 211, 342 – 347, 393; Завальнюк О. М., Баженов Л. В. Віктор Прокопчук – науковець, педагог. – Кам'янець-Подільсь-кий: Аксіома, 2009. – 84 с.

ПУЛАСЬКИЙ Казімєж Фердинанд

(19.01.1846, с. Борушківці Новоград-Волинського повіту – 05.01.1926, м. Познань) – польський історик, генеалог, геральдик, краєзнавець. Навчався у Варшавській гімназії, університетах у Празі й Відні. З середини 1870-х років до 1918 р. мешкав у с. За-вадинці Кам'янецького повіту. Зібрав велику археологічну і ну-мізнатичну колекції Поділля, які нині зберігаються у Варшавсь-кому історичному музеї. Автор трьохтомних праць "Нариси і по-шуки історичні" (Познань, 1896 – 1906), "Хроніка родів шляхетсь-ких Поділля, Волині і України" (Броди, 1911, Варшава, 1944), в яких широко висвітлив життя польського населення і шляхти на Поділлі XVI – XVIII ст.

Тв.: Суди присяжних на Поділлі // Niwa, 1882; Відомості про дві бронзові пам'ятки, знайдені на Поділлі // Pamiętnik Fizjograhczny, 1889; Археологиче-ские находки Подольской губернии // Труды XI археологического съезда. – М., 1902. – Т. 2. – Разд. 3. – С. 147 – 150; Пошуки археологічні на Поділлі. – Краків, 1890 (польськ. мова).

Літ.: Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців XIX – XX ст. – С. 324; Колесник В. Пуласький Казімеж Фердинанд // Відомі поляки в історії Вінниччини... – С. 616 – 618.

ПУШКІН Олександр Сергійович

(26.05 (06.06).1799, м. Москва – 10.02.1837, м. Санкт-Петербург) – видатний російський поет. Його життя і творчість позначені багатоманітними зв'язками з Україною, зокрема Поділлям. У 1820 – 1824 рр. він здійснив 19 подорожей по Україні, в т. ч. кілька разів відвідав Тульчин, а також Брацлав, Липовець, Борщагівку, інші подільські села і містечка. У 10-у розділі "Євгенія Онєгіна" описав Тульчин, діяльність у ньому П. Пестеля та його сподвиж-ників. Відомий лист О. Пушкіна з Одеси до Тульчина, адресо-ваний знайомому офіцеру і поету О. Шишкову. З Поділлям по-в'язані адресати пушкінської лірики С. Кисельова, Е. Воронцова, К. Собанська. В епіграмі "Сказали раз царю..." викладено подію, яка відбувалася у Тульчині. Є достатньо переконливі докази того, що тульчинські враження О. Пушкіна відбилися і в поемі "Бахчисарайський фонтан": опис батьківського замку Марії на-гадує родовий палац С. Потоцької у Тульчині. У поемі "Полтава" поет малює картину страти гетьманом І. Мазепою В. Кочубея та І. Іскри, яка відбулася 1708 р. поблизу с. Борщагівки (нині: Погре-бищенського району Вінницької області). На Вінниччині жили ро-сійський поет А. Муравйов, польський письменник Я. Потоцький, художник В. Тропінін, які тим чи іншим чином увійшли в життєву і творчу долю О. Пушкіна.

Літ.: Подолинний А. "...Над пагорбами Тульчина" // Україна. – 1984. - № 23; Лепша І. Дев'ятнадцять подорожей: О. С. Пушкін на Україні // Наука і суспільство. – 1987. - № 2; Святелик В. Ще про джерела поеми О. С. Пушкіна "Бахчисарайський фонтан" // Радянське літературознавство. – 1988. - № 11; Гальчак С. Д. Пушкін у Борщагівці // Земля над Россю. – Вінниця, 1995. – С. 16 – 21; Подолинний А. М. Пушкін Олександр Сергійович // З-над Божої ріки... – С. 246, 247.

ПЧІЛКА Олена (Косач Олена Петрівна)

(29.07.1849, м. Гадяч, тепер: Полтавської області – 04.10.1930, м. Київ) – українська письменниця, фольклористка, етнограф, член-кореспондент АН України (з 1927 р.). Мати Лесі Українки, сестра М. Драгоманова. Закінчила Київський інститут шляхетних дівчат. Була редактором журналу "Рідний край" та додатку до нього "Молода Україна" (1908-1914 рр.). Протягом

1920 - 1924 рр. проживала у Могилеві-Подільському на Вінниччині, де займа-лась культурно-просвітницькою роботою, писала художні твори, збирала подільський фольклор.

Тв.: Українські народні пісні останнього часу. (Записи 20-х років на Він-ниччині). – К., 1925. – Кн. І. – С. 41 - 49; Український орнамент. – К., 1878; Ук-раїнські узори. – К., 1912.

Літ.: Лісовий П. М. Родина Косачів на Поділлі // Тези доповідей VI Він-ницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1988. – С. 32; Баженов Л.В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців… - С. 324.

ПШУК Іван Опанасович

(06.10.1918, с. Конатківці Шаргородського району Вінницької області – 04.05.2003, м. Вінниця) – історик, краєзнавець, кандидат історичних наук, доцент. Учасник Другої світової війни. У 1945 р. закінчив історичний факультет Одеського університету. З 1947 р. викладав на історичному факультеті Вінницького педагогічного інституту. Досліджував революційний рух початку XX століття, події Великої Вітчизняної війни на Поділлі. Учасник регіональних історико-краєзнавчих конференцій. З історії краю опублікував близько 100 праць.

Тв.: Вінниця: Історичний нарис. – Вінниця, 1964. – 354 с. (у співавтор.); Вінницька область // Історія міст і сіл УРСР. Вінницька область. – К., 1972. – С. 9 – 75 (у співавторстві з М. Л. Бабієм, М. Ф. Присяжнюком, В. О. Птущенком, Й. Г. Тельманом); Бар // Вказана праця. – С. 113 – 124 (у співав-тор. з А. Р. Локаєнком); Ялтушків // Вказана праця. – С. 124 – 133 (у спів-автор. з Е. Ю. Лєсковим, А. Р. Локаєнком); В пам'яті поколінь: Путівник. – Одеса: Маяк, 1984. – 70 с.; Классовое расслоение крестьянства Подольской губернии в начале XX века // Вопросы истории СССР: Республиканский меж-ведом. сборник. – К., 1979. – Вып. 24. – С. 130 – 135; Революційні події 1905 – 1907 рр. на Поділлі: Збірник документів. – Вінниця, 1956. – 222 с. (співупоряд-ник, відповідальний редактор); Поділля в період відбудови народного госпо-дарства (1921 – 1925 рр.): Збірник документів і матеріалів. – Вінниця, 1957 (відповід. редактор).

Літ.: Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців… – С. 325; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 156.

РАБЕНЧУК Володимир Семенович

(02.07. 1944, с. Зозів Липовецького району Вінницької області) – журналіст, краєзнавець, письменник. У 1973 р. закінчив факуль-тет журналістики Львівського державного університету ім. І. Франка. Працював у редакціях районних газет та обласної газети "Вінницька правда", кореспондентом бюро пропаганди худож-ньої літератури Спілки письменників України у Вінницькій облас-ті. У 1992 – 1995 рр. – відповідальний секретар Вінницької об-ласної письменницької організації. Головний редактор Вінниць-кого міського інформаційно-телевізійного агентства "Віта". Нині начальник відділу інформації і пропаганди податкового законо-давства державної податкової адміністрації у Вінниці. Активно займається краєзнавством. Написав сценарії до 16 документаль-них фільмів ("Укртелефільм"), серед них – стрічки про історичні міста і архітектурні пам'ятки ("Храми Поділля", "Шаргород", "Місто на Кучманському шляху", "Диво старого Тіроса", "Палаци Поділля"), про письменників-земляків: С. Руданського, М. Трубла-їні, М. Стельмаха. Лауреат обласної премії ім. М. Трублаїні, двічі Героя Соціалістичної Праці П. Желюка, С. Руданського.

Літ.: Письменники Вінниччини… – С. 113; Подолинний А. М. Рабенчук Во-лодимир Семенович // З-над Божої ріки… – С. 248; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 157.

РАБЕНЧУК Олег Петрович

(30.10.1972, м. Калинівка Вінницької області) – дослідник істо-рії України XX ст., краєзнавець. У 1998 р. закінчив історичний фа-культет Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського. В 1998 – 2002 рр. – аспірант Інституту історії України НАН України. Кандидатська дисертація "Робсельінспек-ція УСРР як інструмент політики партії більшовиків у сфері куль-тури (1920 – 1934 рр.)" (2004 р.). З 2004 р. – молодший науковий співробітник, науковий співробітник відділу історії України другої половини XX ст. Інституту історії України НАН України.

Тв.: Контроль діяльності ВУФКУ Робсельінспекцією УСРР (20-і рр. XX ст.) // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського. Серія: Історія. – Вип. 3. – Вінниця, 2001; Рабсельін-спекція як інструмент політики українізації (20 – 30-і рр. XX ст.) // Україна XX ст.: Культура, ідеологія, політика. – Вип. 5. – К., 2001; Робсельінспекція як засіб впливу на розвиток української культури в 20 – 30 рр. XX ст.: Сфера книговидання // Україна XX ст.: Культура, ідеологія, політика. – Вип. 6. – К., 2001; Робсельінспекція як засіб впливу на діяльність культосвітніх закладів на селі (20-ті – початок 30-х рр. XX ст.) // Український селянин. – Вип. 6. – Черкаси, 2002; Морально-психологічний стан та реакція населення України на голод 1946 – 1947 рр. // Україна XX ст.: Культура, ідеологія, політика. – Вип. 9. – К., 2005.

Літ.: Інститут історії України НАН України. 1936 – 2006… - К., 2006. – С. 628.

РАКОВСЬКИЙ Людвіг Едуардович

(03.04.1938) – історик, краєзнавець, кандидат історичних наук, доцент. Закінчив історичний факультет Ужгородського університе-тету. Викладав у Вінницькому педагогічному інституті. З 1981 р. працює на історичному факультеті Чернігівського педагогічного інституту. Досліджує проблеми соціально-економічного розвитку України й Поділля XIX – початку XX ст. на матеріалах цукрової промисловості. Учасник II – VIII Подільських, I – X Вінницьких іс-торико-краєзнавчих конференцій.

Тв.: Перші виступи робітників цукроварень Правобережної України в дореформений період (30 – 50-і рр. XIX ст.) // УІЖ. – 1976. - № 6. – С. 95 - 101 (у співавтор.); Розвиток цукрової промисловості Правобережної України в дореформений період (Методичні рекомендації). – Вінниця, 1977. – 15 с.; Житлові умови робітників цукрової промисловості Поділля у 80 – 90-х рр. XIX ст. // Проблеми етнографії Поділля: Тези доповідей. - Кам'янець-Подільсь-кий, 1986. – С. 94 – 96; Памятники промышленной архитектуры, производственной деятельности, революционной и боевой славы на территории сахарных заводов Винницкой области // Памятники

истории и культуры Винницкой области. Материалы к Своду памятников истории и культуры. – К., 1990. – Вып. 8. – С. 104 – 119.

Літ.: Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців... – С. 327.

РАКУШКА-РОМАНОВСЬКИЙ Роман Ониськович

(1622, с. Романівка, тепер: Бершадського району Вінницької області – 1703, м. Стародуб, тепер: у складі Брянської області, Росія) – історик, письменник. Народився, як гадають дослідники, в українській шляхетській сім'ї. Через кілька років родина переї-хала до Ніжина, де батько пристав до козацького стану. Синові він дав добру освіту. Р. Ракушка-Романовський брав участь у Визвольній війні українського народу під проводом Б. Хмель-ницького, у багатьох важливих подіях пізнішого часу. В 1658 – 1663 рр. був сотником, потім наказним полковником Ніжинського полку, а за гетьмана І. Брюховецького – генеральним підскарбієм у його уряді. В 1668 р. у зв'язку з конфліктом з новообраним гетьманом Д. Многогрішним перебрався до Брацлава, тоді пол-кового центру, жив тут до 1675 р., провадячи службу Божу у міській церкві. В 1670 р. їздив посланцем гетьмана П. Дорошенка і київського митрополита Й. Тукальського-Нелюбовича до цар-городського патріарха Мефтодія. Останні десятиліття (з 1676 р.) життя провів у старовинному українському місті Стародубі, де служив священиком у Миколаївській церкві. Йому приписують авторство видатної пам'ятки української історіографії і літе-ратури другої половини XVII ст. – "Літопису Самовидця". Най-більш переконливо обгрунтували цю думку М. Петровський і М. Грушевський. Вперше видано твір під згаданою назвою в 1846 р. Зміст його, а охоплює він події від 1648 до 1702 р., – різноманітний. У центрі "Літопису Самовидця" – постать Богдана Хмель-ницького, його державна і військова діяльність, боротьба за виз-волення України від іноземного гніту, розповідь про суспільно-політичне життя XVII ст. Автор включає в текст чимало народних оповідань, приказок, прислів'їв тощо. Свої записи він почав вес-ти з 1648 р. і вів впродовж усієї війни з Польщею. Не раніше, як 1672 р., перебуваючи у Брацлаві, міг упорядкувати їх, надавши їм форми історичного викладу. Козацький "Літопис Самовидця" по-сідає чільне місце в українській історико-мемуарній літературі XVII ст.

Літ.: Дзира Я. Вступ // Літопис Самовидця. – К., 1971; Хоменко Б. В. Ра-кушка-Романовський Роман Ониськович // З-над Божої ріки... – С. 249.

РЕЄНТ Олександр Петрович

(10.05.1949, с. Дяківці Літинського району Вінницької області) – історик, краєзнавець, доктор історичних наук (з 1994 р.), про-фесор (з 1998 р.), член-кореспондент НАН України (з 2000 р.), ака-демік Української академії історичних наук. Почесний член Цент-ру дослідження історії Поділля Інституту історії України НАН України при Кам'янець-Подільському національному університе-ті. У 1975 р. закінчив історико-педагогічний факультет Київського державного педагогічного інституту ім. О. М. Горького. З 1977 р. аспірант Інституту історії АН УРСР, з 1980 р. – його працівник: мо-лодший науковий співробітник відділу історії Жовтневої революції і громадянської війни, науковий співробітник (з 1982 р.), старший науковий співробітник (з 1984 р.). З 1994 р. – виконуючий обов'язки, а з 1996 р. – заступник директора тепер уже Інституту історії України НАН України. Одночасно заступник головного ре-дактора "Українського історичного журналу", завідувач відділу історії України XIX – початку XX ст. Інституту (з 1999 р.), голова Експертної ради ВАК України (у 1997 – 2000 рр.). У 80 – 90-х рр. викладав також історичні дисципліни у вузах Києва: державному педагогічному інституті ім. О. М. Горького, державному інституті театрального мистецтва ім. І. К. Карпенка-Карого, Вищій школі міліції МВС СРСР, Київському державному лінгвістичному уні-верситеті. Автор близько 600 наукових праць, в т. ч. 30 моногра-фій та навчальних посібників, ряду брошур. Брав участь у підго-товці до видання VI тому "Истории Украинской ССР" та "Истории классов и социальных слоев Украинской ССР" (1984 р.). Підготу-вав 17 статей до енциклопедичного довідника про громадянську війну в Україні (1984 р.). Співрозробник програми досліджень іс-торії митної справи в Україні (для Академії митної служби), типо-вої програми кандидатського іспиту із спеціальності 07.00.01 – історія України. Співавтор підручника з історії для учнів 9 і 10 класів загальноосвітньої школи. Один із провідних краєзнавців України, координаторів краєзнавчого руху в державі. У 80-х рр. був членом експертної комісії по пам'ятках республіканського

Товариства охорони пам'яток історії та культури. З 1996 р. заступник Голови Національної спілки краєзнавців України. Як член редколегії взяв участь у підготовці видань "ІІ з'їзд Всеукраїнської спілки краєзнавців: Матеріали і документи" (1997 р.), "Історичне краєзнавство і культура: Наукові доповіді та повідомлення VIII-ї Всеукраїнської конференції" (У 2-х ч., 1997 р.). Член редколегії науково-популярного журналу "Краєзнавство", а також науково-го видання "Наукові записки Вінницького державного педагогіч-ного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Історія". Очолює журі секції "Історичне краєзнавство" всеукраїнських кон-курсів-захистів науково-дослідницьких праць учнів – членів Ма-лої Академії наук України. Голова редакційної колегії "Книги Пам'-яті України" (з 2006 р.). За вагомий внесок у розвиток краєзнавства, збереження національної історико-культурної спадщини удостоєний почесного звання "Заслужений діяч науки і техніки України" (1997 р.). За значний особистий внесок у розроблення проблеми вітчизняної історії нагороджений Почесною грамотою Кабінету Міністрів України. Відмінник народної освіти України. Лауреат премії Президії НАН України ім. М. І. Костомарова, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки (2001 р.; за цикл праць "Україна крізь віки").

Тв.: Масове залучення робітників України до діяльності в робітничо-селянській інспекції у 1920 р. // Зб. У боротьбі за Жовтень. – К.: Наукова дум-ка, 1981. – С. 169 – 184; Рабочий класс на завершающем этапе гражданской войны (1920). – К., 1984 (монографія); Роль робітників у перших соціаліс-тичних перетвореннях на Поділлі (1918 – 1920 рр.) // Тези доповідей 6-ї Подільської історико-краєзнавчої конференції. – Кам'янець-Подільський, 1985. – С. 119, 120; Діяльність Кам'янець-Подільського робітничого клубу в 1919 р. // Тези доповідей 6-ї Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1988. – С. 54, 55; Преса Української держави. 1918 // Вісті. – 1998. - № 3. – С. 158, 159; Робітничий клас України. 1917 – 1920 рр.: Соціально-економічні зміни. – К., 1992. – 187 с. (монографія); Робітництво України і Цент-ральна Рада // Історичні зошити. – К., 1993. – 48 с.; Більшовизм і українська революція 1917 – 1920 рр.: Спроба визначення характеру і динаміки соці-альних процесів. – К., 1994. – 39 с.; З'їзд поневолених народів (8 – 15 вересня 1917 р.) // Історичні зошити. – К., 1994 (у співавтор.); Робітництво України в 1917 –

1920 рр.: Соціально-політичні та економічні зміни. – К., 1996 (монографія); Україна: на межі цивілізації (історико-політологічні розвідки). – К., 1995 (у співавтор.); Україна: проблеми самоорганізації (начерки новітньої доби). – К., 1996 (у співавтор.); Українська революція. – К., 1996 (моногра-фія); Українська революція і робітництво. Соціально-політичні та економічні зміни 1917 – 1920 рр. – К., Інститут історії України НАН України. – 1996. – 265 с.; Українська національна ідея і християнство. – К., 1997 (у співавтор.); Українське наукове товариство. 1907 – 1921. – К., 1998 (у співавтор.); Ук-раїнські визвольні змагання (поч. ХХ ст. – 1921 рік): Події на східних теренах національної території // У робітнях історичної науки. – К., 1999. – С. 7 – 272 (монографія); Проблеми історії України XIX – початку ХХ ст.: стан і перспек-тиви наукової розробки // Проблеми історії України XIX – початку ХХ сто-ліття: Збірник наукових праць. – К., 2000; Історія України: Навчальний посібник для IX класу. – К., 2000; 10-річчя незалежності України: проблеми розвитку суспільних наук // Поділля у контексті української історії: Мате-ріали Всеукраїнської наукової конференції. – Вінниця, 2001; Історія України: Навчальний посібник. – К., 2002 (чл. автор. колективу); Нариси історії про-фесійних спілок України. – К., 2002 (керівник автор. колективу); Україна в імперську добу (XIX – початок ХХ ст.). – К., 2003; Українське питання в період першої і другої світових воєн: спроба порівняльного аналізу // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 9. – Вінниця, 2005. – С. 156 – 162; Україна соборна. Наукові розвідки і рецензії. – К.: "Генеза", 2006. – 156 с.; Соборність України як наукова проблема і виклик часу // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. Х. – 2006. – С. 185 – 188.

Літ.: Вчені інституту історії України: Біобібліогр. довід. / Серія "Українсь-кі історики". – Вип. 1. – К., 1998; Українські історики ХХ ст.: Біобібліогр. довід. / Серія "Українські історики". – Вип. 2: У 2 ч. – Ч. 1. – К., Львів, 2003; Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців… – С. 328; Гальчак С. Д. Реєнт Олександр Петрович // Краєзнавці України: сучасні дослідники рідного краю... – С. 186, 187; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 157 – 159; Гальчак С. Д. Краєзнавство Східного Поділля... – С. 106 – 108; Член-корес-пондент НАН України Олександр Петрович Реєнт: Біобібліогр. покажчик. – К., 2006; Лисенко О. Є. Життєвий і творчий шлях Олександра Петровича Реєнта // Історія України. – 2006. - № 17 (465); Інститут історії України НАН України. 1936 –

2006… - К., 2006. – С. 628, 629; Романцов В. Ювілей виз-начного вченого // Схід [інформ.-аналітич. журн.]. – 2009. - № 2. – С. 118, 119.

РЕКРУТ Валерій Пилипович

(07.01.1948, м. Баку Азербайджанської РСР) – кооператор, педагог, краєзнавець. Трудову діяльність розпочав у 1971 р. слюсарем промкомбінату Гайсинської райспоживспілки. Обіймав по-сади механіка, головного інженера, директора цього ж підпри-ємств, а також директора міжрайонної заготівельно-збутової ба-зи, голови правління Гайсинської райспоживспілки. З 1998 р. – заступник голови правління Вінницької облспоживспілки. В 2000 р. обраний головою обласного комітету працівників споживчої кооперації. Викладач Вінницького кооперативного інституту. Кан-дидат історичних наук (2009 р.). Член правління Вінницької об-ласної організації Національної спілки краєзнавців України. До-сліджує кооперативний рух на Поділлі, творчий здобуток його ді-ячів та подвижників. Почесний краєзнавець України.

Тв.: Споживча кооперація Вінниччини: через століття до майбутнього // Вісті... Діловий випуск (м. Київ). – № 9. – 2004. – 27 лютого. – С. 1 – 24; – № 10. – 2004. – 5 березня. – С. 3 – 24; – № 11. – 2004. – 12 березня. – С. 7 – 24; Дмитро Маркович: "...Житиму на користь милої, безцінної України" // Вісті... Діловий випуск. - № 39. – 2004. – 24 вересня. – С. 1 – 24; Йоахим Волошинов-ський у становленні українського кооперативного руху (1897 – 1939 рр.). – Вінниця, 2005. – 456 с. (у співавтор. з В. В. Подоляном); Будівничі кооперації Вінниччини: Іполит Зборовський // Кооператор Поділля. – 2006. – 27 червня; Будівничі кооперації Вінниччини: Дмитро Маркович // Там само; До історії зародження кооперативного руху на Могилів-Подільщині // Друга Могилів-Подільська краєзнавча конференція. – Могилів-Подільський; Кам'янець-По-дільський: Оіюм, 2006. – С. 118 – 135; Громадська діяльність кооператора та літератора Дмитра Марковича у Вінниці в 1914 – 1917 рр. // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. XI: За матеріалами II Міжна-родної наукової конференції "Національна інтелігенція в історії та культурі України у XIX – XXI століттях". – Вінниця, 2006. – С. 324 – 331; "З людьми і для людей..." (Дмитро Маркович в українському національно-визвольному ру-сі: кінець XIX

– початок XX ст.). – Вінниця: ПП Балюк, 2006. – 408 с.; Славний літопис гайсинських кооператорів (до 110-ї річниці створення першого на Вінниччині Гайсинського споживчого товариства // Кооператор Поділля. – 2007. – 3 липня; Споживча кооперація Вінниччини в умовах тоталітарного більшовицького режиму кінця 20-х – початку 30-х років XX ст. // Вісті... Діловий випуск. – 2007. – 29 червня. С. 1 – 24 (у співавтор. з В. В. Подоляном); Діяльність Д. Марковича в добу Директорії УНР (кінець 1918 – 1920 рр.) // Матеріали XII Подільської історико-краєзнавчої конференції. – Кам'янець-По-дільський: Оіюм, 2007. – Т. 1. – С. 432 – 440; Вінницький етап державотворчої діяльності Дмитра Марковича (1918 – 1919 рр.) // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. XII. – Вінниця, 2007. – С. 221 – 224; Особливості кадрової політики більшовиків та підготовка спеціалістів масових професій для споживчої кооперації Вінниччини у 1928 – 1933 рр. // Вінниччина: минуле та сьогодення. Краєзнавчі дослідження. – Вінниця, 2007. – С. 265 – 273 (у співавтор. з В. В. Подоляном); Особливості діяльності споживчої коо-перації Вінниччини в умовах Голодомору 30-х років XX століття. – Вінниця: ПП Балюк, 2008. – 408 с. (у співавтор. з В. В. Подоляном); Кооперативна та державницька діяльність П. П. Відибіди на Поділлі в добу Української революції (1917 – 1920 рр.) // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету: Історичні науки. – Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2008. – Т. 18: На пошану професора В. С. Степанкова. - С. 342 – 354; Від Стрільчинець до Нью-Йорка: життєві інститути й духовне сходження владики Палладія // Ре-лігійне життя Поділля: минуле і сучасне... – Вінниця, 2008. – С. 217 – 225; Бу-дівничий кооперації Поділля Іполит Зборовський // Подільська старовина. – Вип. IV. – Вінниця, 2008. – С. 277 – 296; "Світової зірниці" немеркнуче світло // Пульсуючі джерела. – 2008. – 12 листопада..

Літ.: Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 159, 160.

РЕКРУТ Яків Миколайович

(17.01.1921, с. Кривошиї Хмільницького району Вінницької об-ласті) – журналіст, краєзнавець. У 1938 р. закінчив робітфак Він-ницького педагогічного інституту. Того ж року поступив на мов-но-літературний факультет згадуваного вузу. Під час Великої Віт-чизняної війни був зв'язковим партизанського загону, а згодом з'єднання ім. В. І. Леніна. Із звільненням

Хмільницького району від нацистських окупантів призваний у Червону армію. Воював на фронті. Війну закінчив у м. Оломуц (Чехословаччина). В 1945 р. повернувся на батьківщину. Закінчив Харківські річні курси журналістів. 13 років працював у редакції республіканської газе-ти "Молодь України". З 1959 р. – власний кореспондент "Робітни-чої газети" у Вінницькій області. Заслужений журналіст України. Автор численних публікацій на краєзнавчу тематику, в тому чи-слі підготовленої до друку збірки краєзнавчих нарисів "Родим-ка".

Тв.: Золоті руки. – К.: Молодь, 1955. – 76 с. (у співавторстві з М. Білку-ном); З атестатом зрілості. – К.: Молодь, 1957. – 73 с.; Пасічниця // Ранок: Альманах. – К.: Молодь, 1959. – С. 135 – 139; Лист // Там само. – С. 145 – 150; Невигадані історії. – Вінниця: Тезис, 2001. – 30 с.;Таємниця панського маєтку // Сільські вісті Вінниччини. – 2001. – 21 квітня.

Літ.: Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 160.

РЕЧМЕДІН Анатолій Петрович

(28.04.1939, с. Плисків, тепер: Погребищенського району Вінницької області) – літературознавець, журналіст, краєзнавець. У 1961 р. закінчив факультет журналістики Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка. Працював на різних посадах у редакціях районних газет "Верховина" (смт Вижниця Черні-вецької області), "Прапор перемоги" (м. Калинівка Вінницької об-ласті), Вінницькій міжрайонній газеті "Колос", редактором Гли-боцької райгазети "Будівник комунізму" (Чернівеччина). Значну частину життя присвятив партійній роботі (на посаді інструктора Чернівецького обкому Компартії України, відповідальних поса-дах в апараті ЦК КПРС). Під час роботи на Буковині захопився краєзнавством. У 1970-х рр. видав друком книги "Ім'ям Ольги Ко-билянської" (путівник по Чернівецькому літературно-меморі-альному музею О. Кобилянської), "Сторожинець" (путівник; від-друкований українською, російською і румунською мовами). В останні роки видав нові книги краєзнавчої тематики – про рідний край, відомих земляків, котрі жили і творили на Вінниччині. Меш-кає у м. Москві.

Тв.: Ім'ям Ольги Кобилянської: Путівник. – Львів: Карпати, 1972; Сто-рожинець: Путівник. – Львів: Карпати, 1977; Сівач краси і добра: родовід, життя і творчість письменника Валентина Речмедіна. – Вінниця: Книга-Вега, 2004. – 168 с.; "Чарівний лірик із Борзни". Життя і творчість поета Анатоля Олійника. – Вінниця: Книга-Вега, 2005. – 168 с.; Выстраданное. Дорогое. Незабываемое. – Вінниця: Книга-Вега, 2004. – 168 с.; "Хай святить-ся ім'я твоє". Героїчне життя і смерть підпільниці Марини Ващенко. – Він-ниця: Книга-Вега, 2006. – 112 с. (у співавтор. з Л. Д. Пипою); Братья Заянчковские: судьбы и книги: Художественно-документальные биографии. Статьи о литературе и поэзии. – Винница, 2008. – 128 с.

РЕЧМЕДІН Валентин Остапович

(12.02.1916, с. Андрушівка Погребищенського району Вінниць-кої області – 07.07.1986, м. Київ) – журналіст, письменник, краєзнавець. Після навчання в Харківському інституті журналістики у 1934 р. оселився у Вінниці, де упродовж кількох років працював у редакції обласної газети "Молодий більшовик". У 1937 – 1940 рр. – працівник редакції республіканської газети "Комсомолець України". Перед війною деякий час працював у Львові. Добро-вольцем пішов на фронт. Потрапив в оточення, однак, уникнув-ши полону, добрався до рідного села. Тут включився в антифа-шистську діяльність підпільної групи, на основі якої сформу-вався партизанський загін (цей загін згодом влився в Другу пар-тизанську бригаду ім. Сталіна, яка діяла в південно-східних рай-онах Вінниччини). Редактор газети "Партизанская правда". Муж-ність подільських партизанів, зокрема земляків із Андрушівки та сусіднього села Паріївки, описав у романі "Коли закипала кров". У післявоєнний час – на журналістській та творчій роботі. Цікавим краєзнавчим дослідженням є документальна повість "Дівчина в терновому вінку" – про уродженку Погребища, рідну сестру Н. А. Присяжнюк Мотрю Присяжнюк, яку за участь у боротьбі проти російського самодержавства у 1908 р. було засуджено до страти.

Тв.: Коли закипала кров: Роман. – К, 1958; Дівчина в терновому вінку: Документальна повість. – К., 1967.

Літ.: Подільський Е. Життєвість художнього образу // Вінницька правда. – 1976. – 3 вересня; Хоменко Б. В. Речмедін

Валентин Остапович // З-над Божої ріки… – С. 251, 252; Гальчак С. Д. Скарби Андрушівки // Земля над Россю: Краєзнавчі нариси. – С. 32 – 39; Речмедін А. П. Сівач краси і добра: родовід, життя і творчість письменника Валентина Речмедіна. – Вінниця: Книга-Вега, 2004. – 168 с.; А письменники залишаються на землі... // Вижницькі обрії (Чернівецька область). – 2005. – Лютий; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 160, 161; Подільський Е. П. Сівач краси і добра / Колос (м. Погребище). – 2005. – 16 лютого.

РИБАК Іван Васильович

(01.01.1951, с. Зіньків Віньковецького району Хмельницької області) – український історик, краєзнавець Поділля, кандидат історичних наук, професор. У 1972 р. закінчив історичний факультет Кам'янець-Подільського педагогічного інституту. З 1980 р. працює на історичному факультеті цього ж інституту (нині: національному університеті ім. І. Огієнка). Завідувач кафедри історії народів Росії та спеціальних історичних дисциплін. Завідувач науково-методичного сектору Центру дослідження історії Поділля Інституту історії України НАН України при Кам'янець-Подільському національному університеті. Член-кореспондент УІАН. Спеціалізується по дослідженню історії селянства України XX ст., історичного краєзнавства, етнології Поділля, з методики краєзнавства в системі освіти України, в т. ч. Східного Поділля.

Тв.: Літописи церковних парафій Подільської губернії як джерело з істо-рії краю // Краєзнавство: Науковий журнал ВСК. – К., 2005. - № 1 – 4. – С. 130 – 132; Селянське населення Поділля у 20-і роки: спроба демографічного ана-лізу // Матеріали XI Подільської історико-краєзнавчої конференції. – Кам'я-нець-Подільський: Оіюм, 2004. – С. 303 – 309; Детермінанта голодомору на Поділлі і Південно-Східній Волині // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". – Львів, 2004. – Вип. 493. – С. 165 – 170; Робоча худоба, будівлі у селянському індивідуальному господарстві Поділля у 20-і рр. // Наукові праці Кам'янець-Подільського державного університету: Історичні науки. – Кам'янець-Подільський: Оіюм. – Т. 12. – С. 261 – 268; Українська вла-да і розвиток початкової і середньої освіти на Поділлі в 1917 – 1919 рр. // Ос-віта, наука і культура на Поділлі: Збірник наукових праць. – Кам'янець-По-дільський: Оіюм, 2004. – Т. 4. – С. 41 – 48; Антибільшовицький повстанський рух під проводом Якова

Гальчевського: географія і хроніка // Історичне краєзнавство в системі освіти України: здобутки, проблеми, перспективи: Зб. наук. праць. – Кам'янець-Подільський: Абетка-НОВА, 2002. – С. 230 – 235 (у співавтор. з Д. П. Красносілецьким); Типологія антиколгоспних виступів на Поділлі і Південно-Східній Волині у 1932 р // Наукові праці Кам'янець-Поділь-ського державного педагогічного університету: Історичні науки. – Кам'я-нець-Подільський: Оіюм, 2003. – Т. 11. – С. 232 – 239; Церковне життя в ок-рузі Волинь-Поділля в період німецько-фашистської окупації // Історія міст і сіл Великої Волині: Науковий збірник "Велика Волинь". Праці Житомирського науково-краєзнавчого товариства дослідників Волині. – Т. 25. – Житомир, 2002. – Ч. 11. – С. 286 – 289 (у співавтор. з Т. А. Ткачуком); Індивідуальне се-лянське господарство Поділля у добу непу. – Кам'янець-Подільський: ПП Си-син О. В., 2008. – 244 с.

Літ.: Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців... – С. 328, 329.

РОГОВИЙ Олександр Іванович

(01.11.1958, с. Луків Турійського району Волинської області) – історик, педагог, краєзнавець, архівіст, член правління Всеукраїнської національної спілки краєзнавців (у 2003 – 2008 рр.), член колегії Українського геральдичного товариства та Вінниць-кої обласної геральдичної комісії, голова міжрайонного краєзнав-чого центру "Соб", член правління Вінницької обласної організа-ції Національної спілки краєзнавців України. У 1980 р. закінчив історичний факультет Вінницького державного педагогічного ін-ституту. Працював учителем, директором школи, лектором-між-народником РК КПУ. Відмінник освіти України. З 1996 р. – началь-ник архівного відділу Липовецької райдержадміністрації. Актив-ний краєзнавець. Делегат III та IV з'їздів Національної спілки краєзнавців. Автор-розробник гербів адміністративних центрів тери-торіальних громад Липовецького району. Ініціатор проведення І-го обласного свята рідного краю (с. Стара Прилука, 1993 р.), між-народної акції пам'яті і примирення (на основі дослідження істо-рії словацького монументу під Липовцем; 1996 р.), обласного конкурсу "Повернути назву річці". Автор статей до Географічної Енциклопедії України та Енциклопедії Сучасної України, ряду книг, наукових розвідок

про подільський слід у родослівній відо-мого російського письменника Ф. М. Достоєвського, понад 500 журнально-газетних публікацій з історії Поділля, а також істо-рико-краєзнавчої карти "Вінниччина козацька" (2009 р.) Широко практикує малі форми публікації (видання буклетів). Учасник між-народних, регіональних наукових, науково-краєзнавчих конфе-ренцій.

Тв.: Ще як були ми козаками: Оповіді з історії Старої Прилуки // Відлуння давнини – Стара Прилука: Документи. Свідчення. Сучасність / Сер.: Істо-ричні центри Поділля. – Вінниця, 1993. – С. 8 – 45; Липовеччина на карті // Нове життя. – 1993. – 6 березня; Соб у вогні. – Вінниця: БІКОМ, 1994. – 72 с.; Шевченко в Липовці // Липовецькі вісті. – 2001. – 7 березня; Зозів: Енцикло-педія села. – Липовець (Вінницька область): ВАТ "Поліграфіст", 2002. – 112 с. (автор-упорядник); Шлях до світла: Історія освіти та профспілкового руху Липовеччини. – Липовець: ВАТ "Поліграфіст", 2002. – 108 с. (у співавтор.); Де ти, брате?: Про одну з родинних таємниць Василя Земляка // Політичні репресії на Поділлі в ХХ столітті: Матеріали міжнародної науково-прак-тичної конференції. – Вінниця: Велес, 2002. – С. 166 – 171; Легенда про Достоєвського // Сільські вісті Вінниччини. – 2003. – 16 серпня; Липовець: До 450-річчя селища: Буклет. – Липовець: ВАТ "Поліграфіст", 1995. – 8 с.; За колесом історії: Буклет. – Липовець: ВАТ "Поліграфіст", 1998. – 10 с.; Липо-вецький собор: силует на тлі епох: Буклет. – Липовець, 1999. – 11 с.; Край над Собом і Десною: Буклет. – Липовець, 1999. – 11 с.; Козацький військ-комат: Буклет. – Липовець: ВАТ "Поліграфіст", 1999. – 10 с.; Перлина України – Липовець: Буклет. – Липовець: ВАТ "Поліграфіст", 2000. – 10 с.; Зем-ля Василя Земляка. – Липовець, 2002. – 11 с.; Нова Прилука – батьківщина нобелівського лауреата. – Липовець: ВАТ "Поліграфіст", 2003. – 12 с.; Ново-виявлені актові книги реєстрації смертей за 1932 – 1933 роки як джерело до вивчення голодомору на Вінниччині // Голодомор як засіб політичного терору: Матеріали науково-практичних конференцій. – Вінниця: Книга-Вега, 2004. – С. 128 – 136; Кто вы – Андрей Достоевский (к прояснению биографии деда писателя) // Достоевский и мировая культура / Альманах № 20. – Санкт-Петербург – Москва: Серебряный век, 2004. – С. 277 – 294 (в соавтор. с Н. Богдановым); Церкві – 150 // Подолія. – 2005. – 23 грудня; Липовецький район. Історія та сучасність. – Липовець, 2005. – 24 с.; Родословие Достоевских: в поисках утраченных

звеньев // Генеалогический журнал. – Вып. 23. – Санкт-Петербург, 2005. – С. 30 – 47 (в соавторстве с Н. Богдановым); Тарасові шляхи Вінниччини // Хочу все знати. – 2005. – 24 вересня; Bytka pri Lipovci: 22.07.1941 (Липовецька битва): До 65-річчя битви і 10-річчя Акції прими-рення. – Липовець: ВАТ "Поліграфіст", 2006. – 11 с.; Мандрівка на Поділля: 160 років тому нашим краєм проїжджав Кобзар // Хочу все знати. – 2006. – 21 жовтня; 4 листопада; Наш перший герб: Стара Прилука Липовецького рай-ону // Пульсуючі джерела (м. Вінниця). – 2008. – 12 квітня; Хто ви, полковнику Мессарош? // Пульсуючі джерела. – 2008. – 12 травня; Єдиний на Вінниччині // Пульсуючі джерела. – 2008. – 24 липня; Брицьке: герб із голодомору // Пуль-суючі джерела. – 2008. – 21 серпня; Край любителів книги: 110 років тому за-тверджено перший на Вінниччині Статут Липовецької бібліотеки // Пульсу-ючі джерела. – 2008. – 24 вересня; Добра гудимка: До 100-річчя Зозівського аграрного ліцею // Пульсуючі джерела. – 2008. – 13 жовтня; Родословие Достоевских: В поисках утерянных звеньев. – М.: Акрополь, 2008. – 160 с. (у співавтор. з М. Богдановим).

Літ.: Всі ми вийшли з минулого (О. Роговий – ініціатор обласного свята рідного краю) // Подолія. – 1992. – 10 червня; Майданюк М. Кращі на Україні [Про Липовецький клуб знавців рідного краю, переможця краєзнавчого конкур-су] // Нове життя (м. Липовець). – 1994. 12 січня; Кавун М. На все вистачає Рогового // Вінниччина. – 1996. – 25 вересня; Волошенюк І. Народний історик Олександр Роговий. – Вінниччина. – 2004. – 1 жовтня; Волгин И. Л. (Москва). Заметки на полях статьи Н. Н. Богданова и А. И. Рогового // Достоевский и мировая культура / Альманах № 20. – Санкт-Петербург – Москва: Сереб-ряный век, 2004. – С. 295 – 299; Мадей С. Сенсація для Москви із Липівця (наш земляк О. Роговий поглибив генеалогію М. Ф. Достоєвського). – RIA-Липовець. – 2006. – 10 травня; Скрипник В. "Ти не знаєш, яка про тебе в Москві слава!.." // Голос України. – 2006. – 4 листопада; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 161, 162.; Кавун М. Липовецький патріотизм Рогового // Вінниччина. – 2008. – 31 жовтня. – С. 10.

РОЙЧЕНКО Григорій Іванович

(09.02.1920, с. Хотень Хотеньського району Сумської області – 1996, м. Вінниця) – фізикогеограф, краєзнавець, доктор сільськогосподарських наук (з 1960 р.), професор (з 1968 р.). Учасник Другої світової війни. У 1947 р. закінчив Московський універ-

ситет. У 1970 – 1974 рр. працював у Кам'янець-Подільському сільськогосподарському інституті. В 1976 – 1987 рр. завідував кафедрою географії Вінницького державного педагогічного інституту, з 1990 р. пенсіонер. Досліджував фізичну географію, грунти, проблеми екології Поділля.

Тв.: Почвенно-географическая характеристика Подолии // Резервы уве-личения производства и повышения качества продукции растениеводства в условиях Подолии: Межвед. сборник. – Кишинев, 1973. – С. 5 – 8 (у співав-тор.); Основні періоди освоєння природних ресурсів Поділля // Проблеми істо-ричної географії Поділля: Тези доповідей обласної наукової конференції. – Кам'янець-Подільський, 1982. – С. 29, 30 (у співавтор.); Лісові насадження та навколишнє середовище // Проблеми екології Поділля: Тези доповідей. – Кам'-янець-Подільський, 1989. – С. 78, 79.

Літ.: Вчені Хмельниччини: Бібліографічний покажчик. – Хмельницький, 1988. – С. 104, 105; Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців… – С. 331; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 162.

РОЛЛЕ Йосип Йосипович (Антоній-Йосип)

(1830, хутір Гендріхівка, тепер селище Роля Шаргородського району Вінницької області – 21.01.1894, м. Кам'янець-Подільський) – польський письменник, історик, краєзнавець, лікар, почес-ний член Польської АН (з 1863 р.), член Подільського єпархі-ального історико-статистичного комітету (з 1866 р.), лікарських товариств Києва, Вільнюса, Варшави, Парижа. Гімназичну освіту здобував у Немирові, Вінниці, Білій Церкві і Києві. У 1855 р. закінчив медичний факультет Київського університету. Деякий час працював лікарем у с. Яришеві біля Могилева-Подільського на Вінниччині. З 1856 р. стажувався в університетських клініках Франції та Німеччини, захистив докторську дисертацію на тему "Психічні захворювання". З 1861 р. постійно проживав у Кам'я-нець-Подільському, працював у губернській лікарні, заснував безплатну лікарню для бідних, утворив перше на Правобережній Україні Подільське товариство лікарів (1859 – 1865 рр.), яке під його редакцією видало у Варшаві 5 випусків "Матеріалів до то-пографії і лікарської статистики Поділля" (польська мова). Ще в студентські роки зацікавився історією Поділля. Їй присвятив 30

років свого життя. Автор серіалу у 80 книгах і нарисах "Історичні оповідання", що вийшли з друку польською мовою у Львові в 1875 – 1893 рр. і частково опубліковані на сторінках журналу "Ки-евская старина" ("Кармелюк", "Фатальна красуня", "На шпаково-му шляху" та інші). Українською мовою ці твори з'явилися лише в 1990 р. Найбільш грунтовною працею є тритомник "Записки подільські на кордонах молдавських" (Т. I – III, Варшава, 1880 р.). У третьому томі, зокрема, йдеться про ряд населених пунктів Поділля: Бар, Могилів-Подільський, Шаргород та ін. Важливе значення мають історичні праці Й. Й. Ролле "Побожжя в XVII і XVIII ст. (До історії польського землеволодіння в Брацлавщині" (1890 р.), "Запровадження медицини і хвороби епідемічні в дав-ньому Подільському воєводстві на початку XV ст." (1872 р.). Ак-тивно співпрацював з краєзнавцями Поділля Ю. Сіцінським, М. Яворовським, був одним із засновників Кам'янець-Подільського Давньосховища (історичного музею).

Тв.: Статистическое описание Подольской губернии 1865 г. – Каменец-Подольский, 1866. – 72 с.; Рассказ из быта Подолии начала XVIII в. (Перевод с польского Е. Сицинского) // Киевская старина. – 1890. – Т. 30 . – С. 476; 51-й год существования Каменец-Подольской мужской гимназии. – Каменец-По-дольский, 1885; Материалы для медико-топографического и гигиенического описания Подольской губернии. – Каменец-Подольский, 1865; Князь Сармат-ський: Оповідання історичні. – Львів, 1876; Фатальна красуня: Оповідання з минулого Поділля / Перекл. П. Гордійчука. – Вінниця: Облуправління по пресі, 1990. – 56 с.

Літ.: Иосиф Иосифович Ролле [Некролог] // Киевская старина. – 1894. – Февраль; Яворовский Н. И. Воспоминания об Иосифе Иосифовиче Ролле // Труды Подольского церковного историко-археологического общества. – Ка-менец-Подольский, 1904. – Вып. X. – С. 506 – 517; Мазурик Е. В. Социально-гигиеническая деятельность Иосифа Ролле // Советское здравохранение. – 1973. – № 1. – С. 78 – 81; Історія Поділля в працях Ролле // Тези доповідей 7-ї Подільської історико-краєзнавчої конференції. – Кам'янець-Подільський, 1987. – С. 15, 16; Шульга І. Передмова // Антоній Йосип Ролле. Фатальна красуня. – Вінниця, 1990. – С. 3 – 8; Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців… – С. 331 – 333; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 163, 164; Прокопчук В. С. Краєзнавство на Поділлі: історія і сучасність. – К.: Рід-ний

край, 1995. – С. 30 – 34; Нагребецький А. Н. Загадковий "лікар Антоній – 1" // Пульсуючі джерела. – 2009. – 24 січня.

РОМАНЮК Іван Миронович

(20.01.1962, с. Микулинці Літинського району Вінницької області) – історик, краєзнавець, доктор історичних наук (з 2006 р.). У 1985 р. закінчив історичний факультет Вінницького державного педагогічного інституту. Вчителював, був директором школи у рідному селі, навчався в аспірантурі при Київському державному педагогічному університеті ім. М. Драгоманова. В 1998 – 2000 рр. – докторант цього вузу. З 1992 р. працює на кафедрі історії Ук-раїни Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського, з 2006 р. – завідувач згадуваної кафедри. Про-фесор (з 2006 р.). Доктор історичних наук. Досліджує соціально-економічну історію українського, в т. ч. подільського, села 20 – 60-х років XX ст. Учасник міжнародних, Всеукраїнських наукових, науково-практичних, регіональних історико-краєзнавчих конфе-ренцій. Автор більше 150 праць, в т. ч. 2 монографій.

Тв.: Трагічні події 1946 – 1947 рр. на Вінниччині // Голод 1946 – 1947 рр. в Україні: причини і наслідки: Матеріали міжнародної наукової конференції. – К.; Нью-Йорк, 1997; Репресивні дії тоталітарної держави на Вінниччині (30-і – поч. 40-х рр.) // Тоталітарна держава і політичні репресії в Україні у 20 – 80-х рр. XX ст.: Матеріали міжнародної наукової конференції. – К., 1998; Сільське господарство Вінниччини в перші повоєнні роки // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 1. – Вінниця, 1999. – С. 130 - 132; Ста-новище сільського Подільського економічного району на початку 60-х років // Україна: минуле, сьогодення, майбутнє. – К., 1999. – С. 274 – 277; М. С. Хру-щов і система планування сільського господарства України на початку 1950-х років // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. II. – Він-ниця, 2000. – С. 182 – 185; Проблеми кадрового забезпечення сільського господарства Вінниччини в кінці 50-х рр. XX ст. // Матеріали 10-ї Подільської історико-краєзнавчої конференції. – Кам'янець-Подільський, 2000; Реорганіза-ція

державного апарату управління сільським господарством України в кінці 1950-х – на початку 60-х років XX ст. // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. III. – Вінниця, 2001. – С. 131 – 133; Селянство і радян-ська паспортна система // Вісник Української академії історичних наук. – К., 2001. – № 1; Тридцятитисячники в Україні: новий погляд на проблему // Істо-рія в школі. – К., 2001. – № 6; Перебудова системи управління сільського го-сподарства України (1959 р.) // Історія України: Маловідомі імена, події, фак-ти. – Вип. 16. – К.; Донецьк, 2001; Мовна політика в школах України в кінці 50-х – першій половині 60-х рр. XX ст. // Історичне краєзнавство в системі ос-віти України: здобутки, проблеми, перспективи: Науковий збірник. – Кам'я-нець-Подільський: Абетка-НОВА, 2002. – С. 87 – 91 (у співавтор.); Цінова по-літика держави щодо колгоспів у 50-і рр. XX ст. // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 5. – Вінниця, 2003. – С. 140 – 143; Наслідки проведення в Україні реорганізації машинно-тракторних станцій у 1958 р. // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 6. – Вінниця, 2003. – С. 80 – 86; Зміна системи державних закупівель сільськогосподарської продукції в Україні в 1950-і – першій половині 60-х рр. XX ст. // Наукові запис-ки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 9. – Вінниця, 2005. – С. 202 – 205; Розвиток сільськогосподарської кооперації на Поділлі в 20-і роки XX століття // Студії Кам'янець-Подільського Центру дослідженя історії Поділ-ля. – Т. 1: Десятиріччю Центру дослідження Поділля присвячується. – Кам'я-нець-Подільський: Оіюм, 2005. – С. 382 – 390 (у співавтор. з П. С. Григорчу-ком); Українське село в 50-і – першій половині 60-х рр. XX століття. – Він-ниця: Книга-Вега, 2005. – 256 с.; Загальноосвітні школи Могилів-Подільсько-го району у 1944 – на початку 1950-х років // Друга Могилів-Подільська крає-знавча конференція. – Могилів-Подільський; Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2006. – С. 260 – 266 (у співавтор. з Л. М. Романець); Профспілки Вінниччини в роки голодомору 1932 – 1933 рр. // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. XII. – Вінниця, 2007. – С. 174 – 177 (у співавтор. з О. С. Барнасюком); Ідеологічний тиск на вчительство Вінниччини в повоєнні роки // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. XII. – Вінниця, 2007. – С. 224 – 227 (у співавтор. з Л. М. Романець, Ю. А. Зіньком); Історія Микулинецького (Рожанського) монастиря в XIV – початку XIX ст. // Віннич-чина: минуле та сьогодення. Краєзнавчі дослідження. – Вінниця, 2007. – С. 170 – 173 (у співавтор. з Б. І. Романюком);

Вінниця: Історичний нарис. – Він-ниця: Книга-Вега, 2007. – 304 с. (чл. авторського колективу); Поділля і поділ-лєзнавство як історико-географічний фактор у творчості М. Грушевського // Бар, Барська земля – крізь призму століть... – Бар, 2008. – С. 224 – 229 (у співавтор. з Ю. А. Зіньком).

Літ.: Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 164, 165.

РУДАНСЬКИЙ Степан Васильович

(06.01.1834, с. Хомутинці, тепер Калинівського району Вінницької області – 03.05.1873, м. Ялта) – поет, етнограф, фольклорист, лікар. Після закінчення Шаргородської духовної бурси на Вінниччині навчався в 1849 – 1855 рр. у Кам'янець-Подільській духовній семінарії, де утворив спільно з А. Свидницьким, К. Шей-ковським та ін. гурток по вивченню народного побуту і фолькло-ру Поділля. У 1861 р. закінчив Петербузьку медико-хірургічну ака-демію. На основі подільського народного епосу створив у 1851 – 1854 рр. балади "Вечорниці", "Упир", "Розбійник". Упорядкував двотомний рукописний збірник "Народные малороссийские пес-ни, собранные в Подольской губернии С. В. Р." (1852 р.), збірку "Копа пісень" (1861 р.), здійснив етнографічний опис "Подольське весілля" (1862). Записав також чимало легенд, частина яких увійшла до збірника М. Драгоманова "Малороссийские народные предания и рассказы" (1876 р.), а зібрані в Хомутинцях 298 при-слів'їв та приказок опублікував М. Номис у книзі "Українські при-слів'я, приказки і таке інше" (1864 р.).

Тв.: Народные малороссийские песни, собранные в Подольской губернии С.В.Р. – Каменец-Подольский, 1852. – Т. 1 – 2; Подольськіє весілля. – Ялта, 1861. – 61 с.; Твори. В 3-х т. – К.: Наукова думка, 1972 – 1973. – Т. 1 – 3; Спі-вомовки. – К.: Наукова думка, 1985. – 638 с.; Народні пісні Степана Рудан-ського (Упорядн. Н. С. Шумала). – К.: Музична Україна, 1972. – 291 с.

Літ.: Якимович С. Причинки до біографії Степана Руданського // Наш шлях. – 1920. – 25 червня; Пільгук І. І. Степан Руданський: Нарис життя і творчості. – К., 1956. – 116 с.; Хмелінський М. М. Видатний український поет, етнограф С. В. Руданський // Тези доповідей Подільської історико-краєзнавчої конференції. – Хмельницький, 1965. – С. 100; Цеков Ю. І. Степан Руданський: Нарис життя і творчості. – К.: Дніпро, 1983. – 176 с.; Шумада Н.

С. Фольклор Поділля у записах С. Руданського // Матеріали 3-ї Подільської історико-краєзнавчої конференції. – Львів, 1970. – С. 169 – 173; Чопик Я. М. Фольклорна основа поезії С. Руданського // Проблеми етнографії Поділля: Тези доповідей. – Кам'янець-Подільський, 1986. – С. 177 – 178; Хоменко Б. В. Руданський Степан Васильович // З-над Божої ріки… – С. 256 – 258; Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців… – С. 333; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини… - С. 165, 166; Гальчак С. Д. Краєзнавство Східного Поділля…– С. 21, 22; Прокопчук В. С. Краєзнавство на Поділлі: історія і су-часність… – С. 56.

РУДЕНКО Марія Оксентіївна

(14.02.1915, с. Слобода-Яришівська, тепер Могилів-Подільського району Вінницької області – 14.05.2003, с. Слобода-Яришівська) – краєзнавець, етнограф, фольклорист, педагог, майстриня декоративно-ужиткового мистецтва, Заслужений працівник куль-тури України (1970 р.). В 30-х рр. закінчила Тульчинську педа-гогічну школу, у 1948 р. – Вінницький педагогічний інститут. Пра-цювала учителькою в школі. З 1950-х років активно займалась фольклорно-етнографічним вивченням краю. З 1962 р. керівник самодіяльного ансамблю "Горлиця", удостоєного звання народ-ного. Здійснила запис весілля (1963 р.; публ. "Весілля в селі Слобода-Яришівська" у кн. "Весілля". – У 2-х кн. – К., 1970. – Т. 2). Зібрала кілька тисяч пісень, понад тисячу прислів'їв, приказок і загадок, багато казок, легенд, переказів, творів інших жанрів, частина яких опублікована в збірниках "Народні оповідання" (1983 р.), "Балади. Родинно-побутові стосунки" (1988 р.), "Пісні родинного життя" (1988 р.) та ін. Авторка ряду сценаріїв обря-дових свят: "Свято весни" (зб. "Агіткультбригада", 1963 р.), "Но-ворічне щедрування" (зб. "Свята праці і достатку", 1963 р.), "Уро-чиста реєстрація шлюбу" (зб. "Горять святкові вогні", 1972 р.) та ін. Зібрала 54 зразки народної вишивки. Самобутня майстриня паперових витинанок, які демонструвалися на виставках в Ук-раїні та за її межами, відзначені нагородами. Популяризувала на-родні традиції та історію краю в науковій і місцевій періодиці. За рішенням Міністерства культури України її будинок з численними фольклорно-етнографічними колекціями перетворено на народ-ний музей. Лауреат премії ім. П. Чубинського (1992 р.).

Тв.: Новоріччя стелить щастя // Вінницька правда. – 1963. – 24 березня; Новорічні щедрування (Опис сучасного обряду в с. Слобода Яришівська) // Народна творчість та етнографія. – 1964. – № 6. – С. 107, 108; Свято весни у с. Слободі-Яришівській: Сценарій // Народна творчість та етнографія. – 1965. – № 5. – С. 62 – 68; Сплітайся, весільний віночку // Вінницька правда. – 1966. – 10 грудня; Уквітчуємо наш побут // Людина і світ. – К., 1968. – № 6. – С. 16 – 18. Подільські витинанки – прекрасні // Наддністрянська правда (м. Могилів-Подільський). – 1980. – 19 серпня; Засвітилася зорина – народилася дитина // Слово Придністров'я. – 1993. – 15 червня; Мати дочку рядила // Ка-мертон-ікс. – 1993. – 12 лютого. – С. 9; Весілля в нашому Придністров'ї. Позбираємо золоті зерна // Слово Придністров'я. – 1993. – 21 січня.

Літ.: Березовський І. П. Сучасні збирачі фольклору // Народна творчість та етнографія. – 1966. – № 2. – С. 7, 8; Горб Є. Талант і працелюбність зби-рачки пісень // Народна творчість та етнографія. – 1976. – № 1; Орел Л. Ві-зерунок, пісня, легенда // Україна. – 1982. – № 40; Стефанишин Ю. Краса по-руч нас // Україна. – 1987. – № 10; Подільські криниці: Хрестоматія з літератури рідного краю. – Вінниця: Континент-ПРИМ, 1994. – С. 70 – 79; Берегиня скарбів народних (До 80-річчя від дня нар. М. О. Руденко): Бібліографічний по-кажчик. – Могилів-Подільська центр. бібліотека. – 1995; Баженов Л. В. Поділ-ля в працях дослідників і краєзнавців… – С. 334; Подолинний А. М. Руденко Марія Оксентіївна // З-над Божої ріки… – С. 258; Гальчак С. Д. Руденко Марія Оксентіївна // Краєзнавці України: сучасні дослідники рідного краю... – С. 190, 191; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 166, 167; Гальчак С. Д. Крає-знавство Східного Поділля... – С. 73, 74.

РУДИЙ Василь Михайлович

(24.01.1939, с. Борщі Барського району Вінницької області – 14.09.2008, смт Тиврів Вінницької області) – архівіст, крєзнавець, журналіст. В юнацькі роки роки був учасником освоєння цілинних земель у Казахстані, служив підводником на Тихоокеанському флоті, працював на лісорозробках Півночі, шахтах Донбасу. Повернувшись на Вінниччину, активно займався громадсько-політичною та краєзнавчою діяльністю. З кінця 1980-х рр. одним із перших у регіоні досліджував голодомори на Тиврівщині, ре-зультатом яких став вихід у світ книги "Тричі

розіп'ята Тив-рівщина". У 90-і рр. завідував архівним відділом Тиврівської рай-держадміністрації, займався громадсько-політичною роботою, дослідженнями політичних репресій на Вінниччині. Учасник ре-гіональних наукових, науково-краєзнавчих конференцій. Член Асоціації дослідників голодоморів і політичних репресій в Укра-їні, Спілки журналістів України.

Тв.: Розіп'ята Тиврівщина. – Тиврів, 1993. – С. 60 с.; Тричі розіп'ята Тиврівщина. – Вінниця: Нова книга, 2005. – 168 с.

Літ.: Пам'яті побратима [некролог] // ЗЗ-й канал (м. Вінниця). – 2008. – 1 жовтня.

РУДИЙ Григорій Якович

(18.01.1950, с. Немерчі Мурованокуриловецького району Вінницької області) – історик, краєзнавець. У 1972 р. закінчив історичний факультет Київського державного університету. В 1972 – 1990 рр. працював на викладацькій та громадській роботі. В 1995 р. захистив дисертацію кандидата історичних наук на тему "Пе-ріодична преса – джерело вивчення національно-культурної по-літики Української держави (1918 р.)", у 2004 р. – докторську ди-сертацію "Періодика України як об'єкт джерелознавчого дослід-ження української культури (1917 – 1920 рр.)". З 1994 р. – молод-ший науковий співробітник, старший науковий співробітник від-ділу регіональних проблем історії України, з 2005 р. – провідний науковий співробітник відділу історико-краєзнавчих досліджень Інституту історії України НАН України. Досліджує історико-куль-турну спадщину України, в т. ч. Поділля, 1917 – 1920 рр. Автор більше 40 наукових праць, в т. ч. 2-х монографій. Учасник міжнародних, Всеукраїнських, регіональних наукових, науково-краєзнавчих конференцій.

Тв.: У дзеркалі преси. Висвітлення розвитку освіти і науки в газетній періодиці Української держави. – К., 1995; Преса Української Держави. 1918: Питання освіти, науки, культури. – К., 1996; Преса України: Газети 1917 – 1920 рр. Бібліографічний покажчик. – К., 1997; Газетна періодика – джерело вивчення проблем української культури. 1917 – 1920 рр. – К., 2000; Особливості становлення національної середньої освіти в період української рево-люції 1917 – 1920 рр. у відображенні публіцистики

// Історія України. Мало-відомі імена, події, факти. – Вип. 10. – К., 2000. – С. 206 – 215.

Літ.: Рудий Григорій Якович // Краєзнавці України: сучасні дослідники рід-ного краю... – С. 191; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 167; Вчені Інституту історії України: Біобібліогр. довід. / Серія "Українські історики". – Вип. 1. – К., 1998; Інститут історії України НАН України. 1936 – 2006… - К., 2006. – С. 634.

РУДЬ Віталій Сергійович

(12.05.1990, с. Колосівка Барського району Вінницької області) – краєзнавець. Студент історичного факультету Інституту істо-рії, етнології і права Вінницького державного педагогічного уні-верситету ім. М. Коцюбинського. Захоплюється археологією рід-ного краю, зокрема, вивченням трипільської культури на Східно-му Поділлі. Учасник міжнародних, регіональних науково-практич-них конференцій.

Тв.: Археологічні пам'ятки Барського району на Вінниччині: історія ви-явлення та дослідження // Бар, Барська земля – крізь призму століть. – Бар, 2008. – С. 121 – 127; Археологічні пам'ятки, досліджені на території Барсько-го району // Пульсуючі джерела. – 2008. – 12 травня; Поселення трипільської культури Ялтушків на Поділлі (3700 – 3600 р. до н. е.) // Археологічні дослід-ження в Україні: здобутки і перспективи: Збірник матеріалів міжнародної студентської археологічної конференції. – Кам'янець-Подільський, 2008. – С. 78 – 82.

РУЖИЛО Василь Родіонович

(03.02.1940, с. Печера Тульчинського району Вінницької області) – педагог, краєзнавець. У 1973 р. закінчив факультет фізичного виховання Вінницького державного педагогічного інституту. Протягом багатьох років працював тренером з легкої атлетики, директором ДЮСШ при Вінницькому стадіоні "Локомотив". Виховував у молоді любов до рідного краю, розпові-дав їм про героїв громадянської війни, їхні сім'ї, а також про трагічну долю, яка випала на кожного з них. Автор багатьох публікацій в пресі з краєзнавчої тематики. Захоплюється також народною медициною.

Тв.: З богунського полку // Україна. – 1983. - № 19; Почесні бійці // Радянська жінка. – 1986. - № 11; До последней минуты жизни // Рабочая газета. – 1989. – 19 лютого; Тогда в конце тридцатых // Рабочая газета. – 1988. – 16 лип-ня; В гуще борьбы // Комсомольское знамя. – 1981. – 5 липня; Бо командир у неї бойовий // Комсомольське плем'я (м. Вінниця). – 1986. – 25 грудня; Воспитатель полководцев // Рабочая газета. – 1988. 11 грудня; Меморіал сла-ветного начдива // Україна. – 1984. - № 10; Скарбниця рідної природи // Літе-ратурна газета. – 1985. – 3 січня; Червоний командир // Вінницька правда. – 1983. – 19 листопада; Несгибаемые. – Вінниця, 2006. – 193 с.; Иконы, творящие чудеса. – Вінниця, 2008. – 92 с.

РЯБИЙ Мефодій Васильович

(02.07.1894, с. Кукавка, тепер: Могилів-Подільського району Вінницької області – 29.05.1974, с. Кукавка) – етнограф, фолькло-рист, краєзнавець. Мав початкову освіту. Учасник першої сві-тової війни. Працював у рідному селі на різних посадах (рахів-ник, продавець, секретар сільради та ін.). З 20-х рр. захопився краєзнавством. Налагодив зв'язки з науковими установами Ки-єва і Вінниці. Передав етнографічній комісії ВУАН понад 300 записів народних пісень. Здійснив записи багатьох обрядів, ду-ми "Івась Коковченко" (1927 р., від лірника Семена Кухаря), при-слів'їв, приказок тощо. Займався археологією, написав і опу-блікував історію села, писав статті про художника В. А. Тропіні-на, що свого часу перебував у Кукавці, виявив 5 його картин, склав каталог творів художника. В 30-і рр. зазнав репресій. За-снував у селі краєзнавчий музей (1953 р.). Після Другої світової війни опублікував велику серію літературно-краєзнавчих розві-док про перебування у Могилеві-Подільському видатних діячів літератури, мистецтва, науки. Його фольклорні записи увійшли до збірників "Зацвіла калина" (Вінниця, 1959 р.), "Народ про Кар-малюка" (К., 1961 р.), "Думи" (К., 1974 р.), "Народні оповідання" (К., 1983 р.) та ін. Імений фонд М. В. Рябого зберігається в ІМФЕ НАН України.

Тв.: А. І. Димінський // Народна творчість та етнографія. – 1965. – № 2. – С. 76, 77; О. О. Кривіцький // Народна творчість та етнографія. – 1966. – № 2. – С. 85, 86.

Літ.: Родаченко І. Мефодій Рябий – науковець з Кукавки // Народна твор-чість та етнографія. – 1968. – № 3; Шубравський В. Є. Із спадщини збирача фольклору // Народна творчість та етнографія. – 1976. – № 5; Драбатий М. Хранитель історичної правди // Слово Придністров'я. – 2001. – 5 січня; Баже-нов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців… – С. 336, 337; Подолинний А. М. Рябий Мефодій Васильович // З-над Божої ріки… – С. 259; Галь-чак С. Д. Рябий Мефодій Васильович // Краєзнавці України: сучасні дослідники рідного краю... – С. 191, 192; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 167, 168; Гальчак С. Д. Краєзнавство Східного Поділля... – С. 57, 58.

РЯБИЙ Микола Олександрович

(07.12.1936, с. Заболотне Крижопільського району Вінницької області) – журналіст, письменник, краєзнавець. У 1956 р. закінчив Київський гірничий технікум. Працював майстром на шахті. В 1967 р. закінчив факультет журналістики Київського університету і працював у пресі, зокрема, в редакціях газет "Комсомольське плем'я", "Вінницька правда", "Подолія". Опублікував повість про життя свого земляка, видатного вченого Д. К. Заболотного "Чутки про смерть перебільшено" (1975 р.). Задумавши "створити бага-тотомну хроніку прадавнього роду Земледухів – од скитських ча-сів до наших днів", частково реалізував цей задум у романах "Берег" (1974 р.), "Вікна" (1977 р.), "Земледухи" (1985 р.). Спів-автор роману "Облава на озброєного вовка" (1986 р.), в якому йдеться про будівництво ставки Гітлера "Вервольф", боротьбу вінницьких патріотів з нацистськими загарбниками, автор рома-ну "Ще не вмерла Україна" (1994 р.), де висвітлюються події Ук-раїнської національно-визвольної революції 1917 – 1920 рр. Упо-рядник книги "Павло Халебський. Країна козаків" (1995 р.). Напи-сав коментарі до неї. Лауреат республіканської премії ім. М. М. Коцюбинського.

Тв.: Далека зіронька на життєвому полі: Поштовий роман академіка Д. К. Заболотного // Хочу все знати. – 1993. – 16 червня; Убивство Леонто-вича // Вінниччина. – 1993. – 5 червня.

Літ.: Волошенюк І. Мій друг Микола Рябий // Вінниччина. – 1996. – 7 груд-ня; Подолинний А. М. Рябий Микола Олександрович // З-над Божої ріки... – С. 259, 260.

САВОСТІЯНОВ Олександр Олександрович

(1871 – 193?) – краєзнавець, ботанік, етнограф. У 1895 р. закін-чив Київський університет, у 1889 р. – сільськогосподарський ін-ститут. У 20-і рр. працював викладачем Вінницького фармацев-тичного технікуму, активно співробітничав з Кабінетом виучу-вання Поділля Вінницької філії Всенародної бібліотеки ВУАН. Досліджував природу і побут населення Вінниччини. Опубліку-вав понад 20 праць.

Тв.: Очерк хозяйственного быта двух поселков Гайсинского уезда По-дольской губернии // Земля и земледельцы в Юго-Западном крае. – К., 1898; Аграрно-экономические очерки Юго-Западного края // Хозяйство. – 1907. – № 26; Дика рослинність Поділля. – Вінниця, 1925. – 73 с.; Винница, ее окрест-ности и Винницкий округ. – Винница, 1927 (в соавторстве с Тимошенко Л. и др.); Ботанічні екскурсії в околицях Вінниці. – Вінниця, 1933. – 90 с.

Літ.: Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців… – С. 338; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 168, 169.

САВЧУК Віктор Олексійович

(05.11.1946, с. Велика Березна Полонського району Хмель-ницької області) – історик, педагог, краєзнавець. У 1974 р. закін-чив Кам'янець-Подільський державний педагогічний інститут ім. В. Затонського. За професією учитель історії та суспільствознав-ства. Працював на комсомольській та партійній роботі, у 1991 – 2002 рр. – старшим науковим співробітником відділу розробки архівів ВЧК-ДПУ-НКВС-КГБ Головної редколегії "Реабілітовані іс-торією" (м. Київ). З 2002 р. – проректор з міжнародних зв'язків з органами державної влади, самоуправління та засобами масової інформації Кам'янець-Подільського національного університету ім. І. Огієнка. Кандидат історичних наук, старший науковий спів-робітник. Заслужений працівник культури України. Нагороджений Почесними грамотами Кабінету Міністрів України, міністерства освіти України. Лауреат Всеукраїнської премії ім. Д. Яворниць-кого. Делегат III та IV з'їздів Національної спілки краєзнавців Ук-раїни. Член правління Національної спілки краєзнавців

України. Автор численних науково-краєзнавчих робіт, у т. ч. з історично-го минулого Східного Поділля.

Тв.: Постать і місце Софії Русової в історико-краєзнавчому русі доби національно-визвольних змагань // Матеріали XII Подільської історико-краєзнавчої конференції. – Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2007. – Т. 1. – С. 398 – 405 (у співавтор. з Н. Стасюк); Наукове краєзнавство Поділля у 20-х рр. XX ст.: становлення, проблеми, вибір пріоритетів // Наукові записки ВДПУ ім. М. Коцюбинського / Історія. – Вип. XIII. – Вінниця, 2008. – С. 261 – 267.

САВЧУК Юрій Костянтинович

(25.03.1965, с. Вербовець Барського району Вінницької області) – історик, фахівець у галузі спеціальних історичних дисциплін, зокрема геральдики та вексилології, краєзнавець, кандидат історичних наук (1996 р.). У 1988 р. з відзнакою закінчив істо-ричний факультет Вінницького державного педагогічного інсти-туту. В 1988 – 1990 рр. працював сільським учителем. У 1990 – 1991 рр. – науковий співробітник Вінницького обласного крає-знавчого музею, 1991 – 1992 рр. – методист Кабінету українознав-ства Вінницького політехнічного інституту, 1992 – 1995 рр. – ас-пірант, 1996 – 2003 рр. науковий співробітник, старший науковий співробітник відділу спеціальних історичних дисциплін, з 2003 р. – докторант Інституту історії України НАН України. У 2001 – 2002 рр. завідувач сектора Управління державних нагород та гераль-дики Адміністрації Президента України. Співавтор проекту Вели-кого Державного Герба України. Автор концепції масштабної між-народної виставки "Гетьманські клейноди та особисті речі Бог-дана Хмельницького у колекціях музеїв Європи". Співавтор сце-нарію документального фільму "Штандарт Богдана" (2004 р.). До-сліджує історію геральдики на Поділлі. Учасник Всеукраїнських наукових, регіональних історико-краєзнавчих конференцій. Опу-блікував більше 50 праць. Нагороджений орденом "За заслуги" III ст. (2004 р.).

Тв.: До історії гербів Брацлавщини кінця XVIII ст. // Тези доповідей X Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1991. – С. 65, 66; До історії місцевих гербів Поділля (кінець

XVIII – середина XIX ст.) // 5-а Всеукраїнська наукова конференція з історичного краєзнавства: Тези до-повідей і повідомлення. – Кам'янець-Подільський, 1991. – С. 527, 528; Герб Кам'янця-Подільського як джерело вивчення соціально-економічної та політичної історії міста // Проблеми етнографії, фольклору і соціальної геогра-фії Поділля: Науковий збірник. – Кам'янець-Подільський, 1992. – С. 225 – 227; Процес міського герботворення на сучасному етапі // Тези доповідей і пові-домлення 2-ї наукової геральдичної конференції. – Львів, 1992. – С. 50 – 52 (у співавтор.); Герби міста Вінниці: традиція та сучасність // Подільська ста-ровина: Науковий збірник. – Вінниця, 1993. – С. 175 – 186; Герб села Стара Прилука // Відлуння давнини – Стара Прилука: Документи. Свідчення. Су-часність. – Сер.: Історичні центри Поділля. – Вінниця, 1993. – С. 6, 7; Міська геральдика Поділля. – Вінниця: Континент-ПРИМ, 1995. – 144 с.; Гетьман-ські клейноди та особисті речі Богдана Хмельницького у колекціях музеїв Європи (пошук, знахідки, атрибуція). – К., 2006.

Літ.: Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців… – С. 338; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 169; Інститут історії України НАН України. 1936 – 2006… - К., 2006. – С. 635.

САС Петро Михайлович

(20.07.1955, с. Ладижинські Хутори Гайсинського району Він-ницької області) – дослідник історії України XVI – XVIII ст., зо-крема історії українських міст XVI ст., історичної думки в Україні XVII – XVIII ст., воєнної історії першої половини XVII ст., історії запорозького козацтва, політичної культури XVII – XVIII ст., кра-єзнавець. У 1977 р. закінчив історичний факультет Київського державного університету. В 1977 – 1980 рр. – учитель середньої школи м. Києва. З 1980 р. – молодший науковий співробітник, старший науковий співробітник, провідний науковий співробіт-ник відділу історії України середніх віків і раннього нового часу Інституту історії України НАН України. Кандидатська дисертація "Соціально-економічне становище та адміністративний устрій міст України (кінець XV – 60-і рр. XVI ст.)" (1986 р.). Докторська ди-сертація "Політична культура запорозького козацтва (кінець 16 – перша половина 17 ст.)" (1999 р.) Учасник Подільських і Вінниць-ких історико-краєзнавчих конференцій.

Тв.: Соціальна типологія міських поселень Поділля, Київщини і Волині в середині XVI ст. та їх географія // Проблеми економічної географії Поділля: Тези доповідей. - Кам'янець-Подільський, 1988. – С. 166 – 168; Нові елементи в замковому будівництві на Брацлавщині (40 – 50-і рр. XVI ст.) // Тези допо-відей V Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1987. – С. 79, 80; Соціально-економічні аспекти розвитку міської торгівлі на Поділлі наприкінці XV – 60-х роках XVI ст. // Тези доповідей VI Подільської історико-краєзнавчої конференції. – Кам'янець-Подільський, 1985. – С. 73, 74; Феодальные города Украины в конце XV – 60-х годах XVI в. – К., 1989; По-літична культура українського суспільства (кінець XVI – перша половина XVII ст.). – К., 1998; Історія України XVI – XVIII століття: Навч. посібник. – Львів, 2001.

Літ.: Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців... – С. 339, 340; Вчені Інституту історії України: Бібліогр. довід. / Серія "Українські історики". – Вип. 1. – К., 1998; Ричка В. У вимірі політики та культури // Сучасність. – 1999. - №4; Українські історики XX ст.: Біобіліогр. довід. / Серія "Українські історики". – Вип. 2.: У 2 ч. – Ч. 1. – К., Львів, 2003; Інститут історії України НАН України. 1936 – 2006… - К., 2006. – С. 637.

САХНЕВИЧ Леонід Олександрович

(10.11.1910, м. Томськ Російської Федерації – 07.06.1988, м. Вінниця) – військовослужбовець, краєзнавець, пошуковець. З раннього дитинства жив з батьками у с. Стрижавці Вінницького району. Закінчив Вінницький будівельний технікум. У 1932 р. добровільно вступив до лав Червоної армії. Учасник Великої Вітчизняної війни 1941 – 1945 рр. Демобілізувався із Збройних Сил в 1957 р. за станом здоров'я в званні гвардії полковника. В 1958 р. переїхав до Вінниці, де розгорнув активну краєзнавчу та пошукову роботу. Був членом Українського товариства охорони пам'яток історії та культури. Досліджував маловідомі сторінки Великої Вітчизняної війни на Вінниччині, подвиги вінничан на фронтах Другої світової війни. Автор численних публікацій на дану тематику.

Тв.: Сяйво золотих зірок. – Одеса: Маяк, 1970. – 225 с. (у співавтор. з О. Д. Воронюком); Овеянные славой имена. – Одесса: Маяк, 1983. – 310 с. (у складі колективу авторів); Автографи на рейхстазі // Вінницька правда. – 1970. – 6 травня; Був у матері син //

Комсомольське плем'я. – 1971. – 9 травня; Пісня над Вислою // Вінницька правда. – 1976. – 22 липня; Схви-льовано вирував Дунай // Вінницька правда. – 1983. – 16 липня.

СВАРЧЕВСЬКИЙ Анатолій Вацлавович

(18.08.1971, м. Вінниця) – церковнослужитель, краєзнавець. Голова Вінницького церковно-історичного комітету. Головний редактор часопису "Вестник православия". Член Національної спілки журналістів України. Активно займається дослідженням та вивченням матеріалів, що стосуються історії церкви. Учасник ре-лігійних, наукових, етнографічних, історико-краєзнавчих конфе-ренцій. Автор більше 50 праць з церковно-історичної тематики.

Тв.: Костьол знову Капуцинський // CREDO. – 1992. - № 2; Історичний опис Вінницьких Хуторів // Православный вестник. – 2002. - № 1; Царь Нико-лай II снова посетил Винницу спустя 86 лет // Тумба (м. Вінниця). – 2000. – 8 червня.

СВИДНИЦЬКИЙ Анатолій Патрикійович

(01 (13).09.1834, с. Маньківці, тепер Тульчинського району Вінницької області – 18 (30).07.1871, Київ) – письменник, етнограф, фольклорист. В 1850 – 1856 рр. навчався в Кам'янець-Подільській духовній семінарії, де був активним членом учнівського гуртка С. Руданського, К. Шейковського та ін. по вивченню на-родного побуту Поділля. До 1859 р. вчився спочатку на медично-му, а потім історично-філологічному факультеті Київського уні-верситету. Навчання не завершив через брак коштів. Склав іспи-ти на звання вчителя російської словесності. Учителював у Мир-городі, працював у Козельці та Чернігові – акцизним, а в Києві – архівним чиновником. Зібрані фольклорно-етнографічні матеріа-ли на Поділлі були покладені в основу його головного твору "Люборацькі". Автор народознавчих статей, серед яких найбільш відомі "Великдень у подолян", "Відьми, чарівниці й упирі...", що грунтуються на враженнях, винесених письменником з рідного Поділля .

Тв.: Твори. – К.: Дніпро, 1965. – 351 с.; Любораць кі: Сімейна хроніка / Ро-ман. – К.: Дніпро, 1984. – 296 с.; Роман. Оповідання. Нариси. – К.: Наукова дум-ка, 1985. – 574 с.

Літ.: Герасименко В. Я. Анатолій Свидницький: Літературний портрет. – К., 1959. – 133 с.; Мацевич А. Ф. Анатолій Свидницький: Повість. – К.: Мо-лодь, 1984. – 182 с.; Білецький С. І. Фольклорно-етнографічні праці А. С. Свидницького // Проблеми етнографії Поділля: Тези доповідей. – Кам'янець-Подільський, 1986. – С. 178 – 180; Гаєвська Н. Анатолій Свидницький // Дні-прова хвиля. – К., 1990. – С. 244 – 249; Коломієць В. Знайомимо дев'ятиклас-ників з творчістю Анатолія Свидницького // Українська мова і література в школі. – 1992. – № 9 – 10. – С. 22 – 25; Зінченко Л. П. Письменник, педагог, етнограф // Культура Поділля: історія і сучасність: Матеріали II-ї науково-практичної конференції, присвяченої 500-річчю м. Хмельницького. – Хмель-ницький, 1993. – С. 245, 246; Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців… – С. 343; Подолинний А. М. Свидницький Анатолій Патрикій-ович // З-над Божої ріки… – С. 262; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 170, 171.

СВІДЗИНСЬКИЙ Володимир Юхимович (Євтимович)

(26.09 (08.10).1885, с. Маянів, тепер Тиврівського району Вінницької області – 18.10.1941, с. Старий Салтиків Харківської області) – поет, перекладач, етнограф, член Кам'янець-Подільського наукового при УАН товариства (з 1925 р.). Закінчив Тиврівську духовну бурсу, а також Кам'янець-Подільську духовну семінарію (в 1908 р.) і Київський комерційний інститут. Працював у Вінниці економістом. Узяв участь в організованому земством вивченні народних промислів Поділля. У виданій згодом книзі "Кустарные промыслы Подольской губернии" (1916 р.) йому належав нарис про ткацтво. Учасник Першої світової війни. В 20-і рр. працював архіваріусом у Кам'янець-Подільському, в редакціях місцевих газет. Тут видав першу збірку "Ліричні поезії" (1922 р.). В поезіях, спеціальних працях з етнографії звертався до народознавчих джерел Поділля. У 1941 р. був репресований. Реабілітований у 1964 р. посмертно.

Тв.: Народні українські пісні про останню світову війну // Освіта. – Кам'я-нець-Подільський, 1919. – № 3; Ткачество на Подолье // Кустарные промыс-лы Подолья. – К., 1916; О ковровом ткачестве в

Подольской губернии // Эко-номическая жизнь Подолии. – 1915. – № 4.

Літ.: Коротич В. Володимир Свідзинський // Поезія. – К., 1968. – Вип. 2. – С. 58 – 60; Дзюба І. Володимир Свідзинський // Письменники Радянської Укра-їни. – К., 1987. – Вип. 13. – С. 113 – 141; Свідзинський Вадим. Спогади про батька // Слово і час. – 1990. – № 10. – С. 46 – 50; Мацько В. Літературне Поділля. – Хмельницький, 1991. – С. 62, 63; Стус В. "Зникоме розцвітання" // Слово і час. – 1991. – № 5. – С. 3 – 14; Володимир Свідзинський // З порога смерті. – К., 1991. – С. 386 – 388; Володимир Свідзинський // Історія української літератури XX століття. – Кн. перша. – К., 1993. – С. 334, 345; Баже-нов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців… – С. 343; Подолинний А. М. Свідзинський Володимир Юхимович (Євтимович) // З-над Божої ріки… – С. 262, 263; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 171, 172; Завальнюк К. В., Стецюк Т. В. Поет, учений, патріот Володимир Свідзинський (1885 – 1941) // Подільська старовина. – Вип. IV. – С. 296 – 307.

СВЯТЕЛИК Віктор Андрійович

(16.08.1947, м. Тульчин Вінницької області) – педагог, краєзнавець, літературознавець, культуролог. Вищу освіту здобував на філологічному факультеті Одеського університету, завершив навчання на заочному відділенні філологічного факультету Вінницького державного педагогічного інституту (в 1973 р.). Викладав історію, російську мову та літературу в сільських школах Тульчинського району. Пізніше працював у Тульчині: методистом Будинку піонерів і школярів, керівником краєзнавчого клубу "Пошук", екскурсоводом та методистом Тульчинського бюро по-дорожей та екскурсій. В 1991 - 2005 рр. викладав історію мис-тецтва, теорію культури у місцевому училищі культури. Активно займається краєзнавством. Збирає матеріали про польську шляхту Брацлавщини та Поділля, частину яких надав польсь-кому історику Р. Афтанази для 22-томного дослідження "Історія магнатської садиби". Знайшов нові матеріали про М. Леонтовича, перебування на Вінниччині декабристів. Учасник "Декабристсь-ких читань" (Київ, 1988; доповідь "Пушкін і Тульчин"). У 1999 р. взяв участь у міжнародній пушкінській конференції в Криму (Гурзуф). Тривалий час вивчає життя і творчість О. Пушкіна, зо-крема історію поеми "Бахчисарайський фонтан". Досліджує інші аспекти історії

краю. Останнім часом вивчає івріт, досліджує єв-рейські поховання, що допомогло відшукати могилу внука зна-менитого єврейського святого, засновника хасидизму Бешта. Член правління Вінницької обласної організації Національної спілки краєзнавців України та обласного краєзнавчого товарис-тва "Поділля". Учасник регіональних історико-краєзнавчих конференцій. Автор більше 100 публікацій краєзнавчої тематики.

Тв.: Тульчин: Путеводитель. – М., 1991; Історія капели ім. М. Д. Леонто-вича в Тульчині. – Тульчин, 1990; Де народився Леонтович? // Вінницька прав-да. – 1990. – 14 липня; Невідомий Леонтович // Вінницькі вісті. – 1991. – № 1; Катерина Собанська // Вінницькі вісті. – 1991. – № 6; Козацтво на Брац-лавщині // Спец. випуск «Вінницьких вістей», 1992; Провинциальная история // Советская культура. – 1988. – 29 марта; Максим Кривоніс // Подолія. – 1998. – 30 червня; Історія Тульчина XVI – XVIII століть: Від появи міста до часів гайдамаччини. – Тульчин, 1998. – 55 с.; Тайна жизни Пушкина. – Туль-чин, 1999. – 140 с.

Літ.: Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців… – С. 343, 344; Шлеймович М. С. Святелик Віктор Андрійович // З-над Божої ріки… – С. 263, 264; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини… - С. 172, 173.

СЕКРЕТ (ЛЯШЕНКО) Ганна Василівна

(02.03.1949, с. Новоживотів Іллінецького [тепер: Оратівського] району Вінницької області) – культоролог, журналіст, етнолог, краєзнавець. Закінчила факультет театральної режисури Київсь-кого інституту культури. Працювала художнім керівником Іллі-нецького та Ставищенського (Київська область) районних будин-ків культури. З 1979 р. на журналістській роботі: по 1982 р. вела програму "Сонячні кларнети" на Українському телебаченні, з 1991 р. працює у Вінницькій обласній державній телерадіокомпа-нії. Режисер, старший редактор, ведуча телепередач "Будьмо знайомі", "Дивоцвіти". Створила більше півтори тисячі телепе-редач та документальних фільмів, які розповідають про героїв війни і праці, талановитих митців, відомих художників, майстрів слова, освітян, релігійних діячів краю, про маловідомі сторінки його історії. У батьківській садибі в с. Правилівці Оратівського району впродовж багатьох років організовує "липневі поси-

деньки під зорями" – своєрідне фольклорно-мистецьке свято, в якому беруть участь відомі артисти, письменники, художники, фольклористи, односельчани, мешканці навколишніх сіл. Створила також "Театр на городі", що став своєрідним майданчиком для проведення обласних фольклорних фестивалів української народної пісні, обрядів. Протягом трьох останніх років тут проходять ініційовані нею обласні дитячі фестивалі "На кордоні областей", присвячені міжнародному Дню захисту дітей. Оригіналь-ними є також започатковані нею свята українського борщу та тернової хустки. Заслужений журналіст України (2002 р.), лауреат Київської обласної премії ім. О. Бойченка (1980 р.), премії ім. К. Гришина (1996 р.), Всеукраїнської літературно-мистецької премії ім. Є. Гуцала (2001 р.), премії ім. В. Орлика (2002 р.). Депутат Він-ницької обласної ради (з 2006 р.).

Тв.: Будьмо знайомі. – Вінниця: АКВІЛОН, 1999. – 416 с.

Літ.: Блажчук М. Рідною землею окрилена // Патріот України. – 2001. – 27 грудня – 2002. – 2 січня; Рябий М. Вічна загадка любові: Подільські портре-ти // Подолія. – 2002. – 17 квітня; Т. П. Пірус. Ганна Секрет – з когорти дослідників Поділля // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського. Серія: Історія. – Вип. XI. – Вінниця, 2006. – С. 383 – 386; Волошенюк І. С. Співоче поле Ганни Секрет // Вінниччина. – 2007. – 9 червня; Гнатюк Н. Ю. Співоче поле Ганни Секрет // Слово Просві-ти. – 2007. – 14 – 20 червня. – С. 14; Волошенюк І. С. Подільський Борщ на Театральному городі // Сільські вісті. – 2008. – 11 листопада.

.

СЕКРЕТАРЬОВ Анатолій Михайлович

(30.01.1947, м. Рівне) – педагог, математик, краєзнавець. Дитинство пройшло в Черкасах. Навчався на мехматі Харківського, потім Київського університетів. З 1975 р. працює на кафедрі ви-щої математики Вінницького національного технічного універси-тету. Захоплюється краєзнавством. Досліджує польські історичні джерела XVIII – XIX ст., історію м. Вінниці, перекази та легенди Поділля.

Тв.: Місто над Бугом: 400 років тому і потому: Історичні нариси. – Він-ниця: Антекс, 1999. – 60 с.

Літ.: Трубникова Т. Г. Секретарьов Анатолій Михайлович // З-над Божої ріки… – С. 264, 265; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 173.

СЕМЕНКО Лариса Іванівна

(02.06.1960, с. Жабокричка Чечельницького району Вінницької області) – історик, музеєзнавець, краєзнавець. У 1982 р. закін-чила історичний факультет Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка. В 1982 – 1985 рр. – викладач Погребищенсь-кого (Вінницька обл.) медичного училища, в 1985 – 1987 рр. – учи-тель історії Броварської (Київська обл.) середньої школи № 8. З 1987 р. працює у Вінницькому обласному краєзнавчому музеї, зав. відділом новітньої історії (з 2001 р.). Досліджує період націо-нально-визвольних змагань на Поділлі, голод, політичні репресії в першій половині XX ст. Автор концепцій тематичних музейних виставок "Вінниччина. 10 років незалежності", "Вінницькій об-ласті – 70", "Українські січові стрільці на Поділлі", "Людомор на Поділлі", "Політичні репресії на Поділлі", а також ряду краєзнав-чих статей у місцевій пресі.

Тв.: Славні подолянки // Вінницька газета. – 2001. – 7 березня; Діяль-ність комітету по вшануванню пам'яті Миколи Леонтовича на Поділлі // Він-ниччина: минуле та сьогодення. Краєзнавчі дослідження. – Вінниця: ДП ДКФ, 2005. – С. 140 – 146; Матеріали родини Кульматицьких // Місто (м. Вінниця). – 2005. – 9 березня; Давидовський і Вінниччина // Культура і життя. – 2006. – 8 березня; Хористи: невідомі сторінки творчого шляху Першої мандрівної ка-пели "Дніпросоюзу" // День. – 2006. – 26 травня; Г. М. Давидовський // Музика. – 2006. - № 3; Мала енциклопедія Вінниччини. Вони жили й працювали у на-шому краї // Вінницький край. – 2007. - № 4 (11). – С. 79 – 88; Їх поєднала пісня Леонтовича... (Нариси з історії музичного життя в Україні 1910 – 1930-х років). – Вінниця: ПП "Едельвейс", 2007. – 272 с.; Подільські сторінки життя диригента Олександра Кошиця // Наукові записки ВДПУ ім. М. Коцюбинського / Історія. – Вип. XIV. – Вінниця, 2008. – С. 347 – 350; Театральне життя у Вінниці під час окупації 1941 – 1944 років // Подільська старовина. – Вип. IV. – Вінниця, 2008. – С. 341 – 349; Приватні архіви і усні спогади як об'єкт кра-єзнавчих досліджень (з практики роботи Вінницького обласного краєзнав-чого музею) // Краєзнавство в системі розвитку духовності і культури ре-гіону: Матеріали

міжнародної науково-краєзнавчої конференції. 21 – 23 жовт-ня 2008 р., Вінниця. – Вінниця, 2008. – С. 21, 22 (у співавтор. з Логіновим О.).

Літ.: Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 173.

СИМАШКЕВИЧ Митрофан Васильович

(1845, с. Голодьки: тепер Хмільницького району Вінницької області – 1902, м. Новочеркаськ) – відомий історик, етнограф, краєзнавець, педагог, протоірей, член Подільського єпархіального, історико-статистичного комітету (1871 – 1902 рр.). Закінчив духовну академію в Петербурзі, у 1875 р. захистив магістерську дисертацію. У 1869 – 1888 рр. жив у Кам'янці-Подільському. З 1871 р. викладав у Подільській духовній семінарії, в 1877 – 1884 рр. її ректор, редактор "Подольских епархиальных ведомостей". Активно публікував історико-статистичні описи населених місць, узагальнюючі праці з історії та етнографії краю, які зберігають актуальність і сьогодні.

Тв.: Рымское католичество и его епархия на Подолии. – Каменец-По-дольский, 1872. – 469 с.; Историко-этнографический очерк Подолии. – Каме-нец-Подольский, 1875. – Ч. І. – 1876. – Ч. ІІ, ІІІ; Историко-статистическое описание с. Почапинец Каменецкого уезда // Труды Подольского историко-статистического комитета. – Каменец-Подольский, 1876. – Вып. 1; Исто-рико-статистическое описание заштатного города Хмельника Литинского уезда // Подольские епархиальные ведомости. – 1865. - №№ 1, 11, 12, 13; Указатель историко-археологических достопримечательностей Подолии. – Каменец-Подольский, 1884; Подольский край: Очерк Подолии // Современная Россия. – 1876. – С. 39 – 41.

Літ.: Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців... – С. 348; Прокопчук В. С. Краєзнавство на Поділлі... – С. 29; Баженов Л. В. Alma mater подільського краєзнавства... – С. 21 – 23.

СИНЮК Петро Васильович

(12.01.1936, с. Станіславчик Жмеринського району Вінницької області) – залізничник-електромеханік, краєзнавець. У 1969 р. за-кінчив Вінницький політехнічний технікум. До виходу на пенсію працював у Жмеринському відділенні Південно-Західної

залізни-ці. З шкільних років захоплюється краєзнавством. Автор книги "Станіславчик: погляд у минуле".

Тв.: Станіславчик: погляд у минуле. – Вінниця: ПП Балюк І. Б., 2006. – 360 с.

СИТНИК Олександр Степанович

(1952, с. Будьки Жмеринського району Вінницької області) – археолог, краєзнавець, кандидат історичних наук. У 1975 р. закін-чив історичний факультет Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка. Науковий співробітник науково-виробничого кооперативу «Археолог» при Інституті археології НАН України (з 1990 р.). Досліджує пам'ятки епохи палеоліту Західного Поділля і Подністров'я. Кандидатська дисертація: «Середній палеоліт При-дністровського Поділля». Учасник регіональних історико-крає-знавчих конференцій. Опублікував більше 20 праць.

Тв.: Мустьєрська стоянка поблизу Тернополя // Археологія. – К., 1985. – № 50. – С. 36 – 44; Палеолит Приднестровской Подолии // Каменный век: памятники, методика, проблемы. – К.: Наукова думка, 1989. – С. 86 – 93; Ашельське місцезнаходження Великий Глибочок 1 // Тези доповідей VI Поділь-ської історико-краєзнавчої конференції. Секція археології. – Кам'янець-По-дільський, 1985. – С. 3, 4.

Літ.: Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців… – С. 319; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – 174.

СІСЕЦЬКИЙ Анатолій Георгійович

(09.06.1925, с. Йосипівка Самгородського району, тепер: Ко-зятинського району Вінницької області – 25.04.1979, м. Львів) – іс-торик, архівіст, археограф, краєзнавець. У 1952 р. закінчив Львів-ський державний університет ім. І. Франка. Вчителював у школах Львівщини. З 1956 р. в архівних установах: науковий співробіт-ник Держархіву Львівської області, старший науковий співробіт-ник, начальник відділу використання та публікацій, заступник ди-ректора з наукової частини Центрального державного історично-го архіву УРСР у м. Львові (1965 – 1974 рр.). У 1974 р. перейшов на роботу до Головного архівного управління при Раді Міністрів УРСР на посаду старшого

інспектора організаційно-методичного відділу. У різні роки обіймав посади начальника організаційно-методичного відділу (1975 р.) та начальника відділу кадрів і пер-шої частини (1975 – 1976 рр.). В 1976 р. був призначений заступ-ником директора з наукової частини Центрального державного архіву-музею літератури і мистецтва України та виконуючим обо-в'язки директора архіву (1976 р.). У червні 1976 р. переведений на посаду заступника директора з наукової роботи Центрального державного історичного архіву УРСР у м. Львові. Брав участь у підготовці збірників документів "Радянський Львів: 1939 – 1955" (1956 р.), "З історії революційного руху у Львові: 1917 – 1939" (1957 р.), "Становище трудящих м. Львова: 1917 – 1939" (1961 р.), "Під прапором Жовтня: Вплив Великої Жовтневої соціалістичної революції на піднесення революційного руху в Західній Україні: 1921 – 1928" (1964 р.), "Класова боротьба селян Східної Гали-чини: 1772 – 1849" (1974 р.), "З історії колективізації сільського господарства західних областей Української РСР" (1976 р.) та ін. Як секретар обласної редакційної колегії створив районні та мі-сцеві редколегії, підготував методичні рекомендації з питань ор-ганізації роботи, безпосередньо займався редагуванням підго-товлених матеріалів до видання "Історії міст і сіл Української РСР. Львівська область". За цю роботу нагороджений грамотою Верховної Ради СРСР.

Тв.: Науково-практична конференція архівістів Української РСР // Архіви України. – 1975. - № 2. – С. 47 – 58 (у співавтор.).

Літ.: А. Г. Сісецький: [Некролог] // Архіви України. – 1979. - № 3. – С. 80; Портнова Т. Сісецький Анатолій Сергійович // Українські архівісти: Бібліогра-фічний довідник. – У 3-х вип. – Вип. 2: 1940 – 1960 рр. / Держкомархів України. УДНДАСД; Упорядн. Т. В. Портнова. – К., 2002. – С. 196, 197; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини… - С. 174, 175; Українські архівісти (XIX – XX ст.)… - С. 575, 576.

СІЦІНСЬКИЙ Юхим Йосипович

(10.12.1859, с. Мазники Летичівського повіту – 07.12.1937, м. Кам'янець-Подільський) – видатний історик Поділля, етнограф,

музеєзнавець, громадський діяч. Навчався в Кам'янець-Подільському духовному училищі, духовній семінарії (70-і рр.), закінчив 1885 р. Київську духовну академію зі ступенем кандидата бого-слов'я. З 1889 р. постійно проживав у Кам'янці-Подільському. Працював священиком собору св. Олександра Невського (1904 – 1917), викладачем технічного училища (до 1918 р.), доцентом державного Українського університету (1918 – 1920 рр.), інституту народної освіти (20-і роки). В 1890 р. був одним із засновників Давньосховища (історичного музею) і згодом 33 роки його дирек-тором на громадських і штатних засадах. З 1892 – редактор газет "Подольские епархиальные ведомости" (до 1906 р.), "Православ-ная Подолия" (1906 – 1917) й "Подолия". За його редакцією ви-дані "Труды Подольского епархиального историко-статистиче-ского комитета" (Вип. VI, VIII за 1893, 1897), "Труды Подольского церковного историко-археологического общества" (Вип. X, XI, XII за 1904, 1911, 1916). Був дійсним членом НТШ у Львові (з 1889), Московського археологічного товариства, Київського товариства старожитностей та історико-археологічного товариства духовної академії (1896 – 1918), очолював Подільське історико-археологічне товариство (1903 – 1920), обраний почесним членом Кам'янець-Подільського наукового при УАН товариства (1925) й ін. У 1931 – 1933 рр. – науковий співробітник музею Києво-Печерської лаври. Зазнав переслідувань з боку репресивних органів, хворим у 1933 р. повернувся до Кам'янця.

У творчому доробку Ю. Й. Сіцінського понад 200 праць, які присвячені археології, історії, релігії, мистецтву, архітектурі, етнографії, фольклору Поділля. Його наукова спадщина й сьогодні є актуальною для дослідників краю і потребує детального вивчення та популяризації.

Тв.: Археологическая карта Подольской губернии // Труды XI археологи-ческого съезда в Киеве. – 1899. – М.,1901. – С. 197 – 365; Материалы для истории цехов в Подолии // Труды Подольского церковного историко-архео-логического общества. – Каменец-Подольский, 1904. – Вып X. – С. 417 – 494; Южно-русское церковное зодчество. – Каменец-Подольский (перевид. – Хмельницький, 1991. – 25 с.); Древнейшие православные церкви Подолии // ПЕВ. – 1889. - №№ 2 – 3, 1890. - №№ 16 – 17, 37 – 42, 1892. - №№ 27 – 28; Иконы художника В. А. Тропинина в церкви с. Кукавки Могилевского уезда // Православная Подолия. – 1909. - № 41. – С. 1043 – 1053;

Исторические местности Подолии и их достопримечательности. – Каменец-Подольский, 1911. – 19 с.; Начерки з історії Поділля: відбитка із "Записок Кам'янець-Подільського Державного Українського Університету" (т. II). – Кам'янець-Подільський, 1920. – 15 с.; Нариси з історії Поділля. – Вінниця, 1927. – 74 с.

Літ.: Паравійчук А. Г. Видатний історик Поділля Ю. Й. Сіцінський // УІЖ. – 1968. - № 9. – С. 87 – 93; Винокур І. С., Корнилов В. В. Визначний літописець Поділля // Репресоване краєзнавство (20 – 30-і роки). – К., 1991. – С. 93 – 100; Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців XIX – XX ст. ... – С. 349 – 351.

СКАЛЕЦЬКИЙ Родіон Андрійович

(23.11.1899, с. Михайлівка Бершадського району Вінницької області – 22.03.1984, Київ) – композитор, фольклорист, педагог. У 1916 р. закінчив Ольгопільську учительську школу, в 1926 р. – Одеський інститут народної освіти. Викладав українську мову й співи в кооперативному та педагогічному технікумах Тульчина, в школах Ольгополя. Відродив засновану М. Леонтовичем народ-ну хорову капелу в Тульчині, очолював її в 1926 – 1932 рр., був організатором і керівником численних хорів – учнівських, учи-тельських, згодом – студентських, ветеранів війни та праці. В грудні 1933 р. заарештований, безпідставно звинувачений в контрреволюційній діяльності й на кілька років висланий за межі України. Після Другої світової війни тривалий час працював у Вінницькому обласному інституті удосконалення вчителів, школі № 3 ім. М. Коцюбинського. Керував секцією самодіяльних ком-позиторів в обласному Будинку народної творчості. З 1959 р. – відповідальний секретар відділення Музично-хорового товари-ства України. Автор 598 пісень – переважно хорових, побудо-ваних на фольклорній основі, а також складних акапельних тво-рів, пісень для ансамблів та солістів на слова Т. Шевченка, С. Руданського, М. Стельмаха, Я. Шпорти та ін. Особливо плідною була творча співдружність композитора з поетом В. Юхимови-чем. Їм належать два збірники щедрівок і весільних пісень – "Щедрий вечір, добрий вечір" та "На Поділлі – весілля" (обидва – в 1969 р.). Добірки його творів увійшли до колективних збірок "Край Подолії прекрасний" (Вінниця, 1961), "Степанові Рудань-кому" (Одеса, 1968). Виступав із статтями про М. Леонтовича, П. Ніщинського, Н. Присяжнюк та ін. діячів культури. Аранжував 150 народних

пісень і танців. Усього з уст народу записав на Він-ниччині 320 пісень, серед них 146 – весільні, решта – історичні, соціально-побутові, чумацькі, рекрутські, веснянки, купальські, жниварські, щедрівки, ліричні, жартівливі. У 20 – 30-х рр. записав текст і музику весілля в рідному селі (опублікував у виданні "Ве-сілля". – В 2-х кн. – Кн. 1. – К., 1970 р.).

Літ.: Юхимович В. Батько співочий // Скалецький Р. Хорові твори. – К., 1989; Хоменко Б. В. Митець, громадянин і гуманіст Р. А. Скалецький // Тези доповідей 9-ї Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1990. – С. 105 – 106; Пісня з-за грат: Сторінки з життя висланого за межі України композитора Родіона Скалецького // Вінниччина. – 1993. – 6 травня; Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців… – С. 352; Хоменко Б. В. Скалецький Родіон Андрійович // З-над Божої ріки… – С. 270; Третяк В. І. Людина великої душі й таланту // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Ко-цюбинського. – Вип. 7. – Вінниця, 2004. – С. 120 – 123; Гальчак С. Д. Крає-знавці Вінниччини... – С. 175, 176; Гальчак С. Д. Краєзнавство Східного По-ділля... – С. 70, 71; Лациба В., Струкевич О. Родіон Андрійович Скалецький: доля таланту за тоталітаризму // Освіта і культура на Поділлі. Збірник наукових праць. – Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2006. – Т. 7: Матеріали третього круглого столу "Культура, освіта і просвітницький рух на Поділлі у XVIII – на початку XXI ст." – С. 164 – 177; Несправедливо таврованих історія реабілітує обов'язково // Реабілітовані історією. Вінницька область. – Вінниця, 2006. – Кн. 1. – С. 758 – 768; Поляхівський Я. Вулиця Родіона Ска-лецького // Вінницький край. – 2007. - № 1 (8). – С. 192 , 193; Тимчук В. Таєм-ниця композитора // Там само; - С. 192 – 196.

СКОРСЬКИЙ Микола Андрійович

(09.08.1920, с. Юшківці Іллінецького району Вінницької облас-ті) – літературознавець, краєзнавець, кандидат філологічних наук (з 1966 р.), доцент. Учасник Великої Вітчизняної війни. У 1950 – 1961 рр. – працівник редакції обласної газети "Радянське Поділля" (м. Хмельницький). В 1966 – 1980 рр. – викладач, доцент кафедри української літератури Кам'янець-Подільського дер-жавного педагогічного інституту. З 1981 р. – доцент кафедри ук-раїнської літератури Житомирського державного педагогічного інституту.

Досліджував історію літератури, культури на Поділлі XIX – XX ст. Учасник регіональних історико-краєзнавчих конфе-ренцій.

Тв.: Від Дністра до Горині: Літературно-мистецька карта Поділля // Жовтень. – 1971. – №№ 4, 7, 9. – 1972. – №№ 7, 8, 10, 11; Письменники і митці в Кам'янець-Подільському в другій половині XIX ст. // Матеріали III Подільської історико-краєзнавчої конференції. – Львів, 1970. – С. 181 – 185; Хмельницький театр ім. Г. І. Петровського. – К.: Мистецтво, 1981. – 102 с.

Літ.: Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців… – С. 353, 354; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 177.

СКРИПНИК Віктор Степанович

(21.08.1953, с. Довге Буданівського, тепер: Теребовлянського району Тернопільської області) – журналіст, краєзнавець. З 1954 р. живе на Вінниччині. В 1979 р. закінчив факультет журналістики Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка. Член Національної спілки журналістів України. Працював редактором Ямпільської райгазети "Слово хлібороба", заступником головного редактора обласної газети "Подолія". З 1995 р. власний кореспондент газети "Голос України" у Вінницькій області. Автор численних краєзнавчих публікацій.

Тв.: Музей буряківництва // Сільські вісті. – 1986. – 22 березня; "Вер-вольф" – таємниця за сімома замками // Голос України. – 2001. – 14 квітня; "У смерті з рідним краєм поріднюся" // Голос України. – 2002. – 24 вересня; Герой України // Ядро інтелігентності / Гол. ред. і упорядн. В. Климчук. – Вінниця: Подолія, 2004. – С. 7 – 12; Ректорська концепція // Там само. – С. 192 – 198; Чотири вінницьких броди. Історія області: люди, події, факти // Вінницький край. – 2007. - № 1 (8). – С. 3 – 130 (у співавтор. з М. Ф. Каменюком); Ви-пробування свободою: Вінниччина: 1990-ті роки // Там само. - № 3 (10). – С. 5 – 66 (у співавтор. з М. Ф. Каменюком); Випробування свободою: Вінниччина XXI століття // Там само. - № 4 (11). – С. 4 – 77 (у співавтор. з М. Ф. Каме-нюком); "Великий Українець" // RIA. – 2008. – 9 січня. – С. 11.

Літ.: Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 176.

СЛОБОДЯНЮК Михайло Васильович

(08.11.1914, с. Липівка, тепер Томашпільського району Вінницької області – 17.10.1988, Київ) – етнограф, фольклорист, літе-ратурознавець, історик. Закінчив Вінницькі учительські курси, в 1937 р. – Харківський інститут журналістики. В 1930-і рр. учите-лював на Вінниччині, співробітничав з В. П. Петровим по етно-графічному вивченню зарубинецької і черняхівської археологіч-них культур на Поділлі, учасник етнографічних експедицій у Чер-нівецькій, Вінницькій областях (1940 – 1950-і рр.). У 1944 – 1950 рр. – науковий співробітник ІМФЕ АН України, з 1950 р. – старший науковий співробітник Києво-Печерської лаври-заповідника. У його працях "Міфологічні образи весни в піснях і обрядах схід-них слов'ян" (кандидатська дисертація, 1948 р.), "Інтереси М. М. Коцюбинського до народного побуту і народної творчості", "На-ціонально-побутові особливості українського народу: Етногра-фічний нарис" та інших широко використані фольклорно-етно-графічні матеріали Подільського регіону.

Літ.: Махно Є., Рубай Г. Шляхи народознавця Михайла Слободянюка // На-родна творчість та етнографія. – 1992. – № 3. – С. 59 – 63; Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців… – С. 355 – 356; Гальчак С. Д. Кра-єзнавці Вінниччини... – С. 177, 178.

СЛОВАЦЬКИЙ Юліуш

(04.09.1809, м. Кременець, нині Тернопільської області – 03.04. 1849, Париж) – польський письменник. Змолоду бував на Схід-ному Поділлі, в с. Верхівці, тепер Барського району Вінницької області, у родині Михальських. Тут пережив своє перше кохання до їх дочки Юлінки. Звідси здійснив поїздку до Одеси, прямуючи через Бар, Тульчин, Умань. Брав участь у листопадовому пов-станні 1830 р. у Варшаві, після поразки якого перебував пере-важно в еміграції. Багато писав про Україну, зокрема Поділля. Один з перших у польській літературі показав Коліївщину як справедливу боротьбу українського народу за соціальні і націо-нальні права ("Срібний сон Саломеї"). З життям та фольклором українців пов'язаний також незакінчений роман "Король Лядови". Автор планував змалювати польське повстання 1830 – 1831 рр. У п'яти написаних розділах дія відбувається на Поділлі. Своєрідним продовженням цієї теми стала "Дума про Вацлава

Жевуського". Жевуський (дійсна історична постать) гуртує загін українських селян і веде його на допомогу польським повстанцям, але під Дашевом (Вінницька область) зазнає поразки. Кілька творів поет присвятив барським конфедератам і гайдамацькому рухові. Серед них шедевр польської літератури – поема "Беньов-ський".

Тв.: Вибрані твори. – В 2-х т. – К., 1959.

Літ.: Вервес Г. Юліуш Словацький і Україна. – К., 1959; Левінська С. Юлі-уш Словацький. – К., 1985; Лісова Г. П. Юліуш Словацький – співець Поділля // Тези доповідей VI Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1988. – С. 28; Подолинний А. М. Словацький Юліуш // З-над Божої ріки… – С. 273; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини… - С. 178; Гальчак С. Д. Краєзнавство Східного Поділля… - С. 18; Прокопчук В. С. Краєзнавство на Поділлі: історія і сучасність… - С. 45.

СМЕРЕЧИНСЬКИЙ Сергій Степанович

(09.09.1892, с. Мечетка Балтського повіту Подільської губернії - ?) – архівіст, мовознавець, краєзнавець, організатор архівної справи на Поділлі. В 1916 р. закінчив історико-філологічний фа-культет університету св. Володимира у Києві. Знав іноземні мови – французьку, німецьку, англійську. До 1917 р. вчителював в по-чаткових народних і приватних школах. З червня 1921 р. працю-вав у Подільській губернській архівній комісії, а потім – в ар-хівній секції губернського комісаріату, спочатку як учений архі-віст, потім – учений секретар. У 1923 – 1925 рр. завідував Поділь-ським губернським архівом, а в 1925 – 1929 рр. – Вінницьким ок-ружним архівом. Брав участь у реорганізації губернських архів-них комісій. Напрацював принципи відбору документів на архів-не зберігання з огляду на їх наукове значення, склад описів, фор-мування фондів. У 1929 р. заарештований і звинувачений в контрреволюційній антинародній діяльності як один із учасників Вінницької філії "Спілки визволення України". Подальша доля невідома.

Літ.: Водолаличенко О. Г. Перша нарада архівних робітників України // Архівна справа. – 1925. – Кн. 1. – С. 147; Наука и научные работники СССР. – Т. 6: Научные работники без Москвы и Ленинграда. – Лининград, 1928. – С. 487; Подолинний А. Сергій

Смеречинський: справа № 826 // Слово. – 1993. - № 11. – С. 8; Пристайко В., Шаповал Ю. Справа "Спілки Визволення України" – невідомі документи і факти. – К., 1995; Верба І. Смеречинський Сергій Сте-панович // Українські архівісти: Біобібліографічний довідник / Упорядн.: О. М. Коваль, І. Б. Матяш, В. С. Шандра: У 3-х вип. – Випуск перший (XIX – 1930-ті рр.). – К., 1999. – С. 311; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 178, 179.

СМОЛИЧ Юрій Корнійович

(24.06 (07.07).1900, м. Умань, тепер: Черкаської області – 28.08.1976, м. Київ) – письменник. У 1913 – 1922 рр. мешкав у Жмеринці на Вінниччині. Тут закінчив гімназію, працював санітаром у дружині по боротьбі з висипним тифом, лікпомом і діловодом в Українському Червоному Хресті, журналістом, працівником агітпоїзда, актором. Цим рокам присвятив твір "Я вибираю літературу", що має підзаголовок "Книга про себе". Образ Жмеринки постає в ряді романів та повістей. Залишивши Жмеринку, навчався у Київському комерційному інституті. Редагував різні журнали. Працював заступником голови і головою прав-ління Спілки письменників України, очолював Українське това-риство культурних зв'язків з українцями за кордоном. Обирався депутатом Верховної Ради УРСР. Герой Соціалістичної Праці (1970 р.). Автор кількох великих за обсягом романів "про ре-волюцію і громадянську війну" в Україні, дія в яких нерідко від-бувається на Вінниччині, як і у відомій автобіографічній повісті "Дитинство" (1937 р.), романах "Наші тайни" (1936 р.), "Вісім-надцятилітні" (1938 р.), у повісті "Театр невідомого актора" (1940 р.), мемуарних творах.

Тв.: Твори: У 8 т. – К., 1983 – 1986.

Літ.: Лист Ю. Смолича: (Письменники про свої зв'язки з Вінниччиною) // Радянське літературознавство. – 1978. - № 9; Подолинний А. М. Смолич Юрій Корнійович // З-над Божої ріки... – С. 274, 275; Солоненко М. П. Жмеринка – місто Юрія Смолича // Про Юрія Смолича. – К., 1980.

СМОЛІЙ Валерій Андрійович

(01.01.1950, с. Авратин Волочиського району Хмельницької області) – видатний український учений, фахівець у галузі історії

України доби середньовіччя та раннього нового часу. Академік НАН України (1995 р.), професор (1999 р.). Заслужений діяч науки і техніки України (1998 р.). Лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки (2001 р.), премії для молодих учених АН УРСР (1978 р.). Нагороджений "Відзнакою Президента України" (1996 р.), орденом Ярослава Мудрого V (1999 р.) та IV (2004 р.) ступенів.

У 1970 р. з відзнакою закінчив історичний факультет Кам'янець-Подільського державного педагогічного університету. Два роки перебував на викладацькій роботі. В 1972 – 1975 рр. – аспірант, 1975 – 1979 рр. – молодший науковий співробітник, 1979 – 1986 рр. – старший науковий співробітник, з 1986 р. – завідувач відділу історії феодалізму (з 1991 р. – відділ історії України середніх віків, з 2006 р. – відділ історії України середніх віків і раннього нового часу), 1991 – 1993 рр. – заст. директора з наукової роботи, з грудня 1993 р. – директор Інституту історії України НАН України. Кандидатська дисертація "Возз'єднання Правобережної України з українськими землями у складі Російської держави" (1975 р.). Докторська дисертація "Соціальна свідомість учасників народних рухів на Україні (друга половина XVII-XVIII ст.)" (1985 р.). У 1997 – 1999 рр. – віце-прем'єр-міністр України з питань гума-нітарної політики. Член Президії НАН України (з 1998 р.). Член Ко-мітету з Державних премій України в галузі науки і техніки (1997 р.).

Один з ініціаторів відновлення археографічної роботи в Україні. Засновник сучасної медієвістичної та новітньої школи. Очо-лює наукову раду з проблеми "Основні закономірності вітчизня-ної історії дожовтневого періоду", Українську філію Міжнарод-ного наукового товариства по вивченню XVIII ст., президент Наці-онального комітету по вивченню країн Південно-Східної Європи, голова ради з питань вивчення наукової спадщини та політичної діяльності академіка М. Грушевського.

Автор близько 800 наукових праць, зокрема низки шкільних та вузівських підручників, ряду монографій, у яких на основі ши-рокої джерельної бази розкриваються закономірності історично-го процесу на українських землях на зламі сердньовіччя та ново-го часу, в т. ч. на теренах Східного Поділля. Пріоритетами у нау-ковій діяльності вченого виступають проблеми історії україньс-кого козацтва; національно-визвольних змагань українського на-роду;

формування суспільної свідомості українського соціуму; становлення національного етносу та самобутнього розвитку його культури; перебігу державотворчого процесу в Україні в XVII – XVIII ст.; міждержавних відносин в Центрально-Східній Європі раннього часу та місця і ролі у них українського фактору, тощо. Чільне місце у його науковому доробку посідають методологічні розробки.

Як автор та член редколегій неодноразово брав участь у фундаментальних колективних працях, виступив ініціатором створення п'ятнадцятитомної серії "Україна крізь віки", що у 2001 р. відзначена Державною премією України в галузі науки і техні-ки; підготовки багатотомної "Енциклопедії історії України", серії біографічних нарисів "Особистість і доба". Під його керівниц-твом (автор та член редколегій) вийшов ряд колективних праць: "Все про Україну" (К., 1998 р.), "Україна: утвердження незалежної держави (1991 – 2001 рр.)" (К., 2001 р.), "Уряди України у XX сто-літті: науково-документальне видання" (К., 2001 р.), "Видатні ді-ячі України минулих століть: Меморіальний альманах" (К., 2001 р.), "Київ: Енциклопедичне видання" (К., 2001 р.), "Нариси з історії дипломатії України" (К., 2001 р.), "Політичний терор і тероризм в Україні XIX – XX ст." (К., 2002 р.), 3-й том фундаментального ака-демічного видання "Історія української культури" (К., 2003 р.), "Голод 1932 – 1933 років в Україні: причини та наслідки" (К., 2003 р.), "Україна і Росія в історіографічній ретроспективі: Нариси в 3 т." (К., 2004 р.), "Україна – козацька держава. Ілюстрована історія українського козацтва у 5175 фотосвітлинах" (К., 2004 р.), "Історія українського селянства: Нариси у 2 ч." (К., 2006 р.), "Історія українського козацтва. Нариси у 2 ч." (К., 2006 р.).

Головний редактор "Українського історичного журналу" (з 1995 р.); член редколегії 50-томного видання творів М. С. Грушев-ського, 5-томної "Історії української культури", часописів "Крає-знавство", "Архіви України", "Київська старовина", міжвідомчого наукового збірника "Архівознавство. Археографія. Джерелознав-ство", головний редактор "Зводу пам'яток історії та культури Ук-раїни" (у 28 т.), один із засновників і відповідальний редактор циклу видань серії "Пам'ятки історії України". Виступив відпові-дальним редактором близько 300 колективних та індивідуальних монографій, добірок документів, перевидань історіографічної спадщини, збірників наукових праць.

Тв.: Возз'єднання Правобережної України з Росією. – К., 1978; Формуван-ня соціальної свідомості народних мас України в ході класової боротьби (дру-га половина XVII – XVIII ст.). – К., 1986; Як і коли почала формуватися укра-їнська нація. – К., 1991: У пошуках нової концепції Визвольної війни українсь-кого народу XVII ст. – К., 1992; Правобережна Україна у другій половині XVII – XVIII ст.: проблема державотворення. – К., 1993; Історія в життєписах. – К., 1994; Богдан Хмельницький: соціально-політичний портрет. – К., 1993: 2-е вид., переробл. і доп. – К., 1995; Українська держава XVII – XVIII ст.: проблеми формування, еволюції, реалізації. – К., 1997; Українська національна революція середини XVII століття: проблеми, пошуки, рішення. – К., 1999; Україна XX століття: У 2 кн. – К., 2002; Богдан Хмельницький: Біографічний нарис. – К., 2002; Україна. Поступ історії. – К., 2003; Моя Україна. – К., 2004 та ін.

Літ.: Парнюк М. О., Підтиченко В. І. Свідомість народних мас – предмет дослідження // Філософська думка. – 1985. – № 5; Пінчук Ю. А. Захист док-торської дисертації В. А. Смолієм // УІЖ. – 1986. – № 4; Историография ис-тории УССР. – К., 1986; В Національній академії наук України // Демократич-на Україна. – 1995. – 20 квітня; Нове поповнення Академії: Обрані на за-гальних зборах Національної академії наук 14 квітня 1995 р. // Вісник НАН Ук-раїни. – 1995. – № 7 – 8; Вчені Інституту історії НАН України: Біобібліогр. довід. / Серія "Українські історики". – Вип. 1. – К., 1998; 50-річний ювілей ака-деміка В. А. Смолія // Вісник НАН України. – 2000. – № 1; Кам'янець-Поділь-ський університет в особах. – Т. 1. – К., 2003; Історичний факультет Київ-ського національного університету імені Тараса Шевченка: минуле й сього-дення. – К., 2004; Академік Валерій Смолій / Серія "Видатні постаті Кам'я-нець-Подільського уніерситету". – Кам'янець-Подільський, 2006; Методом творчого осмислення // Шаров І. Вчені України: 100 видатних імен. – К., 2006; Інститут історії України НАН України.1936 – 2006… – К., 2006. – С. 646, 647.

СОКІЛ Віктор Федорович

(17.09.1941, с. Кальник Іллінецького району Вінницької облас-ті) – поет, прозаїк, краєзнавець. Після закінчення школи працю-вав по оргнабору на Донбасі, служив в армії. У 1969 р. закінчив Київський автодорожний інститут. З того часу аж до виходу на пенсію (2001 р.) займався організацією та розвитком пасажирсь-ких перевезень у Вінницькій області, працюючи на

посадах інже-нера, старшого інженера, начальника відділу перевезень Він-ницького облавтодору. З виходом на заслужений відпочинок за-хопився поезією, краєзнавством. У 2000 р. опублікував першу по-етичну збірку "Вогонь віків", у 2002 р. – другу – "Під Кальницьким небом", в 2004 р. – третю – "Акорди життя". Автор історико-краєзнавчого нарису "Кальницький полк" (2007 р.), співавтор книг "Вінничани і зірка Полин" (2006 р.), "Вінничани під полиновою зо-реою" (2008 р.).

Тв.: Вінничани і зірка Полин: Фотонарис. – Вінниця: Книга-Вега, 2006. – 352 с. (у співавтор. з М. Лаціcом, М. Ястремським); Кальницький полк: Історико-краєзнавчий нарис. – Вінниця: Книга-Вега, 2007. – 384 с.; Вінничани під по-линовою зорею: Фотонарис (вид. друге, доопрацьоване). – Вінниця: Книга-Ве-га, 2008. – 440 с. (у співавтор. з М. Лаціcом, М. Ястремським).

СОЛОВЙОВА Анастасія Агеївна

(03.01.1929, м. Гайсин Вінницької області) – історик-архівіст, археограф, краєзнавець. У 1953 р. закінчила історичний факультет Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка. Кан-дидат історичних наук. З 1956 р. працювала в Інституті партії при ЦК КПУ: бібліотекарем, молодшим науковим, старшим науковим співробітником сектору історії партії, а з лютого 1976 р. – сектору партійного архіву. Працюючи в партархіві інституту, а з листо-пада 1991 р. в Центральному державному архіві громадських об'єднань України на посаді старшого наукового співробітника (з серпня 1994 р. – завідувача відділу використання документів і ін-формації), як історик-археограф займалась укладанням збірників документів, їх археографічним опрацюванням, описуванням фондів архіву для підготовки путівника-довідника по архіву, те-матичного довідника з питань Великої Вітчизняної війни, деяких проблем вдосконалення науково-дослідного апарату докумен-тальних видань та ін. Опублікувала близько 50 робіт, серед яких понад 20 – збірники документів і хронікальні роботи, огляди дже-рел та літератури. Обиралась членом наукової ради Головного архівного управління при Раді Міністрів УРСР, членом республі-канської ради з координації науково-дослідних робіт (секції дже-релознавства), членом редколегії журналу "Архіви України".

Тв.: Восстановление Донбасса: 1946 – 1950: Документы и материалы. – К., 1986; Культурне будівництво в Українській РСР: 1928 – червень 1941: Збірник документів і матеріалів. – К., 1986. – 415 с. (упорядник); Культурне будівництво в Українській РСР: Червень 1941 – 1950: Збірник документів і матеріалів. – К., 1989. – 483 с. (упорядник); Голод 1932 – 1933 років на Україні: очима істориків, мовою документів. – К., 1990; Національні відносини в Ук-раїні у ХХ ст.: Збірник документів та матеріалів. – К., 1994. – 560 с. (упо-рядник); Голод в Україні 1946 – 1947: Документи і матеріали. – К.; Нью-Йорк, 1996. – 375 с. (упорядник); Михайло Грушевський: Між історією та політикою: 1920 – 1930: Збірник документів і матеріалів. – К., 1997. – 183 с. (упорядник).

Літ.: Пиріг Р. Я. Соловйова Анастасія Агеївна // Українські архівісти: Біо-бібліографічний довідник. – У 3-х вип. – Вип. 2: 1940 – 1960-ті рр. / Держ-комархів України. УДНДІАСД; Упорядн. Т. В. Портнова. – К., 2002. – С. 201, 202; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини… - С. 179, 180; Українські архівісти (XIX – XX ст.)… - С. 593, 594.

СОЛОМОНОВА Тетяна Робертівна

(24.06.1968, ст. Кез Республіка Удмуртія, Росія) – бібліотекар, бібліограф, музеєзнавець, краєзнавець. Кандидат історичних наук (2004 р.). У 1990 р. закінчила Київський інститут культури. В 1993 – 2006 рр. Працювала зав. бібліотекою Вінницького обласного краєзнавчого музею. З 2006 р. старший викладач кафедри етнології Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського. Досліджує і популяризує історію розвитку книжкової справи на Поділлі, окремі питання розвитку музейної справи в край. Учасниця регіональних історико-краєзнавчих кон-ференцій. Автор близько 60 праць.

Тв.: «Регіональна книга» як складова частина поняття «національна книга» (на прикладі «подільської книги») // Бібл. Планета. – 2000. – № 4. – С. 19 – 22; Подільські видавництва І чверті ХХ ст. // Вісник Книжкової Палати. – 2001. – № 12. – С. 45 – 48; Вінницька Філія Всенародної бібліотеки при УАН (ВУАН): фундація, дійсність, здобутки (1920 – 1930) // Бібліотека. Наука. Культура. Інформація: Наук. пр. НБУВ. – К., 1998. – Вип. 1. – С. 29 – 38 (у спів-автор.); Українське книгодрукування на Поділлі у 1917 р. //

Матеріали 10-ї По-дільської історико-краєзнавчої конференції. – Кам'янець-Подільський, 2000. – С. 337 – 342; Книговидавнича діяльність подільських «Просвіт» на початку XX ст. // Поділля в контексті української історії: Матеріали Всеукраїнської наукової конференції. – Вінниця, 2001. – С. 145 – 148; Видавнича діяльність подільського земства 1904 – 1920 рр. // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 4. – Вінниця, 2002. – С. 51 – 54; Доля етнографічної ко-лекції Вінницького обласного краєзнавчого музею після німецько-фашист-ської окупації // Проблеми етнографії, економічної географії Поділля: Матері-али конференції. – Кам'янець-Подільський, 2002; Музей під час німецько-фашистської окупації: доля колекції // Подільська старовина: Науковий збірник / До 85-річчя з часу заснування Вінницького обласного краєзнавчого музею. – Вінниця, 2003. – С. 4 – 14 (у співавтор.); Музей під час німецько-фашистської окупації: доля співробітників // Там само. – С. 15 – 23; Книговидання у Вінниці на початку XX ст. // Там само. – С. 189 – 194; Випуск навчальної літератури на Поділлі у 1-й третині XX ст. // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 5. – Вінниця, 2003. – С. 69 – 72; Родові бібліотеки польсь-кої шляхти XVIII – початку XX ст.: Вінницька сторінка // Вінниччина: минуле та сьогодення. Краєзнавчі дослідження. – Вінниця: ДП ДКФ, 2005. – С. 67 – 73; Вячеслав Арсенович Камінський на Поділлі // Там же. – С. 166 – 171 (у співаторстві з Б. В. Грановським); Відновлення діяльності музеїв Вінниччини після її визволення від німецько-фашистської окупації // Наукові записки. Істо-рія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 9. – Вінниця, 2005. – С. 271 – 273; Книговидання у маєтках польської шляхти Поділля: польське, єврейське, старообрядницьке (XVII – перша третина XIX ст.) // Освіта, наука і культу-ра на Поділлі. Збірник наукових праць. – Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2006: Матеріали другого круглого столу "Культура, освіта і просвітницький рух на Поділлі у XVIII – на початку XXI ст." – С. 327 – 337; Становлення Він-ницької філії Всенародної бібліотеки при УАН (ВУАН) // Наукові записки. Істо-рія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. X. – Вінниця, 2006. – С. 252 – 257; Могилів-Подільський як книговидавничий центр Поділля (наприкінці XVIII – перша чверть XIX ст.) // Друга Могилів-Подільська краєзнавча конференція. – Могилів-Подільський; Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2006. – С. 236 – 240; Книгозбереження інтелігенції періоду "воєнного комунізму" // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. XI: За матеріалами II Міжнарод-ної наукової

конференції "Національна інтелігенція в історії та культурі України у XIX – XXI століттях". – Вінниця, 2006. – С. 175 – 178; Матеріали до книговидавничого репертуару Поділля (1852 – 1923): Бібліографічний посіб-ник. – Вінниця, 2006. – 352 с.; Доля бібліотек поміщицьких маєтків Поділля за доби Української революції // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Ко-цюбинського. – Вип. XII. – Вінниця, 2007. – С. 227 – 231; Родова бібліотека княгині М. Г. Щербатової у Немирові: історія формування, склад // Віннич-чина: минуле та сьогодення. Краєзнавчі дослідження. – Вінниця, 2007. – С. 188 – 195; Деякі спостереження за міською культурою Вінниці XX – початку XXI ст. // Там само. – С. 379 – 385; Книга у Бару XVI – XVII ст. // Бар, Барська земля крізь призму століть… – Бар, 2008. – С. 87 – 90; Рукописна книжкова традиція Поділля XV – XVII ст. // Науковий вісник Чернівецького університе-тету: Збірник наукових статей. Історія. Політичні науки. Міжнародні відно-сини. – Чернівці: Рута, 2008. – Вип. 378 – 379. – С. 67 – 72; Книгозабезпечення уніатських церков Брацлавщини наприкінці XVIII ст. (за матеріалами генеральної візитарії церков Брацлавського деканату 1785 р.) // Релігійне життя Поділля: минуле і сучасне… – Вінниця, 2008. – С. 69 – 72; Розвиток музейної справи Поділля 1860 – 1924 років // Подільська старовина. – Вип. IV. – С. 5 – 19; Книжкова торгівля на Поділлі першої половини XIX ст. // Освіта, наука і культура на Поділлі: Збірник наукових праць. – Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2008. – Т. 11. – С. 190 – 197; "Saxon" як звід законів магдебурзького пра-ва // Пульсуючі джерела. – 2008. – 24 липня.

Літ.: Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини… – С. 85.

СОЛОНЕНКО Михайло Петрович

(09.09.1912, с. Станіславчик, нині Жмеринського району Вінницької області – 29.07.1994, м. Жмеринка) – педагог, літературознавець, краєзнавець. Навчався в Харківському геодезичному інституті. З 1933 р. на педагогічній роботі. З 1946 р. жив у Жмеринці. Закінчив заочно філологічний факультет Вінницького педагогічного інституту. Учителював. Відмінник народної освіти УРСР. Здійснював значну громадську роботу. Один з організаторів і провідників районного відділення Українського товариства охорони пам'яток історії та культури, ректор Жмеринського народного університету пропаганди пам'яток історії та культури. Один з ініціаторів відкриття музеїв Ю. Смолича в

Жмеринці та С. Надсона в с. Носківцях Жмеринського району. Співавтор путів-ника «Жмеринка», автор краєзнавчого нарису «Жмеринка – місто Юрія Смолича».

Тв.: Жмеринка: Путівник. – Одеса: Маяк, 1974 (у співавтор.); Жмеринка – місто Юрія Смолича // Про Юрія Смолича. – К., 1980.

Літ.: Панченко М. Завжди у пошуках // Вінницька правда. – 1981. – 18 жовтня; Подолинний А. М. Солоненко Михайло Петрович // З-над Божої ріки… – С. 276, 277; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини… - С. 180.

СОЛЯР Анатолій Петрович

(08.08.1955, с. Кукавка Могилів-Подільського району Вінниць-кої області) – педагог, краєзнавець, дійсний член Центру дослід-ження історії Поділля Інституту історії України НАН України при Кам'янець-Подільському національному університеті ім. І. Огієн-ка. У 1983 р. закінчив історичний факультет Вінницького держав-ного педагогічного інституту ім. М. Островського. В 1983 – 1985 рр. працював учителем історії у м. Дубосари (Молдова). З 1985р. викладач Могилів-Подільського технолого-економічного колед-жу. Активний краєзнавець. Один із організаторів проведення другої та третьої Могилів-Подільських краєзнавчих конференцій.

Тв.: З історії Могилів-Подільського технологічного технікуму // Друга Мо-гилів-Подільська краєзнавча конференція. – Могилів-Подільський, Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2006. – С. 229 – 231; Повоєнний голод 1946 – 1947 років на Могилів-Подільщині // Третя Могилів-Подільська науково-краєзнавча конфе-ренція. – Могилів-Подільський, Км'янець-Подільський: Оіюм, 2009. – С. 317 – 321.

СОРОКІН Віктор Миколайович

(01.04.1926, с. Попівка Хвалинського району Саратовської об-ласті (Росія) – педагог, літературознавець. У 1948 р. закінчив Пол-тавський педагогічний інститут. Вчителював у Млинові Рівнен-ської області (1948 – 1952 рр.). Навчався в аспірантурі при Ки-ївському педагогічному інституті (1952 – 1955 рр.). Працював у Вінницькому педінституті на кафедрі російської мови та зарубіж-ної літератури (1955 – 1986 рр.). Публікував у

місцевій пресі на-риси про польських і російських письменників, пов'язаних з Він-ниччиною біографією і творчістю: Л. Совінського, М. Гожков-ського, С. Вітвіцького, М. Гославського, А. Грозу, Я. Івашкевича, О. Пушкіна, М. Некрасова, С. Алексєєва, К. Лісовського, В. Кар-пенка. Перша серед краєзнавчих публікацій – "Сторінки дружби" (О. Бальзак і Україна, Марко Вовчок і Франція // Вінницька прав-да. – 1960. – 23 березня). Віднайшов в архівах м. Курська (Росія) нові документальні матеріали про О. Коцюбинську – сестру М. Коцюбинського. З кінця 1980-х рр. живе в м. Харкові.

Літ.: Шлеймович М. С. Сорокін Віктор Миколайович // З-над Божої ріки… – С. 278.

СТАДНИК Олена Олексіївна

(19.02.1968, м. Кривий Ріг Дніпропетровської області) – історик, краєзнавець. У 1990 р. закінчила історичний факультет Вінницького педінституту. Старший викладач кафедри історії Укра-їни Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського (з 2001 р.). Кандидат історичних наук. Досліджує період непу на Поділлі. Учасниця регіональних історико-крає-знавчих конференцій.

Тв.: Інтелігенція Поділля в умовах непу // Тези доповідей 15-ї Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1996. – С. 58, 59; Куль-турне будівництво на селі в період непу: На матеріалах Вінниччини // Тези доповідей 16-ї Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Він-ниця, 1997. – С. 47, 48; З історії становлення народної освіти на Вінниччині в умовах непу // Тези доповідей і повідомлення 17-ї Вінницької обласної істо-рико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1997. – С. 57, 58 (у співавтор.); Деякі особливості розвитку подільського села в початковий період непу (1921 – 1925) // Тези доповідей і повідомлення 18-ї Вінницької історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1998. – С. 60, 61; З історії селянства Вінниччини у 20-х – початку 30-х рр. XX ст. // Тези доповідей і повідомлення 19-ї Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1999. – С. 51, 52; Украї-нізація освіти на Поділлі у 20-х рр. XX ст. // Там же; – С. 70, 71 (у співавтор.); До питання про перебування Директорії в Вінниці у лютому – березні 1919 р. // Україна: минуле, сьогодення, майбуття:

Збірник наукових праць. – Вінниць-кий державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського. – К., 1999. – С. 201 – 207 (у співавтор.); До питання про колгоспне будівництво на Поділлі в період нової економічної політики // Поділля у контексті української історії: Матеріали Всеукраїнської наукової конференції. – Вінниця, 2001. – С. 225 – 229 (у співавтор.); Релігійне життя на Поділлі в умовах непу // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 4. – Вінниця, 2002. – С. 91 – 94; Культурно-освітня робота в подільському селі в період непу // Нау-кові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 5. – Вінниця, 2003. – С. 85 – 91; Шкільна освіта на Вінниччині в період непу // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 6. – Вінниця, 2003. – С. 162 – 165; Формування освітнього і культурного середовища на Поділлі // Наукові за-писки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 9. – Вінниця, 2005. – С. 253 – 258; Початковий період радгоспного будівництва на Поділлі в 1917 – 1920 рр. // Вінниччина: минуле та сьогодення. Краєзнавчі дослідження. – Вінниця: ДП ДКФ, 2005. – С. 102 – 105 (у співавтор. з О. Г. Лойком); Ставлення радян-ської влади до української інтелігенції в 20-х рр. XX ст. (на матеріалах Поділ-ля) // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. XI: За матеріалами II Міжнародної наукової конференції "Національна інтелігенція в історії та культурі України у XIX – XXI століттях". – Вінниця, 2006. – С. 344 – 346; Діяльність політичних партій у подільському селі на початку 1920-х рр. // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. XII. – Вінниця, 2007. – С. 232 – 234.

Літ.: Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини… – С. 113.

СТАРИЦЬКИЙ Михайло Петрович

(02 (14).12.1840, с. Кліщинці Золотоніського повіту на Полтавщині, тепер Черкаської області – 14 (27).04.1904, Київ) – класик української літератури, театральний і громадсько-культурний діяч. Виходець із збіднілої поміщицької сім'ї, рано осиротів і ви-ховувався в родині В. Лисенка – батька відомого композитора М. Лисенка. Навчався у Харківському (1858 – 1860 рр.) та Київському (1860 – 1866 рр.) університетах. У 1860 – 1880-х рр. був тісно зв'я-заний з Поділлям – як власник невеликих маєтків у с. Садова Мо-гилів-Подільського (1869 – 1985 рр.) і с. Кордишівка Брацлав-ського (1879 – 1889 рр.) повітів

Подільської губернії. Збираючи історико-етнографічний матеріал, відвідав Вороновицю, Неми-рів, Брацлав, Кам'янець-Подільський (1879 – 1889 рр.) та інші на-селені пункти Поділля. Водночас працював співробітником Пів-денно-Західного відділення Російського географічного товарист-ва. У київських газетах «Заря» і «Труд» в 1880 – 1881 рр. Вмістив серію статей про Подільський край під псевдонімами Подолянин і Карпівець. Історичне минуле Поділля яскраво змалював у своїй трилогії «Богдан Хмельницький» (1895 – 1907 рр.), романі «Ру-їна» (1899 р.), повістях «Облога Буші» (1891 р.), «Заклятий скарб: Подільська легенда» (1892 р.). Особливо зацікавила письменника знаменита оборона 1654 р. сотенного козацького містечка Буші неподалік Ямполя від польсько-шляхетського війська. Так по-стала драма «Оборона Буші» (1898 р.). Значної популярності здо-був історичний роман «Розбійник Кармелюк» (1903 р.), в якому відтворена антифеодальна боротьба селян Поділля першої по-ловини XIX ст.

Тв.: Твори. – У 8-и т. – К.: Дніпро, 1963 – 1965.

Літ.: Комишаченко М. В. Михайло Старицький: Літературний портрет. – К.: Дніпро, 1968. – 112 с.; Франко І. Михайло Старицький // Франко І. Зібран-ня творів. – К., 1982. – Т. 33. – С. 230 – 277; Олійник В. М. П. Старицький на Поділлі // Матеріали III Подільської історико-краєзнавчої конференції. – Львів, 1970. – С. 173 – 177; Лісовий П. М. Поділля в історичних творах М. П. Старицького // 2-а республіканська наукова конференція з історичного краєзнав-ства: Тези доповідей. – К., 1982. – С. 339 – 341; Хоменко Б. Михайло Ста-рицький на Вінниччині // Вінницька правда. – 1984. – 12 вересня; Коломієць В. Добра і правди син: Михайло Старицький – драматург. – К., 1993; Подолинна І., Подолинний А. Повість «Облога Буші» Михайла Старицького // Дивослово. – 1994. – № 3; Подолинний А. М. Старицький Михайло Петрович // З-над Божої ріки… – С. 281; Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнав-ців… – С. 361, 362; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини… - С. 181; Гальчак С. Д. Краєзнавство Східного Поділля… - С. 23.

СТАСЮК Михайло Степанович

(1949, с. Гавриляк Тлумацького району Івано-Франківської області) – економгеограф, краєзнавець. У 1973 р. закінчив географічний факультет Чернівецького університету. З 1985 р. стар-

ший викладач кафедри географії Вінницького державного педагогічного інституту ім. М. Островського. Досліджує сучасні проблеми економгеографії Східного Поділля. Учасник Подільських і Вінницьких історико-краєзнавчих та географічних конференцій.

Тв.: Основні традиції промислового розвитку міських поселень Вінниць-кої області в післявоєнний період // Тези доповідей VII Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1989. – С. 39, 40.

Літ.: Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців… – С. 362.

СТЕЛЬМАХ Михайло Панасович

(24.05.1912, с. Дяківці Літинського району Вінницької області – 27.11.1983, Київ) – видатний український письменник, поет, фольклорист, академік АН УРСР (з 1978 р.), державний і громадський діяч, Герой Соціалістичної Праці (1972 р.), лауреат Дер-жавної премії СРСР (1951 р.), Ленінської (1961 р.) і Державної премії УРСР ім. Т. Г. Шевченка (1981 р.), депутат Верховної Ради СРСР. У 1932 р. закінчив Вінницький інститут соціального вихо-вання (тепер: Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського). Вчителював на Вінниччині та Київщині, працював кореспондентом обласної газети «Червоний край». Учасник Великої Вітчизняної війни. В 1945 – 1953 рр. – старший науковий співробітник ІМФЕ АН УРСР, в якому зберігаються фольклорні записи, записи народних пісень, звичаїв, які він зі-брав у рідному та навколишніх селах Літинщини. Відображення історії, соціальних протиріч, побуту села, природи Поділля, особ-ливо Вінниччини, становить основу таких відомих його романів як «Велика рідня» (1951 р.), «Кров людська – не водиця» (1957 р.), «Хліб і сіль» (1959 р.), «Правда і кривда» (1961 р.), «Дума про те-бе» (1962 р.), «Чотири броди» (1979 р.), автобіографічних пові-стей «Гуси-лебеді летять» (1964 р.), «Щедрий вечір» (1967 р.). Одночасно М. П. Стельмах був упорядником ряду фольклорних збірок, в яких представлені народні пісні з Поділля («Народна лірика», 1956 р.).

Тв.: Твори. – В 7-и т. – К.: Дніпро, 1982 – 1984; Думи. – К., 1959. – 186 с. (упорядн.); Жартівливі пісні. – К., 1963. – 219 с. (упорядн.); Українські народні пісні в записах М. Стельмаха. – К., 1969. – 118 с.

(упорядн. В. М. Скрипка); З рідних доріг // Вінницька правда. – 1970. – 25 квітня.

Літ.: Про Михайла Стельмаха: Літературно-критичні матеріали. – К., 1972. – 300 с.; Наш Михайло Стельмах: Літературно-критичні статті, етюди, есе. – К., 1982. – 367 с.; Про Михайла Стельмаха. – К., 1987; Михайло Стельмах і Вінниччина // Рекомендаційний бібліографічний покажчик / Укла-дач Л. М. Шпильова. – Вінниця, 1987. – 24 с.; Листи Михайла Стельмаха з фронтових доріг // Слово і час. – 1993. – № 6; Подолинний А. М. Стельмах Михайло Панасович // З-над Божої ріки… – С. 281, 282; Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців… – С. 363, 364; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини… - С. 182; Гальчак С. Д. Краєзнавство Східного Поділля… - С. 74, 75.

СТЕПАНЕНКО Анатолій Гнатович

(16.03.1940, с. Велика Бушинка Немирівського району Вінницької області – 30.04.2003, м. Вінниця) – журналіст, історик, кра-єзнавець, кандидат історичних наук (1974 р.), заслужений журна-ліст України (1999 р.). В 1957 р. закінчив Немирівське педучилище ім. Марка Вовчка, в 1965 р. – факультет журналістики Львівсь-кого державного університету ім. І. Франка. Працював на комсо-мольській, партійній та радянській роботі. З 1970 р. на журна-лістській роботі: редактор Вінницької обласної молодіжної газе-ти «Комсомольське плем'я» (1970 – 1976 рр.), голова Вінницького обласного державного телерадіокомітету, генеральний директор облтелерадіокомпанії (1978 – 1994 рр.). У 1994 – 1996 рр. – ди-ректор Державного архіву Вінницької області, в 2000 – 2002 рр. – доцент кафедри інформаційних технологій Вінницького терито-ріального представництва Відкритого міжнародного Універси-тету розвитку людини «Україна» (Вінниця). Активно займався краєзнавчою діяльністю. Досліджував соціально-політичні про-цеси 20 – 40-х рр. XX ст., інші аспекти історії Подільського краю. Учасник регіональних історико-краєзнавчих конференцій. Автор більше 100 робіт.

Тв.: Ладижинські етюди: Художньо-документальні розповіді. – К.: Дніпро, 1972. – 112 с. (у співавтор. з Сенкевичем Г.); Слово звитяжне: Преса комсо-молу України у роки громадянської війни і відбудови народного господарства. – К.: Молодь, 1979. – 64 с.;

Мандрівка в Ладижин: Путівник. – Одеса: Маяк, 1983. – 56 с. (у співавтор.); Навечно в памяти народной: Путеводитель. – Одесса: Маяк, 1984. – 95 с. (у соавтор.); Вінниччина: Путівник. – К.: ТОВ «Україна», 1985. – 62 с.; Вони тепло приносять подолянам… – Вінниця, 1994. – 26 с.; Вінниця. Березень 1944-го: Розповідають архівні документи // Він-ницька газета. – 1994. – 18 березня; Знайомтесь! Вінницький державний сіль-ськогосподарський інститут: Путівник. – Вінниця, 1995. – 24 с.; Людина, яка мала мужність сказати «Ні»: Розповідь про виробничо-комерційне об'єднан-ня спиртової і дріжджової промисловості «Подільспирт» та його генераль-ного директора. – Жмеринка; Вінниця, 1995. – 35 с.; Гімн вірі, добру і злагоді. – Вінниця: Логос, 1996. – 58 с.; Тяжилів. Тут всі дороги ведуть до «Мрії». – Вінниця, 1997. – 52 с.; Академік А. О. Бабич: і визнання, і шана, і довір'я. – Вінниця: Тезис, 1999. – 170 с.; Флагман м'ясної індустрії України. – Вінниця: УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2000. – 292 с. (у співавтор.); Вінницький насіннєвий: хроніка столітнього ювілею: Історико-документальний нарис. – Вінниця, 2000. – 80 с.; Дорогою правди, науки, добра: Документально-публіцистична розповідь. – К.: Інститут аграрної економіки, 2001. – 545 с.; Життєвий шлях академіка П. Т. Саблука: Документально-публіцистична повість. – К.: Інсти-тут аграрної економіки, 2001. – 294 с.; Обпалені світанки: Документально-публіцистичні розповіді. – Вінниця: Велес, 2002. – 480 с.

Літ.: Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини… - С. 183, 184.

СТЕПАНКОВ Валерій Степанович

(18.09.1947, с. Слобідка-Рихтецька Кам'янець-Подільського району Хмельницької області) – український історик, академік Ук-раїнської академії історичних наук, доктор історичних наук, про-фесор кафедри всесвітньої історії Кам'янець-Подільського наці-онального університету імені І. Огієнка, заслужений працівник ос-віти України, лауреат Державної премії в галузі науки і техніки, премії АН України ім. М. Грушевського, Хмельницької обласної історико-краєзнавчої премії ім. Ю. Сіцінського, почесний член Центру дослідження історії Поділля Інституту історії України НАН України при Кам'янець-Подільському національному університе-теті. У 1969 р. закінчив історичний факультет Кам'янець-Поділь-ського педінституту (тепер: нацуніверситету). З 1970 р. працює у цьому вузі. У співавторстві з В. Смолієм розробив концепцію Ук-раїнської

національної революції 1648 – 1676 рр. Досліджує та-кож проблеми функціонування Української держави другої половини XVII – XVIII ст. Автор близько 350 наукових, з них понад 70 присвячено історії революційних подій 1648 – 1676 рр. на Поділ-лі. Найбільшого доробку досяг у творчому співробітництві з ака-деміком НАН України, директором Інституту історії України НАН України Валерієм Смолієм. Зокрема, вийшли з друку їхні мо-нографії "Богдан Хмельницький. Хроніка життя та діяльності" (К., 1994), "Богдан Хмельницький. Соціально-політичний портрет" (К., 1995, 2009), "Українська державна ідея XVII – XVIII століть: проблеми формування, еволюції, реалізації" (К., 1997), "Українсь-ка національна революція XVII ст. (1648 – 1676 рр.): Україна крізь віки". – Т. 7 (К., 1999), "Українська національна революція 1648 – 1676 рр. " (К., 2009) та ін. Опубліковано ними ряд підручників й посібників. Двічі заносився на Хмельницьку обласну Дошку По-шани. Нагороджений орденом "За заслуги" III ст. (2007 р.).

Тв.: У пошуках нової концепції історії визвольної війни українського народу XVII ст. – К., 1992. – 41 с. (у співавторст. з В. Смолієм); Антифео-дальна боротьба в роки визвольної війни та її вплив на формування Україн-ської держави (1648 – 1654 рр.). – Львів: Світ, 1991. – 196 с.; Сполохи козаць-кої звитяги: Нариси. – Дніпропетровськ: Січ, 1991. – 206 с. (співавт. Ю. А. Мицик, І. С. Стороженко); Пам'ятні місця подій визвольної війни українського народу 1648 – 1654 рр. на Поділлі. – Хмельницький, 1979. – 33 с.; Буша: Істо-рико-краєзнавчі нариси. – Хмельницький: Ред.-вид. відділ, 1991. – 152 с. (у співавтор. з І. С. Винокуром, М. Б. Петровим); Вінницькі оборони 1651, 1671 // Енциклопедія історії України… - Т. 1. – С. 568; Розвиток подій національно-визвольної війни на території Поділля влітку 1648 року // Бар, Барська земля – крізь призму століть… – Бар, 2008. – С. 21 – 35; Розвідка і контррозвідка Богдана Великого (1648 – 1657 рр.). – Кам'янець-Подільський, 2008.

Літ.: Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців… – С. 364, 365; Баженов Л. В. Alma mater подільського краєзнавства… – С. 335; Коваль-чук О. Степанков Валерій Степанович // Українські історики XX століття. Біобібліографічний довідник. Серія: Українські історки. – К.; Львів, 2003. – Вип. 2. – Ч. 1. – С. 306, 307; Баженов Л., Савчук В., Сушко О. Степанков Валерій Степанович // Краєзнавці України (сучасні дослідники рідного краю):

Довідник. – К.; Кам'янець-Подільський, 2003. – Т. 1. – С. 214, 215; Завальнюк О. М. Вале-рій Степанович Степанков // Кам'янець-Подільський державний університет в особах. – Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2003. – Т. 1. – С. 426 – 438; Наукова звитяга у щоденному вимірі. – Кам'янець-Подільський, 2007. – 255 с.; Смолій В. Валерій Степанков: штрихи до портрета вченого // Terra cossdcorum: Студії з давньої і нової історії України. – К., 2007. – С. 7 – 11; Матях В. Нау-ковий доробок професора Валерія Степанкова в царині дослідження українсь-кого раннього нового часу // Terra cossdcorum… – С. 12 – 30; Завальнюк О. М. Валерій Степанков: портрет історика-професіонала // Наукові праці Кам'я-нець-Подільського національного університету: Історичні науки. – Кам'я-нець-Подільський: Оіюм, 2008. – Т. 18: На пошану професора В. С. Степан-кова. – С. 9 – 18.

СТЕЦЮК Тетяна Василівна

(06.06.1979, м. Вінниця) – релігієзнавець, краєзнавець, член Національної спілки журналістів України. У 2003 р. закінчила факультет інформаційних технологій та комп'ютерної інженерії Вінницького національного технічного університету. З 2001 по 2003 р. працювала в редакції Вінницької обласної молодіжної газети "Панорама". З 2005 р. – провідний спеціаліст відділу у справах релігій Вінницької облдержадміністрації. Захоплюється краєзнавством. Досліджує історію релігії, повстанського руху на Поділлі періоду 20-х рр. XX ст. та біографії визначних діячів культури і мистецтва подільського краю. Автор ряду наукових публікацій, а також передмов до книг К. В. Завальнюка "Останній із визначних Щеньовських" (Вінниця, 2004), "Життя в ім'я Ук-раїни" (Вінниця, 2005), "Провісники волі" (Літин, 2005), "Земні сліди "зоряних воєн" (Вінниця, 2006). Учасниця Всеукраїнських, регіональних наукових, історико-краєзнавчих конференцій.

Тв.: Вони керували Вінницею // Подільська зоря. – 2005. – 22 вересня (у співавтор. з К. В. Завальнюком); Штрихи до історії поштового зв'язку на Поділлі // Подільська зоря. – 2005. – 20 жовтня (у співавтор. з К. В. Заваль-нюком); Самостійність, Труд, Мовчання. Три неодіймані радості Володимира Свідзинського // Вінницький край. – 2005. - № 1. – С. 143 – 148 (у співавтор. з К. В. Завальнюком); Охоронець духовної скарбниці Поділля (музейний та

громадський діяч М. Р. Кондратенко) // Музейна справа на Житомирщині: історія, досвід, проблеми: Науковий збірник "Велика Волинь". – Т. 33. – Жи-томир, 2005. – С. 364 – 370 (у співавтор. з К. В. Завальнюком); Часопис січових стрільців "Стрілецька думка" // Кобудь – Костянтинів – Старокос-тянтинів: історія, археологія, культура, архітектура: Науковий збірник "Ве-лика Волинь". – Т. 34. – Старокостянтинів, 2006. – С. 101 – 105 (у співавтор. з К. В. Завальнюком); Бабчинецько-Ямпільське повстання 1921 року // Друга Могилів-Подільська краєзнавча конференція. – Могилів-Подільський; Кам'я-нець-Подільський: Оіюм, 2006. – С. 164 – 169 (у співавтор. з К. В. Завальню-ком); Отаман Семен Заболотний – новітній козак-чорноморець з роду Заболотних // Матеріали XII Подільської історико-краєзнавчої конференції. – Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2007. – Т. 1. – С. 417 – 431 (у співавтор. з К. В. Завальнюком); Ананій Волинець – організатор повстанського антибіль-шовицького руху на Поділлі доби УНР (1919 – 1920 рр.) // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. XII. – Вінниця, 2007. – С. 235 – 239; "Як на вільне, на радісне свято…" – Ч. 1: Українська поезія доби націо-нально-визвольних змагань (1917 – 1921 рр.). – Вінниця: Видавництво-друкар-ня "Діор" тм СПД Данилюк В. Г. – 2007. – 492 с. (автор-упорядник; спільно з К. В. Завальнюком); Отаман-галичанин Іван Голуб. – Вінниця: Видавництво-друкарня "Діло" тм СПД Данилюк В. Г. – 2007. – 76 с. (у співавтор. з К. В. Завальнюком); Нові документи про К. В. Широцького (Шероцького) // Віннич-чина: минуле та сьогодення. Краєзнавчі дослідження. – Вінниця, 2007. – С. 72 – 75; Поет, учений, патріот Володимир Свідзинський (1885 – 1941) // Подільська старовина. – Вип. IV. – С. 296 – 307 (у співавтор. з К. В. Завальнюком); Червоний терор над Поділлям. – Вінниця: ДП "Державна картогра-фічна фабрика", 2008. – 248 с. (у співавтор. з К. В. Завальнюком); Східне Поділля в добу Центральної Ради та Гетьманату П. Скоропадського (бере-зень 1917 р. – грудень 1918 р.): Збірник документів. – Вінниця: О. Власюк, 2008. – 208 с. (Упорядник; у співавтор. з К. Завальнюком); Початки крає-знавчих досліджень на Поділлі // Краєзнавство в системі розвитку духовності і культури регіону: Матеріали міжнародної науково-практичної конфе-ренції. 21 – 23 жовтня 2008 р., Вінниця. – Вінниця, 2008. – С. 21, 22 (у спів-автор. з К. В. Завальнюком).

Літ.: Завальнюк К. В. Берегиня // Стожари. – 2005. - № 7. – С. 132 – 134.

СТОРОЖУК Антоніна Іванівна

(09.06.1949, с. Новосілка Мурованокуриловецького району Він-ницької області) – педагог, етнограф, фольклорист. Закінчила Тульчинське культосвітнє училище (1967 р.) і Вінницький дер-жавний педагогічний інститут (1972 р.). Викладала в Лисичансь-кому педучилищі, в Барській музичній школі. Кандидат мистец-твознавства. Доцент. Викладач Барського гуманітарно-педагогіч-ного коледжу ім. М. Грушевського. Відмінник народної освіти України. Керівник творчої лабораторії по збереженню народного співу, а також відомого на Поділлі ансамблю «Голоси предків». Автор книги «Калинове намисто», в якій йдеться про сучасні на-родні звичаї та обряди, посібника з музики та народознавства «Луна співочої душі» та ін. Друкує статті з проблем фольклору та етнографії. Підготувала до видання власні записи народних пі-сень.

Тв.: Калинове намисто. – К.: Наукова думка, 1993; Луна співочої душі. – Кам'янець-Подільський, 1995; Климент Васильович Квітка (людина – педагог – вчений). – К., 1998; Чудові миттєвості дитинства. – Вінниця, 2003; Казочка, яка живе поруч. – Вінниця, 2003; Музичний фольклор Східного Поділля: історичний аспект творення, регіональні особливості народного співу / Навч.-методич. посібник. – Вінниця: Балюк І. Б., 2007. – 607 с.

Літ.: Подолинний А. М. Сторожук Антоніна Іванівна // З-над Божої ріки… – С. 285; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини… - С. 184.

СТОРОЖУК (БУЗДИГАН) Валентина Петрівна

(28.03.1966, с. Білашки Погребищенського району Вінницької області) – педагог, поетеса, фольклористка. Закінчила Вінниць-кий технікум громадського харчування (у 1984 р.) та філологіч-ний факультет Вінницького державного педагогічного універси-тету (у 1988 р.). Учителювала. В 1990 – 2001 рр. науковий пра-цівник Вінницького літературно-меморіального музею М. М. Ко-цюбинського, у 2001 – 2002 рр. – завідувачка відділу обласного центру народної творчості. Пізніше працювала заступником го-ловного редактора видавництва "Книга-Вега". Нині завідувачка відділу організаційно-методичної та дозвіллєвої роботи Вінниць-кого обласного центру народної творчості. Записує фольклор.

Зокрема, у своєму рідному селі зібрала близько 500 прислів'їв і приказок, понад 200 повір'їв, записала весільний обряд, близько 300 пісень, 70 з яких вийшли окремим збірником "Червона калина, листячко зелене". Досліджує творчість М. Коцюбинського, має кілька публікацій про письменника. Співавтор путівника "Му-зей-садиба Михайла Коцюбинського", довідника "Народні май-стри Вінниччини". Заслужений працівник культури України (2006 р.) Лауреат літературних премій ім. М. Трублаїні, М. Коцюбин-ського, Є. Гуцала, "Благовіст", літературно-мистецької премії ім. Марка Вовчка.

Тв.: Червона калина, листячко зелене. – Вінниця, 1992; Музей-садиба Ми-хайла Коцюбинського: Путівник. – Вінниця, 1997 (у співавтор.); Легендарна Буша: Історія, перекази, поезія. – Вінниця: Книга-Вега, 2004. – 120 с. (спів-упорядник з Т. О. Цвігун).

Літ.: Подолинний А. М. Сторожук Валентина Петрівна // З-над Божої рі-ки… – С. 285; Гальчак С. Д. Дорогою майстрів // Земля над Россю: Краєзнавчі нариси. – Вінниця, 1995. – С. 64; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини… – С. 184, 185.

СТРАШНИЙ Василь Іванович

(10.10.1951, с. Тарасівка Жмеринського району – 08.06.2010, м. Козятин) – журналіст, краєзнавець. По закінченні місцевої серед-ньої школи навчався на українському відділенні філологічного факультету Вінницького державного педагогічного інституту. Професійну журналістську діяльність розпочав у 1974 р. корес-пондентом Жмеринської міськрайонної газети "Нові горизонти". Працював також на посадах завідувача відділом, заступника ре-дактора. З 1979 р. – власний кореспондент обласної газети "Він-ниччина". Член Національної спілки журналістів України. Лауреат обласної журналістської премії ім. Олександра Гетьмана (2002 р.)

Тв.: Пам'ятаєш, Сестринівко?.. // Вінниччина. – 1993. – 19 січня; Таїна академіка Сухомела // Вінниччина. – 1994. – 9 квітня; Мелодія лози лугової // Вінниччина. – 2001. – 29 травня; Став курган святим місцем // Вінниччина. – 2001. – 31 серпня.

Літ.: Морозюк В. В'язанка старожитностей. – Івано-Франківськ: Типо-світ, 2004. – С. 148.

СТРУКЕВИЧ Олексій Карпович

(30.04.1962, с. Пултівці Жмеринського району Вінницької області) – історик, краєзнавець, доктор історичних наук, професор. У 1985 р. закінчив історичний факультет Вінницького педагогічного інституту. З 1989 р. працює на кафедрі політології цього ж вузу (з 1998 р.: Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського). З 2006 р. завідувач згадуваної ка-федри. Досліджує соціально-економічне та політичне становище в Україні та Поділлі наприкінці XVII – початку XVIII ст. Один із ав-торів-упорядників книги "Реабілітовані історією. Вінницька об-ласть". Учасник Всеукраїнських, регіональних краєзнавчих кон-ференцій.

Тв.: Інвентарі як джерело для вивчення соціально-економічної історії По-дільського села у першій половині XIX ст. // 8-а Подільська історико-краєзнавча конференція. Секція дожовтневого періоду. – Кам'янець-Подільський, 1990. – С. 44, 45; Поділля в повстанні 1702 – 1704 рр. на сторінках "Ве-домостей" // Тези доповідей 10-ї Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1991. – С. 35, 36; Джерела легітимності влади геть-мана у сприйнятті політичної еліти України-Гетьманщини // Наукові запис-ки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 6. – Вінниця, 2003. – С. 7 – 12; Перший секретар Вінницького обкому КП(б)У В. Чернявський (шрихи до об'-єктивного історичного портрету) // Вінниччина: минуле та сьогодення. Кра-єзнавчі дослідження. – Вінниця: ДП ДКФ, 2005. – С. 131 – 136 (у співавтор. з Лацибою В. П., Завальнюком К. В.); Родіон Андрійович Скалецький: доля та-ланту за тоталітаризму // Освіта, наука і культура на Поділлі. Збірник нау-кових праць. – Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2006. – Т. 7: Матеріали третьо-го круглого столу "Культура, освіта і просвітницький рух на Поділлі у XVIII – на початку XXI ст." – С. 164 – 177 (у співавтор. з В. Лацибою); Володимир Чернявський – організатор і жертва політичного терору на Вінниччині // Ре-абілітовані історією. Вінницька область… – Кн. 1. – Вінниця: ДП "ДКФ", 2006. – С. 630 – 642 (у співавтор. з В. Лацибою, К. Завальнюком); Типова доля боротьбіста // Там само. – С. 643 – 651 (у співавтор. з В. Лацибою); Несправед-ливо таврованих історія реабілітує обов'язково // Там само. – С. 758 – 768.

Літ.: Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини… – С. 185.

СУХИХ Лідія Андріївна

(25.04.1941, с. Носківці Жмеринського району Вінницької області) – історик, архівіст, палеограф, краєзнавець. Закінчила Київський державний університет ім. Т. Г. Шевченка (1962). Працювала вчителем історії Липовецької СШ (1962 – 1964). Архівну діяльність розпочала в Центральному державному історичному архіві УРСР у м. Києві на посаді молодшого наукового співробітника (1965 – 1967). Працювала інспектором Архівного управління при Раді Міністрів УРСР (1968 – 1969), редактором у Голов-ній редакції Української Радянської Енциклопедії (1969 – 1992). З 1992 р. – в Центральному державному історичному архіві України (м. Київ) на посаді завідувача відділу давніх актів. З 2003 р. – про-відний науковий співробітник. Один із упорядників Анотованого каталогу документів ЦДІАК України до історії Визвольної війни українського народу середини XVII ст. Підготувала значну кіль-кість документальних виставок, зокрема до ювілейних дат виз-начних українських діячів Б. Хмельницького, П. Могили, І. Вигов-ського, І. Мазепи та ін. Виступала з доповідями на Всеукраїн-ських, міжнародних конференціях. Заслужений працівник культу-ри України (2002).

Тв.: Документи з родових архівів магнатів і шляхти Волині та Пра-вобережної України в колекціях Центрального державного історичного архіву України: історія, склад, стан науково-довідкового апарату та перспективи його розвитку // Українське архівознавство: історія, сучасний стан та пер-спективи: Наук. доп. Всеукр. конф. (19 – 20 листоп. 1996 р.). – К., 1997. – Ч. 2. – С. 90 – 96; Декабристи і Україна // Історія України. – 2001. - № 20. – С. 8 – 10 (у співавтор.).

Літ.: Українські архівісти (XIX – XX ст.)… – С. 609, 610.

ТАНЦЮРА Гнат Трохимович

(10.06.1901, с. Зятківці, тепер Гайсинського району Вінницької області – 12.11.1962, м. Гайсин Вінницької області) – фолькло-рист, етнограф, краєзнавець. Ще в юнацькі роки захопився піс-нями. Опанував нотну грамоту, гру на кількох музичних інстру-ментах, почав записувати зразки усної народної

творчості. Всту-пив до Харківського музично-драматичного інституту, але через хворобу перервав навчання. В 1933 р. закінчив заочно Вінниць-кий інститут соціального виховання. У школах сіл Клебані Туль-чинського району, Зятківцях Гайсинського району та в м. Гайсині викладав українську мову та літературу. Понад 40 років тривала його наукова діяльність. У полі зору Г. Т. Танцюри були різні жан-ри українського фольклору, та найбільше цікавили його пісні. У 1950 р. він упорядкував і передав в ІМФЕ АН УРСР 2385 пісень, близько 300 казок, 1536 прислів'їв та приказок, 615 загадок, 200 творів дитячого фольклору, чимало інших матеріалів, зібраних на Вінниччині. У наступні роки фонд його записів значно поповнився. Дуже плідною була 12-річна праця вченого з талановитою народною співачкою Я. М. Сивак (Зуїхою). Дослідження народних традицій та звичаїв також склали основу творчості краєзнавця.

Тв.: Жіноча доля в народних піснях. – К., 1930; Пісні Явдохи Зуїхи: Записав Гнат Танцюра. – К.: Наукова думка, 1965. – 810 с.; Записки збирача фольк-лору. – К., 1958. – 100 с.; Весілля в селі Зятківцях / Упор. Л. О. Єфремова, М. К. Дмитренко. – К.: Ред. часопису "Народознавство", 1998. – 404 с.; Історія села Зятковець (рукопис).

Літ.: Хоменко Б. Слово збирача народних пісень // Вінницька правда. – 1959. – 9 вересня; Дмитренко М. Збирач народної мудрості // Україна. – 1981. – № 27. – С. 10; Зінченко Л. П. Фольклорист і етнограф Поділля // Проблеми етнографії Поділля: Тези доповідей наукової конференції. – Кам'янець-Поділь-ський, 1986. – С. 162, 163; Масляєв І. Відкрито музей (Г. Танцюри) у м. Гайсині // Культура і життя. – 1990. – 18 березня; Ковальова Є. П., Верховлюк В. М. Документи Державного архіву Вінницької області про Гната Танцюру // Тези доповідей 12-ї Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінни-ця, 1993; Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців… – С. 371; Хоменко Б. В. Танцюра Гнат Трохимович // З-над Божої ріки… – С. 291, 292; Гальчак С. Д. Танцюра Гнат Трохимович // Краєзнавці України: сучасні дослідники рідного краю… – С. 222, 223; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини… – С. 185, 186; Гальчак С. Д. Краєзнавство Східного Поділля… – С. 72, 73.

ТАРАНЕЦЬ Сергій Васильович

(1970, с. Куренівка Чечельницького району) – історик, релігієзнавець, краєзнавець, науковий співробітник Інституту українсь-кої археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського На-ціональної академії наук України. В 1985 р. закінчив Куренівську восьмирічну школу, в 1989 – Балтське педагогічне училище. У 1997 р. закінчив історичний факультет Одеського державного університету ім. І. І. Мечникова, в 2000 р. – аспірантуру Інституту української археографії. В 2003 р. захистив дисертацію на тему: "Джерела з історії старообрядства Правобережної України кінця XVIII – початку XX ст." Спеціаліст у сфері культури російського старообрядництва в Україні. Основну увагу надає питанням соці-ально-економічної історії старообрядництва, історії старообряд-ницької церкви, правовому й культурному становищу старооб-рядців в Україні в XIX – на початку XX ст., а також історико-архе-ографічній і етнографічній експедиційній роботі.

Тв.: Куреневское тримонастырье: история русского старообрядческого центра в Украине. 1675 – 1935 гг. – К., 1999. – 139 с.; Старообрядчество Подолии. – К., 2000. – 239 с.; Старообрядчество города Киева и Киевской губернии. – К., 2004. – 352 с.

ТАРАНЮК Наталія Федорівна

(24.05.1958, о. Ометинці Немирівського району) – журналіст, краєзнавець. Закінчила факультет журналістики Київського дер-жавного університету ім. Т. Г. Шевченка. З 1982 р. працює в редакції Іллінецької райгазети "Трудова слава": зав. відділом, редактором. Член Національної спілки журналістів України. Заслужений журналіст України. Автор краєзнавчої книги "Трагічні сторінки в історії Іллінеччини". Нагороджена "Золотою медаллю української журналістики" (2009 р.).

Тв.: Трагічні сторінки в історії Іллінеччини. – Вінниця: Книга-Вега, 2008. – 244 с.

ТВОРУН Світлана Олександрівна

(19.02.1960, с. Гулі Барського району Вінницької області) – етнолог, історик, фольклорист, краєзнавець, кандидат історич-

них наук (з 1992 р.). У 1982 р. закінчила історичний факультет Вінницького державного педагогічного інституту. Навчалася в ас-пірантурі при Інституті мистецтвознавства, фольклору та етно-графії ім. М. Т. Рильського АН УРСР. Кандидатська дисертація: "Аграрні звичаї і обряди українців Поділля". Працює у Вінниць-кому інституті економіки Тернопільського державного економіч-ного університету. Доцент кафедри загальнонаукових гуманітар-них дисциплін. Член правління Вінницької обласної організації Національної спілки краєзнавців України. Автор близько 40 дру-кованих праць та 30 науково-популярних телевізійних передач про народні традиції, звичаї і обряди подолян, що транслюва-лися на вінницьких та загальноукраїнських телеканалах. Серед них науково-документальні телефільми "Зелені свята" (УТ-1, цикл передач "Один із тисячі уроків", червень 1996 р.), "Колодій (масляна)" (УТ-1, лютий 1997 р.), "Великдень" (УТ-1, 1999 р.), "Від Коляди до Калити" (цикл передач про календарні свята подолян, телестудія "Селбанго" (Вінниця), 1992 – 1993 рр.), "В сімейному колі" (цикл передач про родинні свята, звичаї і обряди на По-діллі, "Селбанго", 1995 – 1996 рр.), "Купала" (Вінницьке обласне державне телебачення, 2002 р.), "Спасова борода" (ВДТ, 2002 р.) та ін.

Тв.: Весняні аграрні звичаї і обряди українців Поділля // Народна твор-чість та етнографія. – 1991. – № 3. – С. 29 – 34; Народні традиції і звичаї у формуванні культурного середовища // Перехід до ринку і проблеми розвитку духовності на Вінниччині: Матеріали науково-методичної конференції. – Він-ниця, 1993. – С. 37 – 38; Роди, Боже, бурячки, як у мене литочки // Початкова школа. – 1993. – № 3. – С. 36 – 39; Стінянські "коладі" (за матеріалами фольклорно-етнографічної експедиції в с. Стіна Томашпільського району Вінницької обл.) // Народна творчість та етнографія. – 2001. – № 4. – С. 109 – 115; Обрядові хліби Вінниччини. – Вінниця, 2002. – 40 с.; Одвічна Русава. – Вінниця: Консоль, 2003. – 224 с. (у співавтор. з П. В. Антонишиним, З. С. Гуд-зенко та ін.); Практична етнологія для ділових людей. – Вінниця: Книга-Вега, 2005. – 216 с.; Українські обрядові хліби: На матеріалах Поділля. – Вінниця: Книга-Вега, 2006. – 96 с.; Хліборобська культура Поділля // Краєзнавство в системі розвитку духовності і культури регіону… - Вінниця, 2008. – С. 118 – 121.

Літ.: Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 186, 187.

ТЕЛЬМАН Йосип Григорович

(04.11.1923, м. Одеса) – історик, краєзнавець, кандидат історичних наук (з 1968 р.), доцент (з 1974 р.). У 1950 р. закінчив історичний факультет Київського державного університету ім. Т. Шевченка. У 1950 – 1958 рр. – завідувач відділу Вінницького обласного краєзнавчого музею, в 1958 – 1969 рр. – редактор Одеського видавництва "Маяк" (у Вінницькій області), в 1969 – 1992 рр. – викладач, доцент кафедри суспільних наук Вінницького державного медичного інституту ім. М. І. Пирогова. Активно займався краєзнавством. Учасник регіональних історико-крає-знавчих конференцій. Автор більше 100 наукових і краєзнавчих публікацій. З 1992 р. живе в Ізраїлі.

Тв.: Вінниця: Історичні та архітектурні пам'ятники міста. – Вінниця, 1956; Вінниця: Путівник. – Одеса: Маяк, 1960; Вінниця: Історичний нарис. – Вінниця, обласне книжково-газетне видавництво, 1964 (у співавтор.); Сонце над Бугом. – Одеса: Маяк, 1967; Історія міст і сіл УРСР. Вінницька область. – К., 1972 (у складі колективу авторів); Гордість Поділля. – Одеса: Маяк, 1979; Квітучий край Поділля. – Одеса: Маяк, 1983.

Літ.: Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 187.

ТИМЧУК Віктор Мефодійович

(10.10.1936, с. Курава, тепер Дружелюбівка Калинівського рай-ону Вінницької області) – письменник, краєзнавець. Навчався у Вінницькому державному педагогічному інституті. Працював ро-бітником, кореспондентом газет; у 90-х рр. – старший редактор Вінницької обласної редакційно-видавничої групи книги "Реабі-літовані історією" у прес-центрі Вінницького управління Служби безпеки України. Один із авторів-упорядників книжок "Мученики за віру: Біографічні дані служителів культу Вінницької єпархії, репресованих в роки сталінізму" (Вінниця, 1993) і "Червоні жор-на: Спогади репресованих, членів їх родин, свідків репресій" (Вінниця, 1994). Лауреат обласної літературної премії ім. М. Труб-лаїні.

Тв.: Ляля Ратушна – навмисне вбивство чи випадкова смерть // Вінниць-ка газета. – 1994. – 24 березня (у співавтор. з П. Г.

Петренком); "Огидна зрадницька гниль" // Реабілітовані історією. Вінницька область. – Кн. 1. – Вінниця: ДП "ДКФ", 2006. – С. 677 – 684 (у співавтор. з П. Петренком); "Карна справа №..." // Там само; - С. 795 – 800 (у співавтор. з В. Калюжним).

Літ.: Яценко А. Полюси зрілості // Літературна Україна. – 1978. – 29 грудня; Звірик А. Вікторові Тимчуку – 50 // Літературна Україна. – 1986. – 16 жовтня; Вітковський В. На сторожі честі й гідності співвітчизників // Він-ницька газета. – 1996. – 10 жовтня; Подолинний А. М. Тимчук Віктор Мефо-дійович // З-над Божої ріки… – С. 296, 297; Письменники Вінниччини… – С. 128; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 188.

ТИХЕНЬКИЙ Олександр Іванович

(05.10.1954, с. Козятин Козятинського району Вінницької області – 23.06.2005, м. Козятин) – співробітник правоохоронних органів, краєзнавець, член Національної спілки журналістів України. У 1984 р. закінчив Вінницький державний педагогічний ін-ститут ім. М. Островського. Працював старшим інспектором гру-пи по роботі з населенням та громадськими формуваннями, ке-рівником прес-центру громадських зв'язків Козятинського РВ УМВС. Майор міліції. Учасник ліквідації наслідків аварії на Чор-нобильській АЕС. Активно займався краєзнавством. Виступав у місцевій та центральній пресі. Досліджував період Великої Віт-чизняної війни 1941 – 1945 рр., історію діяльності органів міліції на Козятинщині. У співавторстві з Л. П. Кривовим підготував до друку історико-документальне видання "І пам'ять серця промов-ля…" про Козятинську підпільну організацію "Залізничник".

Тв.: В пам'яті народній. – Вінниця: Заграва, 1998. – 152 с.; Пам'ять серця. – Вінниця: Поділля, 2001. – 159 с. (у співавтор.); Партизанський ватажок // Вісник Козятинщини. – 1999. – 8 вересня; На підступах до Козятина // Вісник Козятинщини. – 2000. – 27 грудня; На відстані життя // Вісник Козятинщини. – 2003. – 9 травня.

Літ.: Волошенюк І. С. Незвичайний міліціонер // Дорога. Транспорт. Пішо-хід. – 1995. – 8 квітня; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 188, 189.

ТИЩЕНКО Віктор Іванович

(16.03.1917, с. Хмелевик теперішнього Переяслав-Хмельниць-кого району Київської області – 28.12.1987, м. Кам'янець-Поділь-ський) – філолог, літературознавець, дослідник українського (по-дільського) фольклору. У 1940 р. з відзнакою закінчив літератур-ний факультет Ніжинського педагогічного інституту ім. М. В. Го-голя. У роки Великої Вітчизняної війни був членом Ніжинської підпільної організації, яку очолював майбутній Герой Радянсько-го Союзу Яків Батюк. Після звільнення міста від німецько-фа-шистських загарбників працював викладачем та старшим викла-дачем згадуваного вузу. Восени 1947 р. із сім'єю переїхав до Кам'янця-Подільського. Тут до останніх днів життя працював у місцевому педагогічному інституті. У 1962 – 1967 рр. був деканом історико-філологічного факультету, в 1967 – 1974 рр. – проректо-ром по навчальній і науковій роботі, 1974 – 1987 рр. – завідува-чем кафедри російської та зарубіжної літератури. Пофесор, док-тор філологічних наук (тема докторської дисертації: "Українська літературна Кармалюкіана"). Вивченню образу Устима Кармалю-ка в усній народній творчості присвятив ряд інших наукових праць. У 1961 р. видав збірку фольклорних творів про народного героя. Опублікував фольклорні дослідження періоду Хмельнич-чини.

Тв.: Визвольна війна українського народу під проводом Богдана Хмель-ницького в усній народній творчості // В сім'ї єдиній: Зб. наук. праць. – Уж-город, 1954; Фольклор про Визвольну війну 1648 – 1654 років під проводом Б. Хмельницького // Народна творчість та етнографія. – 1979. - № 14; Народ про Кармалюка: Збірник фольклорних творів / Упорядкування, вступна стат-тя і примітки В. І. Тищенка. – К.: Вид-во АН УРСР, 1961; Нові фольклорні записи про Устима Кармалюка // Кам'янець-Подільський альманах. – 1956. - № 1; Фольклор о народном герое Устиме Кармалюке // Советская этногра-фия. – 1960. - № 4; Устим Кармалюк // Український історичний журнал. – 1967. - № 3; Навічно у свідомості і пам'яті народній // Проблеми історичної географії Поділля: Тези доповідей наукової конференції. - Кам'янець-Подільсь-кий, 1982; Історичний роман М. Старицького про Кармалюка. – К.: Радянська школа, 1969; Кармалюк в творчості Василя Кучера. – К.: Вища школа, 1971; Роман В. Канівця "Кармалюк" // УІЖ. – 1965. - № 11; "Устим Кармалюк" В. А. Суходольського // Матеріали III Подільської

історико-краєзнавчої конферен-ції. – Львів, 1970; Велика проза про Кармалюка // Радянське літературознав-ство. – 1978. - № 2; Кармалюк в творчості Т. Г. Шевченка // Збірник праць XXV-ї наукової шевченківської конференції. – К., 1983; Кармалюк в русской прозе украинских писателей // Вопросы русской литературы: Научный сбор-ник. – Львов, 1984. – Вып 1 (43); Нова сторінка літературної Кармалюкіани // Тези доповідей VI Подільської історико-краєзнавчої конференції. – Кам'янець-Подільський, 1985 (у співавтор. з Т. М. Косаревою).

Літ.: Рокаш О. М., А. Ф. Суровий. Тищенко Віктор Іванович // Кам'янець-Подільський державний університет в особах. - Кам'янець-Подільський: Оі-юм, 2003. – Т. 1. – С. 487 – 492.

ТКАЧЕНКО Анатолій Данилович

(18.10.1948, с. Кам'яний Брід Лисянського району Черкаської області) – історик, краєзнавець, кандидат історичних наук, до-цент. У 1969 р. закінчив історичний факультет Ужгородського уні-верситету. Працює у Вінницькому державному педагогічному уні-верситеті (з 1973 р.). З 1981 по 1984 р. і з 1998 р. – зав. кафедрою політології. У 1994 – 1996 рр. працював заступником голови Він-ницької обласної державної адміністрації. Проректор з навчаль-ної роботи (з 2002 р.). Досліджує події Великої Вітчизняної війни на Вінниччині, історіографію Поділля, інші аспекти минулого краю. Голова редакційної колегії 3, 4, 5, 6, 8 томів 9-томного ви-дання "Книга Пам'яті України. Вінницька область", член авторсь-кого колективу "Зводу пам'яток історії та культури по Вінницькій області". Голова правління Вінницької обласної організації Ук-раїнського товариства охорони пам'яток історії та культури (з 1994 р.). Учасник регіональних історико-краєзнавчих конферен-цій. З історії Поділля опублікував більше 50 праць.

Тв.: Партизанський і підпільний рух на Вінниччині у роки Великої Вітчиз-няної війни в історико-краєзнавчій літературі // Матеріали 3-ї республікансь-кої конференції з історичного краєзнавства. – К., 1984; Пам'ятники Великої Вітчизняної війни на Вінниччині // Матеріали до Зводу пам'яток історії та культури народів СРСР по Українській РСР. – К., 1984; Вінок безсмертя: Кни-га-Меморіал про спалені фашистами села у роки Великої Вітчизняної війни. Вінницька область. – К., 1988 (у співавтор.); Л. Г. Дейч – один з

перших марк-систів-подолян // 8-а Подільська краєзнавча конференція. Секція історії до-жовтневого періоду. – Кам'янець-Подільський, 1990. – С. 15 – 17 (у співав-тор.); Важливе джерело до вивчення історії Поділля XIX ст. [про путівник: "Південно-Західними залізницями"] // Тези доповідей і повідомлення 17-ї Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1997. – С. 46, 47 (у співавтор.); Тульчинський округ в 20-х рр XX ст. // Наукові записки. Іс-торія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 10. – Вінниця, 2006. – С. 260 – 262 (у співавт. з І. П. Мельничуком); Історик з піснею в душі // "Україна була його любов'ю...": Спогади про Іллю Шульгу. – Вінниця: О. Власюк, 2003. – С. 88 – 90.

Літ.: Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 189.

ТКАЧЕНКО Іван Петрович

(28.03.1949, с. Губник Гайсинського району Вінницької області) – педагог, краєзнавець. Навчався в місцевій середній школі. За-кінчив Львівський технікум радіоелектроніки, історичний фа-культет Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка (1979 р.). Працював учителем історії, директором Губницької ЗОСШ I – III ступенів. З краєзнавчими публікаціями виступав у районній, обласній та республіканській пресі. Автор книги "Со-кілець... Губник: Історичні нариси краю і села". Член правління Вінницької обласної організації Національної спілки краєзнавців України.

Тв.: Сокілець... Губник: Історичні нариси краю і села. – К.: ВАТ "Поліграфкнига", 2006. – 303 с.

ТКАЧУК Павло Іванович

(27.06.1938, с. Чеснівка, тепер Хмільницького району Вінниць-кої області) – педагог, краєзнавець, літературознавець. Відмінник народної освіти України. У 1968 р. заочно закінчив філологічний факультет Вінницького державного педагогічного інституту. Ви-кладав мову й літературу в Уладівській неповній середній школі № 2 (Літинський район), з 1969 р. – директор цієї школи. Свою за-коханість у рідне слово, глибокий інтерес до історії та культури українського народу поклав в основу навчально-виховної робо-ти. У школі створено краєзнавчий музей, діють гуртки, де вивча-ють історію, культуру рідного краю, збирають фольклорні та ет-нографічні матеріали. Широке

визнання здобув дитячий фольк-лорний ансамбль "Подоляночка", який у 1988 р. став перемож-цем Всеукраїнського конкурсу народних дитячих пісень, ігор і розваг. Користується популярністю в селі клуб рідної культури "Батьківський поріг", створений з ініціативи П. І. Ткачука. Він – член обласного історико-краєзнавчого товариства "Поділля". З доповідями й повідомленнями виступає на конференціях з питань фольклористики, етнографії, історії Вінниччини. Автор численних краєзнавчих розвідок, опублікованих у місцевій пресі.

Тв.: Легенда про еміра з Поділля // Подолія. – 2005. – 23 грудня; Ян Потоцький – давня історія Поділля // Пульсуючі джерела. – 2008. – 21 серпня.

Літ.: Подолинний А. М. До криниць народного слова. – Вінниця, 1989; Хо-менко Б. В. Ткачук Павло Іванович // З-над Божої ріки… – С. 298 – 299; Гальчак С. Д. Ткачук Павло Іванович // Краєзнавці України: сучасні дослідники рідного краю... – С. 229, 230; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 189, 190.

ТКАЧУК Петро Степанович

(07.08.1922, с. Яришівка Томашпільського району Вінницької області) – педагог, краєзнавець. У 1940 р. закінчив Тульчинську педшколу. Учасник Великої Вітчизняної війни 1941 – 1945 рр. Вчителював у с. Бутині Вишневецького району Тернопільської області, у школах Томашполя, Літина та Літинського району. Впродовж багатьох років займається пошуковою та краєзнавчою діяльністю. З краєзнавчими статтями виступає у місцевій пресі.

Тв.: Вклонімося і мертвим, і живим… - Вінниця, 1995. – 110 с.
Літ.: Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 190.

ТОБІЛЕВИЧ Софія Віталіївна

(15.10.1860, с. Новоселиця, тепер Жмеринського району Вінницької області – 07.10.1953, Київ) – акторка, фольклористка. Дру-жина І. К. Карпенка-Карого (І. К. Тобілевича). Рано залишившись напівсиротою, з дитинства наймитувала, зазнала поневірянь. Визначальним у її долі було випадкове знайомство з компо-зитором М. Лисенком у Києві, який гідно оцінив її чудові

ак-торські дані та голос. Невдовзі стала хористкою театральної гру-пи М. П. Старицького. У травні – червні 1883 р. побувала в селах Філютці, Плискові та інших населених пунктах теперішнього По-гребищенського району, де пройшло її дитинство. Тут зробила перші фольклорні записи. Зокрема, записала понад 300 пісень, чимало казок, переказів, оповідань, приказок і прислів'їв. Через рік фольклорні твори вийшли в Кракові під назвою "Етногра-фічні матеріали з околиці Плискова Липовецького повіту". В 1884 – 1885 рр. жила в Новочеркеську, де перебував на засланні І. К. Карпенко-Карий, в 1887 – 1888 рр. – на хуторі Надія (нині Кіро-воградська область). Як драматична акторка виступала в 1888 – 1890 рр. в трупі М. К. Садовського, в 1890 – 1907 рр. – трупі П. К. Саксаганського та І. К. Карпенка-Карого. У 1908 – 1916 рр. працювала в театрі М. Саксаганського в Києві. У 1920 – 1921 рр. – в Новому драматичному театрі ім. І. Франка під керівництвом Г. Юри в Черкасах. У 1922 – 1923 рр. жила в Погребищі, де створила народний самодіяльний театр, займалась фольклорною діяль-ністю. Усі записи передала у 1935 р. на зберігання етнографічній комісії Всеукраїнської АН. Найповнішою публікацією фольклор-них записів стало видання "Українські народні пісні в записах Софії Тобілевич" (упорядники Г. К. Сидоренко та О. К. Хмілев-ська; Т. 1 – 1964 р., Т. 2 – 1965 р., Т. 3 – 1967 р.). По кілька зразків вміщено в окремих томах фольклорної серії "Українська народна творчість" "Ігри та розваги" (1963 р.), "Жартівливі пісні" (1967 р.), "Танцювальні пісні" (1970 р.), "Рекрутські та солдатські пісні" (1974 р.), "Наймитські та заробітчанські пісні" (1975 р.), "Чумацькі пісні" (1976 р.).

Тв.: Мої стежки та зустрічі. – К.: Видавництво образотворчого мистец-тва і музичної літератури, 1957.

Літ.: УРЕС. – Т. 3. – К., 1968. – С. 491; Пилипчук Р. Одна з родини кори-феїв // Літературна Україна. – 1985. – 21 листопада; Лісовий П. М. Багато-гранний талант // Вінницька правда. – 1985. – 9 жовтня; Балабольченко А. Хроніка печерного життя: Ретроспективний погляд на події 20-х рр. // Віт-чизна. – 1993. - № 3 / 4. – С. 83 – 90; Подолинний А. М. Тобілевич Софія Віта-ліївна // З-над Божої ріки… – С. 299; Гальчак С. Д. А почалось з фольклору… // Земля над Россю: Краєзнавчі нариси. – Вінниця, 1995. – С. 26 – 28; Гальчак С. Чарівниця сцени // Там же. – С. 71 – 74; Гальчак С. Д.

Краєзнавці Вінниччини... – С. 190, 191; Гальчак С. Д. Краєзнавство Східного Поділля... – С. 58.

ТРОНЬКО Петро Тимофійович

(12.07.1915, с. Забродн Богодухівського району Харківської області) – видатний український учений, фахівець з проблем історичного краєзнавства та історико-культурної спадщини України, засновник сучасної школи істориків-краєзнавців, дослідник історії України періоду Великої Вітчизняної війни. Державний і громадський діяч. Академік НАН України (1978 р.), перший віце-президент Всеукраїнської академії історичних наук (1999 р.), за-служений діяч науки і техніки України (1990 р.), Лауреат Дер-жавної премії СРСР в галузі науки та техніки (1976 р.), Премії Ле-нінського комсомолу (1984 р.), Республіканської премії ім. М. Ост-ровського (1987 р.).

Учасник Великої Вітчизняної війни. Депутат Верховної Ради УРСР 9-ти скликань (1947 – 1951, 1960 – 1985). Нагороджений орденами і медалями Союзу РСР, України та Росії, серед них – орденом Червоної Зірки (1943 р.), Леніна (1961 р.), Трудового Червоного Прапора (1958, 1965, 1971, 1973 рр.), Дружби народів (1975 р.), Вітчизняної війни I ст. (1985 р.), Жовтневої революції (1985 р.), За заслуги III ст. (1995 р.), Богдана Хмельницького II і III ст. (1997 р.), орденом Держави з присвоєнням звання Героя України (2000 р.), орденом князя Ярослава Мудрого V ст. (2005 р.), почесними грамотами Української (1975, 1981 рр.), Естонської (1974 р.) та Бі-лоруської (1975 р.) РСР.

З 1932 р. працював робітником на шахті у м. Дзержинську, учителем, помічником директора по виховній роботі, заступником директора в навчальних установах (Харківська область), заступником директора, директором Лебединського дитячого будинку, комсомольським працівником. У 1939 р. обирався депутатом Народних Зборів Західної України. У 1939 – 1941 рр. – перший секретар Станіславського обкому ЛКСМУ. Під час Великої Вітчиз-няної війни був на політичній роботі у діючій армії кількох фрон-тів. У 1943 – 1947 рр. – перший секретар Київського обкому і місь-кому комсомолу, другий секретар ЦК ЛКСМУ. В 1948 р. закінчив (екстерном) Київський державний університет. У 1948 – 1951 рр. – в аспірантурі Академії суспільних наук при ЦК ВКП(б). Кандидат-ська дисертація "Комсомольське підпілля України в боротьбі проти

гітлерівських загарбників в роки Великої Вітчизняної вій-ни" (1951 р.). В 1951 – 1961 рр. – на партійній роботі. В 1961 – 1978 рр. – заступник Голови Ради Міністрів УРСР. Працюючи на цій державній роботі понад 17 років, займався розвитком освіти України всіх рівнів, розвитком культури, охорони здоров'я, фізкультури і спорту, охорони історико-культурної спадщини. Роботу в партійних і державних органах поєднував з науковою діяльністю. Був одним із ініціаторів створення та Головою Правління Українського товариства охорони пам'ятників історії та культури (1967 – 1988 рр.), ініціатором створення Музею народної архітек-тури і побуту в Пирогово (Київ) та Національно-культурного запо-відника козацької слави на о. Хортиця. Докторська дисертація "Боротьба трудящих Радянської України проти гітлерівських за-гарбників в роки Великої Вітчизняної війни (1941 – 1945 рр.)".

У 1978 – 1979 рр. – віце-президент АН УРСР. З 1980 р. – зав. відділу регіональних проблем історії України Інституту історії Ук-раїни НАН України. З 1986 р. – віце-президент Міжнародного комі-тету славістів. З 1990 р. Голова Правління Всеукраїнської спілки краєзнавців (з 2008 р. – Національної спілки краєзнавців України). В умовах незалежної України широко розгорнув координацію ді-яльності по охороні та відтворенню видатних пам'яток історії та культури. Радник Президента України з питань історико-культур-ної спадщини (1996 р.), голова Комісії по відтворенню видатних пам'яток історії та культури при Президентові України (1996 р.), голова Благодійного фонду по відтворенню видатних пам'яток історико-культурної спадщини ім. Олеся Гончара (1996 р.).

В наукових працях радянського часу висвітлював багатогран-ні процеси історії радянського суспільства, культурного будів-ництва, розвитку й зміцнення дружби народів. Займався дослід-женням проблем історії Великої Вітчизняної війни, історичного краєзнавства, пам'яткознавства, останніми займається й нині. Одним з важливих аспектів наукової і організаційної діяльності було керівництво (з 1965 р.) підготовкою і створенням "Історії міст і сіл УРСР" в 26-ти томах, в тому числі й тому "Історія міст і сіл УРСР. Вінницька область". З 1982 р. координує підготовку Зводу пам'яток історії і культури народів СРСР по Українській РСР (після 1991 р. – "Звід пам'яток історії та культури України"). Автор, упорядник, головний або відповідальний редактор бага-тьох колективних

монографій, збірників документів, зокрема: Ук-раинская ССР в Великой Отечественной войне Советского Со-юза. 1941 – 1945 рр.: В 3-т. – К., 1967 – 1969; История Украинской ССР. – Т. 7. – К., 1978; История Киева. – Т. 2, Кн. 3. – К., 1982; Реп-ресоване краєзнавство (20 – 30-і роки). – К., 1991; Нагороди Укра-їни: Історія, факти, документи: У 3-х т. – К., 1996 та ін. З 1992 р. – голова Головної редколегії науково-документальної серії книг "Реабілітовані історією", головний редактор журналу "Краєзнавство", член редакційної ради й головної ради журналів "Пам'ятки України", "З архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КДБ". Автор понад 600 праць, у т. ч. 17 монографій.

Тв.: Безсмертя юних (з історії боротьби комсомольського підпілля Украї-ни в роки Великої Вітчизняної війни). – К.: Молодь, 1957. – 176 с.; В боях за Вітчизну (1941 – 1945 рр.). – К.: Молодь, 1959. – 146 с.; Народу сила не збори-ма. З історії боротьби трудящих Радянської України проти фашистських за-гарбників у роки Великої Вітчизняної війни. – К.: Знання, 1969. – 64 с.; Подвиг твоих отцов. Из истории борьбы комсомольцев и молодежи Украины про-тив немецко-фашистских захватчиков в период Великой Отечественной войны 1941 – 1945 рр. – М.: Молодая гвардия, 1970. – 462 с.; Історія міст і сіл УРСР. Вінницька область / Голова Головної редколегії Тронько П. Т.; Редко-легія тому: Олійник П. Ф. (гол. редколегії), Бабій М. Л., Бовкун В. Д. та ін. – К.: Головна ред. Укр. Рад. Енциклопедії (Інститут історії АН УРСР), 1972. – 778 с.; Культура – всенародне надбання. – К.: Політвидав України, 1977. – 155 с.; Защищая Советскую Родину. Из истории борьбы комсомольцев и мо-лодежи советской Украины против немецко-фашистских захватчиков в го-ды Великой Отечественной войны 1941 – 1945 гг. – М.: Молодая гвардия, 1979. – 336 с.; Летопись дружбы и братства. Из опыта создания «Истории городов и сел Украинской ССР» в 26-ти томах. – К.: Наукова думка, 1981. – 128 с.; Бессмертие подвига. – К.: Молодь, 1985. – 239 с.; Розповіді про без-смертний подвиг. – К.: Радянська школа, 1987. – 320 с. (у співавтор.); Увічне-на історія України. – К.: Наукова думка, 1992. – 274 с. (у співавтор.); Краєзнавство у відродженні духовності та культури. Досвід, проблеми, перспек-тиви. – К.: Рідний край, 1994. – Т. 1. – 106 с.; Навічно в пам'яті народній (з історії боротьби молоді України проти німецько-фашистських загарбників у роки Великої Вітчизняної війни 1941 – 1945 рр.). – К.: Молодь, 1995. – 160 с.; Історичне краєзнавство: крок в нове тисячоліття. – К., 2000;

Згадаймо всіх поіменно. – К.: Молодь, 2001. – 180 с.; Історія міст і сіл в контексті регі-ональних досліджень. – К., 2001; Українське краєзнавство в ХХ столітті. – К., 2002; Всеукраїнська спілка краєзнавців: До 75-річчя діяльності // УІЖ. – 2002. - №4; Краєзнавство України: Здобутки і проблеми. – К., 2003; В. В. Щербицький (1918 – 1990) // УІЖ. – 2003. - № 1; Молодість, обпалена війною. – 2-е вид. – К., 2004; Краєзнавчий рух в Україні: Шляхи подальшого розвитку // УІЖ. – 2004. - №2; Внесок народу України в перемогу над німецько-фашистськими загарбниками // Краєзнавство. – 2005. - № 1 – 4.

Літ.: Бондар Т. Д. Захист докторської дисертації П. Т. Троньком // УІЖ. – 1968. - № 12; История Академии наук Украинской ССР. – К., 1979; УРЕ. – Т. 2. – К., 1984; РЕІУ. - Т. 4. – К., 1972; ЕУ. – Словникова частина. – Т. 9. – 1980; З любов'ю до України. – К., 1995; Хто є хто в Україні. – К., 1997; Вчені Інсти-туту історії України: Біобібліогр. довід. / Серія "Українські історики". – Вип. 1. – К., 1998; Удод Л. П. Т. Тронько. Портрет на тлі епохи. – Дніпропетровськ, 2000; П. Т. Тронько: Біобібліографічний покажчик. – К., 2000; Українські істо-рики ХХ ст.: Біобібліогр. довід. / Серія "Українські історики". – Вип. 2: У 2 ч. – Ч. 1. – К., Львів, 2003; Краєзнавці України (Сучасні дослідники рідного краю): Довідник. – Т. 1. – К., Кам'янець-Подільський, 2003; Савчук В. О. Петро Тимофійович Тронько // Кам'янець-Подільський державний університет в особах. - Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2003. – Т. 1. – С. 564 – 579; Інститут історії України НАН України. 1936 – 2006… - К., 2006. – С. 662 – 664.

ТРОСТОГОН Алла Михайлівна

(16.07.1957, м. Вінниця) – історик, краєзнавець, кандидат історичних наук. У 1978 р. закінчила історичний факультет Вінницького державного педагогічного інституту. З 1989 р. працює старшим викладачем, доцентом кафедри всесвітньої історії цього ж вузу (з 1998 р.: Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського). Досліджує історію та культуру Поділля XIX – початку XX ст., інші аспекти минулого краю. Учасниця міжнародних, Всеукраїнських наукових, регіональних історико-краєзнавчих конференцій.

Тв.: Розвиток сільського господарства та промислового виробництва на Поділлі в дожовтневий період // Проблеми

економічної географії Поділля: Те-зи доповідей наукової конференції. – Кам'янець-Подільський, 1988. – С. 125 (у співавтор.); Православні храми й фортеця в місті Брацлаві // Тези доповідей 15-ї Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1996. – С. 14 – 16; "Подольские епархиальные ведомости" і Ватикан // Тези доповідей 16-ї Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1997. – С. 17 – 18; "Подольские епархиальные ведомости" про Ю. М. Крижанівського // Тези доповідей і повідомлення 17-ї Вінницької історико-краєзнавчої конфе-ренції. – Вінниця, 1997. – С. 49; П. Х. Вітгенштейн на Поділлі // Тези допові-дей і повідомлення 18-ї Вінницької історико-краєзнавчої конференції. – Вінни-ця, 1998. – С. 40; Іншомовна загальновживана й термінологічна лексика в іс-торичній повісті Богдана Лепкого "Не вбивай" // Тези доповідей і повідомлен-ня 19-ї Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1999. – С. 78 – 80 (у співавтор.); Аграрна політика Радянської держави і українське село в 20 – 30-і роки XX ст.: історіографія // Наукові праці Кам'янець-По-дільського державного педагогічного університету: історичні науки / Украї-нська історіографія на рубежі століть: Матеріали міжнародної наукової кон-ференції. – Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2001. – С. 600 – 611; Перший радян-ський голодомор на Україні: Історіографія проблеми // Наукові записки. Істо-рія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 4. – Вінниця, 2002. – С. 253 – 257; Більшовицький "експеримент" в українському селі в 20-ті – початку 30 рр. XX ст.: історіографія проблеми // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцю-бинського. – Вип. 5. – Вінниця, 2003. – С. 246 – 250; До питання про засну-вання міста Вінниці та походження його назви // Вінниччина: минуле та сьо-годення. Краєзнавчі дослідження. – Вінниця: ДП ДКФ, 2005. – С. 60 – 63; Світ жахливих знущань та невиправданих репресій // Реабілітовані історією. Він-ницька область... – Кн. 1. – Вінниця: ДП "ДКФ", 2006. – С. 827 – 830; О. С. Левада: невідомі сторінки біографії // Вінниччина: минуле та сьогодення. Краєзнавчі дослідження. – Вінниця, 2007. – С. 355 – 359.

Літ.: Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців… – С. 379; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 192.

ТРОСТОГОН Михайло Ананійович

(05.11.1920, с. Ворошилівка Тиврівського району Вінницької області – 11.04.2010, м. Вінниця) – мовознавець, краєзнавець,

кандидат філологічних наук. У 1946 р. закінчив Вінницький педа-гогічний інститут, у 1962 р. – Київський інститут іноземних мов (з відзнакою). 24 роки завідував кафедрою іноземних мов Вінниць-кого державного педагогічного інституту і одночасно протягом 10-и років – опорної кафедри при Вінницькому педінституті (об'-єднувала кафедри іноземних мов вузів міст Вінниці, Житомира, Умані, Кам'янця-Подільського). Професор кафедри іноземних мов Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського. Досліджував топоніміку, історію Вінниччини різ-них періодів. Учасник регіональних історико-краєзнавчих конфе-ренцій. Опублікував більше 200 праць.

Тв.: Організація навчального процесу в гімназіях та повітових училищах Поділля у 1824 – 1830 рр. // 7-а Подільська історико-краєзнавча конференція. Секція історії дожовтневого періоду. – Кам'янець-Подільський, 1987. – С. 50, 51; Мікротопоніми та гідроніми с. Ворошилівки Тиврівського району // Тези доповідей 5-ї Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1987. – С. 93, 94; Походження топоніма Голендри // Тези доповідей 8-ї Він-ницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1989. – С. 112 (у співавтор.); Лікарська діяльність М. І. Пирогова на Вінниччині // Тези допо-відей 4-ї Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1986. – С. 80 (у співавтор.); Михайло Калинович – визначний український мо-вознавець з Поділля // Тези доповідей 15-ї Вінницької обласної історико-крає-знавчої конференції. – Вінниця, 1996. – С. 33 – 35; Індоєвропейська основа власних імен на Поділлі // Тези доповідей 16-ї Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1997. – С. 76 – 78; Думки вінницького фі-лолога про становлення граматичної термінології української мови // Тези доповідей і повідомлення 18-ї Вінницької обласної історико-краєзнавчої конфе-ренції. – Вінниця, 1998. – С. 30, 31; Іншомовна загальновживана й терміноло-гічна лексика в історичній повісті Богдана Лепкого "Не вбивай" // Тези допові-дей і повідомлення 19-ї Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1999. – С. 78 – 80 (у співавт.); Іншомовна лексика наукових праць І. Я. Франка. – Вінниця: Континент-ПРИМ, 2001. – 96 с.

Літ.: Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців… – С. 379; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 193.

ТРУХМАНОВА Світлана Леонідівна

(11.03.1963, м. Львів) – історик, педагог, краєзнавець. У 1984 р. закінчила історичний факультет Вінницького державного педагогічного інституту. Працювала у Вінницькому ПТУ № 4. З 1998 р. – викладач, старший викладач Вінницького національного ме-дичного університету ім. М. І. Пирогова. Кандидат історичних на-ук (2009 р.). Кандидатська дисертація: "Соціокультурні та полі-тичні процеси у містах Східного Поділля: 1920-ті – початок 1930-х рр." (2009 р.). Учасниця подільських, вінницьких обласних нау-ково-краєзнавчих конференцій.

Тв.: Динаміка кількості та складу населення Поділля за родом занять у 20-х – на початку 30-х рр. XX ст. // Етнічна історія народів Європи / Київ-ський національний університет ім. Т. Г. Шевченка; Інститут політичних та етнонаціональних досліджень НАН України. – К., 2001. – Вип. 8. – С. 65 – 70; Вплив зайнятості міського населення Поділля на тип окружного міста у 20-х – початку 30-х рр. XX ст. // Наукові записки Вінницького державного педаго-гічного університету ім. М. Коцюбинського. Серія: Історія / За заг. ред. проф. П. С. Григорчука. – Вінниця: ДП "ДКФ", 2001. – Вип. III. – С. 73 – 81; Про підготовку кадрів радянських спеціалістів у 20-х рр. XX ст.: На матеріалах подільських міст // Етнічна історія Європи / Київський національний універ-ситет ім. Т. Г. Шевченка: Інститут політичних та етнонаціональних до-сліджень НАН України. – К., 2002. – Вип. 13. – С. 93 – 99; Етнонаціональні особливості укладу міського населення Поділля у 20-х рр. XX ст. // Народна культура Поділля в контексті національного виховання: Зб. наук. праць Між-народної науково-практичної конференції, Вінниця, 14 – 15 жовтня 2003 р. – Вінниця, 2004. – С. 321 – 326; Українізація партійно-державного апарату у 20-х рр. XX ст.: На матеріалах Державного архіву Вінницької області // Віннич-чина: минуле та сьогодення: Краєзнавчі дослідження: Матеріали XX Вінниць-кої наукової історико-краєзнавчої конференції, 27 – 28 жовтня 2005 р. – Він-ниця, 2005. – С. 146 – 153 (у співавтор. з В. П. Півошенко); Інтелігенція міст Поділля – об'єкт репресивної політики більшовицької адміністрації в Україні, 1920-ті – початок 1930-х рр. // Історія України: Маловідомі імена, події, фак-ти: Зб. статей / Інститут історії України НАН України. – К.: Ін-т історії Ук-раїни НАН України, 2007. – Вип. 34. – С. 115 – 142.

ТУТКІВСЬКИЙ (Тутковський) Павло Аполлонович

(01.03.1858, м. Липовець, тепер селище міського типу Вінницької області – 03.06.1930, Київ) – геолог, академік ВУАН (з 1919 р.), академік АН Білорусі (з 1928 р.), член Комісії краєзнавства при ВУАН (з 1920 р.). У 1882 р. закінчив Київський університет. У 1885 – 1895 рр. працював дослідником геологічного кабінету цього університету, згодом інспектором і директором народних училищ Волині. З 1914 р. професор Київського університету, з 1926 р. – засновник і перший директор Інституту геології АН України, організатор при інституті музею геології. Автор праць, присвячених питанням мінералогії, петрографії, геомор-фології, геохімії, палеонтології, історії геології, фізичної географії й ін. Видав ряд підручників з геології і географії для вузів і середньої школи. У 20-х рр. співробітничав з природознавцями і дослідниками Поділля та Волині, описав цей регіон у статтях і книгах.

Тв.: Юго-Западный край: Популярные естественно-исторические и гео-графические очерки. – К., 1893 – 1895. – Вып. 1 – 2; Зональность ландшаф-тов и почв в Волынской губернии // Труды общества исследователей Во-лыни. – Житомир, 1910. – Т. II; Природня районізація України. – К., 1922; Пу-теводитель экскурсий по Волыни. – К., 1926.

Літ.: Коваленко К. О. Павло Аполлонович Тутковський. – К., 1965; Дени-сик Г. І. Академік П. А. Тутковський // Тези доповідей 6-ї Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1988. – С. 48; Баженов Л. В. По-ділля в працях дослідників і краєзнавців… – С. 381; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 194.

ТУЧИНСЬКИЙ Віталій Анатолійович

(15.09.1958, с. Петримани Мурованокуриловецького району Вінницької області) – історик, педагог, краєзнавець, кандидат історичних наук (з 2002 р.). У 1980 р. закінчив історичний факультет Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка. В 1980 – 2000 рр. працював викладачем, заступником директора Вінницького педагогічного училища. З 2000 р. – старший викладач, з 2002 р. – доцент кафедри історії слов'янських народів

Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцю-бинського, з 2005 р. – заступник директора Інституту історії, етно-логії і права цього вузу. Дійсний член Центру дослідження історії Поділля Інституту історії України НАН України при Кам'янець-Подільському національному університеті. Відмінник освіти Ук-раїни. Сфера наукових інтересів: історія національних меншин на Поділлі, етнокультурний розвиток молдавської національної меншини Півдня України в XIX – XX ст. Учасник міжнародних, Всеукраїнських наукових, науково-практичних, регіональних історико-краєзнавчих конференцій, V-го міжнародного конгресу україністів.

Тв.: Молдавани Півдня України в кінці XIX – початку XX ст.: Історіогра-фічний огляд // Вісник Київського державного лінгвістичного університету. – Вип. 2. – К., 1998; Молдавани України в кінці XIX – початку XX ст. // Націо-нальні меншини Правобережної України: історія та сучасність. – Науковий збірник. – Т. 18. – Житомир, 1998; Україно-молдавські зв'язки та переселення молдавського народу на Південь України з найдавніших часів до кінця XIX ст. // Україна: минуле, сьогодення, майбутнє. – Збірник наукових праць. – К., 1999; Переселення молдаван на Південь України (з найдавніших часів до сере-дини XIX ст.) // Вісник Київського державного лінгвістичного університету. – Вип. 3. – К., 1999; Молдавани Півдня України в другій половині XIX – початку XX ст., їх чисельність та розселення // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 2. – Вінниця, 2000; До історії Вінницької гімназії 1814 – 1847 рр. // Матеріали звітної конференції викладачів історичного факульте-ту за 2000 р. – Вінниця, 2000; Етнонаціональний розвиток молдавської національної меншини Півдня України в II половині XIX – початку XX ст. // Ет-нічна історія народів Європи. – Вип. 10. – К., 2001; Соціально-економічне ста-новище молдавського населення Півдня України в II половині XIX – на початку XX ст. // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 3. – Вінниця, 2001; Молдавське населення Поділля з найдавніших часів до кінця XIX століття // Поділля в контексті української історії: Матеріали Всеукра-їнської наукової конференції. – Вінниця, 2001. – С. 93 – 101; Молдавани Півдня України другої половини XIX – початку XX ст. в дорадянській історіографії // Наукові записки Кам'янець-Подільського державного педагогічного університе-тету. – Т. 6. – Кам'янець-

Подільський, 2001; Хмільницький літопис як істо-ричне джерело // Матеріали наукової конференції викладачів історичного факультету, присвяченої 90-річчю ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вінниця, 2002; Особливості етнокультурного розвитку молдавської національної меншини Півдня України в кінці XIX – на початку XX ст. // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 4. – Вінниця, 2002. – С. 47 – 51; Особли-вості землеволодіння та землекористування молдавської національної мен-шини півдня України в другій половині XIX – на початку XX ст. // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 5. – Вінниця, 2003. – С. 39 – 43; Утворення Молдавської Автономної Радянської Соціалістичної Респуб-ліки і адміністративні зміни на території лівобережного Придністров'я в 1920 – 1940 рр. // Друга Могилів-Подільська краєзнавча конференція. – Моги-лів-Подільський; Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2006. – С. 175 – 179; Станов-лення і розвиток вищої та професійної освіти в м. Вінниці у 1930-х рр. // Вінниччина: минуле та сьогодення. Краєзнавчі дослідження. – Вінниця, 2007. – С. 297 – 300; Молдавани Півдня України з найдавніших часів до початку XX ст. – Вінниця: О. Власюк, 2007. – 220 с. [Монографія]; Вінниця: Історичний нарис. – Вінниця: Книга-Вега, 2007. – 304 с. (чл. авторського колективу).

Літ.: Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 194, 195.

ФАРИСЕЙ Дмитро Іванович

(28.04.1940, с. Красненьке Ситковецького (тепер: Іллінецького району Вінницької області) – військовослужбовець, педагог, істо-рик, краєзнавець. В 1970 р. закінчив Ленінградське середнє за-гальновійськове військово-політичне училище. У 1986 р. в зван-ні майора звільнився в запас. Закінчив Хабаровський державний педінститут. Учитель історії і суспільствознавства. Викладач Вінницького професійного ліцею. Член Національної спілки жур-налістів України та правління Вінницької обласної організації Національної спілки краєзнавців України. Автор публікацій у міс-цевій пресі з краєзнавчої тематики.

Тв.: Село моє Красненьке: Історико-краєзнавчі нариси. – Вінниця, 2004. – 240 с.

Літ.: Філін О. З архівів, фотографій, спогадів // Кур'єр (м. Вінниця). – 2003. – 24 грудня; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 196.

ФЕДУН Василь Данилович

(1914, с. Корделівка, тепер Калинівського району Вінницької області – 1942) – літературознавець, краєзнавець. Закінчив мовно-літературний факультет Вінницького педагогічного інституту. Того ж року зайняв посаду старшого наукового працівника літературно-меморіального музею М. М. Коцюбинського у Вінни-ці. Чимало зробив для збагачення експозиції і фондів музею, ви-явив у архівах ряд нових документальних, фото- й рукописних матеріалів. Був ініціатором і автором видання "Пам'ятка екскур-санта музею М. М. Коцюбинського" (Вінниця, 1938 р.), яке склада-лося з розділів "Життя славетного письменника", "Хронологіч-ний покажчик творів М. Коцюбинського", "Критичні матеріали про життя і творчість М. Коцюбинського" та збірника "Михайло Коцюбинський (До 75-річчя з дня народження): Збірник матеріалів, статей, віршів та нарисів" (Вінниця, 1939 р.), до якого вклю-чив статті "М. Коцюбинський і царська цензура" і "Михайло Ко-цюбинський (Бібліографія)". Тоді ж записав у с. Лопатинцях і опублікував в обласній газеті "Більшовицька правда" спогади місцевих жителів про письменника. В 1939 – 1941 рр. працював директором Канівського державного Музею-заповідника "Могила Т. Г. Шевченка". Під час Другої світової війни брав участь у боях з нацистськими загарбниками, в одному з яких і загинув.

Літ.: Хоменко Б. В. Федун Василь Данилович // З-над Божої ріки… – С. 306; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 196, 197.

ФІЛОНОВ Леонід Володимирович

(21.03.1949, м. Олександрівка Донецької області) – педагог, історик, кінотелеаматор, краєзнавець. У 1976 р. закінчив історич-ний факультет Донецького державного університету. Працював учителем історії в м. Краматорськ Донецької області, виклада-чем на кафедрі педагогіки Донецького інституту підвищення кваліфікації працівників профтехосвіти. З 1986 р. працівник Він-ницького інституту післядипломної практики

вчителів, з 1989 р. – доцент кафедри культурології, мистецтва і дизайну Вінницького державного політехнічного інституту (тепер: національного тех-нічного університету). Голова творчого об'єднання "Плин" Він-ницької обласної телерадіокомпанії. Член обласної редколегії видання "Національна Книга Пам'яті жертв голодомору 1932 – 1933 років в Україні. Вінницька область". Активно займається краєзнавством. Досліджує політичну історію на Поділлі в XX сто-літті. Автор відеофільмів "Савой. Маємо за честь!", "Мури" крізь віки", "Ямпіль на Дністрі", "Мій Хмільник", "УПА: маловідомі сто-рінки", телефільмів "Історія родини Кульматицьких", "Богунова Вінниця", "Непокараний злочин", а також ряду науково-краєзнавчих публікацій. Учасник регіональних історико-краєзнавчих конференцій.

Тв.: Значення праць В. Д. Отамановського для шкільного краєзнавства на Вінниччині // Тези доповідей 6-ї Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1988. – С. 102 – 103; Біля витоків історії // Вінницька правда. – 1988. – 13 жовтня; Краєзнавець Отамановський // Вітчизна. – 1990. – № 11. – С. 191 – 192; Історія та теорія культури. Пізнавальні завдання та методика їх використання: На основі краєзнавчих конференцій. – К., 1993. – 24 с.; Повернення із небуття // Вісник Вінницького державного політех-нічного інституту. – 1994. – № 1; Дай, Боже, пам'яті нащадкам: Історико-до-кументальні нариси. – Вінниця, 1995. – 32 с.; Я прийшов до вас, люди // Укра-їнська культура. – 1999. – № 12; Іван Богун на відстані століть і сьогодення // Вінниччина – край козацької слави: Матеріали краєзнавчої конференції. – Вінниця, 2001. – С. 4, 5; Із плину часу: Історико-документальні нариси, публіцистика. – Вінниця: Книга-Вега, 2006. – 120 с.

Літ.: Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 197.

ХАВЛЮК Павло Іванович

(15.06.1925, с. Лугова Іллінецького району Вінницької області – 07.2001, м. Вінниця) – археолог, краєзнавець, кандидат історичних наук (з 1962 р.), доцент. У 1957 р. закінчив історичний факультет Ужгородського університету. З 60-х рр. викладав на історичному факультеті Вінницького державного педагогічного інституту, керував археологічною експедицією цього вузу. Досліджував ранньослов'янські пам'ятки Поділля. Учасник міжна-

родних, Всеукраїнських наукових, регіональних історико-краєзнавчих конференцій. З історії краю опублікував близько 100 праць.

Тв.: Материалы к археологической карте басейна р. Соб // КСИА АН УССР. – К., 1956. – Вып. 6. – С. 18 – 21; Новые данные о культовых изобра-жениях в Триполье // СА. – 1959. – № 3. – С. 208; Раннесловянские поселения в средней части Южного Побужжя // СА. – 1961. – № 3. – С. 185 – 201; Слав-янские поселения VIII – начала IX вв. на Южном Буге // Археологический сбор-ник Эрмитажа. – Л., 1962. – С. 117 – 126; Раннесловянские поселения Семен-ки и Самчинцы в среднем течении Южного Буга // МИА. – Т. 108. – М., 1963. – С. 320 – 350; О технологии изготовления раннесловянской керамики // Архе-ологический сборник Эрмитажа. – Л., 1965. – Вып. 7. – С. 37 – 41; Земля ули-чів X – XI ст. // Матеріали 3-ї Подільської історико-краєзнавчої конференції. – Львів, 1970. – С. 134 – 136; Гончарний горн культури полів поховань черняхів-ського типу в с. Тарасівці на Вінниччині // Середні віки на Україні. – К., 1977. – Вип. – С. 79 – 83; Про виробництво жорен на черняхівських поселеннях По-бужжя // Археологія. – 1980. – Вип. 34. – С. 30 – 34; Вельбарские памятники на Южном Буге // Kyltura wielbargka w mlodszym okresie rzymskim. – Lublin, 1988. – T. 1. – S. 137 – 139; Ранньозарубинецьке селище Райки Іллінецького району на Вінниччині // Тези доповідей і повідомлення 17-ї Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1997. – С. 37 – 39; Сучасний стан черняхівської проблеми на території України і Молдавії // Тези доповідей 18-ї Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1998. – С. 24, 25.

Літ.: Ковтонюк І. Древні готи на Поділлі? // Подолія. – 1998. – 29 серпня; Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців… – С. 386; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 198.

ХАНДРОС Борис Наумович

(25. 12.1923, с. Озаринці, тепер Могилів-Подільського району Вінницької області) – публіцист, кіносценарист, краєзнавець. В'я-зень концтабору-гетто в с. Печера (тепер Тульчинського району), учасник Другої світової війни. В 1950 р. закінчив Київський уні-верситет. Працює в жанрі художньо-документальної прози. До-слідив за архівними джерелами життя та діяльність видатного педагога С. А. Калабіна, в т. ч. період

його перебування на Він-ниччині (“Формула таланту, або Повість про Сина і Батька”). До-сліджує тему голодомору, висвітлюючи її на матеріалі Віннич-чини: повість “Мор” присвячена подіям в Озаринцях і сусідніх селах та містечках, “Смертні листи” – подіям в с. Сосонці Він-ницького району. Написав сценарії документальних фільмів “Смертні листи” (1992 р.), “Історія одного млина” (1993 р.).

Тв.: Местечко, которого нет. – К.: Альтпресс, 2002. – 332 с.

Літ.: Зустріч із земляком // Наддністрянська правда (Могилів-Подільсь-кий). – 1978. – 14 жовтня; Історія одного млина // Слово Придністров’я. – 1993. – 7 вересня; Шлеймович М. С. Хандрос Борис Наумович // З-над Божої ріки… – С. 308; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 198, 199.

ХІХЛАЧ Богдан Миколайович

(10.06.1977, с. Чокурди, Якутія, Російська Федерація) – історик, краєзнавець. У 2001 р. закінчив історичний факультет Він-ницького державного педагогічного університету, у 2002 р. – магістратуру при ньому. З 2002 р. працює у Вінницькому обласному краєзнавчому музеї. Молодший науковий працівник. Автор близько 10 наукових публікацій з історії Української греко-католицької церкви на Поділлі.

Тв.: З історії греко-католицької церкви на Поділлі (XVII – XIX ст.) // По-дільська старовина: Науковий збірник / До 85-річчя з часу заснування Він-ницького обласного краєзнавчого музею. – Вінниця, 2003. – С. 96 – 102; Василіанський монастир святого Іоанна Хрестителя м. Бар (XVII – XXI ст.) // Бар, Барська земля крізь призму століть... – Бар, 2008. – С. 115 – 121; Ог-ляд архітектури уніатських церков Поділля у XVIII ст. // Наукові записки ВДПУ ім. М. Коцюбинського / Історія. – Вип. XIII. – Вінниця, 2008. – С. 201 – 204; ЧСВВ та УГКЦ на Поділлі (XVIII – І третина XIX ст.): загальний огляд // Подільська старовина. – Вип. IV. – Вінниця, 2008. – С. 139 – 159.

Літ.: Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 199.

ХОМЕНКО Борис Васильович

(20.05.1928, с. Гути Конотопського району Сумської області) – літературознавець, краєзнавець, публіцист, кандидат філологічних наук (з 1972 р.), професор (з 2003 р.). Під час Другої світової війни брав участь у антифашистському підпіллі. У 1948 р. закінчив Вінницький будівельний технікум, у 1953 р. – Вінницький педагогічний інститут. Вчителював на Вінниччині. В 1959 – 1963 рр. редактор Вінницького обласного книжкового видавництва. З 1963 р. викладає на філологічному факультеті Вінницького дер-жавного педагогічного інституту (з 1998 р.: Вінницького держав-ного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського). Дослід-жує життя, творчість, фольклорну основу прози письменників-подолян, літературознавство краю. Учасник регіональних істори-ко-краєзнавчих конференцій. Опублікував близько 100 праць. Узяв участь в укладанні біобібліографічних покажчиків "С. В. Руданський" (1983 р.), "Марко Вовчок і Вінниччина" (1983 р.), "А. П. Свидницький" (1984 р.), "Тарас Шевченко і Вінниччина" (1991 р.). 152 статті подав до літературного словника Вінниччини "З-над Божої ріки" (1998 р.). Член редколегії цього видання. Бере участь у виданні "Української літературної енциклопедії", у під-готовці до друку "Енциклопедії сучасної України", член редко-легії та один із авторів "Шевченківської енциклопедії" (в 4-х т.).

Тв.: Марко Вовчок на ниві фольклористики // Народна творчість та етнографія. – 1976. – № 6. – С. 59 – 66; Народні джерела творчості Марка Вовчка: На матеріалах української прози. – К.: Наукова думка, 1977. – 175 с.; Музей М. М. Коцюбинського у Вінниці: Путівник. – 5-е вид. – Одеса: Маяк, 1981. – 78 с. (у співавтор.); На батьківщині Петра Ніщинського // Народна творчість та етнографія. – 1991. – № 1. – С. 57 – 61; Володимир Сосюра: "Любіть Україну": перекладі мовами світу. – К.: Головна спеціалізована ре-дакція літератури мовами національних меншин України, 1998 (у співавтор.); Степан Руданський: "Повій, вітре, на Вкраїну": Переклади мовами народів сві-ту. – К., 2003 (у співавтор.); Яскрава особистість // "Україна була його лю-бов'ю...": Спогади про Іллю Шульгу. – Вінниця: О. Власюк, 2003. – 124 с.; Шев-ченкініада Вінниччини: Вступна стаття // Шевченко і Вінниччина: Бібліогра-фічний покажчик. – Вінниця, 2004. – 107 с.; Дорогами подільської осені // Він-ницький альбом: Літературно-художній та історико-краєзнавчий альманах. – 3-й випуск. – Вінниця: Тезис, 2005. – С. 5 – 16.; У храмі рідного слова: Літера-

турно-критичні статті, нариси та рецензії. – Вінниця: ДП «Державна картографічна фабрика», 2008. – 356 с.

Літ.: Тищенко В. Життєдайність фольклорних джерел // Народна твор-чість та етнографія. – 1979. – № 3; Подолинний А. М. Заповіт рідному наро-дові і людству // Народна творчість та етнографія. – 1990. – № 2; Бортняк А. "Любіть Україну" – від заборони до міжнародного відлуння // Зоряна кри-ниця (Вінниця). – 1999. – 25 вересня; Письменники Вінниччини… – С. 136; Ба-женов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців… – С. 387, 388; Подо-линний А. М. Хоменко Борис Васильович // З-над Божої ріки… – С. 311; Галь-чак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 199, 200.

ХРАНЕВИЧ Василь Полікарпович

(1888 – 193?) – український природознавець, біолог, краєзнавець, професор, член Кам'янець-Подільського наукового при УАН товариства (з 1925 р.). У 1918 – 1920 рр. – професор Кам'янець-Подільського державного українського університету, з 1921 р. – професор інституту народної освіти, в 1922 – 193? – професор Кам'янець-Подільського сільськогосподарського інституту. Був одним із засновників і першим головою президії Кам'янець-Подільського наукового при УАН товариства, керівником природничо-математичної секції. Вивчав фауну Поділля. Автор книги "Нарис фауни Поділля" (1925 р.), яка й сьогодні зберігає свою актуальність.

Тв.: Савці Поділля. – Вінниця, 1925; Нарис фавни (фауни) Поділля. – Він-ниця, 1925. – Ч. 1. – 129 с.; Птахи Поділля. Огляд систематичний. – Вінниця, 1925 – 1926. – 66 с.; Матеріали до орнітографії західних округ України // За-писки Кам'янець-Подільської науково-дослідної кафедри. – 1929. – Т. 1. – С. 3 – 70; Минуле фавни Поділля: Шкіц з доби XII – XIX ст. – Вінниця, 1936. – 20 с.

Літ.: Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців... – С. 390.

ХРАЩЕВСЬКИЙ Микола Михайлович

(20.04.1889 – 06.11.1955, с. Пєстрикове Коломненського району Московської області) – літературознавець, краєзнавець. Закінчив історико-філологічний факультет Варшавського

університету (1914 р.). Викладав українську мову та літературу. У 20-х рр. пра-цював старшим бібліотекарем Вінницької філії Всенародної біб-ліотеки України. Опублікував статті в "Записках історико-філоло-гічного відділу Української АН": "Деякі фразеологічні особливо-сті мови А. Свидницького" (Кн. 21 – 22; 1929 р.), "Ще нові дані до ялтинської біографії Руданського", "Степан Руданський в опові-даннях своїх родичів та інших людей", "До біографії Д. Марко-вича" (Збірник "Література"; К., 1928 р.). Автор окремих видань: "Михайло Коцюбинський під час свого навчання в Бару" (Вінни-ця, 1929 р.), "Вінницька державна друкарня ім. Леніна. Коротка іс-торія та сучасний стан друкарства у Вінниці" (Вінниця, 1930 р.) та ін. У післявоєнний час репресований (разом із дочкою Оксаною Хращевською). Внаслідок важкої хвороби помер на другий день після звільнення із заслання. Реабілітований.

Тв.: Михайло Коцюбинський під час свого навчання в Бару. – Вінниця, 1929; Деякі фразеологічні особливості мови А. Свидницького // Записки історико-філологічного відділу УАН. – К., 1929. – Кн. 21 – 22; С. Руданський в оповіданнях своїх родичів та інших людей // Записки історико-філологічного відділу УАН. – К., 1929. – Кн. 25; З Ялтинської доби в житті С. Руданського // Записки історико-філологічного відділу УАН. – 1929. – Кн. 23; Винницкая госу-дарственная типография им. Ленина. – Винница, 1930.

Літ.: Подолинний А. М. Хращевський Микола Михайлович // З-над Божої ріки… – С. 313; Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців… – С. 390, 391; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини… - С. 200, 201.

ЦАРЕНКО Сергій Олександрович

(24. 10. 1968, м. Вінниця) – архітектор, краєзнавець, кандидат архітектури (спеціалізація – теорія архітектури, реставрація пам'-яток архітектури), голова Вінницького регіонального осередку Спілки урбаністів України, керівник секції пам'яток архітектури та містобудування редколегії Зводу пам'яток Вінницької області. У 1993 р. з відзнакою закінчив архітектурний факультет Київського інженерно-будівельного інституту (тепер: Національний універ-ситет будівництва і архітектури). По закінченню вузу служив в армії, працював архітектором-працівником відділу охорони пам'-яток

архітектури та містобудування при Вінницькому обласному управлінні містобудування і архітектури, підприємцем з наданням проектних послуг, керував науково-проектними розробками Вінницької філії "НДІпроектреконструкція". З 2004 р. начальник управління–головний архітектор м. Вінниці, з 2008 р. – головний архітектор Вінницької області. Член Національної спілки архітек-торів України (з 2002 р.), автор рішень з реставрації та присто-сування пам'яток архітектури. Науково-практичні інтереси: уп-равління розвитком історичних міст, центрів та систем розсе-лення, містобудівні аспекти теорії архітектури, містобудівна політика органів самоврядування і традиційне середовище. Крає-знавчі інтереси – історія розселення слов'ян Побожжя, містобу-дівна еволюція Вінниці, зокрема, часів середньовіччя, архітек-турна спадщина Вінниччини (палацово-паркові садиби, сакраль-на архітектура, фортифікації), історичні міста. Автор низки фахо-вих публікацій, автор та співавтор науково-популярних видань архітектурної та краєзнавчої тематики. Лауреат Подільської літе-ратурно-мистецької премії "Кришталева вишня".

Тв.: Григорій Артинов – перший міський архітектор Вінниці. – Вінниця: "АІСТ-Прес", 2000; Перлини сакральної іудейської архітектури Поділля: На тлі поліетнічної спадщини та місцевої іудаїки / Буклет-фотоальбом. – Вінни-ця: "Мішпаха", 2002. – 20 с.; Сага про Подільську Гардаріку // А.С.С. – 2002. - № 4 (37). – С. 84 – 86; Сторінки історії нашого міста // Вінницький альбом: Літературно-художній та історико-краєзнавчий альманах. – 3-й випуск. – Вінниця: Тезис, 2005. – С. 392 – 400; Від града Вєнича до міста Вінниця / Нау-ково-популярна збірка-фотоальбом. – Вінниця, 2005. – 24 с.; Професор Федір Мерінг: повернення в історію вітчизняної науки. – К.: Нова книга, 2005 (у спів-автор. з Л. П. Солейко та О. В. Солєйко); Генеза "міста, що на Полі": походження Вінниці і сталий розвиток отаманського центру з часів ренесансу Ру-си дольної – Браславії – Подолля. Полемічні нотатки з теорії урбаністики // Константинополь. Сборник статтей и материалов 1 Подольских Кирилло-Мефодиевских чтений. – Вінниця, 2005. – С. 79 – 91; Містобудівна еволюція Вінниці та середньовіччя // Сучасні проблеми дослідження, реставрації та збереження культурної спадщини: Зб. наук. праць з мистецтвознавства, архітектурознавства і культурології Інституту проблем сучасного мис-тецтвознавства Академії мистецтв України / Редкол.: В. Д.

Сидоренко (го-лова), В. І. Тимофієнко, О. В. Сіткарьова та ін. – К.: Видавничий дім "А+С", 2005. – Вип. 2. – С. 307 – 327; Вінниця епохи треченто, або Відродження Бра-славії – народження України / Константинополь II. Зб. статей і матеріалів других Подільських науково-освітніх Кирило-Мефодіївських читань. – Вінни-ця, 2006. – С. 107 – 118; Розвиток давньої Вінниці і датування центру роз-селення "Град Вєнічя", "Город Вєніца", "Місто Вєніцке" // Вінниччина: минуле та сьогодення. Краєзнавчі дослідження. – Вінниця, 2007. – С. 97 – 104; Гра-дострой словєно-руський: Нариси з містобудування та культурології. – Він-ниця: НОВА КНИГА, 2007. – 112 с.; Вінниця: Історичний нарис. – Вінниця: Книга-Вега, 2007. – 304 с. (чл. авторського колективу); Вінниця: погляд у минуле: Фотоальбом. – К.: Оранта, 2008. – 256 с. (у співавтор. з В. Козюком).

ЦВІГУН Тетяна Омелянівна

(17.11.1951, с. Мелешків Гайсинського району Вінницької області) – культуролог, краєзнавець, заслужений працівник культури України (2002 р.). Закінчила з відзнакою Львівське училище культури (в 1971 р.) та Київський державний інститут культури (в 1975 р.). З 1976 р. працює у Вінницькому обласному центрі народної творчості: методист, завідувачка відділу, завідувачка методичним кабінетом, заступник директора, з грудня 1999 р. – директор. Активно займається краєзнавством, вивченням роз-витку культури на Поділлі. Член правління Вінницької обласної організації Національної спілки краєзнавців України.

Тв.: Наш славний земляк: До 150-річчя від дня народження П. Ніщинсь-кого. – Вінниця: ОЦНТ, 1982. – С. 1 – 8; Співець Подільського краю: До 90-річ-чя від дня народження Р. Скалецького. – Вінниця: ОЦНТ, 1989. – С. 1 – 8; Пе-редмова до книги: Папаїка В. Подільська сторона. – Вінниця, 1998. – С. 3, 4; Вишивка від душі і серця // Галина Данилюк. Вишивка. – Вінниця: ОЦНТ, 2000 (у співавтор. з Ф. Панчуком); У полоні поезії вишивки, слова: Передмова // Приймасюк Т. Я тепло збираю по краплині. – Вінниця: ДОВ, 2001. – С. 3, 4; Гідний високого визнання // Українська культура. – 2001. – № 6. – С. 13; Зас-тигла в камені історія // Українська культура. – 2001. – № 11 – 12. – С. 35; Одвічна Русава // Подолія. – 2001. – 17 січня; Клембівські обереги: Каталог. – Вінниця:

ОЦНТ, 2001; Стінянські джерела: Каталог. – Вінниця: ОЦНТ, 2002; Подвижниця // Подолія (Вінниця). – 2002. – 13 грудня; Сім див села Клембівки // Народне мистецтво. – 2002. – № 3 – 4. – С. 21, 22 (у співавтор.); Легендарна Буша: Історія, перекази, поезія. – Вінниця: Книга-Вега, 2004. – 120 с. (співупо-рядник з В. П. Сторожук); З фольклорного напившись джерела // Матеріали до етнології Поділля: польові дослідження. – Вип. 1. – Вінниця, 2005. – С. 12 – 14.

Літ.: Цвігун Тетяна Омелянівна // Краєзнавці України: сучасні дослідники рідного краю... – С. 246; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 201, 202.

ЦИГАНЮК Василь Федорович

(15.06.1948, с. Станіславчик Жмеринського району Вінницької області – 21.07.2006, м. Вінниця) – режисер, краєзнавець. У 1972 р. закінчив Харківський державний інститут культури, у 1988 р. – аспірантуру при Київському державному інституті культури. Пра-цював художнім керівником, режисером народного театру, заві-дувачем районного відділу культури Тульчинського райвиконко-му (Вінницька область). У 1979 – 1992 рр. – директор Тульчинського училища культури. З 1992 р. – перший заступник начальника управління культури Вінницької облдержадміністрації. З 1994 р. – директор Вінницького літературно-меморіального музею М. Ко-цюбинського, з 1999 р. – директор Вінницької обласної універ-сальної наукової бібліотеки ім. К. А. Тімірязєва. Заслужений пра-цівник культури України. Активно займався краєзнавством, вив-ченням розвитку культури на Поділлі.

Тв.: Нещасні щасливі: Маловідомі сторінки з минулого життя Тульчинь-кого двору. – Вінниця: Редакційно-видавничий відділ управління по пресі, 1991. – 28 с.; Орієнтовні програми з народознавства. – Тульчин, 1992. – 64 с.; Біб-ліотечний маркетинг // Бібліотеки і розвиток культури та духовності на Вінниччині: Матеріали конференції бібліотечних працівників. – Вінниця, 1993. – С. 5 – 8; Краєзнавство і заклади культури: проблеми, пошуки, знахідки // По-дільська старовина. – Вінниця, 1993. – С. 276 – 281; Бібліотека і формування культурологічного середовища села // Сільська бібліотека: проблеми і перс-пективи: Матеріали обласної науково-практичної конференції. – Вінниця, 1994. – С. 5 – 12; Хмари

бездуховності: [Про занепад і проблеми української культури, в т. ч. про проблеми музею М. Коцюбинського у Вінниці] // Віннич-чина. – 1995. – 4 лютого; Стельмахівський травень // Віта (Вінниця). – 1995. – 25 травня; Тернова дорога: [Про життя і творчість В. Стуса] // Віннич-чина. – 1995. – 2 вересня; Музей-садиба Михайла Коцюбинського / Л. Квят-ковська, В. Сторожук, Н. Єременко, Л. Запірченко; Відп. ред. В. Циганюк. – Вінниця: ВАТ "Віноблдрукарня", 1997. – 12 с.; Народознавчі мотиви в твор-чості М. Коцюбинського: Поетичне слово Коцюбинському / В. Ф. Циганюк, Ю. П. Гуменюк. – Вінниця, 1997. – 64 с.; Сільська бібліотека // Бібліотека на рубежі XXI століття: Матеріали обласної науково-практичної конференції. – Вінниця, 1999. – С. 51 – 54; Інформаційне суспільство і бібліотеки // Бібліо-тека в інформаційному суспільстві: пошуки гармонії, шляхи трансформації: Тези регіональної науково-практичної конференції. – Вінниця, 2002. – С. 28 – 30; Краєзнавчий інформаційний ресурс ОУНБ ім. К. А. Тімірязєва та шляхи йо-го удосконалення // Студії з архівної справи та документознавства / Держ-комархів України; УНДІАСД; Редкол.: І. Б. Матяш (гол. ред.) та ін. – К., 2003. – Т. 9. – С. 42 – 45.

Літ.: Гальчак С. Д. Циганюк Василь Федорович // Краєзнавці України: су-часні дослідники рідного краю… - С. 245, 246; Гальчак С. Д. Краєзнавці Віннич-чини... – С. 202, 203.

ЦИМБАЛЮК Павліна Іванівна

(16.03.1950, с. Малинівка Літинського району Вінницької області) – бібліотекар, бібліограф, краєзнавець, заслужений працівник культури України. У 1973 р. закінчила Київський держав-ний інститут культури ім. О. Корнійчука. У 1969 р. призначена на посаду зав. бібліотекою с. Петрик Літинського району. В 1970 – 1974 рр. – методист Літинської районної бібліотеки для дорос-лих. З 1974 р. працює у Вінницькій обласній універсальній біб-ліотеці ім. К. А. Тімірязєва: методистом, головним бібліотекарем, зав. відділом науково-методичної роботи та інновацій у бібліо-течній справі, заступником директора. Чимало зробила для до-слідження історії бібліотек Вінниччини, вивчення та популяриза-ції творчості письменників-земляків. За її активної участі понад 20 років у ВОУНБ ім. К. А. Тімірязєва та районах області прохо-дять традиційні Стусівські читання, присвячені життю і діяльно-сті видатного поета-дисидента, Героя України В. С. Стуса. Орга-

нізатор науково-практичних, регіональних, всеукраїнських та міжнародних конференцій. Автор численних статей краєзнавчого характеру, співавтор низки краєзнавчих видань.

Тв.: Знаменні і пам'ятні дати Вінниччини 1985 року: календар / уклад. П. Цимбалюк. – Вінниця, 1985. – 25 с.; Вінниччина бібліотечна: довідник / упо-ряд., уклад. ст. П. Цимбалюк. – Вінниця, 2003. – 213 с.; Популяризація літера-тури про події доби козаччини у бібліотеках Вінниччини // Історичні витоки козацького роду в Україні: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. – Вінниця, 2004. – Ч. 8. – С. 5 – 10; Вінницька обласна універсальна наукова бібліотека ім. К. А. Тімірязєва // Енциклопедія сучасної України. – К., 2005. – Т. 4. – С. 561 – 562; Земле моя, запашна, барвінкова…: календар знаменних і пам'ятних дат Вінниччини 2007 року / авт. ст., відп. за вип. П. Цимбалюк. – Вінниця, 2006. – 196 с.; Вінницька ОУНБ ім. К. А. Тімірязєва в контексті історії та ін-новаційному поступі сьогодення: монографія / чл. автор. колективу. – Він-ниця, 2007. – 311 с.; Вінницька ОУНБ ім. К. А. Тімірязєва в контексті світової культури, науки, інформації: матеріали Всеукр. наук.-практ. конференції. – Вінниця, 2007. – С. 47 – 51; Розкриття теми голодомору: бібліотечний ас-пект (з досвіду роботи бібліотек області) // Краєзнавство в системі розвит-ку духовності і культури регіону: матеріали Всеукр. наук.-практ. конферен-ції. – Вінниця, 2008. – С. 92 – 96; Життя як спалах… (до 60-річчя від дня народження В. Ф. Циганюка – педагога, режисера, відомого діяча культури (15.06.1948 – 21.07.2006): зб. матеріалів. – Вінниця, 2008. – 78 с.; Бібліотекар – кавалер Золотої Зірки (до 100-річчя від дня народження Героя Радянського Союзу, колишнього директора Вінницької ОУНБ ім. К. А. Тімірязєва І. М. Філі-повського (15.09.1909 – 18.09.1992): зб. матеріалів. – Вінниця, 2009. – 67 с.; Презентації книг в обласній науковій бібліотеці (2007 – 2008 рр.) // Поділь-ський книжник: альбом. – Вінниця, 2009. – Вип. 1. – С. 121 – 134.

Літ.: Вінницька ОУНБ ім. К. А. Тімірязєва в контексті історії та іннова-ційному поступі сьогодення: монографія. – Вінниця, 2007. – 311 с. [Про П. І. Цимбалюк: С. 216, 259, 271, 282, 284, 292, 293]; Площанська Л. Д. Вища проба інтелігентності // Вінниччина. – 2004. – 19 жовтня.

ЧАБАН Анатолій Юзефович

(09.09.1946, с. Джулинка Бершадського району Вінницької області) – історик, краєзнавець. У 1970 р. закінчив Уманський державний педагогічний інститут, у 1981 р. – Академію суспільних наук при ЦК КПРС (Москва). Працював у середній школі, на комсомольській та партійній роботі. З 1990 р. у Черкаському державному університеті ім. Б. Хмельницького: асистент кафедри, старший викладач, доцент, професор, зав. кафедри історії України. З 2000 р. заступник голови Черкаської облдержадміністрації. У 1981 р. захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук, у 1993 р. – доктора історичних наук (на тему "Роль і місце Середнього Подніпров'я в історії України"). Академік Української академії історичних наук. Автор близько 130 публікацій, в т. ч. 3 монографій. Досліджує історію Середнього Подніпров'я.

Тв.: Витоки. – Черкаси, 1994; Середнє Подніпров'я. – Черкаси, 1994; Дослідження історії Середнього Подніпров'я // Історія України. Маловідомі імена, події, факти. – Вип. 10. – К., 2000. – С. 100 – 113.

Літ.: Чабан Анатолій Юзефович // Краєзнавці України: сучасні дослідники рідного краю... – С. 247; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 203.

ЧАЙКОВСЬКИЙ Микола Петрович

(02.09.1922, с. Тарасівка Жмеринського району Вінницької області) – природознавець, еколог, краєзнавець. У 1961 р. закінчив Львівський технологічний інститут. Багато років працював у галузі охорони природи – головним інспектором державного управління охорони лісів, рослинних ресурсів і заповідних територій Міністерства охорони природи України по Тернопільській області. Досліджує і широко популяризує пам'ятки природи Західного Поділля та проблеми їх раціонального використання і збереження. Опублікував понад 90 праць.

Тв.: Пам'ятки природи Тернопільщини: Ілюстративний нарис. – Львів: Каменяр, 1977. – 79 с.; Заповідники Тернопілля // Вільне життя (Тернопіль). – 1976. – 17 січня; Глибина, неповторність, чарівність: Заповідні місця облас-ті, їх охорона, збереження // Вільне життя. – 1980. – 11 червня; Гермаків-ському дендропарку – 25 років // Робітнича газета. – 1981. – 16 жовтня; Положення про

державний природний ландшафтний парк "Дністровський каньйон". – Тернопіль, 1991. – 8 с. (автор вступної статті і упорядник).

Літ.: Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 204.

ЧЕРНИШ Анатолій Йосипович

(25.09.1951, с. Хвастівці [нині: с. Ковалівка] Немирівського рай-ону Вінницької області) – педагог, краєзнавець. Понад 30 років працює вчителем у рідному селі. Відмінник освіти України. Член Національної спілки журналістів України. Автор численних пу-блікацій у пресі з краєзнавчої тематики. Основні напрями дослід-жень: історія с. Ковалівки, козацький рух на Немирівщині, події громадянської та Великої Вітчизняної війни на теренах Немирів-ського району.

Тв.: Немирівщина в роки Великої Вітчизняної війни 1941 – 1945 рр. – Вінни-ця: Консоль, 2006. – 628 с.

ЧЕРНЯК Василь Васильович

(17.01.1971, смт Миропіль Дзержинського району Житомирської області) – педагог, краєзнавець. У 1997 р. закінчив Вінницький державний педагогічний інститут. Учитель історії Білянської загальноосвітньої школи I – III ступенів Чернівецького району Вінницької області. Захоплюється краєзнавством. Укладач книги «Біляни: історія і сучасність», автор низки краєзнавчих статей, співавтор герба і прапора Чернівецького району. Учасник регіо-нальних краєзнавчих конференцій.

Тв.: Біляни: історія і сучасність. – Вінниця, 2008.

ЧОРНА Зоя Зосимівна

(28.11.1932, с. Стіна Томашпільського району Вінницької області) – культпрацівниця, фольклористка, етнограф, краєзнавець. Закінчила Сороцький бібліотечний технікум (1952 р.), отримала спеціальність організатора і методиста клубної роботи і бібліотекаря. Завідувала бібліотекою в своєму селі, згодом була бібліотекарем і вчителем співів у школі. 45 років працювала в системі культури. В 1970 р. створила аматорський фольклорно-

етнографічний ансамбль "Русава", яким керувала до 1998 р. У 1978 р. колектив був удостоєний почесного звання "Народний аматорський" і носить його до цих пір. Разом з ансамблем брала участь у багатьох республіканських і всесоюзних оглядах, конкурсах і фестивалях. За участь у Міжнародному фольклорному фестивалі в Москві (1985 р.) колектив нагороджений дипломом і бронзовою медаллю, а керівник – золотою. Записала близько тисячі пісень, половина з яких увійшла до репертуару ансамблю. Це – колядки, щедрівки, веснянки, весільні, купальські, жниварські, наймитські, рекрутські, чумацькі та родинно-побутові пісні. Авторка пісень "На Поділлі село", "Ой як збирався на війну я", "Їхали три брати на фронт воювати", "Балада про матір". Вона ініціатор запровадження традиційних свят і обрядів у своєму районі. За її сприянням в 2000 р. в с. Стіні проведено науково-дослідницьку фольклорно-етнографічну експедицію, в результа-ті якої видано книгу "Одвічна Русава". Цінність для науковців становлять її етнографічні записи, зроблені в рідному селі, зо-крема, "Народини", "Хрестини", "Входини", "Святий вечір", "Ве-сілля в селі Стіна". Великої уваги надає відродженню і збере-женню народного одягу, колекція якого передана у фонди Він-ницького обласного краєзнавчого музею. Стінянський костюм демонструвався на міжнародній виставці в Японії. Від матері – Антоніни Фоківни – успадкувала любов до ткацтва. Її доріжки, верети, килими і рушники демонструвалися на обласних та Все-українських виставках. Нагороджена медаллю Міністерства куль-тури і мистецтв України "За багаторічну працю в галузі культури" (2003 р.) та Почесною Грамотою Кабінету Міністрів.

Тв.: Пісня і труд поруч ідуть // Шляхом комунізму (смт Томашпіль). – 1986. – 6 лютого.

Літ.: Касіяненко Г. І кожна пісня – то лише птаха, якому крила ви дали для лету // Вінницька газета. – 2001. – 6 липня; Цвігун Т. О. Чорна Зоя Зо-симівна // Вінниччина фольклорна... – С. 84, 85..

ЧОРНИЙ Валерій Борисович

(01.01.1954, с. Московське Липово-Долинського району Сумсь-кої області) – юрист, краєзнавець. Кандидат історичних наук. З дитячих років жив на Хмельниччині. В 1980 р. закінчив економіч-ний факультет Кам'янець-Подільського

сільськогосподарського інституту, у 1996 р. – юридичний факультет Білоруського дер-жавного університету. Працює у митній службі. Був інспектором, начальником митного посту "Гайсин", головним інспектором Він-ницької митниці. Досліджує зародження, розвиток митної служби в Україні, в т. ч. на території Поділля. Учасник міжнародних нау-кових, науково-практичних конференцій. Автор ряду краєзнав-чих публікацій.

Тв.: Найдавніші митні статути і зовнішньо-торговельні шляхи Київської Русі. – К., 2000. – 108 с.; Україна і митна справа: Історичний нарис. – К.: КВІЦ, 2000. – 350 с.; Губернські трійки по боротьбі з контрабандою і незаконним перетином кордону // Політичні репресії на Поділлі в XX столітті: Матері-али міжнародної науково-практичної конференції. – Вінниця: Велес, 2001. – С. 130 – 132; Найдавніші відомості про митну справу на Поділлі в історичних джерелах // Наукові записки ВДПУ ім. М. Коцюбинського / Історія. – Вип. XIII. – Вінниця, 2008. – С. 190 – 197.

Літ.: Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 205.

ЧУБИНСЬКИЙ Павло Платонович

(27.01.1839, хут., тепер: у складі м. Борисполя Київської об-ласті – 26.01.1884, м. Бориспіль) – видатний український і росій-ський етнограф, фольклорист, географ, краєзнавець, дійсний член Вільного економічного (з 1866 р.) і Російського Географічно-го (з 1867 р.) товариств. У 1861 р. закінчив юридичний факультет Петербурзького університету зі ступенем кандидата юридичних наук. Глибоко сприйняв творчість Т. Г. Шевченка, став його по-слідовником. За написання національного гімну "Ще не вмерла Україна" і як діяча української громади в Києві в 1862 р. ареш-товано і зіслано до 1869 р. в м. Архангельськ. Тут подружився з українським етнографом П. Єфименком і істориком О. Єфименко, вніс значний вклад в етнографічне вивчення народів Півночі. За клопотанням П. Семенова Тян-Шанського йому дозволено повер-нутися в Україну і очолити експедицію в Південно-Західний край. В 1870 р. працював у Гайсинському, Ольгопільському, Балтсько-му, Ямпільському, Могилівському, Летичівському, Літинському і Вінницькому повітах Поділля. За три роки роботи на Правобе-режній Україні зібрав до 4-х тисяч обрядових пісень, 300 казок і чимало інших фольклорно-

етнографічних матеріалів. З П. Чубин-ським співробітничали М. Лисенко, В. Антонович, М. Старицький, М. Петров та інші відомі українознавці. Опрацював і підготував до друку сім томів (9 книг) "Праць етнографічно-статистичної експедиції в Західно-Руський край", які вийшли в 1872 – 1879 рр. в Петербурзі під опікою М. Костомарова і зберегли свою актуаль-ність й сьогодні. Академіки Л. Берг, О. Білецький оцінили експе-дицію П. Чубинського як "найвидатніше явище в історії етно-графії", Російське Географічне товариство в 1878 р., Міжнарод-ний етнографічний конгрес у Парижі в 1875 р. удостоїли П. Чубинського золотих медалей, Петербурзька АН (1879 р.) – Уваровської премії. В 1873 р. П. Чубинський був засновником і керівником Південно-Західного відділу Російського Географіч-ного товариства у Києві, який в 1876 р. самодержавство ліквідувало за активну участь в українському національному відрод-женні. На початку 80-х рр. у зв'язку з хворобою П. Чубинський відійшов від наукової діяльності.

Тв.: Труды этнографическо-статистической экспедиции в Западно-Русский край, снаряженной императорским Географическим обществом. Юго-Западный отдел: Материалы исследования, собранные действитель-ным членом П. П. Чубинским. – СПб., 1872 – 1879. – Т. I – VII; Очерк народных юридических обычаев и поверий в Малороссии. – СПб., 1869.

Літ.: Чередниченко О. Павло Чубинський. Есе // Київська старовина. – 1992. - № 6. – С. 47 – 59; Мамалига А. І., Ткачук А. В. П. П. Чубинський про Поділля та його жителів // Проблеми етнографії, фольклору і соціальної географії: Науковий збірник. – Кам'янець-Подільський, 1992. – С. 13 – 18; Ба-женов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців... – С. 394, 395; Баженов Л. В. Alma mater подільського краєзнавства... – С. 36.

ШАБУЛЬДО Фелікс Михайлович

(21.04.1941, м. Улан-Уде, Російська Федерація) – джерелознавець, археограф, дослідник історії Великого князівства Литовського, історії України середніх віків. У 1968 р. закінчив історичний факультет Київського державного інституту. В 1968 – 1970 рр. – редактор УІЖ. У 1973 – 1975 рр. – молодший науковий спів-робітник, 1979 – 1986 рр. – старший науковий співробітник відді-лу джерелознавства та допоміжних

історичних дисциплін, 1986 – 1992 рр. – старший науковий співробітник відділу історії міжна-родних зв'язків України Інституту історії України АН УРСР. Канди-датська дисертація "Землі Південно-Західної Русі у складі Вели-кого князівство Литовського 20 – 90 років XIV ст." (1983 р.). У 1991 – 1993 рр. – зав. сектора нарративних джерел, 1993 – 1995 рр. – зав. відділу пам'яток княжої та козацької доби, 1995 – 1996 рр. – докторант Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України. В 1997 – 2001 рр. – старший науковий співробітник відділу історії України середніх віків Інсти-туту історії НАН України.

Тв.: Земли Юго-Западной Руси в составе Великого княжества Литов-ского. – К., 1987; Синьоводська проблема: Можливий спосіб її розв'язання. – К., 1998; Синьоводська проблема у новітніх дослідженнях: Зб. статей. – К., 2005 (ред., у співавтор.)

Літ.: Вчені Інституту історії України: Біобібліогр. довідн. / Серія "Україн-ські історики". – Вип. 1. – К., 1998; Інститут історії України НАН України. 1936 – 2006… - К., 2006. – С. 676.

ШАЛАК Оксана Іванівна

(14.01.1966, с. Оленівка, тепер Могилів-Подільського району Вінницької області) – мовознавець, фольклористка, краєзна-вець. Дитячі роки минули в с. Котюжанах Мурованокурило-вецького району, куди переїхала її родина. В 1988 р. закінчила філологічний факультет Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка. Тривалий час працювала у Державному музеї Т. Г. Шевченка в Києві. Після закінчення аспірантури при Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М. Т. Риль-ського обіймає посаду наукового співробітника у відділі фольк-лору Інституту українознавства Київського національного універ-ситету ім. Т. Г. Шевченка. Кандидат філологічних наук. Досліджує життя і діяльність відомого фольклориста і етнографа з Поділля А. І. Димінського.

Літ.: Гарвасюк В. Сила в мені живе // Маяк комунізму (смт Муровані Курилівці). – 1983. – 23 квітня; Хоменко Б. В. Шалак Оксана Іванівна // З-над Божої ріки… – С. 322, 323; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини... – С. 205, 206.

ШАРОВАРСЬКА Світлана Петрівна

(10.04.1976, с. Заможне Барського району Вінницької області) – історик, музеєзнавець, краєзнавець. У 1998 р. закінчила історичний факультет Вінницького державного педагогічного універ-ситету ім. М. Коцюбинського. Працювала у відділі охорони пам'-яток історії та культури управління культури і туризму Він-ницької облдержадміністрації. З 2006 р. працівник Вінницького обласного краєзнавчого музею: науковий співробітник, завіду-вачка відділу охорони пам'яток. З 2008 р. – заступник директора музею.

Тв.: Сім чудес Вінниччини: Альбом / Вінницький обласний краєзнавчий музей; Ред. колегія: К. Висоцька, Т. Журунова, С. Шароварська.

ШЕВЧЕНКО Тарас Григорович

(25.02 (09.03).1814, с. Моринці, тепер: Звенигородського району Черкаської області – 26.02 (10.03).1861, м. Петербург, похований на Чернечій горі м. Канева Черкаської області) – класик української літератури, поет-кобзар, художник, мислитель. Рано осиротів, наймитував, служив у пана П. Енгельгарта. У 1832 р. відданий в науку до художника В. Ширяєва в Петербург. З допомогою художників К. Брюлова, О. Венеціанова та ін. був викуплений у 1838 р. з кріпосної неволі. В 1844 р. закінчив у Петербурзі академію мистецтв. У 1845 – 1847 рр. працював у Тимчасовій ко-місії для розгляду давніх актів у Києві, вступив до Кирило-Ме-фодіївського товариства. В 1847 – 1857 рр. перебував на зас-ланні. В 1858 р. повернувся до Петербургу, у 1859 р. – в Україну. За вимогою властей висланий до Петербургу, де після важкої хвороби помер. Перша збірка творів "Кобзар" (1840 р.) принесла йому світову славу. Життя і творчість Т. Шевченка були зв'язані з Поділлям. Восени 1846 р. за завданням Київської археологічної комісії він здійснив наукову подорож по Київщині, Волині і Поділ-лю. Маршрут подорожі проліг по поштовому тракту з Києва через м. Сквиру, населені пункти сучасної Вінниччини Морозівку, Плис-ків, Брацлав, Шпиків, Джурин, Могилів-Подільський, Яришів, Му-ровані Курилівці, а також Нову Ушицю, Миньківці, Дунаївці, Кам'-янець-Подільський (Хмельниччина), до якого прибув 02.10.1846 р. Тут

тиждень знайомився з історією, архітектурою міста, його околиць. Далі Т. Шевченко проїхав через Нігин, Балин, Ярмолин-ці, Проскурів, Меджибіж, Летичів (сучасна Хмельницька область), Хмільник, Уланів (сучасна Вінниччина) і прибув до Житомира. На-прикінці жовтня повернувся до Києва. Проте записані ним народ-ні перекази, легенди, пісні, зібрані відомості про пам'ятки архі-тектури, давні могили, зроблені схеми і малюнки під час подо-рожі у зв'язку з арештом у 1847 р. зникли в царських слідчих архівах і досі розшукуються науковцями. Поділля, його природа, люди, історія залишили глибокий слід у поемах Т. Шевченка "Гайдамаки" (1841), "Меж скалами, неначе злодій" (1848), "Вар-нак" (1848), віршах "Ой виострю товариша" (1848), "Марку Вовч-ку" (1859), повістях "Варнак" (1854), "Художник" (1856), "Прогулка с удовольствием и не без морали" (1857), а також "Щоденнику" (1857 – 1858), в ряді листів. У творах "Варнак" і "Ой виострю товариша" створив прообраз народного месника Устима Карма-люка.

Тв.: Повне зібрання творів. – У 6-и т. – К., 1983. – Т. 1 – 6.

Літ.: Т. Г. Шевченко і Поділля: Тези доповідей науково-практичної конфе-ренції, присвяченої 175-річчю від дня народження Т. Г. Шевченка. – Кам'янець-Подільський, 1989. – Ч. 1 – 2; Хоменко Б. В. Дорогами Подільської осені // Та-рас Шевченко і Вінниччина. (Бібліографічний покажчик). – Вінниця, 1991. – 43 с.; Гальчак С. Д. Де мандрував Кобзар // Земля над Россю. – Вінниця, 1995. – С. 21 – 23; Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців… – С. 396, 397; Роговий О. І. Мандрівка на Поділля: 160 років тому нашим краєм про-їжджав Кобзар // Хочу все знати. – 2006. – 21 жовтня; 4 листопада.

ШЕВЧУК Василь Йосипович

(01.08.1942, с. Іванівці Тиврівського району Вінницької об-ласті) – агроном, народний цілитель, магістр народної меди-цини, краєзнавець. У 1961 р. закінчив Жмеринське залізничне училище, в 1969 р. – Уманський сільськогосподарський інститут. Працював агрономом-садоводом у с. Лука-Мелешківська Він-ницького району, в 1979 – 1990 рр. –

товарознавцем з лікарських рослин "Укркоопзовнішторгконтори" по Вінницькій області. Відо-мий в Україні травознай. Видав книги з народної медицини "Зе-лений дивосвіт Поділля" (Одеса: Маяк, 1989; друге вид., доп., Вінниця, 1997), "Люби мене, не покинь", "Трава-заступниця", "По-дорож у таємницю", а також збірник казок і легенд, зібраних на Вінниччині, "Плакун-трава" (Вінниця, 1994).

Тв.: Зацвіли під вікном орхідеї // Рідна школа. – 1996. – № 5 – 6. – С. 25 – 56.

Літ.: Подолинний А. М. Шевчук Василь Йосипович // З-над Божої ріки… – С. 326; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини… – С. 206, 207.

ШЕВЧУК Федір Харитонович

(06.03.1953, с. Велика Киріївка Бершадського району Вінницької області) – журналіст, краєзнавець. У 1976 р. закінчив філологічний факультет Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка. Працював учителем Устянської середньої школи на Бершадщині. З 1979 р. працівник редакції Бершадської рай-онної газети "Вогні комунізму" (після 1991 р. – "Бершадський край"): кореспондент, відповідальний секретар, заступник редак-тора (з 1992 р.). Заслужений журналіст України (з 1995 р.). Актив-но займається краєзнавством. Ведучий газетніх рубрик "Люби і знай свій рідний край", "З історії рідного краю". Автор ряду ста-тей до "Енциклопедії сучасної України" та більше ста публікацій на краєзнавчу тематику в місцевій пресі. Член правління Він-ницької обласної організації Національної спілки краєзнавців Ук-раїни.

Тв.: Де храм душі стоїть в руїнах: Краєзнавчий нарис про Бершадський Спасо-Преображенський чоловічий монастир // За Батьківщину (Вінниця). – 2000. – 11 лютого; Підступність і любов // Бершадський край. – 2001. – 13 січня; Справа Іполита Зборовського // Бершадський край. – 2001. – 15, 29 серпня, 5 вересня; Людомир з роду Собанських // Панорама (Вінниця). – 2002. – 15 січня; З минулого – в майбутнє: Історико-краєзнавчий нарис. – Вінниця: Тезис, 2001. – 96 с. (у співавтор. з В. Пашковським); Хто живе й працює для століть: Краєзнавчі нариси. – Вінниця: ДП ДКФ, 2002. – 128 с. (у співавтор. з І. Сухоребрим); Серединка – тепла крапка на карті України. – Вінниця: ПП Ба-люк І. Б., 2008. – 244 с.

Літ.: Гальчак С. Д. Шевчук Федір Харитонович // Краєзнавці України: сучасні дослідники рідного краю… – С. 254, 255; Гальчак С. Д. Краєзнавці Він-ниччини… – С. 206, 207.

ШИПОВИЧ Іван Омелянович

(1857, с. Бронниця, тепер Могилів-Подільського району Вінницької області – 1936, м. Вінниця) – священик, археолог, історик, етнограф, краєзнавець. Народився в сім'ї православного священика. Закінчив Шаргородське духовне училище. У 1873 – 1879 рр. навчався в Подільській семінарії. У 1882 р. закінчив Києво-Могилянську академію (із ступенем кандидата богослов'я). Того ж року отримав призначення на посаду інспектора Подільської семінарії. З 1883 р. викладав у Приворотському духовному училищі (тепер с. Подільське Дунаєвецького району Хмельницької області). Саме тут заявив про себе як про краєзнавця Поділля. Став активним членом Подільського церковного історико-археологічного товариства, що діяло з 1865 р. Почав дослід-жувати місцеву історію і опублікував у "Подольских епархиаль-ных ведомостях" декілька розвідок: "З минулого Сатанівського монастиря та літопис цього монастиря", "Микулинський монас-тир", "Історичні відомості про село Борівку Ямпільського по-віту", "Нові відомості з історії Поділля та нові дані про долю ве-ликої княгині Олени", "Два писемні документи XVIII ст." та ін. Найбільшою працею цього періоду стала розвідка про Гедеона Балабана (1530 – 1607 рр.), українського церковного діяча, який допоміг Львівському братству відновити у 1585 р. друкарню І. Федорова. З 1893 р. – викладач Вінницького реального училища. У 1902 р. підготував до друку "Літопис Вінницького капуцинсь-кого кляштору". У 1914 р. видав монографію "Про кордони ко-лишньої Брацлавщини, історичне життя в ній та відносини Брацлавщини і Поділля". Серйозно займався археологією Поділля. Багато років очолював археологічну комісію при Вінницькій міській управі. Віднайшов, зокрема, Сабарівське слов'янське городище. На початку 20-х рр. передав значну кількість археологіч-них знахідок Вінницькому краєзнавчому музею, а також Кам'я-нець-Подільському Давньосховищу (історичному музею). Був членом різних наукових товариств і установ: Церковно-археоло-гічного та Історичного товариств при

Київській духовній академії, Історичного товариства Нестора-літописця, Московського архео-логічного товариства, Київського товариства старожитностей і мистецтва. З 1920 р., будучи протоієреєм, правив службу у Свя-то-Миколаївській церкві с. Шереметки (тепер Пирогово, в межах Вінниці). З 1924 р. науковий консультант з археології Кабінету виучування Поділля. Підготував до друку працю "Вінницькі Му-ри: Історичний нарис" (не видана), а також спогади "Про Шаргородське духовне училище" (1926 р.). Згодом служив протоієреєм у Свято-Троїцькій церкві Браїлівського жіночого монастиря. У 1932 р. був репресований (за так звану контрреволюційну пропаганду і агітацію позбавлений волі на 3 роки та у віці 75 років відправлений до Сибіру). Повернувшись із заслання, помер у Вінниці (в 1936 р.).

Тв.: О границах бывшей Брацлавщины, исторической жизни в ней, отно-шений Брацлавщины и Подолии. – Винница, 1914. – 24 с.; Летопись Винниц-кого капуцинского монастыря. – Каменец-Подольский, 1902; Из истории Са-тановского монастыря // Подольские епархиальные ведомости. – 1896. – С. 51; Исторические сведения о с. Боровое Ямпольского уезда // Подольские епархиальные ведомости. – 1895. – №№ 17 – 18; Про Шаргородське духовне училище // У кн.: Спогади про Михайла Коцюбинського: Видання друге, доп. – К., 1989. – С. 6 – 14.

Літ.: Подолинний А. М. Шипович Іван Омелянович // З-над Божої ріки… – С. 326, 327; Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців… – С. 400; Лисий А. К. Вінницький капуцинський монастир. – Вінниця, 1995. – С. 12 – 23; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини… – С. 207, 208; Гальчак С. Д. Краєзнавство Східного Поділля… – С. 25, 26.

ШИРОЦЬКИЙ Костянтин Віталійович

(26.05 (07.06).1886, с. Вільшанка, тепер Крижопільського райо-ну Вінницької області – 13.09.1919, с. Білоусівка Тульчинського району Вінницької області) – мистецтвознавець, краєзнавець, етнограф, фольклорист, професор (з 1917 р.). Закінчив Тульчин-ське духовне училище, у 1906 р. – Кам'янець-Подільську духовну семінарію, згодом – історико-філологічний факультет Петербур-зького університету. Працював приват-доцентом цього універси-тету, з 1917 р. – професором Київського

університету, з 1918 р. – Кам'янець-Подільського українського університету, засновано-му гетьманським урядом П. Скоропадського. Досліджував мис-тецтво, культуру, історію, побут, звичаї, фольклор України й По-ділля XIX – початку XX ст. Учасник 7-и подільських етногра-фічних експедицій (1909 – 1914 рр.), з яких передав 1058 зібраних матеріалів музею етнографії в Петербурзі. Опублікував понад 140 праць, серед яких важливе наукове значення мають "Очерки по истории декоративного искусства Украины", "Подільські ко-лядки і щедрівки", "На руїнах Бакоти", "Церковні стародруки" та ін. У його творчості відображені традиції фольклорно-етногра-фічної школи Подільської духовної семінарії середини XIX – по-чатку XX ст., які заклали такі відомі діячі української культури, як М. Симашкевич, С. Руданський, А. Свидницький, М. Леонтович та ін.

Тв.: Очерки по истории декоративного искусства Украины. – К., 1914; Подольския «колядки» и «щедривки» (Их историческое развитие и смысл) // Православная Подолия. – Каменец-Подольский, 1908; Черты античной и дре-вне-христианской живописи на украинских писанках // Православная Подо-лия. – 1909. – № 15. – С. 490; Обычай освящения трав в день 1-го Августа // Православная Подолия. – 1907. - № 31. – С. 637 – 676; Дещо з української творчості артиста-маляра Тропініна // Записки НТШ. – Львів, 1911. – Кн. 3. – Т. III. – С. 98 – 112; Несколько слов о местных рождественских обычаях // Православная Подолия. – 1910. - № 1. – С. 3 – 9, № 2. – С. 34 – 38; Народныя поверья в будних днях недели и празднование этих дней простым народом // Православная Подолия. – 1910. - № 38. – С. 841 – 849, № 39. – С. 857 – 860; Білоусівська церква. – Одеса, 1915; Краткая история Галицкого княжества. – Петроград, 1915; Из жизни бывших военных поселений Подолии // Право-славная Подолия. – 1911; На руїнах Бакоти // Літературно-науковий вісник. – Львів, 1912. – Кн. 1. – С. 71 – 79; Церковні стародруки // Книгарь. – 1918. – № 4. – С. 809 – 814.

Літ.: Білецький Л. Проф. Кость Широцький (некролог) // Україна. 1919. – 16 вересня. – Ч. 29. – С. 2; Українське наукове товариство. – К., 1921. – Кн. 1. – С. 126 – 130; Вінюкова В. М. Етнограф з Поділля К. В. Широцький // Про-блеми етнографії, фольклору і соціальної географії Поділля: Науковий збір-ник. – Кам'янець-Подільський, 1992. – С. 12, 13; Рибаков М. Біля витоків мис-тецтвознавчої науки // Музика. – 1993. - № 3. – С. 24, 25;

Баженов Л. В. По-ділля в працях дослідників і краєзнавців… – С. 400; Гальчак С. Д. К. В. Ши-роцький // Тези доповідей і повідомлення 18-ї Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1998. – С. 57, 58; Завальнюк О. М. К. В. Широцький і університетське будівництво в Україні (1917 – 1919 рр.) // По-ділля в контексті української історії. – Вінниця, 2001. – С. 161; Рибак І. В., Іва-невич Л. А. Матеріали Кам'янець-Подільського міського державного архіву про К. Широцького // Освіта, наука і культура на Поділлі: Збірник наукових праць. – Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2003. – Т. 3. – С. 277 – 285; Рибак І. В., Іваневич Л. А. Малярська творчість визначних художників у працях К. Ши-роцького // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 9. – Вінниця, 2005. – С. 284 – 286; Рибак І. В., Іваневич Л. А. Етнографічні над-бання Костя Широцького // Освіта, наука і культура на Поділлі. Збірник нау-кових праць. – Т. 6: Матеріали круглого столу "Культура, освіта і просвіт-ницький рух на Поділлі у XVIII – на початку XXI ст." – Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2006. – С. 242 – 251; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини… – С. 209, 210; Іваневич Л. А. К. Широцький – дослідник подільського гончарства й кахлярства // Освіта, наука і культура на Поділлі. Збірник наукових праць. – Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2006. – Т. 7: Матеріали третього круглого столу "Культура, освіта і просвітницький рух на Поділлі у XVII – на початку XXI ст." – С. 186 – 193.

ШЛЕЙМОВИЧ Марина Семенівна

(30.12.1956, м. Вінниця) – бібліограф, редактор, краєзнавець. У 1979 р. закінчила Вінницький державний педагогічний інститут. Тривалий час працювала у Вінницькій обласній універсальній науковій бібліотеці ім. К. А. Тімірязєва. Автор, співавтор, упоряд-ник, редактор багатьох бібліографічних та біобібліографічних покажчиків, вступних статей, післямов до ряду краєзнавчих ви-дань.

Тв.: Братні зв'язки вінничан: Покажчик. – Вінниця, 1982 (співупорядник); Природа і природні багатства Вінниччини: Покажчик. – Вінниця, 1983 (спів-упоряд.); Знаменні і пам'ятні дати Вінниччини: Покажчик. – Вінниця, 1985 – 1989 (упорядн., автор); Вінниччина в датах: Покажчик. – Вінниця, 2000 (упо-ряд.); Отамановський В. Д. Вінниця у XIV – XVII ст. – Вінниця, 1993 (вступні статті, довідковий апарат); Шульга І. Г. Голод на Поділлі. – Вінниця, 1993 (редактор, післяслово); Борис Соломонович Шкляр. –

Вінниця, 1995 (упоряд., редактор); З-над Божої ріки: Літературний словник Вінниччини. – Вінниця, 1998 (співавтор).

ШПИЛЬОВА Людмила Мстислававна

(05.01.1953, м. Коростишів Житомирської області) – бібліограф, краєзнавець. У 1973 р. закінчила Київський інститут культури. З 1985 р. до середини 90-х рр. працювала у Вінницькій обласній універсальній науковій бібліотеці ім. К. А. Тімірязєва: зав. відділом краєзнавчої літератури, заступником директора. Вивчає, систематизує і популяризує бібліографію Поділля. Учасниця регіональних історико-краєзнавчих конференцій. Останні роки мешкає в США.

Тв.: Устим Кармалюк: Персональний бібліографічний покажчик. – Вінниця, 1986. – 21 с. (упорядник); М. Стельмах і Вінниччина: Рекламний бібліогра-фічний покажчик. – Вінниця, 1987. – 24 с. (упорядник); Василь Митрофанович Борщевський: Бібліографічний покажчик. – Вінниця, 1990. – 24 с. (упорядник); Валентин Дмитрович Отамановський // Подільська старовина: Науковий збірник. – Вінниця, 1993. – С. 6 – 13 (у співавтор.).

Літ.: Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців… – С. 402; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини… – С. 210, 211.

ШУЛЬГА Ілля Гаврилович

(03.08.1921, с. Верещаки Лисянського району Черкаської області – 09.12.1993, м. Вінниця) – історик, краєзнавець, доктор історичних наук, професор, заслужений працівник вищої школи Ук-раїни. В 1940 р. закінчив Черкаський сільськогосподарський тех-нікум. Працював у Колківському райземвідділі Волинської об-ласті зоотехніком. З початком війни евакуйований в Киргизію. В 1943 р. вступив на 1-й курс історичного факультету Ростовського університету, евакуйованого в м. Ош (Киргизія). В 1944 р. пере-вівся у Чернівецький, а відтак – у Львівський університет. У 1948 р. – учитель Виноградівської середньої школи Лисянського рай-ону, в 1949 р. – директор цієї школи. В 1951 р. вступив до аспі-рантури при Інституті історії АН УРСР. У вересні 1954 р. захистив кандидатську дисертацію. З цього часу – старший викладач і до-цент Ужгородського університету, де у 1958 р. очолив кафедру історії СРСР. В 1965 р. захистив

докторську дисертацію. Через рік удостоєний звання професора. З 1972 р. очолював кафедру істо-рії, а з 1975 р. – кафедру історії СРСР та УРСР у Вінницькому державному педагогічному інституті. В останні роки життя пра-цював професором кафедри історії слов'янських народів цього вузу. Досліджував соціально-економічні аспекти розвитку Украї-ни й Поділля XVIII – XIX ст., проблеми життя подільського села, сталінських репресій, голодомору на Вінниччині 20 – початку 50-х рр., історію міст і сіл Подільського краю. Учасник Всеукраїнсь-ких наукових, регіональних історико-краєзнавчих конференцій. Автор більше 100 наукових праць, з-поміж яких – авторські моно-графії "Соціальне становище Закарпаття в другій половині XVII ст." (Ужгород, 1962), ("Соціально-економічні відносини і класова боротьба на Закарпатті в кінці XVIII – першій половині XIX ст." (Вид-во ЛДУ, 1965), численні статті в 10-томній історії України.

Тв.: Коментар історика // 33-й: голод. Народна Книга-Меморіал. – К., 1991. – С. 33 – 42; Голодомор 1947 р. на Поділлі // V Всеукраїнська наукова конференція з історичного краєзнавства: Тези доповідей і повідомлення. – Кам'янець-Подільський, 1991. – С. 327, 328; Торговельні шляхи на території Поділля в другій половині XVIII ст. // Проблеми економічної географії Поділля: Тези доповідей наукових конференцій. – Кам'янець-Подільський, 1988. – С. 149 – 151; Архівні джерела про економічні зв'язки Поділля і Волині з Росією в другій половині XVIII ст. // Тези доповідей VI Подільської історико-краєзнавчої конференції. Секція дожовтневого періоду. – Кам'янець-Подільський, 1985. – С. 54, 55; Учим нашим життям: Нарис про с. Шляхову Бершадського району Вінницької області. – Одеса: Маяк, 1972; Голод на Поділлі: 1925, 1932 – 33, 1946 – 47 роки. – Вінниця: Континент-ПРИМ, 1993. – 224 с.; Гірка правда: На-риси з історії подільського селянства 1920 – 1932 років. – Вінниця, 1997.

Літ.: РЕІУ. – К., 1972. – Т. 4. – С. 356; Баженов Л. В. Поділля в працях до-слідників і краєзнавців… – С. 403, 404; Кимак Л. Б. Шульга Ілля Гаврилович // З-над Божої ріки… – С. 332; Гальчак С. Д. Шульга Ілля Гаврилович // Крає-знавці України: сучасні дослідники… – С. 260, 261; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини… – С. 211, 212; Дровозюк С. Людина, яка творила добро // "Ук-раїна була його любов'ю…": Спогади про Іллю Шульгу. – Вінниця: О. Власюк, 2003. – С. 26, 27; Заєць І. І. Справжній друг і мислитель // Там само; - С. 38 – 41; Калитко С. Гарна людина, талановитий вчений // Там само; - С. 46 – 52; Коляструк О. Лицар праці і порядності // Там само; - С.

53 – 55; Кравець М. М. Полум'яний патріот // Там само; - С. 56 – 59; Синиця К. Робота, якій віддав він усе своє життя // Там само; - С. 84 – 87; Ткаченко А. Історик з піснею в душі // Там само; - С. 88 – 90; Хоменко Б. Яскрава особистість // Там само. – С. 98 – 103; Бушин М. І., Гуржій О. І., Товстоплят Л. М. Ілля Шульга – історик України: Нарис життя та діяльності. – Черкаси: Черкаський ЦНТЕІ, 2006. – 252 с.

ЩЕРБАКІВСЬКИЙ Данило Михайлович

(18.12.1877, с. Шпичинці Київської губернії – 06.06.1927, м. Київ) – український археолог, етнограф, мистецтвознавець, музеєзнавець. У 1901 р. закінчив історико-філософський факультет Київського університету і був залишений при кафедрі російської історії учнем проф. В. Б. Антоновича, з яким проводив археологічні розкопки. У 1906 – 1910 рр. викладав в Уманській і Київській гімназіях. У 1910 р. почав працювати завідувачем відділу історії побуту і народного мистецтва Київського міського музею, в яко-му з перервами працював до кінця життя. У 1917 – 1927 рр. вик-ладав історію та історію мистецтва в археологічному, архітек-турному та художньому інститутах у Києві. Одночасно працював зав. відділом народного мистецтва у Всеукраїнському історич-ному музеї ім. Т. Г. Шевченка, куди передав велику кількість іс-торичних, етнографічних та художніх пам'яток. Відвідав численні місцевості Київщини, Поділля, Волині та інших регіонів, де зібрав колекцію українського народного мистецтва, яка мала 30 тис. ек-спонатів. Був обраний товаришем голови ВУАК, організував ар-хеологічні дослідження Поділля та Волині. У 1926 р. за доручен-ням Всеукраїнського археологічного комітету ВУАН обстежив територію біля Могилева-Подільського, виявивши поселення трипільської культури. Звернув увагу на різноманітність поширення на цій території типів трипільської культури з прикрашеним за-глибленим орнаментом і розписним (мальованим) посудом. У зв'язку з переслідуваннями, трагічно загинув, кинувшись у Дні-про.

Літ.: Курінний П. Історія археологічного знання про Україну. – Полтава, 1994. – С. 71; Мезенцева Г. Г. Дослідники археології України: Енцикло-педичний словник-довідник. – Чернігів, 1997. – С. 199; Потупчик М. В., Потуп-чик М. Є. Археологічні дослідження на

Вінниччині 1920-х – першої половини XX ст. // Подільська старовина. – Вип. IV. – Вінниця, 2008. – С. 69, 70.

ЮР Марина Володимирівна

(17.06.1968, м. Немирів Вінницької області) – дослідниця історії українського мистецтва другої половини XIX – першої полови-ни XX ст. У 19886 – 1991 рр. навчалась на художньо-графічному факультеті Одеського педагогічного інституту. В 1993 – 1996 рр. – аспірантка, 1996 – 1997 рр. – мистецтвознавець Інституту мис-тецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильсь-кого НАН України, 1997 – 1999 рр. – молодший науковий співро-бітник, з 1997 р. – науковий співробітник групи координації між-народних українознавчих досліджень Інституту історії України НАН України. Кандидатська дисертація "Розписи українських ве-сільних скринь середини XIX – початку XX століття (типологія, іконографія, художні особливості)" (1998 р.).

Тв.: Звідкіля квітки на скрині? Еволюція декоративних розписів виробів з дерева до середини XIX ст. // Родовід. – 1998. - № 17; Національна специфіка розписів українських весільних скринь // Четвертий міжнародний конгрес україністів. Мистецтвознавство. – Кн. 2: Доповіді та повідомлення. – Одеса, Київ, 2001; Елементи абстрактних форм у розписах весільних скринь По-ділля // Проблеми етнології, фольклористики, мистецтвознавства Поділля та Південно-Східної Волині: історія і сучасність. Науковий збірник. – Кам'я-нець-Подільський, 2002; Спеціальна лексика українського скринництва // Проблеми українського термінологічного словникарства в народознавстві й етнології: Наук. зб. пам'яті Миколи Трохименка. – Т. 1. – К., 2002; Мальоване дерево в музеях України // Музейна справа та музейна політика в Україні в XX столітті. – К., 2004; Український селянський настінний розпис і безпредмет-ний живопис К. Малевича 1915 – 1917 рр.: конструктивна ідея // VI Міжнародний конгрес україністів. Музикознавство, образотворче мистец-тво, театрознавство, кінознавство. – Кн. 2: Доповіді та повідомлення. – Донецьк, К., 2005; З історії української культури. Селянські розписи і без-предметний живопис 1910 – 1920-х рр. – К, 2006; Українські мальовані весільні скрині. – К., 2006.

Літ.: Інститут історії України НАН України. 1936 – 2006… - К., 2006. – С. 687.

ЮРЧИШИНА Ольга Анатоліївна

(14.11.1961, с. Уладівка Літинського району Вінницької області) – педагог, бібліограф-краєзнавець. У 1988 р. закінчила філологічний факультет Житомирського державного педагогічного інституту ім. І. Франка, а в 1995 р. – Київський державний інститут культури за спеціальністю "Бібліотекознавство та бібліографія". Працювала учителем Уладівської середньої школи. Провідний бібліограф-краєзнавець Калинівської централізованої бібліотеч-ної системи. Учасниця збору матеріалів по Калинівському району до видань "Енциклопедія сучасної України", "Звід пам'яток істо-рії та культури Вінницької області". Популяризатор і дослідник життєвого й творчого шляху Степана Руданського.

Тв.: Санітарний батько Ялти // Пульсуючі джерела. – 2008. – 12 вересня.

ЯБЛОНОВСЬКИЙ Алєксандр Валєри

(19.04.1829, с. Гозлін, поблизу Варшави – 22.08.1913, Одеса, пох. у Варшаві) – відомий польський історик, археограф, етнограф, член-кореспондент Краківської АН, голова Варшавського наукового товариства (з 1895), член історичного товариства Нестора-літописця у Києві (з 1892), почесний член Королівського історичного товариства у Лондоні (з 1913). Навчався 1847 – 49 у Київському, 1849 – 51 – Дерптському (Тартуському) університе-тах. Студіював у 1859 – 61 рр. у Лондонському університеті і Британському музеї. В 1861 р. повернувся до Києва і поринув в суспільно-громадське життя. З 1868 р. проживав у Варшаві. Тут спільно з С. Павинським редагував і видавав книги I, V, VI, X, XVII, XVIII багатотомного археографічного серіалу "Історичні джерела" (1870 – 1895), в якому широко представлені документи і матеріа-ли з історії Поділля і Волині XVI – XVII ст. і мають важливу науко-ву цінність. У працях прагнув довести цивілізаторську роль польської шляхти в Україні, негативно ставився до національно-визвольної боротьби українського народу.

Тв.: Джерела історичні: Польща XVI ст. під поглядом географічно-статистичним: Земські руські: Волинь і Поділля. Опис О. Яблоновського. – Варшава, 1889. – Т. XIX (польськ. мова); Староства українські в І-й пол. XVII ст. – Варшава, 1872. – Т. IV; Джерела історичні: Люстрації королівських земель руських, Волині, Поділля і України в першій половині XVII ст. – Варшава, 1877. – Т. V; Поділля наприкінці XV ст. // Атенеум. – Варшава, 1880. – Т. III. – С. 14 – 22; Історія південної Русі до занепаду Речі Посполитої. – Краків, 1912 (польськ. мова).

Літ.: Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців XIX – XX ст. ... – С. 407 – 408.

ЯВОРСЬКА Олена Григорівна

(26.06.1956, смт Крижопіль Вінницької області) – природознавець, музеєзнавець, краєзнавець. У 1978 р. закінчила Київський державний університет ім. Т. Г. Шевченка за спеціальністю біолог-ботанік. У 1980 – 1994 рр. працювала у Вінницькому обласному краєзнавчому музеї, де займала посади наукового працівника, завідувачки відділу. З 1995 р. – начальник Держав-ного управління екології та природних ресурсів у Вінницькій області. З 2005 р. – заступник міністра охорони навколишнього природного середовища України. В 2006 р. повернулася на попереднє місце роботи, де працювала до 2008 р. Досліджує природо-заповідний фонд Вінниччини, охорону біологічного різ-номаніття, стан навколишнього природного середовища. Автор публікацій на природоохоронну та краєзнавчу тематику.

Тв.: Збережемо гайдамацьку балку // Вінницька правда. – 1986. – 26 лис-топада (у співавтор.); Гарячківська дача // Географічна енциклопедія України. – К., 1989. – Т. 1. – С. 240 (у співавтор.); Журавлівська дача // Географічна ен-циклопедія України. – К., 1989. – Т. 1. – С. 414; Охорона рідкісних рослин у при-родно-заповідному фонді Вінниччини // Тези доповідей 7-ї Вінницької історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1989. – С. 54, 55; Княгиня // Географічна енциклопедія України. – К., 1990. – Т. 2. – С. 172; Бульдозером по заказнику // Голос України. – 1991. – 31 травня (у співавтор.); Використання природних фарб на Південному Сході Поділля // Етнографія Поділля: Тези доповідей нау-кової конференції. – Вінниця, 1992. – Ч. 1. – С. 69 – 71; У Микулинцях на

Згарі // Вінниччина. – 1992. – 4 серпня (у співавтор.); Забуті парки Вінниччини // Культура Поділля: історія і сучасність: Матеріали 2-ї науково-практичної конференції. – Хмельницький, 1993. – С. 217 – 220 (у співавтор. з Л. Б. Малі-ковою, Т. І. Мельник); Створюється Південно-Подільський заповідник // Він-ниччина. – 1996. – 20 лютого; Чисте довкілля – чиста совість // Сільські віс-ті. – 2001. – 21 квітня.

Літ.: Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини… – С. 212, 213.

ЯВОРСЬКИЙ Микола Йосипович

(05.10.1866, с. Поташня, тепер Бершадського району Вінницької області – 18.11.1900, м. Вінниця) – історик, краєзнавець, педагог, священик, член Подільського єпархіально-статистичного комітету. В 1886 р. закінчив Кам'янець-Подільську духовну семінарію. Викладав у Кам'янець-Подільському духовному училищі, завідував Вінницькою церковною школою (1896 р.), був священи-ком у селах Врублівці Кам'янецького і Пеньківці Ямпільського повітів. З 1897 р. – соборний священик м. Вінниці. Досліджував історію церкви на Поділлі, різні аспекти минулого краю.

Тв.: Исторические сведения о Каменец-Подольском и его православных церквях в связи с гражданской и церковной жизнью Подолии // Подольские епархиальные ведомости. – 1889. – №№ 19, 21, 27, 30, 51, закінчення в №№ за 1890 і 1891 рр.; Каменецкая хрестовоздвиженская церковь на Карвасарах // Подольские епархиальные ведомости. – 1890. – № 20; Заметки о Залучских пещерах // Подольские епархиальные ведомости. – 1890. – № 38; Народное предание с. Маньковки об отшельниках XVIII ст. // Подольские епархиальные ведомости. – 1890. – № 34.

Літ.: Подольские епархиальные ведомости. – 1900. – №№ 6 – 7. – С. 145 – 156; Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців… – С. 409, 410; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини… – С. 213.

ЯКИМЕНКО Ніна Дмитрівна

(27.07.1952, м. Київ) – український мистецтвознавець, фольклористка, кандидат мистецтвознавства (з 1984 р.). У 1976 р. закінчила Київську консерваторію. В 1976 – 1979 рр. викладач музично-теоретичних дисциплін Київського музичного училища

ім. Р. М. Глієра. З 1983 р. лаборант, 1990 р. – науковий співробітник відділу музикознавства ІМФЕ АН України. Кандидатська дисер-тація: "Генеза жанру колядки та його взаємодія з іншими пісен-ними жанрами (на українському фольклорному матеріалі)." До-сліджує музичний фольклор України і Східного Поділля і прово-дить порівняльно-типологічне дослідження українського і бол-гарського календарно-обрядового фольклору.

Тв.: Елементи спільної зимової календарної обрядовості українців та болгар (на матеріалі експедиційних спостережень в с. Червона Гребля Він-ницької області) // Болгаристика в системі суспільних наук: Друга міжнарод-на конференція з болгаристики "Дріновські читання". – Харків, 1991. – С. 148, 149; "Маланка" в с. Червона Гребля: Минуле і сучасність // Проблеми етно-графії, фольклору і соціальної географії Поділля: Науковий збірник. – Кам'я-нець-Подільський, 1995. – С. 35, 36.

Літ.: Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців… – С. 410.

ЯКОВЕНКО Тетяна Василівна

(16.05.1954, с. Соболівка Теплицького району Вінницької об-ласті) – поетеса, літературознавець. У 1977 р. закінчила Вінниць-кий педагогічний інститут. Учителювала, була на комсомольській роботі. З 1983 р. на викладацькій роботі. Доцент кафедри украї́н-ської літератури Вінницького державного педагогічного універ-ситету ім. М. Коцюбинського. Кандидат філологічних наук. Заслу-жений працівник культури України. Член Національної спілки письменників України. Автор тринадцяти книг лірики та переспі-вів зі Святого письма. Голова Вінницької обласної краєзнавчої літературно-мистецької організації "Велика рідня". Депутат об-ласної ради. Лауреат обласних, Всеукраїнських та міжнародних літературних і літературно-мистецьких премій: ім. Миколи Труб-лаїні (1978 р.), ім. Михайла Коцюбинського (2002 р.), "Кришталева вишня" (2003 р.), "Благовіст" (2003 р.), ім. Євгена Гуцала (2004 р.), ім. Марка Вовчка (2007 р.), ім. Івана Огієнка (2009 р.).

Літ.: Вовкодав В. Повінчана з Поділлям // Комсомольське плем'я. – 1989. – 16 липня; Хоменко Б. В. Яковенко Тетяна Василівна // З-над Божої ріки… - С. 337, 338; Бортняк А. Духовне подвижництво Тетяни Яковенко // Подолія. – 2003. – 22 січня; Тетяна Яковенко // Подільські криниці: хрестоматія з літератури рідного краю. – Вінниця, 2006. – Вип. 3. – С. 578 – 603; Яковенко Тетяна Василівна // Подільське перевесло: Літературно-мистецький альма- нах. – Вип. 1. – Вінниця: ДП "Державна картографічна фабрика", 2008. – С. 104.

ЯКУБОВИЧ Віктор Северинович

(185? – 1920, м. Кам'янець-Подільський) – історик, краєзнавець, педагог, священик, член Подільського єпархіального історико-статистичного комітету (з 1887 р.), Товариства Подільських природодослідників (1911 – 1916 рр.). Закінчив Кам'янець-Поділь-ську духовну семінарію. До 1890 р. священик Кам'янецького ка-федрального собору, з 1891 р. – викладач місцевої чоловічої гім-назії. У 1890 р. відіграв активну роль у створенні в Кам'янець-По-дільському Давньосховища (історичного музею) і був першим його завідуючим. Досліджував історію Подільської єпархії, Брац-лавського староства XVI – XVIII ст.

Тв.: Мищане и селяне Брацлавского староства в борьбе с польской старостынской властью за свободу и земельную собственность в XVI – XIX вв. // Труды Подольского церковного историко-археологического общества. – Каменец-Подольский, 1911. – Вып. 11. – С. 1 – 263.

Літ.: Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців… – С. 410.

ЯРЕМЕНКО Олександр Іванович

(04.10.1965, с. Депківка Конотопського району Сумської області) – історик, правознавець, краєзнавець. У 1991 р. закінчив іс-торичний факультет Київського державного університету, в 1999 р. – юридичний інститут Тернопільської академії народного гос-подарства. З 1999 р. кандидат наук з державного управління.

До-цент кафедри слов'янських народів Вінницького державного пе-дагогічного університету ім. М. Коцюбинського. Вивчає правові проблеми системи місцевого самоврядування на Поділлі. Автор 40 наукових праць.

Тв.: Австро-угорська окупація Вінниці в 1918 році // Вінниця: минуле і сучасне: Матеріали 3-ї історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1993. – С. 18 – 20; Встановлення на Поділлі влади гетьмана П. Скоропадського // Матеріали 9-ї Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Він-ниця, 1994. – С. 35, 36; Земське самоврядування Поділля в період гетьма-нату // Тези доповідей 13-ї Вінницької обласної історико-краєзнавчої конфе-ренції. – Вінниця, 1995. – С. 21 – 23; Поділля в період гетьманату: деякі ас-пекти політичного розвитку // Поділля і Волинь в історії українського націо-нального відродження: Науковий збірник. – Кам'янець-Подільський: Доля, 1995. – С. 60 – 67; Цензурна справа в Українській державі гетьмана Павла Скоропадського // Українська періодика: історія та сучасність: Доповіді та повідомлення Всеукраїнської науково-практичної конференції. – Житомир; Львів, 1995. – С. 38, 39; Система центральних органів державного управ-ління Української держави (квітень – грудень 1918 р.) // Вісник УАДУ. – 1998. – № 4. – С. 40 – 47; Адміністративна реформа гетьмана Павла Скоропад-ського. – Вінниця: Континент-ПРИМ, 1998. – 40 с.; Політичні права громадян в Українській державі 1918 року // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Ко-цюбинського. – Вип. 1. – Вінниця, 1999. – С. 62 – 66; Становлення інституту державної служби в Українській державі гетьмана Павла Скоропадського // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 2. – Вінниця, 2000. – С. 88 – 91; Реалізація реформи органів державного управління та са-моврядування в Подільській губернії в 1918 році // Матеріали 10-ї Подільської історико-краєзнавчої конференції. – Кам'янець-Подільський, 2000. – С. 361 – 365; Вплив німецько-австро-угорських військ на політичні процеси в Україні в 1918 році // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 3. – Вінниця, 2001. – С. 38 – 41; Становлення державних кордонів України в 1917 – 1918 роках // Там же; - С. 45 – 47; Історико-теоретичні проблеми ста-новлення постіндустріальної соціальної системи // Наукові записки. Історія / ВДПУ ім. М. Коцюбинського. – Вип. 5. – Вінниця, 2003. – С. 151 – 154 (у спів-автор.).

Літ.: Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини… – С. 214.

ЯСТРЕМСЬКИЙ Михайло Микитович

(29.10.1942, м. Вінниця) – пенсіонер органів МВС України. У 1968 р. закінчив Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Островського. Працював вчителем середньої школи, на комсомольській та партійній роботі (м. Вінниця), в 1980 – 1996 рр. – в органах внутрішніх справ у Вінницькій області. Учасник лікві-дації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС. Активний краєзна-вець. Брав участь у створенні музею УМВС "Мій край – Поділля". Досліджує історію пожежної охорони краю, участь вінничан у лік-відації найбільшої в світі техногенної катастрофи.

Тв.: Одвічний поклик вогнеборців. – Вінниця: ТОВ "Консоль", 2002. – 190 с. (у співавтор.); Під чорним крилом Чорнобиля. – Вінниця: Книга-Вега, 2003. – 192 с.; Вінничани і зірка Полин: Фотонарис. – Вінниця: Книга-Вега, 2006. – 352 с. (у співавторстві з М. Лацісом, В. Соколом); Вінничани під полиновою зорею: Фотонарис (вид. друге, доопрацьоване). – Вінниця: Книга-Вега, 2008. – 440 с.; іл. (у співавторстві з М. Лацісом, В. Соколом).

Літ.: Лаціс М. За сигналом тривоги. – Вінницька газета. – 2003. – 4 лю-того; Паламар В. Доля, обпечена Чорнобилем. – Вісник Чорнобиля (Київ). – 2003. – 7 червня; Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини… – С. 215.

ЯЦЕНТЮК Юрій Васильович

(26.06.1976, м. Вінниця) – педагог, природознавець, краєзнавець. У 1998 р. закінчив природничо-географічний факультет Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцю-бинського. В 1999 – 2002 рр. навчався в аспірантурі цього ж вузу. В 2004 р. захистив дисертацію на тему "Ландшафтно-технічні си-стеми міст Центрального лісостепу України (на прикладі м. Він-ниці)". Кандидат географічних наук. Доцент кафедри фізичної ге-ографії Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського. Займається вивченням екопроблем, проекту-ванням елементів екомережі, обгрунтуванням необхідності ство-рення заповідних об'єктів, можливостей туристичного освоєння природних ресурсів у Вінницькій області. Обгрунтував необхід-ність створеного в 2008

р. регіонального парку "Мурафа". До-сліджує територію Вінниччини для збереження ландшафтного різноманіття, як складової регіональної екомережі. Автор та спів-автор багатьох наукових, науково-краєзнавчих праць.

Тв.: Ерозійні процеси на території Вінницької області // Актуальні гео-графічні дослідження. – Вінниця, 1995. – С. 24, 25; Людина в міських ланд-шафтах (на прикладі м. Вінниці) // Ландшафти і сучасність. – Вінниця: Гі-паніс, 2000. – С. 193 – 195; Сучасні ландшафти міста Вінниці: основні типи та структура // Географія і сучасність. – К.: Видавництво національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова, 2000. – Вип. 3. – С. 124 – 130; Антропогенные водные комплексы городов Центральной лесостепи Украины и возможности их рационального использования (на примере го-рода Винницы) // Актуальные вопросы естествознания. – Калининград, 2000. – Ч. 1. – С. 178 – 179; Парагенетические связи и ландшафтные комп-лексы городов Центральной лесостепи Украины: вопросы теории и рацио-нальной организации // Теоретические и прикладные аспекты оптимизации и рациональной организации ландшафтов. – Воронеж, 2001. – С. 207 – 209; Сучасна структура ландшафтів міста Вінниці // Наукові записки Вінниць-кого державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського / Серія: Географія. – Вінниця: Гіпаніс. – Вип. 1. – С. 73 – 81; Парадинамічні зв'язки та екопроблеми міських ландшафтів Центрального лісостепу України // Регіо-нальні екологічні проблеми. – К.: Обрії, 2002. – С. 249 – 251; Селитебні ланд-шафти Середнього Побужжя / За ред. Г. І. Денисика. – Вінниця: Гіпаніс, 2002. – С. 149 – 158; Оптимізація ландшафтно-технічних систем міста Вінниці // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вер-надского / Серия: География. – Т. 16 (55). - № 1. – 2003. – 152 – 156; Ланд-шафтно-технічна структура міста Вінниці // Актуальні питання географіч-них, хімічних, біологічних наук. Основні наукові проблеми та перспективи до-слідження. Вінниця, 2004. – Вип. 6. – С. 11 – 13; Історико-ландшафтознавчий аналіз розвитку ландшафтно-технічних систем міста Вінниці // Наукові за-писки Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбин-ського / Серія: Географія. – Вінниця: Гіпаніс, 2005. – Вип. 10. – С. 48 – 54; Фор-мування та розвиток ландшафтно-технічних систем міста Вінниці // Теоре-тичні, регіональні, прикладні напрями розвитку антропогенної географії та ландшафтознавства. – Кривий Ріг: Видавничий дім, 2005. – С. 171 – 173; На-укове обгрунтування

створення регіонального ландшафтного парку "Мура-фа" // Український географічний журнал. – К.: Академперіодика, 2006. - № 4. – С. 34 – 37; Функціональне зонування території проектованого регіонального ландшафтного парку "Мурафа" // Історія української географії. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2006. – Вип. 2 (14). – С. 67 – 69; Тваринний світ про-ектованого регіонального ландшафтного парку "Мурафа" // Збалансований розвиток. – К., 2008. – С. 126 – 131; Природа міста Вінниці // Вінниця: "Едель-вейс і К", 2008. – 128 с.; Вінниця та її околиці // Вінниця: Тезис, 2008. – 127 с. (у співавтор. з Г. І. Денисиком).

ЯЩУК Людмила Петрівна

(14.07.1941, с. Вища Кропивна Немирівського району) – педагог, пам'яткоохоронець, краєзнавець. У 1963 р. закінчила філоло-гічний факультет Вінницького державного педагогічного інституту ім. М. Островського. З 1963 по 1969 р. працювала вчителем-вихователем у Вінницькій середній школі-інтернаті ім. Ю. Гага-ріна. З 1969 р. працює у Вінницькій обласній організації Украї-нського товариства охорони пам'яток історії та культури на поса-дах методиста бюро пропаганди, консультанта, відповідального секретаря, першого заступника голови ради обласної організації Товариства. Член Головної Ради Українського товариства охоро-ни пам'яток, член обласної редакційної колегії "Книги пам'яті України" у Вінницькій області та обласної редакційної колегії з підготовки матеріалів тому Зводу пам'яток історії та культури у Вінницькій області. Заслужений працівник культури України (1997). Основні напрямки дослідницької роботи – охорона та збереження історико-культурної спадщини області, життя та ді-яльність видатних земляків, увічнення їх пам'яті. Автор числен-них публікацій у місцевій пресі, співавтор сценарію кінофільмів про пам'ятки Вінницької області "Свідки давнини" (1990), фольк-лористку Настю Присяжнюк (1989). Учасниця Всеукраїнських та регіональних науково-краєзнавчих конференцій.

Тв.: Знати своє минуле // Вінницька правда. – 1991. – 25 травня; Діяльність Вінницької обласної організації Українського товариства охорони пам'яток історії та культури: 1966 – 1994 // Тези доповідей XIII Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – 1994. –

С. 3 – 5; У граніті і пам'яті людській // Вінниччина. – 1996. – 23 квітня.